

**महाराष्ट्र राज्य
सांख्यिकीय गोषवारा
२०१८-१९**

**STATISTICAL ABSTRACT
OF
MAHARASHTRA STATE
2018-19**

**अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई
DIRECTORATE OF ECONOMICS AND STATISTICS
GOVERNMENT OF MAHARASHTRA
MUMBAI**

Website : <https://mahades.maharashtra.gov.in>

**महाराष्ट्र राज्य
सांख्यिकीय गोषवारा
२०१८-१९**

**STATISTICAL ABSTRACT
OF
MAHARASHTRA STATE
2018-19**

**अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई
DIRECTORATE OF ECONOMICS AND STATISTICS
GOVERNMENT OF MAHARASHTRA
MUMBAI**

Contributors to the Publication

Shri. Vijay Aher, Director

Shri. P. H. Bhagoorkar, Additional Director

Shri. P. R. Kembhavi, Joint Director

Smt. M. P. Deshpande, Deputy Director

Shri. M. S. Kholgade, Research Officer

Smt. R. R. Vartak, Assistant Research Officer

Smt. P. S. Bacchav, Assistant Research Officer

Smt. S. V. Kadam, Statistical Assistant

Shri. K. M. Gadhe, Statistical Assistant

Shri. S. S. More, Statistical Assistant

Shri. M. S. Dudhmal, Draftsman

प्रस्तावना

राज्यातील निरनिराळ्या शासकीय विभागांच्या / संस्थांच्या सांख्यिकीय कामकाजात समन्वय साधून, राज्यातील सर्व सांख्यिकीय बाबींसाठी आणि भारत सरकारच्या सांख्यिकी व कार्यक्रम अंमलबजावणी मंत्रालयाशी विविध मुद्द्यांवर सुसंवाद साधण्यासाठी अर्थ व सांख्यिकी संचालनालयास प्रमुख संस्था (नोडल एजन्सी) म्हणून घोषित करण्यात आले असून सांख्यिकी संग्रहण अधिनियम, २००८ (सन २००९ चा ७) च्या कलम ३३ खाली तयार करण्यात आलेल्या सांख्यिकी संग्रहण नियम २०११ मधील नियम ३, उपनियम (२) अनुसार प्रदान केलेल्या शक्तीनुसार महाराष्ट्र शासनाकडून नियमांच्या सदर नियमांखाली अधिकार व कर्तव्ये बजावण्याकरिता संचालक, अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य यांना 'नोडल ऑफिसर' म्हणून घोषित करण्यात आले आहे. या अधिनियमान्वये संचालनालय आर्थिक व सामाजिक बाबींशी निगडित सांख्यिकीय आकडेवारी संकलित करित असते.

२. 'राज्य सांख्यिकीय गोषवारा' हे प्रकाशन २०१८-१९ या वर्षाकरिता इंग्रजी व मराठी अशा दोन्ही भाषांत संयुक्तरित्या तयार करण्यात आले असून हा या मालिकेतील ४४ वा अंक आहे. या प्रकाशनामध्ये महाराष्ट्र राज्यातील सामाजिक व आर्थिक बाबींची २०१८-१९ या वर्षाकरिता माहिती देण्यात आली आहे. जेथे २०१८-१९ या वर्षाची माहिती उपलब्ध नाही, तेथे अद्ययावत उपलब्ध माहिती देण्यात आलेली आहे.

३. महाराष्ट्र राज्य व त्यातील जिल्ह्यांच्या सामाजिक व आर्थिक बाबींचा अभ्यास करणाऱ्यांना हे प्रकाशन 'संदर्भ ग्रंथ' म्हणून उपयुक्त होईल, अशी आशा आहे.

४. केंद्र शासन, राज्य शासन, विविध महामंडळे, स्थानिक संस्था आणि इतर संस्था यांचे विविध विभाग व कार्यालये यांनी आवश्यक ती माहिती प्रकाशनाच्या या अंकात समाविष्ट करण्याकरिता उपलब्ध करून दिली आहे. त्यांच्या सहकार्याबद्दल मी आभारी आहे.

मुंबई

दिनांक : मार्च, २०२३

विजय आहेर

संचालक,

अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय,

मुंबई

PREFACE

Directorate of Economics & Statistics has been declared as “Nodal Agency” for technical guidance related to all statistical matters & development of efficient statistical system in the State. In pursuance to the powers conferred by sub-rule (2) of Rule 3 of **Collection of Statistics Act, 2008** (7 of 2009), the Government of Maharashtra has designated the Director, Directorate of Economics & Statistics, GoM as the “Nodal Officer” for exercising powers and performing duties under the said rules for the State. As per this act, the Directorate has been compiling statistical information on socio-economic aspects of the State.

2. This issue of ‘Statistical Abstract of Maharashtra State’ for the year 2018-19 (in English and Marathi) is the 44th in the series. In this publication, data on socio-economic characteristics of the State is provided for the year 2018-19. If data is not available for 2018-19, data is provided for the latest year for which data is available.

3. I hope that this publication will be useful as ‘Reference Book’ to those interested in studying socio-economic aspects of Maharashtra and its districts.

4. I am thankful to the various departments and offices of the Central Government, State Government, Local Bodies and Other Organisations for extending their co-operation in supplying the requisite information for inclusion in this publication.

Mumbai

Date : March, 2023

Vijay Aher

Director,

Directorate of Economics & Statistics,
Mumbai

महाराष्ट्र राज्य सांख्यिकीय गोषवारा

STATISTICAL ABSTRACT OF MAHARASHTRA STATE (2018-19)

अनुक्रमणिका

CONTENTS

तक्ता क्रमांक Table No. (1)	विषय (2)	पृष्ठ क्रमांक Page No. (3)	Subject (2)
(i)	प्रास्ताविक	XIII	Introductory
(ii)	दृष्टिक्षेपात महाराष्ट्र (सामान्य माहिती, भारताशी तुलना)	1	Maharashtra State at a Glance (General Information, comparison with India)
(iii)	निवडक विषयांवरील सारांशाचे तक्ते	7	Summary tables on selected topics
	१. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या		1. AREA AND POPULATION
1.1	क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या (२०११)	21	Area and Population (2011)
1.2	अनुसूचित जातीची लोकसंख्या (२०११)	25	Scheduled Castes Population (2011)
1.3	अनुसूचित जमातीची लोकसंख्या (२०११)	27	Scheduled Tribes Population (2011)
1.4	लोकसंख्येतील दशवार्षिक वृद्धिदर (२०११)	29	Decadal Variation in Population (2011)
1.5	गावे व शहरांची संख्या (२०११)	39	Number of Villages and Towns (2011)
1.6	गावांचे लोकसंख्येनुसार वर्गीकरण (२०११)	40	Villages classified by Population (2011)
1.7	शहरे/शहरी समूहाचे लोकसंख्येनुसार वर्गीकरण (२०११)	42	Classification of Towns/Urban agglomerations by Population (2011)
1.8	शहरांची, नागरी भागांची आणि ग्रामीण भागांची लोकसंख्या (२०११)	44	Population of towns, urban areas and rural areas (2011)
1.9	ग्रामीण व नागरी भागातील मुख्य कामगार, सीमांतिक कामगार व काम न करणारे स्त्री-पुरुष (२०११)	60	Main workers, marginal workers and non-workers by gender in rural and urban areas (2011)
1.10	मुख्य कामगारांची औद्योगिक प्रकारानुसार वर्गवारी (२०११)	68	Classification of main workers by industrial categories (2011)
1.11	लोकसंख्या व कामगार यांचे वयोगट व लिंग यानुसार वर्गीकरण (२०११)	78	Distribution of Population and workers by age group and gender (2011)
1.12	धर्मानुसार लोकसंख्या (२०११)	79	Population classified by religion (2011)
1.13	राज्य व केंद्रशासित प्रदेशांमधील लोकसंख्येची ठळक वैशिष्ट्ये (२०११)	81	State & Union Territorywise salient features of Population (2011)
1.14	दि.१ मार्च रोजीची जिल्हावार प्रक्षेपित लोकसंख्या (२००२-२०११)	83	Districtwise projected Population as on 1 st March (2002-2011)
1.15	लोकसंख्येतील साक्षरतेचे प्रमाण (२०११)	85	Literacy rate of Population (2011)
1.16	अनुसूचित जातीच्या लोकसंख्येतील साक्षरतेचे प्रमाण (२०११)	87	Literacy rate of Scheduled Castes (2011)
1.17	अनुसूचित जमातीच्या लोकसंख्येतील साक्षरतेचे प्रमाण (२०११)	89	Literacy rate of Scheduled Tribes (2011)
1.18	बिगरशेती व्यवसायातील आणि शेतमजूरान्वयतिरिक्त कामगारांचे (मुख्य व सीमान्त कामगार) मुख्य व्यवसायगटांनुसार वर्गीकरण (विभाग, गट इत्यादि. प्रमाणे) (२०११)	91	Occupational classification of persons at work (Main and Marginal workers) other than cultivators and agricultural labourers into main divisions (according to divisions, groups etc.) (2011)
1.19	बिगरशेती व्यवसायातील आणि शेतमजूरान्वयतिरिक्त कामगारांचे (मुख्य व सीमान्त कामगार) व्यवसायानुसार वर्गीकरण (विभाग, गट, इत्यादि. प्रमाणे) (२०११)	95	Occupational classification of persons at work (Main & Marginal workers) other than cultivators and agricultural labourers (according to divisions, groups, etc.) (2011)
1.20	औद्योगिक गट व मुख्य गटानुसार कामगारांचे (शेतीव्यतिरिक्त) वर्गीकरण (२०११)	100	Industrial classification of persons at work (other than cultivation) by divisions and major groups (2011)
1.21	वस्तुनिर्माण, प्रक्रिया, सेवा व दुरुस्ती या प्रकारच्या उद्योग धंद्यात मुख्य कामगारांचे घरगुती उद्योगधंदे व बिगर-घरगुती उद्योगधंदे यानुसार वर्गीकरण (२०११)	108	Distribution of main workers in manufacturing, processing, servicing and repairs by household industry and non-household industry (2011)
1.22	बिगर घरगुती उद्योगधंदे, व्यापार, व्यवसाय किंवा सेवा हा प्रमुख व्यवसाय असणाऱ्यांचे लिंग व कामगारांच्या वर्गानुसार व उद्योगधंद्यानुसार वर्गीकरण (२०११)	113	Occupational classification of main workers in non - household industry, trade, business, profession or service by class of worker and gender (2011)
1.23	काम न करणाऱ्या व्यक्तींचे व्यवसाय प्रकारानुसार व लिंगानुसार वर्गीकरण (२०११)	117	Classification of persons not at work classified by type of activity and gender (2011)
1.24	स्त्री कामगार व काम न करणाऱ्या स्त्रियांचे प्रमुख व्यवसाय व वयोगटानुसार वर्गीकरण (२०११)	118	Female workers and female non-workers classified according to main activity and age groups (2011)
1.25	मुख्य स्त्री कामगार यांचे प्रमुख व्यवसाय व वैवाहिक स्थितीनुसार वर्गीकरण (२०११)	120	Female main workers according to main activity classified by marital status (2011)

तक्ता क्रमांक Table No. (1)	विषय (2)	पृष्ठ क्रमांक Page No. (3)	Subject (2)
1.26	बोलण्याच्या प्रमुख भाषेनुसार जिल्हावार लोकसंख्या (२०११)	122	Districtwise Population classified by languages mainly spoken (2011)
1.27	एकूण स्थलांतरीतांची महाराष्ट्रात स्थलांतरांचे कारण व शेवटचे निवासस्थानानुसार संख्या (२०११)	124	Migrants classified by place of last residence and reason for migration in Maharashtra (2011)
1.28	महाराष्ट्र व बृहन्मुंबईमध्ये जन्म व नोंदणीचे ठिकाण यानुसार स्थलांतरितांची लोकसंख्या (२००१)	126	Migrants Population by place of birth and place of enumeration in Maharashtra and Greater Mumbai (2001)
२. पर्यावरण सांख्यिकी			2. ENVIRONMENT STATISTICS
2.1	सामान्यपणे पडणाऱ्या पावसाचे दिवस आणि पाऊस यांची मासिक आकडेवारी	130	Monthwise normal number of rainy days and rainfall
2.2	विविध केंद्रांच्या ठिकाणी पडलेला पाऊस	136	Rainfall at various centres
2.3	पावसाची कक्षा व कालावधी	160	Spread and range of rainfall
३. जीवनविषयक माहिती			3. VITAL STATISTICS
3.1	नोंदणी झालेल्या जन्मांची लिंगानुसार संख्या व जन्मसमयी स्त्री-पुरुष प्रमाण	162	Number of Registered Births classified by gender and gender ratio of Births
3.2	ग्रामीण व नागरी भागातील नोंदणी झालेल्या मृत्यूंचे लिंगानुसार वर्गीकरण	164	Number of Registered Deaths classified by gender in Rural & Urban Areas
3.3	नोंदणी झालेल्या मृत्यूंची प्रमुख कारणानुसार संख्या	165	Number of Registered Deaths by principal causes
3.4	नोंदणी झालेल्या मृत्यूंची लिंगानुसार संख्या	166	Number of Registered Deaths by gender
3.5	महाराष्ट्र राज्यातील जीवनविषयक महत्त्वाचे दर	166	Important vital rates in respect of Maharashtra State
3.6	जन्म दर, मृत्यू दर व अर्भक मृत्यू दर	167	Birth rate, death rate and infant mortality rate
3.7	रोगांच्या प्रमुख गटांनुसार मृत्यूंची संख्या	168	Number of deaths according to major groups of diseases
४. गृहनिर्माण			4. HOUSING
4.1	घरांची वापरानुसार केलेली वर्गवारी (२०११)	172	Classification of houses according to use (2011)
4.2	वापरातील खोल्यांच्या संख्येनुसार कुटुंबांची संख्या (२०११)	178	Households by number of rooms occupied (2011)
4.3	वापरातील निवासी घरे व प्रत्येक घरामागे व्यक्तींची संख्या (२००१)	182	Occupied residential houses and number of persons per house (2001)
4.4	बेघर कुटुंबे व बेघर लोकसंख्या (२०११)	183	Houseless households and houseless Population (2011)
4.5 A	राहत्या घरांचे छप्परासाठी वापरलेल्या प्रमुख सामानानुसार कुटुंबांचे वर्गीकरण (२०११)	184	Households by pre dominant material used for roof of houses occupied (2011)
4.5 B	राहत्या घरांचे भिंतीसाठी वापरलेल्या प्रमुख सामानानुसार कुटुंबांचे वर्गीकरण (२०११)	188	Households by pre dominant material used for wall of houses occupied (2011)
५. शिक्षण			5. EDUCATION
5.1	शिक्षणाच्या प्रकारानुसार मान्यताप्राप्त संस्था	194	Number of recognised institutions by type of education
5.2	फक्त मुलींसाठी असलेल्या शैक्षणिक संस्थांची शिक्षणाच्या प्रकारानुसार संख्या	195	Number of educational institutions exclusively for girls by type of education
5.3	वर्गीकरणानुसार शाळांची संख्या	196	Number of schools according to classification
5.4	शाळेतील शिक्षकांची विभागवार संख्या	198	Number of school teachers classified by department
5.5	विद्यार्थ्यांची विभागवार संख्या	200	Number of students classified by department
5.6	अनुसूचित जातींच्या व नवबौद्ध विद्यार्थ्यांची विभागवार संख्या	202	Number of scheduled castes & Nav Buddhists students by department
5.7	अनुसूचित जमातीतील विद्यार्थ्यांची विभागवार संख्या	204	Number of scheduled tribes students by department
5.8	शिक्षणाच्या प्रकारानुसार संस्था व विद्यार्थी	206	Institutions and enrolment by type of education
5.9	पटावरील विद्यार्थी व शिक्षकांची संख्या	210	Enrolment of students and number of teachers
5.10	पूर्व प्राथमिक, प्राथमिक व माध्यमिक शाळांतील विद्यार्थ्यांची इयत्तावार संख्या	213	Number of pupils in pre-primary, primary and secondary schools by standards
5.11	प्राथमिक व माध्यमिक (उच्च माध्यमिकसह) शिक्षण संस्थांतील विद्यार्थ्यांची शिक्षणाच्या माध्यमानुसार संख्या	215	Number of pupils in primary and secondary (including Higher Secondary) institutions according to medium of instructions
5.12	प्रमुख परीक्षांचे निकाल, मार्च २०१७	218	Results of Major examinations, March 2017
5.13	संस्थेच्या प्रकारानुसार तांत्रिक शिक्षण संस्था	219	Technical Institutions by type of Institutions
5.14	शासकीय व अशासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांमधील मंजूर केलेल्या जागा, प्रवेश क्षमता व उत्तीर्ण झालेल्यांची संख्या	221	Number of sanctioned seats, intake capacity and outturn of Government and Non-Government industrial training institutions

तक्ता क्रमांक Table No. (1)	विषय (2)	पृष्ठ क्रमांक Page No. (3)	Subject (2)
5.15	तांत्रिक संस्थांची त्यांच्या वर्गावारीनुसार संख्या, प्रवेश क्षमता, नाव नोंदविलेले, उत्तीर्ण झालेले विद्यार्थी आणि शिक्षकांची संख्या	223	Number of Technical institutions, their intake capacity, enrolment, outturn and number of teachers by category of institutions
5.16	अभियांत्रिकी पदवी अभ्यासक्रमातील प्रवेशांची प्रकारानुसार संख्या	223	Intake in degree courses in Engineering by categories
5.17	अभियांत्रिकी, तंत्रशास्त्र व तंत्रनिकेतन महाविद्यालयाच्या अंतिम वर्षाच्या परीक्षेस बसलेल्या व उत्तीर्ण झालेल्या विद्यार्थ्यांची संख्या	224	Number of students appeared and passed in final year examinations of engineering, technical and polytechnic colleges
६. जनता संपर्क			6. MASS COMMUNICATION
6.1	प्रमुख भाषांमधून प्रसिध्द झालेली वृत्तपत्रे व नियतकालिके यांची संख्या	226	Number of newspapers, periodicals published in major languages
6.2	जिल्हावार छापखान्यांची संख्या	227	Districtwise number of printing presses
6.3	निरनिराळ्या भाषांतील नियतकालिके	228	Number of periodicals in different languages
6.4	प्रकाशित पुस्तके व नियतकालिके या विषयीची सांख्यिकी	234	Statistics of books and periodicals published
6.5	पुस्तके व नियतकालिके यांचे भाषावार वर्गीकरण	234	Classification of books and periodicals according to the languages
6.6	प्रसिध्द झालेली पुस्तके व नियतकालिके यांची विषयवार वर्गवारी	235	Distribution of books and periodicals published according to subjects
७. आरोग्य			7. HEALTH
7.1	वैद्यकीय (विषम चिकित्सकीय) संस्थांची संख्या	238	Number of Medical (Allopathic) Institutions
7.2	आयुर्वेदिक, युनानी व होमियोपॅथिक संस्थांची संख्या	240	Number of Ayurvedic, Unani & Homeopathic Institutions
7.3	वैद्यकीय संस्थांमधील खाटांची संख्या	242	Number of beds in Medical Institutions
7.4	सार्वजनिक आणि सार्वजनिक सहाय्यित संस्थांकडून मिळालेल्या वैद्यकीय सुविधा	243	Medical facilities available through public and public aided institutions
८. कुटुंब कल्याण			8. FAMILY WELFARE
8.1	कुटुंब कल्याण केंद्रांची / चिकित्सालयांची संख्या	246	Number of family welfare centres/clinics
8.2	महाराष्ट्रातील कुटुंब कल्याण कार्यक्रम	247	Family Welfare Programme in Maharashtra
8.3	कार्यरत असलेल्या कुटुंब कल्याण केंद्रांची संख्या व त्यांचे कार्य	248	Number of family welfare centres operating and work done
९. समाज कल्याण सेवा			9. SOCIAL WELFARE SERVICES
9.1	आर्थिकदृष्ट्या दुर्बल घटकांना वितरित केलेल्या कर्ज व अनुदानाबाबत उद्देश व साधनानुसार माहिती	250	Loans and grants disbursed to economically weaker sections by purpose and sources
१०. सामाजिक संरक्षण आणि सामाजिक सुरक्षा (पोलिस, गुन्हे व न्याय)			10. SOCIAL SECURITY AND SOCIAL DEFENCE (POLICE, CRIME AND JUDICIAL)
10.1	महाराष्ट्र राज्यातील पोलिस ठाणी व पोलिसांची संख्या (रेल्वे धरून तथापि बृहन्मुंबई वगळून)	252	Police stations and police force in Maharashtra State (including Railways but excluding Brihan Mumbai)
10.2	महाराष्ट्र राज्यातील पोलिसांवरील खर्च व त्यांची संख्या	254	Cost and strength of Police in Maharashtra State
10.3	इंडियन पिनल कोडखाली महाराष्ट्र राज्यात झालेले दखलपात्र गुन्हे (गुन्ह्यांचे प्रयत्न धरून)	258	Cognizable offences (including attempts) under Indian Penal Code in Maharashtra State
10.4	बृहन्मुंबईतील दखलपात्र गुन्हे, भाग-१	260	Cognizable crimes in Brihan Mumbai Part-I
10.5	बृहन्मुंबईतील दखलपात्र गुन्हे, भाग-२	262	Cognizable crimes in Brihan Mumbai Part-II
10.6	बृहन्मुंबईतील दखलपात्र नसलेले गुन्हे, भाग-१	264	Non-Cognizable crimes in Brihan Mumbai Part-I
10.7	बृहन्मुंबईतील दखलपात्र नसलेले गुन्हे, भाग-२	266	Non-Cognizable crimes in Brihan Mumbai Part-II
10.8	बृहन्मुंबईतील व महाराष्ट्र राज्यातील (बृहन्मुंबई सहित) चोरीस गेलेली व परत मिळालेली मालमत्ता	268	Property stolen and recovered in Brihan Mumbai and in Maharashtra State (including Brihan Mumbai)
10.9	महाराष्ट्र राज्यातील दखलपात्र गुन्हे (रेल्वे धरून परंतु मुंबई शहर वगळून) भाग-१	270	Cognizable crimes in Maharashtra State (including Railway but excluding Mumbai City) Part-I
10.10	महाराष्ट्र राज्यातील दखलपात्र गुन्हे (रेल्वे धरून परंतु मुंबई शहर वगळून) भाग-२	272	Cognizable crimes in Maharashtra State (including Railway but excluding Mumbai City) Part-II
10.11	कारागृहातील व दुय्यम कारागृहातील कैदी	274	Prisoners confined in jails and subsidiary jails

तक्ता क्रमांक Table No. (1)	विषय (2)	पृष्ठ क्रमांक Page No. (3)	Subject (2)
10.12	कारागृहात दाखल केलेल्या व वर्षअखेरीस राहिलेल्या कैद्यांची लिंगानुसार संख्या व चालू वर्षात कैद केलेल्या कैद्यांची (न्यायिक कैदी फक्त) लिंग, वय, साक्षरता व पूर्वीच्या व्यवसायानुसार संख्या	275	Number of convicts admitted and remained in jail at the close of the year by gender and convicts imprisoned during the year by gender, age, literacy and previous occupation (for judicial convicts only)
10.13	कारागृहात दाखल केलेल्या कैद्यांची लिंग, शिक्षेचे स्वरूप व शिक्षेची मुदत यानुसार, तसेच पूर्वी शिक्षा झालेली असून पुन्हा कारागृहात दाखल केलेल्या कैद्यांची संख्या (न्यायिक कैदी फक्त)	276	Numbers of convicts admitted into jails by gender, nature & length of sentences and convicts admitted into the jails, who had been previously convicted (for judicial convicts only)
10.14	तुरुंगातील कैद्यांवर पहारा करणे व त्यांची देखभाल करणे यावरील खर्च	277	Expenditure on guarding and maintaining the prisoners in jails
	११. राज्य उत्पन्न		11. STATE INCOME
11.1	मुळ किंमतीनुसार स्थूल/ निव्वळ राज्य मूल्यवृद्धी, बाजार किंमतीनुसार स्थूल/ निव्वळ राज्य उत्पन्न व दरडोई उत्पन्न आणि त्यांचे निर्देशांक	280	Gross/Net State Value Added At Basic Price, Gross/Net State Domestic Product & Per Capita Income At Market Price And Their Indices
11.2	क्षेत्रनिहाय मुळ किंमतीनुसार स्थूल राज्य मूल्यवृद्धी, बाजार किंमतीनुसार स्थूल राज्य उत्पन्न - चालू किंमतीनुसार	281	Gross State Value Added At Basic Prices By Industry of Origin & Gross State Domestic Product At Market Prices At Current Prices
11.3	मुळ किंमतीनुसार स्थूल राज्य मूल्यवृद्धी - चालू किंमतीनुसार क्षेत्रनिहाय टक्केवारी	282	Gross State Value Added At Basic Prices By Industry of Origin At Current Prices Sectorwise Percentage Distribution
11.4	क्षेत्रनिहाय मुळ किंमतीनुसार स्थूल राज्य मूल्यवृद्धी, बाजार किंमतीनुसार स्थूल राज्य उत्पन्न - स्थिर (२०११-१२) किंमतीनुसार	283	Gross State Value Added At Basic Prices By Industry of Origin & Gross State Domestic Product At Market Prices At Constant (2011-12) Prices
11.5	मागील वर्षाच्या तुलनेत स्थूल राज्य मूल्यवृद्धीतील क्षेत्रनिहाय बदलाची टक्केवारी - स्थिर (२०११-१२) किंमतीनुसार	284	Sectorwise Percentage Change In Gross State Value Added Over The Previous Year At Constant (2011-12) Prices
11.6	क्षेत्रनिहाय मुळ किंमतीनुसार निव्वळ राज्य मूल्यवृद्धी, बाजार किंमतीनुसार निव्वळ राज्य उत्पन्न - चालू किंमतीनुसार	285	Net State Value Added At Basic Prices By Industry Of Origin & Net State Domestic Product At Market Prices - At Current Prices
11.7	क्षेत्रनिहाय मुळ किंमतीनुसार निव्वळ राज्य मूल्यवृद्धी, बाजार किंमतीनुसार निव्वळ राज्य उत्पन्न - स्थिर (२०११-१२) किंमतीनुसार	286	Net State Value Added At Basic Prices By Industry Of Origin & Net State Domestic Product At Market Prices - At Constant (2011-12) Prices
11.8	मुळ किंमतीनुसार निव्वळ राज्य मूल्यवृद्धी - स्थिर (२०११-१२) किंमतीनुसार क्षेत्रनिहाय टक्केवारी	287	Distribution Net State Value Added At Basic Prices By Industry Of Origin At Constant (2011-12) Prices - Sectorwise Percentage
11.9	क्षेत्रनिहाय मुळे किंमतीनुसार निव्वळ राज्य मूल्यवृद्धीचे क्षेत्रनिहाय निर्देशांक स्थिर (२०११-१२) किंमतीनुसार	288	Indices of Net State Value Added By Industry of Origin At Constant (2011-12) Prices
11.10	मागील वर्षाच्या तुलनेत स्थूल राज्य उत्पन्नातील / स्थूल राष्ट्रिय उत्पन्नातील बदलाची टक्केवारी स्थिर (२०११-१२) किंमतीनुसार	289	Percentage change in Gross State Domestic Product and Gross National Income over the previous year At Constant (2011-12) Prices
11.11	स्थिर (२०११-१२) किंमतीनुसार निवडक राज्यांचे व केंद्रशासित प्रदेशांचे दरडोई राज्य उत्पन्न	290	Per Capita Income in Selected State/Union Territories of India At Constant (2011-12) Price
	१२. शेती		12. AGRICULTURE
12.1	जमिनीचा वापर	294	Land utilisation
12.2	प्रमुख पिकांखालील क्षेत्र व त्यांचे उत्पादन	296	Area and outturn of principal crops
12.3	जास्त उत्पादित पिकांच्या प्रकारानुसार क्षेत्र व दर हेक्टरी सरासरी उत्पादन	302	Area and average yield per hectare of High Yielding Varieties Crops
12.4	भारतातील प्रमुख पिकांचे राज्यवार सरासरी उत्पादन	304	Average yield of important crops in India by States
12.5	वहित धारण जमिनीच्या आकारमान गटानुसार वहित धारकांची संख्या व क्षेत्र (कृषी गणना २०१५-१६)	306	Number of Operational Holdings & Area according to Size Groups (Agriculture Census 2015-16)
12.6	धारण प्रकारानुसार एकूण वहित धारकांची संख्या व क्षेत्र (कृषी गणना २०१५-१६)	308	Number and Area of Operational Holdings by Tenure and by Size Groups (Agriculture Census 2015-16)
12.7	रासायनिक खतांचा वापर	309	Consumption of chemical fertilizers
12.8	महाराष्ट्र राज्यातील प्रमुख पिकांच्या उत्पादनांचे निर्देशांक	310	Index numbers of production of principal crops in Maharashtra State

तक्ता क्रमांक Table No. (1)	विषय (2)	पृष्ठ क्रमांक Page No. (3)	Subject (2)
12.9	मुख्य पिकांखालील जिल्हावार क्षेत्र	312	Area under major crops in each districts
12.10	महाराष्ट्र राज्यातील प्रमुख पिकांखालील क्षेत्रांचे निर्देशांक	314	Index numbers of area of principal crops in Maharashtra State
12.11	महाराष्ट्र राज्यातील प्रमुख पिकांच्या सरासरी उत्पादनांचे निर्देशांक	316	Index numbers of average yield of principal crops in Maharashtra State
12.12	जिल्हावार बांधबंदिस्ती केलेली जमीन	318	Area bounded in each district
12.13	वहितीची खाती आणि त्यांचे क्षेत्र (कृषी गणना २०१५-१६)	320	Number of operational holdings and area operated (Agriculture Census 2015-16)
१३. जलसिंचन			13. IRRIGATION
13.1	सिंचनाच्या निरनिराळ्या साधनांनी भिजलेले क्षेत्र	324	Area irrigated by different sources of irrigation
13.2	जिल्हावार सिंचनाखालील स्थूल क्षेत्र व पिकांखालील स्थूल क्षेत्र	325	Gross area irrigated and gross cropped area
13.3	विविध पिकांखालील सिंचित क्षेत्र	326	Irrigated area under different crops
13.4	एकूण बागायती विहिरींची संख्या (कृषी गणना २०१०-११)	328	Total number of irrigation wells (Agriculture Census 2010-11)
13.5	निर्मित सिंचन क्षमता व प्रत्यक्ष सिंचित क्षेत्र	330	Irrigation potential created and actual Irrigated area
१४. पशुसंवर्धन आणि दुग्धव्यवसाय			14. ANIMAL HUSBANDRY AND DAIRYING
14.1	जिल्हावार पशुधनाची संख्या (पशुगणना - २०१२)	334	Livestock in each district (Livestock Census 2012)
14.2	पशुसंवर्धनासाठी पायाभूत सुविधा	338	Infrastructural facilities in Animal Husbandry
14.3	पशुवैद्यकीय संस्थांनी केलेले काम	340	Work done by Veterinary Institutions
14.4	दुग्धशाळा आणि दूध शीतकरण केंद्रांची संख्या व त्यांची क्षमता	342	Number of milkplants and milk chilling centres and their capacity
14.5	उपचार केलेल्या आणि खच्ची केलेल्या जनावरांची संख्या	344	Number of animals treated and castrated
14.6	पशुवैद्यकीय संस्थांची संख्या	348	Number of Veterinary Institutions
14.7	पशुसंवर्धनासंबंधीची संकीर्ण माहिती	349	Miscellaneous statistics related to animal husbandry
१५. वनशास्त्र व लाकूडतोड			15. FORESTRY AND LOGGING
15.1	मालकीनुसार वनक्षेत्र	354	Area under forest classified by ownership
15.2	प्रमुख वनोत्पादने आणि मूल्य	356	Quantity and Value of Major Forest Produce
15.3	आगी आणि गुरांपासून संरक्षित वनक्षेत्र	358	Forest area protected from fire and cattle grazing
15.4	महत्त्वाच्या जातींच्या झाडांच्या लागवडीचे क्षेत्र	358	Area under plantation of important species
15.5	वनांपासून महसूल व वनांवरील खर्च	359	Revenue from and expenditure on forests
15.6	निरनिराळ्या प्रकारच्या वनांखालील क्षेत्र	360	Area under different types of forests
१६. मत्स्यव्यवसाय			16. FISHERIES
16.1	मासळीच्या प्रकाराच्या गटानुसार पकडलेली व उतरविलेली मासळी	364	Fish catch and landings by group of species
16.2	पकडलेल्या मासळीचा विल्हेवाट (सागरी व भूजल)	366	Disposition of Fish Catch (Marine and Inland)
16.3	खारवण केंद्रात केलेली माशांची आयात, मिठाचे वाटप आणि खारवलेले मासे	367	Quantity of fish brought, salt issued and fish cured at different centres
16.4	सागरी मत्स्योत्पादन	367	Marine fish production
16.5	मत्स्यव्यवसायासंबंधीची संकीर्ण माहिती	368	Miscellaneous statistics related to fisheries
16.6	प्रकारानुसार सागरी मत्स्योत्पादन	369	Varietywise marine fish production
16.7	निरनिराळ्या प्रकारच्या सागरी माशांच्या सरासरी वार्षिक घाऊक किमती	370	Average annual wholesale (Boatside) prices of various varieties of marine fish
16.8	मासळीच्या प्रमुख प्रकारच्या मत्स्योत्पादनाचा एकूण मत्स्योत्पादनाच्या मूल्यातील हिस्सा (टक्केवारी)	371	Percentage share of prominent varieties in total valuation of fish production
१७. सहकार			17. CO-OPERATION
17.1	सर्व सहकारी संस्थांची निवडक सांख्यिकी	374	Selected Statistics of all Co-operative Societies
17.2	प्रकारानुसार सहकारी संस्था व बँकांचे वर्गीकरण	376	Co-operative Societies and Banks Classified by types
17.3	कृषि पत व बहुउद्देशीय संस्थांची कार्ये	378	Operations of agricultural credit and multipurpose societies
17.4	बिगर कृषि पत संस्थांचे व्यवहार	380	Transactions of Non-agricultural credit societies

तक्ता क्रमांक Table No. (1)	विषय (2)	पृष्ठ क्रमांक Page No. (3)	Subject (2)
17.5	मध्यवर्ती सहकारी बँकांची निवडक सांख्यिकी	382	Selected Statistics of Central Co-operative Banks
17.6	राज्य शिखर सहकारी पणन संघाची निवडक सांख्यिकी	383	Selected Statistics of Apex State Co-operative Marketing Federation
17.7	मध्यवर्ती ग्राहक भांडारांची निवडक सांख्यिकी	384	Selected Statistics of Central consumers stores
17.8	मजूर सहकारी संस्थांची निवडक सांख्यिकी	384	Selected Statistics of Labour Co-operative Societies
17.9	प्राथमिक गृहनिर्माण सहकारी संस्थांची निवडक सांख्यिकी	385	Selected Statistics of Primary Housing Co-operative Societies
17.10	दुग्धशाळा व दूध पुरवठा सहकारी संस्थांची निवडक सांख्यिकी	385	Selected Statistics of Dairy and Milk supply Co-op. Societies
17.11	राज्यातील महिला सहकारी संस्थांची वर्षवार निवडक सांख्यिकी	386	Yearwise Selected Statistics of Women Co-operative Societies in the State
17.12	औद्योगिक सहकारी संस्थांची निवडक सांख्यिकी	386	Selected Statistics of Industrial Co-operative Societies
17.13	प्राथमिक सहकारी नागरी बँका व नोकरदारांच्या बँकांचे व्यवहार	388	Operations of Primary Co-operative Urban Banks and Employees Banks
17.14	सहकारी पणन संस्थांचे व्यवहार	390	Operations of Co-operative Marketing Societies
17.15	सहकारी उत्पादक संस्थांचे व्यवहार	392	Operations of Co-operative Productive Enterprises
17.16	इतर सहकारी संस्थांचे व्यवहार	394	Operations of Other Co-operative societies
	१८. खाण व दगड खाणकाम		18. MINING AND QUARRYING
18.1	खनिज उत्पादन, त्यांचे मूल्य व एकूण खाणी	398	Mineral production, its value and total mines
	१९. वस्तुनिर्माण		19. MANUFACTURING
19.1	नोंदणीकृत कारखान्यांची संख्या	402	Number of Registered Factories
19.2	निर्मित करणाऱ्या उद्योगांचे उत्पादन व रोजगार (केंद्रीय नमुना)	403	Production and employment of Manufacturing Industries (Central Sample)
19.3	खादी व ग्रामोद्योग मंडळाकडून निरनिराळ्या उद्योगांना दिलेले अनुदान व कर्ज पुरवठा	405	Amount of grants and loan disbursed to various Industries by Khadi and Village Industries Board
19.4	औद्योगिक क्षेत्रातील भू-खंड विकास	407	Industrial Area Estates Developed
19.5	महाराष्ट्रातील औद्योगिक उत्पादन	408	Industrial Production in Maharashtra
19.6	चालू कारखान्यातील कामगारांच्या संख्येनुसार वर्गीकरण (२०१५)	410	Distribution of working factories according to their worker strength (2015)
19.7	३१ डिसेंबर, २०१५ रोजी संपणाऱ्या वर्षातील चालू कारखान्यांची व त्यातील सरासरी दैनिक कामगारांची प्रमुख उद्योग गटांनुसार संख्या	412	Number of working factories and average daily employment in major group of industries during the year ending 31 st December, 2015
19.8	वार्षिक उद्योग पाहणी (गणना + गैर गणना)	426	Annual survey of industries (Census + Non-census)
	२०. वीज व ऊर्जा		20. ELECTRICITY AND POWER
20.1	महाराष्ट्रातील विजेचा पुरवठा व वापर	430	Supply and Consumption of electricity in Maharashtra
20.2	विद्युतीकरण झालेल्या शहरांची / गावांची संख्या	431	Number of Towns/Villages Electrified
20.3	उपयोगानुसार वीज शक्तीचा वापर	432	Consumption of Electricity by uses
	२१. व्यापार		21. TRADE
21.1	लोहमार्गाने व जलमार्गाने निवडक वस्तूंची महाराष्ट्र राज्यातील आयात व निर्यात	436	Import and Export of selected commodities by rail and waterway
21.2	मुंबई बंदरात आयात झालेला व मुंबई बंदरातून निर्यात झालेला माल	438	Imports into Mumbai port and Exports from Mumbai port
	२२. परिवहन		22. TRANSPORT
22.1	महाराष्ट्र राज्यातील जिल्हाद्वारे नोंद केलेली मोटार वाहने	442	Number of Motor Vehicles Registered by district in the Maharashtra State
22.2	निरनिराळ्या विभागांच्या देखभालीखालील रस्ते	444	Roads maintained by various Authorities in the State
22.3	वाहनांच्या प्रकारानुसार अपघातांची संख्या	445	Number of accidents classified by type of vehicles involved
22.4	राज्यमार्ग वाणिज्यिक विभागाची एकूण प्रगती	447	Progress of State Roadways's Commercial Wing
22.5	प्रकारानुसार जिल्हानिहाय रस्ते लांबीचे वर्गीकरण	448	Road length classified by categories by district

तक्ता क्रमांक Table No. (1)	विषय (2)	पृष्ठ क्रमांक Page No. (3)	Subject (2)
22.6	३१ मार्च, २०१९ रोजीची राज्यातील लोहमार्गाची लांबी	449	Railway's route length in the State as on 31 st March, 2019
22.7	वर्गवारीनुसार रस्त्यांची लांबी	450	Road length according to different classes
22.8	महाराष्ट्र राज्यमार्ग परिवहन महामंडळाची माहिती	451	Operations of Maharashtra State Road Transport Corporation
22.9	मुंबई गोदीत असलेल्या किंवा बंदरात नांगरलेल्या वाफेवरच्या आणि सुसज्ज (शासकीय किंवा व्यापारी) जहाजांची संख्या व त्यांचे वजन	452	Number and Tonnage of steam and square rigged vessels (Government and Merchant) which entered the Mumbai docks or were berthed at the harbour walls
22.10	महाराष्ट्र राज्यातील गौण बंदरातून होणारी प्रवाशांची वाहतूक	453	Passengers Traffic at the minor ports of Maharashtra State
22.11	महाराष्ट्र राज्याच्या गौण बंदरातून हाताळलेला (आयात व निर्यात) माल	454	Cargo (Imports and Exports) handled at minor ports of Maharashtra State
22.12	निरनिराळ्या विमानतळावरून होणारी प्रवासी व माल वाहतूक	454	Passenger and Freight Traffic originating at Various Airports
	२३. पणन व साठवणूक		23. MARKETING AND STORAGE
23.1	जिल्हानिहाय नियंत्रित बाजारपेठांची संख्या	458	Number of regulated markets by district
23.2	गोदामांची / वखारांची संख्या व साठवणूक क्षमता	459	Number and capacity of storage units (godowns/warehouses)
23.3	शासकीय गोदामांची संख्या व त्यांची क्षमता	460	Number and capacity of State owned godowns
23.4	निवडक वस्तूंची संख्याद्वारे वसुली	461	Procurement of selected commodities by agencies
23.5	अधिकृत शिधावाटप दुकाने	463	Number of authorized Fair Price Shops
	२४. संपर्क साधने		24. COMMUNICATIONS
24.1	टपाल व तार घरे	466	Number of Posts and Telegraphs
	२५. पर्यटन व मुलकी हवाई वाहतूक		25. TOURISM AND CIVIL AVIATION
25.1	मुंबईत उतरणारे परदेशी पर्यटक	468	Foreign Tourists disembarking at Mumbai
25.2	उड्डाण क्लब, विमाने व प्रशिक्षित व्यक्तींची संख्या	469	Number of flying clubs, Planes and persons trained
	२६. कामगार व सेवायोजन		26. LABOUR AND EMPLOYMENT
26.1	दुकाने, व्यापारी संस्था व त्यातील कामगार	472	Number of commercial establishments, shops and workers employed
26.2	सार्वजनिक क्षेत्रात नोंदविलेल्या कारखान्यांची व त्यातील सरासरी कामगारांची उद्योग गटानुसार संख्या	473	Number of Registered Working Factories and Average Daily Workers employed Categorywise in Public Sector
26.3	खाजगी क्षेत्रात नोंदविलेल्या कारखान्यांची व त्यातील सरासरी कामगारांची उद्योग गटानुसार संख्या	476	Number of Registered Working Factories and Average Daily Workers employed Categorywise in Private Sector
26.4	माजी सैनिक, मागासवर्गीय व अनुसूचित जातीच्या कर्मचाऱ्यांचे वर्षवार अभिवेदन	479	Yearwise representation of employees of Scheduled Castes, Backward Classes and Ex-Servicemen
26.5	रोजगार विनिमय केंद्रानुसार नोंदणी झालेल्या अर्जदारांची, नोकरी मिळालेल्यांची व जाहीर झालेल्या रिकाम्या जागांची संख्या	479	Registration, Placing and Vacancies Notified by Employment Exchange Centres (Number)
26.6	उद्योगांच्या प्रकारानुसार रोजगार	480	Industrywise Employment
26.7	खाणी, मळे, बंदरे इत्यादी मधील रोजगार	480	Employment in Mines, Plantation, Harbours, Ports, etc.
26.8	खाजगी आणि सार्वजनिक क्षेत्रातील अंदाजित रोजगार	481	Estimated Employment in Private and Public Sector
26.9	राज्य लोकसेवा आयोगाद्वारे जाहिरात दिलेल्या पदांची व शिफारस केलेल्या उमेदवारांची संख्या	482	Number of Posts advertised and candidates recommended by the State Public Service Commission
26.10	महाराष्ट्रातील औद्योगिक दुखापतींची संख्या	483	Industrial Injuries in Maharashtra
26.11	अपघात झालेल्या कामगारांची संख्या व त्यांना भरपाईपोटी दिलेली रक्कम	484	Number of workers who were involved in accidents and compensation paid to them
26.12	उद्योगानुसार संप व टाळेबंदींची संख्या	485	Industrywise number of strikes and lockouts
26.13	औद्योगिक तंटे	486	Industrial disputes
26.14	सभासद संख्येनुसार कामगार संघटना	487	Distribution of Trade Unions according to their membership size
26.15	सुती कापड उद्योग व यंत्रोत्पादन कारखान्यांतील निवडक केंद्रांतील गैरहजेरी	488	Absenteeism in Cotton Textiles and Engineering industries at selected centres

तक्ता क्रमांक Table No. (1)	विषय (2)	पृष्ठ क्रमांक Page No. (3)	Subject (2)
26.16	श्रमिक नुकसान भरपाई कायदा, १९२३ खालील प्रकरणे	490	Cases decided under Workmen's Compensation Act, 1923
26.17	राज्य शासकीय, जिल्हा परिषद व नगर परिषद कार्यालयातील जिल्हावार स्त्री-पुरुष कर्मचारी (रिक्त पदे वगळून) (कर्मचारी गणना - २०१८)	491	Districtwise Number of Employees by gender in State Government, Zilla Parishads and Municipal Councils (Excluding Vacant Posts) (Census of Employees - 2018)
26.18	पदांच्या वर्गानुसार जिल्हावार राज्य शासकीय कर्मचारी (कर्मचारी गणना - २०१८)	492	Districtwise and Classwise State Government Employees (Census of Employees - 2018)
	२७. बँका		27. BANKING
27.1	लोकसंख्येच्या गटानुसार व्यापारी बँक कार्यालयांचे वर्गीकरण	494	Commercial Banking Offices classified according to Population range
27.2	वर्गीकृत व्यापारी बँकांच्या पतपुरवठ्याचे व्यवसायानुसार जिल्हावार वर्गीकरण	496	Districtwise and occupationwise classification of outstanding credit of Scheduled Commercial Banks
27.3	मार्च, २०१९ अखेर राज्यवार वर्गीकृत व्यापारी बँकांच्या ठेवी आणि कर्जे	504	Deposit and advances of Scheduled Commercial Banks by State upto March end, 2019
27.4	वर्गीकृत, अवर्गीकृत व सहकारी बँकांच्या कार्यालयांची संख्या (३१ मार्च, २०१९ रोजी)	505	Number of Offices of Scheduled, Non-scheduled and Co-operative Banks (As on 31 st March, 2019)
	२८. लोकवित्त		28. PUBLIC FINANCE
28.1	महाराष्ट्र शासनाचा एकूण महसूल	508	Total Revenue of Maharashtra Government
28.2	महसुली लेख्यातून केलेला खर्च	509	Expenditure from Revenue Account
28.3	भांडवली अर्थसंकल्प	509	Capital Budget
28.4	एकूण अर्थसंकल्पीय स्थिती	510	Overall Budgetary Position
28.5	एकूण खर्चाची निरनिराळ्या उद्देशानुसार टक्केवारी	510	Percentage distribution of total expenditure into different purpose categories
28.6	आर्थिक वर्गीकरणानुसार शासनाच्या खर्चाची टक्केवारी	511	Percentage distribution of Government expenditure according to economic classification
28.7	वस्तूनुसार अबकारी कर	512	Excise Revenue by Commodities
28.8	गटाप्रमाणे आय विवरणांची संख्या, एकूण उत्पन्न, विवरणानुसार उत्पन्न व आयकर	513	Range wise Number of Returns, Gross Income and Tax Payable
28.9	करदात्यांच्या विवरणानुसार उत्पन्नाचे साधन, एकूण उत्पन्न, विवरणांची संख्या, एकूण कर यांचा तपशील	516	Details of the source of income, total income, number of returns, total tax of the tax payers according to the returns
28.10	महाराष्ट्र राज्याच्या महसुली जमेचे विवरणपत्र	517	Statement of Revenue Receipts of Maharashtra State
28.11	महाराष्ट्र राज्याच्या महसुली खर्चाचे विवरणपत्र	519	Statement of Revenue Expenditure of Maharashtra State
28.12	महसुली व भांडवली लेख्यांवरील जमा व खर्च	522	Receipts and expenditure on revenue and capital accounts
28.13	प्रशासकीय विभागांचे उत्पन्न व खर्च लेखा	523	Income and outlay account of Administrative Departments
28.14	शासनाच्या वाणिज्यिक उपक्रमांचा उत्पादन लेखा	524	Production account of departmental enterprises (D.C.U.)
28.15	सर्वसाधारण शासनाचा भांडवली वित्तीय लेखा	526	Capital finance account of General Government
28.16	वस्तू, सेवा व हस्तांतरित रकमा यांचे व्यवहार- राज्य प्रशासन व शासनाच्या वाणिज्यिक उपक्रमांचा भांडवली लेखा	527	Transaction in Goods, Services and Transfers-Capital Account of Government Administration and Departmental Commercial Undertakings
28.17	शासनाच्या वित्तीय संपत्तीतील बदल : राज्य प्रशासनाच्या व शासनाच्या वाणिज्यिक उपक्रमांचा भांडवली लेखा	528	Changes in Financial Assets : Capital Account of Government Administration and Departmental Commercial Undertakings
28.18	शासनाच्या वित्तीय दायित्वातील बदल : राज्य प्रशासनाचा व शासनाच्या वाणिज्यिक उपक्रमांचा भांडवली लेखा	529	Changes in financial liabilities: Capital account of Government Administration and departmental commercial undertakings
28.19	रोख रकमा व भांडवल यांचा ताळमेळ : राज्य प्रशासनाच्या व शासनाच्या वाणिज्यिक उपक्रमांचा लेखा	530	Cash and Capital Reconciliation : Account of Government Administration and departmental commercial undertakings

तक्ता क्रमांक Table No. (1)	विषय (2)	पृष्ठ क्रमांक Page No. (3)	Subject (2)
	२९. किमती आणि निर्देशांक		29. PRICES AND INDICES
29.1	मुंबई बाजारातील काही शेती व इतर आवश्यक वस्तूंच्या घाऊक किमती	532	Wholesale prices of certain agricultural and other essential commodities at Mumbai market
29.2	वस्तूंचा गट व उपगटवार अखिल भारतीय घाऊक किमतीचे निर्देशांक (नवीन मालिका)	536	All India Index Numbers of Wholesale Prices by Groups and Sub-groups of Commodities (New Series)
29.3	राज्यातील निवडक केंद्रांमधील कामगारांकरिता ग्राहक किमतीचे निर्देशांक	538	Consumer Price Index for the working classes of selected centres in the State
29.4	राज्यातील निवडक केंद्रांमधील कामगारांकरिता ग्राहक किमतीचे निर्देशांक (वार्षिक)	543	Consumer Price Index for the working class of selected centres in the State (Yearly)
29.5	औद्योगिक कामगारांकरिता अखिल भारतीय ग्राहक किमतीचे निर्देशांक	545	All India Consumer Price Index for Industrial Workers
29.6	महाराष्ट्र राज्यातील निवडक केंद्रातील महत्वाच्या शेतमालाच्या घाऊक किमती	546	Wholesale prices of certain important agricultural commodities at selected centres in Maharashtra State
29.7	सोने व चांदी यांच्या मुंबई बाजारातील किमती	558	Prices of gold and silver in Mumbai market
29.8	महाराष्ट्रातील शेतमजुरांकरिता ग्राहक किमतीचे निर्देशांक	559	Consumer Price Index Numbers for Agricultural Labourers in Maharashtra
29.9	महाराष्ट्रातील नागरी विभागातील किरकोळ किमतींचा गटवार निर्देशांक	560	Retail Price Index for urban Maharashtra by group of commodities
29.10	महाराष्ट्रातील ग्रामीण विभागातील किरकोळ किमतींचा गटवार निर्देशांक	561	Retail price index for rural Maharashtra by group of commodities
	३०. पंचवार्षिक योजना		30. FIVE YEAR PLAN
30.1	पंचवार्षिक व वार्षिक योजनेतील तरतूद आणि खर्च	564	Outlay and Expenditure Under Annual Plan
30.2	राज्य / केंद्रशासित प्रदेशांची पहिल्या (१९५१-५६) ते बाराव्या पंचवार्षिक (२०१२-१७) योजनेतील दरडोई प्रस्तावित तरतूद /खर्च	565	Per Capita Plan Outlay / Expenditure of States/UTs from first (1951-56) to twelfth Five Year Plan (2012-17)
30.3	राज्य योजना व केंद्र पुरस्कृत योजना	576	State plan and centrally sponsored programmes
	३१. संयुक्त भांडवली संस्था		31. JOINT STOCK COMPANIES
31.1	कार्यरत, नवीन नोंदणी झालेल्या व निर्धारित संस्था	578	Companies at Work, Newly Registered and Liquidated
31.2	संयुक्त भांडवली संस्थांची संख्या	579	Number of Joint stock companies
	३२. सार्वजनिक अंगीकृत		32. PUBLIC UNDERTAKINGS
32.1	गृहनिर्माण विकास मंडळास मिळालेले कर्ज व बांधलेली घरे	582	Loans received and houses constructed by the Housing Development Board
32.2	जिल्हानिहाय गृहनिर्माण विकास मंडळास मिळालेले कर्ज व बांधलेली घरे	583	Districtwise loans received and houses constructed by the Housing Development Board
32.3	महाराष्ट्र कृषि उद्योग विकास महामंडळाची निवडक साध्याविषयक सांख्यिकी	585	Statistics Relating to selected achievements of State Agro-Industrial Corporation
	३३. संकीर्ण		33. MISCELLANEOUS
33.1	महाराष्ट्रातील विश्रामधामे, विश्रामगृहे व कक्ष संख्या	588	Districtwise number of Rest Houses and Dak Bangalows
33.2	बिगर शेतकी आस्थापनांची संख्या व त्यातील रोजगार (सहावी आर्थिक गणना, २०१३)	589	Number of non-agricultural Establishments and Employment therein (Sixth Economic Census, 2013)
33.3	मुंबई सावकार नियंत्रण कायदा, १९४६ खाली दिलेल्या अनुज्ञप्तींची जिल्हावार संख्या	590	Number of licenses granted in each district under the Mumbai Money-Lenders Act, 1946
33.4	जिल्हावार अनुज्ञप्तीधारक सावकारांच्या व्यवहाराची माहिती	591	Transactions of licensed money-lenders in each district
33.5	भारतीय रिझर्व्ह बँकेसंबंधी आर्थिक आकडेवारी	592	Financial statistics relating to the Reserve Bank of India
33.6	नोंदलेल्या दस्तावेजांची संख्या, वर्णन व हस्तांतरित केलेल्या मिळकतीचे मूल्य	594	Number and description of registered documents and value of property transferred
33.7	महाराष्ट्र राज्यातील नोंदलेल्या विवाहांची संख्या	595	Number of marriages registered in the State of Maharashtra

महाराष्ट्रातील नवनिर्मित जिल्ह्यांच्या पुर्नरचनेविषयी टिप्पणी

‘ठाणे’ जिल्ह्याची पुर्नरचना करुन ‘ठाणे’ व ‘पालघर’ हे दोन जिल्हे दिनांक १ ऑगस्ट, २०१४ पासून निर्माण करण्यात आले आहेत.

नवनिर्मित जिल्ह्यांची आकडेवारी ज्याबाबतीत उपलब्ध झाली त्याबाबतीत ती या पुस्तिकेत वेगळी दाखविण्यात आलेली आहे.

Note on Reorganisation of Districts in Maharashtra

Two new districts ‘Thane’ and ‘Palghar’ have been created, with effect from 1st August, 2014 by reorganising the existing district of ‘Thane’.

The data for the newly created districts wherever available is reported separately in this issue.

प्रास्ताविक

१. महाराष्ट्र राज्य १९६० मध्ये स्थापन झाल्यापासून "राज्य सांख्यिकी गोष्टवारा" हे प्रकाशन प्रकाशित करण्यात येते. त्या मालिकेतील हा त्रैमासिक अंक आहे. हा गोष्टवारा प्रसिद्ध करण्याचा हेतू हा आहे की, त्यामुळे राज्यातील शक्य तितक्या जास्तीत जास्त सार्वजनिक व आर्थिक बाबींच्या पार्श्वभूमीवरील आकडेवारी उपलब्ध व्हावी आणि तसेच ह्या गोष्टवाराची उपयुक्तता फक्त संदर्भ पुस्तिका म्हणून नसून संशोधनाकरिता, नियोजनाकरिता राज्याच्या सामाजिक व आर्थिक बाबींचा अभ्यास करण्याच्या दृष्टीनेही तो उपयुक्त ठरेल. यामध्ये देण्यात आलेली जास्तीत जास्त माहिती शक्यतो जिल्हानिहाय असून त्यामुळे जिल्ह्याची तुलना करणे शक्य होईल. तसेच ह्यात दिलेल्या काही सामाजिक व आर्थिक क्षेत्रातील निरनिराळ्या वर्षांच्या आकडेवारीच्या मालिकेवरून त्या त्या क्षेत्रातील झालेले बदल अभ्यासण्यास मदत होईल.

२. प्रकाशित होणारा हा अंक २०१८-१९ वर्षाकरिता असून त्यातील अधिकांश माहिती शक्य तेवढी २०१८-१९ वर्षांची आहे. २०१८-१९ ची माहिती उपलब्ध नसल्यास उपलब्ध असलेल्या अद्ययावत वर्षाची माहिती देण्यात आलेली आहे. त्याचप्रमाणे २०१८-१९ वर्षापर्यंतच्या वर्षवार माहितीची मालिका ह्यात दिलेली आहे. ह्या गोष्टवारात प्रस्तुत केलेली माहिती मूलतः राज्य सरकार व केंद्र सरकारच्या विविध विभागांत तसेच स्थानिक संस्थांत संकलित करण्यात येते. हे विभाग अशी माहिती तयार करून अलिकडील वर्षासाठी अस्थायी माहिती उपलब्ध करून देतात व नंतर ही अस्थायी माहिती अंतिम करण्यात येते. तेव्हा पूर्वी दिलेल्या माहितीपेक्षा ह्या अंतिम माहितीत थोडाफार फरक आढळतो, ह्या कारणामुळे ह्या गोष्टवारात प्रकाशित झालेली माहिती संचालनालयाच्या इतर प्रकाशनांतील (उदा. महाराष्ट्राची संक्षिप्त सांख्यिकी, महाराष्ट्राची आर्थिक पाहणी) किंवा ह्यापूर्वी प्रकाशित झालेले सांख्यिकी गोष्टवारांचे अंक ह्यात प्रकाशित झालेल्या माहितीशी जुळते असे नाही.

३. कारखान्यांत काम करणाऱ्या स्त्रियांची संख्या व त्यांना दिलेले प्रसूती विषयक फायदे या बाबत वर्ष २०१४-१५ पर्यंत अद्ययावत असून त्यापुढील संकलित करण्यात आलेली नाही. सदर तक्ता वर्ष २०१४-१५ अंकात उपलब्ध आहे. महाराष्ट्र राज्यातील जिल्हा परिषद व नगर परिषद कार्यालयातील कर्मचारीबाबतची माहिती वर्ष २००८ पर्यंत अद्ययावत असून त्यापुढील कर्मचारी गणनेत संकलित करण्यात आलेली नाही. तसेच जिल्हा परिषदांचे क्षेत्र, लोकसंख्या, सभासद व उत्पन्न व खर्च; जिल्हा परिषदांचे प्रमुख शीर्षानुसार उत्पन्न/खर्च; जिल्ह्यातील ग्रामपंचायती व पंचायतसमित्यांची संख्या; जिल्हानिहाय नगरपरिषदा, कटकमंडळे व महानगरपालिका यांचे उत्पन्न; नगरपरिषदा, कटकमंडळे व महानगरपालिका यांचे उत्पन्न; जिल्हानिहाय नगरपरिषदा, कटकमंडळे व महानगरपालिकांचे खर्च; नगरपरिषदा, कटकमंडळे व महानगरपालिका यांचा खर्चाबाबतची आकडेवारीची माहिती वर्ष २०११-१२ ची तर लोकसभेची व विधानसभेची मतदार संख्या, लोकसभेच्या व विधानसभेच्या जिल्हावार एकूण जागा, विधानसभेच्या निवडणुकीत झालेले मतदान, मतांचे शेकडा प्रमाण व पक्षानुसार जिंकलेल्या जागा, लोकसभा व विधानसभामधील निवडणुकीत झालेले मतदान, भारतातील विधानसभा व लोकसभेच्या जागा याबाबतची माहिती वर्ष २००९ ची अद्ययावत आहे. पुढील वर्षाकरिता सदर आकडेवारी परिगणित नसल्याने या प्रकाशनाच्या पुढील अंकांमधून सदर माहिती वगळण्यात आली आहे. सदर तक्ते वर्ष २०१३-१४ अंकात उपलब्ध आहेत.

INTRODUCTORY

1. This is the Forty third issue of the Statistical Abstract of Maharashtra State which is being published since the formation of State in 1960. The purpose of publishing this Abstract is to provide background statistical material on as many socio-economic characteristics of the State as is possible so that the Abstract may prove useful not only as a reference book but also for research, planning or further socio-economic studies about the State. The information is, to the extent feasible, presented districtwise for interdistrict comparison. Some social and economic statistics are presented over a series of years to study trend in these fields.

2. The present issue being that for the year 2018-19, the detailed data published is for the year 2018-19, wherever such data is available. Wherever data for 2018-19 is not available, the data for latest available year is given. Yearly series up to the year 2018-19 has also been presented. The statistical data presented in this Abstract has been initially compiled by various departments of the State & Central Government, as well as Local Bodies. These departments usually prepare and release provisional figures for recent years which are then finalized later on. Thus these figures may differ from the provisional figures released earlier. For this reason, the data published in the other publications of this Directorate, viz., "Handbook of Basic Statistics of Maharashtra State", "Economic Survey of Maharashtra" or the earlier issue of the Statistical Abstract may not tally with those published in this Abstract.

3. Latest information on Yearwise Number of Female Workers Employed in Factories and Maternity benefits given has not been compiled for further period and have been deleted from further editions of this publication & this table is available in 2014-15 edition. This information Latest information on Number of Employees in Zilla Parishad and Municipal Council Offices in Maharashtra State is available in Census of Employees-2008. Such information has not been compiled for further period in Census of Employees. Similarly, latest information regarding area, population, membership, income & expenditure of Zilla Parishads, Income of Zilla Parishads by Major Heads, Expenditure of Zilla Parishads by Major Heads, Districtwise number of Gram Panchayats & Panchayat Samities, Income & expenditure of Village Panchayat, Districtwise income of Municipal Councils, Cantonment Boards & Municipal Corporations, Income of Municipal Councils, Cantonment Boards & Municipal Corporations, Districtwise Expenditure of Municipal Councils, Cantonment Boards & Corporations, Expenditure of Municipal Councils, Cantonment Boards & Corporations is available for the year 2011-12 and Number of electorals for Lok Sabha & Vidhan Sabha, Districtwise number of Lok Sabha & Vidhan Sabha seats, Votes polled, percentage of votes polled & seats won accordingly by the parties in the Vidhan Sabha elections, Number of votes polled in the Lok Sabha and Vidhan Sabha Elections, Number of Lok Sabha & Vidhan Sabha seats in India is available for the year 2009. Such statistical information has not been compiled for further period and have been deleted from further editions of this publication. All these tables are available in 2013-14 edition.

दृष्टिक्षेपात महाराष्ट्र

४. ही माहिती दोन भागांत विभागली आहे. पहिल्या भागात राज्याविषयी सर्वसाधारण माहिती दिली आहे. दुसऱ्या भागामध्ये राज्य व देशाची लोकसंख्या, कृषि इत्यादी विविध विषयांवरील आकडेवारी देण्यात आली आहे. प्रत्येक बाबीसमोर महाराष्ट्र आणि भारत यांची आकडेवारी कोणत्या वर्षाची आहे हे नमूद करण्यात आले आहे. काही बाबतीत हा काळ एकच नसतो त्यावेळी भारतासाठी अद्ययावत उपलब्ध असलेल्या काळाची आकडेवारी देण्यात येऊन तुलनात्मक अभ्यासासाठी महाराष्ट्राची त्याच वर्षाची/ काळाची आकडेवारी देण्यात आली आहे. तसेच टक्केवारीने देशातील आकडेवारीत महाराष्ट्राचा किती हिस्सा आहे हेही दर्शविले आहे.

सारांश तक्ते

५. सारांशविषयक तक्त्यात काही महत्त्वाच्या विषयांवरील माहिती दिलेली आहे. यातील माहिती १९६०-६१ ह्या वर्षासाठी व त्यानंतर संदर्भ वर्षापर्यंत दर दहा वर्षांच्या अंतराने देण्यात आली आहे.

६. यापुढे सांख्यिकीय माहितीचे विषयवार तक्ते दिले आहेत. या तक्त्यात जिल्हावार माहिती दिलेली आहे. केंद्रीय सांख्यिकीय संघटनेने सुचविल्याप्रमाणे विषयाची व त्याखालील तक्त्यांची मांडणी करण्यात आली आहे.

MAHARASHTRA AT A GLANCE

4. This table is divided into two parts. In the first part, general information about the State is given. In the second part, the statistics on various subjects, such as population, agriculture, etc. are presented along with the corresponding figures relating to the country. In some cases where the year for which the information pertains has been mentioned against each item for Maharashtra and India is not identical, the data for latest available period for India is shown and comparison of Maharashtra with India is made with reference to this period. The statement also gives percentage share of Maharashtra with the figures relating to the country.

SUMMARY TABLES

5. Summary tables of some important topics have been presented here. The data are presented in the form of series for 1960-61 and thereafter at an interval of ten years till the year of reference.

6. Statistical tables on various subjects are presented thereafter. Districtwise data are depicted in these tables. The tables are grouped under various subjects and are arranged as per recommendations made by the Central Statistical Organisation.

दृष्टिक्षेपात महाराष्ट्र / MAHARASHTRA STATE AT A GLANCE

अ.क्र. Sr. No.	बाब	परिमाण	माहिती Particulars	Unit	Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
1	भौगोलिक स्थान				Location
	उत्तर अक्षांश	अंश	15.45 to 22.00	Degree	North latitude
	पूर्व रेखांश	"	72.45 to 80.45	"	East longitude
2	विभाग	संख्या	6	Nos.	Divisions
3	जिल्हे	"	36	"	Districts
4	तालुके	"	355 ^{@@}	"	Talukas
5	शहरे / शहर संकुले	"	534	"	Cities and Towns
6	एक लाख लोकसंख्येहून अधिक लोकसंख्या असलेली शहरे	"	44	"	Cities having more than one lakh population
7	गावे i) वस्ती असलेली	"	40,959	"	Villages i) Inhabited
	ii) वस्ती नसलेली	"	2,706	"	ii) Uninhabited
8	क्षेत्रफळ	चौ.कि.मी	3,07,713	Sq. Km.	Area
9	सागरी किनाऱ्याची लांबी	किलोमीटर	720	Kilometers	Length of the coast line
10	शेती (२०१८-१९)				Agriculture (2018-19)
	पेरणी / लावणी केलेले निव्वळ कसलेले क्षेत्र	'००० हेक्टर	16,815	'000 Hectares	Net area sown
	लागवडीखालील स्थूल क्षेत्र	"	23,212	"	Gross cropped area
	सिंचनाखालील स्थूल क्षेत्र	"	N.A.	"	Gross irrigated area
11	एकूण पशूधन (२०१२)	'०००	32,489	'000	Total Live Stock (2012)
12	एकूण वनव्याप्त क्षेत्र (२०१८-१९)	चौ.कि.मी	61,936*	Sq. Km.	Total forest area (2018-19)
13	कारखाने (२०१८)				Factories (2018)
	चालू कारखाने	संख्या	35,955	Nos.	Working Factories
	कामगारांची दैनिक सरासरी संख्या	'०००	2,685	'000	Average daily number of workers
14	वीज (२०१८-१९)				Electricity (2018-19)
	वीजेचा एकूण वापर	दशलक्ष कि.वॅ.	1,31,866	Million Kwh.	Total Electricity consumed
15	राज्य उत्पन्न (२०१७-१८⁺)				State Income (2017-18⁺)
	(i) चालू किमतीनुसार निव्वळ उत्पन्न	₹ कोटी	21,39,378	₹ Crore	Net Income at Current Prices
	(ii) चालू किमतीनुसार दरडोई निव्वळ उत्पन्न	₹	1,76,102	₹	Per capita Net Income at Current Prices
16	रस्त्यांची लांबी (२०१८-१९)				Road Length (2018-19)
	(i) एकूण	कि.मी.	3,08,598	Kilometers	Total
	(ii) पृष्ठांकित	"	2,48,337	"	Surfaced

N.A. उपलब्ध नाही / Not Available * अस्थायी / Provisional + पहिले सुधारीत अंदाज / First Revised Estimates

@@ मुंबई व मुंबई उपनगर जिल्ह्यांमधील ३ तालुके वगळून / Excluding 3 Tahsils of Mumbai & Mumbai Suburban District

भारताशी तुलना / COMPARISON WITH INDIA

अ.क्र. Sr. No.	बाब	परिमाण	महाराष्ट्र Maharashtra	भारत India	महाराष्ट्राची भारताशी तुलना (टक्केवारी) Comparison of Maharashtra with India (Percentage)	Unit	Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(3)	(2)
1.	लोकसंख्या (२०११ ची जनगणना)						Population (2011 Census)
1.1	(अ) ग्रामीण लोकसंख्या	'०००	61,556	8,33,749	7.4	'000	(a) Rural Population
	(ब) ग्रामीण लोकसंख्येचे एकूण लोकसंख्येशी शेकडा प्रमाण	टक्के	54.8	68.9	--	Percentage	(b)Percentage of Rural Population to total Population
1.2	(अ) नागरी लोकसंख्या	'०००	50,818	3,77,106	13.5	'000	(a) Urban Population
	(ब) नागरी लोकसंख्येचे एकूण लोकसंख्येशी शेकडा प्रमाण	टक्के	45.2	31.2	--	Percentage	(b)Percentage of Urban Population to total Population
1.3	(अ) एकूण लोकसंख्या	'०००	1,12,374	12,10,855	9.3	'000	(a) Total Population
	(१) पुरुष	'०००	58,243	6,23,270	9.3	'000	(i) Male
	(२) स्त्रिया	'०००	54,131	5,87,585	9.2	'000	(ii) Female
1.4	अनुसूचित जाती						Schedule Castes
	(अ) एकूण लोकसंख्या	'०००	13,276	2,01,378	6.6	'000	(a) Total Population
	(ब) वरील लोकसंख्येचे एकूण लोकसंख्येशी शेकडा प्रमाण #	टक्के	11.8	16.6	--	Percentage	(b)Percentage of above Population to total Population *
1.5	अनुसूचित जमाती						Schedule Tribes
	(अ) एकूण लोकसंख्या	'०००	10,510	1,04,546	10.1	'000	(a) Total Population
	(ब) वरील लोकसंख्येचे एकूण लोकसंख्येशी शेकडा प्रमाण #	टक्के	9.4	8.6	--	Percentage	(b)Percentage of above Population to total Population *
1.6	(अ) एकूण मुख्यतः काम करणारे	'०००	43,763	3,62,566	12.1	'000	(a) Total Main Workers
	(ब) एकूण मुख्यतः काम करणाऱ्यांचे एकूण लोकसंख्येशी शेकडा प्रमाण	टक्के	38.9	29.9	--	Percentage	(b)Percentage of total Main workers to total Population
1.7	(अ) एकूण सीमांतिक काम करणारे	'०००	5,665	1,19,323	4.8	'000	(a) Marginal Workers
	(ब) सीमांतिक काम करणाऱ्यांचे एकूण लोकसंख्येशी शेकडा प्रमाण #	टक्के	5.0	9.9	--	Percentage	(b)Percentage of Marginal workers to total Population *
1.8	(अ) एकूण काम न करणारे	'०००	62,946	7,28,966	8.6	'000	(a) Total non- Workers
	(ब) एकूण काम न करणाऱ्यांचे एकूण लोकसंख्येशी शेकडा प्रमाण	टक्के	56.0	60.2	--	Percentage	(b)Percentage of total Non- workers to total Population
1.9	लोकसंख्येची घनता	दर चौ. कि.मी. मागे लोकसंख्या	365	382	--	Persons per sq.km.	
1.10	साक्षरतेचे प्रमाण						Literacy Proportion
	(१) पुरुष	टक्के	88.4	80.9	--	Percentage	(i) Male
	(२) स्त्रिया	टक्के	75.9	64.6	--	Percentage	(ii) Female
	(३) एकूण	टक्के	82.3	73.0	--	Percentage	(iii) Total
1.11	स्त्री-पुरुष प्रमाण	दर १,००० पुरुषांमागे स्त्रियांची संख्या	929	943	--	Females per 1,000 males	Sex Ratio
1.12	२००१-२०११ मध्ये झालेली शेकडा वाढ	टक्के	16.0	17.7	--	Percentage	Percentage growth of population during 2001-2011

पाकिस्तान व चीन यांनी जम्मू व काश्मिरमधील बेकायदेशीरपणे व्याप्त केलेल्या प्रदेशाचे क्षेत्रफळ व लोकसंख्या वगळून /

Excluding the area and population of the territory of Jammu & Kashmir illegally occupied by Pakistan and China

भारताशी तुलना / COMPARISON WITH INDIA

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(3)	(2)
2.	कृषी (२०१८-१९)						Agriculture (2018-19)
2.1	कसलेले निव्वळ क्षेत्र	'००० हेक्टर	16815	1,39,351	12.1	'000 Hectares	Net area sown
2.2	कसलेल्या निव्वळ क्षेत्राची एकूण भौगोलिक क्षेत्राशी टक्केवारी	टक्के	55.0	42.4	--	Percentage	Percentage of net area sown to geographical area
2.3	लागवडीखालील स्थूल क्षेत्र	'००० हेक्टर	23,212	1,97,320	11.8	'000 Hectares	Gross Cropped area
2.4	सिंचनाखालील स्थूल क्षेत्र	"	N.A	1,02,667	--	"	Gross irrigated area
2.5	सिंचनाखालील स्थूल क्षेत्राची लागवडी खालील स्थूल क्षेत्राशी टक्केवारी	टक्के	N.A	52.0	--	Percentage	Percentage of gross irrigated area to gross cropped area
	प्रमुख पिकांखालील क्षेत्र (२०१६-१७ ते २०१८-१९ या वर्षांची सरासरी)						Area under principal crops (Average for years 2016-17 to 2018-19)
2.6	तांदूळ	'००० हेक्टर	1,484	43,839	3.4	'000 Hect.	Rice
2.7	गहू	"	1,081	30,242	3.6	"	Wheat
2.8	ज्वारी	"	3,173	5,405	58.7	"	Jowar
2.9	बाजरी	"	745	7,432	10.0	"	Bajri
2.10	एकूण तृणधान्ये	"	7,660	1,15,067	6.7	"	All cereals
2.11	एकूण कडधान्ये	"	4,312	29,106	14.8	"	All pulses
2.12	एकूण अन्नधान्ये	"	11,973	1,27,819	9.4	"	All Food grains
2.13	भूईमूग	"	297	5,057	6.4	"	Groundnut
2.14	ऊस (तोडणी क्षेत्र)	"	899	4,627	19.4	"	Sugarcane (H)
2.15	कापूस (रूई)	"	4,261	11,774	36.2	"	Cotton (Lint)
	प्रमुख पिकांचे उत्पादन (२०१६-१७ ते २०१८-१९ या वर्षांची सरासरी)						Outturn of principal crops (Average for years 2016-17 to 2018-19)
2.16	तांदूळ	'००० टन	3,196	1,12,960	2.8	'000 tonnes	Rice
2.17	गहू	"	1,783	1,00,190	1.8	"	Wheat
2.18	ज्वारी	"	2,042	4,377	46.6	"	Jowar
2.19	बाजरी	"	600	9,183	6.5	"	Bajari
2.20	एकूण तृणधान्ये	"	10,512	2,15,117	4.9	"	All cereals
2.21	एकूण कडधान्ये	"	3,650	23,983	15.2	"	All pulses
2.22	एकूण अन्नधान्ये	"	14,162	2,81,617	5.0	"	All Food grains
2.23	भूईमूग	"	335	7,800	4.3	"	Groundnut
2.24	ऊस	"	75,715	3,62,043	20.9	"	Sugarcane
2.25	कापूस (रूई)	'००० गासडी	7,814	31,367	24.9	'000 bales	Cotton (Lint)
3.	पशु संवर्धन (२०१२)						Animal Husbandry (2012)
3.1	एकूण पशुधन	'०००	32,489	5,12,057	6.3	'000	Total Live Stock
3.2	एकूण गाई - बैल	'०००	15,484	1,90,904	8.1	'000	Total Cattle
3.3	गाई - बैल						Cattle
	(१) दिड वर्षावरील आणि दोन वर्षावरील बैल	'०००	5,960	48,876	12.2	'000	Males over 1 & 1/2 years and over 2 yrs
	(२) अडीच वर्षावरील आणि तीन वर्षावरील गाई	'०००	5,440	76,685	7.1	'000	Females over 2 & 1/2 years and 3 yrs
3.4	एकूण म्हशी - रेडे	'०००	5,594	1,08,702	5.1	'000	Total Buffaloes

* अस्थायी / Provisional

आधार : १) अर्थ व सांख्यिकी सांचालनालय, कृषि व किसान कल्याण मंत्रालय, भारत सरकार

२) कृषी आयुक्तालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे

३) १९ वी पशुधन गणना २०१२, भारताचा अहवाल

Source : 1) Directorate of Economics and Statistics, Ministry of Agriculture and Farmers Welfare, Govt. of India

2) Commissionerate of Agriculture, GoM, Pune

3) 19th Livestock Census, 2012, All India Report

भारताशी तुलना / COMPARISON WITH INDIA

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(3)	(2)
3.5	म्हशी रेडे						Buffaloes
	(१) दोन वर्षावरील रेडे	'०००	216	5,298	4.1	'000	Males over 2 years
	(२) तीन वर्षावरील म्हशी	"	3,359	56,586	6.0	"	Females over 3 years
3.6	एकूण मेंढरे व शेळ्या	"	11,015	2,00,242	5.5	"	Total sheep & goats
3.7	एकूण घोडे, शिंगरे वगैरे	"	38	625	6.1	"	Total horses & ponies
3.8	इतर पशुधन	"	357	11,584	3.1	"	Other live stock
3.9	कोंबड्या, बदके वगैरे	"	77,795	7,29,209	10.7	"	Total Poultry
3.10	ट्रॅक्टर	"	N.A	N.A	--	"	Tractors
3.11	सिंचनाकरीता वापरलेली तेलावर चालणारी इंजिने व पंप	"	N.A	N.A	--	"	Oil engines and pumps for irrigation purpose
3.12	सिंचनाकरीता वापरलेले विद्युत पंप	"	N.A	N.A	--	"	Electric pumps for irrigation
4.	वने (२०१७)						Forests (2017)
4.1	एकूण वनव्याप्त क्षेत्र	चौ.कि.मी.	61,724*	7,67,419	8.0	Sq. Km.	Total forest area
5	उद्योग आणि खाणकाम कारखाने						Industry and Mining factories
5.1	कारखाने (२०१८)						Factories (2018)
	(अ) चालू कारखाने	संख्या	35,955	N.A	--	Nos.	Working factories
	(ब) कामगारांची दैनिक सरासरी	'०००	2,685	N.A	--	'000	Average daily number of workers
5.2	वार्षिक उद्योग पाहणी (प्रगणना व प्रगणनेतर भाग मिळून) (२०१८-१९)*						Annual Survey of Industries (Census plus non-census part) (2018-19)*
	(अ) उत्पादक भांडवल	₹ कोटी	5,59,619	34,66,070	16.15	₹ Crore	Productive Capital
	(ब) एकूण उत्पादन	"	13,30,560	92,81,799	14.2	"	Total Output
	(क) निव्वळ उत्पादन मूल्यवृद्धी	"	1,96,218	77,43,780	15.4	"	Net Value added by manufacture
5.3	चालू असलेल्या सुती कापड गिरण्या (मार्च, २०१९)	संख्या	134	1,376	9.7	Nos.	Working cotton textile mills (March, 2018)
	(अ) या गिरण्यांतील कामगारांची संख्या	'०००	63	588	10.7	'000	Number of workers employed in these mills
	(ब) कापडाचे मासिक उत्पादन*	दशलक्ष चौ.मी.	462	2,004	23.05	Million Sq. meters	Production of cloth monthly*
5.4	खाणकाम (२०१८-१९)						Mining (2018-19)
	(अ) कोळसा (उत्पादन)	'००० टन	49,818	7,28,718	6.3	'000 tonnes	Coal (Quantity)
	(मूल्य)	₹ कोटी	8056	2,20,230	3.7	₹ Crore	(Value)
	(ब) कच्चे लोखंड (उत्पादन)	'००० टन	660	2,06,494	0.3	'000 tonnes	Iron Ore (Quantity)
	(मूल्य)	₹ कोटी	836	4,53,465	0.2	₹ Crore	(Value)
	(क) कच्चे मॅंगनीज (उत्पादन)	'००० टन	7,61,985	28,32,315	27.0	'000 tonnes	Manganese Ore (Quantity)
	(मूल्य)	₹ कोटी	7,99,994	21,64,017	0.4	₹ Crore	(Value)
	(क) बॉक्साईट (उत्पादन)	'००० टन	14,24,865	2,36,89,619	6.0	'000 tonnes	Bauxite (Quantity)
	(मूल्य)	₹ कोटी	73,613	17,83,603	4.1	₹ Crore	(Value)

N.A. उपलब्ध नाही / Not Available

* अस्थायी / Provisional

आधार / Source : १) १९ वी पशुधन गणना २०१२, भारताचा अहवाल / 19th Livestock Census, 2012, All India Report

२) भारतीय वन सर्वेक्षण अहवाल, २०१७ / India State of Forest Report, 2017

३) औद्योगिक सुरक्षा व आरोग्य संचालनालय, महाराष्ट्र शासन / Directorate of Industrial Safety and Health, GoM

४) सांख्यिकी आणि कार्यक्रम अंमलबजावणी, मंत्रालय / Ministry of Statistics and Programme Implementation, Govt. of India.

५) वस्त्रोद्योग आयुक्त यांचे कार्यालय, वस्त्रोद्योग मंत्रालय, भारत सरकार / Office of the Textile Commissioner, Ministry of Textiles, Govt. of India

६) नागपूरचे भारतीय खनिज वार्षिकी, भारतीय खान ब्युरो / Indian Minerals Yearbook, Indian Bureau of Mines, Nagpur

भारताशी तुलना / COMPARISON WITH INDIA

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(3)	(2)
6	वीज (२०१८-१९)						Electricity (2018-19)
6.1	वीजेची निर्मिती	दशलक्ष कि. वॅ. तास	1,27,059	13,71,780	9.3	Million Kwh.	Electricity generated
6.2	वीजेचा वापर ^	"	1,31,866	10,24,528	12.9	"	Electricity consumed ^
6.3	(अ) वीजेचा औद्योगिक वापर	"	47,164	3,41,088	13.8	"	Industrial Consumption
	(ब) औद्योगिक वापराची एकूण वीजेच्या वापराशी टक्केवारी	टक्के	35.8	33.3	--	Percentage	Percentage of Industrial consumption to total consumption
7.	संयुक्त भांडवली संस्था आणि बँका (३१ मार्च, २०१९)						Joint Stock Companies and Banks (31st March, 2019)
7.1	कंपन्यांची संख्या	संख्या	2,21,844	11,47,299	19.7	Nos.	Number of companies
7.2	त्यांचे भरणा केलेले भांडवल	₹ '००० कोटी	976	3,881	25.14	₹ '000 Crore	Their paid up Capital
7.3	बँक कार्यालये (वर्गीकृत व्यापारी)	संख्या	12,501	1,41,756	8.8	Nos.	Banking Offices (Scheduled commercial)
7.4	दर लाख लोकसंख्येशी बँक कार्यालयांचे प्रमाण	"	10.2	10.6	--	"	Banking Offices per lakh of population
7.5	ग्रामीण बँक कार्यालये (मार्च, २०१९)		3,135	50,081	6.3		Rural Banking Offices (March, 2019)
8	सहकार (२०१८-१९)						Co-operation (2018-19)
8.1	सहकारी संस्था	संख्या	2,06,414	N.A	--	Nos.	Co-operative societies
8.2	सभासदांची संख्या	'०००	56,624	N.A	--	'000	Membership
8.3	कृषी पतसंस्थांचे खेळते भांडवल	₹ कोटी	4,07,481	N.A	--	₹ Crore	Working capital of agricultural credit soc.
8.4	कृषी पतसंस्थांनी दिलेले कर्ज	₹ कोटी	1,57,385	N.A	--	₹ Crore	Advances by agricultural credit societies
9	परिवहन व दळणवळण						Transport and Communication
9.1	(अ) रेल्वे मार्गांची लांबी # (३१ मार्च, २०१९)	कि.मी	6,200	67,796	9.1	Km	Total railway length # (as on 31 st March, 2019)
	(ब) रेल्वे मार्गांच्या लांबीचे दर १०० चौ.कि.मी क्षेत्रफळामागे प्रमाण (३१ मार्च, २०१९)	"	2.01	2.07	--	"	Railway length per 100 square kilometers of area (as on 31 st March, 2019)
9.2	प्रति १०० चौ.कि.मी क्षेत्रफळामागे असणारी रस्त्यांची लांबी (३१ मार्च, २०१९)	"	207	165	--	"	Road length per 100 square kilometers of area (as on 31 st March, 2018)
9.3	दर लाख लोकसंख्येमागे असणारी मोटर वाहने (३१ मार्च, २०१९ रोजी)	संख्या	29,087	22,269	--	Nos.	Motor vehicles per lakh of population (as on 31 st March, 2019)
10.	राज्य उत्पन्न (२०१७-१८[†])						State Income (2017-18[†])
10.1	(अ) चालू किंमतीनुसार उत्पन्न	₹ कोटी	21,39,378	1,51,28,474	14.1	₹ Crore	Income at current prices
10.2	(ब) चालू किंमतीनुसार दरडोई उत्पन्न	₹	1,76.102	1,14,958	--	₹	Per capita income at current prices

+ पहिले सुधारीत अंदाज / First Revised Estimates

^ वितरण परवानाधारकांमार्फत ग्राहकांना केलेली वीज विक्री / Electrical energy sales to ultimate consumers through distribution licensees.

कोकण रेल्वे लोहमार्गाच्या लांबीसह / Including Konkan Railway route length N.A. उपलब्ध नाही / Not Available

आधार/Source : 1) केंद्रीय विद्युत प्राधिकरण, महानिर्मिती, महावितरण, बेस्ट, टाटा पॉवर कं. मर्या., अदानी इलेक्ट्रीसिटी मुंबई मर्या./ Central Electricity Authority, MAHAGENCO, MAHADISCOM, BEST, TATA Power co. Ltd., Adani Electricity Mumbai Ltd.

2) मिनिस्ट्री ऑफ कॉर्पोरेट अफेअर्स, केंद्र शासन / Ministry of Corporate Affairs, Central Govt.

3) आर. बी. आय, भारत सरकार / R. B. I, Central Govt.

4) सहकार आयुक्त व निबंधक सहकारी संस्था यांचे कार्यालय, महाराष्ट्र शासन / Office of the Commissioner for Co-operation & Registrar Co-operative Societies, GoM

5) दक्षिण पूर्व, मध्य, दक्षिण मध्य व पश्चिम रेल्वे आणि कोकण रेल्वे महामंडळ / South Eastern, Central, South Central & Western Railway and Konkan Railway Corporation

6) भारतातील मूलभूत रस्त्यांची आकडेवारी २०१८-१९ / Basic Road Statistics of India 2018-19

7) वाहतूक वार्षिकी २०१७-१८ व २०१८-१९, रस्ते परिवहन व राजमार्ग मंत्रालय, भारत सरकार/ Road Transport Yearbook 2017-18 & 2018-19, Ministry of Road Transport and Highways, GoI

8) अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई व सांख्यिकी आणि कार्यक्रम अंमलबजावणी, मंत्रालय / Directorate of Economics & Statistics, Govt. Of Maharashtra, Mumbai & Ministry of Statistics and Programme Implementation, Govt. of India.

निवडक विषयांवरील सारांश तक्ते
Summary tables on selected topics

1.शेती / Agriculture
1.1 जमिनीचा वापर / LAND UTILISATION

(आकडे '०० हेक्टरांत / Figures in '00 hectares)

अ.क्र. Sr.No.	बाब	1960-61	1970-71	1980-81	1990-91	2000-01	2010-11	2015-16	2016-17	2017-18	2018-19	Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(2)
1.	एकूण भौगोलिक क्षेत्र (गाव पत्रकानुसार)	3,07,583	3,07,583	3,07,583	3,07,583	3,07,583	3,07,583	3,07,583	3,07,583	3,07,583	3,07,583	Total Geographical Area by village papers
2.	जंगले	54,110	54,168	53,094	53,499	52,958	52,161	51,947	51,946	52,199	51,741	Forests
3.	कसलेले	17,783	1,76,682	1,82,986	1,80,314	1,74,062	1,76,364	1,71,919	1,69,104	1,69,429	1,68,151	Net area sown
4.	लागवडीखालील	1,88,229	1,87,369	2,01,330	2,02,614	2,30,848	2,30,848	2,28,634	2,32,243	2,32,689	2,32,125	Total gross cropped area

आधार : कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे
Source : Commissioner of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune

1.2 पिकांनुसार सिंचनाखालील क्षेत्र / AREA IRRIGATED BY CROPS

(आकडे '०० हेक्टरांत / Figures in '00 hectares)

अ.क्र./Sr.No.	बाब	1960-61	1970-71	1980-81	1990-91	1999-2000	2000-01	2016-17	2017-18	2018-19	Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(2)
1.	तांदूळ	2,724	3,138	4,203	3,736	4,336	4,220	4,000	3,780	3,820	Rice
2.	गहू	1,386	2,753	5,290	4,877	6,199	5,723	9,400	7,570	6,170	Wheat
3.	ज्वारी	2,659	2,602	4,676	4,250	4,971	5,224	2,910	2,130	1,560	Jowar
4.	बाजरी	327	594	541	485	902	956	420	400	310	Bajra
5.	अन्नधान्ये @	11,140	14,345	22,074	21,884	33,684	34,088	42,890	43,240	42,430	All Food Crops@
6.	कापूस	360	726	1,182	852	1,341	1,013	1,030	1,180	320	Cotton
7.	भूईमूग	130	312	558	941	1,599	1,156	740	610	510	Groundnut
8.	तंबाखू	17	7	18	8	6	11	0	0	0	Tobacco
9.	सर्व अन्नधान्येतर पिके #	1,058	1,258	2,284	2,558	5,044	4,429	3,730	3,680	2,720	All Non-Food Crops #
	एकूण	19,801	25,735	40,826	39,591	58,082	56,820	65,120	62,590	57,840	Total

@ इतर अन्नधान्ये धरून / Includes other Food Crops

इतर अन्नधान्येतर धरून / Includes other Non-Food Crops

आधार : अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, कृषि व किसान कल्याण मंत्रालय, भारत सरकार

Source : Directorate of Economics and Statistics, Ministry of Agriculture and Farmers Welfare, Govt. of India

1.3 प्रमुख अन्नपिके व अन्नधान्येतर पिकांखालील - क्षेत्र व उत्पादन / AREA AND OUTTURN OF PRINCIPAL FOOD AND NON-FOOD CROPS

(Area in '00 ' hectares and Outturn in '00 ' tonnes yield per hectare in Kg.)

अ.क्र./ Sr. No.	बाब	1960-61	1970-71	1980-81	1990-91	2000-01	2010-11 [#]	2016-17	2017-18	2018-19	Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(10)	(11)	(12)	(2)
1.	तांदूळ										RICE
	क्षेत्र	12,996	13,524	15,038	15,810	15,140	1,518	15,353	14,246	14,650	Area
	उत्पादन	13,692	16,622	23,606	23,137	26,512	2,696	35,812	26,684	32,758	Outturn
2.	गहू										WHEAT
	क्षेत्र	9,067	8,120	10,791	8,730	7,760	1,307	12,721	11,377	8,344	Area
	उत्पादन	4,011	4,403	9,313	9,187	10,774	2,301	22,140	18,848	12,492	Outturn
3.	ज्वारी										JOWAR
	क्षेत्र	62,842	57,030	64,379	63,310	51,370	4,060	36,157	34,639	24,395	Area
	उत्पादन	42,233	15,574	44,275	59,480	39,096	3,452	25,384	23,895	11,973	Outturn
4.	बाजरी										BAJRI
	क्षेत्र	16,352	20,387	17,092	19,270	13,992	1,035	8,371	7,878	6,096	Area
	उत्पादन	4,886	8,241	7,599	11,143	8,308	1,123	7,998	6,692	3,322	Outturn
5.	एकूण तृणधान्ये @										TOTAL CEREALS @
	क्षेत्र	1,06,042	1,03,200	1,12,326	1,11,420	91,405	8,989	84,890	80,623	54,273	Area
	उत्पादन	67,550	47,367	89,000	1,07,403	93,052	12,323	1,26,435	1,09,428	79,466	Outturn
6.	एकूण कडधान्ये										TOTAL PULSES
	क्षेत्र	23,513	25,663	28,044	32,570	33,876	4,038	43,584	45,772	40,022	Area
	उत्पादन	9,889	6,770	8,312	14,439	18,796	3,096	45,836	36,843	26,826	Outturn
7.	एकूण अन्नधान्ये										TOTAL FOODGRAINS
	क्षेत्र	1,29,555	1,28,863	1,40,372	1,43,990	1,27,981	13,026	1,28,473	1,26,395	1,04,295	Area
	उत्पादन	77,439	54,134	97,312	1,21,842	1,11,048	15,419	1,72,272	1,46,271	1,06,292	Outturn
8.	कापूस										COTTON
	क्षेत्र	24,995	27,498	26,671	27,300	31,047	3,942	42,124	43,507	42,187	Area
	उत्पादन	2,842	824	2,157	3,196	26,896	7,473	1,07,550	60,939	65,931	Outturn
9.	तंबाखू										TOBACCO
	क्षेत्र	253	116	119	100	62	N.A.	8	5	4.60	Area
	उत्पादन	123	52	68	104	66	N.A.	11	7	8.03	Outturn
10.	भूईमूग										GROUNDNUT
	क्षेत्र	10,828	9,040	7,118	8,810	4,294	357	3,549	2,912	2,442	Area
	उत्पादन	7,999	5,863	4,407	9,916	4,920	458	4,203	3,446	2,386	Outturn
11.	ऊस										SUGARCANE
	क्षेत्र	1,555	2,039	3,168	4,440	5,782	965	6,333	9,020	11,628	Area
	उत्पादन	11,562	16,408	28,939	3,84,162	4,51,398	85,691	5,42,368	8,31,376	8,97,705	Outturn

@ इतर तृणधान्ये धरून / Inclusive of other cereals # (क्षेत्रफळ '००० हेक्टरांत / Figures in '000 hectares) (उत्पादन '००० टनांत / Outturn in '000 tonnes)

आधार : कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे / Source : Commissioner of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune

2. पशुधन / LIVESTOCK

(आकडे '००० / Figures in '000)

अ.क्र. Sr.No.	बाब	वर्ष / Year											Item
		1961	1966	1972	1978	1982	1987	1992	1997	2003	2007	2012	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(2)
1.	तीन वर्षावरील गाई	4,644	4,534	4,587	4,781	5,247	5,789	5,847	5,886	5,324	5,383	5,440 [^]	Cattle Female over 3 years
2.	तीन वर्षावरील म्हशी	1,639	1,735	1,871	2,148	2,307	2,816	3,224	3,609	3,549	3,585	3,359	Buffaloes Female over 3 years
3.	मेंढ्या आणि शेळ्या	7,274	7,326	8,039	10,199	10,379	12,068	13,015	14,802	13,624	13,301	11,016	Sheep and Goats
4.	इतर जनावरे (बैल व रेडे)	12,491	11,854	11,864	12,514	12,989	13,597	8,460	7,996	7,353	7,020	6,533	Other Livestock (Including male cattle and male buffaloes)
5.	एकूण पशुधन	26,048	25,449	26,361	29,642	30,919	34,255	36,393	39,638	37,058	35,968	32,489	Total Livestock
6.	कोंबड्या, बदके वगैरे एकूण	10,577	9,902	12,217	18,751	19,844	24,839	32,187	35,364	34,596	64,756	77,795	Total Poultry

[^] अडीच वर्षावरील / above 2 and ½ years

आधार / Source : पशुधन गणना / Livestock Census

3. सहकार / CO-OPERATION

अ.क्र. Sr. No.	बाब	1960-61	1970-71	1980-81	1990-91	2000-01	2010-11	2016-17	2017-18	2018-19	Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(2)
I.	सहकारी संस्थांची संख्या										Number of Co-operatives societies
1.	शिखर व मध्यवर्ती कृषि व बिगर कृषि पतसंस्था	39	29	31	34	34	34	34	34	33	Apex & Central Agricultural & Non-Agricultural Credit Societies
2.	प्राथमिक कृषि पतसंस्था	21,400	20,420 ^S	18,577	19,565	20,551	21,451	21,089	21,102	20,747	Primary Agricultural Credit Societies
3.	बिगर - कृषि पतसंस्था	1,630	2,694	5,474	11,291	22,014	23,434	20,465	20,668	20,663	Non-agricultural Credit Societies
4.	पणन संस्था	344	410	423	931	1,115	1,779	1,207	1,221	1,264	Marketing Societies
5.	शेतमाल प्रक्रिया उपक्रम @	4,306	6,810	14,327	28,954	39,070	48,848	25,344	25,634	25,805	Agro – processing enterprises @
6.	सामाजिक सेवा व इतर सहकारी संस्था @	3,846	11,934	21,915	43,845	75,232	1,28,760	1,27,162	1,29,593	1,37,902	Social services & other co-op. societies @
	एकूण	31,565	42,297	60,747	1,04,620	1,58,016	2,24,306	1,95,301	1,98,252	2,06,414	Total
II.	सभासदांची संख्या ('०००)										Number of Members ('000)
1.	शिखर व मध्यवर्ती कृषि व बिगर कृषि पतसंस्था ^{SS}	76	70	1,014	1,485	1,371	247	211	213	213	Apex & Central Agricultural & Non-Agricultural Credit Societies ^{SS}
2.	प्राथमिक कृषि पतसंस्था	2,170	3,794	5,416	7,942	10,125	15,001	15,397	15,010	15,077	Primary Agricultural Credit Societies
3.	बिगर - कृषि पतसंस्था	1,087	2,438	3,759	9,302	18,467	21,618	25,919	26,097	27,662	Non-agricultural Credit Societies
4.	पणन संस्था	141	282	471	745	840	1,337	1,005	962	1,018	Marketing Societies
5.	शेतमाल प्रक्रिया उपक्रम	323	959	2,124	3,974	6,339	8,010	5,721	6,244	6,270	Agro – processing enterprises
6.	सामाजिक सेवा व इतर सहकारी संस्था	394	1,038	1,999	3,455	5,880	6,809	6,388	6,492	6,412	Social services & other co-op. societies
	एकूण	4,191	8,581	14,783	26,903	43,022	53,022	54,641	55,018	56,624	Total
III.	खेळते भांडवल (₹ कोटी)										Working Capital (₹ crore)
1.	शिखर व मध्यवर्ती कृषि व बिगर कृषि पतसंस्था	119	613	1,831	8,806	39,267	89,719	1,32,804	1,31,200	1,41,338	Apex & Central Agricultural & Non-Agricultural Credit Societies
2.	प्राथमिक कृषि पतसंस्था	58	343	527	1,851	6,988	18,987	19,393	20,766	20,836	Primary Agricultural Credit Societies
3.	बिगर - कृषि पतसंस्था	46	168	1,209	7,508	66,887	1,04,814	1,77,065	1,77,533	1,93,491	Non-agricultural Credit Societies
4.	पणन संस्था	6	39	188	340	1,518	1,300	1,119	2,543	1,590	Marketing Societies
5.	शेतमाल प्रक्रिया उपक्रम	41	219	1,029	4,588	13,288	28,717	44,062	44,632	42,456	Agro – processing enterprises
6.	सामाजिक सेवा व इतर सहकारी संस्था	21	107	426	1,191	6,492	4,817	8,793	7,831	7,771	Social services & other co-op. societies
	एकूण	291	1,489	5,210	24,284	1,34,440	2,48,354	3,83,236	3,84,506	4,07,781	Total

अ.क्र. Sr.No.	बाब	1960-61	1970-71	1980-81	1990-91	2000-01	2010-11	2016-17	2017-18	2018-19	Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(2)
IV.	दिलेले कर्ज (₹ कोटी)										Advances (₹ crore)
1.	शिखर व मध्यवर्ती कृषि व बिगर कृषि पतसंस्था	175	751	1,528	9,085	28,709	40,436	59,533	51,063	59,497	Apex & Central Agricultural & Non-Agricultural Credit Societies
2.	प्राथमिक कृषि पतसंस्था	43	133	250	800	3,724	8,060	15,289	15,662	13,093	Primary Agricultural Credit Societies
3.	बिगर - कृषि पतसंस्था	47	204	1,129	5,178	39,268	49,907	72,191	75,331	81,669	Non-agricultural Credit Societies
4.	पणन संस्था	3	3	3	8	18	11	1	3	3	Marketing Societies
5.	शेतमाल प्रक्रिया उपक्रम	1	3	12	17	103	2,052	2,570	2,016	2,920	Agro – processing enterprises
6.	सामाजिक सेवा व इतर सहकारी संस्था	1	4	12	60	235	215	160	194	203	Social services & other co-op. societies
	एकूण	270	1,098	2,934	15,148	72,057	1,00,681	1,49,744	1,44,268	1,57,385	Total
V.	येणे कर्ज (₹ कोटी)										Outstanding (₹ crore)
1.	शिखर व मध्यवर्ती कृषि व बिगर कृषि पतसंस्था	87	478	1,137	5,889	23,120	42,385	66,423	67,020	70,089	Apex & Central Agricultural & Non-Agricultural Credit Societies
2.	प्राथमिक कृषि पतसंस्था	48	284	384	1,310	5,308	12,024	13,765	13,406	13,823	Primary Agricultural Credit Societies
3.	बिगर - कृषि पतसंस्था	32	105	731	4,594	35,908	47,863	65,684	66,890	69,855	Non-agricultural Credit Societies
4.	पणन संस्था	1	2	4	9	182	5,032	16	16	24	Marketing Societies
5.	शेतमाल प्रक्रिया उपक्रम	1	6	30	69	236	3,724	2,808	3,072	4,061	Agro – processing enterprises
6.	सामाजिक सेवा व इतर सहकारी संस्था	2	8	25	191	2,899	834	517	466	464	Social services & other co-op. societies
	एकूण	171	883	2,311	12,062	67,653	1,11,862	1,49,213	1,50,869	1,58,316	Total

@ २०००-०१ या वर्षापासून उपसा सिंचन संस्थांचा समावेश उत्पादक ऐवजी सामाजिक सेवा व इतर सहकारी संस्था या प्रकारात करण्यात आला आहे.

@ Lift Irrigation societies are classified in Social Services & Other Co-op Societies category instead of 'Agro- processing' category since 2000 - 01

\$ यात प्राथमिक कृषि पतसंस्था, प्राथमिक भूविकास बँक आणि धान्य बँका यांचा १९७०-७१ पर्यंत समावेश आहे.

\$ Includes Primary Agricultural Credit Societies, Primary Land and Development Banks and Grain Banks upto 1970-71.

\$\$ नाममात्र सभासद वगळून

\$\$ Excluding Nominal Members

आधार : सहकार आयुक्त आणि निबंधक, सहकारी संस्था, महाराष्ट्र शासन, पुणे

Source : Commissioner for Co-operation and Registrar, Co-operative Societies, Government of Maharashtra, Pune

4. उद्योग / INDUSTRIES

अ.क्र. Sr. No.	बाब	1961	1970	1980	1990	2000	2001	2011	2017	2018	Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(2)
1.	चालू कारखान्यांची संख्या	8,233	9,803	15,170	23,140	9,562	28,324	35876	34,769	35,955	Number of working factories
2.	कामगारांची दैनिक सरासरी (हजारांत)	787	982	1,177	1,160	1,239	1,201	1,815	2,555	2,685	Average daily attendance of workers (in thousands)

आधार : 1) औद्योगिक सुरक्षा व आरोग्य संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

2) सांख्यिकी आणि कार्यक्रम अंमलबजावणी, मंत्रालय

Source : 1) Directorate of Industrial Safety and Health, Government of Maharashtra, Mumbai

2) Ministry of Statistics and Programme Implementation, Govt. of India

५. वीज / ELECTRICITY

अ.क्र. Sr.No.	बाब	परिमाण	1960-61	1970-71	1980-81	1990-91	2000-01	2010-11	2013-14	2016-17	2017-18	2018-19	Unit	Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(3)	(2)
1.	वीजेचे उत्पादन	दशलक्ष युनिट	3,268	9,135	18,750	37,311	62,306	83,017	91,987	1,15,046	1,25,564	1,27,059	Million Units	Electricity generated
2.	वीजेचा वापर	दशलक्ष युनिट	2,720	7,650	14,034	30,775	47,289	87,397	1,02,989	1,08,455	1,18,566	1,31,866	Million Units	Electricity consumed
	(i) घरगुती	दशलक्ष युनिट	260	732	1,779	5,065	11,172	19,547	23,679	26,874	28,172	29,188	Million Units	Domestic
	(ii) वाणिज्यिक	दशलक्ष युनिट	198	547	949	2,068	4,105	11,571	12,469	12,872	13,927	14,179	Million Units	Commercial
	(iii) औद्योगिक	दशलक्ष युनिट	1,853	5,312	8,130	14,706	18,363	34,416	38,949	33,833	39,246	47,164	Million Units	Industrial
	(iv) लोहमार्ग	दशलक्ष युनिट	339	421	766	970	1,581	2,707	2,389	113	163	174	Million Units	Railway
	(v) इतर	दशलक्ष युनिट	70	638	2,310	7,966	12,068	19,156	25,503	34,763	37,058	41,161	Million Units	Others

आधार : महाराष्ट्र राज्य विद्युत मंडळ, मुंबई

Source : Maharashtra State Electricity Board, Mumbai

६. शिक्षण / EDUCATION

अ.क्र. Sr. No.	प्रकार	परिमाण	1960-61	1970-71	1980-81	1990-91	2000-01	2010-11	2015-16	2016-17	2017-18	2018-19	Unit	Type
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(3)	(2)
1.	पूर्व प्राथमिक													Pre-Primary
	संस्था	संख्या	527	704	654	857	48,355	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	Nos.	Institutions
	विद्यार्थी	हजारात	34	51	64	88	2,266	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	Thousand	Pupils
2.	प्राथमिक (१ ली ते ८ वी)													Primary (I to VIII)
	संस्था	संख्या	34,594	45,143	51,045	57,744	65,960	75,695	98,219	1,04,971	1,06,546	1,06,237	Nos.	Institutions
	विद्यार्थी	हजारात	4,178	6,229	8,392	10,424	11,857	10,626	16,044	15,986	15,912	15,748	Thousand	Pupils
3.	माध्यमिक* (९ वी ते १२ वी)													Secondary* (IX to XII)
	संस्था	संख्या	2,468	5,339	6,119	8,200	11,672	21,357	25,029	25,737	26,857	24,872	Nos.	Institutions
	विद्यार्थी	हजारात	858	1,936	3,309	3,723	5,047	10,711	6,424	6,615	6,648	6,608	Thousand	Pupils
4.	उच्च^९													Higher^९
	संस्था	संख्या	211	547	738	1,772	3,101	3,277	3,158	3,209	4,054	4,040	Nos.	Institutions
	विद्यार्थी	हजारात	110	328	589	2,071	3,605	1,784	795	869	890	933	Thousand	Pupils

* यात उच्च माध्यमिक वर्गाचा समावेश आहे / This includes Higher Secondary Classes

९ यात कला, विज्ञान, वाणिज्य आणि विधी, इतर बिगर कृषी अभ्यासक्रम , बी.एड. / एम. एड. व ललित कला यांचा समावेश आहे / This includes Arts, Science, Commerce and Law, Other Non-Agricultural Courses, B.Ed / M.Ed. & Visual Arts

आधार : १) शिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे

२) कला संचालनालय, मुंबई

Source : 1) Directorate of Education, Government of Maharashtra, Pune

2) Directorate of Art, Government of Maharashtra, Mumbai

7. महाराष्ट्रातील खनिज उत्पादन / MINERAL PRODUCTION IN MAHARASHTRA

(उत्पादन '००० टनांत, मूल्य ₹ लाख / Quantity '000 tonnes, Value in ₹ lakh)

अ.क्र.	खनिज	उत्पादन / मूल्य	1961 ^{\$}	1971 ^{\$}	1980-81	1990-91	2000-01	2010-11	2016-17	2017-18	2018-19	Quantity / Value	Mineral
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(3)	(2)
1	क्रोमाईट	उत्पादन	1	3	2	N.A.	0.6	N.A.	0.001	0.017	N.A.	Quantity	Chromite
		मूल्य	1	5	5	N.A.	8	N.A.	0.05	0.82	N.A.	Value	
2	दगडी कोळसा	उत्पादन	856	2,085	5,770	16,848	28,754	36,932	40,559	42,219	49,818	Quantity	Coal
		मूल्य	186	745	6,681	47,244	2,10,192	5,08,249	6,42,677	7,08,928	8,10,051	Value	
3	कच्चे लोखंड	उत्पादन	362	613	1,456	645	22	1,018	1,321	940	1,673	Quantity	Iron ore
		मूल्य	51	69	657	384	31	7,154	11,524	10,291	27,364	Value	
4	चुनखडी	उत्पादन	55	363	715	5,135	6,066	10,431	12,124	14,152	14,960	Quantity	Limestone
		मूल्य	2	33	613	1,968	5,266	15,647	28,402	31,344	38,148	Value	
5	कच्चे मँगनीज	उत्पादन	179	218	232	276	363	589	604	731	752	Quantity	Manganese ore
		मूल्य	206	148	553	1,615	6,280	54,109	61,816	72,436	61,365	Value	
6	चायना क्ले	उत्पादन	2	3	5	3	0.2	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	Quantity	China clay
		मूल्य	0.13	0.16	1	1	0.29	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	Value	
7	बॉक्साइट	उत्पादन	27	302	365	543	1,027	2,492	1,946	2,029	886	Quantity	Bauxite
		मूल्य	2	21	137	443	1,705	4,585	9,427	9,553	4,958	Value	
8	मीठ	उत्पादन	384	472	540	229	148	180	152	130	138	Quantity	Salt
9	डोलोमाईट	उत्पादन	6	5	27	28	65	79	N.A.	N.A.	N.A.	Quantity	Dolomite
		मूल्य	0.38	1	8	27	145	71	N.A.	N.A.	N.A.	Value	
10	सिलिका सँड	उत्पादन	5	27	89	197	168	327	N.A.	N.A.	N.A.	Quantity	Silica Sand
		मूल्य	0.34	3	3	87	228	982	N.A.	N.A.	N.A.	Value	
11	गेरु	उत्पादन	5	1	3	2	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	Quantity	Ochre
		मूल्य	0.34	0.13	0.39	0.63	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	Value	
12	कोरंडम	उत्पादन	N.A.	@	1	@	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	Quantity	Corundum
		मूल्य	N.A.	0.08	6.78	2.95	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	Value	

@ आकडे ५०० टनाखालील आहेत / Less than 500 tones

\$ Figures are for the calendar year

N.A. उपलब्ध नाही / Not available

* अस्थायी / Provisional

आधार : १) भूविज्ञान व खनिकर्म संचालनालय, नागपूर / Source : Directorate of Geology and Mining, Nagpur

२) अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई / Source : Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Mumbai

३) सहायक मीठ आयुक्त, भारत सरकार, मुंबई (मीठाकरीता) / Assistant Salt Commissioner, Government of India, Mumbai

8. वापरात असलेली मोटार वाहने / MOTOR VEHICLES IN OPERATION

अ.क्र. Sr. No.	बाब (2)	1961 (3)	1971 (4)	1981 (5)	1991 (6)	2001 (7)	2016 (9)	2017 (10)	2018 (11)	2019 (12)	Class of vehicles (2)
1	मोटार सायकली [§]	12,532	83,930*	346826*	16,96,157*	44,09,906	1,98,81,499	2,13,90,304	2,36,26,074	2,55,66,134	Motor Cycles [§]
2	मोटार गाड्या [#]	50,589	1,22,508	2,24,752	4,23,505	9,01,278	38,50,530	41,75,878	45,37,184	48,57,203	Motor Car [#]
3	टॅक्सी कॅब्ज्	6,086	17,806	31,302	43,168	86,438	2,24,308	2,70,160	3,26,920	3,43,402	Taxi cabs
4	स्वयंचलित रिक्शा	379	3,039	29,474	1,26,049	4,07,660	7,26,120	7,20,439	8,09,301	9,51,222	Auto-rickshaw
5	स्टेज कॅरेजेस-	4,135	10,150	13,789	18,203	27,286	38,,318	35,682	37,079	37,533	Stage Carriages
	(i) डिझेल इंजिनवर	3,345	9,526	13,789	18,203	27,286	--	--	--	--	Diesel engine
	(ii) पेट्रोल इंजिनवर	790	624	--	--	--	--	--	--	--	Petrol engine
6	कॉन्ट्रॅक्ट कॅरेजेस-	--	1,498	3,980	13,975	17,119	43,985	36,407	59,392	64,102	Contract carriages-
	(i) डिझेल इंजिनवर	--	--	--	--	--	--	--	--	--	Diesel engine
	(ii) पेट्रोल इंजिनवर	--	--	--	--	--	--	--	--	--	Petrol engine
7	माल मोटारी -										Lorries-
	(A) खाजगी वाहने	--	--	--	--	@	@	@	@	@	Private carriers-
	(i) डिझेल इंजिनवर	1,302	10,878	23,719	33,065	--	--	--	--	--	Diesel engine
	(ii) पेट्रोल इंजिनवर	4,641	9,354	7,755	6,713	--	--	--	--	--	Petrol engine
	(B) सार्वजनिक वाहने	17,117	--	--	--	--	--	--	--	--	Public carriers-
	(i) डिझेल इंजिनवर	6,486	24,109	63,360	1,47,818	3,41,334	13,88,231	14,09,749	15,11,091	16,30,295	Diesel engine
	(ii) पेट्रोल इंजिनवर	10,691	12,437	10,250	7,061	57,317	28,563	9,427	11,008	11,570	Petrol engine
	(C) इतर (CNG, LPG इ.)	--	--	--	--	N.A.	5,979	57,691	70,525	75,301	Others (CNG, LPG etc.)
	(D) विद्युत	--	--	--	--	--	--	--	102	299	Electric
8	रुग्णवाहिका	119	441	925	2,233	4,025	15,017	12,689	15,096	15,848	Ambulances
9	शाळेच्या बसेस	209	491	594	1,025	1,714	21,541	22,051	26,527	29,264	School Buses
10	खाजगी प्रवासी वाहने	177	810	2,171	4,622	5,815	11,629	26,942	11,986	12,546	Private Service vehicles
11	अनुयान (ट्रेलर)	1,554	7,075	23,173	60,858	1,67,856	3,84,482	3,48,619	3,99,151	4,10,610	Trailers
12	ट्रॅक्टर्स	899	7,821	24,079	61,088	1,72,578	6,03,632	6,16,160	6,96,236	7,54,598	Tractors
13	इतर	285	810	1,319	5,040	9,872	46,997	53,670	60,147	67,585	Others
	एकूण	1,00,144	3,11,669	8,04,986	26,40,585	66,07,054	2,72,70,129	2,91,85,868	3,21,97,717	3,48,27,511	Total

टिप : प्रत्येक वर्षाच्या १ जानेवारी रोजीचे आकडे/ Figures are as on 1st January of each year   § स्कूटर्स, मोपेड धरून/Includes Scooters, Moped also   # जीप व स्टेशन वॅगन्स धरून/Includes jeeps and station wagons also

@ नवीन मोटार वाहन कायद्याप्रमाणे खाजगी वाहने व सार्वजनिक वाहने असे वर्गीकरण रद्द करण्यात आले असून १९९४ पासून खाजगी व सार्वजनिक मालवाहक वाहने सार्वजनिक वाहने या रकान्यात एकत्र दाखविण्यात आली आहेत.

According to new Act separate classification as private and public carriers has been cancelled. From 1994 onwards no. of private and public carriers together are shown in total public carriers

आधार : परिवहन आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, मुंबई / Source : Commissioner of Transport, Government of Maharashtra, Mumbai

9. चालू किंमतीनुसार व स्थिर किंमतीनुसार महाराष्ट्र राज्याचे दरडोई उत्पन्न

PER CAPITA INCOME AND STATE INCOME OF MAHARASHTRA AT CURRENT AND AT CONSTANT PRICES

अ.क्र.	प्रकार	1960-61 ^{\$}	1970-71 ^{\$}	1980-81 ^{\$}	1990-91 ^{\$}	2000-01 ^{\$}	2004-05 [#]	2010-11 [#]	2015-16 ⁺⁺⁺	2016-17 ⁺⁺	2017-18 ⁺	Type
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(2)
1	निव्वळ राज्य उत्पन्न (₹ कोटीत)											Net State Domestic product (₹ Crore)
	(a) चालू किंमतीनुसार	2,074	5,149	17,500	62,190	2,19,038	3,70,023	9,50,771	1,73,523,004	1,94,495,292	2,13,937,757	At current prices
	(b) स्थिर किंमतीनुसार (२०११-१२)	38,757	50,447	73,865	1,27,816	2,10,526	3,70,023	6,67,625	1,45,243,921	1,59,551,428	1,71,479,023	At constant prices (2011-12)
2	दरडोई निव्वळ राज्य उत्पन्न (₹)											Per capita Net State Domestic Product (₹)
	(a) चालू किंमतीनुसार	531	1,041	2,811	7,958	22,777	36,077	84,858	1,46,258	1,62,005	1,76,102	At current Prices
	(b) स्थिर किंमतीनुसार (२०११-१२)	9,924	10,193	11,863	16,355	21,892	36,077	59,587	1,22,422	1,32,899	1,41,152	At constant prices (2011-12)
3	स्थूल राज्य उत्पन्नाचे निर्देशांक											Index numbers of Gross State Domestic Product
	(a) चालू किंमतीनुसार	--	--	--	--	--	100.0	252.7	154	171	188	At current prices
	(b) स्थिर किंमतीनुसार (२०११-१२)	--	--	--	--	--	100.0	178.6	129	141	152	At constant prices (2011-12)
	निव्वळ राज्य उत्पन्नाचे निर्देशांक											Index numbers of Net State Domestic Product
	(a) चालू किंमतीनुसार	100.0	248.3	844.0	2,999.2	10,563.5	100.0	256.9	154	173	190	At current prices
	(b) स्थिर किंमतीनुसार (२०११-१२)	100.0	130.2	190.6	329.8	543.2	100.0	180.4	129	142	152	At constant prices (2011-12)
4	दरडोई निव्वळ राज्य उत्पन्नाचे निर्देशांक											Index numbers of Per Capita Net State Domestic product
	(a) चालू किंमतीनुसार	100.0	196.0	529.4	1,498.8	4,289.9	100.0	235.2	147	163	177	At current prices
	(b) स्थिर किंमतीनुसार (२०११-१२)	100.0	102.7	119.5	164.8	220.6	N.A.	N.A.	123	133	142	At constant prices (2011-12)

\$ पायाभूत वर्ष / Base year 1999-2000 # पायाभूत वर्ष / Base year 2004-05 @ प्राथमिक अंदाज / Preliminary Estimates + पहिले सुधारित अंदाज / First Revised Estimates ++ Second Revised Estimates

आधार : अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई / Source : Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Mumbai

10. कामगारांकरीता ग्राहक किंमतीचे निर्देशांक
CONSUMER PRICE INDEX NUMBERS FOR WORKING CLASS
(नवी मालिका / New Series)

अ.क्र.	केंद्र	बाब	1966	1971	1981	1991 ^{\$}	2001 ^{\$}	2005 [#]	2011 [#]	2015 [#]	2016 [#]	2017 [#]	2018 [#]	Item	Centre
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(12)	(13)	(14)	(15)	(3)	(2)
1	मुंबई	अन्न	150	202	492	244	554	615	204	301	314	314	314	Food	Mumbai
		संकिर्ण	143	188	447	226	528	611	192	238	245	257	261	Miscellaneous	
2	सोलापूर	अन्न	155	211	523	229	449	503	209	307	316	311	318	Food	Solapur
		संकिर्ण	145	195	481	224	471	539	199	229	241	249	255	Miscellaneous	
3	नागपूर	अन्न	155	208	489	222	446	494	212	319	325	324	323	Food	Nagpur
		संकिर्ण	144	190	454	223	483	554	220	209	215	228	239	Miscellaneous	
4	जळगाव	अन्न	173	202	515	236	488	542	214	273	288	282	285	Food	Jalgaon
		संकिर्ण	155	187	459	221	469	525	202	242	250	274	282	Miscellaneous	
5	नांदेड	अन्न	170	207	556	226	468	555	208	296	319	305	305	Food	Nanded
		संकिर्ण	153	195	507	225	469	543	220	236	250	263	269	Miscellaneous	
6	औरंगाबाद	अन्न	164	200	529	237	488	560	208	291	306	293	295	Food	Aurangabad
		संकिर्ण	151	189	401	219	495	576	200	237	249	266	275	Miscellaneous	
7	पुणे	अन्न	149	188	475	239	519	609	221	312	330	323	342	Food	Pune
		संकिर्ण	139	174	420	217	516	589	200	242	248	244	263	Miscellaneous	
8	नाशिक	अन्न	--	--	--	237	471	514	215	288	302	305	304	Food	Nashik
		संकिर्ण	--	--	--	228	498	576	204	208	214	227	232	Miscellaneous	
9	अकोला	अन्न	--	--	--	226	484	522	179	251	263	276	277	Food	Akola
		संकिर्ण	--	--	--	220	475	529	184	233	249	286	298	Miscellaneous	
10	कोल्हापूर	अन्न	--	--	--	236	501	581	211	272	288	284	284	Food	Kolhapur
		संकिर्ण	--	--	--	221	477	574	201	245	252	266	280	Miscellaneous	

\$ कॅलेंडर वर्ष / Calendar year 1982=100
आधार : कामगार आयुक्त यांचे कार्यालय, मुंबई

कॅलेंडर वर्ष / Calendar year 2001=100
Source : Office of the Commissioner of Labour, Mumbai

१. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या

१.१ या विभागात जनगणना २०११ नुसार क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या, अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती त्यांची एकूण लोकसंख्येशी टक्केवारी, दशवर्षीय चढउतार, खेड्यांचे वर्गीकरण, काम करणारे आणि काम न करणारे लोक, साक्षरता दर इ. बाबतची माहिती देण्यात आली आहे. लोकसंख्येची भाषावार माहिती जनगणना, २०११ ची देण्यात आली आहे.

१.२ जनगणना २०११ प्रमाणे वापरलेल्या संकल्पना व व्याख्यांनुसार 'गाव' हे ठराविक सीमा असलेले व जमिनीचे स्वतंत्रपणे अभिलेख उपलब्ध असलेले महसुली गाव होय. वाड्या किंवा पाडे यांस स्वतंत्र गावे मानण्यात आलेले नाही. ह्यास फक्त वनव्याप्त गावांचा अपवाद आहे. ही ठिकाणे म्हणजे राखीव जंगलातील लोकसंख्या असलेली ठिकाणे होत. त्यात मुख्यतः जंगल कामगार व त्यांच्या कुटुंबातील व्यक्तींचा समावेश आहे व त्यास गावे असे संबोधण्यात आले आहे. 'वस्ती असलेल्या गावात' 'वस्ती असलेल्या महसुली' व 'वस्ती असलेल्या वनव्याप्त' गावांचा समावेश आहे. "वस्ती नसलेल्या" गावांत कोणत्याही प्रकारची लोकवस्ती नसलेल्या महसुली गावांचा समावेश होतो. जनगणना २०११ नुसार शहर किंवा नागरी विभागाची व्याख्या असे क्षेत्र आहे :-

(१) ज्या ठिकाणी महानगरपालिका, नगर परिषद इ. नागरी संस्था, कटक मंडळ किंवा मुलकी वस्ती आहे किंवा

(२) ५,००० किंवा त्याहून अधिक लोकवस्ती असलेले, ज्यातील कमीतकमी तीन-चतुर्थांश पुरुष कामगार बिगर-शेती व्यवसायात गुंतले आहेत व लोकसंख्येची घनता प्रति चौ.कि.मी. ४०० किंवा त्यापेक्षा जास्त आहे.

जनगणना २०११ च्या नुसार इतर खालीलप्रमाणे व्याख्या आहेत :-

(१) काम - 'काम' ह्या शब्दाची व्याख्या कोणत्याही आर्थिक उत्पादक कार्यात सहभाग, अशी असून त्याचे स्वरूप बौद्धिक किंवा शारीरिक श्रम असे असू शकेल. 'काम' ह्यात फक्त प्रत्यक्ष केलेल्या कामाचा अंतर्भाव नसून प्रभावी देखरेख व कामाचे मार्गदर्शन यांचाही समावेश आहे.

(२) कामगार - संदर्भ वर्षात कोणत्याही आर्थिक उत्पादक कार्यात काम केले असले तरी त्या व्यक्तीस कामगार असे समजण्यात आले.

(अ) मुख्य कामगार - एखाद्या व्यक्तीने गेल्या वर्षात ६ महिने किंवा जास्त किंवा १८० दिवस किंवा त्याहून जास्त दिवस काम केले असल्यास त्या व्यक्तीस मुख्य कामगार असे संबोधण्यात आले.

(ब) सिमांतिक कामगार - एखाद्या व्यक्तीने गेल्या वर्षात सहा महिन्यांपेक्षा किंवा १८० दिवसांपेक्षा कमी दिवस काम केले असेल तर त्या व्यक्तीस सीमांतिक कामगार म्हणून संबोधण्यात आले.

(३) काम न करणारे - जनगणनेच्या संदर्भ दिवसाच्या आधीच्या एक वर्षाच्या काळात एखाद्या व्यक्तीने अजिबात काम केले नसेल अशा व्यक्तीस काम न करणारी व्यक्ती असे

1. AREA AND POPULATION

1.1 Final figures of population census 2011 are presented in this section (on Area, Population of Scheduled Castes, Scheduled Tribes, their percentage to total population, decadal variation, villages classified by population working and non-working persons and literacy rates, etc). Classification of population on basis of languages is as per population census 2011.

1.2 According to the definitions and concepts used for the population 2011 census, a 'Village' is a revenue village having a defined boundary and separate land records. Hamlets, wadies or pardas have not been treated as separate villages. Forest villages make an exception. These are population centres situated within reserved forest areas. Their population mainly consists of forest labourers and their families. Such population centres within reserved forest areas are also treated as villages. Number of 'inhabited villages' denote number of 'inhabited revenue villages' and 'inhabited forest villages'. The 'un-inhabited villages' are the revenue villages which do not have any residential population. As per census 2011, a town or an urban area was defined as a place which has :-

(i) a municipal body, a cantonment or civil lines; or

(ii) a population of 5,000 or over where at least three-fourth or more of male workers are engaged in non-agricultural pursuits and density of population of at least 400 per sq.km.

Other definitions as adopted in the census 2011 are reproduced below :-

(1) Work- Work was defined as participation in economically productive activity; such participation may be mental or physical in nature. Work involves not only actual work but also effective supervision and direction of work.

(2) Worker- is the one who has engaged himself in any productive activity for at least sometime during the reference year

(a) Main worker- A Person who put in work for six months or more or for 180 days or more, during last year was classified as main worker.

(b) Marginal worker- A Person who did work during last year for less than six months (180 days) was classified as marginal worker.

(3) Non-worker - was one who did not engage himself in any productive activity throughout the while reference period of one year preceding the date of enumeration.

संबोधण्यात आले. जी व्यक्ती मुख्यत्वे स्वतःच्या कुटुंबासाठी कामे करणे वगैरे घरगुती कामामध्ये गुंतलेली असेल किंवा एखादा मुलगा किंवा मुलगी जी प्रामुख्याने एखाद्या संस्थेत शिकत असताना कुटुंबाला आर्थिक मदत करते परंतु जी पूर्णवेळ काम करीत नाही अशा व्यक्तीस “कामगार” असे संबोधण्यात आले नाही. तसेच एखाद्या व्यक्तीस घरभाडे किंवा निवृत्ती वेतन अशा स्वरूपातच उत्पन्न मिळते व ज्यासाठी त्या व्यक्तीस कोणतेही काम करावे लागत नाही अशा व्यक्तीस “कामगार” असे संबोधण्यात आले नाही.

(४) घरगुती उद्योग - कुटुंब प्रमुख किंवा प्रामुख्याने कुटुंबातील व्यक्तींनी शहरी भागात स्वतःच्या घराच्या परिसरात व ग्रामीण भागात खेड्यात चालविलेला उद्योग म्हणजे “घरगुती उद्योग” होय. घरगुती उद्योग हा नोंदणी झालेल्या कारखान्याप्रमाणे चालविण्यात येत नाही व त्यात उत्पादन, प्रक्रिया, सेवा, दुरुस्ती व विक्री यांचा संबंध असतो.

(५) शेतकरी - यात स्वतःची जमीन कसणारे व दुसऱ्यांची जमीन कसणारे अशा दोन्हीचा अंतर्भाव होतो.

(६) शेतमजूर - यात शेतावर मजुरीवर/वेतनावर काम करणारे परंतु ज्यांचा जमिनीवर कोणत्याही प्रकारचा मालकी हक्क नाही अशांचा समावेश होतो.

(७) व्यवसाय - ज्यास उद्योग म्हणता येईल अशा आर्थिक उत्पादनांच्या कोणत्याही शाखेत जेव्हा एखादी व्यक्ती स्वतः काम करते त्यास तिचा व्यवसाय समजण्यात येतो.

(८) उद्योग - म्हणजे आर्थिक उत्पादन कार्यातील एखादी शाखा ज्यात कामगार काम करतो.

(९) मालक - मोबदला देऊन एक किंवा जास्त व्यक्तींकडून काम करवून घेणाऱ्या व्यक्तीस मालक असे समजण्यात येते.

(१०) कामगार - जी व्यक्ती नगद किंवा वस्तुरूपाने मोबदला घेऊन दुसऱ्यासाठी वेतनावर किंवा मजुरीवर काम करते ती कामगार व्यक्ती होय.

(११) एकटा कामगार - जी व्यक्ती काही नैमित्तिक कारणांव्यतिरिक्त मोबदला देऊन इतरांकडून काम करवून घेत नाही किंवा कुटुंबातील इतर व्यक्तींच्या मदतीने काम करत नाही किंवा कोणत्याही सहकारी संस्थेची सभासद म्हणून काम करीत नाही अशा व्यक्तीस “एकटा कामगार” असे संबोधण्यात येते.

(१२) कौटुंबिक कामगार - कुटुंबाच्या उद्योगात जी व्यक्ती नगद किंवा वस्तुरूपात वेतन किंवा मजुरी न घेता कुटुंबातील इतर व्यक्तींबरोबर काम करते ती “कौटुंबिक कामगार” म्हणून समजण्यात येते.

A person who is engaged primarily in household duties such as working for one's own household or a boy or a girl who is primarily a student attending an institution, even if such a person helps in the family's economic activity but not as full-time worker, was not treated as worker. A person who receives income as rent or pension and who does not have to work for receiving that income has not been treated as worker.

(4) Household Industry - an industry run by the head of the household or mainly by members of households from the house premise in urban areas and within the village in the rural areas is termed as household industry. It cannot be run on the scale of registered factory.

(5) Cultivator - Persons who are engaged in cultivation of land owned or held from Government or held from private persons or institutions for payment in money, kind or share. Cultivator includes both owner cultivators and tenant cultivators.

(6) Agricultural labourer - covers all persons working on land as labourers on wages without holding any right upon the land.

(7) Occupation - of a worker is the function which he personally performs by engaging himself in work in any branch of economic activity which is called his industry.

(8) Industry - is defined as a sector of economic activity on which a worker is engaged.

(9) Employer - is a person who hires one or more persons in his work.

(10) Employee - is a person who works for others for wages or salary in cash or kind.

(11) A single worker - is a person who is doing his work without employing others except casually and without the help of other members of his family except casually or a participation in work as a member of a co-operative.

(12) A family worker - is a person who is doing his work in a family enterprise along with other members of the family without wages or salary in cash or kind.

1. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या / AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 1.1

क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या / Area and Population
(जनगणना, २०११ / Population Census, 2011)

अ. क्र.	जिल्हे	एकूण	क्षेत्रफळ चौ.कि.मी. मध्ये	लोकसंख्या दर चौ.कि.मी. मागे	तालुक्यांची संख्या	खेड्यांची संख्या		शहरांची संख्या	कुटुंबे	लोकसंख्या			Total	Districts
						Number of villages				एकूण	पुरुष	स्त्रिया		
Sr. No		ग्रामीण नागरी	Area in Sq.Km.	Population Per Sq.Km.	No. of talukas	वस्ती असलेली Inhabited	वस्ती नसलेली Uninhabited	No. of towns	House-holds	Persons	Males	Females	Rural Urban	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(3)	(2)
1	मुंबई शहर	ए	157.00	19,652	0	0	0	0	6,74,339	30,85,411	16,84,608	14,00,803	T	Mumbai City
		ग्रा	0.00	0	0	0	0	0	0	0	0	0	R	
		ना	157.00	19,652	0	0	0	0	0	6,74,339	30,85,411	16,84,608	14,00,803	
2	मुंबई उपनगर	ए	446.00	20,980	0	0	0	1	21,05,604	93,56,962	50,31,323	43,25,639	T	Mumbai Suburban
		ग्रा	0.00	0	0	0	0	0	0	0	0	0	R	
		ना	446.00	20,980	0	0	0	1	21,05,604	93,56,962	50,31,323	43,25,639	U	
3	ठाणे	ए	9,558.00	1,157	15	1,704	17	51	25,29,165	1,10,60,148	58,65,078	51,95,070	T	Thane
		ग्रा	8,459.79	301	15	1,704	17	0	5,41,599	25,45,470	13,00,136	12,45,334	R	
		ना	1,098.21	7,753	--	0	0	51	19,87,566	85,14,678	45,64,942	39,49,736	U	
4	रायगड	ए	7,152.00	368	15	1,860	49	42	6,11,790	26,34,200	13,44,345	12,89,855	T	Raigad
		ग्रा	6,885.50	242	15	1,860	49	0	3,81,204	16,64,005	8,36,996	8,27,009	R	
		ना	266.50	3,641	--	0	0	42	2,30,586	9,70,195	5,07,349	4,62,846	U	
5	रत्नागिरी	ए	8,208.00	197	9	1,531	6	16	3,97,115	16,15,069	7,61,121	8,53,948	T	Ratnagiri
		ग्रा	8,089.83	167	9	1,531	6	0	3,35,318	13,51,346	6,30,213	7,21,133	R	
		ना	118.17	2,232	--	0	0	16	61,797	2,63,723	1,30,908	1,32,815	U	
6	सिंधुदुर्ग	ए	5,207.00	163	8	740	8	8	2,09,839	8,49,651	4,17,332	4,32,319	T	Sindhudurg
		ग्रा	5,142.71	144	8	740	8	0	1,83,201	7,42,645	3,63,268	3,79,377	R	
		ना	64.29	1,664	--	0	0	8	26,638	1,07,006	54,064	52,942	U	
7	नाशिक	ए	15,530.00	393	15	1,919	3	25	12,22,887	61,07,187	31,57,186	29,50,001	T	Nashik
		ग्रा	14,882.79	236	15	1,919	3	0	6,77,310	35,09,814	18,04,712	17,05,102	R	
		ना	647.21	4,013	--	0	0	25	5,45,577	25,97,373	13,52,474	12,44,899	U	

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 1.1- contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(3)	(2)
8	धुळे	ए	7,195.00	285	4	674	4	8	4,08,874	20,50,862	10,54,031	9,96,831	T	Dhule
		ग्रा	7,078.33	209	4	674	4	0	2,96,717	14,79,826	7,58,916	7,20,910	R	
		ना	116.67	4,894	--	0	0	8	1,12,157	5,71,036	2,95,115	2,75,921	U	
9	नंदुरबार	ए	5,955.00	277	6	930	13	9	3,23,521	16,48,295	8,33,170	8,15,125	T	Nandurbar
		ग्रा	5,894.95	233	6	930	13	0	2,72,783	13,72,821	6,87,671	6,85,150	R	
		ना	60.05	4,587	--	0	0	9	50,738	2,75,474	1,45,499	1,29,975	U	
10	जळगाव	ए	11,765.00	360	15	1,487	26	20	9,03,643	42,29,917	21,97,365	20,32,552	T	Jalgaon
		ग्रा	11,417.15	253	15	1,487	26	0	6,24,570	28,87,206	15,00,514	13,86,692	R	
		ना	347.85	3,860		0	0	20	2,79,073	13,42,711	6,96,851	6,45,860	U	
11	अहमदनगर	ए	17,048.00	266	14	1,581	3	19	9,30,024	45,43,159	23,42,825	22,00,334	T	Ahmednagar
		ग्रा	16,581.43	219	14	1,581	3	0	7,39,083	36,30,542	18,72,907	17,57,635	R	
		ना	466.57	1,956	--	0	0	19	1,90,941	9,12,617	4,69,918	4,42,699	U	
12	पुणे	ए	15,643.00	603	14	1,852	25	35	21,51,503	94,29,408	49,24,105	45,05,303	T	Pune
		ग्रा	14,826.80	248	14	1,852	25	0	7,79,972	36,78,226	19,03,440	17,74,786	R	
		ना	816.20	7,046	--	0	0	35	13,71,531	57,51,182	30,20,665	27,30,517	U	
13	सातारा	ए	10,480.00	287	11	1,719	26	22	6,53,735	30,03,741	15,10,842	14,92,899	T	Satara
		ग्रा	10,044.83	242	11	1,719	26	0	5,28,587	24,33,363	12,19,749	12,13,614	R	
		ना	435.17	1,311	--	0	0	22	1,25,148	5,70,378	2,91,093	2,79,285	U	
14	सांगली	ए	8,572.00	329	10	725	3	7	5,98,386	28,22,143	14,35,728	13,86,415	T	Sangli
		ग्रा	8,217.72	256	10	725	3	0	4,42,436	21,02,786	10,71,124	10,31,662	R	
		ना	354.28	2,030	--	0	0	7	1,55,950	7,19,357	3,64,604	3,54,753	U	
15	सोलापूर	ए	14,895.00	290	11	1,143	11	13	8,73,167	43,17,756	22,27,852	20,89,904	T	Solapur
		ग्रा	14,531.91	201	11	1,143	11	0	5,93,560	29,18,665	15,18,343	14,00,322	R	
		ना	363.09	3,853	--	0	0	13	2,79,607	13,99,091	7,09,509	6,89,582	U	
16	कोल्हापूर	ए	7,685.00	504	12	1,195	21	23	8,40,240	38,76,001	19,80,658	18,95,343	T	Kolhapur
		ग्रा	7,344.96	360	12	1,195	21	0	5,68,519	26,45,992	13,48,815	12,97,177	R	
		ना	340.04	3,617	--	0	0	23	2,71,721	12,30,009	6,31,843	5,98,166	U	
17	औरंगाबाद	ए	10,130.89	365	9	1,314	42	16	7,51,915	37,01,282	19,24,469	17,76,813	T	Aurangabad
		ग्रा	9,821.54	212	9	1,314	42	0	4,20,950	20,81,112	10,81,825	9,99,287	R	
		ना	309.35	5,237	--	0	0	16	3,30,965	16,20,170	8,42,644	7,77,526	U	

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 1.1- contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(3)	(2)
18	जालना	ए	7,694.11	255	8	958	9	4	3,91,701	19,59,046	10,11,473	9,47,573	T	Jalna
		ग्रा	7,587.95	208	8	958	9	0	3,20,908	15,81,617	8,17,279	7,64,338	R	
		ना	106.16	3,555	--	0	0	4	70,793	3,77,429	1,94,194	1,83,235	U	
19	परभणी	ए	6,214.00	295	9	830	13	8	3,61,130	18,36,086	9,42,870	8,93,216	T	Parbhani
		ग्रा	6,101.11	208	9	830	13	0	2,56,399	12,66,280	6,51,886	6,14,394	R	
		ना	112.89	5,047	--	0	0	8	1,04,731	5,69,806	2,90,984	2,78,822	U	
20	हिंगोली	ए	4,827.00	244	5	675	36	3	2,28,868	11,77,345	6,06,294	5,71,051	T	Hingoli
		ग्रा	4,770.54	209	5	675	36	0	1,96,255	9,98,612	5,14,430	4,84,182	R	
		ना	56.46	3,166	--	0	0	3	32,613	1,78,733	91,864	86,869	U	
21	बीड	ए	10,693.00	242	11	1,357	11	9	5,35,835	25,85,049	13,49,106	12,35,943	T	Beed
		ग्रा	10,534.69	197	11	1,357	11	0	4,35,588	20,70,751	10,82,978	9,87,773	R	
		ना	158.31	3,249	--	0	0	9	1,00,247	5,14,298	2,66,128	2,48,170	U	
22	नांदेड	ए	10,528.00	319	16	1,541	62	17	6,65,434	33,61,292	17,30,075	16,31,217	T	Nanded
		ग्रा	10,286.69	238	16	1,541	62	0	4,94,341	24,47,394	12,58,160	11,89,234	R	
		ना	241.31	3,787	--	0	0	17	1,71,093	9,13,898	4,71,915	4,41,983	U	
23	उस्मानाबाद	ए	7,569.00	219	8	728	5	8	3,51,281	16,57,576	8,61,535	7,96,041	T	Osmanabad
		ग्रा	7,439.99	185	8	728	5	0	2,96,494	13,76,519	7,16,237	6,60,282	R	
		ना	129.01	2,179	--	0	0	8	54,787	2,81,057	1,45,298	1,35,759	U	
24	लातूर	ए	7,157.00	343	10	928	20	7	4,81,572	24,54,196	12,73,140	11,81,056	T	Latur
		ग्रा	7,072.62	259	10	928	20	0	3,63,409	18,29,216	9,49,707	8,79,509	R	
		ना	84.38	7,407	--	0	0	7	1,18,163	6,24,980	3,23,433	3,01,547	U	
25	बुलढाणा	ए	9,661.00	268	13	1,300	144	12	5,61,504	25,86,258	13,37,560	12,48,698	T	Buldhana
		ग्रा	9,540.24	214	13	1,300	144	0	4,51,284	20,37,398	10,55,242	9,82,156	R	
		ना	120.76	4,545	--	0	0	12	1,10,220	5,48,860	2,82,318	2,66,542	U	
26	अकोला	ए	5,672.81	320	7	864	122	12	3,95,690	18,13,906	9,32,334	8,81,572	T	Akola
		ग्रा	5,588.85	196	7	864	122	0	2,50,160	10,94,165	5,63,933	5,30,232	R	
		ना	83.96	8,572	--	0	0	12	1,45,530	7,19,741	3,68,401	3,51,340	U	
27	वाशिम	ए	4,901.19	244	6	698	91	4	2,59,464	11,97,160	6,20,302	5,76,858	T	Washim
		ग्रा	4,821.10	204	6	698	91	0	2,18,403	9,85,747	5,11,727	4,74,020	R	
		ना	80.09	2,640	--	0	0	4	41,061	2,11,413	1,08,575	1,02,838	U	

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 1.1- contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(3)	(2)
28	अमरावती	ए	12,210.00	237	14	1,637	360	12	6,47,451	28,88,445	14,80,768	14,07,677	T	Amravati
		ग्रा	11,967.64	155	14	1,637	360	0	4,30,282	18,51,158	9,50,633	9,00,525	R	
		ना	242.36	4,280	--	0	0	12	2,17,169	10,37,287	5,30,135	5,07,152	U	
29	यवतमाळ	ए	13,582.00	204	16	1,853	284	18	6,46,886	27,72,348	14,19,965	13,52,383	T	Yavatmal
		ग्रा	13,415.09	162	16	1,853	284	0	5,15,502	21,74,195	11,15,148	10,59,047	R	
		ना	166.91	3,584	--	0	0	18	1,31,384	5,98,153	3,04,817	2,93,336	U	
30	वर्धा	ए	6,309.00	206	8	973	403	13	3,09,846	13,00,774	6,68,385	6,32,389	T	Wardha
		ग्रा	6,219.99	141	8	973	403	0	2,12,493	8,77,474	4,51,874	4,25,600	R	
		ना	89.01	4,756	--	0	0	13	97,353	4,23,300	2,16,511	2,06,789	U	
31	नागपूर	ए	9,892.00	470	14	1,617	242	41	10,41,544	46,53,570	23,84,975	22,68,595	T	Nagpur
		ग्रा	9,409.05	157	14	1,617	242	0	3,39,997	14,74,811	7,58,357	7,16,454	R	
		ना	482.95	6,582	--	0	0	41	7,01,547	31,78,759	16,26,618	15,52,141	U	
32	भंडारा	ए	4,087.00	294	7	771	93	12	2,78,076	12,00,334	6,05,520	5,94,814	T	Bhandara
		ग्रा	4,014.66	241	7	771	93	0	2,24,933	9,66,503	4,87,484	4,79,019	R	
		ना	72.34	3,232	--	0	0	12	53,143	2,33,831	1,18,036	1,15,795	U	
33	गोंदिया	ए	5,234.00	253	8	883	59	10	2,92,369	13,22,507	6,61,554	6,60,953	T	Gondia
		ग्रा	5,139.84	213	8	883	59	0	2,43,840	10,96,577	5,47,934	5,48,643	R	
		ना	94.16	2,399	--	0	0	10	48,529	2,25,930	1,13,620	1,12,310	U	
34	चंद्रपूर	ए	11,443.00	193	15	1,463	329	23	5,36,686	22,04,307	11,23,834	10,80,473	T	Chandrapur
		ग्रा	11,152.40	128	15	1,463	329	0	3,56,228	14,28,929	7,26,106	7,02,823	R	
		ना	290.60	2,668	--	0	0	23	1,80,458	7,75,378	3,97,728	3,77,650	U	
35	गडचिरोली	ए	14,412.00	74	12	1,509	166	6	2,50,435	10,72,942	5,41,328	5,31,614	T	Gadchiroli
		ग्रा	14,336.76	67	12	1,509	166	0	2,22,413	9,54,909	4,81,290	4,73,619	R	
		ना	75.24	1,569	--	0	0	6	28,022	1,18,033	60,038	57,995	U	
महाराष्ट्र राज्य	ए	3,07,713.00	365	355	40,959	2,706	534	2,44,21,519	11,23,74,333	5,82,43,056	5,41,31,277	T	Maharashtra State	
	ग्रा	2,98,619.45	206	355	40,959	2,706	0	1,32,14,738	6,15,56,074	3,15,39,034	3,00,17,040	R		
	ना	9,093.55	5,588	0	0	0	534	1,12,06,781	5,08,18,259	2,67,04,022	2,41,14,237	U		

आधार : भारतीय जनगणना, २०११

Source : Population Census of India, 2011

1. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या / AREA AND POPULATION
तक्ता क्रमांक / TABLE No. 1.2
अनुसूचित जातीची लोकसंख्या / Scheduled Castes Population
(जनगणना, २०११ / Population Census, 2011)

अ.क्र. Sr.No.	जिल्हे (2)	ग्रामीण Rural			नागरी Urban			एकूण Total			अनुसूचित जातीची एकूण लोकसंख्येशी टक्केवारी Percentage of Scheduled Castes to Total Population			Districts (2)
		एकूण Total (3)	पुरुष Males (4)	स्त्रिया Females (5)	एकूण Total (6)	पुरुष Males (7)	स्त्रिया Females (8)	एकूण Total (9)	पुरुष Males (10)	स्त्रिया Females (11)	एकूण Total (12)	पुरुष Males (13)	स्त्रिया Females (14)	
1	मुंबई शहर	0	0	0	2,19,934	1,11,564	1,08,370	2,19,934	1,11,564	1,08,370	7.13	6.62	7.74	Mumbai City
2	मुंबई उपनगर	0	0	0	5,83,302	3,00,291	2,83,011	5,83,302	3,00,291	2,83,011	6.23	5.97	6.54	Mumbai Suburban
3	ठाणे	84,982	43,891	41,091	6,45,107	3,33,994	3,11,113	7,30,089	3,77,885	3,52,204	6.6	6.44	6.78	Thane
4	रायगड	64,338	31,985	32,353	70,614	35,995	34,619	1,34,952	67,980	66,972	5.12	5.06	5.19	Raigad
5	रत्नागिरी	57,524	27,217	30,307	9,424	4,750	4,674	66,948	31,967	34,981	4.15	4.2	4.1	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	48,709	23,397	25,312	6,877	3,433	3,444	55,586	26,830	28,756	6.54	6.43	6.65	Sindhudurg
7	नाशिक	2,31,171	1,17,824	1,13,347	3,23,516	1,64,389	1,59,127	5,54,687	2,82,213	2,72,474	9.08	8.94	9.24	Nashik
8	धुळे	82,299	42,087	40,212	45,272	22,981	22,291	1,27,571	65,068	62,503	6.22	6.17	6.27	Dhule
9	नंदुरबार	30,550	15,453	15,097	17,435	8,820	8,615	47,985	24,273	23,712	2.91	2.91	2.91	Nandurbar
10	जळगाव	2,67,718	1,37,458	1,30,260	1,21,555	61,969	59,586	3,89,273	1,99,427	1,89,846	9.2	9.08	9.34	Jalgaon
11	अहमदनगर	4,43,302	2,25,820	2,17,482	1,30,396	65,701	64,695	5,73,698	2,91,521	2,82,177	12.63	12.44	12.82	Ahmednagar
12	पुणे	3,61,029	1,85,088	1,75,941	8,19,674	4,17,667	4,02,007	11,80,703	6,02,755	5,77,948	12.52	12.24	12.83	Pune
13	सातारा	2,47,575	1,23,808	1,23,767	75,661	37,895	37,766	3,23,236	1,61,703	1,61,533	10.76	10.7	10.82	Satara
14	सांगली	2,52,350	1,26,946	1,25,404	1,00,743	50,162	50,581	3,53,093	1,77,108	1,75,985	12.51	12.34	12.69	Sangli
15	सोलापूर	4,43,181	2,27,928	2,15,253	2,06,564	1,04,032	1,02,532	6,49,745	3,31,960	3,17,785	15.05	14.9	15.21	Solapur
16	कोल्हापूर	3,55,641	1,78,623	1,77,018	1,48,820	74,767	74,053	5,04,461	2,53,390	2,51,071	13.01	12.79	13.25	Kolhapur

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 1.2- contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(2)
17	औरंगाबाद	2,46,659	1,26,700	1,19,959	2,92,709	1,50,528	1,42,181	5,39,368	2,77,228	2,62,140	14.57	14.41	14.75	Aurangabad
18	जालना	2,26,345	1,15,749	1,10,596	45,921	23,208	22,713	2,72,266	1,38,957	1,33,309	13.9	13.74	14.07	Jalna
19	परभणी	1,72,674	88,291	84,383	74,634	37,592	37,042	2,47,308	1,25,883	1,21,425	13.47	13.35	13.59	Parbhani
20	हिंगोली	1,61,751	82,844	78,907	20,814	10,535	10,279	1,82,565	93,379	89,186	15.51	15.40	15.62	Hingoli
21	बीड	2,78,869	1,43,031	1,35,838	72,385	36,746	35,639	3,51,254	1,79,777	1,71,477	13.59	13.33	13.87	Beed
22	नांदेड	4,73,434	2,43,159	2,30,275	1,67,049	85,638	81,411	6,40,483	3,28,797	3,11,686	19.05	19	19.11	Nanded
23	उस्मानाबाद	2,21,325	1,13,813	1,07,512	43,859	22,541	21,318	2,65,184	1,36,354	1,28,830	16	15.83	16.18	Osmanabad
24	लातूर	3,69,609	1,90,913	1,78,696	1,11,304	57,005	54,299	4,80,913	2,47,918	2,32,995	19.6	19.47	19.73	Latur
25	बुलढाणा	3,95,137	2,02,996	1,92,141	75,758	38,449	37,309	4,70,895	2,41,445	2,29,450	18.21	18.05	18.38	Buldhana
26	अकोला	2,53,575	1,30,266	1,23,309	1,10,484	55,978	54,506	3,64,059	1,86,244	1,77,815	20.07	19.98	20.17	Akola
27	वाशिम	2,00,187	1,03,178	97,009	29,275	14,689	14,586	2,29,462	1,17,867	1,11,595	19.17	19	19.35	Washim
28	अमरावती	3,46,056	1,78,148	1,67,908	1,60,318	81,250	79,068	5,06,374	2,59,398	2,46,976	17.53	17.52	17.54	Amravati
29	यवतमाळ	2,49,800	1,27,461	1,22,339	78,718	39,548	39,170	3,28,518	1,67,009	1,61,509	11.85	11.76	11.94	Yavatmal
30	वर्धा	1,14,889	59,201	55,688	73,941	37,368	36,573	1,88,830	96,569	92,261	14.52	14.45	14.59	Wardha
31	नागपूर	2,34,062	1,19,694	1,14,368	6,33,651	3,19,511	3,14,140	8,67,713	4,39,205	4,28,508	18.65	18.42	18.89	Nagpur
32	भंडारा	1,55,163	77,939	77,224	45,209	22,482	22,727	2,00,372	1,00,421	99,951	16.69	16.58	16.80	Bhandara
33	गोंदिया	1,35,393	67,401	67,992	40,568	20,033	20,535	1,75,961	87,434	88,527	13.31	13.22	13.39	Gondia
34	चंद्रपूर	1,87,643	95,203	92,440	1,60,722	81,695	79,027	3,48,365	1,76,898	1,71,467	15.80	15.74	15.87	Chandrapur
35	गडचिरोली	1,01,879	51,541	50,338	18,866	9,500	9,366	1,20,745	61,041	59,704	11.25	11.28	11.23	Gadchiroli
	महाराष्ट्र राज्य	74,94,819	38,25,053	36,69,766	57,81,079	29,42,706	28,38,373	1,32,75,898	67,67,759	65,08,139	11.81	11.62	12.02	Maharashtra State

आधार : भारतीय जनगणना, २०११

Source : Population Census of India, 2011

1. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या / AREA AND POPULATION
तक्ता क्रमांक / TABLE No. 1.3
अनुसूचित जमातींची लोकसंख्या / Scheduled Tribes Population
(जनगणना, २०११ / Population Census, 2011)

अ.क्र. Sr.No.	जिल्हे (2)	ग्रामीण Rural			नागरी Urban			एकूण Total			अनुसूचित जमातींची एकूण लोकसंख्येशी टक्केवारी Percentage of Scheduled Tribes to Total Population			Districts (2)
		एकूण Total	पुरुष Males	स्त्रिया Females	एकूण Total	पुरुष Males	स्त्रिया Females	एकूण Total	पुरुष Males	स्त्रिया Females	एकूण Total	पुरुष Males	स्त्रिया Females	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(2)
1	मुंबई शहर	0	0	0	25,093	13,488	11,605	25,093	13,488	11,605	0.81	0.8	0.83	Mumbai City
2	मुंबई उपनगर	0	0	0	1,04,560	55,033	49,527	1,04,560	55,033	49,527	1.12	1.09	1.14	Mumbai Suburban
3	ठाणे	12,65,162	6,27,288	6,37,874	2,77,289	1,41,904	1,35,385	15,42,451	7,69,192	7,73,259	13.95	13.11	14.88	Thane
4	रायगड	2,70,768	1,35,959	1,34,809	34,357	17,698	16,659	3,05,125	1,53,657	1,51,468	11.58	11.43	11.74	Raigad
5	रत्नागिरी	18,788	9,577	9,211	1,586	825	761	20,374	10,402	9,972	1.26	1.37	1.17	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	6,019	3,061	2,958	957	514	443	6,976	3,575	3,401	0.82	0.86	0.79	Sindhudurg
7	नाशिक	13,99,280	7,07,246	6,92,034	1,65,089	85,301	79,788	15,64,369	7,92,547	7,71,822	25.62	25.1	26.16	Nashik
8	धुळे	6,07,824	3,06,730	3,01,094	39,491	20,304	19,187	6,47,315	3,27,034	3,20,281	31.56	31.03	32.13	Dhule
9	नंदुरबार	10,94,302	5,44,172	5,50,130	47,631	23,854	23,777	11,41,933	5,68,026	5,73,907	69.28	68.18	70.41	Nandurbar
10	जळगाव	5,37,071	2,75,373	2,61,698	67,296	34,777	32,519	6,04,367	3,10,150	2,94,217	14.29	14.11	14.48	Jalgaon
11	अहमदनगर	3,54,975	1,79,133	1,75,842	23,255	12,032	11,223	3,78,230	1,91,165	1,87,065	8.33	8.16	8.50	Ahmednagar
12	पुणे	2,55,389	1,29,711	1,25,678	93,487	49,421	44,066	3,48,876	1,79,132	1,69,744	3.7	3.64	3.77	Pune
13	सातारा	22,463	11,500	10,963	7,172	3,710	3,462	29,635	15,210	14,425	0.99	1.01	0.97	Satara
14	सांगली	12,820	6,592	6,228	5,513	2,814	2,699	18,333	9,406	8,927	0.65	0.66	0.64	Sangli
15	सोलापूर	49,731	25,648	24,083	27,861	14,137	13,724	77,592	39,785	37,807	1.8	1.79	1.81	Solapur
16	कोल्हापूर	22,318	11,408	10,910	7,888	4,070	3,818	30,206	15,478	14,728	0.78	0.78	0.78	Kolhapur
17	औरंगाबाद	1,18,070	60,537	57,533	25,296	13,339	11,957	1,43,366	73,876	69,490	3.87	3.84	3.91	Aurangabad

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 1.3- contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(2)
18	जालना	35,876	18,543	17,333	6,387	3,445	2,942	42,263	21,988	20,275	2.16	2.17	2.14	Jalna
19	परभणी	32,150	16,332	15,818	8,364	4,238	4,126	40,514	20,570	19,944	2.21	2.18	2.23	Parbhani
20	हिंगोली	1,06,739	54,901	51,838	5,215	2,773	2,442	1,11,954	57,674	54,280	9.51	9.51	9.51	Hingoli
21	बीड	26,681	13,659	13,022	6,041	3,147	2,894	32,722	16,806	15,916	1.27	1.25	1.29	Beed
22	नांदेड	2,41,712	1,23,467	1,18,245	39,983	20,425	19,558	2,81,695	1,43,892	1,37,803	8.38	8.32	8.45	Nanded
23	उस्मानाबाद	30,007	15,426	14,581	6,032	3,143	2,889	36,039	18,569	17,470	2.17	2.16	2.19	Osmanabad
24	लातूर	48,147	24,970	23,177	9,341	4,902	4,439	57,488	29,872	27,616	2.34	2.35	2.34	Latur
25	बुलढाणा	1,16,176	59,525	56,651	8,661	4,628	4,033	1,24,837	64,153	60,684	4.83	4.8	4.86	Buldhana
26	अकोला	85,661	43,797	41,864	14,619	7,562	7,057	1,00,280	51,359	48,921	5.53	5.51	5.55	Akola
27	वाशिम	77,404	39,801	37,603	3,067	1,602	1,465	80,471	41,403	39,068	6.72	6.67	6.77	Washim
28	अमरावती	3,68,630	1,87,465	1,81,165	35,498	18,369	17,129	4,04,128	2,05,834	1,98,294	13.99	13.9	14.09	Amravati
29	यवतमाळ	4,73,752	2,40,656	2,33,096	40,305	20,240	20,065	5,14,057	2,60,896	2,53,161	18.54	18.37	18.72	Yavatmal
30	वर्धा	1,25,090	64,327	60,763	24,417	12,371	12,046	1,49,507	76,698	72,809	11.49	11.48	11.51	Wardha
31	नागपूर	2,00,154	1,02,275	97,879	2,37,417	1,21,291	1,16,126	4,37,571	2,23,566	2,14,005	9.4	9.37	9.43	Nagpur
32	भंडारा	78,943	39,532	39,411	9,943	4,983	4,960	88,886	44,515	44,371	7.41	7.35	7.46	Bhandara
33	गोंदिया	2,01,913	99,729	1,02,184	12,340	6,215	6,125	2,14,253	1,05,944	1,08,309	16.2	16.01	16.39	Gondia
34	चंद्रपूर	3,23,796	1,63,363	1,60,433	65,645	33,390	32,255	3,89,441	1,96,753	1,92,688	17.67	17.51	17.83	Chandrapur
35	गडचिरोली	3,98,266	1,98,753	1,99,513	17,040	8,624	8,416	4,15,306	2,07,377	2,07,929	38.71	38.31	39.11	Gadchiroli
	महाराष्ट्र राज्य	90,06,077	45,40,456	44,65,621	15,04,136	7,74,569	7,29,567	1,05,10,213	53,15,025	51,95,188	9.35	9.13	9.6	Maharashtra State

आधार : भारतीय जनगणना, २०११

Source: Population Census of India, 2011

1. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या / AREA AND POPULATION
तक्ता क्रमांक / TABLE No. 1.4
लोकसंख्येतील दशवार्षिक वृद्धिदर / Decadal variation in population
(जनगणना, २०११ / Population Census, 2011)

अ.क्र.	जिल्हे	वर्ष	एकूण व्यक्ती	दशवर्षीय चढउतार	दशवर्षीय चढउतार (शेकडा प्रमाण)	पुरुष	स्त्रिया	Districts
Sr.No.		Year	Persons	Decadal	Percentage decadal variation	Males	Females	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
1	बृहन्मुंबई	1901	9,27,994	-	-	5,61,825	3,66,169	Brihan Mumbai
		1911	11,48,757	+ 2,20,763	+ 23.79	7,31,634	4,17,123	
		1921	13,80,448	+ 2,31,691	+ 20.17	8,84,301	4,96,147	
		1931	13,97,812	+ 17,364	+ 1.26	8,78,102	5,19,710	
		1941	18,01,356	+ 4,03,544	+ 24.87	11,14,983	6,86,373	
		1951	29,94,444	+ 11,93,088	+ 66.23	18,68,335	11,26,109	
		1961	41,52,056	+ 11,57,612	+ 38.66	24,96,176	16,55,880	
		1971	59,70,575	+ 18,18,519	+ 43.80	34,78,378	24,92,197	
		1981	82,43,405	+ 22,72,830	+ 38.07	46,52,646	35,90,759	
		1991	99,25,891	+ 16,82,486	+ 20.41	54,60,145	44,65,746	
1	मुंबई शहर	1901	7,21,776	--	--	4,36,977	2,84,799	Mumbai City
		1911	8,93,481	+1,71,705	+23.79	5,69,051	3,24,430	
		1921	10,73,685	+1,80,204	+20.17	6,87,792	3,85,893	
		1931	10,87,191	+13,506	+1.26	6,82,971	4,04,220	
		1941	14,01,059	+3,13,868	+28.87	8,67,212	5,33,847	
		1951	23,29,020	+9,27,961	+66.23	14,79,584	8,49,436	
		1961	27,71,933	+4,42,913	+19.02	17,04,908	10,67,025	
		1971	30,70,378	+2,98,445	+10.77	18,38,843	12,31,535	
		1981	32,85,040	+2,14,662	+6.99	19,00,011	13,85,029	
		1991	31,74,889	-1,10,151	-3.35	17,72,549	14,02,340	
		2001	33,38,031	+1,63,142	+5.14	18,78,246	14,59,785	
		2011	30,85,411	-2,52,620	-7.57	16,84,608	14,00,803	
2	मुंबई उपनगर	1901	2,06,218	--	--	1,24,848	81,370	Mumbai Suburban
		1911	2,55,276	+49,058	+23.79	1,62,583	92,693	
		1921	3,06,763	+51,487	+20.17	1,96,509	1,10,254	
		1931	3,10,621	+3,858	+1.26	1,95,131	1,15,490	
		1941	4,00,297	+89,676	+28.87	2,47,771	1,52,526	
		1951	6,65,424	+2,65,127	+66.23	3,88,751	2,76,673	
		1961	13,80,123	+7,14,699	+107.41	7,91,268	5,88,855	
		1971	29,00,197	+15,20,074	+110.14	16,39,535	12,60,662	
		1981	49,58,365	+20,58,168	+70.97	27,52,635	22,05,730	
		1991	67,51,002	+17,92,637	+36.15	36,87,596	30,63,406	
		2001	86,40,419	+18,89,417	+27.99	47,41,720	38,98,699	
		2011	93,56,962	+7,16,543	+8.29	50,31,323	43,25,639	
3	ठाणे	1901	6,65,326	--	--	3,43,216	3,22,110	Thane
		1911	7,21,323	+55,997	+8.42	3,70,437	3,50,886	
		1921	7,13,228	-8,095	-1.12	3,68,305	3,44,923	
		1931	7,87,664	+74,436	+10.44	4,07,045	3,80,619	
		1941	8,82,321	+94,657	+12.02	4,54,693	4,27,628	
		1951	12,82,572	+4,00,251	+45.36	6,68,138	6,14,434	
		1961	16,52,678	+3,70,106	+28.86	8,61,117	7,91,561	
		1971	22,81,664	+6,28,986	+38.06	12,04,855	10,76,809	
		1981	33,51,562	+10,69,898	+46.89	17,79,645	15,71,917	
		1991	52,49,126	+18,97,564	+56.62	27,92,874	24,56,252	
		2001	81,31,849	+28,82,723	+54.92	43,77,747	37,54,102	
		2011	1,10,60,148	+29,28,299	+36.01	58,65,078	51,95,070	

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 1.4- contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
4	रायगड	1901	7,21,083	--	--	3,60,493	3,60,590	Raigad
		1911	7,14,371	-6,712	-0.93	3,53,180	3,61,191	
		1921	6,77,586	-36,785	-5.15	3,34,184	3,43,402	
		1931	7,56,315	+78,729	+11.62	3,76,398	3,79,917	
		1941	8,05,157	+48,842	+6.46	3,95,368	4,09,789	
		1951	9,09,083	+1,03,926	+12.91	4,45,580	4,63,503	
		1961	10,58,855	+1,49,772	+16.48	5,14,534	5,44,321	
		1971	12,63,003	+2,04,148	+19.28	6,14,278	6,48,725	
		1981	14,86,452	+2,23,449	+17.69	7,26,512	7,59,940	
		1991	18,24,816	+3,38,364	+22.76	9,07,907	9,16,909	
		2001	22,07,929	+3,83,113	+20.99	11,17,628	10,90,301	
2011	26,34,200	+4,26,271	+19.31	13,44,345	12,89,855			
5	रत्नागिरी	1901	8,71,866	--	--	4,11,394	4,60,472	Ratnagiri
		1911	8,93,944	+22,078	+2.53	4,13,042	4,80,902	
		1921	8,56,032	-37,912	-4.24	3,91,461	4,64,571	
		1931	9,64,558	+1,08,526	+12.68	4,53,115	5,11,443	
		1941	10,22,816	+58,258	+6.04	4,73,880	5,48,936	
		1951	10,76,080	+53,264	+5.21	4,80,706	5,95,374	
		1961	11,46,243	+70,163	+6.52	5,06,211	6,40,032	
		1971	12,78,742	+1,32,499	+11.56	5,65,096	7,13,646	
		1981	13,79,655	+1,00,913	+7.89	6,11,029	7,68,626	
		1991	15,44,057	+1,64,402	+11.92	7,00,190	8,43,867	
		2001	16,96,777	+1,52,720	+9.89	7,94,498	9,02,279	
2011	16,15,069	-81,708	-4.82	7,61,121	8,53,948			
6	सिंधुदुर्ग	1901	5,43,058	--	--	2,57,206	2,85,852	Sindhudurg
		1911	5,53,550	+10,492	+1.93	2,56,939	2,96,611	
		1921	5,31,211	-22,339	-4.04	2,44,359	2,86,852	
		1931	5,98,968	+67,757	+12.76	2,82,610	3,16,358	
		1941	6,37,574	+38,606	+6.45	2,96,878	3,40,696	
		1951	6,76,335	+38,761	+6.08	3,07,455	3,68,880	
		1961	7,24,817	+48,482	+7.17	3,30,393	3,94,424	
		1971	7,57,917	+33,100	+4.57	3,42,482	4,15,435	
		1981	7,80,891	+22,974	+3.03	3,54,128	4,26,763	
		1991	8,32,152	+51,261	+6.56	3,89,384	4,42,768	
		2001	8,68,825	+36,673	+4.41	4,17,890	4,50,935	
2011	8,49,651	-19,174	-2.21	4,17,332	4,32,319			
7	नाशिक	1901	8,23,080	--	--	4,17,000	4,06,080	Nashik
		1911	9,15,698	+92,618	+11.25	4,61,573	4,54,125	
		1921	8,45,783	-69,915	-7.64	4,31,568	4,14,215	
		1931	10,09,583	+1,63,800	+19.37	5,14,322	4,95,261	
		1941	11,27,597	+1,18,014	+11.69	5,77,293	5,50,304	
		1951	14,29,916	+3,02,319	+26.81	7,30,927	6,98,989	
		1961	18,55,246	+4,25,330	+29.75	9,53,531	9,01,715	
		1971	23,69,221	+5,13,975	+27.70	12,21,419	11,47,802	
		1981	29,91,739	+6,22,518	+26.28	15,44,532	14,47,207	
		1991	38,51,352	+8,59,613	+28.73	19,84,973	18,66,379	
		2001	49,93,796	+11,42,444	+29.66	25,90,912	24,02,884	
2011	61,07,187	+11,13,391	+22.30	31,57,186	29,50,001			

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 1.4- contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
8	धुळे	1901	2,57,194	--	--	1,29,905	1,27,289	Dhule
		1911	3,20,907	+63,713	+24.77	1,62,220	1,58,687	
		1921	3,40,792	+19,885	+6.20	1,72,473	1,68,319	
		1931	4,10,080	+69,288	+20.33	2,08,237	2,01,843	
		1941	4,85,081	+75,001	+18.29	2,46,370	2,38,711	
		1951	6,08,112	+1,23,031	+25.36	3,09,077	2,99,035	
		1961	7,85,278	+1,77,166	+29.13	4,00,444	3,84,834	
		1971	9,69,714	+1,84,436	+23.49	4,97,766	4,71,948	
		1981	12,02,284	+2,32,570	+23.98	6,15,294	5,86,990	
		1991	14,73,170	+2,70,886	+22.53	7,57,268	7,15,902	
		2001	17,07,947	+2,34,777	+15.94	8,78,372	8,29,575	
		2011	20,50,862	+3,42,915	+20.08	10,54,031	9,96,831	
9	नंदुरबार	1901	1,91,238	--	--	96,592	94,646	Nandurbar
		1911	2,38,612	+47,374	+24.77	1,20,619	1,17,993	
		1921	2,53,399	+14,787	+6.20	1,28,244	1,25,155	
		1931	3,04,918	+51,519	+20.33	1,54,836	1,50,082	
		1941	3,60,685	+55,767	+18.29	1,83,190	1,77,495	
		1951	4,52,166	+91,481	+25.36	2,29,149	2,23,017	
		1961	5,65,958	+1,13,792	+25.17	2,86,498	2,79,460	
		1971	6,92,467	+1,26,509	+22.35	3,51,835	3,40,632	
		1981	8,48,010	+1,55,543	+22.46	4,27,846	4,20,164	
		1991	10,62,545	+2,14,535	+25.30	5,38,020	5,24,525	
		2001	13,11,709	+2,49,164	+23.45	6,63,511	6,48,198	
		2011	16,48,295	+3,36,586	+25.66	8,33,170	8,15,125	
10	जळगाव	1901	9,54,077	--	--	4,83,030	4,71,047	Jalgaon
		1911	10,28,126	+74,049	+7.76	5,18,558	5,09,568	
		1921	10,69,656	+41,530	+4.04	5,42,676	5,26,980	
		1931	11,98,260	+1,28,604	+12.02	6,08,733	5,89,527	
		1941	13,20,074	+1,21,814	+10.17	6,69,953	6,50,121	
		1951	14,71,351	+1,51,277	+11.46	7,46,452	7,24,899	
		1961	17,65,047	+2,93,696	+19.96	9,02,001	8,63,046	
		1971	21,23,121	+3,58,074	+20.29	10,89,840	10,33,281	
		1981	26,18,274	+4,95,153	+23.32	13,42,963	12,75,311	
		1991	31,87,634	+5,69,360	+21.75	16,42,873	15,44,761	
		2001	36,82,690	+4,95,056	+15.53	19,05,493	17,77,197	
		2011	42,29,917	+5,47,227	+14.86	21,97,365	20,32,552	
11	अहमदनगर	1901	8,21,946	--	--	4,09,926	4,12,020	Ahmednagar
		1911	9,27,795	+1,05,849	+12.88	4,67,777	4,60,018	
		1921	7,20,709	-2,07,086	-22.32	3,64,283	3,56,426	
		1931	9,71,296	+2,50,587	+34.77	4,92,744	4,78,552	
		1941	11,25,402	+1,54,106	+15.87	5,71,507	5,53,895	
		1951	14,13,446	+2,88,044	+25.59	7,17,049	6,96,397	
		1961	17,79,246	+3,65,800	+25.88	9,06,967	8,72,279	
		1971	22,73,223	+4,93,977	+27.76	11,62,306	11,10,917	
		1981	27,12,491	+4,39,268	+19.32	13,84,734	13,27,757	
		1991	33,72,935	+6,60,444	+24.35	17,30,609	16,42,326	
		2001	40,40,642	+6,67,707	+19.80	20,83,053	19,57,589	
		2011	45,43,159	+5,02,517	+12.44	23,42,825	22,00,334	

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 1.4- contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
12	पुणे	1901	10,95,858	--	--	5,53,661	5,42,197	Pune
		1911	11,77,238	+81,380	+7.43	5,95,481	5,81,757	
		1921	11,05,014	-72,224	-6.14	5,64,751	5,40,263	
		1931	12,75,882	+1,70,868	+15.46	6,53,480	6,22,402	
		1941	14,72,972	+1,97,090	+15.45	7,55,979	7,16,993	
		1951	19,50,976	+4,78,004	+32.45	10,06,201	9,44,775	
		1961	24,66,880	+5,15,904	+26.44	12,68,710	11,98,170	
		1971	31,78,029	+7,11,149	+28.83	16,43,864	15,34,165	
		1981	41,64,470	+9,86,441	+31.04	21,50,088	20,14,382	
		1991	55,32,532	+13,68,062	+32.85	28,61,460	26,71,072	
		2001	72,32,555	+17,00,023	+30.73	37,69,128	34,63,427	
		2011	94,29,408	+21,96,853	+30.37	49,24,105	45,05,303	
13	सातारा	1901	8,49,672	--	--	4,18,418	4,31,254	Satara
		1911	8,35,337	-14,335	-1.69	4,12,412	4,22,925	
		1921	7,86,436	-48,901	-5.85	3,87,434	3,99,002	
		1931	8,95,014	+1,08,578	+13.81	4,46,189	4,48,825	
		1941	10,13,212	+1,18,198	+13.21	4,97,993	5,15,219	
		1951	11,77,016	+1,63,804	+16.17	5,73,800	6,03,216	
		1961	14,30,105	+2,53,089	+21.50	6,98,555	7,31,550	
		1971	17,27,376	+2,97,271	+20.79	8,48,092	8,79,284	
		1981	20,38,677	+3,11,301	+18.02	9,89,122	10,49,555	
		1991	24,51,372	+4,12,695	+20.24	12,08,375	12,42,997	
		2001	28,08,994	+3,57,622	+14.59	14,08,326	14,00,668	
		2011	30,03,741	+1,94,747	+6.93	15,10,842	14,92,899	
14	सांगली	1901	6,45,696	--	--	3,25,474	3,20,222	Sangli
		1911	6,13,751	-31,945	-4.95	3,14,501	2,99,250	
		1921	5,97,371	-16,380	-2.67	3,07,664	2,89,707	
		1931	7,08,858	+1,11,487	+18.66	3,63,574	3,45,284	
		1941	8,14,449	+1,05,591	+14.90	4,16,823	3,97,626	
		1951	10,00,375	+1,85,926	+22.83	5,08,420	4,91,955	
		1961	12,32,986	+2,32,611	+23.25	6,29,912	6,03,074	
		1971	15,42,560	+3,09,574	+25.11	7,91,562	7,50,998	
		1981	18,34,293	+2,91,733	+18.91	9,32,734	9,01,559	
		1991	22,09,488	+3,75,195	+20.45	11,28,521	10,80,967	
		2001	25,83,524	+3,74,036	+16.93	13,20,088	12,63,436	
		2011	28,22,143	+2,38,619	+9.24	14,35,728	13,86,415	
15	सोलापूर	1901	8,75,368	--	--	4,40,985	4,34,383	Solapur
		1911	9,46,761	+71,393	+8.16	4,81,323	4,65,438	
		1921	9,00,267	-46,494	-4.91	4,63,349	4,36,918	
		1931	10,58,959	+1,58,692	+17.63	5,47,447	5,11,512	
		1941	12,15,953	+1,56,994	+14.83	6,26,145	5,89,808	
		1951	14,90,446	+2,74,493	+22.57	7,66,188	7,24,258	
		1961	18,43,102	+3,52,656	+23.66	9,51,818	8,91,284	
		1971	22,33,369	+3,90,267	+21.17	11,55,281	10,78,088	
		1981	25,88,139	+3,54,770	+15.88	13,32,914	12,55,225	
		1991	32,31,057	+6,42,918	+24.84	16,70,516	15,60,541	
		2001	38,49,543	+6,18,486	+19.14	19,89,623	18,59,920	
		2011	43,17,756	+4,68,213	+12.16	22,27,852	20,89,904	

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 1.4- contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
16	कोल्हापूर	1901	8,72,720	--	--	4,41,954	4,30,766	Kolhapur
		1911	7,92,681	-80,039	-9.17	4,03,010	3,89,671	
		1921	7,94,673	+1,992	+25	4,08,448	3,86,225	
		1931	9,08,317	+1,13,644	+14.30	4,65,420	4,42,897	
		1941	10,39,279	+1,30,962	+14.42	5,28,012	5,11,267	
		1951	12,67,609	+2,28,330	+21.97	6,45,411	6,22,198	
		1961	15,52,636	+2,85,027	+22.49	7,91,893	7,60,743	
		1971	20,01,973	+4,49,337	+28.94	10,24,891	9,77,082	
		1981	24,57,095	+4,55,122	+22.73	12,52,119	12,04,976	
		1991	29,89,507	+5,32,412	+21.67	15,24,732	14,64,775	
		2001	35,23,162	+5,33,655	+17.85	18,07,470	17,15,692	
2011	38,76,001	+3,52,839	+10.01	19,80,658	18,95,343			
17	औरंगाबाद	1901	4,44,492	-	-	2,22,431	2,22,061	Aurangabad
		1911	5,33,331	+88,839	+19.99	2,68,220	2,65,111	
		1921	4,36,921	-96,410	-18.08	2,19,425	2,17,496	
		1931	5,79,857	+1,42,936	+32.71	2,94,802	2,85,055	
		1941	6,56,289	+76,432	+13.18	3,35,440	3,20,849	
		1951	7,14,894	+58,605	+8.93	3,62,149	3,52,745	
		1961	9,43,092	+2,28,198	+31.92	4,82,363	4,60,729	
		1971	12,41,195	+2,98,103	+31.61	6,41,595	5,99,600	
		1981	15,89,754	+3,48,559	+28.08	8,21,280	7,68,474	
		1991	22,18,615	+6,28,861	+39.56	11,54,111	10,64,504	
		2001	29,02,602	+6,83,987	+30.83	15,08,179	13,94,423	
2011	37,01,282	+7,98,680	+27.52	19,24,469	17,76,813			
18	जालना	1901	3,56,096	-	-	1,78,242	1,77,854	Jalna
		1911	4,27,615	+71,519	+20.08	2,14,967	2,12,648	
		1921	3,63,765	-63,850	-14.93	1,82,960	1,80,805	
		1931	4,65,592	+1,01,827	+27.99	2,36,792	2,28,800	
		1941	5,21,222	+55,630	+11.95	2,66,320	2,54,902	
		1951	5,69,324	+48,102	+9.23	2,88,170	2,81,154	
		1961	7,20,141	+1,50,817	+26.49	3,65,570	3,54,571	
		1971	8,93,498	+1,73,357	+24.07	4,56,077	4,37,421	
		1981	10,26,252	+1,32,754	+14.86	5,20,877	5,05,375	
		1991	13,59,589	+3,33,337	+32.48	6,94,380	6,65,209	
		2001	16,07,391	+2,47,802	+18.23	8,24,087	7,83,304	
2011	19,59,046	+3,51,655	+21.88	10,11,473	9,47,573			
19	परभणी	1901	3,53,265	--	--	1,77,016	1,76,249	Parbhani
		1911	4,25,672	+72,407	+20.50	2,13,637	2,12,035	
		1921	4,18,191	-7,481	-1.76	2,11,436	2,06,755	
		1931	4,66,278	+48,087	+11.50	2,37,483	2,28,795	
		1941	4,98,103	+31,825	+6.83	2,54,149	2,43,954	
		1951	5,50,621	+52,518	+10.54	2,78,941	2,71,680	
		1961	6,41,081	+90,460	+16.43	3,25,607	3,15,474	
		1971	8,05,383	+1,64,302	+25.63	4,12,218	3,93,165	
		1981	9,87,411	+1,82,028	+22.60	5,01,810	4,85,601	
		1991	12,93,104	+3,05,693	+30.96	6,61,700	6,31,404	
		2001	15,27,715	+2,34,611	+18.14	7,80,191	7,47,524	
2011	18,36,086	+3,08,371	+20.19	9,42,870	8,93,216			

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 1.4- contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
20	हिंगोली	1901	2,26,384	--	--	1,13,438	1,12,946	Hingoli
		1911	2,72,785	+46,401	+20.50	1,36,906	1,35,879	
		1921	2,67,991	-4,794	-1.76	1,35,495	1,32,496	
		1931	2,98,807	+30,816	+11.50	1,52,187	1,46,620	
		1941	3,19,200	+20,393	+6.82	1,62,866	1,56,334	
		1951	3,52,856	+33,656	+10.54	1,77,427	1,75,429	
		1961	4,30,986	+78,130	+22.14	2,18,228	2,12,758	
		1971	5,33,595	+1,02,609	+23.81	2,71,152	2,62,443	
		1981	6,55,199	+1,21,604	+22.79	3,33,201	3,21,998	
		1991	8,23,931	+1,68,732	+25.75	4,22,094	4,01,837	
		2001	9,87,160	+1,63,229	+19.81	5,05,373	4,81,787	
2011	11,77,345	+1,90,185	+19.27	6,06,294	5,71,051			
21	बीड	1901	4,81,140	--	--	2,42,433	2,38,707	Bid
		1911	6,06,104	+1,24,964	+25.97	3,06,099	3,00,005	
		1921	4,53,844	-1,52,260	-25.12	2,31,246	2,22,598	
		1931	6,16,675	+1,62,831	+35.88	3,16,389	3,00,286	
		1941	6,91,946	+75,271	+12.21	3,56,508	3,35,438	
		1951	7,84,920	+92,974	+13.44	4,01,074	3,83,846	
		1961	9,49,673	+1,64,753	+20.99	4,82,428	4,67,245	
		1971	12,23,694	+2,74,021	+28.85	6,26,223	5,97,471	
		1981	14,12,990	+1,89,296	+15.47	7,18,958	6,94,032	
		1991	18,22,072	+4,09,082	+28.95	9,37,410	8,84,662	
		2001	21,61,250	+3,39,178	+18.61	11,16,356	10,44,894	
2011	25,85,049	+4,23,799	+19.61	13,49,106	12,35,943			
22	नांदेड	1901	5,50,261	--	--	2,74,628	2,75,633	Nanded
		1911	6,71,066	+1,20,805	+21.95	3,36,431	3,34,635	
		1921	6,49,825	-21,241	-3.17	3,28,083	3,21,742	
		1931	7,06,773	+56,948	+8.76	3,59,522	3,47,251	
		1941	7,84,289	+77,516	+10.97	3,99,103	3,85,186	
		1951	8,83,531	+99,242	+12.65	4,45,558	4,37,973	
		1961	10,79,674	+1,96,143	+22.20	5,47,974	5,31,700	
		1971	13,97,762	+3,18,088	+29.46	7,14,820	6,82,942	
		1981	17,49,334	+3,51,572	+25.15	8,92,417	8,56,917	
		1991	23,30,374	+5,81,040	+33.21	11,97,876	11,32,498	
		2001	28,76,259	+5,45,885	+23.42	14,81,358	13,94,901	
2011	33,61,292	+4,85,033	+16.86	17,30,075	16,31,217			
23	उस्मानाबाद	1901	3,87,122	--	--	1,95,504	1,91,618	Osmanabad
		1911	4,60,516	+73,394	+18.96	2,34,424	2,26,092	
		1921	4,42,156	-18,360	-3.99	2,28,068	2,14,088	
		1931	4,92,845	+50,689	+11.46	2,53,778	2,39,067	
		1941	5,47,945	+55,100	+11.18	2,82,227	2,65,718	
		1951	6,03,273	+55,328	+10.10	3,09,765	2,93,508	
		1961	7,26,036	+1,22,763	+20.35	3,72,766	3,53,270	
		1971	9,28,227	+2,02,191	+27.85	4,76,671	4,51,556	
		1981	10,29,702	+1,01,475	+10.93	5,25,851	5,03,851	
		1991	12,76,327	+2,46,625	+23.95	6,58,896	6,17,431	
		2001	14,86,586	+2,10,259	+16.47	7,69,368	7,17,218	
2011	16,57,576	+1,70,990	+11.50	8,61,535	7,96,041			

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 1.4- contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
24	लातूर	1901	4,23,609	--	--	2,13,912	2,09,697	Latur
		1911	5,06,549	+82,940	+19.58	2,57,736	2,48,813	
		1921	4,79,723	-26,826	-5.30	2,47,305	2,32,418	
		1931	5,40,019	+60,296	+12.57	2,77,988	2,62,031	
		1941	6,00,373	+60,354	+11.18	3,09,237	2,91,136	
		1951	6,60,823	+60,450	+10.07	3,39,379	3,21,444	
		1961	8,18,160	+1,57,337	+23.81	4,19,547	3,98,613	
		1971	10,48,618	+2,30,458	+28.17	5,40,043	5,08,575	
		1981	12,92,882	+2,44,264	+23.29	6,60,045	6,32,837	
		1991	16,76,641	+3,83,759	+29.68	8,63,203	8,13,438	
		2001	20,80,285	+4,03,644	+24.07	10,75,257	10,05,028	
2011	24,54,196	+3,73,911	+17.97	12,73,140	11,81,056			
25	बुलढाणा	1901	6,17,990	--	--	3,10,300	3,07,690	Buldana
		1911	6,73,698	+55,708	+9.01	3,39,459	3,34,239	
		1921	7,03,643	+29,945	+4.44	3,55,604	3,48,039	
		1931	7,66,584	+62,941	+8.95	3,88,966	3,77,618	
		1941	8,20,862	+54,278	+7.08	4,16,314	4,04,548	
		1951	8,70,168	+49,306	+6.01	4,39,270	4,30,898	
		1961	10,59,698	+1,89,530	+21.78	5,41,026	5,18,672	
		1971	12,62,978	+2,03,280	+19.18	6,46,303	6,16,675	
		1981	15,08,777	+2,45,799	+19.46	7,70,833	7,37,944	
		1991	18,86,299	+3,77,522	+25.02	9,66,017	9,20,282	
		2001	22,32,480	+3,46,181	+18.35	11,47,403	10,85,077	
2011	25,86,258	+3,53,778	+15.85	13,37,560	12,48,698			
26	अकोला	1901	4,44,653	-	-	2,25,896	2,18,757	Akola
		1911	4,64,741	+20,088	+4.52	2,36,203	2,28,538	
		1921	4,69,947	+5,206	+1.12	2,39,999	2,29,948	
		1931	5,18,143	+48,196	+10.26	2,65,407	2,52,736	
		1941	5,36,696	+18,553	+3.58	2,74,306	2,62,390	
		1951	5,62,268	+25,572	+4.76	2,87,908	2,74,360	
		1961	7,16,333	+1,54,065	+27.40	3,71,998	3,44,335	
		1971	9,04,204	+1,87,871	+26.23	4,68,350	4,35,854	
		1981	11,18,267	+2,14,063	+23.67	5,76,745	5,41,522	
		1991	13,51,507	+2,33,240	+20.86	6,98,793	6,52,714	
		2001	16,29,633	+2,78,126	+20.58	8,40,949	7,88,684	
2011	18,13,906	+1,84,273	+11.31	9,32,334	8,81,572			
27	वाशिम	1901	3,07,413	-	-	1,56,174	1,51,239	Washim
		1911	3,21,301	+13,888	+4.52	1,63,301	1,58,000	
		1921	3,24,900	+3,599	+1.12	1,65,924	1,58,976	
		1931	3,58,219	+33,319	+10.26	1,83,489	1,74,730	
		1941	3,71,046	+12,827	+3.58	1,89,642	1,81,404	
		1951	3,88,726	+17,680	+4.76	1,97,211	1,91,515	
		1961	4,73,021	+84,295	+21.68	2,41,834	2,31,187	
		1971	5,97,274	+1,24,253	+26.27	3,05,219	2,92,055	
		1981	7,08,685	+1,11,411	+18.65	3,61,079	3,47,606	
		1991	8,62,764	+1,54,079	+21.74	4,43,355	4,19,409	
		2001	10,20,822	+1,58,058	+18.32	5,26,398	4,94,424	
2011	11,97,160	+1,76,338	+17.27	6,20,302	5,76,858			

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 1.4- contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
28	अमरावती	1901	8,06,859	--	--	4,11,663	3,95,196	Amravati
		1911	8,73,012	+66,153	+8.20	4,45,739	4,27,273	
		1921	8,27,867	-45,145	-5.17	4,23,802	4,04,065	
		1931	9,41,604	+1,13,737	+13.74	4,85,593	4,56,011	
		1941	9,88,524	+46,920	+4.98	5,07,920	4,80,604	
		1951	10,31,160	+42,636	+4.31	5,26,593	5,04,567	
		1961	12,32,780	+2,01,620	+19.55	6,37,861	5,94,919	
		1971	15,41,209	+3,08,429	+25.02	7,98,073	7,43,136	
		1981	18,61,410	+3,20,201	+20.78	9,61,564	8,99,846	
		1991	22,00,057	+3,38,647	+18.19	11,36,314	10,63,743	
		2001	26,07,160	+4,07,103	+18.50	13,45,614	12,61,546	
2011	28,88,445	+2,81,285	+10.79	14,80,768	14,07,677			
29	यवतमाळ	1901	5,77,101	--	--	2,90,267	2,86,834	Yavatmal
		1911	7,24,410	+1,47,309	+25.53	3,65,912	3,58,498	
		1921	7,48,959	+24,549	+3.39	3,80,545	3,68,414	
		1931	8,57,288	+1,08,329	+14.46	4,36,124	4,21,164	
		1941	8,87,738	+30,450	+3.55	4,48,724	4,39,014	
		1951	9,31,982	+44,244	+4.98	4,68,522	4,63,460	
		1961	10,98,470	+1,66,488	+17.86	5,57,010	5,41,460	
		1971	14,23,677	+3,25,207	+29.61	7,26,072	6,97,605	
		1981	17,37,423	+3,13,746	+22.04	8,87,236	8,50,187	
		1991	20,77,144	+3,39,721	+19.55	10,64,422	10,12,722	
		2001	24,58,271	+3,81,127	+18.35	12,65,681	11,92,590	
2011	27,72,348	+3,14,077	+12.78	14,19,965	13,52,383			
30	वर्धा	1901	3,86,012	--	--	1,94,258	1,91,754	Wardha
		1911	4,60,775	+74,763	+19.37	2,32,351	2,28,424	
		1921	4,63,696	+2,921	+6.3	2,35,074	2,28,622	
		1931	5,16,266	+52,570	+11.34	2,61,394	2,54,872	
		1941	5,19,330	+3,064	+5.9	2,62,617	2,56,713	
		1951	5,38,903	+19,573	+3.77	2,71,751	2,67,152	
		1961	6,34,277	+95,374	+17.70	3,22,894	3,11,383	
		1971	7,79,562	+1,45,285	+22.91	4,00,040	3,79,522	
		1981	9,26,618	+1,47,056	+18.86	4,75,696	4,50,922	
		1991	10,67,357	+1,40,739	+15.19	5,50,370	5,16,987	
		2001	12,36,736	+1,69,379	+15.87	6,38,990	5,97,746	
2011	13,00,774	+64,038	+5.18	6,68,385	6,32,389			
31	नागपूर	1901	7,48,489	--	--	3,75,940	3,72,549	Nagpur
		1911	8,06,287	+57,798	+7.72	4,07,033	3,99,254	
		1921	7,89,940	-16,347	-2.03	4,01,557	3,88,383	
		1931	9,36,987	+1,47,047	+18.61	4,79,678	4,57,309	
		1941	10,56,537	+1,19,550	+12.76	5,40,366	5,16,171	
		1951	12,30,535	+1,73,998	+16.47	6,29,185	6,01,350	
		1961	15,08,455	+2,77,920	+22.59	7,81,969	7,26,486	
		1971	19,42,688	+4,34,233	+28.79	10,10,911	9,31,777	
		1981	25,88,811	+6,46,123	+33.26	13,45,377	12,43,434	
		1991	32,87,139	+6,98,328	+26.97	17,10,404	15,76,735	
		2001	40,67,637	+7,80,498	+23.74	21,05,314	19,62,323	
2011	46,53,570	+5,85,933	+14.40	23,84,975	22,68,595			

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 1.4- contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
32	भंडारा	1901	2,76,306	--	--	1,33,436	1,42,870	Bhandara
		1911	3,22,277	+45,971	+16.64	1,58,106	1,64,171	
		1921	3,37,193	+14,916	+4.63	1,66,563	1,70,630	
		1931	3,87,388	+50,195	+14.89	1,92,097	1,95,291	
		1941	4,52,512	+65,124	+16.81	2,25,153	2,27,359	
		1951	5,03,536	+51,024	+11.28	2,51,163	2,52,373	
		1961	5,93,898	+90,362	+17.95	2,98,025	2,95,873	
		1971	7,31,053	+1,37,155	+23.09	3,68,426	3,62,627	
		1981	8,50,488	+1,19,435	+16.34	4,27,490	4,22,998	
		1991	10,21,408	+1,70,920	+20.10	5,15,772	5,05,636	
		2001	11,36,146	+1,14,738	+11.23	5,73,445	5,62,701	
2011	12,00,334	+64,188	+5.65	6,05,520	5,94,814			
33	गोंदिया	1901	3,13,952	--	--	1,51,616	1,62,336	Gondiya
		1911	3,66,186	+52,234	+16.64	1,79,648	1,86,538	
		1921	3,83,135	+16,949	+4.63	1,89,258	1,93,877	
		1931	4,40,170	+57,035	+14.89	2,18,270	2,21,900	
		1941	5,14,165	+73,995	+16.81	2,55,829	2,58,336	
		1951	5,72,142	+57,977	+11.28	2,85,440	2,86,702	
		1961	6,78,740	+1,06,598	+18.63	3,39,341	3,39,399	
		1971	8,54,527	+1,75,787	+25.90	4,29,646	4,24,881	
		1981	9,87,089	+1,32,562	+15.51	4,92,669	4,94,420	
		1991	10,86,221	+99,132	+10.04	5,44,503	5,41,718	
		2001	12,00,707	+1,14,486	+10.54	5,98,834	6,01,873	
2011	13,22,507	+1,21,800	+10.14	6,61,554	6,60,953			
34	चंद्रपूर	1901	3,97,079	--	--	1,96,282	2,00,797	Chandrapur
		1911	5,04,261	+1,07,182	+26.99	2,51,522	2,52,739	
		1921	4,94,594	-9,667	-1.92	2,46,840	2,47,754	
		1931	5,69,233	+74,639	+15.09	2,86,059	2,83,174	
		1941	6,51,323	+82,090	+14.42	3,27,491	3,23,832	
		1951	7,28,013	+76,690	+11.77	3,65,124	3,62,889	
		1961	8,51,678	+1,23,665	+16.99	4,30,320	4,21,358	
		1971	11,17,908	+2,66,230	+31.26	5,69,621	5,48,287	
		1981	14,16,953	+2,99,045	+26.75	7,23,282	6,93,671	
		1991	17,71,994	+3,55,041	+25.06	9,09,787	8,62,207	
		2001	20,71,101	+2,99,107	+16.88	10,62,993	10,08,108	
2011	22,04,307	+1,33,206	+6.43	11,23,834	10,80,473			
35	गडचिरोली	1901	1,77,244	--	--	87,614	89,630	Gadchiroli
		1911	2,25,086	+47,842	+26.99	1,12,271	1,12,815	
		1921	2,20,771	-4,315	-1.92	1,10,181	1,10,590	
		1931	2,54,088	+33,317	+15.09	1,27,688	1,26,400	
		1941	2,90,730	+36,642	+14.42	1,46,181	1,44,549	
		1951	3,24,962	+34,232	+11.77	1,62,521	1,62,441	
		1961	3,86,392	+61,430	+18.90	1,93,361	1,93,031	
		1971	5,22,229	+1,35,837	+35.16	2,62,946	2,59,283	
		1981	6,37,336	+1,15,107	+22.04	3,21,716	3,15,620	
		1991	7,87,010	+1,49,674	+23.48	3,98,364	3,88,646	
		2001	9,70,294	+1,83,284	+23.29	4,91,101	4,79,193	
2011	10,72,942	+1,02,648	+10.58	5,41,328	5,31,614			

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 1.4- contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
36	महाराष्ट्र राज्य	1901	1,93,91,643	--	--	98,02,129	95,89,514	Maharashtra State
		1911	2,14,74,523	+20,82,880	+10.74	1,09,22,671	1,05,51,852	
		1921	2,08,49,666	-6,24,857	-2.91	1,06,92,865	1,01,56,801	
		1931	2,39,59,300	+31,09,634	+14.91	1,23,05,958	1,16,53,342	
		1941	2,68,32,758	+28,73,458	+11.99	1,37,69,460	1,30,63,298	
		1951	3,20,02,564	+51,69,806	+19.27	1,64,90,039	1,55,12,525	
		1961	3,95,53,718	+75,51,154	+23.60	2,04,28,882	1,91,24,836	
		1971	5,04,12,235	+1,08,58,517	+27.45	2,61,16,351	2,42,95,884	
		1981	6,27,82,818	+1,23,70,583	+24.54	3,24,14,432	3,03,68,386	
		1991	7,89,37,187	+1,61,54,369	+25.73	4,08,25,618	3,81,11,569	
		2001	9,68,78,627	+1,79,41,440	+22.73	5,04,00,596	4,64,78,031	
		2011	11,23,74,333	+1,54,95,706	+15.99	5,82,43,056	5,41,31,277	

टिप: पुनर्रचित जिल्ह्यांची २०११ च्या जनगणनेनुसार लोकसंख्या

Note : Population of bifurcated Districts as per 2011 census

आधार : भारतीय जनगणना, २०११

Source : Population Census of India, 2011

1. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या / AREA AND POPULATION
तक्ता क्रमांक / TABLE No. 1.5
गावे व शहरांची संख्या / Number of Villages and Towns
(जनगणना, २०११ / Population Census, 2011)

अ.क्र. Sr.No.	जिल्हे	गावे / Villages						शहरे / Towns		Districts	
		२००१			२०११			२००१	२०११		
		वस्ती असलेली Inhabited	वस्ती नसलेली Un-inhabited	एकूण Total	वस्ती असलेली Inhabited	वस्ती नसलेली Un- inhabited	एकूण Total				
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(2)	
1	मुंबई शहर	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Mumbai City
2	मुंबई उपनगर	0	0	0	0	0	0	1	1	1	Mumbai Suburban
3	ठाणे	1,727	21	1,748	1,704	17	1,721	37	51	37	Thane
4	रायगड	1,859	60	1,919	1,860	49	1,909	26	42	26	Raigad
5	रत्नागिरी	1,539	4	1,543	1,531	6	1,537	10	16	10	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	743	0	743	740	8	748	5	8	5	Sindhudurg
7	नाशिक	1,923	6	1,929	1,919	3	1,922	18	25	18	Nashik
8	धुळे	678	3	681	674	4	678	3	8	3	Dhule
9	नंदुरबार	935	12	947	930	13	943	5	9	5	Nandurbar
10	जळगाव	1,491	28	1,519	1,487	26	1,513	15	20	15	Jalgaon
11	अहमदनगर	1,578	9	1,587	1,581	3	1,584	18	19	18	Ahmednagar
12	पुणे	1,844	22	1,866	1,852	25	1,877	25	35	25	Pune
13	सातारा	1,716	23	1,739	1,719	26	1,745	15	22	15	Satara
14	सांगली	721	3	724	725	3	728	8	7	8	Sangli
15	सोलापूर	1,138	12	1,150	1,143	11	1,154	10	13	10	Solapur
16	कोल्हापूर	1,196	21	1,217	1,195	21	1,216	18	23	18	Kolhapur
17	औरंगाबाद	1,300	44	1,344	1,314	42	1,356	9	16	9	Aurangabad
18	जालना	963	8	971	958	9	967	4	4	4	Jalna
19	परभणी	830	11	841	830	13	843	8	8	8	Parbhani
20	हिंगोली	672	38	710	675	36	711	4	3	4	Hingoli
21	बीड	1,354	11	1,365	1,357	11	1,368	6	9	6	Beed
22	नांदेड	1,546	63	1,609	1,541	62	1,603	13	17	13	Nanded
23	उस्मानाबाद	729	5	734	728	5	733	8	8	8	Osmanabad
24	लातूर	921	23	944	928	20	948	5	7	5	Latur
25	बुलढाणा	1,297	136	1,433	1,300	144	1,444	11	12	11	Buldhana
26	अकोला	862	124	986	864	122	986	8	12	8	Akola
27	वाशिम	702	87	789	698	91	789	4	4	4	Washim
28	अमरावती	1,679	323	2,002	1,637	360	1,997	11	12	11	Amravati
29	यवतमाळ	1,856	274	2,130	1,853	284	2,137	13	18	13	Yavatmal
30	वर्धा	1,004	378	1,382	973	403	1,376	7	13	7	Wardha
31	नागपूर	1,628	241	1,869	1,617	242	1,859	29	41	29	Nagpur
32	भंडारा	778	92	870	771	93	864	6	12	6	Bhandara
33	गोंदिया	893	57	950	883	59	942	2	10	2	Gondia
34	चंद्रपूर	1,472	319	1,791	1,463	329	1,792	14	23	14	Chandrapur
35	गडचिरोली	1,521	158	1,679	1,509	166	1,675	2	6	2	Gadchiroli
	महाराष्ट्र	41,095	2,616	43,711	40,959	2,706	43,665	378	534	378	Maharashtra

आधार : (१) भारतीय जनगणना, २००१

(२) भारतीय जनगणना, २०११

Source : (1) Population Census of India, 2001

(2) Population Census of India, 2011

१ क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या /
तक्ता क्रमांक /
गावांचे लोकसंख्येनुसार वर्गीकरण /
(जनगणना, २०११ /

अ.क्र. Sr. No. (1)	जिल्हे (2)	वस्ती असलेल्या एकूण खेड्यांची संख्या Total No. of Inhabited Villages (3)	एकूण ग्रामीण लोकसंख्या Total rural Population (4)	लोकसंख्येचा गट / Population range					
				२०० पेक्षा कमी / Less than 200		200 - 499		500 - 999	
				खेडी Villages (5)	लोकसंख्या Persons (6)	खेडी Villages (7)	लोकसंख्या Persons (8)	खेडी Villages (9)	लोकसंख्या Persons (10)
1	मुंबई शहर	0	0	0	0	0	0	0	0
2	मुंबई उपनगर	0	0	0	0	0	0	0	0
3	ठाणे	1,704	25,45,470	48	5,378	236	87,806	543	4,08,157
4	रायगड	1,860	16,64,005	177	22,808	564	1,95,773	598	4,25,845
5	रत्नागिरी	1,531	13,51,346	108	13,571	422	1,48,295	540	3,86,335
6	सिंधुदुर्ग	740	7,42,645	37	4,774	180	66,028	243	1,80,794
7	नाशिक	1,919	35,09,814	17	2,358	150	59,018	492	3,68,947
8	धुळे	674	14,79,826	5	658	33	12,160	128	96,380
9	नंदुरबार	930	13,72,821	32	4,243	102	36,478	249	1,91,712
10	जळगाव	1,487	28,87,206	23	2,967	140	52,762	373	2,79,348
11	अहमदनगर	1,581	36,30,542	6	778	73	28,758	321	2,46,858
12	पुणे	1,852	36,78,226	106	12,043	280	98,551	435	3,26,080
13	सातारा	1,719	24,33,363	108	13,100	359	1,27,173	466	3,39,516
14	सांगली	725	21,02,786	1	176	40	16,230	112	83,694
15	सोलापूर	1,143	29,18,665	9	1,062	38	13,867	173	1,31,323
16	कोल्हापूर	1,195	26,45,992	16	1,812	124	46,835	294	2,19,049
17	औरंगाबाद	1,314	20,81,112	59	6,925	171	62,746	359	2,70,536
18	जालना	958	15,81,617	16	2,061	57	20,768	244	1,82,311
19	परभणी	830	12,66,280	12	1,431	101	38,602	244	1,83,120
20	हिंगोली	675	9,98,612	25	2,290	69	24,183	185	1,39,102
21	बीड	1,357	20,70,751	15	1,830	148	54,417	409	3,03,145
22	नांदेड	1,541	24,47,394	32	3,486	157	58,566	415	3,14,915
23	उस्मानाबाद	728	13,76,519	6	577	61	23,283	173	1,29,581
24	लातूर	928	18,29,216	11	1,555	66	24,248	204	1,54,301
25	बुलढाणा	1,300	20,37,398	80	6,875	158	54,451	334	2,49,084
26	अकोला	864	10,94,165	96	8,931	169	60,393	265	1,92,961
27	वाशिम	698	9,85,747	40	4,284	73	26,931	194	1,46,893
28	अमरावती	1,637	18,51,158	222	19,526	359	1,27,158	462	3,32,481
29	यवतमाळ	1,853	21,74,195	139	13,147	334	1,18,623	599	4,34,850
30	वर्धा	973	8,77,474	183	13,267	221	78,169	308	2,19,630
31	नागपूर	1,617	14,74,811	246	19,932	449	1,57,378	512	3,64,675
32	भंडारा	771	9,66,503	64	6,264	118	41,474	227	1,70,092
33	गोंदिया	883	10,96,577	52	5,585	121	42,973	272	2,01,649
34	चंद्रपूर	1,463	14,28,929	143	15,637	383	1,35,029	457	3,31,582
35	गडचिरोली	1,509	9,54,909	448	49,333	466	1,53,972	314	2,18,473
	महाराष्ट्र राज्य	40,959	6,15,56,074	2,582	2,68,664	6,422	22,93,098	11,144	82,23,419

आधार : भारतीय जनगणना, २०११

AREA AND POPULATION

TABLE No. 1.6

Villages Classified by Population
Population Census, 2011)

लोकसंख्येचा गाट / Population range								
1000 - 1999		2000 - 4999		5000 - 9999		१०००० आणि त्याहून अधिक 10000 and above		Districts
खेडी	लोकसंख्या	खेडी	लोकसंख्या	खेडी	लोकसंख्या	खेडी	लोकसंख्या	
Villages	Persons	Villages	Persons	Villages	Persons	Villages	Persons	
(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)	
0	0	0	0	0	0	0	0	Mumbai City
0	0	0	0	0	0	0	0	Mumbai Suburban
556	7,89,386	275	7,86,332	31	2,00,899	15	267,512	Thane
366	5,03,853	139	4,09,540	16	1,06,186	0	0	Raigad
344	4,68,611	113	3,11,417	4	23,117	0	0	Ratnagiri
211	2,88,625	66	1,76,327	2	11,610	1	14,487	Sindhudurg
697	9,97,007	481	13,83,845	65	4,24,995	17	2,73,644	Nashik
243	3,46,995	222	6,64,368	34	2,26,895	9	1,32,370	Dhule
341	4,92,278	189	5,28,968	15	98,005	2	21,137	Nandurbar
530	7,61,785	326	9,69,395	79	5,48,855	16	2,72,094	Jalgaon
557	7,95,412	498	15,19,789	103	6,92,474	23	3,46,473	Ahmednagar
493	7,06,661	407	12,34,811	96	6,40,174	35	6,59,906	Pune
429	6,12,747	298	8,93,357	51	3,37,014	8	1,10,456	Satara
238	3,47,243	223	6,84,673	86	5,75,737	25	3,95,033	Sangli
384	5,66,042	434	13,26,650	87	5,80,941	18	2,98,780	Solapur
363	5,23,532	288	8,78,973	83	5,56,777	27	4,19,014	Kolhapur
423	6,06,282	252	7,41,543	41	2,70,587	9	1,22,493	Aurangabad
411	5,79,473	201	5,56,041	23	1,55,635	6	85,328	Jalna
271	3,85,777	181	5,00,653	18	1,17,965	3	38,732	Parbhani
257	3,63,993	124	3,37,372	11	78,824	4	52,848	Hingoli
475	6,68,799	276	7,84,118	27	1,72,428	7	86,014	Beed
570	8,10,035	325	9,17,254	35	2,29,507	7	1,13,631	Nanded
279	4,02,547	165	4,86,175	37	2,46,953	7	87,403	Osmanabad
335	4,85,510	266	7,64,864	35	2,36,945	11	1,61,793	Latur
442	6,29,534	236	6,79,270	36	2,43,403	14	1,74,781	Buldhana
209	2,89,440	96	2,91,504	24	1,57,105	5	93,831	Akola
265	3,70,046	115	3,37,543	8	50,061	3	49,989	Washim
398	5,48,025	155	4,42,211	26	1,85,908	15	1,95,849	Amravati
534	7,49,212	217	5,97,887	25	1,72,154	5	88,322	Yavatmal
182	2,45,862	62	1,81,748	13	85,243	4	53,555	Wardha
279	3,86,595	97	2,86,758	29	2,01,651	5	57,822	Nagpur
231	3,20,835	120	3,44,618	9	60,330	2	22,890	Bhandara
282	3,98,320	146	3,80,700	10	67,350	0	0	Gondia
340	4,64,474	125	3,55,344	11	75,507	4	51,356	Chandrapur
221	2,98,027	52	1,55,945	5	32,340	3	46,819	Gadchiroli
12,156	1,72,02,963	7,170	2,09,09,993	1175	78,63,575	310	47,94,362	Maharashtra State

Source : Population Census of India, 2011

1.क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या
तक्ता क्रमांक
शहरे/शहरी समूहाचे लोकसंख्येनुसार वर्गीकरण
(जनगणना, २०११)

अ.क्र.	जिल्हे	सर्व वर्ग / All classes		वर्ग / Class I (लोकसंख्या / Population आणि त्याहून अधिक 1,00,000 and above)		वर्ग / Class II (लोकसंख्या / Population 50,000 to 99,999)		वर्ग / Class III (लोकसंख्या / Population 20,000 to 49,999)	
		शहरे/ शहर संकुले	लोकसंख्या	शहरे/ शहर संकुले	लोकसंख्या	शहरे/ शहर संकुले	लोकसंख्या	शहरे/ शहर संकुले	लोकसंख्या
Sr.No.		No.of Townns /UA	Population	No.of Townns /UA	Population	No.of Townns /UA	Population	No.of Townns /UA	Population
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)
1	मुंबई शहर	1	1,24,42,373	1	1,24,42,373	0	0	0	0
2	मुंबई उपनगर	0	0	0	0	0	0	0	0
3	ठाणे	51	85,14,678	9	78,84,594	2	1,19,217	6	168184
4	रायगड	42	9,70,195	2	3,75,393	2	1,51,753	6	167082
5	रत्नागिरी	16	2,63,723	0	0	2	1,31,368	0	0
6	सिंधुदुर्ग	8	1,07,006	0	0	0	0	1	23,851
7	नाशिक	25	25,97,373	2	19,67,281	4	2,50,681	8	2,75,832
8	धुळे	8	5,71,036	1	3,75,559	1	76,905	3	98,167
9	नंदुरबार	9	2,75,474	1	1,11,037	1	61,376	2	60,570
10	जळगाव	20	13,42,711	2	6,47,649	4	3,25,937	10	3,34,430
11	अहमदनगर	19	9,12,617	1	3,50,859	3	2,20,359	9	2,71,357
12	पुणे	35	57,51,182	2	48,52,150	5	3,19,013	10	3,46,556
13	सातारा	22	5,70,378	1	1,20,195	2	1,05,997	8	2,14,745
14	सांगली	7	7,19,357	1	5,02,793	1	67,391	3	1,23,339
15	सोलापूर	13	13,99,091	2	10,70,280	1	98,923	6	1,81,882
16	कोल्हापूर	23	12,30,009	2	8,36,589	0	0	10	2,98,934
17	औरंगाबाद	16	16,20,170	1	11,75,116	2	1,23,850	7	2,54,406
18	जालना	4	3,77,429	1	2,85,577	0	0	3	91,852
19	परभणी	8	5,69,806	1	3,07,170	0	0	6	2,46,871
20	हिंगोली	3	1,78,733	0	0	2	1,53,949	1	24,784
21	बीड	9	5,14,298	1	1,46,709	3	2,21,481	4	1,34,136
22	नांदेड	17	9,13,898	1	5,50,439	1	54,493	8	2,22,662
23	उस्मानाबाद	8	2,81,057	1	1,11,825	0	0	3	95,201
24	लातूर	7	6,24,980	2	4,86,490	0	0	3	1,16,226
25	बुलढाणा	12	5,48,860	0	0	5	3,46,923	5	1,72,186
26	अकोला	12	7,19,741	1	4,25,817	1	92,637	5	1,47,232
27	वाशिम	4	2,11,413	0	0	2	1,46,294	2	65,119
28	अमरावती	12	10,37,287	2	7,59,368	1	56,380	5	1,62,085
29	यवतमाळ	18	5,98,153	1	1,16,551	2	1,31,886	9	2,85,005
30	वर्धा	13	4,23,300	2	2,08,249	0	0	4	1,21,364
31	नागपूर	41	31,78,759	1	24,05,665	3	1,94,812	10	2,84,839
32	भंडारा	12	2,33,831	0	0	1	91,845	2	67,690
33	गोंदिया	10	2,25,930	1	1,32,813	0	0	1	25,181
34	चंद्रपूर	23	7,75,378	1	3,20,379	2	1,50,017	6	1,97,083
35	गडचिरोली	6	1,18,033	0	0	1	54,152	1	28,781
	महाराष्ट्र राज्य	534	5,08,18,259	44	3,89,68,920	54	37,47,639	167	53,07,632

आधार : भारतीय जनगणना, २०११

/ AREA AND POPULATION

/ TABLE No. 1.7

/ Classification of Towns/Urban agglomerations by population

/ Population Census, 2011)

वर्ग / Class IV (लोकसंख्या / Population 10,000 to 19,999)		वर्ग / Class V (लोकसंख्या / Population 5,000 to 9,999)		वर्ग / Class VI (लोकसंख्या / Population आणि त्याहून कमी Less than 5,000)		Districts
शहरे/ शहर संकुले No.of Towns /UA	लोकसंख्या Population	शहरे/ शहर संकुले No.of Towns /UA	लोकसंख्या Population	शहरे/ शहर संकुले No.of Towns /UA	लोकसंख्या Population	
(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(2)
0	0	0	0	0	0	Mumbai City
0	0	0	0	0	0	Mumbai Suburban
17	2,31,742	16	1,06,709	1	4,232	Thane
8	1,11,768	19	1,42,402	5	21,797	Raigad
6	83,756	6	42,596	2	6,003	Ratnagiri
4	63,453	3	19,702	0	0	Sindhudurg
5	64,465	6	39,114	0	0	Nashik
0	0	2	15,673	1	4,732	Dhule
1	17,840	3	19,839	1	4,812	Nandurbar
2	26,983	1	7,501	1	211	Jalgaon
5	63,157	1	6,885	0	0	Ahmednagar
14	2,03,582	4	29,881	0	0	Pune
7	1,06,601	2	17,371	2	5,469	Satara
2	25,834	0	0	0	0	Sangli
3	41,507	1	6,499	0	0	Solapur
4	51,190	5	35,482	2	7,814	Kolhapur
4	55,653	1	6,166	1	4,979	Aurangabad
0	0	0	0	0	0	Jalna
1	15,765	0	0	0	0	Parbhani
0	0	0	0	0	0	Hingoli
1	11,972	0	0	0	0	Beed
5	66,723	2	19,581	0	0	Nanded
4	74,031	0	0	0	0	Osmanabad
1	14,015	1	8,249	0	0	Latur
2	29,751	0	0	0	0	Buldhana
3	41,252	2	12,803	0	0	Akola
0	0	0	0	0	0	Washim
3	54,296	1	5,158	0	0	Amravati
3	38,142	3	26,569	0	0	Yavatmal
5	78,418	2	15,269	0	0	Wardha
15	2,10,883	10	75,632	2	6,928	Nagpur
2	27,694	5	37,791	2	8,811	Bhandara
3	37,100	5	30,836	0	0	Gondia
3	42,067	5	38,159	6	27,673	Chandrapur
1	14,609	3	20,491	0	0	Gadchiroli
134	19,04,249	109	7,86,358	26	1,03,461	Maharashtra State

Source : Population Census of India, 2011

1. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या / AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 1.8

शहरांची, नागरी भागांची आणि ग्रामीण भागांची लोकसंख्या / Population of towns, urban areas and rural areas
(जनगणना, २०११ / Population Census, 2011)

जिल्हा / शहरे / शहर संकुले	एकूण	पुरुष	स्त्रिया	District / Towns / U.A.
(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
महाराष्ट्र राज्य एकूण	27,79,27,602	14,33,05,020	13,46,22,582	Total Maharashtra State
ग्रामीण	6,15,56,074	3,15,39,034	3,00,17,040	Rural
नागरी	21,63,71,528	11,17,65,986	10,46,05,542	Urban
मुंबई एकूण	30,85,411	16,84,608	14,00,803	Total Brihan Mumbai
ग्रामीण	0	0	0	Rural
नागरी	30,85,411	16,84,608	14,00,803	Urban
मुंबई उपनगर एकूण	93,56,962	50,31,323	43,25,639	Total Mumbai Suburban
ग्रामीण	0	0	0	Rural
नागरी	93,56,962	50,31,323	43,25,639	Urban
ठाणे एकूण	1,10,60,148	58,65,078	51,95,070	Total Thane
ग्रामीण	25,45,470	13,00,136	12,45,334	Rural
नागरी	85,14,678	45,64,942	39,49,736	Urban
भिवंडी (म.न.पा.)	7,09,665	4,15,339	2,94,326	Bhiwandi (M Corp.)
खोणी (ज.श.)	26,016	16,365	9,651	Khoni (CT)
मीरा भाईंदर(म.न.पा.)	8,09,378	4,29,260	3,80,118	Mira Bhayandar (M corp.)
ठाणे (म.न.पा.)	18,41,488	9,75,399	8,66,089	Thane (M Corp.)
नवी मुंबई (म.न.पा.)	11,20,547	6,10,060	5,10,487	Navi Mumbai (M Corp.)
कल्याण डोंबिवली (म.न.पा.)	12,47,327	6,49,626	5,97,701	Kalyan Dombivali (M Corp.)
उल्हासनगर (म.न.पा.)	5,06,098	2,69,048	2,37,050	Ulhasnagar (M Corp.)
अंबरनाथ (न.प.)	2,53,475	1,32,582	1,20,893	Ambarnath (MCI)
बदलापूर (न.प.)	1,74,226	90,365	83,861	Badlapur (MCI)
चिंचणी (ज.श.)	13,646	6,793	6,853	Chinchani (CT)
डहाणू (न.प.)	50,287	25,790	24,497	Dahanu (M CI)
विक्रमगड (ज.श.)	5,991	3,080	2,911	Vikramgad (CT)
जव्हार (न.प.)	12,040	6,127	5,913	Jawhar (M CI)
कुडूस (ज.श.)	7,204	3,899	3,305	Kudus (CT)
वाडा (ज.श.)	16,750	8,596	8,154	Vada (CT)
कटकर (ज.श.)	11,398	6,426	4,972	Katkar (CT)
बोईसर (ज.श.)	36,151	20,319	15,832	Boisar (CT)
सालवड (ज.श.)	10,397	6,237	4,160	Salwad (CT)
दांडी (ज.श.)	8,942	5,136	3,806	Dandi (CT)
खैरा (ज.श.)	31,699	18,332	13,367	Khaira (CT)
सरवली (ज.श.)	8,710	5,008	3,702	Saravali (CT)
मनोर (ज.श.)	10,421	5,322	5,099	Manor (CT)
शिरगाव (ज.श.)	5971	3,097	2,874	Shirgaon (CT)
उंबरपाडा नांदादे (ज.श.)	7,605	3,868	3,737	Umbar Pada Nandade (CT)
तारापूर (ज.श.)	6,962	3,462	3,500	Tarapur (CT)
पासथळ (ज.श.)	18,194	9,635	8,559	Pasthal (CT)
पालघर (ज.श.)	68,930	36,523	32,407	Palghar (M CI)

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 1.8- contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
चंद्रपाडा (ज.श.)	7,750	4,037	3,713	Chandrapada (CT)
वसई-विरार शहर (ज.श.)	12,22,390	6,48,172	5,74,218	Vasai-Virar City (M Corp.)
पडघा (ज.श.)	6,633	3,404	3,229	Padagha (CT)
शेलार (ज.श.)	14,899	9,183	5,716	Shelar (CT)
महापोली (ज.श.)	5,666	2,965	2,701	Mahapoli (CT)
बोरीवली तार्फ राहूर (ज.श.)	5,780	2,929	2,851	Borivali Tarf Rahur (CT)
कांबे (ज.श.)	6,642	3,752	2,890	Kambe (CT)
कटाई (ज.श.)	12,898	9,403	3,495	Katai (CT)
करीवली (ज.श.)	12,907	9,017	3,890	Karivali (CT)
खारबाव (ज.श.)	5,250	2,630	2,620	Kharbav (CT)
रहाणळ (ज.श.)	10,928	6,233	4,695	Rahanal (CT)
पुमे (ज.श.)	6,588	3,808	2,780	Purne (CT)
कलाहर (ज.श.)	15,573	8,701	6,872	Kalher (CT)
कोन (ज.श.)	24,295	13,083	11,212	Kon (CT)
कसारा बीके (ज.श.)	15,611	7,896	7,715	Kasara Bk. (CT)
शहापूर (ज.श.)	11,623	5,930	5,693	Shahapur (CT)
वाशिंद (ज.श.)	20,561	10,774	9,787	Vashind (CT)
खर्डी (ज.श.)	5,579	2,895	2,684	Khardi (CT)
गोठेघर (ज.श.)	4,232	2,207	2,025	Gotheghar (CT)
आसनगाव(ज.श.)	13,104	7,043	6,061	Asangaon (CT)
कांबे (ज.श.)	5,436	2,804	2,632	Kambe (CT)
महाराळ बीके (ज.श.)	29,462	15,788	13,674	Mharal Bk (CT)
वांगणी (ज.श.)	12,628	6,607	6,021	Vangani (CT)
मुरबाड (ज.श.)	18,725	9,987	8,738	Murbad (CT)
रायगड एकूण	26,34,200	13,44,345	12,89,855	Total Raigad
ग्रामीण	16,64,005	8,36,996	8,27,009	Rural
नागरी	9,70,195	5,07,349	4,62,846	Urban
उरण (न.प.)	30,439	15,549	14,890	Uran (MCI)
चांजे(ज.श.)	16,714	8,723	7,991	Chanje (CT)
केगांव (ज.श.)	7,485	4,084	3,401	Kegaon (CT)
नवघर (ज.श.)	6,603	3,468	3,135	Navghar (CT)
जसाई (ज.श.)	8,234	4,520	3,714	Jasai (CT)
तळोदे पंचनाद (ज.श.)	14,318	7,668	6,650	Talode Panchnad (CT)
खारघर (ज.श.)	80,612	42,001	38,611	Kharghar (CT)
नवी मुंबई पनवेल रायगड (ज.श.)	1,95,373	1,07,342	88,031	Navi Mumbai Panvel Raigarh (CT)
पालीदेवाद (ज.श.)	9,194	4,913	4,281	Palidevad (CT)
वडघर (ज.श.)	7,341	3,873	3,468	Vadghar (CT)
ओवळे (ज.श.)	4,275	2,202	2,073	Owle (CT)
काळुंद्रे (ज.श.)	6,626	3,515	3,111	Kalundre (CT)
पनवेल (ज.श.)	1,80,020	92,484	87,536	Panvel (M CI)
नेरळ (ज.श.)	18,429	9,242	9,187	Neral (CT)
माथेरान (न.प.)	4,393	2,248	2,145	Matheran (M CI)
कर्जत (न.प.)	29,663	15,248	14,415	Karjat (M CI)

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 1.8- contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
आंबिवली टी. वसांबे (ज.श.)	6,497	3,526	2,971	Ambivali T. Wankhal (CT)
मोहपाडा अलियास वसांबे (ज.श.)	9,694	5,118	4,576	Mohpada Alias Wasambe (CT)
रीस (ज.श.)	8,632	4,555	4,077	Rees (CT)
खोपोली (न.प.)	71,141	37,305	33,836	Khopoli (M CI)
दादर (ज.श.)	5,389	2,820	2,569	Dadar (CT)
झोतीरपाडा (ज.श.)	3,389	1,793	1,596	Zotirpada (CT)
पेण (न.प.)	37,852	19,257	18,595	Pen (M CI)
आंबेपूर(ज.श.)	5,035	2,593	2,442	Ambepur (CT)
चेंदरे (ज.श.)	11,039	5,590	5,449	Chendhare (CT)
कुरुळ (ज.श.)	4,869	2,535	2,334	Kurul (CT)
अलिबाग (न.प.)	20,743	10,646	10,097	Alibag (M CI)
मुरुड जंजिरा (न.प.)	12,216	5,992	6,224	Murud Janjira (M CI)
नागोठणे (ज.श.)	12,549	6,520	6,029	Nagothane (CT)
भुवनेश्वर (ज.श.)	8,871	4,661	4,210	Bhuwaneshwar (CT)
धाटाव (ज.श.)	5,066	2,874	2,192	Dhatau (CT)
रोहा अष्टमी (न.प.)	20,849	10,590	10,259	Roha Ashtami (M CI)
पाली (ज.श.)	9,176	4,703	4,473	Pali (CT)
उतेखोल (ज.श.)	11,380	5,943	5,437	Utekhoh (CT)
गोरेगाव (ज.श.)	7,155	3,488	3,667	Goregaon (CT)
बोर्ली पंचतान (ज.श.)	6,952	3,293	3,659	Borli Panchtan (CT)
श्रीवर्धन (न.प.)	15,123	7,450	7,673	Shrivardhan (M CI)
म्हसळा (ज.श.)	9,679	4,756	4,923	Mhasla (CT)
नांदगाव तर्फ भिरवडी (ज.श.)	4,871	2,527	2,344	Nadgaon Tarf Birwadi (CT)
भिरवडी (ज.श.)	8,829	4,692	4,137	Birwadi (CT)
महाड (ज.श.)	27,536	14,025	13,511	Mahad (M CI)
पोलादपूर (ज.श.)	5,944	3,017	2,927	Poladpur (CT)
रत्नागिरी एकूण	16,15,069	7,61,121	8,53,948	Total Ratnagiri
ग्रामीण	13,51,346	6,30,213	7,21,133	Rural
नागरी	2,63,723	1,30,908	1,32,815	Urban
गिंम्हावणे (ज.श.)	5,025	2,501	2,524	Gimhavane (CT)
जळगाव (ज.श.)	6,480	3,373	3,107	Jalgaon (CT)
दाभोळ(ज.श.)	7,038	3,515	3,523	Dabhol (CT)
दापोली कॅम्प (न.प.)	15,713	7,772	7,941	Dapoli Camp (NP)
खेड (न.प.)	16,892	8,151	8,741	Khed (M CI)
खर्डी (ज.श.)	12,397	6,436	5,961	Kherdi (CT)
चिपळूण (न.प.)	55,139	27,355	27,784	Chiplun (M CI)
मौजे अंजनवेल (ज.श.)	1,621	823	798	Mouje Anjanvel (CT)
झाडगाव (ज.श.)	7,803	3,856	3,947	Zadgaon (CT)
नाचणे (ज.श.)	11,688	5,971	5,717	Nachane (CT)
कार्ले (ज.श.)	4,382	1,904	2,478	Karle (CT)

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 1.8- contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
कुवरबाव (ज.श.)	6,497	3,327	3,170	Kuwarbav (CT)
रत्नागिरी (ज.श.)	76,229	37,670	38,559	Ratnagiri (M CI)
देवरुख (ज.श.)	12,689	6,242	6,447	Devrukh (CT)
लांजा (ज.श.)	14,377	7,173	7,204	Lanja (CT)
राजापूर (ज.श.)	9,753	4,839	4,914	Rajapur (M CI)
सिंधुदुर्ग एकूण	8,49,651	4,17,332	4,32,319	Total Sindhudurg
ग्रामीण	7,42,645	3,63,268	3,79,377	Rural
नागरी	1,07,006	54,064	52,942	Urban
कालमठ (ज.श.)	8,011	4,018	3,993	Kalmath (CT)
कणकवली (न.प.)	16,398	8,388	8,010	Kankavli (NP)
मालवण (न.प.)	18,648	9,663	8,985	Malwan (M CI)
वेंगुर्ला (न.प.)	12,392	6,196	6,196	Vengurla (M CI)
कुडाळ (ज.श.)	16,015	8,071	7,944	Kudal (CT)
माजगाव (ज.श.)	5,080	2,483	2,597	Majgaon (CT)
बांदा (ज.श.)	6,611	3,342	3,269	Banda (CT)
सावंतवाडी (न.प.)	23,851	11,903	11,948	Sawantwadi (M CI)
नाशिक एकूण	38,51,352	19,84,973	18,66,379	Total Nashik
ग्रामीण	35,09,814	18,04,712	17,05,102	Rural
नागरी	25,97,373	13,52,474	12,44,899	Urban
नाशिक (म.न.पा.)	14,86,053	7,82,517	703,536	Nashik (M Corp.)
इकलारे (ज.श.)	9,376	4,934	4,442	Eklahare (CT)
देवळाली (छा.)	54,027	28,269	25,758	Deolali Cantt. (CB)
भगूर (न.प.)	12,353	6,201	6,152	Bhagur (MCI)
मालेगाव (म.न.पा.+हद्दवाढ)	4,81,228	2,44,080	2,37,148	Malegaon (M Corp.+OG)
सोयगाव (ज.श.)	34,341	18,070	16,271	Soyagaon (CT)
ढाणे (ज.श.)	49,192	25,181	24,011	Dhyane (CT)
मालदे (ज.श.)	11,881	6,071	5,810	Malde (CT)
सुरगणा (ज.श.)	6,263	3,195	3,068	Surgana (CT)
सटाणा (न.प.)	37,701	19,449	18,252	Satana (M CI)
संगमेश्वर (ज.श.)	10,815	5,634	5,181	Sangameshwar (CT)
नांदगाव(न.प.)	23,604	12,130	11,474	Nandgaon (M CI)
मनमाड(न.प.)	80,058	40,816	39,242	Manmad (M CI)
चांदवड (ज.श.)	25,341	13,284	12,057	Chandvad (CT)
त्रिंबक(न.प.)	12,056	6,170	5,886	Trimbak (M CI)
सामणगाव (ज.श.)	5,156	2,693	2,463	Samangaon (CT)
विल्होली (ज.श.)	6,798	3,558	3,240	Vilholi (CT)
संसारी (ज.श.)	5,780	2,999	2,781	Sansari (CT)
घोटी बी.(ज.श.)	24,838	12,785	12,053	Ghoti Bk. (CT)
इगतपुरी (न.प.)	30,989	15,748	15,241	Igatpuri (M CI)
सिन्नर (न.प.)	65,299	34,633	30,666	Sinnar (M CI)

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 1.8- contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
ओझर (ज.श.)	51,297	26,671	24,626	Ozar (CT)
लासलगाव (ज.श.)	17,360	8,884	8,476	Lasalgaon (CT)
पिंपळगाव नजिक (ज.श.)	5,741	2,920	2,821	Pimpalgaon Najik (CT)
येवला (म.न.पा.)	49,826	25,582	24,244	Yevla (M CI)
धुळे एकूण	20,50,862	10,54,031	9,96,831	Total Dhule
ग्रामीण	14,79,826	7,58,916	7,20,910	Rural
नागरी	5,71,036	2,95,115	2,75,921	Urban
शिरपुर-वरवडे (न.प.)	76,905	40,235	36,670	Shirpur-Warwade (M CI)
दौडाइचा-वरवडे (न.प.)	46,767	24,011	22,756	Dondaicha-Warwade(M CI)
निजामपूर (ज.श.)	7,696	3,963	3,733	Nijampur (CT)
साक्री (ज.श.)	21,764	11,202	10,562	Sakri (CT)
वलवडी (ज.श.)	29,636	15,516	14,120	Walwadi (CT)
माहिंदळे (ज.श.)	7,977	4,196	3,781	Mahindale (CT)
अवधान (ज.श.)	4,732	2,546	2,186	Awadhan (CT)
धुळे (म.न.पा.)	3,75,559	1,93,446	1,82,113	Dhule (M Corp.)
नंदुरबार एकूण	16,48,295	8,33,170	8,15,125	Total Nandurbar
ग्रामीण	13,72,821	6,87,671	6,85,150	Rural
नागरी	2,75,474	1,45,499	1,29,975	Urban
खापर (ज.श.)	7,235	3,697	3,538	Khapar (CT)
अक्कलकुवा (ज.श.)	17,840	13,273	4,567	Akkalkuwa (CT)
माकरानीफली (ज.श.)	4,812	2,412	2,400	Makranifali (CT)
वादफला (ज.श.)	6,093	3,212	2,881	Vadfalya (CT)
तळोदे (न.प.)	26,363	13,303	13,060	Talode (M CI)
शहादे (न.प.)	61,376	31,414	29,962	Shahade (M CI)
नंदुरबार (न.प.)	1,11,037	57,412	53,625	Nandurbar (M CI)
कंदबरा (ज.श.)	6,511	3,289	3,222	Khandbara (CT)
नवापूर (न.प.)	34,207	17,487	16,720	Nawapur (M CI)
जळगाव एकूण	37,99,823	19,70,432	18,29,391	Total Jalgaon
ग्रामीण	28,87,206	15,00,514	13,86,692	Rural
नागरी	9,12,617	4,69,918	4,42,699	Urban
भुसावळ (न.प.)	1,87,421	96,147	91,274	Bhusawal (MCI)
कंदारी (न.प.)	16,353	8,570	7,783	Kandari (CT)
चोपडा (न.प.)	72,783	37,601	35,182	Chopda (M CI)
यावल (न.प.)	36,706	18,965	17,741	Yawal (M CI)
फैजापूर (न.प.)	26,602	13,673	12,929	Faizpur (M CI)
सावडा (न.प.)	20,584	10,637	9,947	Savda (M CI)
रावेर (न.प.)	27,039	13,843	13,196	Raver (M CI)
निंभोरे बुद्रुक (ज.श.)	7,501	4,006	3,495	Nimbhore Budruk (CT)
वरणगाव (ज.श.)	35,411	18,385	17,026	Varangaon (CT)
जळगाव (ज.श.)	4,60,228	2,40,590	2,19,638	Jalgaon (M Corp.)

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 1.8- contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
एरंडोल (न.प.)	31,071	16,000	15,071	Erandol (M Cl)
धरणगाव (न.प.)	35,375	18,211	17,164	Dharangaon (M Cl)
अंमळनेर (न.प.)	95,994	49,564	46,430	Amalner (M Cl)
पारोळा (न.प.)	37,666	19,552	18,114	Parola (M Cl)
भादगाव (न.प.)	37,214	19,334	17,880	Bhadgaon (M Cl)
टाकळी -चाळीसगाव (ज.श.)	10,630	5,688	4,942	Takali Pr. Chalisgaon (CT)
चाळीसगाव (न.प.)	97,551	50,737	46,814	Chalisgaon(M Cl)
पाचोरा (ग्रामीण)(ज.श.)	211	120	91	Pachora (Rural) (CT)
पाचोरा (न.प.)	59,609	30,958	28,651	Pachora (M Cl)
जामनेर (न.प.)	46,762	24,270	22,492	Jamner (M Cl)
अहमदनगर एकूण	93,81,724	48,93,572	44,88,152	Total Ahmednagar
ग्रामीण	36,30,542	18,72,907	17,57,635	Rural
नागरी	57,51,182	30,20,665	27,30,517	Urban
अहमदनगर (म.न.पा.)	3,50,859	1,78,899	1,71,960	Ahmadnagar (M Corp.)
अहमदनगर (छा.)	28,986	16,568	12,418	Ahmadnagar Cantt. (CB)
राजूर(ज.श.)	10,046	5,238	4,808	Rajur (CT)
घुलेवाडी (ज.श.)	21,860	11,487	10,373	Ghulewadi (CT)
संगमनेर (न.प.)	65,804	33,463	32,341	Sangamner (M Cl)
कोपरगाव (न.प.)	65,273	33,222	32,051	Kopargaon (M Cl)
शिर्डी (न.प.)	36,004	18,751	17,253	Shirdi (NP)
राहता पिंपळस (न.प.)	22,335	11,438	10,897	Rahta Pimplas (M Cl)
श्रीरामपूर (न.प.)	89,282	44,842	44,440	Shrirampur (M Cl)
पाथर्डी (न.प.)	27,211	14,224	12,987	Pathardi (M Cl)
नागपूर (ज.श.)	11,790	6,359	5,431	Nagapur (CT)
बऱ्हाणपूर (ज.श.)	6,885	3,628	3,257	Burhanagar (CT)
नागरदेवले (ज.श.)	18,802	9,768	9,034	Nagardeole (CT)
दरेवाडी (ज.श.)	10,860	6,414	4,446	Darewadi (CT)
राहुरी (न.प.)	38,813	20,140	18,673	Rahuri (M Cl)
देवळाली प्रवरा (न.प.)	30,997	15,984	15,013	Deolali Pravara (M Cl)
श्रीगोंदा (न.प.)	31,134	16,048	15,086	Shrigonda (M Cl)
कर्जत (ज.श.)	11,659	6,048	5,611	Karjat (CT)
जामखेड (ज.श.)	34,017	17,397	16,620	Jamkhed (CT)
पुणे एकूण	94,29,408	49,24,105	45,05,303	Total Pune
ग्रामीण	36,78,226	19,03,440	17,74,786	Rural
नागरी	57,51,182	30,20,665	27,30,517	Urban
पुणे (म.न.पा.)	31,24,458	16,03,675	15,20,783	Pune (M Corp.)
पुणे (छा.)	71,781	37,046	34,735	Pune Cantt. (CB)
किरकी (छा.)	78,684	43,837	34,847	Kirkee Cantt. (CB)

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 1.8- contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
पिंपरी चिंचवड (म.न.पा.)	17,27,692	9,42,533	7,85,159	Pimpri Chinchwad (M Corp.)
देहूरोड (छा.)	48,961	25,971	22,990	Dehu Road Cantt. (CB)
देहू (ज.श.)	6,133	3,178	2,955	Dehu (CT)
जुन्नर (न.प.)	25,315	13,066	12,249	Junnar (M CI)
मंचर (ज.श.)	18,876	9,643	9,233	Manchar (CT)
कोरेगाव भिमा (ज.श.)	13,116	7,220	5,896	Koregaon Bhima (CT)
सानसवाडी (ज.श.)	13,543	7,403	6,140	Sanaswadi (CT)
शिरूर (न.प.)	37,111	19,003	18,108	Shirur (M CI)
राजगुरुनगर(खेड) (ज.श.)	25,146	12,899	12,247	Rajgurunagar (Khed) (CT)
चाकण (ज.श.)	41,113	22,194	18,919	Chakan (CT)
खराबवाडी (ज.श.)	9,200	5,033	4,167	Kharabwadi (CT)
नानेकरवाडी (ज.श.)	12,654	7,442	5,212	Nanekarwadi (CT)
मेदनकरवाडी (ज.श.)	12,576	7,113	5,463	Medankarwadi (CT)
आळंदी (न.प.)	28,645	16,142	12,503	Alandi (M CI)
वडगाव (ज.श.)	14,595	7,583	7,012	Wadagaon (CT)
खडकले (ज.श.)	13,435	6,971	6,464	Khadkale (CT)
कुसगाव बी. (ज.श.)	15,612	8,909	6,703	Kusgaon Bk. (CT)
तळेगाव दाभाडे	56,435	29,033	27,402	Talegaon Dabhade (M CI)
लोणावळा (न.प.)	57,698	30,854	26,844	Lonavala (M CI)
हिंजवडी (ज.श.)	11,459	6,294	5,165	Hinjavadi (CT)
पिरणगुट (ज.श.)	14,174	7,727	6,447	Pirangut (CT)
वाघोली (ज.श.)	33,479	17,767	15,712	Wagholi (CT)
येवलेवाडी (ज.श.)	7,685	4,137	3,548	Yewalewadi (CT)
दौंड (ज.श.)	6,863	3,449	3,414	Daund (CT)
दौंड (न.प.)	49,450	25,117	24,333	Daund (M CI)
शिवतकर (निरा) (ज.श.)	11,228	5,702	5,526	Shivatkar (Nira) (CT)
सासवड (न.प.)	31,821	16,219	15,602	Sasvad (M CI)
जेजुरी (न.प.)	14,515	7,347	7,168	Jejuri (M CI)
भोर (न.प.)	18,453	9,256	9,197	Bhor (M CI)
जलोची (ज.श.)	19,346	10,007	9,339	Jalochi (CT)
बारामती (न.प.)	54,415	27,643	26,772	Baramati (M CI)
इंदापूर (न.प.)	25,515	13,252	12,263	Indapur (M CI)
सातारा एकूण	30,03,741	15,10,842	14,92,899	Total Satara
ग्रामीण	24,33,363	12,19,749	12,13,614	Rural
नागरी	5,70,378	2,91,093	2,79,285	Urban
सातारा (न.प.)	1,20,195	61,129	59,066	Satara (MCI)
कारंजे तर्फ सातारा (ज.श.)	29,140	14,972	14,168	Karanje tarf Satara (CT)
महाबळेश्वर (न.प.)	13,393	6,974	6,419	Mahabaleshwar (M CI)
पाचगणी (न.प.)	14,894	8,335	6,559	Panchgani (M CI)

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 1.8- contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
सोनगीरवाडी (ग्रामीण) (ज.श.)	791	418	373	Songirwadi (Rural) (CT)
वाई (न.प.)	36,025	18,134	17,891	Wai (M CI)
लोणंद (ज.श.)	18,723	9,560	9,163	Lonand (CT)
कोलकी (ज.श.)	8,054	4,153	3,901	Kolki (CT)
फलटण (न.प.)	52,118	26,242	25,876	Phaltan (M CI)
म्हसवड (न.प.)	24,120	12,185	11,935	Mhaswad (M CI)
कोरैगाव (ज.श.)	24,690	12,538	12,152	Koregaon (CT)
रहिमतपूर (न.प.)	17,633	8,914	8,719	Rahimatpur (M CI)
खेड (ज.श.)	14,266	7,395	6,871	Khed (CT)
गोडोली (ज.श.)	22,517	11,585	10,932	Godoli (CT)
कोडोली (ज.श.)	26,106	13,493	12,613	Kodoli (CT)
मेढा (ज.श.)	4,678	2,323	2,355	Medha (CT)
पाटण (ज.श.)	13,779	6,962	6,817	Patan (CT)
हजारमाची (ज.श.)	9,317	4,772	4,545	Hajarmachi (CT)
सैदापूर (ज.श.)	13,913	6,986	6,927	Saidapur (CT)
कराड (ग्रामीण) (ज.श.)	20,476	10,537	9,939	Karad (Rural) (CT)
कराड (न.प.)	53,879	27,134	26,745	Karad (M CI)
मलकापूर (न.प.)	31,671	16,352	15,319	Malkapur (NP)
सांगली एकूण	28,22,143	14,35,728	13,86,415	Total Sangli
ग्रामीण	21,02,786	10,71,124	10,31,662	Rural
नागरी	7,19,357	3,64,604	3,54,753	Urban
सांगली-मिरज कुपवाड (म.न.पा.)	5,02,793	2,53,640	2,49,153	Sangli-Miraj Kupwad (M Corp.)
माधवनपूर (ज.श.)	11,168	5,680	5,488	Madhavnagar (CT)
उरण इस्लामपूर (न.प.)	67,391	34,435	32,956	Uran Islampur (M CI)
आष्टा (न.प.)	37,105	19,171	17,934	Ashta (M CI)
विटा (न.प.)	48,289	24,692	23,597	Vita (M CI)
तासगाव (न.प.)	37,945	19,460	18,485	Tasgaon (M CI)
बुधगाव (ज.श.)	14,666	7,526	7,140	Budhgaon (CT)
सोलापूर एकूण	43,17,756	22,27,852	20,89,904	Total Solapur
ग्रामीण	29,18,665	15,18,343	14,00,322	Rural
नागरी	13,99,091	7,09,509	6,89,582	Urban
करमाळा (न.प.)	23,199	11,905	11,294	Karmala (M CI)
कुर्डूवाडी (न.प.)	22,463	11,483	10,980	Kurduvadi (M CI)
बारशी (न.प.)	1,18,722	60,801	57,921	Barshi (M CI)
सोलापूर (म.न.पा.)	9,51,558	4,81,064	4,70,494	Solapur (M Corp.)
पंढरपूर (न.प.)	98,923	50,645	48,278	Pandharpur (M CI)
नातेपुते (ज.श.)	17,930	9,059	8,871	Natepute (CT)
अकलूज (ज.श.)	39,972	20,318	19,654	Akluj (CT)
संगमनेर (ज.श.)	6,499	3,358	3,141	Sangramnagar (CT)
सांगोले (न.प.)	34,321	17,720	16,601	Sangole (M CI)

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 1.8- contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
मंगलवेढे (न.प.)	21,824	11,109	10,715	Mangalvedhe (M CI)
अक्कलकोट (न.प.)	40,103	20,051	20,052	Akkalkot (M CI)
मैनदर्गी (न.प.)	12,363	6,217	6,146	Maindargi (M CI)
दुधाणी (न.प.)	11,214	5,779	5,435	Dudhani (M CI)
कोल्हापूर एकूण	38,76,001	19,80,658	18,95,343	Total Kolhapur
ग्रामीण	26,45,992	13,48,815	12,97,177	Rural
नागरी	12,30,009	6,31,843	5,98,166	Urban
इचलकरंजी (न.प.)	2,87,353	1,49,164	1,38,189	Ichalkaranji (MCI)
कबनूर(ज.श.)	38,146	19,946	18,200	Kabnur (CT)
कोल्हापूर (म.न.पा.)	5,49,236	2,80,366	2,68,870	Kolhapur (M Corp.)
गांधीनगर(ज.श.)	12,601	6,572	6,029	Gandhinagar (CT)
मलकापूर (न.प.)	5,339	2,699	2,640	Malkapur (M CI)
वाडी रत्नागिरी(ज.श.)	4,693	2,387	2,306	Wadi Ratnagiri (CT)
पन्हाळा (न.प.)	3,121	1,590	1,531	Panhala (M CI)
कोरोची(ज.श.)	20,420	10,699	9,721	Korochi (CT)
हुपारी(ज.श.)	28,953	14,653	14,300	Hupari (CT)
वडगाव (न.प.)	25,651	13,257	12,394	Vadgaon Kasba (M CI)
जयसिंगपूर (न.प.)	48,510	24,273	24,237	Jaysingpur (M CI)
कुरुदवाड (न.प.)	22,372	11,325	11,047	Kurundvad (M CI)
उजालावाडी(ज.श.)	9,075	4,714	4,361	Ujalaiwadi (CT)
उचगाव (ज.श.)	31,238	16,260	14,978	Uchgaon (CT)
पाचगाव(ज.श.)	22,353	11,740	10,613	Pachgaon (CT)
मोरेवाडी(ज.श.)	7,222	3,692	3,530	Morewadi (CT)
गोकूळ शिरगाव (ज.श.)	8,623	4,576	4,047	Gokul Shirgaon (CT)
तामगाव (ज.श.)	5,223	2,736	2,487	Tamgaon (CT)
कलंबे तर्फ ठाणे(ज.श.)	10,138	5,351	4,787	Kalambe T. Thane (CT)
कागल (न.प.)	34,106	17,634	16,472	Kagal (M CI)
मुरुड (न.प.)	11,194	5,753	5,441	Murgud (M CI)
आजरा (ज.श.)	17,257	8,838	8,419	Ajra (CT)
गडिहिंग्लज (न.प.)	27,185	13,618	13,567	Gadhinglaj (M CI)
औरंगाबाद एकूण	28,86,450	14,94,530	13,91,920	Total Aurangabad
ग्रामीण	12,66,280	6,51,886	6,14,394	Rural
नागरी	16,20,170	8,42,644	7,77,526	Urban
औरंगाबाद (म.न.पा.)	11,75,116	6,09,206	5,65,910	Aurangabad (M Corp.)
औरंगाबाद (छा.)	18,051	9,639	8,412	Aurangabad Cantt. (CB)
कन्नड (न.प.)	40,759	21,144	19,615	Kannad (M CI)
सिलोद (न.प.)	58,230	30,074	28,156	Sillod (M CI)
वडगाव कोल्हाटी (ज.श.)	65,620	35,634	29,986	Wadgaon Kolhati (CT)
सातारा (ज.श.)	39,973	21,044	18,929	Satara (CT)

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 1.8- contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
पंढरपूर (ज.श.)	10,346	5,529	4,817	Pandharpur (CT)
खुलदाबाद (न.प.)	15,749	8,112	7,637	Khuldabad (M CI)
वैजापूर (न.प.)	41,296	21,243	20,053	Vaijapur (M CI)
अनंतपूर (ज.श.)	6,166	3,157	3,009	Anantpur (CT)
हरसूल (ज.श.)	4,979	2,504	2,475	Harsul (CT)
रांजणगाव (ज.श.)	42,877	23,019	19,858	Ranjangaon (s) (CT)
वालूज बि. (ज.श.)	20,220	10,592	9,628	Waluj Bk. (CT)
गंगापूर (न.प.)	27,745	14,371	13,374	Gangapur (M CI)
चितेगाव (ज.श.)	11,507	6,107	5,400	Chitegaon (CT)
पैठण (न.प.)	41,536	21,269	20,267	Paithan (M CI)
जालना एकूण	19,59,046	1011,473	9,47,573	Total Jalna
ग्रामीण	15,81,617	817,279	7,64,338	Rural
नागरी	3,77,429	194,194	1,83,235	Urban
भोकरदन (न.प.)	24,416	12,751	11,665	Bhokardan (M CI)
जालना (न.प.)	2,85,577	147,092	1,38,485	Jalna (M CI)
अंबड (न.प.)	31,553	15,950	15,603	Ambad (M CI)
परतूर (न.प.)	35,883	18,401	17,482	Partur (M CI)
परभणी एकूण	18,36,086	942,870	8,93,216	Total Parbhani
ग्रामीण	12,66,280	651,886	6,14,394	Rural
नागरी	5,69,806	290,984	2,78,822	Urban
सैलू (न.प.)	46,915	24,128	22,787	Sailu (M CI)
जिंतूर (न.प.)	44,291	22,616	21,675	Jintur (M CI)
परभणी (न.प.)	3,07,170	156,520	1,50,650	Parbhani (M CI)
मनवत (न.प.)	32,488	16,522	15,966	Manwath (M CI)
पाथरी (न.प.)	36,853	19,025	17,828	Pathri (M CI)
सोनपेठ (न.प.)	15,765	8,120	7,645	Sonpeth (M CI)
गंगाखेड (न.प.)	49,891	25,556	24,335	Gangakhed (M CI)
पूर्णा (न.प.)	36,433	18,497	17,936	Purna (M CI)
हिंगोली एकूण	11,77,345	606,294	5,71,051	Total Hingoli
ग्रामीण	9,98,612	514,430	4,84,182	Rural
नागरी	1,78,733	91,864	86,869	Urban
हिंगोली (न.प.)	85,103	43,356	41,747	Hingoli (M CI)
कलमनूरी (न.प.)	24,784	12,952	11,832	Kalamnuri (M CI)
बसमत (न.प.)	68,846	35,556	33,290	Basmath (M CI)
बीड एकूण	25,85,049	1349,106	12,35,943	Total Beed
ग्रामीण	20,70,751	1082,978	9,87,773	Rural
नागरी	5,14,298	266,128	2,48,170	Urban
आष्टी (ज.श.)	11,972	6,102	5,870	Ashti (CT)
गेवराई (न.प.)	33,562	17,263	16,299	Georai (M CI)
मांजलेगाव (न.प.)	49,453	25,539	23,914	Manjlegaon (M CI)
बीड (ग्रामीण) (ज.श.)	56,531	29,876	26,655	Bid (Rural) (CT)

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 1.8- contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
बीड (ज.श.)	1,46,709	75,566	71,143	Bid (M CI)
कैज (न.प.)	30,704	16,208	14,496	Kaij (NP)
धरुर (न.प.)	20,417	10,573	9,844	Dharur (M CI)
परळी (न.प.)	90,975	46,975	44,000	Parli (M CI)
आंबेजोगाई (न.प.)	73,975	38,026	35,949	Ambejogai (M CI)
नांदेड एकूण	23,30,374	11,97,876	11,32,498	Total Nanded
ग्रामीण	23,01,920	11,83,395	11,18,525	Rural
नागरी	9,13,898	4,71,915	4,41,983	Urban
गोकुंदा (ज.श.)	11,600	6,039	5,561	Gokunda (CT)
किनवट (न.प.)	28,454	14,481	13,973	Kinwat (M CI)
हदगाव (न.प.)	27,433	14,066	13,367	Hadgaon (M CI)
वाजेगाव (ज.श.)	9,772	4,977	4,795	Wajegaon (CT)
धानेगाव (ज.श.)	9,809	5,049	4,760	Dhanegaon (CT)
बलीरामपूर (ज.श.)	11,939	6,177	5,762	Balirampur (CT)
नांदेड वाघला (ज.श.)	5,50,439	2,85,433	2,65,006	Nanded Waghala (M Corp.)
मुदखेड (न.प.)	23,517	12,647	10,870	Mudkhed (M CI)
भोकर (न.प.)	32,899	17,104	15,795	Bhokar (M CI)
पेठ उमरी (न.प.)	13,501	6,868	6,633	Peth Umri (M CI)
धर्मबाद (न.प.)	33,741	16,919	16,822	Dharmabad (M CI)
कुडाळवाडी (न.प.)	14,760	7,413	7,347	Kundalwadi (M CI)
बिलोली (न.प.)	14,923	7,569	7,354	Biloli (M CI)
लोहा (न.प.)	24,125	12,334	11,791	Loha (M CI)
कंधार (न.प.)	24,843	13,048	11,795	Kandhar (M CI)
मुखेड (न.प.)	27,650	14,184	13,466	Mukhed (M CI)
देगलूर (न.प.)	54,493	27,607	26,886	Deglur (M CI)
उस्मानाबाद एकूण	12,76,327	6,58,896	6,17,431	Total Osmanabad
ग्रामीण	12,57,766	6,49,224	6,08,542	Rural
नागरी	2,81,057	1,45,298	1,35,759	Urban
परांदा (न.प.)	18,758	9,665	9,093	Paranda (M CI)
भूम (न.प.)	18,561	9,672	8,889	Bhum (M CI)
कळंब (न.प.)	25,713	13,524	12,189	Kalamb (M CI)
उस्मानाबाद (न.प.)	1,11,825	57,824	54,001	Osmanabad (M CI)
तुळजापूर (न.प.)	34,011	17,580	16,431	Tuljapur (M CI)
नलदुर्ग (न.प.)	18,341	9,516	8,825	Naldurg (M CI)
मुरुम (न.प.)	18,371	9,376	8,995	Murum (M CI)
उमरगा (न.प.)	35,477	18,141	17,336	Umarga (M CI)
लातूर एकूण	24,54,196	12,73,140	11,81,056	Total Latur
ग्रामीण	18,29,216	9,49,707	8,79,509	Rural
नागरी	6,24,980	3,23,433	3,01,547	Urban

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 1.8- contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
आर्वी (ज.श.)	14,015	7,343	6,672	Arvi (CT)
लातूर (न.प.)	3,82,940	1,97,737	1,85,203	Latur (M CI)
अहमदपूर (न.प.)	43,936	22,796	21,140	Ahmadpur (M CI)
औसा (न.प.)	36,118	18,527	17,591	Ausa (M CI)
निलंगा (न.प.)	36,172	18,673	17,499	Nilanga (M CI)
निदेबन (ज.श.)	8,249	4,344	3,905	Nideban (CT)
उदगीर (न.प.)	1,03,550	54,013	49,537	Udgir (M CI)
बुलढाणा एकूण	25,86,258	13,37,560	12,48,698	Total Buldhana
ग्रामीण	20,37,398	10,55,242	9,82,156	Rural
नागरी	5,48,860	2,82,318	2,66,542	Urban
नांदूरा (न.प.+ हद्दवाढ)	44,419	22,848	21,571	Nandura (M CI+OG)
जळगाव (न.प.)	28,276	14,550	13,726	Jalgaon (Jamod) (M CI)
शेगांव (न.प.)	59,672	30,547	29,125	Shegaon (M CI)
मलकापूर (न.प.)	67,740	34,693	33,047	Malkapur (M CI)
खामगाव (न.प.)	94,191	48,368	45,823	Khamgaon (M CI)
मेहकर (न.प.)	45,248	23,274	21,974	Mehkar (M CI)
चिखली (न.प.)	57,889	29,977	27,912	Chikhli (M CI)
सुंदरखेड (ज.श.)	13,317	6,938	6,379	Sundarkhed (CT)
बुलढाणा (न.प.)	67,431	34,502	32,929	Buldana (M CI)
देऊळगाव राजा (न.प.)	30,827	15,954	14,873	Deulgaon Raja (M CI)
सिंदखेड राजा (न.प.)	16,434	8,553	7,881	Sindkhed Raja (M CI)
लोणार (न.प.)	23,416	12,114	11,302	Lonar (M CI)
अकोला एकूण	18,13,906	9,32,334	8,81,572	Total Akola
ग्रामीण	10,94,165	5,63,933	5,30,232	Rural
नागरी	7,19,741	3,68,401	3,51,340	Urban
तेल्हारा (न.प.)	20,986	10,759	10,227	Telhara (M CI)
अकोट (न.प.)	92,637	47,733	44,904	Akot (M CI)
बाळापूर (न.प.)	44,594	22,909	21,685	Balapur (M CI)
उमरी प्र. अकोला (ज.श.)	6,756	3,527	3,229	Umari Pr. Akola (CT)
उमरी प्र. बाळापूर (ज.श.)	20,262	10,469	9,793	Umri Pragane Balapur (CT)
शिवर (ज.श.)	6,047	3,161	2,886	Shivar (CT)
शिवानी (ज.श.)	13,699	7,022	6,677	Shivani (CT)
मलकापूर (ज.श.)	15,420	7,955	7,465	Malkapur (CT)
खडकी बि. (ज.श.)	12,133	6,284	5,849	Khadki Bk (CT)
अकोला (म.न.पा.)	4,25,817	2,17,393	2,08,424	Akola (M Corp.)
मुर्तिजापूर (न.प.)	40,295	20,309	19,986	Murtijapur (M CI)
पातूर (न.प.)	21,095	10,880	10,215	Patur (M CI)
वाशिम एकूण	11,97,160	6,20,302	5,76,858	Total Washim
ग्रामीण	9,85,747	5,11,727	4,74,020	Rural
नागरी	2,11,413	1,08,575	1,02,838	Urban

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 1.8- contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
मंगळूरपिर (न.प.)	30,983	15,963	15,020	Mangrulpir (M CI)
कारंजा (न.प.)	67,907	34,703	33,204	Karanja (M CI)
वाशिम (न.प.)	78,387	40,262	38,125	Washim (M CI)
रिसोद (न.प.)	34,136	17,647	16,489	Risod (M CI)
अमरावती एकूण	28,88,445	14,80,768	14,07,677	Total Amravati
ग्रामीण	18,51,158	9,50,633	9,00,525	Rural
नागरी	10,37,287	5,30,135	5,07,152	Urban
धरणी (ज.श.)	15,761	8,075	7,686	Dharni (CT)
चिखलदरा (न.प.)	5,158	2,789	2,369	Chikhaldara (M CI)
अंजनगाव (न.प.)	56,380	29,017	27,363	Anjangaon (M CI)
अचलपूर (न.प.)	1,12,311	58,108	54,203	Achalpur (M CI)
चांदूरबझार (न.प.)	18,759	9,529	9,230	Chandurbazar (M CI)
मोर्शी (न.प.)	37,333	19,031	18,302	Morshi (M CI)
वरूड (न.प.)	45,482	23,182	22,300	Warud (M CI)
शेंदुजना (न.प.)	21,748	11,227	10,521	Shendurjana (M CI)
अमरावती (म.न.पा.)	6,47,057	3,29,992	3,17,065	Amravati (M Corp.)
दर्यापूर बोनोसा (न.प.)	36,463	18,590	17,873	Daryapur Banosa (M CI)
चांदूर रेल्वे (न.प.)	19,776	9,982	9,794	Chandur Railway (M CI)
दत्तापूर धामणगाव (न.प.)	21,059	10,613	10,446	Dattapur Dhamangaon (M CI)
यवतमाळ एकूण	27,72,348	14,19,965	13,52,383	Total Yavatmal
ग्रामीण	21,74,195	11,15,148	10,59,047	Rural
नागरी	5,98,153	3,04,817	2,93,336	Urban
यवतमाळ (न.प.)	1,16,551	58,549	58,002	Yavatmal (MCI)
उमरसरा (ज.श.)	21,752	11,138	10,614	Umarsara (CT)
नेर (न.प.)	29,302	14,762	14,540	Ner (M CI)
पिंपळगाव (ज.श.)	8,317	4,205	4,112	Pimpalgaon (CT)
यवतमाळ (ग्रा.) (ज.श.)	14,766	7,571	7,195	Yavatmal (R) (CT)
वाघापूर (ज.श.)	12,684	6,510	6,174	Waghapur (CT)
लोहारा (ज.श.)	22,664	11,654	11,010	Lohara (CT)
वडगाव रोड (ज.श.)	40,884	20,923	19,961	Wadgaon Road (CT)
देवगिरी (ज.श.)	8,303	4,319	3,984	Deogiri (CT)
दारव्हा (न.प.)	25,791	13,341	12,450	Darwha (M CI)
दिग्रस (न.प.)	44,767	22,780	21,987	Digras (M CI)
श्रीरामपूर (ज.श.)	9,949	5,112	4,837	Shrirampur (CT)
पुसद (न.प.)	73,046	37,366	35,680	Pusad (M CI)
उमरखेड (न.प.)	47,458	24,268	23,190	Umarkhed (M CI)
घाटंजी (न.प.)	21,293	11,026	10,267	Ghatanji (M CI)
पांढरकवडा (न.प.)	31,094	15,681	15,413	Pandharkaoda (M CI)
राजूर (ज.श.)	10,692	5,639	5,053	Rajur (CT)
वणी (न.प.)	58,840	29,973	28,867	Wani (M CI)
वर्धा एकूण	13,00,774	6,68,385	6,32,389	Total Wardha
ग्रामीण	8,77,474	4,51,874	4,25,600	Rural
नागरी	4,23,300	2,16,511	2,06,789	Urban
आर्वी (ज.श.)	42,822	21,958	20,864	Arvi (M CI)
सिंदी (ज.श.)	12,858	6,598	6,260	Sindi (M CI)
पिंपरी	23,661	12,205	11,456	Pipri (CT)

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 1.8- contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
सिंदी तर्फ हिंदनगर	20,956	10,823	10,133	Sindi Turf Hindnagar (CT)
वरुड	6,386	3,250	3,136	Warud (CT)
म्हसळा	8,883	4,535	4,348	Masala (CT)
नलवाडी	12,119	6,109	6,010	Nalwadi (CT)
बोरगाव(मेघे)	19,759	10,236	9,523	Borgaon (Meghe) (CT)
सवंगी	14,394	6,954	7,440	Sawangi (Meghe) (CT)
वर्धा (ज.श.)	1,06,444	53,697	52,747	Wardha (M CI)
पूलगाव (ज.श.)	33,925	17,573	16,352	Pulgaon (M CI)
देवळी (ज.श.)	19,288	9,996	9,292	Deoli (M CI)
हिंगणघाट (ज.श.)	1,01,805	52,577	49,228	Hinganghat (M CI)
नागपूर एकूण	46,53,570	23,84,975	22,68,595	Total Nagpur
ग्रामीण	14,74,811	7,58,357	7,16,454	Rural
नागरी	31,78,759	16,26,618	15,52,141	Urban
कामटी (न.प.)	86,793	43,470	43,323	Kamptee (MCI)
टेकाडी (ज.श.)	13,741	7,077	6,664	Tekadi (CT)
कनहान(पिंपरी) (ज.श.)	22,945	11,669	11,276	Kanhan (Pipri) (CT)
कामटी (छा.)	12,457	8,039	4,418	Kamptee Cantt. (CB)
नागपूर	24,05,665	12,25,405	11,80,260	Nagpur (M Corp.)
दिगडोह (ज.श.)	38,157	20,590	17,567	Digdoh (CT)
वाडी (ज.श.)	54,048	28,143	25,905	Wadi (CT)
मोवाड (ज.श.)	8,777	4,444	4,333	Mowad (M CI)
नारखेड (ज.श.)	21,127	10,807	10,320	Narkhed (M CI)
काटोल (न.प.)	43,267	22,064	21,203	Katol (M CI)
बाम्हनी (ज.श.)	10,341	5,407	4,934	Bamhni (CT)
कलमेश्वर (न.प.)	19,578	10,047	9,531	Kalameshwar (M CI)
मोहपा (न.प.)	6,987	3,520	3,467	Mohpa (M CI)
वाघोडा (ज.श.)	7,628	4,009	3,619	Waghoda (CT)
वाळणी (ज.श.)	9,393	4,939	4,454	Walani (CT)
सिलेवाडा(ज.श.)	7,290	3,867	3,423	Sillewada (CT)
चंदकापूर(ज.श.)	12,077	6,389	5,688	Chandkapur (CT)
चिंचोळी (ज.श.)	18,469	9,499	8,970	Chicholi (CT)
सावनेर (ज.श.)	32,498	16,570	15,928	Savner (M CI)
खपा (ज.श.)	14,659	7,449	7,210	Khapa (M CI)
कान्द्री (ज.श.)	10,624	5,529	5,095	Kandri (CT)
कान्द्री (ज.श.)	5,099	2,516	2,583	Kandri (CT)
रामटेक (न.प.)	22,310	11,321	10,989	Ramtek (M CI)
मौडा (ज.श.)	14,606	7,564	7,042	Mouda (CT)
महादूला (ज.श.)	21,481	11,145	10,336	Mahadula (CT)
कोराडी (ज.श.)	6,321	3,265	3,056	Koradi (CT)
येरखेडा (ज.श.)	15,727	8,002	7,725	Yerkheda (CT)
भोकरा (ज.श.)	8,602	4,556	4,046	Bhokara (CT)
नरसाळा (ज.श.)	17,330	8,854	8,476	Narsala (CT)
हुडकेश्वर बि. (ज.श.)	24,499	12,543	11,956	Hudkeshwar bk. (CT)
बोरखेडी (ज.श.)	13,294	7,008	6,286	Borkhedi (CT)
बोरी (ज.श.)	12,072	6,307	5,765	Bori (CT)
दावलामेटी (ज.श.)	14,545	7,529	7,016	Davlameti (CT)

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 1.8- contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
सोनेगाव (निपाणी) (ज.श.)	9,387	4,937	4,450	Sonegaon (Nipani) (CT)
निलदोह (ज.श.)	20,888	11,566	9,322	Nildoh (CT)
वाणडोंगरी (ज.श.)	37,667	20,171	17,496	Wanadongri (CT)
वाढामण (ज.श.)	6,148	3,133	3,015	Waddhamana (CT)
नागलवाडी (ज.श.)	2,562	1,345	1,217	Nagalwadi (CT)
इसानी (ज.श.)	4,366	2,257	2,109	Isasani (CT)
टाकलघाट (ज.श.)	11,363	6,210	5,153	Takalghat (CT)
उमरेड (ज.श.)	53,971	27,456	26,515	Umred (M CI)
भंडारा एकूण	12,00,334	6,05,520	5,94,814	Total Bhandara
ग्रामीण	9,66,503	4,87,484	4,79,019	Rural
नागरी	2,33,831	1,18,036	1,15,795	Urban
चिखला (ज.श.)	4,352	2,147	2,205	Chikhala (CT)
तुमसर (न.प.)	44,869	22,568	22,301	Tumsar (M CI)
वर्ती (ज.श.)	13,058	6,629	6,429	Warthi (CT)
ठाणा (ज.श.)	6,339	3,256	3,083	Thana (CT)
शहापूर (ज.श.)	4,459	2,237	2,222	Shahapur (CT)
बेला (ज.श.)	5,914	2,892	3,022	Bela (CT)
गणेशपूर (ज.श.)	9,192	4,688	4,504	Ganeshpur (CT)
सावरी जवाहरनगर (ज.श.)	8,770	4,442	4,328	Sawari Jawharnagar (CT)
भंडारा (न.प.)	91,845	46,409	45,436	Bhandara (M CI)
साकोली (ज.श.)	14,636	7,392	7,244	Sakoli (CT)
मुरमाडी (ज.श.)	7,576	3,862	3,714	Murmadi (CT)
पौनी (न.प.)	22,821	11,514	11,307	Pauni (M CI)
गोंदिया एकूण	13,22,507	6,61,554	6,60,953	Total Gondiya
ग्रामीण	10,96,577	5,47,934	5,48,643	Rural
नागरी	2,25,930	1,13,620	1,12,310	Urban
तिरोरा (न.प.)	25,181	12,739	12,442	Tirora (M CI)
कुडवा (ज.श.)	11,549	6,076	5,473	Kudwa (CT)
कटंगी काला (ज.श.)	6,440	3,232	3,208	Katangi Kala (CT)
फूलचूर (ज.श.)	5,480	2,756	2,724	Fulchur (CT)
खामरी (ज.श.)	6,794	3,387	3,407	Khamari (CT)
गोंदिया (न.प.)	1,32,813	66,500	66,313	Gondiya (M CI)
आमगाव बि. (ज.श.)	10,972	5,448	5,524	Amgaon bk. (CT)
रायसामा (ज.श.)	6,925	3,485	3,440	Risama (CT)
आमगाव (ज.श.)	5,197	2,603	2,594	Amgaon kh. (CT)
देवरी (ज.श.)	14,579	7,394	7,185	Deori (CT)
चंद्रपूर एकूण	42,58,553	21,42,535	21,16,018	Total Chandrapur
ग्रामीण	14,28,929	7,26,106	7,02,823	Rural
नागरी	28,29,624	14,16,429	14,13,195	Urban
वरोरा (न.प.)	46,532	23,424	23,108	Warora (M CI)
ब्रम्हपुरी (न.प.)	36,025	18,052	17,973	Brahmapuri (M CI)
शिवाजीनगर (ज.श.)	13,877	7,312	6,565	Shivaji Nagar (CT)
भद्रावती (न.प.)	60,565	31,451	29,114	Bhadravati (M CI)
कोंडूमल (ज.श.)	10,497	5,405	5,092	Kondumal (CT)
दुर्गापूर (ज.श.)	17,693	9,069	8,624	Durgapur (CT)

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 1.8- contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
उर्जानगर (ज.श.)	4,748	2,430	2,318	Urjanagar (CT)
ताडली (ज.श.)	4,942	2,597	2,345	Tadali (CT)
पडोली (ज.श.)	5,275	2,777	2,498	Padoli (CT)
घुगूस (ज.श.)	32,654	16,980	15,674	Ghugus (CT)
नाकोडा (ज.श.)	5,634	2,947	2,687	Nakoda (CT)
चंद्रपूर (न.प.)	3,20,379	1,64,085	1,56,294	Chandrapur (M CI)
मूळ (न.प.)	25,449	12,764	12,685	Mul (M CI)
नांदगाव पोड (ज.श.)	3,836	2,012	1,824	Nandgaon Poda (CT)
विसापूर (ज.श.)	9,398	4,831	4,567	Visapur (CT)
बल्लारपूर (न.प.)	89,452	45,877	43,575	Ballarpur (M CI)
अवलपूर (ज.श.)	4,882	2,506	2,376	Awalpur (CT)
नंदा (ज.श.)	9,378	4,901	4,477	Nanda (CT)
चांदूर (ज.श.)	26,755	13,841	12,914	Chandur (CT)
साष्टी (ज.श.)	4,320	2,251	2,069	Sasti (CT)
धोपताला (ज.श.)	4,945	2,577	2,368	Dhopatala (CT)
राजूरा (न.प.)	29,668	15,337	14,331	Rajura (M CI)
गोंडपिंपरी (न.प.)	8,474	4,302	4,172	Gondpipri (CT)
गडचिरोली एकूण	10,72,942	5,41,328	5,31,614	Total Gadchiroli
ग्रामीण	9,54,909	4,81,290	4,73,619	Rural
नागरी	1,18,033	60,038	57,995	Urban
देसाईगंज (न.प.)	28,781	14,388	14,393	Desaiganj (M CI)
कुरखेडा (ज.श.)	7,430	3,798	3,632	Kurkheda (CT)
गडचिरोली (न.प.)	54,152	27,569	26,583	Gadchiroli (M CI)
आष्टी (ज.श.)	5,634	2,886	2,748	Ashti (CT)
अहेरी (ज.श.)	14,609	7,599	7,010	Aheri (CT)
सिरोंचा रेल्वे (ज.श.)	7,427	3,798	3,629	Sironcha Ry. (CT)

आधार : भारतीय जनगणना, २०११

Source : Population Census of India, 2011

1. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या / AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 1.9

ग्रामीण व नागरी भागातील मुख्य कामगार, सिमांतिक कामगार व काम न करणारे स्त्री पुरुष /
Main workers, marginal workers and non-workers by gender in rural and urban areas
(जनगणना, २०११ / Population Census, 2011)

अ. क्र. Sr. No	जिल्हे (2)	एकूण ग्रामीण नागरी (3)	एकूण लोकसंख्या (संस्थामधील व बेघरांची धरून) Total population (including institutional and houseless population)			मुख्य कामगार / Main workers			Total Rural Urban (3)	Districts (2)
			व्यक्ती Persons (4)	पुरुष Males (5)	स्त्रिया Females (6)	व्यक्ती Persons (7)	पुरुष Males (8)	स्त्रिया Females (9)		
1	मुंबई शहर	ए	30,85,411	16,84,608	14,00,803	12,08,177	9,74,168	2,34,009	T	Mumbai City
		ग्रा	0	0	0	0	0	0	R	
		ना	30,85,411	16,84,608	14,00,803	12,08,177	9,74,168	2,34,009	U	
2	मुंबई उपनगर	ए	93,56,962	50,31,323	43,25,639	35,15,744	28,10,804	7,04,940	T	Mumbai Suburban
		ग्रा	0	0	0	0	0	0	R	
		ना	93,56,962	50,31,323	43,25,639	35,15,744	28,10,804	7,04,940	U	
3	ठाणे	ए	1,10,60,148	58,65,078	51,95,070	39,30,389	30,59,739	8,70,650	T	Thane
		ग्रा	25,45,470	13,00,136	12,45,334	8,85,319	5,94,942	2,90,377	R	
		ना	85,14,678	45,64,942	39,49,736	30,45,070	24,64,797	5,80,273	U	
4	रायगड	ए	26,34,200	13,44,345	12,89,855	8,60,174	6,42,620	2,17,554	T	Raigad
		ग्रा	16,64,005	8,36,996	8,27,009	5,39,234	3,81,622	1,57,612	R	
		ना	9,70,195	5,07,349	4,62,846	3,20,940	2,60,998	59,942	U	
5	रत्नागिरी	ए	16,15,069	7,61,121	8,53,948	5,54,423	3,43,732	2,10,691	T	Ratnagiri
		ग्रा	13,51,346	6,30,213	7,21,133	4,76,836	2,82,209	1,94,627	R	
		ना	2,63,723	1,30,908	1,32,815	77,587	61,523	16,064	U	
6	सिंधुदुर्ग	ए	8,49,651	4,17,332	4,32,319	2,26,701	1,65,067	61,634	T	Sindhudurg
		ग्रा	7,42,645	3,63,268	3,79,377	1,94,803	1,39,924	54,879	R	
		ना	1,07,006	54,064	52,942	31,898	25,143	6,755	U	
7	नाशिक	ए	61,07,187	31,57,186	29,50,001	25,24,102	16,41,175	8,82,927	T	Nashik
		ग्रा	35,09,814	18,04,712	17,05,102	16,88,484	9,60,653	7,27,831	R	
		ना	25,97,373	13,52,474	12,44,899	8,35,618	6,80,522	1,55,096	U	
8	धुळे	ए	20,50,862	10,54,031	9,96,831	8,25,297	5,25,909	2,99,388	T	Dhule
		ग्रा	14,79,826	7,58,916	7,20,910	6,62,880	3,91,030	2,71,850	R	
		ना	5,71,036	2,95,115	2,75,921	1,62,417	1,34,879	27,538	U	

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 1.9- contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(3)	(2)
9	नंदुरबार	ए	16,48,295	8,33,170	8,15,125	6,64,070	3,96,105	2,67,965	T	Nandurbar
		ग्रा	13,72,821	6,87,671	6,85,150	5,84,986	3,33,204	2,51,782	R	
		ना	2,75,474	1,45,499	1,29,975	79,084	62,901	16,183	U	
10	जळगाव	ए	42,29,917	21,97,365	20,32,552	16,44,545	10,83,390	5,61,155	T	Jalgaon
		ग्रा	28,87,206	15,00,514	13,86,692	12,60,468	7,67,083	4,93,385	R	
		ना	13,42,711	6,96,851	6,45,860	3,84,077	3,16,307	67,770	U	
11	अहमदनगर	ए	45,43,159	23,42,825	22,00,334	20,38,759	12,26,433	8,12,326	T	Ahmednagar
		ग्रा	36,30,542	18,72,907	17,57,635	17,40,158	9,96,282	7,43,876	R	
		ना	9,12,617	4,69,918	4,42,699	2,98,601	2,30,151	68,450	U	
12	पुणे	ए	94,29,408	49,24,105	45,05,303	37,53,324	26,61,075	10,92,249	T	Pune
		ग्रा	36,78,226	19,03,440	17,74,786	16,76,134	10,45,549	6,30,585	R	
		ना	57,51,182	30,20,665	27,30,517	20,77,190	16,15,526	4,61,664	U	
13	सातारा	ए	30,03,741	15,10,842	14,92,899	11,84,155	7,80,864	4,03,291	T	Satara
		ग्रा	24,33,363	12,19,749	12,13,614	10,01,038	6,40,470	3,60,568	R	
		ना	5,70,378	2,91,093	2,79,285	1,83,117	1,40,394	42,723	U	
14	सांगली	ए	28,22,143	14,35,728	13,86,415	10,74,586	7,48,997	3,25,589	T	Sangli
		ग्रा	21,02,786	10,71,124	10,31,662	8,45,798	5,71,081	2,74,717	R	
		ना	7,19,357	3,64,604	3,54,753	2,28,788	1,77,916	50,872	U	
15	सोलापूर	ए	43,17,756	22,27,852	20,89,904	17,62,361	11,48,815	6,13,546	T	Solapur
		ग्रा	29,18,665	15,18,343	14,00,322	12,96,526	8,04,967	4,91,559	R	
		ना	13,99,091	7,09,509	6,89,582	4,65,835	3,43,848	1,21,987	U	
16	कोल्हापूर	ए	38,76,001	19,80,658	18,95,343	15,07,993	10,49,281	4,58,712	T	Kolhapur
		ग्रा	26,45,992	13,48,815	12,97,177	11,01,523	7,20,992	3,80,531	R	
		ना	12,30,009	6,31,843	5,98,166	4,06,470	3,28,289	78,181	U	
17	औरंगाबाद	ए	37,01,282	19,24,469	17,76,813	14,45,617	9,57,618	4,87,999	T	Aurangabad
		ग्रा	20,81,112	10,81,825	9,99,287	9,62,485	5,63,199	3,99,286	R	
		ना	16,20,170	8,42,644	7,77,526	4,83,132	3,94,419	88,713	U	
18	जालना	ए	19,59,046	10,11,473	9,47,573	8,43,975	5,08,046	3,35,929	T	Jalna
		ग्रा	15,81,617	8,17,279	7,64,338	7,35,489	4,20,990	3,14,499	R	
		ना	3,77,429	1,94,194	1,83,235	1,08,486	87,056	21,430	U	

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 1.9- contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(3)	(2)
19	परभणी	ए	18,36,086	9,42,870	8,93,216	7,56,817	4,73,578	2,83,239	T	Parbhani
		ग्रा	12,66,280	6,51,886	6,14,394	5,98,296	3,45,944	2,52,352	R	
		ना	5,69,806	2,90,984	2,78,822	1,58,521	1,27,634	30,887	U	
20	हिंगोली	ए	11,77,345	6,06,294	5,71,051	5,13,496	3,07,713	2,05,783	T	Hingoli
		ग्रा	9,98,612	5,14,430	4,84,182	4,63,701	2,66,999	1,96,702	R	
		ना	1,78,733	91,864	86,869	49,795	40,714	9,081	U	
21	बीड	ए	25,85,049	13,49,106	12,35,943	11,53,999	6,83,245	4,70,754	T	Beed
		ग्रा	20,70,751	10,82,978	9,87,773	10,04,515	5,65,650	4,38,865	R	
		ना	5,14,298	2,66,128	2,48,170	1,49,484	1,17,595	31,889	U	
22	नांदेड	ए	33,61,292	17,30,075	16,31,217	13,17,751	8,50,621	4,67,130	T	Nanded
		ग्रा	24,47,394	12,58,160	11,89,234	10,61,792	6,43,885	4,17,907	R	
		ना	9,13,898	4,71,915	4,41,983	2,55,959	2,06,736	49,223	U	
23	उस्मानाबाद	ए	16,57,576	8,61,535	7,96,041	7,02,436	4,42,218	2,60,218	T	Osmanabad
		ग्रा	13,76,519	7,16,237	6,60,282	6,23,486	3,79,866	2,43,620	R	
		ना	2,81,057	1,45,298	1,35,759	78,950	62,352	16,598	U	
24	लातूर	ए	24,54,196	12,73,140	11,81,056	9,64,702	6,33,971	3,30,731	T	Latur
		ग्रा	18,29,216	9,49,707	8,79,509	7,94,795	4,94,506	3,00,289	R	
		ना	6,24,980	3,23,433	3,01,547	169,907	1,39,465	30,442	U	
25	बुलढाणा	ए	25,86,258	13,37,560	12,48,698	11,07,866	6,82,862	4,25,004	T	Buldhana
		ग्रा	20,37,398	10,55,242	9,82,156	9,45,137	5,52,106	3,93,031	R	
		ना	5,48,860	2,82,318	2,66,542	1,62,729	1,30,756	31,973	U	
26	अकोला	ए	18,13,906	9,32,334	8,81,572	6,91,551	4,81,085	2,10,466	T	Akola
		ग्रा	10,94,165	5,63,933	5,30,232	4,69,517	2,99,554	1,69,963	R	
		ना	7,19,741	3,68,401	3,51,340	2,22,034	1,81,531	40,503	U	
27	वाशिम	ए	11,97,160	6,20,302	5,76,858	5,02,523	3,09,156	1,93,367	T	Washim
		ग्रा	9,85,747	5,11,727	4,74,020	4,40,589	2,58,773	1,81,816	R	
		ना	2,11,413	1,08,575	1,02,838	61,934	50,383	11,551	U	
28	अमरावती	ए	28,88,445	14,80,768	14,07,677	10,61,334	7,53,960	3,07,374	T	Amravati
		ग्रा	18,51,158	9,50,633	9,00,525	7,54,483	4,99,510	2,54,973	R	
		ना	10,37,287	5,30,135	5,07,152	3,06,851	2,54,450	52,401	U	

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 1.9- contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(3)	(2)
29	यवतमाळ	ए	27,72,348	14,19,965	13,52,383	11,96,248	7,44,391	4,51,857	T	Yavatmal
		ग्रा	21,74,195	11,15,148	10,59,047	10,11,555	5,96,850	4,14,705	R	
		ना	5,98,153	3,04,817	2,93,336	1,84,693	1,47,541	37,152	U	
30	वर्धा	ए	13,00,774	6,68,385	6,32,389	5,30,298	3,58,328	1,71,970	T	Wardha
		ग्रा	8,77,474	4,51,874	4,25,600	3,99,918	2,53,660	1,46,258	R	
		ना	4,23,300	2,16,511	2,06,789	1,30,380	1,04,668	25,712	U	
31	नागपूर	ए	46,53,570	23,84,975	22,68,595	16,54,680	12,24,036	4,30,644	T	Nagpur
		ग्रा	14,74,811	7,58,357	7,16,454	6,32,303	4,05,098	2,27,205	R	
		ना	31,78,759	16,26,618	15,52,141	10,22,377	8,18,938	2,03,439	U	
32	भंडारा	ए	12,00,334	6,05,520	5,94,814	4,13,511	2,62,520	1,50,991	T	Bhandara
		ग्रा	9,66,503	4,87,484	4,79,019	3,48,017	2,12,761	1,35,256	R	
		ना	2,33,831	1,18,036	1,15,795	65,494	49,759	15,735	U	
33	गोंदिया	ए	13,22,507	6,61,554	6,60,953	4,34,991	2,82,172	1,52,819	T	Gondiya
		ग्रा	10,96,577	5,47,934	5,48,643	3,68,016	2,30,955	1,37,061	R	
		ना	2,25,930	1,13,620	1,12,310	66,975	51,217	15,758	U	
34	चंद्रपूर	ए	22,04,307	11,23,834	10,80,473	8,04,055	5,36,732	2,67,323	T	Chandrapur
		ग्रा	14,28,929	7,26,106	7,02,823	5,81,214	3,54,038	2,27,176	R	
		ना	7,75,378	3,97,728	3,77,650	2,22,841	1,82,694	40,147	U	
35	गडचिरोली	ए	10,72,942	5,41,328	5,31,614	3,92,803	2,39,909	1,52,894	T	Gadchiroli
		ग्रा	9,54,909	4,81,290	4,73,619	3,58,251	2,13,638	1,44,613	R	
		ना	1,18,033	60,038	57,995	34,552	26,271	8,281	U	
महाराष्ट्र राज्य	ए	11,23,74,333	5,82,43,056	5,41,31,277	4,37,63,4539	2,99,90,335	1,37,73,118	T	Maharashtra State	
	ग्रा	6,15,56,074	3,15,39,034	3,00,17,040	2,65,07,746	1,61,87,990	1,03,19,756	R		
	ना	5,08,18,259	2,67,04,022	2,41,14,237	1,72,55,707	1,38,02,345	34,53,362	U		

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 1.9- contd...

अ. क्र. Sr. No	जिल्हे (2)	एकूण ग्रामीण नागरी (3)	सीमांतिक कामगार / Marginal Workers			काम न करणारे / Non- Workers			Total Rural Urban (3)	Districts (2)
			व्यक्ती Persons (4)	पुरुष Males (5)	स्त्रिया Females (6)	व्यक्ती Persons (7)	पुरुष Males (8)	स्त्रिया Females (9)		
1	मुंबई शहर	ए	75,062	45,501	29,561	18,01,015	6,63,599	11,37,416	T	Mumbai City
		ग्रा	0	0	0	0	0	0	R	
		ना	75,062	45,501	29,561	18,01,015	6,63,599	11,37,416	U	
2	मुंबई उपनगर	ए	2,19,099	1,32,841	86,258	56,21,941	20,87,001	35,34,940	T	Mumbai Suburban
		ग्रा	0	0	0	0	0	0	R	
		ना	2,19,099	1,32,841	86,258	56,21,941	20,87,001	35,34,940	U	
3	ठाणे	ए	5,62,256	3,03,620	2,58,636	65,67,381	25,01,955	40,65,426	T	Thane
		ग्रा	2,84,276	1,34,303	1,49,973	13,75,741	5,70,718	8,05,023	R	
		ना	2,77,980	1,69,317	1,08,663	51,91,640	19,31,237	32,60,403	U	
4	रायगड	ए	2,14,144	1,12,188	1,01,956	15,61,231	5,90,502	9,70,729	T	Raigad
		ग्रा	1,75,278	88,859	86,419	9,49,449	3,66,499	5,82,950	R	
		ना	38,866	23,329	15,537	6,11,782	2,24,003	3,87,779	U	
5	रत्नागिरी	ए	1,59,103	62,919	96,184	9,00,993	3,54,113	5,46,880	T	Ratnagiri
		ग्रा	1,50,942	57,987	92,955	7,23,120	2,89,780	4,33,340	R	
		ना	8,161	4,932	3,229	1,77,873	64,333	1,13,540	U	
6	सिंधुदुर्ग	ए	1,20,640	64,936	55,704	5,02,473	1,87,656	3,14,817	T	Sindhudurg
		ग्रा	1,14,417	60,646	53,771	4,33,682	1,62,925	2,70,757	R	
		ना	6,223	4,290	1,933	68,791	24,731	44,060	U	
7	नाशिक	ए	2,40,305	1,06,405	1,33,900	33,43,859	14,10,900	19,32,959	T	Nashik
		ग्रा	1,73,273	64,816	1,08,457	16,48,456	7,79,697	8,68,759	R	
		ना	67,032	41,589	25,443	16,95,403	6,31,203	10,64,200	U	
8	धुळे	ए	1,10,495	44,181	66,314	11,14,492	4,83,583	6,30,909	T	Dhule
		ग्रा	95,009	34,445	60,564	7,21,740	3,33,447	3,88,293	R	
		ना	15,486	9,736	5,750	3,92,752	1,50,136	2,42,616	U	

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 1.9- contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(3)	(2)
9	नंदुरबार	ए	1,27,872	46,970	80,902	8,56,230	3,90,272	4,65,958	T	Nandurbar
		ग्रा	1,16,578	40,425	76,153	6,71,257	3,14,042	3,57,215	R	
		ना	11,294	6,545	4,749	1,84,973	76,230	1,08,743	U	
10	जळगाव	ए	2,19,616	1,03,536	1,16,080	23,66,346	10,10,893	13,55,453	T	Jalgaon
		ग्रा	1,67,881	70,667	97,214	14,59,515	6,63,355	7,96,160	R	
		ना	51,735	32,869	18,866	9,06,831	3,47,538	5,59,293	U	
11	अहमदनगर	ए	1,65,135	72,995	92,140	23,38,569	10,42,516	12,96,053	T	Ahmednagar
		ग्रा	1,35,741	56,256	79,485	17,54,724	8,20,344	9,34,380	R	
		ना	29,394	16,739	12,655	5,83,845	2,22,172	3,61,673	U	
12	पुणे	ए	2,97,772	1,50,984	1,46,788	53,80,415	21,14,289	32,66,126	T	Pune
		ग्रा	1,51,817	63,648	88,169	18,49,639	7,93,723	10,55,916	R	
		ना	1,45,955	87,336	58,619	35,30,776	13,20,566	22,10,210	U	
13	सातारा	ए	1,70,540	63,997	1,06,543	16,48,794	6,66,037	9,82,757	T	Satara
		ग्रा	1,53,362	54,808	98,554	12,78,662	5,24,376	7,54,286	R	
		ना	17,178	9,189	7,989	3,70,132	1,41,661	2,28,471	U	
14	सांगली	ए	1,40,156	50,963	89,193	16,07,039	6,35,514	9,71,525	T	Sangli
		ग्रा	1,18,161	38,319	79,842	11,38,795	4,61,932	6,76,863	R	
		ना	21,995	12,644	9,351	4,68,244	1,73,582	2,94,662	U	
15	सोलापूर	ए	1,35,220	57,996	77,224	24,19,361	10,20,919	13,98,442	T	Solapur
		ग्रा	97,803	36,075	61,728	15,23,542	6,76,900	8,46,642	R	
		ना	37,417	21,921	15,496	8,95,819	3,44,019	5,51,800	U	
16	कोल्हापूर	ए	1,95,491	75,132	1,20,359	21,71,947	8,55,454	13,16,493	T	Kolhapur
		ग्रा	1,65,279	57,737	1,07,542	13,78,735	5,69,556	8,09,179	R	
		ना	30,212	17,395	12,817	7,93,212	2,85,898	5,07,314	U	
17	औरंगाबाद	ए	1,28,443	57,349	71,094	21,26,203	9,08,605	12,17,598	T	Aurangabad
		ग्रा	81,883	30,389	51,494	10,36,428	4,88,181	5,48,247	R	
		ना	46,560	26,960	19,600	10,89,775	4,20,424	6,69,351	U	
18	जालना	ए	86,394	36,732	49,662	10,28,160	4,66,443	5,61,717	T	Jalna
		ग्रा	69,685	26,537	43,148	7,76,313	3,69,723	4,06,590	R	
		ना	16,709	10,195	6,514	2,51,847	96,720	1,55,127	U	

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 1.9- contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(3)	(2)
19	परभणी	ए	66,380	28,176	38,204	10,13,289	4,41,448	5,71,841	T	Parbhani
		ग्रा	45,841	15,727	30,114	6,22,143	2,90,215	3,31,928	R	
		ना	20,539	12,449	8,090	3,91,146	1,51,233	2,39,913	U	
20	हिंगोली	ए	54,811	22,571	32,240	6,08,163	2,75,391	3,32,772	T	Hingoli
		ग्रा	48,889	18,541	30,348	4,86,022	2,28,890	2,57,132	R	
		ना	5,922	4,030	1,892	1,22,141	46,501	75,640	U	
21	बीड	ए	1,00,840	43,286	57,554	13,29,501	6,21,287	7,08,214	T	Beed
		ग्रा	81,661	31,267	50,394	9,84,362	4,85,589	4,98,773	R	
		ना	19,179	12,019	7,160	3,45,139	1,35,698	2,09,441	U	
22	नांदेड	ए	1,76,162	74,739	101,423	18,67,339	8,04,843	10,62,496	T	Nanded
		ग्रा	1,38,585	50,911	87,674	12,46,670	5,63,026	6,83,644	R	
		ना	37,577	23,828	13,749	6,20,669	2,41,817	3,78,852	U	
23	उस्मानाबाद	ए	72,022	32,138	39,884	8,83,660	3,87,740	4,95,920	T	Osmanabad
		ग्रा	60,242	24,702	35,540	6,93,131	3,11,772	3,81,359	R	
		ना	11,780	7,436	4,344	1,90,529	75,968	1,14,561	U	
24	लातूर	ए	82,680	36,697	45,983	14,07,339	6,03,122	8,04,217	T	Latur
		ग्रा	62,810	23,308	39,502	9,71,849	4,32,259	5,39,590	R	
		ना	19,870	13,389	6,481	4,35,490	1,70,863	2,64,627	U	
25	बुलढाणा	ए	1,12,099	51,386	60,713	13,66,617	6,03,536	7,63,081	T	Buldhana
		ग्रा	93,460	38,715	54,745	9,98,801	4,64,421	5,34,380	R	
		ना	18,639	12,671	5,968	3,67,816	1,39,115	2,28,701	U	
26	अकोला	ए	77,129	39,449	37,680	10,45,752	4,11,972	6,33,780	T	Akola
		ग्रा	59,837	27,120	32,717	5,64,811	2,37,259	3,27,552	R	
		ना	17,292	12,329	4,963	4,80,941	1,74,713	3,06,228	U	
27	वाशिम	ए	67,037	31,111	35,926	6,27,368	2,79,949	3,47,419	T	Washim
		ग्रा	59,983	26,416	33,567	4,85,175	2,26,538	2,58,637	R	
		ना	7,054	4,695	2,359	1,42,193	53,411	88,782	U	
28	अमरावती	ए	1,74,778	83,895	90,883	16,52,123	6,43,191	10,08,932	T	Amravati
		ग्रा	1,37,618	58,707	78,911	9,59,057	3,92,416	5,66,641	R	
		ना	37,160	25,188	11,972	6,93,066	2,50,775	4,42,291	U	

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 1.9- contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(3)	(2)
29	यवतमाळ	ए	1,60,899	71,773	89,126	14,16,349	6,04,490	8,11,859	T	Yavatmal
		ग्रा	1,41,767	59,307	82,460	10,20,873	4,58,991	5,61,882	R	
		ना	19,132	12,466	6,666	3,95,476	1,45,499	2,49,977	U	
30	वर्धा	ए	78,612	34,464	44,148	6,92,539	2,76,069	4,16,470	T	Wardha
		ग्रा	60,974	23,806	37,168	4,16,696	1,74,791	2,41,905	R	
		ना	17,638	10,658	6,980	2,75,843	1,01,278	1,74,565	U	
31	नागपूर	ए	2,13,782	1,10,163	1,03,619	27,85,010	10,50,764	17,34,246	T	Nagpur
		ग्रा	1,15,669	51,033	64,636	7,26,812	3,02,334	4,24,478	R	
		ना	98,113	59,130	38,983	20,58,198	7,48,430	13,09,768	U	
32	भंडारा	ए	1,83,467	81,837	1,01,630	6,03,029	2,60,466	3,42,563	T	Bhandara
		ग्रा	1,67,629	73,214	94,415	4,50,416	2,01,161	2,49,255	R	
		ना	15,838	8,623	7,215	1,52,613	59,305	93,308	U	
33	गोंदिया	ए	2,31,457	1,01,441	1,30,016	6,57,088	2,78,403	3,78,685	T	Gondiya
		ग्रा	2,16,553	92,734	1,23,819	5,12,308	2,24,347	2,87,961	R	
		ना	14,904	8,707	6,197	1,44,780	54,056	90,724	U	
34	चंद्रपूर	ए	2,53,739	1,11,813	1,41,926	11,46,135	4,75,269	6,70,866	T	Chandrapur
		ग्रा	2,16,239	89,177	1,27,062	6,31,480	2,83,066	3,48,414	R	
		ना	37,500	22,636	14,864	5,14,655	1,92,203	3,22,452	U	
35	गडचिरोली	ए	1,91,351	83,377	1,07,974	4,88,705	2,17,990	2,70,715	T	Gadchiroli
		ग्रा	1,81,663	77,772	1,03,891	4,14,799	1,89,690	2,25,109	R	
		ना	9,688	5,605	4,083	73,906	28,300	45,606	U	
महाराष्ट्र		ए	56,64,988	26,27,561	30,37,427	6,29,46,455	2,56,26,181	3,73,20,274	T	Maharashtra
राज्य		ग्रा	41,40,805	16,98,374	24,42,431	3,09,05,203	1,36,51,963	1,72,53,240	R	
		ना	15,24,183	929187	5,94,996	3,20,41,252	1,19,74,218	2,00,67,034	U	

आधार : भारतीय जनगणना, २०११

Source : Population Census of India, 2011

1. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या / AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 1.10

मुख्य कामगारांची औद्योगिक प्रकारानुसार वर्गवारी / Classification of main workers by industrial categories

(जनगणना, २०११ / Population Census, 2011)

अ.क्र. Sr.No.	जिल्हे (2)	शेतकरी / Cultivators			शेतमजूर / Agricultural labourers			पशुसंवर्धन, जंगल काम, मच्छीमारी, शिकार, मळे, फळभाज्या आणि अनुषंगिक व्यवसाय / Livestock, forestry, fishing, hunting and plantations orchards and allied activities			खाणकाम व दगडकाम / Mining and Quarrying			Districts (2)
		एकूण Total	पुरुष Males	स्त्रिया Females	एकूण Total	पुरुष Males	स्त्रिया Females	एकूण Total	पुरुष Males	स्त्रिया Females	एकूण Total	पुरुष Males	स्त्रिया Females	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(2)
1	मुंबई शहर	3,907	2,700	1,207	5,086	4,027	1,059	2,859	2,112	747	548	482	66	Mumbai City
2	मुंबई उपनगर	10,396	6,730	3,666	17,621	13,511	4,110	8,196	7,000	1,196	3,249	2,905	344	Mumbai Suburban
3	ठाणे	2,72,871	1,69,437	1,03,434	2,73,218	1,53,460	1,19,758	30,609	26,951	3,658	11,330	10,245	1,085	Thane
4	रायगड	1,66,000	1,04,617	61,383	1,15,250	64,838	50,412	18,672	16,539	2,133	4,883	4,201	682	Raigad
5	रत्नागिरी	2,32,413	1,16,553	1,15,860	97,146	48,365	48,781	16,438	15,626	812	2,974	2,016	958	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	82,966	55,940	27,026	36,543	24,653	11,890	7,614	6,996	618	2,348	1,862	486	Sindhudurg
7	नाशिक	9,00,810	5,27,133	3,73,677	6,44,052	3,17,542	3,26,510	11,282	8,559	2,723	1,829	1,325	504	Nashik
8	धुळे	2,20,641	1,48,256	72,385	3,65,828	1,85,067	1,80,761	4,292	3,188	1,104	498	408	90	Dhule
9	नंदुरबार	1,92,433	1,27,705	64,728	3,50,630	1,75,727	1,74,903	2,640	1,958	682	460	369	91	Nandurbar
10	जळगाव	3,58,786	2,43,593	1,15,193	8,08,872	4,43,822	3,65,050	6,208	5,042	1,166	566	401	165	Jalgaon
11	अहमदनगर	9,68,974	5,49,538	4,19,436	5,01,873	2,43,329	2,58,544	13,989	8,953	5,036	1,356	964	392	Ahmednagar
12	पुणे	8,32,261	4,82,112	3,50,149	3,66,010	1,80,005	1,86,005	18,845	13,219	5,626	5,411	4,205	1,206	Pune
13	सातारा	5,21,786	3,40,240	1,81,546	2,43,687	1,15,586	1,28,101	12,258	7,488	4,770	1,316	1,000	316	Satara
14	सांगली	4,32,058	3,16,511	1,15,547	2,45,826	1,28,480	1,17,346	10,226	4,154	6,072	522	350	172	Sangli

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 1.10- contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(2)
15	सोलापूर	6,07,657	4,00,723	2,06,934	5,08,141	2,61,052	2,47,089	9,447	6,484	2,963	1,020	782	238	Solapur
16	कोल्हापूर	5,94,056	3,73,932	2,20,124	2,07,790	1,06,326	1,01,464	14,397	6,830	7,567	2,336	1,808	528	Kolhapur
17	औरंगाबाद	5,25,657	3,13,782	2,11,875	3,51,679	1,76,578	1,75,101	5,031	4,120	911	977	752	225	Aurangabad
18	जालना	3,98,646	2,34,548	1,64,098	2,61,713	1,28,920	1,32,793	3,436	2,734	702	838	536	302	Jalna
19	परभणी	2,81,771	1,72,500	1,09,271	2,88,438	1,48,417	1,40,021	2,764	2,442	322	795	519	276	Parbhani
20	हिंगोली	2,27,284	1,34,861	92,423	1,98,494	1,02,908	95,586	904	813	91	977	577	400	Hingoli
21	बीड	5,81,109	3,30,449	2,50,660	3,27,830	1,59,120	1,68,710	4,020	3,164	856	1,364	850	514	Beed
22	नांदेड	4,16,826	2,71,253	1,45,573	5,39,588	2,89,385	2,50,203	4,715	4,261	454	2,207	1,438	769	Nanded
23	उस्मानाबाद	2,84,235	1,83,034	1,01,201	2,65,167	1,41,208	1,23,959	2,358	1,842	516	800	568	232	Osmanabad
24	लातूर	3,11,209	2,04,059	1,07,150	3,83,939	2,12,040	1,71,899	1,616	1,342	274	778	484	294	Latur
25	बुलढाणा	3,63,983	2,23,649	1,40,334	5,37,970	2,89,944	2,48,026	4,416	3,514	902	528	394	134	Buldhana
26	अकोला	1,20,136	89,372	30,764	3,40,583	2,01,264	1,39,319	2,716	2,425	291	317	253	64	Akola
27	वाशिम	1,54,583	98,272	56,311	2,65,060	1,44,017	1,21,043	1,077	873	204	165	112	53	Washim
28	अमरावती	1,81,436	1,44,691	36,745	5,52,820	3,36,746	2,16,074	6,583	5,563	1,020	520	441	79	Amravati
29	यवतमाळ	3,10,818	2,03,946	1,06,872	6,33,145	3,36,983	2,96,162	5,754	5,028	726	9,260	7,798	1,462	Yavatmal
30	वर्धा	1,24,563	89,599	34,964	2,33,609	1,26,301	1,07,308	3,030	2,692	338	1,106	890	216	Wardha
31	नागपूर	1,88,844	1,30,703	58,141	3,38,352	1,81,784	1,56,568	10,001	8,796	1,205	20,716	18,107	2,609	Nagpur
32	भंडारा	1,01,040	65,226	35,814	1,82,433	98,086	84,347	3,378	2,986	392	2,972	2,232	740	Bhandara
33	गोंदिया	1,37,183	89,403	47,780	1,47,366	83,385	63,981	3,026	2,722	304	968	626	342	Gondia
34	चंद्रपूर	1,92,568	1,25,517	67,051	3,03,057	1,58,251	1,44,806	8,448	7,297	1,151	27,732	24,848	2,884	Chandrapur
35	गडचिरोली	1,78,169	1,10,552	67,617	1,30,112	65,683	64,429	3,362	2,854	508	262	170	92	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		1,14,78,075	71,81,136	42,96,939	1,10,68,928	58,46,810	52,22,118	2,64,607	2,06,567	58,040	1,13,928	94,918	19,010	Maharashtra State

तक्ता क्रमांक / TABLE NO. 1.10-contd.

अ.क्र. Sr.No.	जिल्हे (2)	वस्तुनिर्माण, प्रक्रिया, सेवा व दुरुस्ती / Manufacturing, Processing, servicing and Repairs						वीज, वायू, वाफ आणि वातानुकूलन पुरवठा / Electricity, Gas, steam and Air conditioning Supply			बांधकाम / Construction			Districts (2)
		घरगुती उद्योग / Household Industry			इतर घरगुती उद्योग / Other than Household Industry			एकूण Total	पुरुष Males	स्त्रिया Females	एकूण Total	पुरुष Males	स्त्रिया Females	
		एकूण Total	पुरुष Males	स्त्रिया Females	एकूण Total	पुरुष Males	स्त्रिया Females							
(1)	(2)	(15)	(16)	(17)	(18)	(19)	(20)	(21)	(22)	(23)	(24)	(25)	(26)	(2)
1	मुंबई शहर	28,684	23,119	5,565	2,25,238	2,00,720	24,518	2,590	2,268	322	57,724	54,279	3,445	Mumbai City
2	मुंबई उपनगर	73,812	56,186	17,626	8,24,177	7,10,403	1,13,774	12,860	11,392	1,468	2,50,569	2,34,938	15,631	Mumbai Suburban
3	ठाणे	66,525	46,092	20,433	10,01,486	8,75,945	1,25,541	21,186	19,101	2,085	2,42,943	2,18,239	24,704	Thane
4	रायगड	15,377	11,717	3,660	1,31,390	1,19,154	12,236	6,142	5,783	359	53,294	46,639	6,655	Raigad
5	रत्नागिरी	8,186	6,358	1,828	33,380	30,410	2,970	3,258	3,024	234	21,704	19,382	2,322	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	3,940	3,134	806	10,292	8,510	1,782	848	818	30	12,480	11,046	1,434	Sindhudurg
7	नाशिक	29,427	20,160	9,267	2,70,687	2,44,991	25,696	8,721	8,111	610	95,240	83,132	12,108	Nashik
8	धुळे	10,108	7,582	2,526	32,308	28,150	4,158	1,992	1,872	120	25,444	23,080	2,364	Dhule
9	नंदुरबार	5,472	4,076	1,396	10,933	9,381	1,552	720	688	32	10,752	9,453	1,299	Nandurbar
10	जळगाव	19,251	14,638	4,613	64,330	57,501	6,829	6,318	5,922	396	60,939	56,438	4,501	Jalgaon
11	अहमदनगर	29,102	17,557	11,545	88,703	73,185	15,518	3,685	3,458	227	51,813	44,346	7,467	Ahmednagar
12	पुणे	58,062	38,239	19,823	6,25,375	5,47,371	78,004	11,139	9,982	1,157	2,83,765	2,43,293	40,472	Pune
13	सातारा	18,748	12,768	5,980	71,694	62,072	9,622	4,190	3,920	270	42,376	37,162	5,214	Satara
14	सांगली	20,552	13,108	7,444	72,230	62,328	9,902	3,472	3,272	200	32,864	30,166	2,698	Sangli

तक्ता क्रमांक / TABLE NO. 1.10-contd.

(1)	(2)	(15)	(16)	(17)	(18)	(19)	(20)	(21)	(22)	(23)	(24)	(25)	(26)	(2)
15	सोलापूर	50,623	18,369	32,254	1,41,542	1,05,284	36,258	3,855	3,628	227	59,988	53,945	6,043	Solapur
16	कोल्हापूर	35,563	25,362	10,201	1,98,209	1,77,192	21,017	4,789	4,389	400	56,503	51,580	4,923	Kolhapur
17	औरंगाबाद	14,796	10,470	4,326	1,28,319	1,14,056	14,263	3,882	3,609	273	78,277	67,940	10,337	Aurangabad
18	जालना	7,528	4,898	2,630	23,976	20,226	3,750	1,308	1,236	72	22,300	18,904	3,396	Jalna
19	परभणी	6,847	5,033	1,814	17,212	14,424	2,788	1,768	1,662	106	28,248	24,790	3,458	Parbhani
20	हिंगोली	3,967	2,913	1,054	7,904	6,724	1,180	650	611	39	11,013	9,508	1,505	Hingoli
21	बीड	10,204	6,894	3,310	24,308	20,284	4,024	4,666	4,444	222	26,794	23,522	3,272	Beed
22	नांदेड	14,457	9,387	5,070	34,800	28,182	6,618	3,116	2,947	169	50,634	44,202	6,432	Nanded
23	उस्मानाबाद	8,060	5,700	2,360	16,636	13,968	2,668	1,254	1,194	60	13,962	12,032	1,930	Osmanabad
24	लातूर	9,424	6,372	3,052	28,974	24,570	4,404	2,304	2,178	126	35,960	31,018	4,942	Latur
25	बुलढाणा	6,523	4,907	1,616	20,178	17,767	2,411	2,133	2,029	104	21,987	20,323	1,664	Buldhana
26	अकोला	5,280	3,975	1,305	26,288	23,038	3,250	2,829	2,680	149	27,836	26,169	1,667	Akola
27	वाशिम	3,000	2,160	840	6,124	5,313	811	872	834	38	8,563	7,791	772	Washim
28	अमरावती	11,832	8,758	3,074	30,332	26,210	4,122	4,297	4,051	246	44,192	41,300	2,892	Amravati
29	यवतमाळ	8,956	6,693	2,263	21,121	18,264	2,857	2,438	2,308	130	29,791	26,895	2,896	Yavatmal
30	वर्धा	8,398	6,420	1,978	26,348	23,494	2,854	1,792	1,674	118	23,324	20,618	2,706	Wardha
31	नागपूर	32,213	23,268	8,945	2,04,573	1,77,442	27,131	17,690	16,480	1210	1,56,355	1,34,919	21,436	Nagpur
32	भंडारा	10,154	5,648	4,506	18,468	14,814	3,654	1,138	1,042	96	16,282	13,488	2,794	Bhandara
33	गोंदिया	17,588	7,130	10,458	18,612	12,692	5,920	1,462	1,390	72	22,990	18,930	4,060	Gondia
34	चंद्रपूर	12,455	9,429	3,026	41,001	36,815	4,186	8,235	7,644	591	39,621	33,215	6,406	Chandrapur
35	गडचिरोली	4,252	3,094	1,158	4,454	3,884	570	804	770	34	8,084	6,482	1,602	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		6,69,366	4,51,614	2,17,752	45,01,602	39,14,764	5,86,838	1,58,403	1,46,411	11,992	20,24,611	17,99,164	2,25,447	Maharashtra State

तक्ता क्रमांक / TABLE NO. 1.10-contd.

अ.क्र.	जिल्हे	घाऊक व्यापार आणि किरकोळ व्यापार व मोटार वाहने आणि मोटार सायकलची दुरुस्ती / Wholesale and Retail Trade (Repair of motor vehicles and motor cycles)						परिवहन, साठवण व दळणवळण / Transportation and Storage			निवास व अन्न सेवा उपक्रम / Accommodation and food service activities			Districts
		घरगुती उद्योग / Household Industry			इतर घरगुती उद्योग / Other than Household Industry			एकूण	पुरुष	स्त्रिया	एकूण	पुरुष	स्त्रिया	
Sr.No.		एकूण	पुरुष	स्त्रिया	एकूण	पुरुष	स्त्रिया	एकूण	पुरुष	स्त्रिया	एकूण	पुरुष	स्त्रिया	
(1)	(2)	(27)	(28)	(29)	(30)	(31)	(32)	(33)	(34)	(35)	(36)	(37)	(38)	(2)
1	मुंबई शहर	336	321	15	2,20,741	1,98,749	21,992	1,19,392	1,10,513	8,879	40,524	37,272	3,252	Mumbai City
2	मुंबई उपनगर	1,104	1,063	41	5,29,476	4,76,669	52,807	3,69,175	3,47,651	21,524	89,004	81,133	7,871	Mumbai Suburban
3	ठाणे	1,266	1,213	53	4,58,010	4,06,605	51,405	3,21,741	3,03,240	18,501	74,724	67,623	7,101	Thane
4	रायगड	505	503	2	63,149	53,954	9,195	69,440	66,404	3,036	13,616	12,269	1,347	Raigad
5	रत्नागिरी	108	102	6	31,062	25,776	5,286	23,864	23,140	724	6,168	5,270	898	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	110	108	2	14,974	12,304	2,670	10,358	9,818	540	3,742	3,326	416	Sindhudurg
7	नाशिक	526	516	10	1,40,086	1,24,522	15,564	77,640	74,604	3,036	21,275	18,440	2,835	Nashik
8	धुळे	164	152	12	39,302	36,158	3,144	21,830	21,060	770	4,672	4,238	434	Dhule
9	नंदुरबार	70	70	0	19,896	18,444	1,452	9,476	9,241	235	2,290	2,063	227	Nandurbar
10	जळगाव	315	308	7	80,539	74,472	6,067	50,249	48,081	2,168	8,834	8,144	690	Jalgaon
11	अहमदनगर	518	505	13	82,643	73,937	8,706	41,613	40,219	1,394	15,745	13,603	2,142	Ahmednagar
12	पुणे	1,369	1,321	48	3,03,583	2,62,461	41,122	1,96,345	1,87,594	8,751	57,461	48,124	9,337	Pune
13	सातारा	440	426	14	57,704	50,016	7,688	41,668	39,850	1,818	10,058	8,588	1,470	Satara
14	सांगली	326	318	8	61,704	54,370	7,334	32,594	31,126	1,468	7,632	6,368	1,264	Sangli

तक्ता क्रमांक / TABLE NO. 1.10-contd.

(1)	(2)	(27)	(28)	(29)	(30)	(31)	(32)	(33)	(34)	(35)	(36)	(37)	(38)	(2)
15	सोलापूर	428	405	23	1,00,191	90,116	10,075	55,223	53,451	1,772	15,883	13,514	2,369	Solapur
16	कोल्हापूर	582	554	28	1,00,018	87,434	12,584	46,449	44,503	1,946	14,578	12,360	2,218	Kolhapur
17	औरंगाबाद	355	338	17	84,989	78,169	6,820	47,003	45,729	1,274	15,636	14,002	1,634	Aurangabad
18	जालना	112	104	8	31,912	29,198	2,714	16,022	15,400	622	4,896	4,436	460	Jalna
19	परभणी	127	120	7	33,259	30,988	2,271	16,578	15,978	600	4,938	4,492	446	Parbhani
20	हिंगोली	39	35	4	14,846	14,042	804	6,880	6,726	154	1,953	1,811	142	Hingoli
21	बीड	212	210	2	36,422	34,110	2,312	23,298	22,782	516	6,390	5,796	594	Beed
22	नांदेड	238	236	2	63,630	59,352	4,278	32,355	31,337	1,018	8,007	7,242	765	Nanded
23	उस्मानाबाद	148	148	0	18,678	17,074	1,604	15,136	14,762	374	3,798	3,366	432	Osmanabad
24	लातूर	134	126	8	47,068	43,392	3,676	24,050	23,010	1,040	5,908	5,164	744	Latur
25	बुलढाणा	80	80	0	36,257	33,948	2,309	17,360	17,010	350	4,246	3,976	270	Buldhana
26	अकोला	45	43	2	44,824	42,546	2,278	23,710	23,144	566	5,236	4,756	480	Akola
27	वाशिम	34	33	1	14,450	13,880	570	7,221	7,095	126	1,763	1,638	125	Washim
28	अमरावती	150	145	5	59,550	56,510	3,040	30,860	30,149	711	6,887	6,148	739	Amravati
29	यवतमाळ	112	111	1	43,607	40,765	2,842	21,359	20,908	451	5,661	4,939	722	Yavatmal
30	वर्धा	146	146	0	26,686	24,608	2,078	14,918	14,608	310	3,220	2,686	534	Wardha
31	नागपूर	682	670	12	1,84,529	1,65,777	18,752	1,01,958	96,899	5,059	27,224	23,068	4,156	Nagpur
32	भंडारा	48	42	6	17,562	15,550	2,012	7,896	7,454	442	2,470	2,070	400	Bhandara
33	गोंदिया	42	42	0	19,732	17,790	1,942	10,040	9,584	456	2,560	2,312	248	Gondia
34	चंद्रपूर	149	147	2	41,449	36,798	4,651	26,601	25,457	1,144	5,709	4,861	848	Chandrapur
35	गडचिरोली	78	78	0	8,722	7,684	1,038	3,346	3,264	82	1,124	870	254	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		11,098	10,739	359	31,31,250	28,08,168	3,23,082	19,33,648	18,41,791	91,857	5,03,832	4,45,968	57,864	Maharashtra State

तक्ता क्रमांक / TABLE NO. 1.10-contd...

माहिती व जनसंपर्क / Information and Communication														
अनु.क्र. Sr.No.	जिल्हे (2)	घरगुती उद्योग / Household Industry			इतर घरगुती उद्योग / Other than Household Industry			विमा आणि वित्तीय सेवा उपक्रम / Financial and Insurance activities			कार्यालय प्रशासकीय, कार्यालय समर्थन व सार्वजनिक प्रशासन आणि संरक्षण सेवा व अनिर्वाय सामाजिक सुरक्षा / Administrative and support service activities & Public Administration and Defence, Compulsory Social Security			Districts (2)
		एकूण Total (39)	पुरुष Males (40)	स्त्रिया Females (41)	एकूण Total (42)	पुरुष Males (43)	स्त्रिया Females (44)	एकूण Total (45)	पुरुष Males (46)	स्त्रिया Females (47)	एकूण Total (48)	पुरुष Males (49)	स्त्रिया Females (50)	
(1)	(2)	(39)	(40)	(41)	(42)	(43)	(44)	(45)	(46)	(47)	(48)	(49)	(50)	(2)
1	मुंबई शहर	402	321	81	25,109	19,070	6,039	67,043	49,373	17,670	2,16,817	1,72,887	43,930	Mumbai City
2	मुंबई उपनगर	892	744	148	1,09,346	84,864	24,482	2,16,139	1,59,976	56,163	4,70,308	3,70,804	99,504	Mumbai Suburban
3	ठाणे	721	621	100	86,981	69,492	17,489	1,49,224	1,15,537	33,687	3,99,954	3,21,588	78,366	Thane
4	रायगड	139	121	18	8,812	7,318	1,494	16,069	12,959	3,110	62,630	53,551	9,079	Raigad
5	रत्नागिरी	36	28	8	1,600	1,410	190	5,378	4,368	1,010	16,108	13,582	2,526	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	26	24	2	840	710	130	3,608	2,892	716	9,556	7,850	1,706	Sindhudurg
7	नाशिक	228	205	23	8,387	7,095	1,292	29,366	24,739	4,627	82,935	73,773	9,162	Nashik
8	धुळे	50	50	0	1,288	1,176	112	6,000	5,442	558	18,652	16,718	1,934	Dhule
9	नंदुरबार	21	21	0	441	415	26	2,207	2,044	163	8,324	7,290	1,034	Nandurbar
10	जळगाव	141	130	11	3,006	2,692	314	12,342	10,965	1,377	36,939	32,860	4,079	Jalgaon
11	अहमदनगर	156	147	9	3,194	2,753	441	16,531	14,669	1,862	46,523	41,272	5,251	Ahmednagar
12	पुणे	848	652	196	1,09,413	83,283	26,130	98,165	74,267	23,898	3,31,342	2,71,163	60,179	Pune
13	सातारा	126	100	26	2,680	2,272	408	17,248	14,680	2,568	31,332	27,022	4,310	Satara
14	सांगली	152	148	4	2,912	2,434	478	14,990	12,990	2,000	29,232	25,226	4,006	Sangli

तक्ता क्रमांक / TABLE NO. 1.10-contd...

(1)	(2)	(39)	(40)	(41)	(42)	(43)	(44)	(45)	(46)	(47)	(48)	(49)	(50)	(2)
15	सोलापूर	111	92	19	4,061	3,575	486	17,697	15,848	1,849	43,219	38,021	5,198	Solapur
16	कोल्हापूर	190	179	11	6,604	5,717	887	26,377	22,900	3,477	53,375	46,399	6,976	Kolhapur
17	औरंगाबाद	96	90	6	4,971	4,363	608	17,880	15,712	2,168	48,612	42,976	5,636	Aurangabad
18	जालना	26	26	0	656	614	42	3,546	3,250	296	12,744	11,440	1,304	Jalna
19	परभणी	18	18	0	890	824	66	4,508	4,188	320	14,423	12,842	1,581	Parbhani
20	हिंगोली	22	19	3	248	237	11	1,894	1,777	117	6,887	6,268	619	Hingoli
21	बीड	36	30	6	1,006	972	34	5,758	5,332	426	18,338	16,586	1,752	Beed
22	नांदेड	50	47	3	1,857	1,718	139	8,016	7,376	640	31,065	27,857	3,208	Nanded
23	उस्मानाबाद	26	26	0	600	560	40	3,642	3,386	256	13,020	11,746	1,274	Osmanabad
24	लातूर	20	20	0	1,470	1,320	150	7,188	6,506	682	21,710	19,566	2,144	Latur
25	बुलढाणा	48	44	4	1,177	1,113	64	6,462	5,909	553	18,193	16,091	2,102	Buldhana
26	अकोला	68	54	14	2,068	1,861	207	7,722	6,734	988	19,478	17,298	2,180	Akola
27	वाशिम	13	13	0	324	305	19	2,062	1,907	155	7,464	6,624	840	Washim
28	अमरावती	91	73	18	2,261	2,001	260	10,323	9,115	1,208	32,869	28,860	4,009	Amravati
29	यवतमाळ	36	36	0	1,243	1,088	155	6,515	5,903	612	20,790	18,357	2,433	Yavatmal
30	वर्धा	126	120	6	872	820	52	5,006	4,480	526	16,948	14,944	2,004	Wardha
31	नागपूर	275	232	43	14,475	12,026	2,449	45,238	38,142	7,096	1,08,065	91,708	16,357	Nagpur
32	भंडारा	26	26	0	650	554	96	4,346	3,732	614	12,040	10,470	1,570	Bhandara
33	गोंदिया	16	16	0	632	566	66	3,150	2,782	368	11,550	10,108	1,442	Gondia
34	चंद्रपूर	98	96	2	1,596	1,447	149	7,216	6,276	940	23,912	20,781	3,131	Chandrapur
35	गडचिरोली	62	62	0	318	294	24	1,534	1,384	150	13,506	12,000	1,506	Gadchiroli
	महाराष्ट्र राज्य	5,392	4,631	761	4,11,988	3,26,959	85,029	8,50,390	6,77,540	1,72,850	23,08,860	19,16,528	3,92,332	Maharashtra State

तक्ता क्रमांक / TABLE NO. 1.10-contd...

अनु.क्र.	जिल्हे	शिक्षण व मानवी आरोग्य व सामाजिक कार्य उपक्रम / Education & Human Health and Social Work activities			कला, करमणूक व मनोरंजन / इतर सेवा कार्ये / मालक असलेल्या कुटुंबाची कार्ये : अवगीकृत माल व सेवा / बाह्यस्थानिक संघटनेची कार्ये Arts, Entertainment and recreation/Other Service Activities/Activities of Households as Employers: Undifferentiated Goods and Services/Activities of Extra-Territorial organisation						मुख्य कामगार / Total Main Workers			Districts
		एकूण	पुरुष	स्त्रिया	घरगुती उद्योग / Household Industry			इतर घरगुती उद्योग / Other than Household Industry			एकूण	पुरुष	स्त्रिया	
Sr.No.		Total	Males	Females	Total	Males	Females	Total	Males	Females	Total	Males	Females	(2)
(1)	(2)	(39)	(40)	(41)	(42)	(43)	(44)	(45)	(46)	(47)	(48)	(49)	(50)	(2)
1	मुंबई शहर	63,252	26,853	36,399	11,132	6,284	4,848	1,16,793	62,818	53,975	12,08,177	9,74,168	2,34,009	Mumbai City
2	मुंबई उपनगर	1,80,834	74,458	106,376	28,476	14,398	14,078	3,20,110	1,55,979	1,64,131	35,15,744	28,10,804	7,04,940	Mumbai Suburban
3	ठाणे	1,99,633	86,831	112,802	30,015	13,773	16,242	2,87,952	1,53,746	1,34,206	39,30,389	30,59,739	8,70,650	Thane
4	रायगड	43,995	21,057	22,938	8,391	3,940	4,451	62,420	37,056	25,364	8,60,174	6,42,620	2,17,554	Raigad
5	रत्नागिरी	28,586	15,294	13,292	3,712	1,106	2,606	22,302	11,922	10,380	5,54,423	3,43,732	2,10,691	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	14,884	7,360	7,524	1,286	726	560	10,286	6,990	3,296	2,26,701	1,65,067	61,634	Sindhudurg
7	नाशिक	84,427	47,353	37,074	14,749	6,013	8,736	1,02,435	52,962	49,473	25,24,102	16,41,175	8,82,927	Nashik
8	धुळे	29,352	19,776	9,576	6,396	2,824	3,572	36,480	20,712	15,768	8,25,297	5,25,909	2,99,388	Dhule
9	नंदुरबार	17,525	11,360	6,165	4,924	2,115	2,809	24,856	13,685	11,171	6,64,070	3,96,105	2,67,965	Nandurbar
10	जळगाव	50,793	33,825	16,968	11,748	5,375	6,373	64,369	39,181	25,188	16,44,545	10,83,390	5,61,155	Jalgaon
11	अहमदनगर	68,222	40,584	27,638	17,763	6,947	10,816	86,356	50,467	35,889	20,38,759	12,26,433	8,12,326	Ahmednagar
12	पुणे	1,84,773	85,835	98,938	30,609	13,796	16,813	2,38,548	1,14,153	1,24,395	37,53,324	26,61,075	10,92,249	Pune
13	सातारा	48,564	26,526	22,038	11,108	4,312	6,796	47,172	26,836	20,336	11,84,155	7,80,864	4,03,291	Satara
14	सांगली	45,512	26,112	19,400	11,352	3,924	7,428	50,430	27,612	22,818	10,74,586	7,48,997	3,25,589	Sangli

तक्ता क्रमांक / TABLE NO. 1.10-contd...

(1)	(2)	(39)	(40)	(41)	(42)	(43)	(44)	(45)	(46)	(47)	(48)	(49)	(50)	(2)
15	सोलापूर	66,682	40,835	25,847	12,134	5,270	6,864	64,459	37,421	27,038	17,62,361	11,48,815	6,13,546	Solapur
16	कोल्हापूर	64,855	38,090	26,765	11,252	5,309	5,943	70,070	38,417	31,653	15,07,993	10,49,281	4,58,712	Kolhapur
17	औरंगाबाद	56,321	32,002	24,319	7,561	3,152	4,409	53,575	29,778	23,797	14,45,617	9,57,618	4,87,999	Aurangabad
18	जालना	19,232	12,298	6,934	4,962	1,934	3,028	30,122	17,344	12,778	8,43,975	5,08,046	3,35,929	Jalna
19	परभणी	22,957	15,679	7,278	4,104	1,685	2,419	27,172	16,977	10,195	7,56,817	4,73,578	2,83,239	Parbhani
20	हिंगोली	10,612	7,358	3,254	2,943	1,492	1,451	15,979	9,033	6,946	5,13,496	3,07,713	2,05,783	Hingoli
21	बीड	36,926	24,288	12,638	6,778	2,912	3,866	38,540	21,500	17,040	11,53,999	6,83,245	4,70,754	Beed
22	नांदेड	46,212	31,314	14,898	8,870	3,702	5,168	51,108	29,385	21,723	13,17,751	8,50,621	4,67,130	Nanded
23	उस्मानाबाद	20,882	14,026	6,856	7,352	2,658	4,694	26,682	14,920	11,762	7,02,436	4,42,218	2,60,218	Osmanabad
24	लातूर	40,522	27,994	12,528	4,938	2,164	2,774	37,490	22,646	14,844	9,64,702	6,33,971	3,30,731	Latur
25	बुलढाणा	30,085	21,139	8,946	4,530	2,257	2,273	31,710	18,768	12,942	11,07,866	6,82,862	4,25,004	Buldhana
26	अकोला	27,451	16,995	10,456	2,540	1,357	1,183	32,424	17,121	15,303	6,91,551	4,81,085	2,10,466	Akola
27	वाशिम	12,456	8,830	3,626	2,637	1,147	1,490	14,655	8,312	6,343	5,02,523	3,09,156	1,93,367	Washim
28	अमरावती	44,178	26,233	17,945	4,683	2,717	1,966	37,470	24,249	13,221	10,61,334	7,53,960	3,07,374	Amravati
29	यवतमाळ	34,101	21,398	12,703	5,413	2,810	2,603	36,128	20,161	15,967	11,96,248	7,44,391	4,51,857	Yavatmal
30	वर्धा	21,890	12,340	9,550	2,510	1,578	932	15,806	10,310	5,496	5,30,298	3,58,328	1,71,970	Wardha
31	नागपूर	95,723	46,629	49,094	10,530	6,354	4,176	97,237	51,032	46,205	16,54,680	12,24,036	4,30,644	Nagpur
32	भंडारा	17,508	10,316	7,192	2,006	1,220	786	13,094	7,564	5,530	4,13,511	2,62,520	1,50,991	Bhandara
33	गोंदिया	18,486	11,046	7,440	2,566	1,580	986	17,022	10,068	6,954	4,34,991	2,82,172	1,52,819	Gondia
34	चंद्रपूर	33,938	20,396	13,542	3,589	2,167	1,422	26,681	15,290	11,391	8,04,055	5,36,732	2,67,323	Chandrapur
35	गडचिरोली	15,820	10,430	5,390	3,298	1,664	1,634	15,496	8,690	6,806	3,92,803	2,39,909	1,52,894	Gadchiroli
	महाराष्ट्र राज्य	17,97,189	9,72,860	8,24,329	3,06,857	1,40,662	1,66,195	22,23,429	12,03,105	10,20,324	4,37,63,453	2,99,90,335	1,37,73,118	Maharashtra State

आधार : भारतीय जनगणना, २०११

Source : Population Census of India, 2011

1. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या / AREA AND POPULATION
तक्ता क्रमांक / TABLE No. 1.11
लोकसंख्या व कामगार यांचे वयोगट व लिंग यानुसार वर्गीकरण /
Distribution of Population and Workers by age groups and gender
(जनगणन, २०११ / Population Census, 2011)

('००० / In '000)

एकूण / ग्रामीण / नागरी Total / Rural / Urban	वय गट Age-group	एकूण लोकसंख्या Total Population			कामगार (मुख्य + सीमांतिक) Workers (Main + Marginal)		
		एकूण Total (3)	पुरुष Males (4)	स्त्रिया Females (5)	एकूण Total (6)	पुरुष Males (7)	स्त्रिया Females (8)
एकूण Total	5-9	98,20,654	51,78,177	46,42,477	2,14,462	1,15,649	98,813
	10-14	1,07,34,535	56,62,261	50,72,274	5,13,470	2,86,739	2,26,731
	15-19	1,06,27,267	57,10,400	49,16,867	24,82,461	15,75,711	9,06,750
	20-24	1,10,90,966	58,45,114	52,45,852	57,79,094	38,14,164	19,64,930
	25-29	1,01,47,113	52,72,560	48,74,553	68,79,750	46,67,850	22,11,900
	30-34	87,96,307	45,36,297	42,60,010	64,40,371	43,11,960	21,28,411
	35-39	82,47,160	42,09,434	40,37,726	61,98,580	40,59,081	21,39,499
	40-49	1,32,28,543	68,61,043	63,67,500	99,62,541	66,01,907	33,60,634
	50-59	88,05,131	45,55,120	42,50,011	61,21,749	41,05,399	20,16,350
	60-69	67,20,832	31,56,877	35,63,955	33,56,472	20,60,132	12,96,340
	70-79	32,05,909	15,54,723	16,51,186	10,45,418	7,24,992	3,20,426
	80+	11,80,194	5,42,109	6,38,085	2,53,820	1,73,622	80,198
	Age not stated	4,07,696	2,19,312	1,88,384	1,79,690	1,19,669	60,021
	एकूण / Total	11,23,74,333	5,82,43,056	5,41,31,277	4,94,27,878	3,26,16,875	1,68,11,003
ग्रामीण Rural	5-9	56,50,613	29,71,867	26,78,746	1,31,888	69,921	61,967
	10-14	62,56,057	32,88,156	29,67,901	3,57,216	1,86,841	1,70,375
	15-19	59,79,665	32,09,224	27,70,441	17,47,967	10,03,022	7,44,945
	20-24	57,64,844	30,18,199	27,46,645	36,49,916	21,39,555	15,10,361
	25-29	50,25,278	25,89,352	24,35,926	39,51,692	23,66,743	15,84,949
	30-34	43,95,201	22,18,757	21,76,444	36,85,952	21,42,902	15,43,050
	35-39	42,23,357	21,11,275	21,12,082	36,23,320	20,60,106	15,63,214
	40-49	69,30,697	35,32,093	33,98,604	59,50,276	34,41,909	25,08,367
	50-59	47,37,084	23,83,925	23,53,159	38,21,319	22,47,268	15,74,051
	60-69	41,64,255	18,90,899	22,73,356	26,08,275	14,83,581	11,24,694
	70-79	20,75,944	10,08,945	10,66,999	8,43,597	5,69,086	2,74,511
	80+	7,29,341	3,39,248	3,90,093	1,78,797	1,16,811	61,986
	Age not stated	2,05,929	1,08,723	97,206	1,00,656	59,326	41,330
	एकूण / Total	6,15,56,074	3,15,39,034	3,00,17,040	3,06,50,871	1,78,87,071	1,27,63,800
नागरी Urban	5-9	41,70,041	22,06,310	19,63,731	82,574	45,728	36,846
	10-14	44,78,478	23,74,105	21,04,373	1,56,254	99,898	56,356
	15-19	46,47,602	25,01,176	21,46,426	7,34,494	5,72,689	1,61,805
	20-24	53,26,122	28,26,915	24,99,207	21,29,178	16,74,609	4,54,569
	25-29	51,21,835	26,83,208	24,38,627	29,28,058	23,01,107	6,26,951
	30-34	44,01,106	23,17,540	20,83,566	27,54,419	21,69,058	5,85,361
	35-39	40,23,803	20,98,159	19,25,644	25,75,260	19,98,975	5,76,285
	40-49	62,97,846	33,28,950	29,68,896	40,12,265	31,59,998	8,52,267
	50-59	40,68,047	21,71,195	18,96,852	23,00,430	18,58,131	4,42,299
	60-69	25,56,577	12,65,978	12,90,599	7,48,197	5,76,551	1,71,646
	70-79	11,29,965	5,45,778	5,84,187	2,01,821	1,55,906	45,915
	80+	4,50,853	2,02,861	2,47,992	75,023	56,811	18,212
	Age not stated	2,01,767	1,10,589	91,178	79,034	60,343	18,691
	एकूण / Total	5,08,18,259	2,67,04,022	2,41,14,237	1,87,77,007	1,47,29,804	40,47,203

आधार : भारतीय जनगणना, २०११

Source : Population Census of India, 2011

1. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या / AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 1.12

धर्मानुसार लोकसंख्या / Population classified by religion

(जनगणना, २०११ / Population Census, 2011)

अनु. क्र. Sr. No.	जिल्हे (2)	हिंदू Hindu	मुस्लीम Muslims	ख्रिस्ती Christians	शीख Sikhs	बौद्ध Buddhist	जैन Jains	इतर धर्म व धर्ममते Other religions and persuasions	धर्म न सांगितलेले Religion not stated	एकूण Total	Districts (2)
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(2)
1	मुंबई शहर	18,73,762	7,73,173	84,555	13,471	1,34,257	1,66,000	31,094	9,099	30,85,411	Mumbai City
2	मुंबई उपनगर	63,37,132	17,95,788	3,22,476	47,288	4,69,568	3,43,639	18,345	22,726	93,56,962	Mumbai Suburban
3	ठाणे	87,16,055	13,55,630	2,80,700	39,149	4,49,617	1,72,052	9,862	37,083	1,10,60,148	Thane
4	रायगड	22,39,370	2,27,465	17,452	7,477	1,21,791	12,260	1,159	7,226	26,34,200	Raigad
5	रत्नागिरी	13,07,211	1,87,197	1,990	230	1,13,467	3,347	95	1,532	16,15,069	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	7,80,384	26,264	15,471	219	24,762	1,046	53	1,452	8,49,651	Sindhudurg
7	नाशिक	52,37,009	6,93,052	23,946	8,912	94,783	38,212	1,795	9,478	61,07,187	Nashik
8	धुळे	18,25,460	1,87,901	3,653	1,422	13,405	12,818	912	5,291	20,50,862	Dhule
9	नंदुरबार	15,21,618	96,182	8,467	685	4,969	6,191	2,907	7,276	16,48,295	Nandurbar
10	जळगाव	34,57,615	5,60,261	7,091	3,091	1,43,865	27,404	9,662	20,928	42,29,917	Jalgaon
11	अहमदनगर	41,07,143	3,20,743	22,766	5,431	33,898	38,718	1,408	13,052	45,43,159	Ahmednagar
12	पुणे	80,90,254	6,73,704	1,34,192	27,090	3,40,404	1,27,786	9,873	26,105	94,29,408	Pune
13	सातारा	26,91,952	1,46,970	4,408	1,182	1,41,315	12,810	676	4,428	30,03,741	Satara
14	सांगली	24,40,312	2,39,607	9,098	1,260	38,210	87,453	769	5,434	28,22,143	Sangli
15	सोलापूर	37,95,424	4,41,254	9,882	1,279	35,497	28,134	568	5,718	43,17,756	Solapur
16	कोल्हापूर	33,79,906	2,86,558	15,573	1,570	29,766	1,54,882	1,274	6,472	38,76,001	Kolhapur
17	औरंगाबाद	25,45,438	7,86,677	15,991	5,142	3,09,093	30,981	1,005	6,955	37,01,282	Aurangabad
18	जालना	15,04,641	2,74,221	12,542	1,629	1,52,540	9,619	336	3,518	19,59,046	Jalna

तक्ता क्रमांक / TABLE NO. 1.12-contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(2)
19	परभणी	13,28,385	3,06,364	2,081	1,371	1,87,899	6,238	262	3,486	18,36,086	Parbhani
20	हिंगोली	8,63,199	1,27,552	992	643	1,76,679	5,278	103	2,899	11,77,345	Hingoli
21	बीड	21,74,672	3,20,395	2,097	824	68,482	8,719	399	9,461	25,85,049	Beed
22	नांदेड	25,01,741	4,71,951	3,902	13,540	3,54,189	5,049	1,273	9,647	33,61,292	Nanded
23	उस्मानाबाद	14,37,623	1,78,925	942	340	28,216	4,530	195	6,805	16,57,576	Osmanabad
24	लातूर	20,06,984	3,67,664	2,387	935	66,535	6,387	310	2,994	24,54,196	Latur
25	बुलढाणा	18,45,424	3,54,236	3,531	1,668	3,64,229	12,242	522	4,406	25,86,258	Buldhana
26	अकोला	11,07,809	3,57,253	4,483	1,504	3,28,033	10,205	389	4,230	18,13,906	Akola
27	वाशिम	8,59,949	1,42,672	1,707	518	1,79,330	8,476	381	4,127	11,97,160	Washim
28	अमरावती	20,55,177	4,21,410	7,223	2,242	3,83,891	11,360	3,288	3,854	28,88,445	Amravati
29	यवतमाळ	22,51,401	2,39,236	4,567	1,596	2,49,874	11,422	3,745	10,507	27,72,348	Yavatmal
30	वर्धा	10,57,096	53,854	2,696	2,147	1,75,417	5,663	2,254	1,647	13,00,774	Wardha
31	नागपूर	34,92,202	3,90,974	34,667	20,469	6,68,050	24,528	12,181	10,499	46,53,570	Nagpur
32	भंडारा	10,09,352	26,502	2,145	831	1,54,458	1,017	3,555	2,474	12,00,334	Bhandara
33	गोंदिया	11,53,861	26,157	1,827	2,160	1,25,282	1,568	5,080	6,572	13,22,507	Gondia
34	चंद्रपूर	17,80,085	92,297	10,701	5,251	2,86,734	3,861	23,188	2,190	22,04,307	Chandrapur
35	गडचिरोली	9,27,411	21,063	3,872	681	82,695	454	30,047	6,719	10,72,942	Gadchiroli
महाराष्ट्र		8,97,03,057	1,29,71,152	10,80,073	2,23,247	65,31,200	14,00,349	1,78,965	2,86,290	11,23,74,333	Maharashtra

आधार : भारतीय जनगणना, २०११

Source : Population Census of India, 2011

1. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या / AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 1.13

राज्य व केंद्रशासित प्रदेशनिहाय लोकसंख्येची ठळक वैशिष्ट्ये / State and Union Territorywise salient features of Population

(जनगणना, २०११ / Population Census, 2011)

अनु.क्र. Sr. No.	राज्य / केंद्रशासित प्रदेश	क्षेत्रफळ चौ.कि.मी. Area (Sq. Kms.)	लोकसंख्या Population		लोकसंख्येतील बदल Variation in Population	शेकडा बदल Percentage Variations	दर हजार पुरुषांमागे स्त्रिया Female per 1,000 males	दर चौरस कि.मी.मागे लोकसंख्या Population per Sq. Km.	नागरी लोकसंख्येचे शेकडा प्रमाण Percentage of Urban Population	साक्षरतेचे शेकडा प्रमाण Literacy Percentage	अनुसूचित जाती / जमातीच एकूण लोकसंख्येशी शेकडा प्रमाण Percentage of SC/ST to Total Population	State / Union Territories
			2011	2001	2011-2001	2011-2001	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(2)
1	आंध्रप्रदेश	2,75,045	8,45,80,777	7,62,10,007	83,70,770	10.98	993	308	33.36	67.02	23.41	Andhra Pradesh
2	आसाम	78,438	3,12,05,576	2,66,55,528	45,50,048	17.07	958	398	14.10	72.19	19.6	Assam
3	अरुणाचल प्रदेश	83,743	13,83,727	10,97,968	2,85,759	26.03	938	17	22.94	65.38	68.79	Arunachal Pradesh
4	बिहार	94,163	10,40,99,452	8,29,98,509	2,11,00,943	25.42	918	1106	11.29	61.8	17.2	Bihar
5	छत्तीसगड	1,35,191	2,55,45,198	2,08,33,803	47,11,395	22.61	991	189	23.24	70.28	43.44	Chhattisgarh
6	गुजरात	1,96,024	6,04,39,692	5,06,71,017	97,68,675	19.28	919	308	42.60	78.03	21.5	Gujarat
7	गोवा	3,702	14,58,545	13,47,668	1,10,877	8.23	973	394	62.17	88.7	11.98	Goa
8	हरियाणा	44,212	2,53,51,462	2,11,44,564	42,06,898	19.9	879	573	34.88	75.55	20.17	Haryana
9	हिमाचल प्रदेश	55,673	68,64,602	60,77,900	7,86,702	12.94	972	123	10.03	82.8	30.9	Himachal Pradesh
10	जम्मू व काश्मीर	2,22,236	1,25,41,302	1,01,43,700	23,97,602	23.64	889	56	27.38	67.16	19.28	Jammu & Kashmir
11	झारखंड	79,714	3,29,88,134	2,69,45,829	60,42,305	22.42	948	414	24.05	66.41	38.29	Jharkhand
12	कर्नाटक	1,91,791	6,10,95,297	5,28,50,562	82,44,735	15.6	973	319	38.67	75.36	24.1	Karnataka
13	केरळ	38,863	3,34,06,061	3,18,41,374	15,64,687	4.91	1084	860	47.70	94	10.55	Kerala
14	मध्यप्रदेश	3,08,245	7,26,26,809	6,03,48,023	1,22,78,786	20.35	931	236	27.63	69.32	36.71	Madhya Pradesh
15	महाराष्ट्र राज्य	3,07,713	11,23,74,333	9,68,78,627	1,54,95,706	15.99	929	365	45.22	82.34	21.17	Maharashtra State

तक्ता क्रमांक / TABLE NO. 1.13-contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(2)
16	मणिपूर	22,327	25,70,390	21,66,788	4,03,602	18.63	992	115	32.45	79.21	38.9	Manipur
17	मेघालय	22,429	29,66,889	23,18,822	6,48,067	27.95	989	132	20.07	74.43	86.73	Meghalaya
18	मिझोराम	21,081	10,97,206	8,88,573	2,08,633	23.48	976	52	52.11	91.33	94.54	Mizoram
19	नागालँड	16,579	19,78,502	19,90,036	-11,534	-0.58	931	119	28.86	79.55	86.48	Nagaland
20	ओरिसा	1,55,707	4,19,74,218	3,68,04,660	51,69,558	14.05	979	270	16.69	72.87	39.98	Orissa
21	पंजाब	50,362	2,77,43,338	2,43,58,999	33,84,339	13.89	895	551	37.48	75.84	31.94	Punjab
22	राजस्थान	3,42,239	6,85,48,437	5,65,07,188	1,20,41,249	21.31	928	200	24.87	66.11	31.31	Rajasthan
23	सिक्कीम	7,096	6,10,577	5,40,851	69,726	12.89	890	86	25.15	81.42	38.43	Sikkim
24	तामीळनाडू	1,30,058	7,21,47,030	6,24,05,679	97,41,351	15.61	996	555	48.40	80.09	21.11	Tamil Nadu
25	त्रिपूरा	10,486	36,73,917	31,99,203	4,74,714	14.84	960	350	26.17	87.22	49.59	Tripura
26	उत्तर प्रदेश	2,40,928	19,98,12,341	16,61,97,921	3,36,14,420	20.23	912	829	22.27	67.68	21.27	Uttar Pradesh
27	उत्तराखंड	53,483	1,00,86,292	84,89,349	15,96,943	18.81	963	189	30.23	78.82	21.66	Uttaranchal
28	पश्चिम बंगाल	88,752	9,12,76,115	8,01,76,197	1,10,99,918	13.84	950	1028	31.87	76.26	29.32	West Bengal
29	अन्दमान व निकोबार बेटे	8,249	3,80,581	3,56,152	24,429	6.86	876	46	37.70	86.63	7.5	Andaman & Nicobar Islands
30	चंडिगड	114	10,55,450	9,00,635	1,54,815	17.19	818	9258	97.25	86.05	18.86	Chandigarh
31	दादर व नगरहवेली	491	3,43,709	2,20,490	1,23,219	55.88	774	700	46.72	76.24	53.75	Dadra & Nagar Haveli
32	दिल्ली	1,483	1,67,87,941	1,35,50,507	29,37,434	21.21	868	11320	97.50	86.21	16.75	Delhi
33	लक्षद्वीप	32	64,473	60,650	3,823	6.3	946	2015	78.07	91.85	94.8	Lakshadweep
34	पांडेचेरी	479	12,47,953	9,74,345	2,73,608	28.08	1037	2605	68.33	85.85	15.73	Pondicherry
35	दिव आणि दमन	112	2,43,247	1,58,204	85,043	53.76	618	2172	75.17	87.1	8.83	Diu & Daman
	भारत	32,87,240	1,21,05,69,573	1,02,83,10,328	18,19,59,245	17.69	943	368	31.15	72.99	25.25	India

आधार : भारतीय जनगणना, २०११

Source : Population Census of India, 2011

1. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या / AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 1.14

दि.१ मार्च रोजीची जिल्हावार प्रक्षेपित लोकसंख्या (२००२-२०११) / Districtwise projected Population as on 1st March (2002-2011)

(‘०००/’000)

अनु.क्र. Sr.No.	जिल्हा	लोकसंख्या Population 2001 जनगणना / Census	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	District
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(2)
1	मुंबई शहर	3,338	3,421	3,504	3,589	3,674	3,760	3,846	3,934	4,022	4,111	4,202	Mumbai City
2	मुंबई उपनगर	8,640	8,856	9,070	9,289	9,509	9,731	9,957	10,183	10,412	10,642	10,876	Mumbai Suburban
3	ठाणे	8,132	8,298	8,461	8,627	8,792	8,958	9,125	9,292	9,459	9,627	9,795	Thane
4	रायगड	2,208	2,235	2,261	2,287	2,312	2,336	2,360	2,383	2,406	2,428	2,449	Raigad
5	रत्नागिरी	1,697	1,714	1,730	1,746	1,761	1,776	1,790	1,803	1,815	1,827	1,839	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	869	877	885	893	901	908	915	921	927	933	938	Sindhudurg
7	नाशिक	4,994	5,068	5,139	5,210	5,280	5,349	5,418	5,486	5,552	5,617	5,682	Nashik
8	धुळे	1,708	1,730	1,750	1,771	1,791	1,810	1,829	1,848	1,866	1,883	1,901	Dhule
9	नंदुरबार	1,312	1,326	1,339	1,353	1,365	1,378	1,389	1,401	1,412	1,422	1,432	Nandurbar
10	जळगाव	3,683	3,731	3,777	3,823	3,867	3,911	3,954	3,996	4,037	4,077	4,116	Jalgaon
11	अहमदनगर	4,041	4,088	4,132	4,176	4,218	4,260	4,300	4,339	4,376	4,412	4,447	Ahmednagar
12	पुणे	7,233	7,363	7,489	7,618	7,746	7,873	8,001	8,127	8,253	8,379	8,505	Pune
13	सातारा	2,809	2,839	2,867	2,895	2,921	2,947	2,972	2,995	3,018	3,039	3,060	Satara
14	सांगली	2,584	2,616	2,646	2,676	2,706	2,734	2,762	2,790	2,816	2,842	2,867	Sangli
15	सोलापूर	3,850	3,902	3,952	4,002	4,051	4,100	4,147	4,194	4,239	4,283	4,327	Solapur
16	कोल्हापूर	3,523	3,570	3,615	3,659	3,703	3,746	3,788	3,829	3,869	3,908	3,946	Kolhapur
17	औरंगाबाद	2,897	2,939	2,980	3,021	3,061	3,100	3,139	3,178	3,215	3,252	3,289	Aurangabad

तक्ता क्रमांक / TABLE NO. 1.14-contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(2)
18	जालना	1,613	1,632	1,649	1,666	1,683	1,699	1,715	1,730	1,745	1,759	1,773	Jalna
19	परभणी	1,528	1,549	1,568	1,588	1,608	1,627	1,646	1,664	1,682	1,700	1,717	Parbhani
20	हिंगोली	987	998	1,008	1,018	1,028	1,037	1,046	1,054	1,063	1,070	1,078	Hingoli
21	बीड	2,161	2,186	2,209	2,231	2,253	2,275	2,295	2,315	2,334	2,352	2,370	Beed
22	नांदेड	2,876	2,912	2,945	2,979	3,011	3,043	3,074	3,104	3,133	3,161	3,189	Nanded
23	उस्मानाबाद	1,487	1,503	1,518	1,533	1,548	1,562	1,575	1,588	1,600	1,612	1,624	Osmanabad
24	लातूर	2,080	2,106	2,130	2,154	2,177	2,200	2,222	2,244	2,265	2,285	2,305	Latur
25	बुलढाणा	2,232	2,259	2,284	2,309	2,333	2,356	2,379	2,401	2,422	2,443	2,463	Buldhana
26	अकोला	1,630	1,654	1,677	1,701	1,723	1,746	1,768	1,790	1,812	1,833	1,854	Akola
27	वाशिम	1,020	1,032	1,042	1,053	1,063	1,073	1,083	1,092	1,101	1,110	1,118	Washim
28	अमरावती	2,607	2,644	2,679	2,714	2,749	2,783	2,816	2,849	2,882	2,913	2,945	Amravati
29	यवतमाळ	2,458	2,486	2,513	2,539	2,564	2,589	2,613	2,635	2,657	2,679	2,699	Yavatmal
30	वर्धा	1,237	1,252	1,267	1,282	1,297	1,311	1,325	1,338	1,351	1,364	1,377	Wardha
31	नागपूर	4,068	4,145	4,221	4,298	4,374	4,450	4,527	4,604	4,680	4,756	4,833	Nagpur
32	भंडारा	1,136	1,149	1,160	1,172	1,183	1,193	1,204	1,213	1,223	1,232	1,240	Bhandara
33	गोंदिया	1,201	1,213	1,225	1,236	1,247	1,257	1,267	1,277	1,286	1,294	1,303	Gondia
34	चंद्रपूर	2,071	2,099	2,126	2,154	2,180	2,206	2,232	2,257	2,282	2,306	2,329	Chandrapur
35	गडचिरोली	970	980	988	996	1,004	1,012	1,019	1,025	1,032	1,038	1,043	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		93,879	98,369	99,806	1,01,259	1,02,682	1,04,094	1,05,497	1,06,881	1,08,243	1,09,591	1,10,930	Maharashtra State

टिप : आकडे संक्षिप्तात असल्यामुळे बेरजा जुळणार नाहीत / Note : Total may not tally due to rounding.

आधार : अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई / Source : Directorate of Economics & Statistics, Government of Maharashtra, Mumbai

1. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या / AREA AND POPULATION
तक्ता क्रमांक / TABLE No. 1.15
लोकसंख्येतील साक्षरतेचे प्रमाण/ Literacy rate of Population
(जनगणना, २०११/ Population Census, 2011)

अ.क्र. Sr.No.	जिल्हे (2)	साक्षर लोकसंख्या Literate population									साक्षर लोकसंख्येची एकूण लोकसंख्येशी टक्केवारी Literate population as % to above 0-6 age group			Districts (2)
		ग्रामीण / Rural			नागरी / Urban			एकूण / Total			एकूण Total	पुरुष Males	स्त्रिया Females	
		एकूण Total	पुरुष Males	स्त्रिया Females	एकूण Total	पुरुष Males	स्त्रिया Females	एकूण Total	पुरुष Males	स्त्रिया Females				
(1)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)		
1	मुंबई शहर	0	0	0	25,09,022	14,10,680	10,98,342	25,09,022	14,10,680	10,98,342	89.21	91.48	86.45	Mumbai City
2	मुंबई उपनगर	0	0	0	75,75,485	42,23,029	33,52,456	75,75,485	42,23,029	33,52,456	89.91	92.92	86.37	Mumbai Suburban
3	ठाणे	15,39,885	8,83,410	6,56,475	66,87,276	37,07,986	29,79,290	82,27,161	45,91,396	36,35,765	84.53	88.72	79.77	Thane
4	रायगड	11,62,891	6,39,701	5,23,190	7,77,103	4,19,991	3,57,112	19,39,994	10,59,692	8,80,302	83.14	89.13	76.92	Raigad
5	रत्नागिरी	9,79,357	5,07,199	4,72,158	2,20,035	1,11,813	1,08,222	11,99,392	6,19,012	5,80,380	82.18	90.93	74.53	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	5,76,273	3,02,111	2,74,162	89,794	46,178	43,616	6,66,067	3,48,289	3,17,778	85.56	91.58	79.81	Sindhudurg
7	नाशिक	23,26,432	13,06,464	10,19,968	20,18,934	10,91,074	9,27,860	43,45,366	23,97,538	19,47,828	82.31	88.17	76.08	Nashik
8	धुळे	8,57,440	4,89,478	3,67,962	4,36,476	2,33,910	2,02,566	12,93,916	7,23,388	5,70,528	72.8	79.5	65.77	Dhule
9	नंदुरबार	6,96,260	3,95,314	3,00,946	2,10,249	1,16,785	93,464	9,06,509	5,12,099	3,94,410	64.38	72.17	56.47	Nandurbar
10	जळगाव	18,77,562	10,80,250	7,97,312	10,14,320	5,48,973	4,65,347	28,91,882	16,29,223	12,62,659	78.2	85.36	70.56	Jalgaon
11	अहमदनगर	24,45,147	13,92,891	10,52,256	7,06,743	3,80,464	3,26,279	31,51,890	17,73,355	13,78,535	79.05	86.82	70.89	Ahmednagar
12	पुणे	26,22,222	14,72,191	11,50,031	45,49,501	24,68,019	20,81,482	71,71,723	39,40,210	32,31,513	86.15	90.84	81.05	Pune
13	सातारा	17,70,750	9,60,799	8,09,951	4,54,944	2,40,235	2,14,709	22,25,694	12,01,034	10,24,660	82.87	89.42	76.31	Satara
14	सांगली	14,95,094	8,27,806	6,67,288	5,54,373	2,93,744	2,60,629	20,49,467	11,21,550	9,27,917	81.48	88.22	74.59	Sangli
15	सोलापूर	18,82,788	10,91,085	7,91,703	10,27,888	5,60,181	4,67,707	29,10,676	16,51,266	12,59,410	77.02	85.03	68.55	Solapur

तक्ता क्रमांक / TABLE NO. 1.15-contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(2)
16	कोल्हापूर	18,53,869	10,39,715	8,14,154	9,71,976	5,20,045	4,51,931	28,25,845	15,59,760	12,66,085	81.51	88.57	74.22	Kolhapur
17	औरंगाबाद	12,93,330	7,68,411	5,24,919	12,10,507	6,62,525	5,47,982	25,03,837	14,30,936	10,72,901	79.02	87.37	70.08	Aurangabad
18	जालना	9,31,514	5,54,670	3,76,844	2,64,009	1,44,758	1,19,251	11,95,523	6,99,428	4,96,095	71.52	81.53	60.95	Jalna
19	परभणी	7,63,448	4,50,696	3,12,752	3,94,366	2,15,595	1,78,771	11,57,814	6,66,291	4,91,523	73.34	82.64	63.63	Parbhani
20	हिंगोली	6,58,152	3,78,697	2,79,455	1,32,591	71,854	60,737	7,90,743	4,50,551	3,40,192	78.17	86.94	68.95	Hingoli
21	बीड	13,35,589	7,77,837	5,57,752	3,82,918	2,09,348	1,73,570	17,18,507	9,87,185	7,31,322	76.99	85.55	67.82	Beed
22	नांदेड	15,29,317	8,92,050	6,37,267	6,60,108	3,63,172	2,96,936	21,89,425	12,55,222	9,34,203	75.45	84.27	66.15	Nanded
23	उस्मानाबाद	9,26,022	5,28,743	3,97,279	2,11,788	1,15,561	96,227	11,37,810	6,44,304	4,93,506	78.44	85.84	70.51	Osmanabad
24	लातूर	11,94,845	6,83,249	5,11,596	4,55,827	2,49,183	2,06,644	16,50,672	9,32,432	7,18,240	77.26	84.39	69.63	Latur
25	बुलढाणा	14,50,758	8,18,571	6,32,187	4,86,539	2,56,299	2,30,240	18,79,874	10,48,892	8,30,982	83.4	90.54	75.84	Buldhana
26	अकोला	8,29,355	4,53,144	3,76,211	8,51,180	4,45,439	4,05,741	14,11,281	7,58,977	6,52,304	88.05	92.34	83.54	Akola
27	वाशिम	7,06,756	4,00,484	3,06,272	1,63,161	87,219	75,942	8,69,917	4,87,703	3,82,214	83.25	90.55	75.48	Washim
28	अमरावती	14,00,695	7,61,665	6,39,030	5,81,926	3,05,833	2,76,093	22,51,875	12,07,104	10,44,771	87.38	91.46	83.1	Amravati
29	यवतमाळ	15,36,035	8,59,681	6,76,354	4,29,116	2,30,321	1,98,795	20,22,574	11,15,980	9,06,594	82.82	89.41	75.93	Yavatmal
30	वर्धा	6,65,082	3,65,198	2,99,884	3,54,376	1,87,419	1,66,957	10,19,458	5,52,617	4,66,841	86.99	91.92	81.81	Wardha
31	नागपूर	10,72,979	5,89,827	4,83,152	26,00,829	13,69,393	12,31,436	36,73,808	19,59,220	17,14,588	88.39	92.09	84.51	Nagpur
32	भंडारा	7,08,328	3,88,442	3,19,886	1,91,532	1,00,267	91,265	8,99,860	4,88,709	4,11,151	83.76	90.35	77.08	Bhandara
33	गोंदिया	8,18,421	4,45,490	3,72,931	1,85,822	97,347	88,475	10,04,243	5,42,837	4,61,406	84.95	92.04	77.89	Gondiya
34	चंद्रपूर	9,62,394	5,41,613	4,20,781	6,16,221	3,30,952	2,85,269	15,78,615	8,72,565	7,06,050	80.01	86.79	72.97	Chandrapur
35	गडचिरोली	6,13,771	3,44,593	2,69,178	94,594	50,517	44,077	7,08,365	3,95,110	3,13,255	74.36	82.31	66.27	Gadchiroli
	महाराष्ट्र राज्य	4,14,82,761	2,33,91,475	1,80,91,286	4,00,71,529	2,18,66,109	1,82,05,420	8,15,54,290	4,52,57,584	3,62,96,706	82.34	88.38	75.87	Maharashtra State

आधार : भारतीय जनगणना, २०११

Source : Population Census of India, 2011

1. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या / AREA AND POPULATION
तक्ता क्रमांक / TABLE No. 1.16
अनुसूचित जातींच्या लोकसंख्येतील साक्षरतेचे प्रमाण / Literacy rate of Scheduled Castes
(जनगणना, २०११/ Population Census, 2011)

अनु. क्र. Sr. No. (1)	जिल्हे (2)	साक्षर लोकसंख्या / Literate population									साक्षर लोकसंख्येची एकूण लोकसंख्येशी टक्केवारी Literate population as percentage to total population			Districts (2)
		ग्रामीण / Rural			नागरी / Urban			एकूण / Total			एकूण Total (12)	पुरुष Males (13)	स्त्रिया Females (14)	
		एकूण Total (3)	पुरुष Males (4)	स्त्रिया Females (5)	एकूण Total (6)	पुरुष Males (7)	स्त्रिया Females (8)	एकूण Total (9)	पुरुष Males (10)	स्त्रिया Females (11)				
1	मुंबई शहर	0	0	0	1,74,664	94,080	80,584	1,74,664	94,080	80,584	87.48	93.11	81.71	Mumbai City
2	मुंबई उपनगर	0	0	0	4,43,479	2,43,862	1,99,617	4,43,479	2,43,862	1,99,617	85.32	91.35	78.95	Mumbai Suburban
3	ठाणे	62,165	34,750	27,415	4,84,411	2,65,730	2,18,681	5,46,576	3,00,480	2,46,096	84.73	90.03	79.05	Thane
4	रायगड	47,302	25,389	21,913	56,206	29,871	26,335	1,03,508	55,260	48,248	86.31	91.75	80.83	Raigad
5	रत्नागिरी	42,335	22,299	20,036	7,866	4,099	3,767	50,201	26,398	23,803	82.53	91.61	74.35	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	35,425	18,727	16,698	5,670	2,925	2,745	41,095	21,652	19,443	80.72	88.87	73.24	Sindhudurg
7	नाशिक	1,60,187	89,939	70,248	2,38,085	1,29,827	1,08,258	3,98,272	2,19,766	1,78,506	82.55	89.83	75.06	Nashik
8	धुळे	51,275	29,954	21,321	33,009	17,879	15,130	84,284	47,833	36,451	75.40	84.35	66.18	Dhule
9	नंदुरबार	19,613	11,442	8,171	12,752	6,935	5,817	32,365	18,377	13,988	76.91	86.70	66.98	Nandurbar
10	जळगाव	1,64,711	97,544	67,167	85,891	47,431	38,460	2,50,602	1,44,975	1,05,627	73.71	83.54	63.46	Jalgaon
11	अहमदनगर	2,88,399	1,64,741	1,23,658	93,395	50,772	42,623	3,81,794	2,15,513	1,66,281	76.52	85.30	67.51	Ahmednagar
12	पुणे	2,46,839	1,38,396	1,08,443	5,92,330	3,21,914	2,70,416	8,39,169	4,60,310	3,78,859	81.59	87.87	75.06	Pune
13	सातारा	1,71,803	94,687	77,116	56,501	30,241	26,260	2,28,304	1,24,928	1,03,376	79.46	87.22	71.75	Satara
14	सांगली	1,71,500	95,830	75,670	72,461	38,697	33,764	2,43,961	1,34,527	1,09,434	78.00	86.21	69.83	Sangli
15	सोलापूर	2,67,793	1,57,955	1,09,838	1,42,196	79,047	63,149	4,09,989	2,37,002	1,72,987	72.48	82.23	62.35	Solapur
16	कोल्हापूर	2,39,351	1,34,325	1,05,026	1,09,271	58,992	50,279	3,48,622	1,93,317	1,55,305	77.79	86.27	69.31	Kolhapur

तक्ता क्रमांक / TABLE NO. 1.16-contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(2)
17	औरंगाबाद	1,45,391	86,724	58,667	2,04,999	1,14,963	90,036	3,50,390	2,01,687	1,48,703	76.06	85.52	66.15	Aurangabad
18	जालना	1,22,831	73,358	49,473	29,508	16,522	12,986	1,52,339	89,880	62,459	66.20	76.72	55.29	Jalna
19	परभणी	97,170	57,310	39,860	49,659	27,770	21,889	1,46,829	85,080	61,749	69.38	79.15	59.29	Parbhani
20	हिंगोली	1,03,211	59,420	43,791	14,962	8,207	6,755	1,18,173	67,627	50,546	75.46	84.55	65.98	Hingoli
21	बीड	1,67,947	97,127	70,820	51,172	28,297	22,875	2,19,119	1,25,424	93,695	73.02	81.97	63.71	Beed
22	नांदेड	2,85,236	1,66,290	1,18,946	1,18,054	65,785	52,269	4,03,290	2,32,075	1,71,215	73.19	82.19	63.72	Nanded
23	उस्मानाबाद	1,38,119	79,266	58,853	31,900	17,692	14,208	1,70,019	96,958	73,061	73.52	81.61	64.98	Osmanabad
24	लातूर	2,24,695	1,29,221	95,474	75,631	41,881	33,750	3,00,326	1,71,102	1,29,224	72.55	80.25	64.37	Latur
25	बुलढाणा	2,64,068	1,52,126	1,11,942	56,097	30,708	25,389	3,20,165	1,82,834	1,37,331	78.56	87.82	68.90	Buldhana
26	अकोला	1,83,057	1,02,862	80,195	84,310	45,373	38,937	2,67,367	1,48,235	1,19,132	83.19	90.23	75.83	Akola
27	वाशिम	1,39,858	79,626	60,232	21,315	11,490	9,825	1,61,173	91,116	70,057	80.50	88.93	71.65	Washim
28	अमरावती	2,57,941	1,43,467	1,14,474	1,26,629	67,383	59,246	3,84,570	2,10,850	1,73,720	84.57	90.58	78.27	Amravati
29	यवतमाळ	1,78,648	99,854	78,794	61,973	32,901	29,072	2,40,621	1,32,755	1,07,866	82.80	90.06	75.32	Yavatmal
30	वर्धा	87,755	48,731	39,024	60,738	32,330	28,408	1,48,493	81,061	67,432	86.60	92.56	80.38	Wardha
31	नागपूर	1,72,662	94,762	77,900	5,16,596	2,69,776	2,46,820	6,89,258	3,64,538	3,24,720	88.49	92.66	84.23	Nagpur
32	भंडारा	1,17,985	64,637	53,348	37,178	19,267	17,911	1,55,163	83,904	71,259	85.60	92.49	78.70	Bhandara
33	गोंदिया	1,04,787	56,797	47,990	33,009	17,071	15,938	1,37,796	73,868	63,928	87.15	94.21	80.21	Gondiya
34	चंद्रपूर	1,31,870	74,079	57,791	1,26,101	67,768	58,333	2,57,971	1,41,847	1,16,124	82.25	89.14	75.14	Chandrapur
35	गडचिरोली	70,309	39,558	30,751	15,412	8,197	7,215	85,721	47,755	37,966	78.81	86.90	70.54	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		49,62,238	28,21,193	21,41,045	43,23,430	23,45,683	19,77,747	92,85,668	51,66,876	41,18,792	79.66	87.18	71.89	Maharashtra State

आधार : भारतीय जनगणना, २०११

Source : Population Census of India, 2011

1. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या / AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 1.17

अनुसूचित जमातींच्या लोकसंख्येतील साक्षरतेचे प्रमाण / Literacy rate of Scheduled Tribes
(जनगणना, २०११ / Population Census, 2011)

अनु.क्र. Sr.No.	जिल्हे (2)	साक्षर लोकसंख्या / Literate population									साक्षर लोकसंख्येची एकूण लोकसंख्येशी टक्केवारी Literate population as percentage to total population			Districts (2)
		ग्रामीण / Rural			नागरी / Urban			एकूण / Total			एकूण	पुरुष	स्त्रिया	
		एकूण Total	पुरुष Males	स्त्रिया Females	एकूण Total	पुरुष Males	स्त्रिया Females	एकूण Total	पुरुष Males	स्त्रिया Females				
(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)			
1	मुंबई शहर	0	0	0	18,876	10,723	8,153	18,876	10,723	8,153	83.41	87.86	78.20	Mumbai City
2	मुंबई उपनगर	0	0	0	76,304	42,947	33,357	76,304	42,947	33,357	82.05	87.71	75.75	Mumbai Suburban
3	ठाणे	5,76,208	3,38,624	2,37,584	1,84,913	1,02,030	82,883	7,61,121	4,40,654	3,20,467	58.87	68.52	49.32	Thane
4	रायगड	1,26,918	73,587	53,331	22,692	12,630	10,062	1,49,610	86,217	63,393	57.59	66.04	49.05	Raigad
5	रत्नागिरी	10,211	6,008	4,203	1,208	654	554	11,419	6,662	4,757	65.12	74.27	55.53	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	4,344	2,346	1,998	731	396	335	5,075	2,742	2,333	81.92	86.64	77.00	Sindhudurg
7	नाशिक	7,63,316	4,33,569	3,29,747	1,07,701	60,416	47,285	8,71,017	4,93,985	3,77,032	66.56	74.67	58.26	Nashik
8	धुळे	2,52,046	1,47,893	1,04,153	22,267	12,528	9,739	2,74,313	1,60,421	1,13,892	50.91	59.02	42.65	Dhule
9	नंदुरबार	4,98,794	2,84,392	2,14,402	29,584	16,064	13,520	5,28,378	3,00,456	2,27,922	55.03	63.16	47.04	Nandurbar
10	जळगाव	2,53,972	1,52,506	1,01,466	41,940	23,625	18,315	2,95,912	1,76,131	1,19,781	58.85	68.41	48.82	Jalgaon
11	अहमदनगर	1,83,292	1,07,884	75,408	15,014	8,455	6,559	1,98,306	1,16,339	81,967	62.24	72.43	51.88	Ahmednagar
12	पुणे	1,51,090	86,428	64,662	68,222	37,952	30,270	2,19,312	1,24,380	94,932	73.11	80.90	64.92	Pune
13	सातारा	13,838	7,754	6,084	4,431	2,419	2,012	18,269	10,173	8,096	73.03	79.46	66.29	Satara
14	सांगली	7,994	4,448	3,546	3,936	2,132	1,804	11,930	6,580	5,350	76.16	82.23	69.83	Sangli
15	सोलापूर	27,504	16,502	11,002	19,243	10,740	8,503	46,747	27,242	19,505	70.54	80.35	60.26	Solapur
16	कोल्हापूर	15,528	8,635	6,893	5,748	3,149	2,599	21,276	11,784	9,492	79.99	86.97	72.74	Kolhapur

तक्ता क्रमांक / TABLE NO. 1.17-contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(2)
17	औरंगाबाद	56,297	34,353	21,944	17,941	10,172	7,769	74,238	44,525	29,713	62.84	73.38	51.70	Aurangabad
18	जालना	18,253	11,163	7,090	4,637	2,685	1,952	22,890	13,848	9,042	64.84	75.45	53.35	Jalna
19	परभणी	17,194	10,211	6,983	5,540	3,070	2,470	22,734	13,281	9,453	66.72	77.04	56.14	Parbhani
20	हिंगोली	64,271	37,471	26,800	3,977	2,258	1,719	68,248	39,729	28,519	72.22	81.92	62.00	Hingoli
21	बीड	14,102	8,237	5,865	4,505	2,483	2,022	18,607	10,720	7,887	68.90	77.69	59.72	Beed
22	नांदेड	1,45,784	85,321	60,463	26,875	15,155	11,720	1,72,659	1,00,476	72,183	70.56	80.50	60.22	Nanded
23	उस्मानाबाद	16,663	9,794	6,869	3,924	2,242	1,682	20,587	12,036	8,551	68.25	77.37	58.53	Osmanabad
24	लातूर	29,201	16,772	12,429	6,607	3,732	2,875	35,808	20,504	15,304	72.30	79.92	64.12	Latur
25	बुलढाणा	64,968	37,834	27,134	6,605	3,719	2,886	71,573	41,553	30,020	68.59	77.64	59.07	Buldhana
26	अकोला	57,571	32,470	25,101	11,728	6,319	5,409	69,299	38,789	30,510	79.20	86.52	71.51	Akola
27	वाशिम	49,327	28,446	20,881	2,400	1,325	1,075	51,727	29,771	21,956	74.74	83.85	65.13	Washim
28	अमरावती	2,35,147	1,32,977	1,02,170	26,606	14,634	11,972	2,61,753	1,47,611	1,14,142	75.05	83.08	66.70	Amravati
29	यवतमाळ	3,13,364	1,76,150	1,37,214	30,903	16,503	14,400	3,44,267	1,92,653	1,51,614	76.13	84.06	67.98	Yavatmal
30	वर्धा	86,641	48,582	38,059	18,832	10,137	8,695	1,05,473	58,719	46,754	78.93	85.72	71.79	Wardha
31	नागपूर	1,34,448	75,110	59,338	1,85,694	99,764	85,930	3,20,142	1,74,874	1,45,268	82.24	87.94	76.30	Nagpur
32	भंडारा	55,209	30,555	24,654	7,911	4,183	3,728	63,120	34,738	28,382	79.25	87.46	71.08	Bhandara
33	गोंदिया	1,41,644	78,054	63,590	9,695	5,206	4,489	1,51,339	83,260	68,079	79.04	88.21	70.13	Gondiya
34	चंद्रपूर	2,06,709	1,17,053	89,656	49,654	26,918	22,736	2,56,363	1,43,971	1,12,392	73.77	82.01	65.36	Chandrapur
35	गडचिरोली	2,34,648	1,31,714	1,02,934	13,821	7,335	6,486	2,48,469	1,39,049	1,09,420	68.03	76.33	59.76	Gadchiroli
	महाराष्ट्र	48,26,496	27,72,843	20,53,653	10,60,665	5,84,700	4,75,965	58,87,161	33,57,543	25,29,618	65.73	74.27	57.02	Maharashtra

आधार : भारतीय जनगणना, २०११

Source : Population Census of India, 2011

1. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या / AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 1.18

बिगरशेती व्यवसायातील आणि शेतमजूरांव्यतिरिक्त कामगारांचे (मुख्य व सीमान्त कामगार) मुख्य व्यवसाय गटांनुसार वर्गीकरण /
Occupational classification of persons at work (Main and Marginal workers) other than cultivators and agricultural labourers into main divisions
(जनगणना, २०११/ Population Census, 2011)

अ. क्र.	जिल्हे	ग्रामीण नागरी एकूण	विधायक वरिष्ठ अधिकृत आणि व्यवस्थापक Legislators, Senior officials, and Managers	धंदेवाईक, तंत्र विशारद आणि तत्सम लोक Professionals	तंत्रज्ञ आणि सहकारी व्यावसायिक Technicians and Associate Professionals	कारकून Clerks	विक्रेते Service workers and shop market Sales workers	कुशल शेती व मत्स्यव्यवसाय करणारे Skilled agricultural and fishery workers	हस्तकला आणि संबंधित उद्योग कामगार Craft and related trade workers	यंत्रचालक Plant and machine operators and assemblers	प्राथमिक व्यवसाय Elementary occupations	अवर्गीकृत Workers not classified by occupations	एकूण Total	Rural Urban Total	Districts	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(3)	(2)	
1	मुंबई शहर	ए	75,155	79,340	86,993	1,21,428	2,64,691	6,209	2,00,690	1,04,190	2,08,044	1,25,448	12,72,188	T	Mumbai City	
		ग्रा	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		R
		ना	75,155	79,340	86,993	1,21,428	2,64,691	6,209	2,00,690	1,04,190	2,08,044	1,25,448	12,72,188	U		
2	मुंबई उपनगर	ए	4,11,066	2,85,663	2,77,205	3,03,934	4,80,665	15,586	5,88,611	3,72,580	6,48,456	3,14,919	36,98,685	T	Mumbai Suburban	
		ग्रा	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		R
		ना	4,11,066	2,85,663	2,77,205	3,03,934	4,80,665	15,586	5,88,611	3,72,580	6,48,456	3,14,919	36,98,685	U		
3	ठाणे	ए	3,68,518	2,39,333	2,76,025	2,95,233	3,65,420	39,152	6,62,732	3,75,730	6,85,829	4,16,717	37,24,689	T	Thane	
		ग्रा	27,661	11,476	29,008	19,730	29,009	20,623	93,470	54,052	1,17,493	67,776	4,70,298	R		
		ना	3,40,857	2,27,857	2,47,017	2,75,503	3,36,411	18,529	5,69,262	3,21,678	5,68,336	3,48,941	32,54,391	U		
4	रायगड	ए	46,342	33,990	54,159	48,619	61,506	25,484	86,433	75,662	1,42,394	1,01,359	6,75,948	T	Raigad	
		ग्रा	11,850	7,498	21,412	16,664	29,066	20,758	49,866	38,178	80,354	52,588	3,28,234	R		
		ना	34,492	26,492	32,747	31,955	32,440	4,726	36,567	37,484	62,040	48,771	3,47,714	U		
5	रतागिरी	ए	23,372	10,502	26,778	13,656	26,568	20,840	37,778	26,198	41,716	36,196	2,63,604	T	Ratnagiri	
		ग्रा	12,624	5,080	17,758	7,476	17,560	17,932	27,288	18,250	29,286	29,112	1,82,366	R		
		ना	10,748	5,422	9,020	6,180	9,008	2,908	10,490	7,948	12,430	7,084	81,238	U		
6	सिंधुदुर्ग	ए	12,186	6,068	13,368	7,854	15,198	9,444	18,110	12,996	23,546	21,248	1,40,018	T	Sindhudurg	
		ग्रा	7,352	3,740	9,938	5,186	10,864	7,568	13,896	9,948	18,144	17,820	1,04,456	R		
		ना	4,834	2,328	3,430	2,668	4,334	1,876	4,214	3,048	5,402	3,428	35,562	U		
7	नाशिक	ए	71,652	53,806	86,052	44,137	1,17,336	13,975	2,12,348	1,11,458	2,12,650	1,43,601	10,67,015	T	Nashik	
		ग्रा	10,058	6,544	23,068	8,416	26,424	9,174	36,888	22,768	32,552	50,622	2,26,514	R		
		ना	61,594	47,262	62,984	35,721	90,912	4,801	1,75,460	88,690	1,80,098	92,979	8,40,501	U		
8	धुळे	ए	5,540	17,782	18,686	11,836	46,922	5,342	46,120	21,768	36,284	56,572	2,66,852	T	Dhule	
		ग्रा	1,222	5,432	7,262	3,124	14,036	4,228	16,036	8,218	9,302	37,304	1,06,164	R		
		ना	4,318	12,350	11,424	8,712	32,886	1,114	30,084	13,550	26,982	19,268	1,60,688	U		

तक्ता क्र./Table No. 1.18 contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(3)	(2)
9	नंदुरबार	ए	2,646	8,263	11,601	4,895	25,907	3,097	20,714	10,317	16,015	38,723	1,42,178	T	Nandurbar
		ग्रा	798	3,001	6,441	1,929	8,231	2,337	8,200	4,621	5,539	25,511	66,608	R	
		ना	1,848	5,262	5,160	2,966	17,676	760	12,514	5,696	10,476	13,212	75,570	U	
10	जळगाव	ए	22,152	23,291	44,200	26,606	74,989	7,184	74,522	50,604	117,287	1,01,990	5,42,825	T	Jalgaon
		ग्रा	4,854	6,110	17,046	6,668	21,410	4,910	25,346	15,952	30,920	51,942	1,85,158	R	
		ना	17,298	17,181	27,154	19,938	53,579	2,274	49,176	34,652	86,367	50,048	3,57,667	U	
11	अहमदनगर	ए	37,413	30,191	58,659	33,608	72,099	16,575	96,257	59,070	98,951	1,28,950	6,31,773	T	Ahmednagar
		ग्रा	15,127	14,480	36,620	15,988	34,081	14,856	54,707	35,125	44,050	84,831	3,49,865	R	
		ना	22,286	15,711	22,039	17,620	38,018	1,719	41,550	23,945	54,901	44,119	2,81,908	U	
12	पुणे	ए	245,128	2,56,395	2,07,190	1,85,374	2,70,059	31,572	3,58,625	2,98,686	5,66,331	3,31,478	27,50,838	T	Pune
		ग्रा	27,885	22,218	42,805	30,469	49,040	21,456	86,102	74,808	1,24,171	97,928	5,76,882	R	
		ना	217,243	2,34,177	1,64,385	1,54,905	2,21,019	10,116	2,72,523	2,23,878	4,42,160	2,33,550	21,73,95,6	U	
13	सातारा	ए	29,918	22,544	44,214	28,412	51,526	16,084	70,828	55,676	72,396	79,858	4,71,456	T	Satara
		ग्रा	13,664	10,188	27,266	15,210	28,632	13,822	46,594	40,656	41,528	59,772	2,97,332	R	
		ना	16,254	12,356	16,948	13,202	22,894	2,262	24,234	15,020	30,868	20,086	1,74,124	U	
14	सांगली	ए	28,438	22,352	38,744	27,850	50,082	15,402	71,768	47,052	59,306	82,534	4,43,528	T	Sangli
		ग्रा	12,058	9,442	23,316	13,412	23,062	13,924	34,330	27,730	20,904	53,844	2,32,022	R	
		ना	16,380	12,910	15,428	14,438	27,020	1,478	37,438	19,322	38,402	28,690	2,11,506	U	
15	सोलापूर	ए	43,460	29,864	59,122	33,061	84,781	11,552	1,61,092	85,717	103,483	89,595	7,01,727	T	Solapur
		ग्रा	11,234	9,234	27,242	10,408	25,350	9,070	40,848	33,478	23,940	46,388	2,37,192	R	
		ना	32,226	20,630	31,880	22,653	59,431	2,482	1,20,244	52,239	79,543	43,207	4,64,535	U	
16	कोल्हापूर	ए	51,090	42,911	59,691	50,247	80,178	21,441	1,73,280	90,675	1,00,820	1,06,204	7,76,537	T	Kolhapur
		ग्रा	15,994	14,892	31,916	22,824	34,717	19,208	72,645	45,427	43,747	65,576	3,66,946	R	
		ना	35,096	28,019	27,775	27,423	45,461	2,233	1,00,635	45,248	57,073	40,628	4,09,591	U	
17	औरंगाबाद	ए	44,464	35,582	53,162	29,935	76,272	6,275	81,381	71,109	1,52,264	72,648	6,23,092	T	Aurangabad
		ग्रा	6,398	4,274	12,524	3,956	16,166	3,988	21,744	17,122	24,882	22,796	1,33,850	R	
		ना	38,066	31,308	40,638	25,979	60,106	2,287	59,637	53,987	1,27,382	49,852	4,89,242	U	
18	जालना	ए	21,930	7,528	17,334	7,528	21,420	3,824	31,336	17,870	37,744	44,422	2,10,936	T	Jalna
		ग्रा	8,906	2,902	8,866	2,348	8,474	2,920	15,006	8,496	12,122	26,630	96,670	R	
		ना	13,024	4,626	8,468	5,180	12,946	904	16,330	9,374	25,622	17,792	1,14,266	U	
19	परभणी	ए	22,079	10,096	18,684	9,294	23,524	3,033	29,941	16,923	37,462	39,861	2,10,897	T	Parbhani
		ग्रा	4,825	2,504	7,096	2,292	6,098	2,073	9,641	6,871	5,372	17,723	64,495	R	
		ना	17,254	7,592	11,588	7,002	17,426	960	20,300	10,052	32,090	22,138	1,46,402	U	
20	हिंगोली	ए	9,931	3,738	9,826	3,690	11,344	991	15,270	7,284	14,345	23,614	1,00,033	T	Hingoli
		ग्रा	4,483	1,964	6,064	1,698	5,118	809	8,592	4,418	5,679	15,746	54,571	R	
		ना	5,448	1,774	3,762	1,992	6,226	182	6,678	2,866	8,666	7,868	45,462	U	

तक्ता क्र./Table No. 1.18 contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(3)	(2)
21	बीड	ए	26,442	13,724	30,774	12,002	28,142	4,730	39,150	27,838	37,194	55,548	2,75,544	T	Beed
		ग्रा	10,014	5,578	18,428	4,822	12,658	3,872	19,904	16,110	11,222	28,644	1,31,252	R	
		ना	16,428	8,146	12,346	7,180	15,484	858	19,246	11,728	25,972	26,904	1,44,292	U	
23	उस्मानाबाद	ए	13,732	8,610	17,732	8,176	16,882	2,750	22,414	19,242	20,090	47,992	1,77,620	T	Osmanabad
		ग्रा	5,868	4,042	11,494	4,016	8,704	2,332	13,838	13,810	9,406	32,752	1,06,262	R	
		ना	7,864	4,568	6,238	4,160	8,178	418	8,576	5,432	10,684	15,240	71,358	U	
24	लातूर	ए	31,728	17,226	33,442	14,022	30,282	1,970	39,836	27,004	46,962	55,924	2,98,396	T	Latur
		ग्रा	10,722	6,128	18,662	4,850	12,786	1,444	17,926	15,040	11,236	31,620	1,30,414	R	
		ना	21,006	11,098	14,780	9,172	17,496	526	21,910	11,964	35,726	24,304	1,67,982	U	
25	बुलढाणा	ए	6,341	10,922	26,709	11,560	43,364	4,481	32,387	17,562	34,914	42,847	2,31,087	T	Buldhana
		ग्रा	2,121	4,134	14,389	4,798	15,316	3,435	15,093	8,150	10,336	24,639	1,02,411	R	
		ना	4,220	6,788	12,320	6,762	28,048	1,046	17,294	9,412	24,578	18,208	1,28,676	U	
26	अकोला	ए	7,679	13,532	24,056	12,770	50,277	2,147	38,919	21,651	43,150	36,303	2,50,484	T	Akola
		ग्रा	1,203	2,502	7,424	2,898	9,551	949	7,941	5,293	5,800	13,455	57,016	R	
		ना	6,476	11,030	16,632	9,872	40,726	1,198	30,978	16,358	37,350	22,848	1,93,468	U	
27	वाशिम	ए	1,715	5,763	9,561	4,007	18,107	972	12,590	6,875	12,315	21,992	93,897	T	Washim
		ग्रा	799	3,151	5,901	2,025	7,041	698	5,592	3,233	3,683	14,534	46,657	R	
		ना	916	2,612	3,660	1,982	11,066	274	6,998	3,642	8,632	7,458	47,240	U	
28	अमरावती	ए	11,091	23,438	35,215	20,212	72,450	7,079	56,064	29,295	62,506	52,023	3,69,373	T	Amravati
		ग्रा	2,063	5,684	12,640	4,506	16,487	4,899	14,063	8,387	10,397	23,145	1,02,271	R	
		ना	9,028	17,754	22,575	15,706	55,963	2,180	42,001	20,908	52,109	28,878	2,67,102	U	
29	यवतमाळ	ए	29,964	12,328	29,464	13,729	31,938	5,725	42,593	24,025	43,681	50,125	2,83,572	T	Yavatmal
		ग्रा	9,922	3,264	13,046	4,467	11,262	4,141	19,325	10,469	14,137	28,941	1,18,974	R	
		ना	20,042	9,064	16,418	9,262	20,676	1,584	23,268	13,556	29,544	21,184	1,64,598	U	
30	वर्धा	ए	5,196	12,844	17,238	10,534	33,824	3,730	31,334	17,314	36,640	25,570	1,94,224	T	Wardha
		ग्रा	1,256	3,466	6,500	2,826	10,712	2,874	14,006	7,240	10,716	11,900	71,496	R	
		ना	3,940	9,378	10,738	7,708	23,112	856	17,328	10,074	25,924	13,670	1,22,728	U	
31	नागपूर	ए	97,665	71,507	98,193	73,918	155,866	12,647	1,89,303	1,35,293	2,83,437	1,20,601	1,238,430	T	Nagpur
		ग्रा	8,178	4,484	12,854	6,044	16,268	6,638	34,740	23,284	39,652	21,508	1,73,650	R	
		ना	89,487	67,023	85,339	67,874	139,598	6,009	1,54,563	1,12,009	2,43,785	99,093	10,64,780	U	
32	भंडारा	ए	4,182	9,152	14,012	7,558	25,634	5,218	29,108	10,562	29,736	26,364	1,61,526	T	Bhandara
		ग्रा	1,608	3,620	7,384	3,206	11,984	4,156	19,690	5,206	18,024	18,844	93,722	R	
		ना	2,574	5,532	6,628	4,352	13,650	1,062	9,418	5,356	11,712	7,520	67,804	U	

तक्ता क्र./Table No. 1.18 contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(3)	(2)
33	गोंदिया	ए	4,026	8,878	14,760	6,106	29,504	4,880	46,440	12,026	38,022	33,524	1,98,166	T	Gondiya
		ग्रा	1,700	3,868	8,968	2,476	14,458	4,146	35,522	6,464	24,818	23,774	1,26,194	R	
		ना	2,326	5,010	5,792	3,630	15,046	734	10,918	5,562	13,204	9,750	71,972	U	
34	चंद्रपूर	ए	9,632	18,887	28,082	15,903	56,647	10,999	58,839	41,782	74,105	47,944	3,62,820	T	Chandrapur
		ग्रा	2,078	4,822	11,108	3,816	17,516	8,154	21,730	10,666	23,144	24,504	1,27,538	R	
		ना	7,554	14,065	16,974	12,087	39,131	2,845	37,109	31,116	50,961	23,440	2,35,282	U	
35	गडचिरोली	ए	2,100	5,172	12,406	4,798	16,900	5,734	11,130	4,286	14,838	33,692	1,11,056	T	Gadchiroli
		ग्रा	1,036	2,714	8,352	2,628	9,716	4,822	7,662	2,596	9,742	27,096	76,364	R	
		ना	1,064	2,458	4,054	2,170	7,184	912	3,468	1,690	5,096	6,596	34,692	U	
महाराष्ट्र राज्य	ए	18,66,783	14,69,278	18,93,649	15,21,532	28,72,547	3,51,230	37,50,225	23,39,769	42,21,581	30,88,517	2,33,75,111	T	Maharashtra State	
	ग्रा	2,68,013	2,03,862	5,32,140	2,46,658	5,76,929	2,45,900	9,33,403	6,16,384	8,91,010	11,96,361	57,10,660	R		
	ना	15,98,770	12,65,416	13,61,509	12,74,874	22,95,618	1,05,330	28,16,822	17,23,385	33,30,571	18,92,156	1,76,64,451	U		

आधार : भारतीय जनगणना, २०११

Source : Population Census of India, 2011

1. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या / AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 1.19

बिगरशेती व्यवसायातील आणि शेतमजूरान्वयतिरीक्त कामगारांचे (मुख्य व सीमान्त कामगार) व्यवसायानुसार वर्गीकरण
(विभाग, गट इत्यादि प्रमाणे) /Occupational classification of persons at work (Main & Marginal workers) other than cultivators and
agricultural labourers (according to divisions, groups etc.)

(जनगणना, २०११ / Population Census 2011)

विभाग, गट (राष्ट्रीय उद्योग वर्गीकरण) (1)	एकूण Total (2)	ग्रामीण Rural (3)	नागरी Urban (4)	Division, group (National Classification of Occupation) (1)
1 विधायक, वरिष्ठ अधिकृत आणि व्यवस्थापक	18,66,783	2,68,013	15,98,770	LEGISLATORS, SENIOR OFFICIALS AND MANAGERS
1 विधोमंडळीय पदाधिकारी	17,062	4,507	12,555	Legislators
2 प्रशासकीय व कार्यकारी पदाधिकारी	29,309	4,259	25,050	Administrative & Executive Officials
3 गावाचा पारंपारिक मुखिया	28	24	4	Traditional Heads of Villages
4 विशेष व्याज संघटनेचे अधिकृत वरिष्ठ	3,725	1,870	1,855	Senior Officials of Special- Interest Organisations
5 संचालक व कार्यकारी अधिकारी	11,91,723	2,11,457	9,80,266	Directors and Chief Executives
6 उत्पादन विभाग व्यवस्थापक	3,28,892	30,574	2,98,318	Production and Operations Department Managers
7 इतर विभागीय व्यवस्थापक	2,81,413	14,535	2,66,878	Other Department Managers
8 व्यवस्थापक	14,631	787	13,844	General Managers
2 व्यावसायिक	14,69,278	2,03,862	12,65,416	PROFESSIONALS
9 भौतिक शास्त्रज्ञ, रसायन शास्त्रज्ञ व संबंधित व्यावसायिक	22,079	3,424	18,655	Physicists, Chemists and Related Professionals
10 गणितज्ञ, आकडे शास्त्रज्ञ व संबंधित व्यावसायिक	158	4	154	Mathematicians, Statisticians and Related Professionals
11 संगणकीय व्यावसायिक	1,73,127	8,383	1,64,744	Computing Professionals
12 वास्तु शास्त्रज्ञ, अभियंता, संबंधित व्यावसायिक	3,13,462	32,753	2,80,709	Architects, Engineers and Related Professionals
13 जीवन विज्ञान शास्त्रज्ञ	11,200	3,012	8,188	Life Science Professionals
14 वैद्यकीय तंत्रज्ञ (परिचारीका व्यतिरीक्त)	1,79,923	42,349	1,37,574	Health Professionals (except nursing)
15 परिचारीका व्यावसायिक	3,191	543	2,648	Nursing Professionals
16 महाविद्यालये, विद्यापीठे आणि उच्च शिक्षण व्यावसायिक	1,28,318	25,196	1,03,122	College, University and Higher Education Teaching Professionals
17 माध्यमिक शिक्षण व्यावसायिक	30,370	13,055	17,315	Secondary Education Teaching Professionals
18 इतर शिक्षण व्यावसायिक	92,233	14,583	77,650	Other Teaching Professionals
19 व्यवसाय व्यावसायिक	2,91,669	15,626	2,76,043	Business Professionals
20 कायदा शास्त्रज्ञ	67,311	9,819	57,492	Legal Professionals
21 संग्रहांक, ग्रंथपाल आणि संबंधित माहिती शास्त्रज्ञ व्यावसायिक	13,096	3,225	9,871	Archivists, Librarians and Related Information Professionals
22 समाज शास्त्र व संबंधित व्यावसायिक	18,066	5,879	12,187	Social Science and Related Professionals
23 लेखक आणि सर्जनशील कलाकार	69,583	9,323	60,260	Writers and Creative or Performing Artists
24 धार्मिक व्यावसायिक	55,492	16,688	38,804	Religious Professionals
3 तंत्रज्ञ आणि सहकारी व्यावसायिक	18,93,649	5,32,140	13,61,509	TECHNICIANS AND ASSOCIATE PROFESSIONALS
25 भौतिक आणि अभियांत्रिकी विज्ञान व्यावसायिक	63,316	8,258	55,058	Physical and Engineering Science Technicians
26 संगणक सहकारी व्यावसायिक	5,661	804	4,857	Computer Associate Professionals
27 प्रशासकीय आणि इलेक्ट्रॉनिक्स उपकरणेचालक	57,718	10,386	47,332	Optical and Electronic Equipment Operators
28 जहाजे आणि विमाने नियंत्रक आणि तंत्रज्ञ	5,255	128	5,127	Ship and Aircraft Controllers and Technicians
29 सुरक्षा आणि गुणवत्ता निरीक्षक	5,225	671	4,554	Safety and Quality Inspectors
30 जीवन विज्ञान तंत्रज्ञ आणि संबंधित व्यावसायिक	7,649	3,254	4,395	Life Science Technicians and Related Health Associate Professionals
31 आधुनिक आरोग्य आणि संबंधित व्यावसायिक (शुश्रूषा व्यतिरीक्त)	69,429	16,508	52,921	Modern Health Associate Professionals (Except Nursing)
32 शुश्रूषा आणि सुईकाम संबंधित व्यावसायिक	2,32,629	1,16,206	1,16,423	Nursing and Midwifery Associate Professionals

तक्ता क्र./Table No. 1.19 contd...

	(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
33	धार्मिक औषधे देणारे भोंदू वैद्य	456	225	231	Traditional Medicine Practitioners and Faith Healers
34	प्राथमिक व माध्यमिक शिक्षणाशी संबंधित व्यावसायिक	6,56,145	2,62,976	3,93,169	Middle and Primary Education Teaching Associate Professionals
35	पूर्व प्राथमिक शिक्षणाशी संबंधित व्यावसायिक	4,69,068	1,85,334	2,83,734	Pre-Primary Education Teaching Associate Professionals
36	विशेष शिक्षणाशी संबंधित व्यावसायिक	3,114	930	2,184	Special Education Teaching Associate Professionals
37	इतर शैक्षणिक संबंधित व्यावसायिक	26,656	3,978	22,678	Other Teaching Associate Professionals
38	वित्त आणि विक्रीशी संबंधित व्यावसायिक	2,94,193	29,142	2,65,051	Finance and Sales Associate Professionals
39	उद्योग सेवा विषयक व्यावसायिक	21,990	1,637	20,353	Business Services Agents and Trade Brokers
40	प्रशासकीय संबंधित व्यावसायिक	2,84,341	39,269	2,45,072	Administrative Associate Professionals
41	सीमाशुल्क कर आणि संबंधित शासकीय व्यावसायिक	36,238	17,620	18,618	Customs, Tax and Related Govt. Associate Professionals
42	पोलिस निरीक्षक आणि गुप्तहेर	14,667	1,536	13,131	Police Inspectors and Detectives
43	समाजसेवा संबंधित व्यावसायिक	3,455	871	2,584	Social Work Associate Professionals
44	कलाकार, मनोरंजन आणि क्रिडा संबंधित व्यावसायिक	79,158	9,879	69,279	Artists, Entertainment & Sports Associate Professionals
45	धार्मिक बाबींशी संबंधित व्यावसायिक	11,333	4,120	7,213	Religious Associate Professionals
4	लिपिक	15,21,532	2,46,658	12,74,874	CLERKS
46	सचिव आणि टंकलेखक	1,45,295	15,308	1,29,987	Secretaries and Key Board- Operating Clerks
47	सांख्यिकीय लिपिक	1,68,204	24,258	1,43,946	Numerical Clerks
48	साहित्य नोंदणी व वाहतूक लिपिक	31,618	4,961	26,657	Material Recording & Transport Clerks
49	ग्रंथपाल, मेल संबंधित लिपिक	19,560	9,896	9,664	Librarians, Mail and Related Clerks
50	इतर कार्यालयीन लिपिक	10,73,694	1,82,705	8,90,989	Other Office Clerks
51	रोखपाल संबंधित लिपिक	42,990	5,419	37,571	Cashiers, Tellers and Related Clerks
52	पक्षकार माहिती लिपिक	40,171	4,111	36,060	Client Information Clerks
5	सेवा कामगार आणि दुकाने व मंडईतील विक्री कामगार	28,72,547	5,76,929	22,95,618	SERVICE WORKERS AND SHOP & MARKET SALES WORKERS
53	प्रवास सेवक, मार्गदर्शक आणि संबंधित कामगार	83,647	17,526	66,121	Travel Attendants, Guides and Related Workers
54	घरकाम आणि उपहारगृह सेवा कामगार	4,21,594	87,997	3,33,597	House Keeping and Restaurant Services Workers
55	वैयक्तिक काळजी घेणारे कामगार	3,30,880	98,405	2,32,475	Personal Care Workers
56	इतर वैयक्तिक सेवा कामगार	1,71,444	65,111	1,06,333	Other Personal Services Workers
57	ज्योतिषी, भविष्य सांगणारे आणि संबंधित कामगार	5,768	1,668	4,100	Astrologers, Fortune-Tellers and Related Workers
58	संरक्षणात्मक सेवा कामगार	1,87,896	37,284	1,50,612	Security Services Workers
59	फॅशन आणि मॉडेल्स	507	3	504	Fashion and Other Models
60	दुकान विक्रेता आणि प्रात्यक्षिक दाखविणारे	16,65,350	2,68,556	13,96,794	Shop Salespersons and Demonstrators
61	गाळे आणि मंडई विक्रेते	5,461	379	5,082	Stall and Market Salespersons
6	कुशल कृषि आणि मत्स्य कामगार	3,51,230	2,45,900	1,05,330	SKILLED AGRICULTURAL AND FISHERY WORKERS
62	माळी आणि पिक वाढविणारे	39,173	13,524	25,649	Gardeners & Crop Growers
63	विक्रीसाठी प्राणीजन्य उत्पादने आणि संबंधित कामगार	1,69,456	1,38,103	31,353	Market-Oriented Animal Producers and Related Workers
64	विक्रीसाठी पिके आणि प्राणीजन्य उत्पादने	32	1	31	Market-Oriented crop & Animal Producers
65	वनीकरण आणि संबंधित कामगार	34,720	19,807	14,913	Forestry and Related Workers
66	मत्स्य कामगार आणि शिकारी	1,07,739	74,418	33,321	Fishery Workers, Hunters and Trappers
67	शेती निर्वाह आणि मासेमारी कामगार	110	47	63	Subsistence Agricultural and Fishery Workers
7	हस्तकला आणि संबंधित उद्योग कामगार	37,50,225	9,33,403	28,16,822	CRAFT AND RELATED TRADES WORKERS
68	खाण कामगार, दगडतोडे आणि कोरीवकाम करणारे	67,863	41,917	25,946	Miners, Shot firers, Stone Cutters and Carvers
69	इमारतकाम आणि संबंधित उद्योग कामगार	6,06,117	1,70,835	4,35,282	Building Frame and Related Trade Workers
70	इमारतकाम पूर्ण करणारे आणि संबंधित उद्योग कामगार	3,26,551	58,424	2,68,127	Building Finishers and Related Trade Workers

तक्ता क्र./Table No. 1.19 contd...

	(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
71	रंगारी इमारत आराखडा तयार करणारे आणि संबंधित व्यापार कामगार	2,16,791	38,124	1,78,667	Painters, Building Structure Cleaners and Related Trade Workers
72	धातू जोडणी , धातूचे साचे,पत्रे,बांधकामासाठी लागणारे साहित्य बनविणारे आणि संबंधित व्यापार कामगार	2,54,849	51,514	2,03,335	Metal Moulders, Welders, Sheet Metal, Workers, Structural Metal Preparers and Related Trade Workers
73	लोहार ,साधननिर्माते आणि संबंधित उद्योग कामगार	79,357	32,526	46,831	Blacksmith, Tool Makers and Related Trade Workers
74	यंत्रनिर्माते आणि फिटर्स	3,59,952	70,061	2,89,891	Machinery Mechanics and Fitters
75	विद्युत आणि इलेक्ट्रॉनिक सामग्री मेकेनिक आणि फिटर्स	1,20,778	25,026	95,752	Electrical and Electronic Equipment Mechanics and Fitters
76	धातू आणि संबंधित सामानाचे कुशल कामगार	1,74,865	17,550	1,57,315	Precision Workers in Metal and Related Materials
77	कुंभार,काचेचे वस्तूनिर्माण आणि संबंधित उद्योगकामगार	2,19,273	1,52,485	66,788	Potters, Glass Makers and Related Trade Workers
78	लाकूड,वस्त्रोद्योग,कातडे संबंधित हस्तकला कामगार	3,372	367	3,005	Handicraft Workers in Wood, Textile, Leather and Related Materials
79	छपाई आणि संबंधित उद्योग कामगार	21,338	1,823	19,515	Printing and Related Trade Workers
80	अन्नप्रक्रिया आणि संबंधित उद्योगकामगार	2,03,241	59,222	1,44,019	Food Processing and Related Trade Workers
81	लाकूड, कपाट बनविणारे आणि संबंधित उद्योग कामगार	71,436	36,407	35,029	Wood Treeters, Cabinet Makers and Related Trade Workers
82	वस्त्र, कापड आणि संबंधित उद्योग कामगार	9,50,298	1,63,570	7,86,728	Textile, Garment and Related Trade Workers
83	डागकाम,कातडे आणि संबंधित उद्योग कामगार	73,919	13,511	60,408	Pelt, Leather and Shoe Making Trade Workers
8	यंत्रचालक आणि असॅम्ब्लर्स	23,39,769	6,16,384	17,23,385	PLANT AND MACHINE OPERATORS AND ASSEMBLERS
84	खाणी आणि खाणकाम सयंत्र चालक	20,461	8,066	12,395	Mining and Mineral Processing Plant Operators
85	धातूप्रक्रिया सयंत्र चालक	12,607	2,994	9,613	Metal Processing Plant Operators
86	काच,सेरॅमिक आणि सयंत्र चालक	10,890	4,002	6,888	Glass, Ceramics and Related Plant Operators
87	लाकूडप्रक्रिया आणि पेपर निर्मिती सयंत्र चालक	12,523	3,044	9,479	Wood Processing and Paper Making Plant Operators
88	रासायनिक प्रक्रिया सयंत्र चालक	16,822	3,953	12,869	Chemical- Processing- Plant Operators
89	वीजउत्पादन आणि संबंधित सयंत्र चालक	47,719	17,010	30,709	Power Production and Related Plant Operators
90	स्वयंचलित जोडणी आणि औद्योगिक यंत्रमानव चालक	1,096	168	928	Automated Assembly Line and Industrial Robot Operators
91	धातू आणि खाण उत्पादनाचे यंत्रचालक	1,84,094	35,873	1,48,221	Metal and Mineral Products Machine Operators
92	रासायनिक उत्पादने यंत्रचालक	89,426	19,404	70,022	Chemical Products Machine Operators
93	रबर आणि प्लास्टिक उत्पादने यंत्रचालक	59,286	12,199	47,087	Rubber and Plastic Products Machine Operators
94	लाकडी उत्पादने यंत्रचालक	780	230	550	Wood Products Machine Operators
95	असॅम्बलर्स	79,813	16,574	63,239	Assemblers
96	छपाई,बांधणी आणि कागद उत्पादने यंत्रचालक	87,223	9,562	77,661	Printing, Binding and Paper Products Machine Operators
97	वस्त्रोद्योग,फर आणि कातडी उत्पादने यंत्रचालक	1,14,408	23,829	90,579	Textiles, Fur and Leather Products Machine Operators
98	अन्न आणि संबंधित उत्पादने यंत्रचालक	1,43,145	81,995	61,150	Food and Related Products Machine Operators
99	इतर यंत्रचालक आणि जोडणी करणारे	25,816	3,744	22,072	Other Machine Operators and Assemblers
100	स्वयंचलित इंजिनचालक आणि संबंधित कामगार	35,693	7,534	28,159	Locomotive Engine Drivers and Related Workers
101	मोटर वाहन चालक	13,24,310	3,30,754	9,93,556	Motor Vehicle Drivers
102	कृषि आणि इतर सयंत्र चालक	58,048	33,051	24,997	Agricultural and Other Mobile Plant Operators
103	जहाजे आणि संबंधित कामगार	15,609	2,398	13,211	Ships' Deck Crews and Related Workers
9	प्राथमिक व्यवसाय	42,21,581	8,91,010	33,30,571	ELEMENTARY OCCUPATIONS
104	फेरीवाले आणि संबंधित कामगार	3,82,856	59,203	3,23,653	Street Vendors and Related Workers
105	जोडे स्वच्छता आणि इतर रस्त्यावरील सेवा	1,476	209	1,267	Shoe Cleaning and Other Street Services Elementary Occupations
106	घरगुती आणि संबंधित मदतनीस,क्लीनर्स आणि इस्त्रीवाले	7,32,421	1,02,926	6,29,495	Domestic and Related Helpers, Cleaners and Launderers
107	इमारत स्वच्छता ,खिडकी आणि संबंधित कामगार	2,450	481	1,969	Building Cleaners, Window and Related Cleaners

तक्ता क्र./Table No. 1.19 contd...

	(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
108	दूत,हमाल, पहारेकरी आणि संबंधित कामगार	3,11,895	53,567	2,58,328	Messengers, Porters, Door Keepers and Related Workers
109	कचरा गोळा करणारे आणि संबंधित कामगार	2,78,105	33,998	2,44,107	Garbage Collectors and Related Labourers
110	कृषि, मत्स्य आणि बांधकाम मजूर	5,119	3,045	2,074	Agricultural, Fishery and Related Labourers
111	खाणकाम आणि बांधकाम मजूर	13,02,843	3,34,202	9,68,641	Mining and Construction Labourers
112	उत्पादन मजूर	8,67,775	2,31,503	6,36,272	Manufacturing Labourers
113	वाहतूक मजूर	3,36,641	71,876	2,64,765	Transport Labourers and Freight Handlers
10	व्यवसाय वर्गीकरण करण्यात आले नसलेले कामकार	30,88,517	11,96,361	18,92,156	WORKERS NOT CLASSIFIED BY OCCUPATIONS
114	अवर्गीकृत आणि अज्ञात व्यवसायाशी संबंधित कामगार	9,10,538	3,03,060	6,07,478	Workers Reporting Occupations Unidentifiable or Unclassifiable
115	कोणत्याही व्यवसायाशी न जोडलेले कामगार	21,77,979	8,93,301	12,84,678	Workers Not Reporting Any Occupations
	एकूण	2,33,75,111	57,10,660	1,76,64,451	Total

आधार : भारतीय जनगणना, २०११

Source : Population Census of India, 2011

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 1.20

**१. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या /
तक्ता क्रमांक /
औद्योगिक गट व मुख्य गटानुसार कामगारांचे (शेतीव्यतिरिक्त) वर्गीकरण/
(जनगणना, २०११/**

अ. क्र.	शेती, शिकार, जंगलउद्योग आणि मत्स्यव्यवसाय / Agriculture, Hunting, Forestry and Fishing					खाणकाम व दगडकाम / Mining and quarrying				
	जिल्हे	Grand Total	कृषी व जनावरे उत्पादन, शिकार व इतर संबंधित सेवा कार्ये Crop and animal production, hunting and related service activities	जंगल संवर्धन आणि लाकूडतोड Forestry and logging	मत्स्यव्यवसाय Fishing	कोळसा व लिगनाईटचे खाणकाम Mining and Coal Lignite	क्रुड पेट्रोलियम आणि नैसर्गिक वायुचा उतारा Extraction of Crude petroleum and natural gas	कच्च्या धातुचे खाणकाम Mining of Metal Ores	इतर खाणकाम Other mining and Quarrying	खाणकामाशी सहाय्यक कार्ये Mining support activities
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)
1	मुंबई शहर	12,72,188	420	43	2,709	32	238	48	137	109
2	मुंबई उपनगर	36,98,685	3,242	335	5,181	47	2,012	227	656	390
3	ठाणे	37,24,689	9,394	2,582	23,627	136	1,145	116	12,262	215
4	रायगड	6,75,948	3,339	1,377	18,376	25	1,961	54	4,183	200
5	रत्नागिरी	2,63,604	1,296	838	17,194	6	12	30	3,878	0
6	सिंधुदुर्ग	1,40,018	1,264	638	7,418	102	18	24	3,148	24
7	नाशिक	10,67,015	11,022	1,023	649	39	30	17	1,836	3
8	धुळे	2,66,852	4,186	320	366	34	0	4	574	4
9	नंदुरबार	1,42,178	2,907	254	138	13	2	2	470	3
10	जळगाव	5,42,825	5,415	769	1,166	19	20	2	657	3
11	अहमदागर	6,31,773	13,346	955	1,573	86	40	15	1,264	3
12	पुणे	27,50,838	15,852	1,480	3,632	270	179	85	5,163	24
13	सातारा	4,71,456	11,900	370	2,198	72	34	8	1,550	0
14	सांगली	4,43,528	13,602	256	358	20	14	24	496	6
15	सोलापूर	7,01,727	8,735	767	1,304	12	48	35	1,071	3
16	कोल्हापूर	7,76,537	17,983	834	678	47	25	99	2,532	0
17	औरंगाबाद	6,23,092	3,931	773	1,102	36	20	21	935	6
18	जालना	2,10,936	2,604	230	1,086	6	6	0	880	0
19	परभणी	2,10,897	2,271	348	542	0	13	2	886	6
20	हिंगोली	1,00,033	722	140	207	2	2	0	1,045	0
21	बीड	2,75,544	3,560	442	764	14	0	12	1,456	0
22	नांदेड	4,14,097	3,428	852	1,187	6	6	6	2,518	0
23	उस्मानाबाद	1,77,620	2,266	260	158	0	0	0	872	0
24	लातूर	2,98,396	1,406	216	180	0	0	0	944	0
25	बुलढाणा	2,31,087	3,966	758	278	67	0	1	545	4
26	अकोला	2,50,484	2,436	492	127	36	12	0	319	0
27	वाशिम	93,897	876	256	107	60	0	1	157	2
28	अमरावती	3,69,373	5,842	1,427	484	206	0	33	587	7
29	यवतमाळ	2,83,572	4,097	1,378	1,105	6,549	13	122	3,383	12
30	वर्धा	1,94,224	2,682	224	516	154	0	12	1,028	12
31	नागपूर	12,38,430	6,591	1,740	2,746	11,676	348	1,250	8,401	13
32	भंडारा	1,61,526	2,224	794	1,698	8	0	1,372	2,030	64
33	गोंदिया	1,98,166	1,910	568	1,532	20	6	104	1,034	6
34	चंद्रपूर	3,62,820	4,482	3,924	2,217	24,894	5	923	2,590	25
35	गडचिरोली	1,11,056	1,630	1,176	1,530	4	0	0	348	0
महाराष्ट्र राज्य		2,33,75,111	1,80,827	28,839	1,04,133	44,698	6,209	4,649	69,835	1,144

AREA AND POPULATION

TABLE No. 1.20

Industrial classification of person at work (other than cultivation by divisions and major groups)
Population Census - 2011)

वस्तुनिर्माण आणि दुरुस्ती / Manufacturing and Repairs							
अन्न पदार्थांचे उत्पादन	पेये, यांचे उत्पादन	तंबाखू व संबधित पदार्थांचे उत्पादन	सुती कपड्यांचे उत्पादन	परिधान करणाऱ्या वस्त्रांचे उत्पादन	कातडी व चामड्याची उत्पादने	लाकूड आणि लाकडाच्या वस्तू, फर्निचर वगैरे यांचे उत्पादन	Districts
Manufacture of food products	Manufacture of beverages	Manufacture of tobacco & related products	Manufacture of cotton textiles	Manufacture of wearing apparel	Manufacture of leather and related products	Manufacture of wood and products of wood and cork, except furniture	
(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)	(2)
15,452	674	966	24,483	60,828	19,313	2,287	Mumbai City
43,492	3,127	1,142	53,779	138,128	25,612	3,282	Mumbai Suburban
53,179	3,570	4,134	2,02,745	95,572	7,341	5,945	Thane
14,345	769	167	3,215	7,923	439	1,608	Raigad
7,880	262	238	854	4,362	148	1,318	Ratnagiri
4,686	168	68	470	1,962	48	1,074	Sindhudurg
22,524	819	3,101	72,506	19,112	3,076	2,945	Nashik
7,328	124	114	10,176	6,076	490	1,528	Dhule
4,927	86	34	1,701	3,158	176	1,199	Nandurbar
13,890	236	732	3,745	10,156	531	3,573	Jalgaon
29,689	621	8,254	1,958	12,198	1,203	2,483	Ahmednagar
51,109	1,765	2,585	7,603	36,135	2,728	5,586	Pune
19,490	280	134	3,038	9,312	1,232	3,130	Satara
24,860	386	710	7,802	11,070	1,324	3,412	Sangli
27,756	550	44,408	33,687	25,266	1,046	3,041	Solapur
34,594	372	840	65,639	16,006	2,075	3,887	Kolhapur
12,407	1,121	237	2,940	12,044	911	1,866	Aurangabad
5,748	92	1,352	1,258	5,262	436	1,254	Jalna
5,261	47	206	1,120	5,402	395	1,102	Parbhani
2,610	19	14	805	2,530	286	783	Hingoli
9,172	42	72	1,420	6,658	852	1,546	Beed
9,255	211	2,981	1,617	10,187	616	2,173	Nanded
7,102	76	82	1,376	4,426	372	1,018	Osmanabad
9,520	78	66	1,022	7,080	754	1,986	Latur
5,617	119	39	2,227	4,837	430	1,329	Buldhana
7,348	104	63	1,647	4,806	328	804	Akola
2,066	86	6	544	1,996	156	516	Washim
9,208	178	147	2,494	8,199	601	2,274	Amravati
6,679	123	208	2,750	6,070	260	1,545	Yavatmal
6,632	42	138	8,268	4,522	206	1,352	Wardha
29,837	1,687	1,560	19,255	26,968	2,067	9,074	Nagpur
3,864	92	7,944	792	2,996	340	1,898	Bhandara
5,856	64	20,602	1,016	3,936	376	3,258	Gondiya
7,500	125	283	1,071	6,165	464	3,696	Chandrapur
2,486	36	130	378	1,770	184	1,142	Gadchiroli
5,23,369	18,151	1,03,757	5,45,401	5,83,118	76,816	84,914	Maharashtra State

तक्ता क्रमांक / TABLE NO. 1.20-contd.

वस्तुनिर्माण आणि दुरुस्ती / Manufacturing and Repairs									
अ. क्र	कागद आणि कागदाचे पदार्थ यांचे उत्पादने	मुद्रण आणि रेकॉर्डेड मिडियाचे उत्पादन	कोळसा, शुद्ध पेट्रोलियम पदार्थ यांचे उत्पादने	रसायो, रासायनिक पदार्था यांचे उत्पादन	औषधनिर्माण आणि औषधी व वनस्पति उत्पादनांचे उत्पादन	रबर आणि प्लास्टिक पदार्थ यांचे उत्पादन	इतर अधातू खनिज उत्पादने	मूलभूत धातू उत्पादने	
Sr. No.	Manu- facture of paper and paper products	Printing and reproduction of recorded media	Manufacture of coke and refined petroleum products	Manufacture of chemicals and chemical products	Manufacture of pharmaceuticals and medicinal and botanical products	Manufacture of rubber and plastics products	Manufacture of other non-metallic mineral products	Manufacture of basic metals	
(1)	(2)	(19)	(20)	(21)	(22)	(23)	(24)	(25)	(26)
1	मुंबई शहर	3,549	11,388	1,192	5,782	3,237	3,696	3,297	3,480
2	मुंबई उपनगर	8,332	25,096	14,671	23,804	15,299	20,338	15,810	17,757
3	ठाणे	7,685	17,260	9,019	32,284	23,240	23,370	53,310	45,271
4	रायगड	494	1,396	3,488	10,988	4,118	1,500	14,170	13,070
5	रत्नागिरी	866	528	166	2,552	280	832	1,322	1,088
6	सिंधुदुर्ग	44	332	0	194	220	198	732	222
7	नाशिक	1,703	8,602	816	3,968	3,403	7,390	13,658	9,672
8	धुळे	156	390	58	758	206	174	3,664	398
9	नंदुरबार	51	152	3	161	127	49	2,773	119
10	जळगाव	468	1,125	242	2,046	724	5,779	8,656	2,344
11	अहमदागर	563	1,409	166	1,698	1,241	838	15,181	3,105
12	पुणे	5,220	10,881	1,770	11,558	8,252	10,221	25,746	26,070
13	सातारा	488	1,290	174	1,314	1,132	1,202	8,582	3,246
14	सांगली	670	1,152	166	1,388	844	748	5,212	3,144
15	सोलापूर	472	1,856	361	1,652	1,050	1,015	10,344	7,739
16	कोल्हापूर	908	2,855	325	1,948	1,218	1,056	10,127	10,447
17	औरंगाबाद	1,363	2,454	291	3,258	3,658	4,491	10,155	1,871
18	जालना	162	288	16	434	142	166	3,062	2,494
19	परभणी	20	213	33	212	158	102	3,719	188
20	हिंगोली	21	98	4	92	55	13	1,774	71
21	बीड	68	366	26	324	190	106	5,850	330
22	नांदेड	169	716	77	706	491	239	6,724	549
23	उस्मानाबाद	54	170	34	544	140	40	2,758	272
24	लातूर	172	424	48	392	396	290	3,920	434
25	बुलढाणा	256	387	13	1,290	241	95	2,581	91
26	अकोला	151	713	89	755	721	310	2,668	289
27	वाशिम	58	101	12	109	33	16	725	37
28	अमरावती	308	753	53	785	329	392	3,472	377
29	यवतमाळ	90	488	73	253	306	79	3,576	210
30	वर्धा	154	294	30	536	204	116	3,508	1,854
31	नागपूर	3,892	6,278	1,457	7,822	4,034	4,437	14,661	15,735
32	भंडारा	184	240	22	474	146	56	2,076	2,980
33	गोंदिया	202	356	18	3,454	134	328	3,864	190
34	चंद्रपूर	5,046	491	256	1,156	226	132	11,727	1,694
35	गडचिरोली	888	50	6	68	46	26	1,546	46
	महाराष्ट्र राज्य	44,927	1,00,592	35,175	1,24,759	76,241	89,840	2,80,950	1,76,884

तक्ता क्रमांक / TABLE NO. 1.20-contd.

वस्तुनिर्माण आणि दुरुस्ती / Manufacturing and Repairs									
यंत्रे व सामग्री वगळता फेब्रीकेटेड धातू उत्पादने	संगणक सामग्री, इलेक्ट्रॉनिक आणि चष्प्याची उपकरणे यांचे उत्पादन	विद्युत उपकरणांचे उत्पादन	इतर कुठेही वर्गीकृत न करता येणारी यंत्रे व यंत्रसामग्री यांचे उत्पादन	मोटर वाहने, ट्रेलर्स व सेमी - ट्रेलर्स यांचे उत्पादन	इतर परिवहन सामग्री यांचे उत्पादन	फर्निचरचे उत्पादन	इतर उत्पादन	यंत्रसामग्रीची दुरुस्ती आणि यंत्रे बसवणे	Districts
Manufacture of fabricated metal products, except machinery and equipment (27)	Manufacture of computer, electronic and optical products (28)	Manufacture of electrical equipment (29)	Manufacture of machinery and equipment n.e.c. (30)	Manufacture of motor vehicles, trailers and semi-trailers (31)	Manufacture of other transport equipment (32)	Manufacture of furniture (33)	Other manufacturing (34)	Repair and installation of machinery and equipment (35)	(2)
10,092	2,334	2,081	2,561	1,418	3,480	13,084	67,300	3,341	Mumbai City
41,215	11,785	17,149	11,067	7,561	7,266	64,831	3,59,204	7,568	Mumbai Suburban
48,907	11,680	16,304	33,811	5,094	9,206	45,469	3,94,062	7,339	Thane
7,311	931	1,912	965	757	2,342	6,936	66,641	1,303	Raigad
2,952	108	278	140	62	3,156	6,922	11,866	530	Ratnagiri
948	92	106	86	130	194	3,472	3,892	316	Sindhudurg
17,614	3,037	4,057	8,270	9,834	6,302	12,268	84,397	1,489	Nashik
2,240	138	394	858	140	416	3,936	6,004	810	Dhule
1,039	28	140	148	85	160	1,118	1,349	646	Nandurbar
7,049	381	702	649	299	844	7,164	21,228	992	Jalgaon
6,965	581	1,157	832	812	1,299	6,779	29,929	1,165	Ahmednagar
60,122	9,314	9,227	12,012	38,823	8,851	26,938	344,642	6,573	Pune
5,694	562	814	1,016	1,058	1,014	5,810	30,412	820	Satara
7,020	434	634	1,254	514	796	5,476	22,898	1,094	Sangli-
6,761	546	466	1,263	783	924	7,696	24,914	1,695	Solapur
14,732	786	852	5,073	2,017	1,128	12,261	61,152	2,421	Kolhapur
9,531	3,876	3,465	1,643	5,514	3,169	6,309	59,530	1,221	Aurangabad
3,016	108	120	428	56	242	2,646	6,774	402	Jalna
1,847	50	46	102	55	220	3,081	3,339	460	Parbhani
959	17	48	57	23	59	1,598	1,415	192	Hingoli
2,386	60	64	102	132	312	3,778	4,686	584	Beed
3,605	232	175	216	188	411	6,040	8,523	713	Nanded
1,874	100	98	56	106	272	2,310	4,538	320	Osmanabad
2,898	102	122	200	190	396	3,686	7,660	548	Latur
2,150	112	178	134	84	214	2,563	4,361	681	Buldhana
2,371	149	349	256	122	138	2,764	7,041	825	Akola
905	31	131	53	53	89	1,142	1,283	315	Washim
3,417	224	443	365	197	360	4,553	7,677	1,344	Amravati
2,441	125	77	150	82	256	3,766	4,075	520	Yavatmal
2,552	110	166	218	140	258	2,208	5,492	680	Wardha
17,125	2,098	3,363	2,979	2,420	2,071	16,830	59,876	2,732	Nagpur
3,350	62	202	272	652	488	2,272	3,582	480	Bhandara
1,416	62	180	196	70	266	3,104	2,358	574	Gondiya
5,405	211	407	333	136	530	5,000	9,365	1,219	Chandrapur
630	20	38	20	50	80	1,044	660	204	Gadchiroli
3,08,539	50,486	65,945	87,785	79,657	57,209	3,04,854	17,32,125	52,116	Maharashtra State

तक्ता क्रमांक / TABLE NO. 1.20-contd.

वीज, वायू आणि पाणीपुरवठा, कचरा व्यवस्थापन/
Electricity, gas and water supply , Waste management

अ.क्र Sr. No	जिल्हे	वीज, वायू, वाफ आणि वातानुकूलन पुरवठा	पाणी संकलन, उपचार आणि पुरवठा	मलनिस्सारण	कचरा संकलन, उपचार आणि विल्हेवाट, सामग्री पुनरप्राप्ती	उपायांचे कार्य आणि अन्य कचरा व्यवस्थापन सेवा	बांधकाम
							Construction
(1)	(2)	(36)	(37)	(38)	(39)	(40)	(41)
1	मुंबई शहर	2,406	237	10	9	0	62,444
2	मुंबई उपनगर	12,344	831	5	35	6	2,71,285
3	ठाणे	19,916	2,261	0	42	6	2,75,161
4	रायगड	5,803	648	3	23	0	67,812
5	रत्नागिरी	2,794	528	0	34	0	27,944
6	सिंधुदुर्ग	832	86	0	6	0	19,244
7	नाशिक	8,306	756	0	21	0	1,06,410
8	धुळे	1,950	90	0	0	0	28,344
9	नंदुरबार	745	23	0	0	0	12,110
10	जळगाव	5,763	720	0	8	0	70,813
11	अहमदनगर	3,023	724	0	18	2	58,805
12	पुणे	9,781	1,839	0	67	6	3,11,010
13	सातारा	3,536	706	0	104	0	49,570
14	सांगली	2,844	690	0	58	0	37,444
15	सोलापूर	3,240	653	0	29	0	67,837
16	कोल्हापूर	3,873	987	9	52	0	62,927
17	औरंगाबाद	3,485	477	0	30	0	88,542
18	जालना	1,106	280	0	0	0	26,222
19	परभणी	1,251	563	0	12	0	32,521
20	हिंगोली	575	116	0	1	0	12,875
21	बीड	4,528	342	0	18	0	31,552
22	नांदेड	2,458	703	0	23	0	60,295
23	उस्मानाबाद	1,162	106	0	12	0	16,982
24	लातूर	2,070	284	0	14	6	40,738
25	बुलढाणा	1,916	315	2	7	4	25,997
26	अकोला	2,534	419	10	4	0	30,745
27	वाशिम	776	114	21	7	0	10,297
28	अमरावती	3,755	600	25	1	14	52,116
29	यवतमाळ	2,076	424	1	10	0	35,641
30	वर्धा	1,860	36	0	6	0	27,948
31	नागपूर	17,938	972	0	20	0	179,977
32	भंडारा	1,168	16	0	0	8	22,800
33	गोंदिया	1,662	52	0	2	0	33,356
34	चंद्रपूर	8,587	237	15	0	3	51,634
35	गडचिरोली	836	18	0	0	0	13,314
महाराष्ट्र राज्य		1,46,899	17,853	101	673	55	23,22,712

तक्ता क्रमांक / TABLE NO. 1.20-contd.

घाऊक व्यापार आणि किरकोळ व्यापार / Wholesale Trade and Retail Trade			परिवहन, साठा आणि दळणवळण / Transport, Storage and Communication					खानावळ आणि उपहारगृहे Hotels and Restaurants		Districts
मोटर वाहने आणि मोटर सायकलचा घाऊक आणि किरकोळ व्यापार व दुरुस्ती	घाऊक व्यापार , मोटर वाहने व मोटर सायकली व्यतिरिक्त	किरकोळ व्यापार मोटर वाहने व मोटर सायकली व्यतिरिक्त	जमिनी - वरील वाहतूक व पाईपलाईन मार्गे वाहतूक	जल वाहतूक	हवाई वाहतूक	वाहतूक- उपक्रमासाठी गोदाम आणि समर्थन उपक्रम	टपाल कार्ये			
Wholesale and Retail trade and repair of motor vehicles and motor cycles (42)	Wholesale trade, except of motor vehicles and motorcycles (43)	Retail trade, except of motor vehicles and motorcycles (44)	Land transport and transport via pipelines (45)	Water trans- port (46)	Air trans- port (47)	Warehousing and support activities for transport- ation (48)	Postal activities (49)	(50)	(2)	
15,394	34,052	1,79,691	81,613	12,132	4,391	17,657	7,322	42,391	Mumbai City	
45,163	77,925	4,25,024	2,82,542	14,682	27,500	36,434	18,833	92,563	Mumbai Suburban	
38,375	62,280	3,85,226	2,46,468	13,538	8,905	54,976	13,727	79,428	Thane	
9,078	7,031	55,472	50,510	7,064	576	14,710	2,053	15,049	Raigad	
3,164	2,452	29,598	20,672	1,618	60	1,376	1,816	6,668	Ratnagiri	
1,790	1,300	14,872	10,466	198	24	622	982	4,706	Sindhudurg	
15,938	22,129	1,11,919	66,669	170	231	12,721	2,534	23,160	Nashik	
4,214	6,796	30,870	19,564	14	36	2,916	586	5,018	Dhule	
1,484	2,500	17,692	8,365	8	12	1,673	206	2,519	Nandurbar	
6,431	10,375	71,022	43,924	50	66	8,675	1,383	9,597	Jalgaon	
10,564	11,012	66,837	36,381	85	48	5,891	1,500	16,857	Ahmednagar	
43,376	38,869	2,36,935	1,63,131	1,035	1,716	30,721	7,516	60,868	Pune	
7,358	7,082	47,470	36,700	138	50	5,972	1,462	10,868	Satara	
7,444	8,992	49,422	27,824	30	62	5,288	1,284	8,142	Sangli-	
10,597	14,566	80,681	49,042	199	94	6,762	1,487	16,952	Solapur	
11,700	16,005	78,453	40,200	154	133	6,697	1,753	15,746	Kolhapur	
11,145	9,636	69,162	42,494	36	294	5,062	1,393	16,722	Aurangabad	
3,298	5,012	26,554	14,012	2	20	3,048	384	5,324	Jalna	
2,907	3,674	29,575	15,460	10	21	1,707	471	5,453	Parbhani	
1,358	1,436	13,355	6,255	4	15	1,072	182	2,166	Hingoli	
4,326	4,204	30,974	22,696	2	6	1,842	654	6,994	Beed	
6,396	6,386	56,373	30,953	0	50	3,660	877	8,768	Nanded	
2,202	1,488	16,924	15,074	10	18	676	490	4,148	Osmanabad	
5,202	6,830	38,292	23,026	20	10	1,874	602	6,364	Latur	
2,766	6,984	29,804	15,660	15	14	2,336	847	4,677	Buldhana	
3,273	7,702	36,410	20,185	36	17	3,804	832	5,650	Akola	
1,223	2,481	11,802	6,415	6	3	1,062	268	1,894	Washim	
4,848	8,828	50,885	28,219	11	18	3,940	1,146	7,566	Amravati	
3,570	3,911	39,554	19,898	10	6	2,398	750	6,159	Yavatmal	
2,072	3,512	23,396	13,822	34	18	1,626	500	3,522	Wardha	
18,480	23,299	1,54,397	85,341	185	1,173	18,234	3,511	29,513	Nagpur	
1,508	1,988	16,304	7,952	0	12	904	304	2,716	Bhandara	
1,404	3,216	18,154	9,142	30	216	1,584	486	3,014	Gondiya	
4,553	4,376	37,554	25,444	24	15	3,432	768	6,609	Chandrapur	
644	734	8,932	3,110	18	2	550	254	1,296	Gadchiroli	
3,13,245	4,29,063	25,89,585	15,89,229	51,568	45,832	2,71,902	79,163	5,39,087	Maharashtra State	

तक्ता क्रमांक / TABLE NO. 1.20-contd.

		आर्थिक मध्यस्थ, रिअल इस्टेट, भाड्याने घेतलेले आणि व्यावसायिक उपक्रम / Financial intermediation, Real estate, renting and business activities						
अ.क्र	प्रकाशन, प्रसारण, दूरसंचार आणि माहिती सेवा कार्ये	विमा आणि निवृत्तीवेतन निधी वगळता वित्तीय सेवा उपक्रम	अनिवार्य सामाजिक वगळता विमा, पुर्ननिर्धारण आणि पेन्शन फंडिंग	इतर आर्थिक उपक्रम	स्थावर मालमत्ता क्रियाकलाप	भाडे आणि भाडेपट्टीने देण्याची क्रिया	कार्यालय प्रशासकीय, कार्यालय समर्थन आणि इतर व्यवसाय समर्थन क्रियाकलाप	
Sr. No	जिल्हे	Financial service activities, except insurance and pension funding	Insurance, reinsurance and pension funding, except compulsory social	Other financial activities	Real estate activities	Renting and leasing activities	Office administrative, office support and other business support activities	
(1)	(2)	(51)	(52)	(53)	(54)	(55)	(56)	(57)
1	मुंबई शहर	26,389	31,183	5,764	6,542	3,477	826	1,32,732
2	मुंबई उपनगर	113,673	1,04,235	21,482	20,789	17,153	2,311	3,08,311
3	ठाणे	91,668	77,167	15,764	10,698	14,567	1,511	2,48,729
4	रायगड	9,678	8,432	1,571	913	1,849	558	31,102
5	रत्नागिरी	1,720	3,092	732	342	106	158	5,124
6	सिंधुदुर्ग	1,026	2,318	468	202	104	54	2,458
7	नाशिक	9,063	14,887	3,610	2,091	2,719	637	20,551
8	धुळे	1,386	3,180	672	356	298	314	4,740
9	नंदुरबार	498	1,204	211	154	82	158	1,995
10	जळगाव	3,341	6,583	1,534	617	554	499	11,438
11	अहमदनगर	3,544	8,640	1,531	1,035	549	556	12,020
12	पुणे	1,14,152	45,026	9,992	5,479	8,043	2,524	1,80,616
13	सातारा	2,988	10,442	1,794	1,232	290	460	10,128
14	सांगली	3,252	9,042	1,502	944	290	370	12,000
15	सोलापूर	4,348	9,597	2,005	1,091	516	1,085	12,137
16	कोल्हापूर	7,099	14,804	2,902	1,702	953	753	23,947
17	औरंगाबाद	5,297	7,587	2,382	946	2,165	664	15,031
18	जालना	702	1,788	478	178	212	182	3,270
19	परभणी	974	1,994	755	200	125	198	3,473
20	हिंगोली	283	817	375	96	43	76	1,527
21	बीड	1,080	2,824	664	274	218	182	4,260
22	नांदेड	2,006	3,529	1,482	489	457	529	8,157
23	उस्मानाबाद	676	1,836	436	190	26	82	3,548
24	लातूर	1,544	3,216	890	390	532	314	5,892
25	बुलढाणा	1,292	3,803	756	452	211	315	3,654
26	अकोला	2,278	3,923	1,186	597	486	370	4,647
27	वाशिम	368	1,050	235	92	85	138	1,579
28	अमरावती	2,485	4,337	1,748	633	1,251	739	7,886
29	यवतमाळ	1,345	3,309	956	294	408	368	4,701
30	वर्धा	1,074	2,500	794	284	364	358	3,918
31	नागपूर	15,454	19,873	5,965	2,754	7,371	2,571	36,796
32	भंडारा	738	2,230	840	388	240	194	2,322
33	गोंदिया	730	1,308	650	180	434	314	2,142
34	चंद्रपूर	1,782	3,337	1,499	451	592	489	5,437
35	गडचिरोली	384	718	302	80	64	108	1,834
महाराष्ट्र राज्य		4,34,317	4,19,811	93,927	63,155	66,834	20,965	11,38,102

आधार : भारतीय जनगणना, २०११

तक्ता क्रमांक / TABLE NO. 1.20-contd.

सामुहिक, सामाजिक आणि व्यक्तिगत सेवा / Other Community, Social and Personal Services Activities

सार्वजनिक प्रशासन आणि संरक्षण सेवा	शिक्षण	मानवी आरोग्य क्रियाकलाप	अनिवासी सामाजिक कार्य उपक्रम	क्रीडा उपक्रम आणि करमणूक आणि मनोरंजन उपक्रम	सदस्यता संघटनेची कार्ये	बाह्यस्थानिक संघटनेची कार्ये	इतर	Districts
Public administration and defence; compulsory social security	Education	Human health activities	Social work activities without accommodation	Sports activities and amusement and recreation activities	Activities of membership organisation	Activities of extraterritorial organisation	Others	
(58)	(59)	(60)	(61)	(62)	(63)	(64)	(65)	(2)
68,976	31,636	33,328	963	2,387	3,513	74,129	1,21,543	Mumbai City
1,14,003	1,07,948	77,500	2125	5,592	7,214	2,01,563	3,40,209	Mumbai Suburban
1,30,702	1,35,530	72,005	1992	3,325	6,447	2,89,373	2,19,628	Thane
31,037	32,093	13,906	642	290	1,293	80,455	29,994	Raigad
10,916	20,162	8,958	436	174	1,078	26,366	13,552	Ratnagiri
7,364	9,834	5,586	254	48	570	15,286	7,028	Sindhudurg
59,524	61,135	26,339	543	711	2,513	97,157	59,389	Nashik
13,868	23,172	7,236	162	282	262	44,372	14,090	Dhule
6,461	14,570	3,685	83	165	198	35,166	6,993	Nandurbar
25,163	38,238	14,120	338	384	1,271	79,600	28,712	Jalgaon
34,054	50,092	19,720	840	430	4,837	1,01,086	33,684	Ahmednagar
1,31,818	1,24,646	64,529	2636	2,597	7,061	1,97,876	1,96,557	Pune
20,156	33,574	16,054	672	416	1,294	58,298	25,266	Satara
16,742	30,756	15,808	384	242	1,008	59,260	24,620	Sangli-
29,301	47,700	19,680	958	351	2,252	62,426	38,875	Solapur
27,568	45,121	21,340	774	276	2,227	70,712	42,753	Kolhapur
30,685	41,700	15,750	583	424	1,809	51,867	37,575	Aurangabad
9,434	13,760	5,918	256	88	1,010	36,736	10,892	Jalna
10,927	17,637	5,898	382	121	1,019	31,481	10,642	Parbhani
5,505	7,973	2,987	156	97	413	19,700	4,914	Hingoli
14,086	27,842	10,226	332	132	1,200	44,902	13,810	Beed
22,817	35,692	11,794	450	195	2,171	65,260	17,310	Nanded
9,818	15,746	5,536	228	104	930	38,580	8,898	Osmanabad
16,184	32,990	8,970	336	208	684	42,054	13,730	Latur
14,751	23,016	7,878	303	269	1,037	35,132	11,226	Buldhana
14,530	20,278	8,088	260	348	671	28,300	14,668	Akola
5,811	9,680	3,161	95	84	200	18,407	4,621	Washim
24,418	33,356	11,844	488	616	769	37,761	22,334	Amravati
15,885	25,334	9,615	322	216	649	40,286	14,615	Yavatmal
12,766	15,594	6,906	214	202	302	15,724	10,564	Wardha
64,410	67,435	30,568	1,229	1,333	2,832	69,372	86,404	Nagpur
9,844	13,130	4,954	80	310	104	18,960	7,858	Bhandara
9,726	13,834	5,708	164	234	174	23,550	9,640	Gondiya
18,101	25,066	10,211	216	391	438	31,858	18,003	Chandrapur
12,354	12,146	4,414	82	46	138	28,002	4,440	Gadchiroli
10,49,705	12,58,416	5,90,220	19,978	23,088	59,588	21,71,057	15,25,037	Maharashtra State

Source : Population Census of India, 2011

1. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या / AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 1.21

वस्तुनिर्माण, प्रक्रिया, सेवा व दुरुस्ती या प्रकारच्या उद्योगधंद्यात मुख्य कामगारांचे घरगुती उद्योगधंदे व बिगर घरगुती उद्योगधंदे यानुसार वर्गीकरण /
Distribution of main workers in manufacturing, processing, servicing and repairs by household industry and non-household industry
(जनगणना, २०११ / Population Census, 2011)

अ. क्र. Sr.No	विभाग	ग्रामीण नागरी एकूण	कामगारांची एकूण संख्या			घरगुती उद्योगधंद्यातील कामगार			बिगर घरगुती उद्योगधंद्यातील कामगार			Rural Urban Total	Division
			Total number of workers at work			Workers in household industry			Workers in non-household industry				
			एकूण	पुरुष	स्त्रिया	एकूण	पुरुष	स्त्रिया	एकूण	पुरुष	स्त्रिया		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(3)	(2)
1	अन्न पदार्थांचे उत्पादन	R	2,06,581	162,208	44,373	97,935	67,499	30,436	1,08,646	94,709	13,937	R	Manufacture of food products
		U	2,57,912	200,799	57,113	1,23,823	87,661	36,162	1,34,089	1,13,138	20,951	U	
		T	4,64,493	363,007	1,01,486	2,21,758	1,55,160	66,598	2,42,735	2,07,847	34,888	T	
2	पेये यांचे उत्पादन.	R	4,592	4,146	446	729	636	93	3,863	3,510	353	R	Manufacture of beverages
		U	12,171	11,028	1,143	1,256	1,121	135	10,915	9,907	1,008	U	
		T	16,763	15,174	1,589	1,985	1,757	228	14,778	13,417	1,361	T	
3	तंबाखु व तंबाखुचे पदार्थ यांचे उत्पादन	R	29,411	7,623	21,788	19,777	4,571	15,206	9,634	3,052	6,582	R	Manufacture of tobacco products
		U	61,231	9,051	52,180	31,942	3,413	28,529	29,289	5,638	23,651	U	
		T	90,642	16,674	73,968	51,719	7,984	43,735	38,923	8,690	30,233	T	
4	कापडाचे उत्पादन.	R	68,297	60,697	7,600	10,846	8,458	2,388	57,451	52,239	5,212	R	Manufacture of textiles
		U	4,46,679	411,595	35,084	30,185	24,740	5,445	4,16,494	3,86,855	29,639	U	
		T	5,14,976	472,292	42,684	41,031	33,198	7,833	4,73,945	4,39,094	34,851	T	
5	परिधान करणाऱ्या वस्त्राचे उत्पादन	R	1,06,302	65,135	41,167	30,934	14,322	16,612	75,368	50,813	24,555	R	Manufacture of wearing apparel
		U	4,17,190	319,077	98,113	53,596	25,486	28,110	3,63,594	2,93,591	70,003	U	
		T	5,23,492	384,212	1,39,280	84,530	39,808	44,722	4,38,962	3,44,404	94,558	T	
6	कातडी व चामड्याची उत्पादने	R	9,593	8,287	1,306	5,385	4,450	935	4,208	3,837	371	R	Manufacture of leather and related products
		U	62,234	55,308	6,926	22,284	17,837	4,447	39,950	37,471	2,479	U	
		T	71,827	63,595	8,232	27,669	22,287	5,382	44,158	41,308	2,850	T	
7	लाकूड आणि लाकडाच्या वस्तू, फर्निचर वगैरे यांचे उत्पादने	R	34,108	21,867	12,241	20,516	11,885	8,631	13,592	9,982	3,610	R	Manufacture of wood and products of wood and cork, except furniture;
		U	37,543	29,796	7,747	11,324	7,049	4,275	26,219	22,747	3,472	U	
		T	71,651	51,663	19,988	31,840	18,934	12,906	39,811	32,729	7,082	T	
8	कागद आणि कागदाचे पदार्थ यांचे उत्पादन	R	8,286	7,444	842	942	728	214	7,344	6,716	628	R	Manufacture of paper and paper products
		U	33,700	29,427	4,273	6,085	4,873	1,212	27,615	24,554	3,061	U	
		T	41,986	36,871	5,115	7,027	5,601	1,426	34,959	31,270	3,689	T	

तक्ता क्र./Table No. 1.21 contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(3)	(2)
9	मुद्रण आणि रेकॉर्डेड मिडियाचे उत्पादन	R	7,814	7,335	479	504	435	69	7,310	6,900	410	R	Printing and reproduction of recorded media
		U	88,768	80,716	8,052	3,159	2,691	468	85,609	78,025	7,584	U	
		T	96,582	88,051	8,531	3,663	3,126	537	92,919	84,925	7,994	T	
10	कोळसा, शुद्ध पेट्रोलियम पदार्थ यांचे उत्पादन	R	3,604	3,325	279	154	99	55	3,450	3,226	224	R	Manufacture of coke and refined petroleum products
		U	30,241	26,714	3,527	292	240	52	29,949	26,474	3,475	U	
		T	33,845	30,039	3,806	446	339	107	33,399	29,700	3,699	T	
11	रसायने व रासायनिक पदार्थांचे उत्पादन	R	23,434	20,714	2,720	3,640	2,610	1,030	19,794	18,104	1,690	R	Manufacture of chemicals and chemical products
		U	93,483	80,578	12,905	8,806	6,901	1,905	84,677	73,677	11,000	U	
		T	1,16,917	1,01,292	15,625	12,446	9,511	2,935	1,04,471	91,781	12,690	T	
12	रासायनिक आणि औषधे, औषधी वनस्पतिशास्त्र यांचे उत्पादन	R	11,511	9,755	1,756	166	135	31	11,345	9,620	1,725	R	Manufacture of chemical and pharmaceuticals, medicinal botanical products
		U	61,490	49,549	11,941	425	342	83	61,065	49,207	11,858	U	
		T	73,001	59,304	13,697	591	477	114	72,410	58,827	13,583	T	
13	रबर आणि प्लास्टिक पदार्थ यांचे उत्पादन	R	13,654	11,267	2,387	334	247	87	13,320	11,020	2,300	R	Manufacture of rubber and plastics products
		U	71,117	61,202	9,915	2,524	1,686	838	68,593	59,516	9,077	U	
		T	84,771	72,469	12,302	2,858	1,933	925	81,913	70,536	11,377	T	
14	इतर अधातू खनिज उत्पादने	R	1,28,963	80,703	48,260	19,983	12,460	7,523	1,08,980	68,243	40,737	R	Manufacture of other non-metallic mineral products
		U	94,462	74,137	20,325	7,325	5,069	2,256	87,137	69,068	18,069	U	
		T	2,23,425	1,54,840	68,585	27,308	17,529	9,779	1,96,117	1,37,311	58,806	T	
15	मूलभूत धातू उत्पादने	R	34,624	31,334	3,290	2,301	1,726	575	32,323	29,608	2,715	R	Manufacture of basic metals
		U	1,32,597	1,19,755	12,842	4,532	2,421	2,111	1,28,065	1,17,334	10,731	U	
		T	1,67,221	1,51,089	16,132	6,833	4,147	2,686	1,60,388	1,46,942	13,446	T	
16	फेब्रीकेटेड धातू उत्पादने	R	69,463	62,821	6,642	15,943	13,226	2,717	53,520	49,595	3,925	R	Manufacture of fabricated metal products, except machinery and equipment
		U	2,20,943	2,08,206	12,737	9,247	7,991	1,256	2,11,696	2,00,215	11,481	U	
		T	2,90,406	2,71,027	19,379	25,190	21,217	3,973	2,65,216	2,49,810	15,406	T	
17	संगणक सामग्री, इलेक्ट्रॉनिक आणि चष्म्याची उत्पादने	R	5,237	4,758	479	77	64	13	5,160	4,694	466	R	Manufacture of computer, electronic and optical products
		U	42,956	36,250	6,706	532	438	94	42,424	35,812	6,612	U	
		T	48,193	41,008	7,185	609	502	107	47,584	40,506	7,078	T	
18	विद्युत उपकरणांचे उत्पादन	R	9,265	8,619	646	187	177	10	9,078	8,442	636	R	Manufacture of electrical equipment
		U	53,456	46,637	6,819	912	675	237	52,544	45,962	6,582	U	
		T	62,721	55,256	7,465	1,099	852	247	61,622	54,404	7,218	T	

तक्ता क्र./Table No. 1.21 contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(3)	(2)
19	यंत्रे व यंत्रसामग्रीचे उत्पादन	R	9,430	8,800	630	419	321	98	9,011	8,479	532	R	Manufacture of machinery and equipment n.e.c.
		U	74,244	69,836	4,408	1,188	1,019	169	73,056	68,817	4,239	U	
		T	83,674	78,636	5,038	1,607	1,340	267	82,067	77,296	4,771	T	
20	मोटार वाहने, ट्रेलर्स व सेमी ट्रेलर्स - यांचे उत्पादन	R	9,739	9,267	472	130	109	21	9,609	9,158	451	R	Manufacture of motor vehicles, trailers and semi-trailers
		U	66,106	61,766	4,340	274	243	31	65,832	61,523	4,309	U	
		T	75,845	71,033	4,812	404	352	52	75,441	70,681	4,760	T	
21	इतर परिवहन सामग्री यांचे उत्पादन	R	12,575	12,212	363	7,378	7,183	195	5,197	5,029	168	R	Manufacture of other transport equipment
		U	41,089	38,330	2,759	10,668	10,114	554	30,421	28,216	2,205	U	
		T	53,664	50,542	3,122	18,046	17,297	749	35,618	33,245	2,373	T	
22	फर्नीचरचे उत्पादन	R	76,700	73,498	3,202	31,507	29,704	1,803	45,193	43,794	1,399	R	Manufacture of furniture
		U	2,01,975	1,95,510	6,465	22,633	21,107	1,526	1,79,342	1,74,403	4,939	U	
		T	2,78,675	2,69,008	9,667	54,140	50,811	3,329	2,24,535	2,18,197	6,338	T	
23	इतर उत्पादने	R	3,11,282	2,83,624	27,658	10,357	8,048	2,309	3,00,925	2,75,576	25,349	R	Other manufacturing
		U	13,26,854	11,39,329	1,87,525	29,611	23,115	6,496	12,97,243	11,16,214	1,81,029	U	
		T	16,38,136	14,22,953	2,15,183	39,968	31,163	8,805	15,98,168	13,91,790	2,06,378	T	
24	यंत्रसामग्री व उपकरणे दुरुस्त करणे आणि त्यांची स्थापना करणे	R	10,235	9,947	288	1,955	1,890	65	8,280	8,057	223	R	Repair and installation of machinery and equipment
		U	37,827	36,396	1,431	4,644	4,399	245	33,183	31,997	1,186	U	
		T	48,062	46,343	1,719	6,599	6,289	310	41,463	40,054	1,409	T	
25	मोटार वाहन आणि मोटारसायकल यांचा घाऊक आणि किरकोळ व्यापार आणि दुरुस्ती	R	53,272	51,746	1,526	4,158	4,051	107	49,114	47,695	1,419	R	Wholesale and retail trade and repair of motor vehicles and motorcycles
		U	2,43,706	2,34,402	9,304	6,940	6,688	252	2,36,766	2,27,714	9,052	U	
		T	2,96,978	2,86,148	10,830	11,098	10,739	359	2,85,880	2,75,409	10,471	T	
26	घाऊक व्यापार ,मोटार वाहने व मोटार सायकली व्यतिरिक्त	R	52,666	48,103	4,563	0	0	0	52,666	48,103	4,563	R	Wholesale trade, except of motor vehicles and motorcycles
		U	3,52,419	3,17,308	35,111	0	0	0	3,52,419	3,17,308	35,111	U	
		T	4,05,085	3,65,411	39,674	0	0	0	4,05,085	3,65,411	39,674	T	
27	किरकोळ व्यापार ,मोटार वाहने व मोटार सायकली व्यतिरिक्त	R	4,28,120	3,67,733	60,387	0	0	0	4,28,120	3,67,733	60,387	R	Retail trade, except of motor vehicles and motorcycles
		U	20,12,165	17,99,615	2,12,550	0	0	0	20,12,165	17,99,615	2,12,550	U	
		T	24,40,285	21,67,348	2,72,937	0	0	0	24,40,285	21,67,348	2,72,937	T	
28	प्रकाशन क्रियाकलाप	R	2,304	2,163	141	45	42	3	2,259	2,121	138	R	Publishing activities
		U	23,951	19,256	4,695	410	296	114	23,541	18,960	4,581	U	
		T	26,255	21,419	4,836	455	338	117	25,800	21,081	4,719	T	

तक्ता क्र./Table No. 1.21 contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(3)	(2)
29	चलचित्र, व्हिडिओ आणि	R	1,602	1,479	123	870	797	73	732	682	50	R	Motion picture, video and television programme production, sound recording
	दूरदर्शन कार्यक्रम	U	34,093	29,849	4,244	1,446	1,337	109	32,647	28,512	4,135	U	
	उत्पादन, आवाज रेकॉर्डिंग	T	35,695	31,328	4,367	2,316	2,134	182	33,379	29,194	4,185	T	
30	प्रसारण आणि	R	562	525	37	1	1	0	561	524	37	R	Broadcasting and programming activities
	प्रोग्रामिंग क्रियाकलाप	U	13,134	10,191	2,943	58	55	3	13,076	10,136	2,940	U	
		T	13,696	10,716	2,980	59	56	3	13,637	10,660	2,977	T	
31	दूरसंचार	R	11,343	10,659	684	160	145	15	11,183	10,514	669	R	Telecommunications
		U	92,486	76,207	16,279	1,038	912	126	91,448	75,295	16,153	U	
		T	1,03,829	86,866	16,963	1,198	1,057	141	1,02,631	85,809	16,822	T	
32	संगणक प्रोग्रामिंग, सल्ला आणि	R	7,618	6,398	1,220	79	67	12	7,539	6,331	1,208	R	Computer programming, consultancy and related activities
	संबंधित क्रियाकलाप	U	1,77,066	133,838	43,228	881	663	218	1,76,185	1,33,175	43,010	U	
		T	1,84,684	140,236	44,448	960	730	230	1,83,724	1,39,506	44,218	T	
33	माहिती सेवा उपक्रम	R	3,049	2,691	358	58	54	4	2,991	2,637	354	R	Information service activities
		U	50,172	38,334	11,838	346	262	84	49,826	38,072	11,754	U	
		T	53,221	41,025	12,196	404	316	88	52,817	40,709	12,108	T	
34	सर्जनशील, कला आणि	R	11,811	10,701	1,110	1,204	1,074	130	10,607	9,627	980	R	Creative, arts and entertainment activities
	मनोरंजन उपक्रम	U	60,880	52,490	8,390	2,864	2,261	603	58,016	50,229	7,787	U	
		T	72,691	63,191	9,500	4,068	3,335	733	68,623	59,856	8,767	T	
35	ग्रंथालय, संग्रह, संग्रहालये	R	3,024	2,265	759	17	11	6	3,007	2,254	753	R	Libraries, archives, museums and other cultural activities
	आणि इतर सांस्कृतिक उपक्रम	U	7,071	4,861	2,210	21	15	6	7,050	4,846	2,204	U	
		T	10,095	7,126	2,969	38	26	12	10,057	7,100	2,957	T	
36	जुगार आणि सट्टा	R	399	387	12	10	10	0	389	377	12	R	Gambling and betting activities
	क्रियाकलाप	U	5,636	5,353	283	89	85	4	5,547	5,268	279	U	
		T	6,035	5,740	295	99	95	4	5,936	5,645	291	T	
37	क्रीडा उपक्रम आणि उपक्रम	R	2,677	2,402	275	95	87	8	2,582	2,315	267	R	Sports activities and activities amusement and recreation
	मनोरंजन आणि मनोरंजन	U	17,303	15,281	2,022	260	229	31	17,043	15,052	1,991	U	
	क्रियाकलाप	T	19,980	17,683	2,297	355	316	39	19,625	17,367	2,258	T	
38	सदस्यता क्रियाकलाप संस्था	R	16,249	14,169	2,080	0	0	0	16,249	14,169	2,080	R	Activities of membership organizations
		U	38,094	32,831	5,263	0	0	0	38,094	32,831	5,263	U	
		T	54,343	47,000	7,343	0	0	0	54,343	47,000	7,343	T	

तक्ता क्र./Table No. 1.21 contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(3)	(2)
39	संगणकांची दुरुस्ती आणि वैयक्तिक आणि घरगुती वस्तू	R	41,185	36,917	4,268	16,179	12,707	3,472	25,006	24,210	796	R	Repair of computers and
		U	1,45,188	1,33,595	11,593	33,638	26,823	6,815	1,11,550	1,06,772	4,778	U	personal and household goods
		T	1,86,373	1,70,512	15,861	49,817	39,530	10,287	1,36,556	1,30,982	5,574	T	
40	इतर वैयक्तिक सेवा क्रियाकलाप	R	1,13,807	81,980	31,827	3,404	2,544	860	1,10,403	79,436	30,967	R	Other personal service
		U	5,66,842	1,91,372	3,75,470	11,338	9,308	2,030	5,55,504	1,82,064	3,73,440	U	activities
		T	6,80,649	2,73,352	4,07,297	14,742	11,852	2,890	6,65,907	2,61,500	4,04,407	T	
41	घरगुती उपक्रम घरगुती नियोक्ता कर्मचारी	R	5,404	3,903	1,501	164	93	71	5,240	3,810	1,430	R	Activities of households as
		U	11,611	8,310	3,301	413	233	180	11,198	8,077	3,121	U	employers of domestic
		T	17,015	12,213	4,802	577	326	251	16,438	11,887	4,551	T	personnel
42	अविभाज् वस्तू- आणि सेवा- उत्पादन क्रियाकलाप खाजगी	R	58	32	26	6	3	3	52	29	23	R	Undifferentiated goods- and of
		U	418	144	274	42	20	22	376	124	252	U	services-producing activities
		T	476	176	300	48	23	25	428	153	275	T	private
43	बाह्यविभाजन क्रियाकलाप संस्था आणि संस्था	R	6,01,682	2,79,967	3,21,715	1,36,919	51,843	85,076	4,64,763	2,28,124	2,36,639	R	Activities of extraterritorial
		U	8,80,947	4,66,807	4,14,140	1,00,194	33,316	66,878	7,80,753	4,33,491	3,47,262	U	organizations and bodies
		T	14,82,629	7,46,774	7,35,855	2,37,113	85,159	1,51,954	12,45,516	6,61,615	5,83,901	T	
	एकूण	R	25,61,532	18,99,606	6,61,926	4,45,468	2,64,512	1,80,956	21,16,064	16,35,094	4,80,970	R	Total
		U	86,99,450	69,61,036	17,38,414	5,47,245	3,43,134	2,04,111	81,52,205	66,17,902	15,34,303	U	
		T	1,12,60,982	88,60,642	24,00,340	9,92,713	6,07,646	3,85,067	1,02,68,269	82,52,996	20,15,273	T	

आधार : भारतीय जनगणना, २०११

Source : Population Census of India, 2011

1. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या / AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 1.22

बिगर घरगुती उद्योगधंदे, व्यापार, व्यवसाय किंवा सेवा हा प्रमुख व्यवसाय असणाऱ्यांचे लिंग व कामगारांच्या वर्गानुसार व उद्योगधंद्यानुसार वर्गीकरण /
Occupational classification of main workers in non-household industry, trade, business, profession or service by class of worker and gender
(जनगणना, २०११ / Population Census, 2011)

अ. क्र. Sr.No	जिल्हे (2)	ग्रामीण नागरी एकूण (3)	काम करणाऱ्यांचा वर्ग / Class of workers										Rural Urban Total (3)	Districts (2)
			एकूण Total		मालक Employer		कामगार Employee		एकटा काम करणारा Single worker		कौटुंबिक कामगार Family worker			
			पुरुष Males (4)	स्त्रिया Females (5)	पुरुष Males (6)	स्त्रिया Females (7)	पुरुष Males (8)	स्त्रिया Females (9)	पुरुष Males (10)	स्त्रिया Females (11)	पुरुष Males (12)	स्त्रिया Females (13)		
1	मुंबई शहर	ए	9,37,396	2,21,234	1,50,858	16,135	6,56,099	1,71,601	98,450	24,231	31,989	9,267	T	Mumbai City
		ग्रा	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	R	
		ना	9,37,396	2,21,234	1,50,858	16,135	6,56,099	1,71,601	98,450	24,231	31,989	9,267	U	
2	मुंबई उपनगर	ए	27,18,172	6,65,271	4,01,375	40,640	19,67,110	5,26,011	2,67,933	75,699	81,754	22,921	T	Mumbai Suburban
		ग्रा	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	R	
		ना	27,18,172	6,65,271	4,01,375	40,640	19,67,110	5,26,011	2,67,933	75,699	81,754	22,921	U	
3	ठाणे	ए	26,75,143	6,10,630	3,16,198	33,207	20,17,410	4,77,298	2,54,495	65,572	87,040	34,553	T	Thane
		ग्रा	2,96,248	75,620	22,236	2,591	2,21,797	52,304	40,709	11,086	11,506	9,639	R	
		ना	23,78,895	5,35,010	2,93,962	30,616	17,95,613	4,24,994	2,13,786	54,486	75,534	24,914	U	
4	रायगड	ए	4,56,884	97,628	50,402	5,458	3,29,953	67,816	58,792	13,180	17,737	11,174	T	Raigad
		ग्रा	2,08,002	42,882	16,362	1,816	1,48,292	26,578	33,988	7,374	9,360	7,114	R	
		ना	2,48,882	54,746	34,040	3,642	1,81,661	41,238	24,804	5,806	8,377	4,060	U	
5	रतागिरी	ए	1,71,220	41,602	22,572	2,458	1,10,826	26,710	31,514	7,542	6,308	4,892	T	Ratnagiri
		ग्रा	1,13,716	27,322	12,548	1,442	73,668	16,522	23,264	5,294	4,236	4,064	R	
		ना	57,504	14,280	10,024	1,016	37,158	10,188	8,250	2,248	2,072	828	U	
6	सिंधुदुर्ग	ए	80,482	21,348	10,026	1,190	44,982	13,970	19,892	3,966	5,582	2,222	T	Sindhudurg
		ग्रा	57,284	15,150	6,264	710	32,914	9,920	14,156	2,678	3,950	1,842	R	
		ना	23,198	6,198	3,762	480	12,068	4,050	5,736	1,288	1,632	380	U	
7	नाशिक	ए	7,69,606	1,64,704	94,971	9,826	5,18,251	1,12,168	1,26,131	28,888	30,253	13,822	T	Nashik
		ग्रा	1,37,760	38,496	17,364	2,180	83,132	23,470	27,250	5,132	10,014	7,714	R	
		ना	6,31,846	1,26,208	77,607	7,646	4,35,119	88,698	98,881	23,756	20,239	6,108	U	
8	धुळे	ए	1,81,978	40,132	20,154	1,874	1,07,572	25,878	41,902	6,320	12,350	6,060	T	Dhule
		ग्रा	60,330	19,070	4,902	520	36,274	12,018	13,280	2,108	5,874	4,424	R	
		ना	1,21,648	21,062	15,252	1,354	71,298	13,860	28,622	4,212	6,476	1,636	U	
9	नंदुरबार	ए	86,391	24,129	11,715	920	46,703	15,330	20,903	3,451	7,070	4,428	T	Nandurbar
		ग्रा	33,521	13,467	2,793	388	21,119	8,458	6,615	1,243	2,994	3,378	R	
		ना	52,870	10,662	8,922	532	25,584	6,872	14,288	2,208	4,076	1,050	U	

तक्ता क्र./Table No. 1.22 contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(3)	(2)
10	जळगाव	ए	3,75,524	69,908	42,537	3,773	2,15,959	46,272	94,949	11,934	22,079	7,929	T	Jalgaon
		ग्रा	1,11,656	26,626	9,296	1,020	65,216	17,560	29,386	3,500	7,758	4,546	R	
		ना	2,63,868	43,282	33,241	2,753	1,50,743	28,712	65,563	8,434	14,321	3,383	U	
11	अहमदनगर	ए	4,08,410	1,11,963	54,604	5,849	2,41,930	66,817	87,908	20,300	23,968	18,997	T	Ahmednagar
		ग्रा	2,12,523	65,738	23,036	2,873	1,28,011	38,142	46,811	10,423	14,665	14,300	R	
		ना	1,95,887	46,225	31,568	2,976	1,13,919	28,675	41,097	9,877	9,303	4,697	U	
12	पुणे	ए	19,44,950	5,19,215	2,44,421	34,273	14,29,740	3,87,322	2,12,373	65,604	58,416	32,016	T	Pune
		ग्रा	3,92,126	93,669	41,755	5,390	2,78,601	61,933	55,597	12,296	16,173	14,050	R	
		ना	15,52,824	4,25,546	2,02,666	28,883	11,51,139	3,25,389	1,56,776	53,308	42,243	17,966	U	
13	सातारा	ए	3,07,432	80,828	43,152	5,660	1,93,096	50,818	56,112	12,314	15,072	12,036	T	Satara
		ग्रा	1,87,472	49,154	21,726	3,012	1,21,490	29,816	34,554	6,560	9,702	9,766	R	
		ना	1,19,960	31,674	21,426	2,648	71,606	21,002	21,558	5,754	5,370	2,270	U	
14	सांगली	ए	2,86,508	77,812	41,684	5,246	1,75,270	45,734	56,540	13,046	13,014	13,786	T	Sangli
		ग्रा	1,39,426	40,984	17,312	2,152	88,566	21,976	26,574	5,824	6,974	11,032	R	
		ना	1,47,082	36,828	24,372	3,094	86,704	23,758	29,966	7,222	6,040	2,754	U	
15	सोलापूर	ए	4,62,904	1,20,363	62,582	6,006	2,87,420	74,666	96,603	24,498	16,299	15,193	T	Solapur
		ग्रा	1,55,788	37,440	17,302	1,918	97,634	22,344	33,734	5,338	7,118	7,840	R	
		ना	3,07,116	82,923	45,280	4,088	1,89,786	52,322	62,869	19,160	9,181	7,353	U	
16	कोल्हापूर	ए	5,37,619	1,20,941	72,477	7,943	3,53,774	74,244	87,739	20,071	23,629	18,683	T	Kolhapur
		ग्रा	2,38,823	55,927	22,225	2,811	1,66,033	31,570	39,562	7,471	11,003	14,075	R	
		ना	2,98,796	65,014	50,252	5,132	1,87,741	42,674	48,177	12,600	12,626	4,608	U	
17	औरंगाबाद	ए	4,53,208	92,265	55,103	5,467	2,78,750	59,784	1,02,014	19,239	17,341	7,775	T	Aurangabad
		ग्रा	89,888	20,560	10,828	844	51,880	12,632	22,436	3,810	4,744	3,274	R	
		ना	3,63,320	71,705	44,275	4,623	2,26,870	47,152	79,578	15,429	12,597	4,501	U	
18	जालना	ए	1,37,616	33,372	18,774	1,618	68,548	18,466	41,608	7,494	8,686	5,794	T	Jalna
		ग्रा	58,582	16,880	7,368	668	27,940	9,458	18,630	2,880	4,644	3,874	R	
		ना	79,034	16,492	11,406	950	40,608	9,008	22,978	4,614	4,042	1,920	U	
19	परभणी	ए	1,45,805	29,707	17,071	1,422	72,165	16,991	48,067	7,341	8,502	3,953	T	Parbhani
		ग्रा	39,903	10,629	4,277	340	21,541	6,283	11,421	2,061	2,664	1,945	R	
		ना	1,05,902	19,078	12,794	1,082	50,624	10,708	36,646	5,280	5,838	2,008	U	
20	हिंगोली	ए	65,485	15,262	9,024	679	31,680	8,940	21,073	2,785	3,708	2,858	T	Hingoli
		ग्रा	31,893	8,890	4,068	377	16,056	4,740	9,333	1,473	2,436	2,300	R	
		ना	33,592	6,372	4,956	302	15,624	4,200	11,740	1,312	1,272	558	U	
21	बीड	ए	1,83,630	44,200	25,020	2,300	96,214	27,200	54,334	8,476	8,062	6,224	T	Beed
		ग्रा	82,634	21,128	10,076	1,084	46,158	12,306	21,956	3,552	4,444	4,186	R	
		ना	1,00,996	23,072	14,944	1,216	50,056	14,894	32,378	4,924	3,618	2,038	U	

तक्ता क्र./Table No. 1.22 contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(3)	(2)
22	नांदेड	ए	2,76,611	61,111	31,856	2,523	1,41,013	34,007	88,774	14,119	14,968	10,462	T	Nanded
		ग्रा	98,430	29,038	9,288	910	53,634	16,086	28,852	5,400	6,656	6,642	R	
		ना	1,78,181	32,073	22,568	1,613	87,379	17,921	59,922	8,719	8,312	3,820	U	
23	उस्मानाबाद	ए	1,09,444	28,004	15,212	1,158	61,398	17,264	27,704	4,956	5,130	4,626	T	Osmanabad
		ग्रा	61,082	16,952	7,796	648	35,398	9,556	14,828	2,914	3,060	3,834	R	
		ना	48,362	11,052	7,416	510	26,000	7,708	12,876	2,042	2,070	792	U	
24	लातूर	ए	2,09,190	45,848	26,738	2,134	1,14,276	28,320	58,138	9,840	10,038	5,554	T	Latur
		ग्रा	86,630	21,986	10,018	824	53,652	14,684	19,676	3,330	3,284	3,148	R	
		ना	1,22,560	23,862	16,720	1,310	60,624	13,636	38,462	6,510	6,754	2,406	U	
25	बुलढाणा	ए	1,61,981	32,751	19,943	1,618	87,620	22,285	47,238	5,090	7,180	3,758	T	Buldhana
		ग्रा	64,827	15,717	6,549	686	38,504	10,025	16,416	2,086	3,358	2,920	R	
		ना	97,154	17,034	13,394	932	49,116	12,260	30,822	3,004	3,822	838	U	
26	अकोला	ए	1,85,020	37,879	21,303	1,816	98,087	26,074	58,724	7,931	6,906	2,058	T	Akola
		ग्रा	37,526	8,219	3,567	314	23,039	5,696	9,348	1,177	1,572	1,032	R	
		ना	1,47,494	29,660	17,736	1,502	75,048	20,378	49,376	6,754	5,334	1,026	U	
27	वाशिम	ए	63,514	13,682	7,956	575	31,834	8,868	20,823	2,263	2,901	1,976	T	Washim
		ग्रा	27,300	7,680	3,190	311	16,206	4,700	6,407	1,059	1,497	1,610	R	
		ना	36,214	6,002	4,766	264	15,628	4,168	14,416	1,204	1,404	366	U	
28	अमरावती	ए	2,60,830	49,492	30,368	2,129	1,33,838	32,242	82,981	10,937	13,643	4,184	T	Amravati
		ग्रा	62,037	15,514	5,764	474	35,793	10,100	16,977	2,542	3,503	2,398	R	
		ना	1,98,793	33,978	24,604	1,655	98,045	22,142	66,004	8,395	10,140	1,786	U	
29	यवतमाळ	ए	1,93,812	43,956	24,007	2,101	1,02,596	28,988	58,509	8,751	8,700	4,116	T	Yavatmal
		ग्रा	73,044	18,090	7,921	781	39,240	10,934	21,935	3,321	3,948	3,054	R	
		ना	1,20,768	25,866	16,086	1,320	63,356	18,054	36,574	5,430	4,752	1,062	U	
30	वर्धा	ए	1,34,164	26,782	14,732	1,124	73,704	16,250	39,472	6,940	6,256	2,468	T	Wardha
		ग्रा	46,568	9,482	4,464	394	26,210	5,866	13,136	1,912	2,758	1,310	R	
		ना	87,596	17,300	10,268	730	47,494	10,384	26,336	5,028	3,498	1,158	U	
31	नागपूर	ए	8,81,025	2,02,759	1,08,680	11,752	5,31,093	1,32,738	2,01,653	44,639	39,599	13,630	T	Nagpur
		ग्रा	1,14,398	24,764	8,754	958	69,072	15,216	30,830	5,858	5,742	2,732	R	
		ना	7,66,627	1,77,995	99,926	10,794	4,62,021	1,17,522	1,70,823	38,781	33,857	10,898	U	
32	भंडारा	ए	92,272	25,532	8,580	866	49,204	14,184	28,340	6,846	6,148	3,636	T	Bhandara
		ग्रा	48,772	13,636	3,592	366	24,902	6,908	16,600	3,698	3,678	2,664	R	
		ना	43,500	11,896	4,988	500	24,302	7,276	11,740	3,148	2,470	972	U	
33	गोंदिया	ए	1,00,616	29,614	9,494	802	48,182	15,056	35,296	9,230	7,644	4,526	T	Gondiya
		ग्रा	55,408	17,426	3,614	298	25,086	7,854	22,072	5,594	4,636	3,680	R	
		ना	45,208	12,188	5,880	504	23,096	7,202	13,224	3,636	3,008	846	U	

तक्ता क्र./Table No. 1.22 contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(3)	(2)
34	चंद्रपूर	ए	2,41,125	51,014	22,810	2,111	1,42,377	31,287	64,684	13,026	11,254	4,590	T	Chandrapur
		ग्र	73,496	18,612	5,812	550	40,902	11,250	22,060	4,272	4,722	2,540	R	
		ना	1,67,629	32,402	16,998	1,561	1,01,475	20,037	42,624	8,754	6,532	2,050	U	
35	गडचिरोली	ए	58,776	18,056	5,318	622	35,194	10,754	13,858	2,996	4,406	3,684	T	Gadchiroli
		ग्र	36,666	12,376	2,824	368	21,404	6,908	8,814	1,806	3,624	3,294	R	
		ना	22,110	5,680	2,494	254	13,790	3,846	5,044	1,190	782	390	U	
36	महाराष्ट्र राज्य	ए	1,63,54,743	38,68,994	21,11,717	2,23,275	1,08,93,868	27,32,353	27,05,526	5,89,515	6,43,632	3,23,851	T	Maharashtra State
		ग्र	35,33,759	9,09,124	3,54,891	40,018	22,29,364	5,53,813	7,57,207	1,45,072	1,92,297	1,70,221	R	
		ना	1,28,20,984	29,59,870	17,56,826	1,83,257	86,64,504	21,78,540	19,48,319	4,44,443	4,51,335	1,53,630	U	

आधार : भारतीय जनगणना, २०११

Source : Population Census of India, 2011

1. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या / AREA AND POPULATION
तक्ता क्रमांक / TABLE No. 1.23
काम न करणाऱ्या व्यक्तींचे व्यवसाय प्रकारानुसार व लिंगानुसार वर्गीकरण /
Classification of persons not at work by type of activity and gender
(जनगणना / Census 2011)

अ. क्र Sr. No.	व्यवसायाचा प्रकार	ग्रामीण / Rural			नागरी / Urban			एकूण / Total			Type of activity
		पुरुष Males	स्त्री Females	एकूण Total	पुरुष Males	स्त्री Females	एकूण Total	पुरुष Males	स्त्री Females	एकूण Total	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)
१.	पूर्णवेळ विद्यार्थी	84,23,526	69,47,140	1,53,70,666	69,95,690	60,46,217	1,30,41,907	1,54,19,216	1,29,93,357	2,84,12,573	Full Time Students
२.	घरातील काम करणारे	2,02,554	50,27,485	52,30,039	3,37,472	97,09,934	1,00,47,406	5,40,026	1,47,37,419	1,52,77,445	Household Duties
३.	अवलंबून असणारे	42,47,762	48,19,786	90,67,548	29,28,352	34,63,900	63,92,252	71,76,114	82,83,686	1,54,59,800	Dependents
४.	निवृत्ति वेतनधारक	1,93,105	63,930	2,57,035	8,15,227	2,47,647	10,62,874	10,08,332	3,11,577	13,19,909	Pensioners
५.	भाड्यावर उपजीविका करणारे	8,163	8,685	16,848	18,443	20,258	38,701	26,606	28,943	55,549	Rentiers
६.	भिकारी	5,475	4,232	9,707	7,573	5,457	13,030	13,048	9,689	22,737	Beggars
७.	इतर	5,71,378	3,81,982	9,53,360	8,71,461	5,73,621	14,45,082	14,42,839	9,55,603	23,98,442	Others
	एकूण	1,36,51,963	1,72,53,240	3,09,05,203	1,19,74,218	2,00,67,034	3,20,41,252	2,56,26,181	3,73,20,274	6,29,46,455	Total

आधार : भारतीय जनगणना, २०११

Source : Population Census of India, 2011

1. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या /
तक्ता क्रमांक /
स्त्री कामगार व काम न करणाऱ्या स्त्रियांचे प्रमुख व्यवसाय व वयोगटानुसार वर्गीकरण /
(जनगणना, २०११ /

वयोगट Age Group	ग्रामीण / नागरी / एकूण	काम करणाऱ्यांचा वर्ग /				
		एकूण स्त्रियांची लोकसंख्या Total Female Population	एकूण मुख्य कामगार Total Main workers	शेतकरी Cultivators	शेतमजूर Agricultural Labourers	घरगुती उद्योगधंदे करणारे Household Industry
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
0-14	ग्रा	81,96,085	1,56,483	59,002	80,003	2,126
	ना	59,41,063	56,172	1,977	2,185	3,090
	ए	1,41,37,148	2,12,655	60,979	82,188	5,216
15-19	ग्रा	27,70,441	5,49,962	1,83,094	3,12,359	8,818
	ना	21,46,426	1,19,281	2,288	9,824	8,415
	ए	49,16,867	6,69,243	1,85,382	3,22,183	17,233
20-24	ग्रा	27,46,645	11,93,492	4,63,138	5,98,585	20,850
	ना	24,99,207	3,76,218	5,641	19,378	18,600
	ए	52,45,852	15,69,710	4,68,779	6,17,963	39,450
25-29	ग्रा	24,35,926	12,87,921	5,00,058	6,25,861	23,951
	ना	24,38,627	5,45,065	7,105	24,542	25,545
	ए	48,74,553	18,32,986	5,07,163	6,50,403	49,496
30-34	ग्रा	21,76,444	12,71,635	4,90,442	6,23,996	24,241
	ना	20,83,566	5,10,902	7,284	28,540	29,819
	ए	42,60,010	17,82,537	4,97,726	6,52,536	54,060
35-39	ग्रा	21,12,082	12,98,369	5,15,372	6,29,762	24,280
	ना	19,25,644	5,04,077	8,131	33,154	32,536
	ए	40,37,726	18,02,446	5,23,503	6,62,916	56,816
40-44	ग्रा	18,38,649	11,40,184	4,75,509	5,41,401	19,878
	ना	16,12,615	4,21,705	7,588	29,115	27,069
	ए	34,51,264	15,61,889	4,83,097	5,70,516	46,947
45-49	ग्रा	15,59,955	9,39,997	4,12,483	4,33,565	15,904
	ना	13,56,281	3,27,809	6,833	23,061	20,564
	ए	29,16,236	12,67,806	4,19,316	4,56,626	36,468
50+	ग्रा	60,83,607	24,50,456	11,20,250	11,36,713	39,950
	ना	40,19,630	5,75,869	18,072	53,560	37,581
	ए	1,01,03,237	30,26,325	11,38,322	11,90,273	77,531
Age Not Stated	ग्रा	97,206	32,870	12,297	15,786	792
	ना	91,178	15,109	375	728	761
	ए	1,88,384	47,979	12,672	16,514	1,553
एकूण / Total	ग्रा	3,00,17,040	1,03,21,369	42,31,645	49,98,031	1,80,790
	ना	2,41,14,237	34,52,207	65,294	2,24,087	2,03,980
	ए	5,41,31,277	1,37,73,576	42,96,939	52,22,118	3,84,770

आधार : भारतीय जनगणना, २०११

AREA AND POPULATION

TABLE No. 1.24

**Female workers and female non-workers classified according to main activity and age groups
(Population Census, 2011)**

Class of workers

इतर कामगार Other Main workers	सीमालिक कामगार Marginal workers	काम न करणारे Non-workers	Rural/ Urban/ Total
(8)	(9)	(10)	(2)
15,352	75,859	79,63,743	R
48,920	37,030	58,47,861	U
64,272	1,12,889	1,38,11,604	T
45,691	1,94,983	20,25,496	R
98,754	42,524	19,84,621	U
1,44,445	2,37,507	40,10,117	T
1,10,919	3,16,869	12,36,284	R
3,32,599	78,351	20,44,638	U
4,43,518	3,95,220	32,80,922	T
1,38,051	2,97,028	8,50,977	R
4,87,873	81,886	18,11,676	U
6,25,924	3,78,914	26,62,653	T
1,32,956	2,71,415	6,33,394	R
4,45,259	74,459	14,98,205	U
5,78,215	3,45,874	21,31,599	T
1,28,955	2,64,845	5,48,868	R
4,30,256	72,208	13,49,359	U
5,59,211	3,37,053	18,98,227	T
1,03,396	2,31,387	4,67,078	R
3,57,933	57,862	11,33,048	U
4,61,329	2,89,249	16,00,126	T
78,045	1,96,799	4,23,159	R
2,77,351	44,891	9,83,581	U
3,55,396	2,41,690	14,06,740	T
1,53,543	5,84,786	30,48,365	R
4,66,656	1,02,203	33,41,558	U
6,20,199	6,86,989	63,89,923	T
3,995	8,460	55,876	R
13,245	3,582	72,487	U
17,240	12,042	128,363	T
9,10,903	24,42,431	1,72,53,240	R
29,58,846	5,94,996	2,00,67,034	U
38,69,749	30,37,427	3,73,20,274	T

Source : Population Census of India, 2011

**1. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या /
तक्ता क्रमांक /
मुख्य स्त्री कामगार यांचे प्रमुख व्यवसाय व वैवाहिक स्थितीनुसार वर्गीकरण /
(जनगणना, २०११ /**

वैवाहिक स्थितीक	ग्रामीण / नागरी / एकूण	एकूण स्त्रियांची लोकसंख्या	एकूण मुख्य कामगार	काम करणाऱ्यांचा वर्ग /Class of workers			खाणकाम आणि दगाडकाम
		Total Female Population	Total Main workers	कृषि / मच्छीमारी / वनसंवर्धन			Mining & Quarrying
				Agriculture / Forestry / Fishing			
				शेतकरी Cultivators	शेतमजूर Agricultural labourers	पशुसंवर्धन, मळे, वनसंवर्धन, मच्छीमारी, फळबागा, अनुर्वषिक व्यवसाय Plantation, livestock, forestry, fishing, hunting and allied activities	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
१. अविवाहित	ग्रामीण	1,12,04,500	6,60,550	1,98,523	3,46,409	3,481	1,017
	नागरी	93,92,717	6,25,612	5,621	15,315	1,178	521
	एकूण	2,05,97,217	12,86,162	2,04,144	3,61,724	4,659	1,538
२. विवाहित	ग्रामीण	1,58,65,634	85,49,735	37,15,476	39,94,814	39,899	10,706
	नागरी	1,27,01,910	23,30,488	51,491	1,61,328	7,137	4,290
	एकूण	2,85,67,544	1,08,80,223	37,66,967	41,56,142	47,036	14,996
३. विधवा	ग्रामीण	26,76,426	9,38,947	2,90,035	5,37,358	3,654	939
	नागरी	18,44,338	4,16,730	7,537	39,806	1,701	1,305
	एकूण	45,20,764	13,55,677	2,97,572	5,77,164	5,355	2,244
४. अलग रहाणाऱ्या	ग्रामीण	1,85,316	1,18,506	18,220	84,259	557	115
	नागरी	1,06,162	50,285	383	5,176	132	57
	एकूण	2,91,478	1,68,791	18,603	89,435	689	172
५. घटस्फोटित किंवा	ग्रामीण	85,164	52,018	9,391	35,191	222	24
	नागरी	69,110	30,247	262	2,462	79	36
	एकूण	1,54,274	82,265	9,653	37,653	301	60
एकूण	ग्रामीण	3,00,17,040	1,03,19,756	42,31,645	49,98,031	47,813	12,801
	नागरी	2,41,14,237	34,53,362	65,294	2,24,087	10,227	6,209
	एकूण	5,41,31,277	1,37,73,118	42,96,939	52,22,118	58,040	19,010

आधार : भारतीय जनगणना, २०११

AREA AND POPULATION

TABLE No. 1.25

Female main workers according to main activity classified by marital status

Population Census, 2011)

वस्तु निर्माण प्रक्रिया Manufacturing		व्यापार (मोटार वाहने व मोटर सायकलींची दुरुस्ती) व घाऊक व किरकोळ व्यापार (Repair of motor vehicles and motor cycles) Wholesale & Retail Trade					वाहतूक व साठवण	इतर कामे	Rural Urban Total	Marital Status
घरगुती उद्योगधंदे	घरगुती उद्योगधंद्या व्यतिरिक्त इतर उद्योगधंदे	Construction	घरगुती उद्योगधंदे	घरगुती उद्योगधंद्या व्यतिरिक्त इतर उद्योगधंदे	Transportation & storage	Other services				
Household industry	Non Household industry		Household industry	Non House-hold industry				(2)	(1)	
(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)				
5,734	22,009	6,325	18	5,764	2,558	68,712	Rural	Never		
12,047	1,11,051	18,488	22	42,782	14,847	4,03,740	Urban	Married		
17,781	1,33,060	24,813	40	48,546	17,405	4,72,452	Total			
73,390	1,01,887	46,450	82	49,378	9,677	5,07,976	Rural	Married		
93,852	2,85,645	1,17,952	203	1,67,303	52,787	13,88,500	Urban			
1,67,242	3,87,532	1,64,402	285	2,16,681	62,464	18,96,476	Total			
9,982	10,794	6,660	7	9,652	1,325	68,541	Rural	Widowed		
17,941	41,070	23,406	23	40,126	9,469	2,34,346	Urban			
27,923	51,864	30,066	30	49,778	10,794	3,02,887	Total			
1,334	2,523	1,103	0	1,167	86	9,142	Rural	Separated		
1,787	6,595	3,456	4	4,283	544	27,868	Urban			
3,121	9,118	4,559	4	5,450	630	37,010	Total			
676	985	357	0	408	68	4,696	Rural	Divorced		
1,009	4,279	1,250	0	2,219	496	18,155	Urban			
1,685	5,264	1,607	0	2,627	564	22,851	Total			
91,116	1,38,198	60,895	107	66,369	13,714	6,59,067	Rural	Total		
1,26,636	4,48,640	1,64,552	252	2,56,713	78,143	20,72,609	Urban			
2,17,752	5,86,838	2,25,447	359	3,23,082	91,857	27,31,676	Total			

Source : Population Census of India, 2011

१.क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या /
तक्ता क्रमांक /
बोलण्याच्या प्रमुख भाषेनुसार जिल्हावार लोकसंख्या/
(जनगणना, २०११/

अनु. क्र Sr No. (1)	जिल्हे (2)	भाषा / Languages											
		आसामी Assamee (3)	बंगाली Bengali (4)	बोडो Bodo (5)	डोंगरी Dongri (6)	गुजराथी Gujarati (7)	हिंदी Hindi (8)	कन्नड Kannad (9)	कश्मिरी Kashmiri (10)	कोंकणी Konkani (11)	मैथिली Maithili (12)	मल्याळम Malyalam (13)	मणिपूरी Manipuri (14)
1	मुंबई शहर	957	40,430	11	159	3,49,902	8,31,401	1,800	320	42,509	3,062	13,360	276
2	मुंबई उपनगर	2,572	1,00,811	28	239	10,78,189	27,67,141	2,789	1,938	152,923	17,466	1,07,578	983
3	ठाणे	2,216	1,14,208	96	120	5,14,059	24,28,915	1,30,218	1,336	20,363	18,850	142,961	666
4	रायगड	1,736	13,721	12	34	23,698	2,29,795	20,860	212	441	1,921	19,107	171
5	रत्नागिरी	111	1,073	1	0	4,076	30,138	9,240	3	15,732	72	1,121	1
6	सिंधुदुर्ग	4	433	0	0	1,231	15,370	7,904	46	23,615	15	629	1
7	नाशिक	935	8,175	21	147	47,686	3,92,645	5,909	83	41,061	858	8,703	144
8	धुळे	333	343	0	0	15,011	1,24,776	601	80	40,181	23	447	4
9	नंदुरबार	341	922	0	419	38,234	99,759	88	145	1,402	23	194	11
10	जळगाव	209	2,097	1	130	22,596	4,29,846	637	373	16,922	31	694	10
11	अहमदनगर	221	1,929	12	190	11,511	2,70,231	2,429	28	1,922	109	1,681	89
12	पुणे	2,500	42,158	95	187	1,08,778	11,63,455	1,31,919	2,268	9,081	2,499	50,125	942
13	सातारा	19	1,043	1	0	10,066	1,23,195	20,216	13	547	89	1,115	9
14	सांगली	14	1,046	0	0	10,197	1,47,335	1,43,589	8	534	31	899	5
15	सोलापूर	17	1,058	0	0	12,609	3,36,938	4,00,598	5	174	45	497	2
16	कोल्हापूर	28	1,424	0	0	12,613	1,78,210	77,484	16	236	212	1,017	6
17	औरंगाबाद	88	2,777	4	30	11,596	5,20,039	2,580	77	2,422	261	2,351	9
18	जालना	2	243	0	93	3,121	2,57,425	263	161	613	18	280	0
19	परभणी	0	164	0	8	2,227	1,56,022	299	6	1,956	9	204	0
20	हिंगोली	0	154	0	0	1,287	1,00,263	118	557	6	0	28	0
21	बीड	5	417	0	0	2,099	1,77,794	497	141	4,281	4	177	0
22	नांदेड	14	1,139	6	23	4,751	3,71,957	8,235	19	1,037	22	330	8
23	उस्मानाबाद	0	368	0	5	1,178	1,33,721	12,564	117	420	1	32	0
24	लातूर	29	492	1	17	2,489	2,55,934	10,816	3	159	53	244	11
25	बुलढाणा	20	332	2	14	5,321	1,92,057	169	13	10,758	22	199	4
26	अकोला	15	497	0	0	11,180	1,69,716	203	21	1,934	10	216	0
27	वाशिम	0	102	0	0	1,432	1,73,299	108	25	1,246	0	54	0
28	अमरावती	25	949	1	0	8,868	2,58,455	958	39	1,789	22	259	6
29	यवतमाळ	2	1,570	1	0	8,001	5,26,703	373	11	1,668	50	337	7
30	वर्धा	24	884	2	35	3,876	1,05,744	332	56	3	43	814	14
31	नागपूर	218	18,852	22	57	32,103	9,42,579	1,758	83	423	932	7,654	62
32	भंडारा	3	1,181	0	0	1,531	58,908	402	15	23	16	366	0
33	गोंदिया	88	8,929	7	0	3,536	2,74,304	1,166	31	28	27	251	0
34	चंद्रपूर	15	17,200	0	14	5,509	1,90,979	2,865	12	2,835	196	2,060	20
35	गडचिरोली	81	54,969	6	15	1,182	46,464	476	13	11	4	169	14
महाराष्ट्र राज्य		12,842	4,42,090	330	1,936	23,71,743	1,44,81,513	10,00,463	8,274	3,99,255	46,996	3,66,153	3,475

आधार : भारतीय जनगणना, २०११

AREA AND POPULATION

TABLE No. 1.26

Districtwise population classified by languages mainly spoken
(Population Census, 2011)

भाषा / Languages												Districts
मराठी	नेपाळी	ओरिसा	पंजाबी	संस्कृत	संथाळी	सिंधी	तामिळ	तेलुगु	उर्दू	इतर	एकूण	
Marathi	Nepali	Oriya	Punjabi	Sanskrit	Santali	Sindhi	Tamil	Telugu	Urdu	Other	Total	(2)
(15)	(16)	(17)	(18)	(19)	(20)	(21)	(22)	(23)	(24)	(25)	(26)	
11,09,395	5,400	9,050	24,095	109	22	44,875	90,377	72,977	4,17,559	27,365	30,85,411	Mumbai City
32,95,533	20,952	42,753	87,003	556	151	165,629	2,04,392	1,30,298	10,41,853	1,35,185	93,56,962	Mumbai Suburban
58,70,205	21,570	40,701	55,622	710	138	233,748	1,06,811	1,46,669	8,48,923	4,34,101	1,11,33,206	Thane
21,08,846	2,831	6,046	9,082	32	40	2,861	8,716	14,245	1,54,318	15,475	26,34,200	Raigad
14,24,153	1,276	321	109	4	13	437	399	4,241	1,18,936	4,974	16,16,431	Ratnagiri
7,75,016	128	151	50	10	10	178	241	1,152	13,059	10,408	8,49,651	Sindhudurg
44,22,593	3,428	2,685	9,852	442	12	14,727	5,141	22,241	5,22,473	6,06,761	61,16,722	Nashik
6,92,836	151	231	892	21	8	8,349	196	5,213	1,38,265	13,09,129	2337,090	Dhule
2,64,698	165	124	426	0	9	5,437	170	3,165	62,454	13,87,213	18,65,399	Nandurbar
26,83,851	390	642	1,673	29	875	27,403	1,000	8,806	3,27,435	7,15,373	42,41,023	Jalgaon
40,38,214	1,056	565	7,757	13	26	6,898	2,948	56,385	1,24,264	14,681	45,43,159	Ahmednagar
73,70,731	13,244	18,749	32,181	1,091	149	43,376	54,713	1,59,185	1,77,953	44,029	94,29,408	Pune
27,94,910	447	1,053	542	36	8	1,340	2,020	15,659	26,920	4,959	30,04,207	Satara
24,26,265	247	382	499	26	1	4,047	2,377	14,039	67,215	3,387	28,22,143	Sangli
31,57,460	215	1,525	654	13	5	2,856	4,597	2,17,514	1,70,218	10,756	43,17,756	Solapur
34,55,854	525	930	938	32	5	17,927	1,580	16,197	1,04,805	5,962	38,76,001	Kolhapur
25,78,334	400	645	4,229	55	6	4,305	2,461	15,599	5,37,089	19,975	37,05,332	Aurangabad
14,92,077	95	105	585	51	3	1,967	1,437	17,488	1,79,402	4,669	19,60,098	Jalna
14,38,626	56	28	187	14	0	1,141	884	11,097	2,19,749	4,251	18,36,928	Parbhani
9,83,442	35	18	109	18	0	212	66	7,909	80,735	3,202	11,78,159	Hingoli
21,55,311	128	54	406	22	35	455	2,554	12,521	2,22,866	5,821	25,85,588	Beed
25,36,305	132	248	5,365	61	0	1,897	1,609	72,513	3,23,688	32,457	33,61,816	Nanded
14,15,893	44	85	45	10	0	129	564	14,747	70,411	11,422	16,61,756	Osmanabad
20,06,386	67	80	197	19	4	647	1,499	17,591	1,56,225	1,913	24,54,876	Latur
20,34,512	94	155	716	23	0	6,487	592	15,257	2,84,137	37,633	25,88,517	Buldhana
12,76,785	46	204	941	32	3	15,254	422	4,834	3,14,408	19,724	18,16,445	Akola
9,08,389	43	34	211	27	0	3,037	98	6,712	98,849	3,839	11,97,505	Washim
19,30,301	106	775	1,135	27	6	31,378	259	3,903	3,42,596	3,13,358	28,95,215	Amravati
18,73,261	70	460	1,150	28	9	5,902	451	46,773	1,49,964	1,76,649	27,93,440	Yavatmal
11,41,875	164	491	1,486	42	1	7,383	397	3,474	16,440	20,383	13,03,963	Wardha
32,62,680	1,678	6,230	24,596	195	83	45,291	7,890	27,985	1,95,372	76,827	46,53,570	Nagpur
11,18,538	57	365	687	3	109	3,024	176	936	4,571	11,117	12,02,028	Bhandara
9,69,568	31	944	1,591	17	55	10,135	161	1,520	1,703	59,244	13,33,336	Gondiya
18,43,413	351	2,222	4,854	34	113	3,436	2,269	56,835	21,608	52,240	22,09,080	Chandrapur
6,04,916	61	190	327	0	1,01,557	1,580	420	95,200	3,861	1,63,971	10,75,487	Gadchiroli
7,74,61,172	75,683	1,39,241	2,80,192	3,802	1,03,456	7,23,748	5,09,887	13,20,880	75,40,324	50,80,878	11,23,74,333	Maharashtra State

Source: Census of India, 2011

1. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या /
तक्ता क्रमांक /
एकूण स्थलांतरितांची महाराष्ट्रात स्थलांतरांचे कारण व शेवटचे निवासस्थानानुसार संख्या /
(जनगणना, २०११ /

पूर्वीचे निवासस्थान (1)	स्थलांतराचे कारण							
	एकूण स्थलांतरित		रोजगार		व्यवसाय		शिक्षण	
	Total Migrants		Work Employment		Business		Education	
	पुरुष Males	स्त्रिया Females	पुरुष Males	स्त्रिया Females	पुरुष Males	स्त्रिया Females	पुरुष Males	स्त्रिया Females
(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	
A. भारतात अन्यत्र पूर्व निवास	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.
AI. गणना राज्यात	23,789	33,543	7,583	1,247	319	179	805	445
AII. गणना राज्याच्या बाहेरील भारतातील राज्य	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.
राज्य								
1 जम्मू व काश्मीर	793	2,038	117	29	18	6	36	23
2 हिमाचल प्रदेश	733	2,105	263	66	10	3	36	30
3 पंजाब	4,909	8,661	1,217	213	52	28	55	43
4 आंध्रप्रदेश	11,589	21,564	3,284	762	355	102	680	530
5 कर्नाटक	9,135	15,944	2,630	600	217	70	441	280
6 गोवा	527	601	107	18	14	4	7	5
7 केरळ	6,450	9,882	590	165	39	13	56	54
8 तामीळनाडू	12,584	18,749	3,265	848	156	64	439	339
9 उत्तराखंड	1,544	2,914	591	73	18	5	85	54
10 हरियाणा	3,312	7,503	1,234	201	39	18	64	45
11 राजस्थान	4,573	17,683	1,555	287	55	32	136	82
12 उत्तर प्रदेश	12,115	47,020	3,058	684	203	180	395	239
13 बिहार	4,442	24,732	741	221	57	54	142	94
14 सिक्कीम	118	147	45	9	5	1	7	6
15 अरुणाचल प्रदेश	286	323	100	29	17	4	23	22
16 नागालँड	285	275	95	24	20	5	32	28
17 मणिपूर	250	489	23	10	8	4	11	10
18 मिझोराम	189	191	49	19	5	3	9	9
19 त्रिपुरा	436	800	83	19	13	2	11	7
20 मेघालय	409	367	43	17	10	2	16	17
21 आसाम	3,207	6,948	552	94	215	24	68	47
22 प.बंगाल	9,630	23,724	1,652	279	371	72	184	94
23 झारखंड	2,287	8,086	822	119	38	17	98	74
24 ओरिसा	3,521	11,146	787	160	215	31	218	200
25 छत्तीसगढ	2,381	6,757	927	169	27	11	108	87
26 मध्यप्रदेश	6,555	18,796	2,206	431	82	57	266	175
27 गुजराथ	9,928	17,030	2,918	409	571	117	216	141
28 महाराष्ट्र	23,789	33,543	7,583	1,247	319	179	805	445
केंद्रशासित प्रदेश								
1 चंडीगड	379	329	202	16	9	1	18	12
2 दमण आणि दिव	102	52	74	3	2	0	1	0
3 दादरा नगर हवेली	101	84	62	3	4	0	2	1
4 लक्षव्दिप	12	8	6	1	0	0	1	0
5 पॉंडचेरी	307	385	64	11	4	2	7	5
6 अंदमान आणि निकोबार बेटे	114	109	50	5	3	0	3	3
7 दिल्ली	3,969	3,695	2,004	142	48	11	98	34

* 500 पेक्षा कमी /

आकडे संक्षिप्तात असल्याने बेरजा जुळणार नाहीत. /

आधार : भारताची जागणना, २०११/

AREA AND POPULATION

TABLE No. 1.27

Migrants classified by place of last residence and reason for migration in Maharashtra
Population Census , 2011)

(संख्या '००० / Figures in '000)

		/ Reason for Migration						Last Residence (1)
विवाह Marriage		जन्मानंतर निर्गमन Moved after birth		कुटुंबासहित निर्गमन Moved with household		इतर Others		
पुरुष Males (10)	स्त्रिया Females (11)	पुरुष Males (12)	स्त्रिया Females (13)	पुरुष Males (14)	स्त्रिया Females (15)	पुरुष Males (16)	स्त्रिया Females (17)	
N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	Last residence elsewhere in india
596	19,166	6,876	4,189	4,428	5,515	3,182	2,802	Within the State of enumeration
N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	State in India beyond the State of enumeration
States								
53	1,469	54	39	228	217	288	254	Jammu & Kashmir
29	1,624	80	56	172	221	142	104	Himachal Pradesh
139	5,702	1,063	630	995	1,101	1,388	944	Punjab
557	13,104	2,489	1,793	2,244	3,131	1,981	2,143	Andhra Pradesh
336	9,785	2,264	1,583	1,646	2,173	1,600	1,453	Karnataka
8	252	214	151	90	114	87	58	Goa
475	5,028	3,056	2,402	1,563	1,585	669	636	Kerala
603	9,480	3,049	2,345	2,842	3,397	2,230	2,275	Tamil Nadu
21	1,879	97	65	508	665	224	173	Uttarakhand
96	5,342	382	248	1,003	1,260	493	389	Haryana
148	14,435	820	553	1,214	1,585	646	709	Rajasthan
739	38,395	1,041	677	3,037	3,456	3,643	3,389	Uttar Pradesh
464	21,636	428	275	793	820	1,816	1,631	Bihar
2	78	7	5	23	25	29	23	Sikkim
3	110	10	8	64	89	69	60	Arunachal Pradesh
4	69	7	6	64	90	63	54	Nagaland
7	272	13	11	69	67	119	116	Manipur
5	34	9	8	63	72	47	44	Mizoram
25	517	16	9	144	140	144	104	Tripura
107	76	18	17	50	65	166	173	Meghalaya
106	5,058	210	104	938	773	1,117	849	Assam
383	17,287	1,860	1,275	2,266	2,206	2,915	2,510	West Bengal
157	6,596	196	133	573	743	403	403	Jharkhand
220	8,550	343	254	897	1,065	842	888	Odisha
124	5,128	278	191	670	894	246	277	Chhattisgarh
341	14,392	1,072	740	1,616	2,064	971	938	Madhya Pradesh
224	10,644	2,190	1,393	2,050	2,825	1,759	1,501	Gujarat
596	19,166	6,876	4,189	4,428	5,515	3,182	2,802	Maharashtra
Union Territories								
1	114	37	25	73	128	39	33	Chandigarh
0	18	10	7	12	21	4	3	Daman & Diu
2	39	4	3	19	31	8	5	Dadra & Nagar Haveli
0	0	1	1	3	5	2	1	Lakshadweep
22	151	102	83	73	101	34	32	Puducherry
1	40	10	8	26	38	20	14	Andaman & Nicobar Islands
20	1,394	219	148	1,029	1,638	551	328	NCT Of Delhi

Less than 500

Total do not tally due to rounding.

Source : Census of India, 2011

1. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या / AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 1.28

महाराष्ट्र व बृहन्मुंबईमध्ये जन्म व नोंदणीचे ठिकाण यानुसार स्थलांतरितांची लोकसंख्या

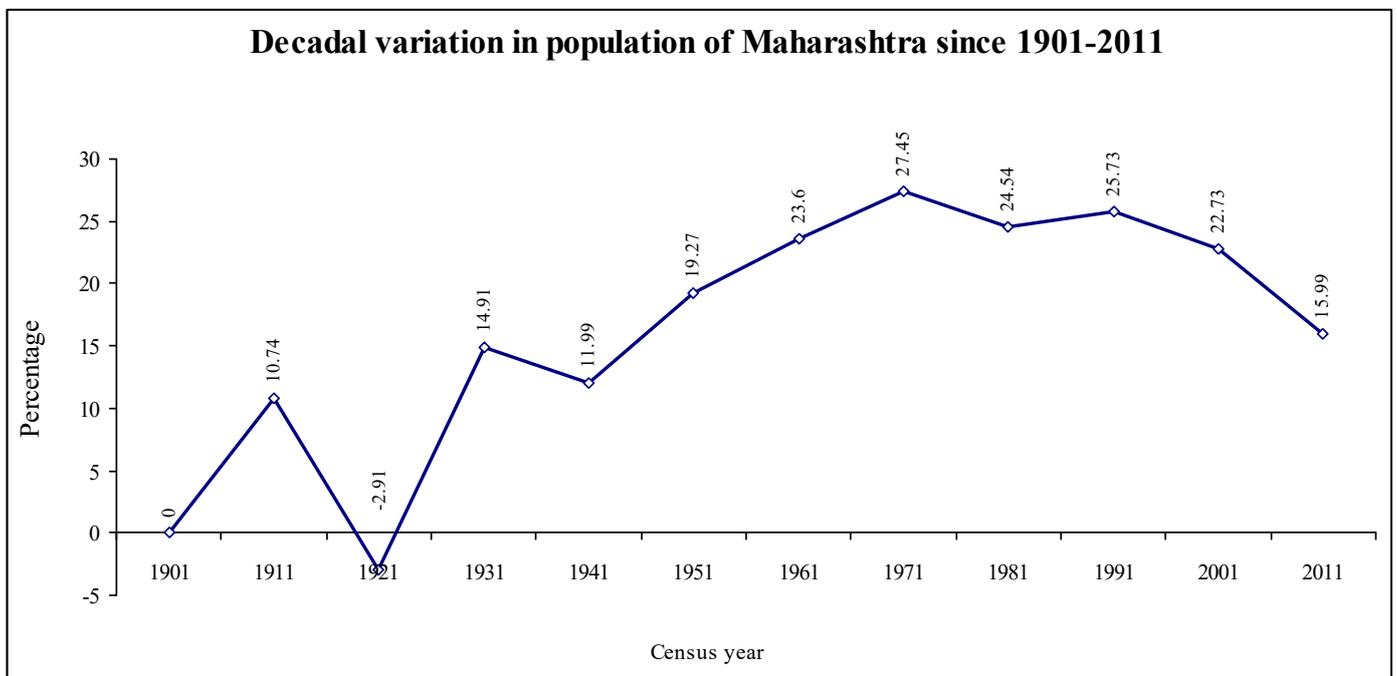
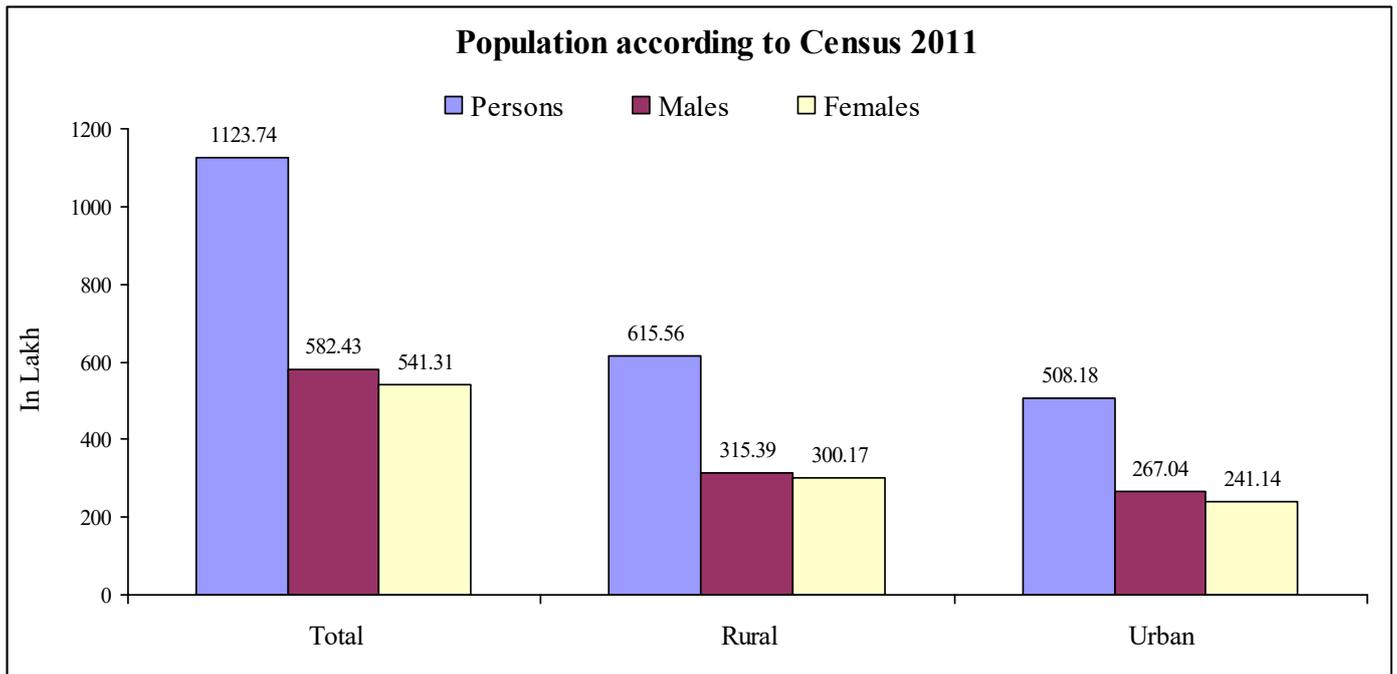
Migrants population by place of birth and place of enumeration in Maharashtra and Greater Mumbai
(जनगणना / Census - 2011)

(संख्या '००० / Figures in '000)

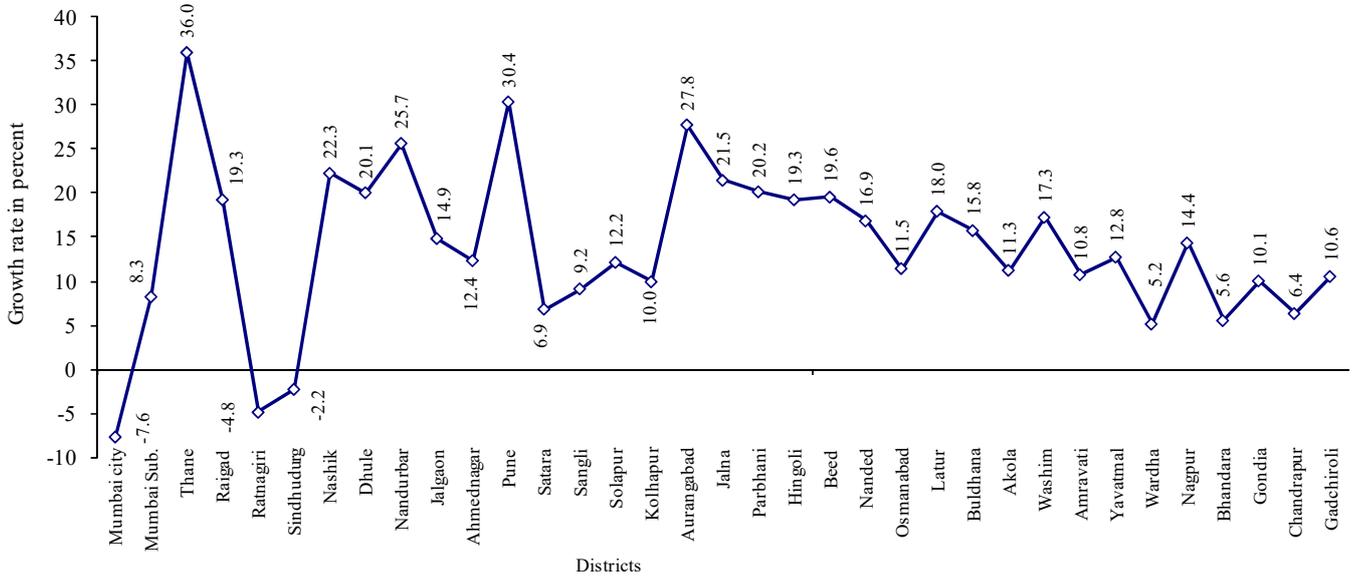
अ. क्र. Sr.No (1)	जन्मस्थान (2)	गणनास्थान / Place of enumeration						Birth Place (2)
		महाराष्ट्र / Maharashtra			बृहन्मुंबई / Greater Mumbai			
		पुरुष Males (3)	स्त्रिया Females (4)	एकूण Total (5)	पुरुष Males (6)	स्त्रिया Females (7)	एकूण Total (8)	
1	गणना राज्यात	52,796	49,494	1,02,290	4,638	4,269	8,907	Within the State of enumeration
	(i) गणनेच्या ठिकाणी जन्म झालेले	34,494	21,493	55,987	3,677	3,320	6,997	Born at the place of Enumeration.
	(ii) गणना जिल्ह्यात इतरत्र जन्म झालेले	10,786	17,591	28,377	0	0	0	Born elsewhere in the district of enumeration.
	(iii) राज्यातील इतर जिल्ह्यात जन्म झालेले	7,517	10,410	17,926	961	949	1,910	Born in other district of the State.
2	गणना राज्याच्या बाहेरील भारतातील राज्य	5,303	4,505	9,808	2,027	1,415	3,442	State in India beyond the State of enumeration
	जम्मू व काश्मीर	12	9	21	4	3	7	Jammu & Kashmir
	हिमाचल प्रदेश	9	8	17	3	3	6	Himachal Pradesh
	पंजाब	42	40	82	14	14	28	Punjab
	उत्तराखंड	29	23	52	12	8	20	Uttarakhand
	हरियाणा	29	26	54	9	8	17	Haryana
	दिल्ली	34	37	71	18	20	37	NCT of Delhi
	राजस्थान	356	272	628	136	103	239	Rajasthan
	उत्तर प्रदेश	1,906	1,086	2,992	914	493	1,407	Uttar Pradesh
	बिहार	428	203	631	157	63	220	Bihar
	आसाम	20	11	31	6	3	9	Assam
	प.बंगाल	211	131	343	96	49	145	West Bengal
	झारखंड	76	35	111	30	10	40	Jharkhand
	ओरिसा	83	47	130	31	16	47	Odisha
	छत्तीसगढ	76	95	171	3	3	6	Chhattisgarh
	मध्यप्रदेश	369	497	866	36	32	68	Madhya Pradesh
	गुजराथ	482	558	1,039	243	266	508	Gujarat
	आंध्रप्रदेश	190	269	459	54	54	108	Andhra Pradesh
	कर्नाटक	646	855	1,502	133	137	270	Karnataka
	गोवा	27	42	69	11	16	28	Goa
	केरळ	139	132	271	44	42	86	Kerala
	तामीळनाडू	128	120	248	72	68	140	Tamil Nadu
	भारताबाहेर जन्म झालेले	119	110	229	41	36	77	Born Outside India
	अवर्गीकृत	24	22	46	9	7	16	Unclassifiable
	(१+२) एकूण	58,100	53,999	1,12,099	6,666	5,684	12,349	(1+2) Total

आधार : भारताची जागणना, २०११

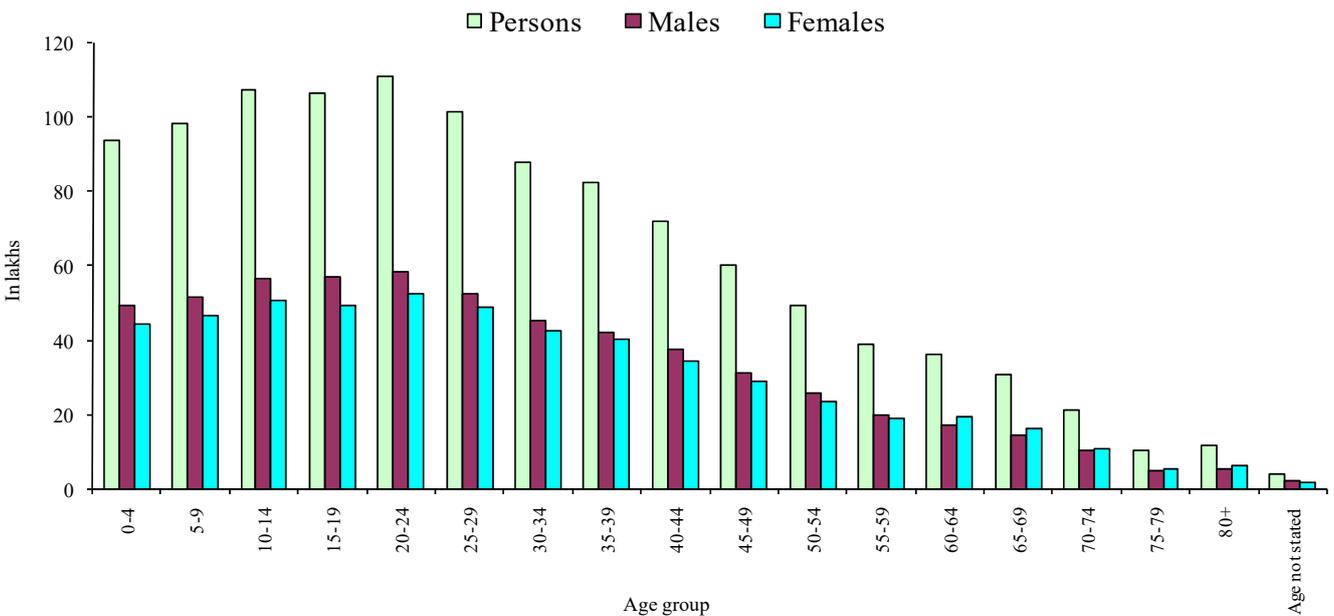
Source : Population Census of India, 2011

Districtwise decennial growth rate of population (2001-2011)

Population in five year age-group by gender -2011

२. पर्यावरण सांख्यिकी

२.१ निरनिराळ्या केंद्रांतील तापमान, सापेक्ष आर्द्रता आणि पावसाचे सरासरी दिवस, पाऊस आणि विविध केंद्रांत प्रत्यक्ष पडलेला पाऊस याबाबत माहिती पुढील तक्त्यांत दिली आहे.

२.२ ज्या केंद्रांकरिता माहिती देण्यात आली आहे ती केंद्रे सर्वसाधारणपणे जिल्ह्यातील तालुक्याची किंवा जिल्हा मुख्यालयाची ठिकाणे आहेत. सरासरी पावसाची आकडेवारी ही कमीत कमी पाच वर्षे ते जास्तीत जास्त ऐंशी वर्षांत प्रत्यक्ष पडलेल्या पावसाच्या आकडेवारीवरून काढली आहे. जेव्हा एखाद्या दिवसाच्या चोवीस तासांत पर्जन्यमापक यंत्रावर पडलेल्या पावसाची नोंद २.५ मि.मी. वा त्यापेक्षा जास्त झाली असेल तर त्याबाबतीत तो दिवस पावसाचा दिवस समजण्यात येतो.

2. ENVIRONMENT STATISTICS

2.1 Data on temperature and relative humidity at various centres and normal number of rainy days and rainfall and actual rainfall in different centres are presented in the following tables.

2.2 The Centres for which data is presented are generally the tahsil or district headquarters in the districts. The figures of average rainfall are worked out on the basis of actual figures for the period ranging from a minimum of five years to a maximum of eighty years. A day was treated as a rainy day if during the twenty-four hours, the rain-gauge recorded a minimum of 2.5 mm. of rainfall.

२. पर्यावरण सांख्यिकी/ ENVIRONMENT STATISTICS

तक्ता क्रमांक/ TABLE No. 2.1

सामान्यपणे पडणाऱ्या पावसाचे दिवस आणि पाऊस यांची मासिक आकडेवारी/ Monthwise normal number of rainy days and Rainfall (2018)

(पर्जन्यमान मि.मी. मध्ये /Rainfall in mm)

(1)	(2)	जानेवारी / January			फेब्रुवारी / February			मार्च / March			एप्रिल / April			(2)
		साधारण पाऊस Normal Rainfall	प्रत्यक्ष पाऊस Actual Rainfall	पावसाचे दिवस No. of rainy days	साधारण पाऊस Normal Rainfall	प्रत्यक्ष पाऊस Actual Rainfall	पावसाचे दिवस No. of rainy days	साधारण पाऊस Normal Rainfall	प्रत्यक्ष पाऊस Actual Rainfall	पावसाचे दिवस No. of rainy days	साधारण पाऊस Normal Rainfall	प्रत्यक्ष पाऊस Actual Rainfall	पावसाचे दिवस No. of rainy days	
1	मुंबई शहर													} Mumbai City Mumbai Suburban
2	मुंबई उपनगर													
3	ठाणे	0.5	0.0	0	0.2	0.0	0	0.2	0.1	0	0.4	0.0	0	Thane
4	पालघर	0.2	0.0	0	0.3	0.0	0	0.2	0.5	0	0.3	0.0	0	Palghar
5	रायगड	0.4	0.0	0	0.4	0.0	0	0.3	0.2	0	2.2	2.1	0	Raigad
6	रत्नागिरी	0.3	0.0	0	0.0	-	-	0.9	0.7	0	1.5	1.3	0	Ratnagiri
7	सिंधुदुर्ग	0.6	0.0	0	0.1	0.0	0	1.5	0.8	0	3.2	0.0	0	Sindhudurg
8	नाशिक	1.4	0.0	0	0.9	0.0	0	1.1	0.3	0	3.7	3.3	0	Nashik
9	धुळे	1.8	0.0	0	1.2	0.0	0	3.0	0.2	0	1.3	0.0	0	Dhule
10	नंदुरबार	0.9	0.0	0	0.2	0.0	0	0.6	11.0	1	1.1	0.0	0	Nandurbar
11	जळगाव	2.9	0.0	0	3.0	0.0	0	4.5	0.3	0	1.2	0.0	0	Jalgaon
12	अहमदनगर	1.1	0.0	0	1.3	0.1	0	2.7	0.3	0	3.7	2.7	0	Ahmednagar
13	पुणे	0.7	0.0	0	0.5	0.0	0	1.6	0.1	0	6.1	1.0	0	Pune
14	सातारा	0.9	0.0	0	1.0	0.0	0	3.6	0.3	0	14.1	9.3	1	Satara
15	सांगली	1.8	0.0	0	1.2	0.0	0	4.0	0.8	0	16.5	8.8	1	Sangli
16	सोलापूर	3.2	0.0	0	1.7	0.2	0	3.3	0.0	0	8.5	10.9	1	Solapur

तक्ता क्र. /Table No.2.1 contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(2)
17	कोल्हापूर	1.0	0.0	0	1.2	0.0	0	5.6	2.9	0	22.5	7.0	1	Kolhapur
18	औरंगाबाद	2.3	0.0	0	1.6	0.2	0	3.4	0.1	0	2.1	0.9	0	Aurangabad
19	जालना	2.8	0.0	0	1.9	4.6	1	5.1	0.2	0	2.5	1.3	0	Jalna
20	परभणी	6.3	0.0	0	3.0	7.8	2	8.7	2.6	0	6.0	1.6	0	Parbhani
21	हिंगोली	5.1	0.0	0	3.5	6.1	1	7.2	3.0	0	6.3	5.8	0	Hingoli
22	बीड	2.5	0.0	0	1.8	1.6	0	4.2	0.5	0	5.2	4.9	0	Beed
23	नांदेड	7.0	0.0	0	3.9	12.7	2	7.5	5.1	1	6.0	12.5	3	Nanded
24	उस्मानाबाद	5.0	0.0	0	2.3	5.9	1	6.5	0.0	0	7.9	15.2	2	Osmanabad
25	लातूर	5.3	0.0	0	2.5	12.1	1	7.5	0.3	0	9.5	29.3	6	Latur
26	बुलढाणा	4.4	0.0	0	2.7	8.3	1	5.7	0.5	0	1.6	0.4	0	Buldhana
27	अकोला	7.7	0.0	0	5.0	2.1	0	9.2	2.2	0	2.4	0.0	0	Akola
28	वाशिम	5.9	0.0	0	3.7	13.3	2	7.6	0.2	0	2.5	0.0	0	Washim
29	अमरावती	8.3	0.0	0	6.7	24.6	3	8.6	0.8	0	2.6	10.3	1	Amravati
30	यवतमाळ	9.9	0.0	0	5.0	8.2	1	8.7	1.6	0	5.5	6.0	0	Yavatmal
31	वर्धा	10.9	0.0	0	8.4	15.5	2	12.2	1.5	0	7.1	0.5	0	Wardha
32	नागपूर	12.7	0.0	0	12.1	17.2	3	14.5	0.7	0	7.2	10.8	2	Nagpur
33	भंडारा	13.9	0.0	0	13.9	23.0	3	12.3	0.3	0	6.5	19.1	1	Bhandara
34	गोर्दिया	16.3	0.0	0	12.4	23.0	3	14.0	0.3	0	8.2	54.7	3	Gondia
35	चंद्रपूर	12.9	0.0	0	10.0	17.9	1	13.5	11.9	1	10.3	0.5	0	Chandrapur
36	गडचिरोली	10.3	0.0	0	8.4	12.3	1	10.6	5.1	1	12.4	15.8	3	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		4.8	0.0	0	3.5	5.5	0	5.7	1.6	0	6.1	7.2	0	Maharashtra State

तक्ता क्र. /Table No.2.1 contd...

(1)	(2)	मे / May			जून / June			जुलै / July			ऑगस्ट / August			Districts
		साधारण पाऊस Normal Rainfall	प्रत्यक्ष पाऊस Actual Rainfall	पावसाचे दिवस No.of rainy days	साधारण पाऊस Normal Rainfall	प्रत्यक्ष पाऊस Actual Rainfall	पावसाचे दिवस No.of rainy days	साधारण पाऊस Normal Rainfall	प्रत्यक्ष पाऊस Actual Rainfall	पावसाचे दिवस No.of rainy days	साधारण पाऊस Normal Rainfall	प्रत्यक्ष पाऊस Actual Rainfall	पावसाचे दिवस No.of rainy days	
(15)	(16)	(17)	(18)	(19)	(20)	(21)	(22)	(23)	(24)	(25)	(26)	(2)		
1	मुंबई शहर												Mumbai City	
2	मुंबई उपनगर						N.A.						Mumbai Suburban	
3	ठाणे	11.5	0.3	0	461.9	605.2	19	942.3	1,304.2	29	691.3	417.3	30	Thane
4	पालघर	10.3	5.5	1	411.9	553.1	14	905.0	1,433.1	27	669.7	294.0	28	Palghar
5	रायगड	19.5	0.3	0	655.8	789.3	24	1206.2	1,256.6	28	874.5	568.8	31	Raigad
6	रत्नागिरी	34.2	12.9	2	813.5	1137.0	28	1151.6	1,316.0	30	835.9	748.1	31	Ratnagiri
7	सिंधुदुर्ग	56.7	30.7	3	880.1	1173.0	29	1043.6	1,032.1	29	689.2	589.1	31	Sindhudurg
8	नाशिक	13.4	4.2	0	174.4	125.2	10	308.9	277.1	20	266.9	185.1	21	Nashik
9	धुळे	7.6	0.1	0	121.5	140.1	13	170.9	110.4	15	133.2	139.4	3	Dhule
10	नंदुरबार	5.8	0.0	0	155.9	95.7	11	305.6	188.1	18	252.2	190.1	15	Nandurbar
11	जळगाव	5.8	0.0	0	123.7	115.2	13	189.2	129.2	17	196.1	153.7	7	Jalgaon
12	अहमदनगर	18.5	4.5	0	108.2	118.5	11	97.5	74.2	10	95.4	87.2	4	Ahmednagar
13	पुणे	22.5	2.8	0	176.2	139.9	17	309.3	352.0	26	219.6	205.9	22	Pune
14	सातारा	33.4	16.9	2	194.1	170.4	16	307.2	401.5	26	224.8	213.4	26	Satara
15	सांगली	48.6	23.3	4	129.0	105.5	12	135.5	135.7	15	111.4	84.6	14	Sangli
16	सोलापूर	25.1	33.5	3	102.5	77.3	7	94.8	33.9	3	107.5	50.0	6	Solapur

तक्ता क्र. /Table No.2.1 contd...

(1)	(2)	(15)	(16)	(17)	(18)	(19)	(20)	(21)	(22)	(23)	(24)	(25)	(26)	(2)
17	कोल्हापूर	51.5	37.3	5	362.9	238.0	22	685.5	624.8	29	485.9	376.1	31	Kolhapur
18	औरंगाबाद	14.7	0.0	0	125.2	101.5	10	152.2	73.0	8	153.8	160.2	4	Aurangabad
19	जालना	16.4	0.3	0	132.6	103.1	12	166.4	115.8	8	162.3	182.0	5	Jalna
20	परभणी	14.2	1.9	0	145.3	172.0	14	219.2	108.8	9	227.8	191.6	9	Parbhani
21	हिंगोली	11.7	7.4	1	169.2	254.1	16	230.2	199.5	16	241.2	219.3	11	Hingoli
22	बीड	15.0	9.4	0	128.4	119.4	14	127.7	67.6	6	138.0	117.7	7	Beed
23	नांदेड	11.0	17.9	1	155.4	242.4	17	244.3	162.9	13	247.3	301.5	10	Nanded
24	उस्मानाबाद	25.9	10.5	1	126.9	177.5	11	137.1	89.6	10	154.4	124.0	7	Osmanabad
25	लातूर	19.7	4.1	0	135.4	217.4	13	186.9	80.0	10	202.7	145.8	11	Latur
26	बुलढाणा	5.5	0.0	0	139.3	91.5	15	192.2	161.3	14	207.4	172.9	6	Buldhana
27	अकोला	7.4	0.0	0	136.9	177.1	15	223.2	247.3	20	215.5	186.0	8	Akola
28	वाशिम	5.8	1.1	0	166.4	268.4	19	243.6	249.9	20	236.1	223.6	10	Washim
29	अमरावती	6.5	0.4	0	145.7	170.3	16	277.4	215.6	19	285.4	167.4	11	Amravati
30	यवतमाळ	9.3	14.0	2	163.9	185.3	15	256.7	277.8	19	253.7	197.0	12	Yavatmal
31	वर्धा	15.0	7.0	1	174.1	195.0	13	273.6	280.1	17	271.6	120.0	11	Wardha
32	नागपूर	11.5	7.6	1	166.3	204.7	16	304.4	356.2	16	281.3	205.8	12	Nagpur
33	भंडारा	14.3	10.1	1	189.3	175.8	11	382.6	390.5	18	387.6	338.9	13	Bhandara
34	गोर्दिया	8.3	29.2	5	192.8	154.5	14	414.9	531.0	22	413.9	326.2	20	Gondia
35	चंद्रपूर	12.9	73.1	6	183.5	150.9	12	357.2	367.2	15	362.9	234.8	13	Chandrapur
36	गडचिरोली	16.0	16.1	1	210.9	249.9	14	427.9	473.3	27	426.5	481.9	22	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		17.7	17.6	1	207.6	237.9	25	330.9	342.6	26	286.0	231.4	23	Maharashtra State

तक्ता क्र. /Table No.2.1 contd...

(1)	(2)	सप्टेंबर / September			ऑक्टोबर / October			नोव्हेंबर / November			डिसेंबर / December			एकूण वार्षिक /Total for year			(2)
		साधारण	प्रत्यक्ष	पावसाचे	साधारण	प्रत्यक्ष	पावसाचे	साधारण	प्रत्यक्ष	पावसाचे	साधारण	प्रत्यक्ष	पावसाचे	साधारण	प्रत्यक्ष	पावसाचे	
		पाऊस	पाऊस	दिवस	पाऊस	पाऊस	दिवस	पाऊस	पाऊस	दिवस	पाऊस	पाऊस	दिवस	पाऊस	पाऊस	दिवस	
		Normal Rainfall	Actual Rainfall	No.of rainy days	Normal Rainfall	Actual Rainfall	No.of rainy days	Normal Rainfall	Actual Rainfall	No.of rainy days	Normal Rainfall	Actual Rainfall	No.of rainy days	Normal Rainfall	Actual Rainfall	No.of rainy days	
(27)	(28)	(29)	(30)	(31)	(32)	(33)	(34)	(35)	(36)	(37)	(38)	(39)	(40)	(41)	(2)		
1	मुंबई शहर																Mumbai City
2	मुंबई उपनगर								N.A.								Mumbai Suburban
3	ठाणे	337.9	84.1	13	71.6	11.5	2	10.6	2.8	1	1.6	-	-	2,530.0	2,425.5	94	Thane
4	पालघर	318.8	34.4	3	61.7	9.7	1	16.2	0.0	0	1.6	-	-	2,396.2	2,330.3	74	Palghar
5	रायगड	412.1	126.2	12	106.9	42.2	4	20.7	10.3	2	4.2	0.0	0	3,303.2	2,796.0	101	Raigad
6	रत्नागिरी	394.1	156.2	14	131.0	73.5	9	26.5	14.4	2	5.4	-	-	3,394.9	3,460.1	116	Ratnagiri
7	सिंधुदुर्ग	327.6	130.3	14	136.0	54.7	7	34.1	38.7	5	10.1	-	-	3,182.8	3,049.4	118	Sindhudurg
8	नाशिक	183.6	37.4	7	59.4	6.7	0	24.8	18.0	2	5.1	-	-	1,043.6	657.3	60	Nashik
9	धुळे	109.5	14.4	3	35.9	0.0	0	17.7	0.0	0	4.8	-	-	608.4	404.6	34	Dhule
10	नंदुरबार	146.7	31.1	3	31.6	0.3	0	13.5	0.0	0	2.6	-	-	916.7	516.3	48	Nandurbar
11	जळगाव	123.6	34.2	3	43.2	0.0	0	19.2	0.0	0	7.5	-	-	719.9	432.6	40	Jalgaon
12	अहमदनगर	147.0	33.8	5	68.4	5.8	0	23.4	16.0	1	7.4	-	-	574.6	343.1	31	Ahmednagar
13	पुणे	156.5	44.1	5	78.4	20.0	3	23.4	9.4	2	6.3	-	-	1,001.1	775.2	75	Pune
14	सातारा	160.1	68.5	8	93.4	54.6	5	30.5	24.1	2	8.5	0.0	0	1,071.6	959.0	86	Satara
15	सांगली	138.6	65.1	7	106.2	37.2	4	24.2	24.3	2	4.7	0.3	0	721.7	485.6	59	Sangli
16	सोलापूर	176.3	26.6	4	92.9	14.4	1	25.0	16.2	2	6.2	0.0	0	647.0	263.0	27	Solapur

तक्ता क्र. /Table No.2.1 contd...

(1)	(2)	(27)	(28)	(29)	(30)	(31)	(32)	(33)	(34)	(35)	(36)	(37)	(38)	(39)	(40)	(41)	(2)
17	कोल्हापूर	198.8	78.4	10	113.7	29.6	4	28.1	13.4	3	7.0	14.0	1	1,963.7	1,421.5	106	Kolhapur
18	औरंगाबाद	150.5	17.3	2	55.8	0.3	0	25.0	5.4	1	10.4	-	-	697.0	358.9	25	Aurangabad
19	जालना	141.8	17.1	2	60.1	0.0	0	22.3	6.0	1	7.6	-	-	721.8	430.4	29	Jalna
20	परभणी	169.0	21.8	2	77.6	0.0	0	17.5	0.9	0	8.6	-	-	903.2	509.0	36	Parbhani
21	हिंगोली	154.7	11.4	3	64.3	0.0	0	17.9	4.0	1	12.3	-	-	923.6	710.6	49	Hingoli
22	बीड	172.0	15.8	3	72.8	4.9	1	21.7	2.3	0	10.0	-	-	699.3	344.1	31	Beed
23	नांदेड	167.4	42.6	5	76.9	0.4	0	15.6	1.4	0	5.3	0.1	0	947.6	799.5	52	Nanded
24	उस्मानाबाद	184.7	30.9	3	82.4	28.3	4	23.2	23.2	3	4.1	-	-	760.4	505.1	42	Osmanabad
25	लातूर	181.0	20.9	2	85.6	19.8	3	19.5	17.2	2	5.3	-	-	860.9	546.9	48	Latur
26	बुलढाणा	120.5	37.0	1	57.1	0.0	0	17.7	2.6	1	6.2	0.0	0	760.3	474.5	38	Buldhana
27	अकोला	118.1	53.2	2	53.9	0.0	0	17.8	0.0	0	6.7	-	-	803.8	667.9	45	Akola
28	वाशिम	142.9	26.6	3	65.8	0.0	0	14.1	0.0	0	5.7	-	-	900.1	783.1	54	Washim
29	अमरावती	153.5	83.3	3	50.8	0.0	0	18.8	0.8	0	8.0	-	-	972.3	673.5	53	Amravati
30	यवतमाळ	130.7	42.1	2	59.8	0.0	0	14.7	0.0	0	8.9	8.0	2	926.8	740.0	53	Yavatmal
31	वर्धा	155.2	149.6	5	52.9	0.0	0	17.0	0.0	0	15.1	0.0	0	1,013.1	769.2	49	Wardha
32	नागपूर	168.4	92.2	5	53.6	0.0	0	15.8	0.0	0	12.5	7.4	0	1,060.3	902.6	55	Nagpur
33	भंडारा	197.5	68.6	4	55.3	0.0	0	14.5	0.0	0	10.8	3.3	0	1,298.5	1,029.6	51	Bhandara
34	गोंदिया	198.7	107.0	7	48.1	0.3	0	12.4	0.0	0	12.6	15.2	2	1,352.6	1,241.4	76	Gondiya
35	चंद्रपूर	180.4	85.2	6	59.9	0.0	0	11.0	0.0	0	9.1	33.1	4	1,223.6	974.6	58	Chandrapur
36	गडचिरोली	188.8	110.6	8	67.0	0.0	0	11.2	0.0	0	7.4	25.7	2	1,397.4	1,390.7	79	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		179.7	57.0	8	71.1	12.8	1	20.0	15.3	4	7.3	10.5	1	1,140.4	939.4	89	Maharashtra State

आधार : कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे

Source : Commissioner of Agriculture, Govt. of Maharashtra, Pune

2. पर्यावरण सांख्यिकी /ENVIRONMENT STATISTICS
तक्ता क्रमांक /TABLE No.2.2
विविध केंद्रांच्या ठिकाणी पडलेला पाऊस /Rainfall at various Centres
(2018)

(पाऊस मिलिमीटर मध्ये / Rainfall in mm)

अ.क्र. Sr. No.	केंद्र Centre	जानेवारी January		फेब्रुवारी February		मार्च March		एप्रिल April		मे May		जून June		जुलै July		Centre	
		पाऊस Rainfall	पावसाचे दिवस Rainy days	पाऊस Rainfall	पावसाचे दिवस Rainy days	पाऊस Rainfall	पावसाचे दिवस Rainy days	पाऊस Rainfall	पावसाचे दिवस Rainy days	पाऊस Rainfall	पावसाचे दिवस Rainy days	पाऊस Rainfall	पावसाचे दिवस Rainy days	पाऊस Rainfall	पावसाचे दिवस Rainy days		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(2)	
1	मुंबई (कुलाबा)	N.A.	-	N.A.	-	N.A.	-	N.A.	-	N.A.	-	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	Mumbai (Culaba)
2	मुंबई उपनगर (अंधेरी)	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	Mumbai Suburban (Andheri)
3	ठाणे (जिल्हा)																Thane (Dist.)
1	ठाणे	0	0	0	0	0.2	0	0	0	0	0	768.7	20	1,151.6	27	Thane	
2	कल्याण	0	0	0	0	0.4	0	0	0	1.1	0	546.0	18	1,070.1	26	Kalyan	
3	मुरबाड	0	0	0	0	0	0	0	0	0.2	0	367.8	20	923.4	26	Murbad	
4	भिवंडी	0	0	0	0	0.3	0	0	0	0.1	0	682.1	17	945.6	24	Bhivandi	
5	शहापूर	0	0	0	0	0	0	0	0	0.6	0	561.5	20	1,132.6	27	Shahapur	
6	उल्हासनगर	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	-	-	-	-	Ulhasnagar	
7	अंबरनाथ	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	598.7	17	1,264.9	27	Ambarnath	
4	पालघर (जिल्हा)																Palghar (Dist.)
1	वसई	0	0	0	0	0	0	0	0	21.3	1	626.3	17	1,207.1	20	Vasai	
2	वाडा	0	0	0	0	0.3	0	0	0	0.4	0	481.4	14	1,208.9	25	Wada	
3	डहाणू	0	0	0	0	0	0	0	0	1.3	0	549.4	12	1,229.7	24	Dahanu	
4	पालघर	0	0	0	0	0.1	0	0	0	0.1	0	506.7	12	1,248.6	24	Palghar	
5	जव्हार	0	0	0	0	4.4	0	0	0	0.6	0	268.1	12	1,208.6	26	Javhar	
6	मोखाडा	0	0	0	0	1.7	0	0	0	0	0	330.8	16	1,367.2	25	Mokhada	
7	तलासरी	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	551.1	9	1,360.7	24	Talasari	
8	विक्रमगड	0	0	0	0	1.0	0	0	0	0.8	0	427.2	13	1,281.3	24	Vikramgad	
	रायगड (जिल्हा)																Raigad (Dist.)
1	अलिबाग	0	0	0	0	0.1	0	0	0	0.1	0	663.9	19	666.1	25	Alibag	
2	पनवेल	0	0	0	0	0.2	0	0	0	0	0	744.4	20	1,189.2	28	Panwel	

तक्ता क्र. / Table No. 2.2 contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(2)
3	कर्जत	0	0	0	0	0	0	1	0	0.3	0	563.2	19	1,442.1	29	Karjat
4	खालापूर	0	0	0	0	0.9	0	0	0	0	0	612.7	20	1,307.9	27	Khalapur
5	उरण	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	853.5	18	877.3	23	Uran
6	सुधागड	0	0	0	0	0.8	0	0	0	0	0	530.0	22	1,263.6	28	Sudhagad
7	पेण	0	0	0	0	0	0	0	0	0.2	0	788.8	22	1,094.1	28	Pen
8	महाड	0	0	0	0	0	0	7.3	1	2.1	0	639.1	22	1,395.6	28	Mahad
9	माणगाव	0	0	0	0	0.4	0	0	0	0.3	0	840.5	23	1,158.1	29	Mangaon
10	रोहा	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	783.4	19	932.0	28	Roha
11	पोलादपूर	0	0	0	0	0	0	25.0	1	0.9	0	695.0	24	1,296.4	27	Poladpur
12	मुरुड	0	0	0	0	0	0	0	0	0.1	0	1043.0	21	584.8	24	Murud
13	श्रीवर्धन	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	926.2	25	526.6	26	Shriwardhan
14	म्हसाळा	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1,222.9	23	1,080.2	29	Mahasala
15	तळा	0	0	0	0	3	1	0	0	0	0	850.4	21	1,223.7	29	Tala
	रत्नागिरी (जिल्हा)															Ratnagiri (Dist.)
1	चिपळूण	0	0	0	0	0	0	0	0	27.2	2	871.3	29	1,240.5	28	Chiplun
2	दापोली	0	0	0	0	0	0	0	0	3.3	1	1,019.3	26	998.8	27	Dapoli
3	खेड	0	0	0	0	0	0	0	0	15.9	2	783.1	29	1,342.4	29	Khed
4	गुहागर	0	0	0	0	0.4	0	0	0	10.7	2	1,111.4	22	845.8	29	Guhagar
5	मंडणगड	0	0	0	0	0	0	0	0	7.0	1	829.8	24	1,121.2	30	Mandangad
6	रत्नागिरी	0	0	0	0	0.4	0	0	0	8.3	1	1,418.4	28	723.4	29	Ratnagiri
7	संगमेश्वर	0	0	0	0	0.2	0	7.0	1	15.6	2	1,044.0	28	1,151.5	29	Sangameshwar
8	राजापूर	0	0	0	0	1.3	0	0	0	6.9	1	1,066.6	27	1,054.1	29	Rajapur
9	लांजा	0	0	0	0	5.6	1	0	0	13.0	1	1,195.7	28	1,161.1	29	Lanja
	सिंधुदूर्ग (जिल्हा)															Sindhudurg(Dist.)
1	देवगड	0	0	0	0	0.3	0	0	0	1.7	0	1,280.2	27	614.7	27	Devgad
2	मालवण	0	0	0	0	0	0	0	0	8.2	1	1,172.2	24	666.3	29	Malwan
3	सावंतवाडी	0	0	0	0	1.3	0	0	0	36.7	2	1,229.4	27	1,069.1	29	Sawantwadi
4	वेंगुर्ला	0	0	0	0	0	0	0	0	5.4	1	1,243.1	25	596.7	26	Vengurla
5	कणकवली	0	0	0	0	0.2	0	0	0	20.9	2	950.9	25	1,044.1	30	Kankawali
6	कुडाळ	0	0	0	0	0	0	0	0	11.6	2	1,202.9	25	931.4	29	Kudal
7	वैभववाडी	0	0	0	0	7.2	1	0	0	3.6	0	909.0	27	1,122.9	30	Vaibhavwadi
8	दोडामार्ग	0	0	0	0	0.4	0	0	0	4.3	1	980.5	28	1,030.7	29	Dodamarg

तक्ता क्र. / Table No. 2.2 contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(2)
नाशिक (जिल्हा)																
1	मालेगाव	0	0	0	0	0	0	0	0	0.1	0	102.9	6	54.8	6	Malegaon
2	बागलाण	0	0	0	0	0.3	0	0	0	10.2	2	119.0	7	86.1	10	Baglan
3	कळवण	0	0	0	0	0.2	0	10.5	2	0	0	162.2	7	162.4	16	Kalwan
4	नांदगाव	0	0	0	0	0.2	0	0	0	0.5	0	99.3	9	97.0	8	Nandgaon
5	सुरगणा	0	0	0	0	0.5	0	0	0	0.1	0	140.0	6	903.7	22	Surgana
6	नाशिक	0	0	0	0	1.0	0	0	0	0	0	121.9	9	237.9	18	Nasik
7	दिंडोरी	0	0	0	0	0.9	0	0	0	59.4	2	128.6	8	275.3	20	Dindori
8	इगतपुरी	0	0	0	0	0.2	0	0	0	0.2	0	213.6	13	768.7	26	Egatpuri
9	पेठ	0	0	0	0	0.7	0	0	0	0.7	0	176.9	9	851.1	23	Peth
10	निफाड	0	0	0	0	0.6	0	0	0	0	0	79.0	7	60.6	9	Niphad
11	सिन्नर	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	118.4	10	75.1	9	Sinnar
12	येवला	0	0	0	0	0.1	0	0	0	0	0	97.8	8	34.1	2	Yevla
13	चांदवड	0	0	0	0	0.1	0	0	0	6.1	1	103.1	7	66.1	11	Chandwad
14	त्र्यंबकेश्वर	0	0	0	0	0	0	0	0	0.2	0	246.2	13	1,159.5	25	Trimbakeshwar
15	देवळी	0	0	0	0	0	0	0	0	1.1	0	99.4	6	52.8	8	Devali
धुळे (जिल्हा)																
1	धुळे	0	0	0	0	0.1	0	0	0	0.3	0	155.9	9	51.8	7	Dhule
2	साक्री	0	0	0	0	0.4	0	0	0	0	0	111.8	6	122.0	15	Sakri
3	शिरपुर	0	0	0	0	0.4	0	0	0	0.3	0	82.6	7	56.7	7	Shirpur
4	सिंदखेडा	0	0	0	0	0	0	0	0	0.3	0	108.3	8	60.4	7	Shindkheda
नंदुरबार (जिल्हा)																
1	नंदुरबार	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	98.1	8	125.2	11	Nandurbar
2	नवापुर	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	77.5	5	176.5	18	Navapur
3	शहादा	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	102.4	9	98.3	9	Shahada
4	तळोदा	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	57.2	7	160.7	12	Taloda
5	अक्राणी	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	60.3	8	151.8	15	Akrani
6	अक्कलकुवा	0	0	0	0	115.4	1	0	0	0	0	79.2	8	212.2	18	Akkalkua
जळगाव (जिल्हा)																
1	जळगाव	0	0	0	0	0	0	0	0	0.2	0	103.2	8	130.9	14	Jalgaon
2	भुसावळ	0	0	0	0	0	0	0	0	0.5	0	67.8	10	86.0	11	Bhusawal
3	यावल	0	0	0	0	0	0	0	0	0.1	0	87.2	10	128.2	14	Yaval
4	रावेर	0	0	0	0	0	0	0	0	0.5	0	70.3	8	99.2	13	Raver

तक्ता क्र. / Table No. 2.2 contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(2)
5	मुक्ताईनगर	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	68.6	9	163.4	13	Edlabad muktainagar
6	अमळनेर	0	0	0	0	0	0	0	0	0.2	0	108.1	10	93.7	13	Amalner
7	चोपडा	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	101.3	8	133.4	14	Chopda
8	एरंडोल	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	133.1	11	128.3	12	Erandol
9	पारोळा	0	0	0	0	1.3	0	0	0	0	0	129.1	13	172.7	12	Parola
10	चाळीसगाव	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	157.1	8	75.1	9	Chalisgaon
11	जामनेर	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	105.8	9	146.5	15	Jamner
12	पाचोरा	0	0	0	0	0.2	0	0	0	0	0	131.3	10	106.5	13	Pachora
13	भडगाव	0	0	0	0	0.1	0	0	0	0	0	124.3	8	105.0	12	Bhadgaon
14	धरणगाव	0	0	0	0	2.2	0	0	0	0	0	103.8	10	134.2	13	Dharangaon
15	बोधवाडा	0	0	0	0	0.4	0	0	0	0	0	107.8	8	129.9	14	Bodhwada
अहमदनगर (जिल्हा)																Ahmednagar (Dist.)
1	अहमदनगर	0	0	0	0	0	0	0	0	0.2	0	91.7	7	61.9	4	Ahmednagar
2	पारनेर	0	0	0	0	0	0	0.8	0	0.3	0	80.1	9	46.0	5	Parner
3	श्रीगोंदा	0	0	0	0	0.4	0	4.6	1	5.5	1	112.9	9	59.6	6	Shrigonda
4	कर्जत	0	0	0	0	1.9	0	6.7	1	64.2	9	82.8	9	31.7	2	Karjat
5	जामखेड	0	0	0	0	0.1	0	19.6	3	1.0	0	123.3	10	53.8	8	Jamkhed
6	शेगाव	0	0	0	0	0.3	0	0	0	0	0	55.4	3	64.8	3	Shegaon
7	पाथर्डी	0	0	1.3	0	0.2	0	6.6	2	0.1	0	66.9	5	57.4	4	Pathardi
8	नेवासा	0	0	0	0	0.4	0	0	0	0.3	0	72.4	4	53.6	4	Newasa
9	राहुरी	0	0	0	0	0	0	0	0	0.2	0	62.5	6	42.9	5	Rahuri
10	संगमनेर	0	0	0	0	0	0	2.5	0	0.6	0	68.7	8	37.1	3	Sangamner
11	अकोला	0	0	0	0	0.6	0	1.7	0	0.1	0	119.3	12	254.4	23	Akola
12	कोपरगाव	0	0	0	0	0.1	0	0	0	0	0	94.1	5	39.8	4	Kopergaon
13	श्रीरामपूर	0	0	0	0	0	0	0	0	2.4	0	87.5	5	127.5	5	Shrirampur
14	राहाता	0	0	0	0	0	0	0	0	0.1	0	82.8	5	35.8	3	Rahata
पुणे (जिल्हा)																Pune (Dist.)
1	पुणे शहर	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	-	-	-	-	Pune city
2	हवेली पुणे	0	0	0	0	0	0	0	0	0.1	0	113.1	8	153.5	17	Haveli pune
3	मुळशी पॉंड	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	260.1	21	715.2	27	Mulshi paud
4	भोर	0	0	0	0	0	0	12.2	2	2.6	1	231.6	22	508.9	25	Bhor
5	मावळ वडगांव	0	0	0	0	0	0	0	0	0.3	0	331.3	17	933.2	30	Maval wadgaon

तक्ता क्र. / Table No. 2.2 contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(2)
6	वेल्ले	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	246.7	19	743.5	26	Velhe
7	जुन्नर	0	0	0	0	0	0	0	0	0.4	0	95.6	12	219.7	19	Junnar
8	खेड राजगुरुनगर	0	0	0	0	0.1	0	0	0	0.3	0	107.8	12	303	22	Khed Rajgurunagar
9	आंबेगाव घेडेगाव	0	0	0	0	0	0	0	0	16.2	2	117.9	9	357.2	21	Ambegaon ghodegaon
10	शिरूर गोडनंदी	0	0	0	0	0	0	0	0	0.1	0	41.1	5	44.3	4	Shirur ghodnandi
11	बारामती	0	0	0	0	0	0	0	0	4.1	0	103.8	7	33.3	3	Baramati
12	इंदापूर	0	0	0	0	0.6	0	0.6	0	7.1	1	96.0	5	29.4	4	Indapur
13	दौंड	0	0	0	0	0	0	0	0	8.0	1	70.4	5	39.4	4	Daund
14	पुरंधर सासवड	0	0	0	0	0.2	0	0	0	1.7	0	125.6	6	74.6	7	Purandar saswad
	सातारा (जिल्हा)															Satara (Dist.)
1	सातारा	0	0	0	0	0.1	0	2.8	1	22.5	2	178.7	13	424	27	Satara
2	जवळी (मेढा)	0	0	0	0	0	0	9.2	2	13.2	2	196.4	16	786	26	Javli medha
3	पाटण	0	0	0	0	0	0	2.3	0	12.7	2	299.1	19	703.3	28	Patan
4	कराड	0	0	0	0	0	0	2.9	1	22.5	3	155.3	10	213.5	19	Karad
5	कोरेगाव	0	0	0	0	0.2	0	0.7	0	10.8	1	141.7	11	165.9	17	Koregaon
6	खटाव	0	0	0	0	0.2	0	14.5	2	12.7	2	152.3	10	100	10	Khatav vaduj
7	माण	0	0	0	0	3	1	40.0	4	18.1	2	111.3	9	49.2	7	Man dahiwadi
8	फलटण	0	0	0	0	0.4	0	8.6	1	17.1	1	104.0	7	42.6	3	Phaltan
9	खंडाळा	0	0	0	0	0	0	30.8	4	23.4	2	102.7	8	74.4	7	Khandala
10	वाई	0	0	0	0	0	0	11.3	3	18.4	2	152.3	15	349.1	23	Wai
11	महाबळेश्वर	0	0	0	0	0.2	0	0.6	0	15.6	1	468.9	21	1,730.6	31	Mahabaleshwar
	सांगली (जिल्हा)															Sangli (Dist.)
1	मिरज	0	0	0	0	0	0	2.1	0	42.5	5	88.7	8	111.8	14	Miraj
2	जठ	0	0	0	0	0.5	0	23.1	2	18.5	3	91.0	8	31	2	Jath
3	खानापूर विटा	0	0	0	0	0	0	9.8	1	11.1	2	127.6	10	94.4	9	Khanapur vita
4	वाळवा इस्लामपूर	0	0	0	0	0.1	0	5.8	1	19.6	2	121.8	14	158.2	15	Valva eslampur
5	तासगाव	0	0	0	0	0.2	0	5.4	1	31.6	4	96.3	9	86	12	Tasgaon
6	शिराळा	0	0	0	0	0	0	8.1	1	14.7	2	163.8	13	478.1	28	Shirala
7	आटपाडी	0	0	0	0	11.1	1	14.3	1	15.7	1	93.8	5	37.1	4	Atpadi
8	कवठेमहाकाळ	0	0	0	0	0.8	0	14.5	2	38.0	6	68.6	5	59.6	7	Kavthemahankal
9	पलूस	0	0	0	0	0.5	0	3.8	0	10.2	1	119.0	8	131	14	Palus
10	कडेगाव	0	0	0	0	0	0	1.0	0	20.7	2	132.6	7	132.6	12	Kadegaon

तक्ता क्र. / Table No. 2.2 contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(2)
सोलापूर (जिल्हा)																Solapur (Dist.)
1	सोलापूर (उत्तर)	0	0	0	0	0.1	0	2.6	0	17.9	3	125.6	9	65.7	8	N.solapur
2	सोलापूर (दक्षिण)	0	0	0	0	0	0	6.5	1	9.0	1	91.0	7	85.6	11	S.solapur
3	बारशी	0	0	0.1	0	0	0	20.5	4	9.6	2	104.6	9	71.0	8	Barshi
4	अक्कलकोट	0	0	2.4	0	0	0	17.0	2	204.2	4	83.0	5	56.9	7	Akkalkot
5	मोहोळ	0	0	0	0	0.1	0	6.1	1	11.8	3	102.8	8	53.1	7	Mohol
6	माढा	0	0	0	0	0	0	10.5	2	4.0	0	53.8	6	29.8	4	Madha
7	करमाळा	0	0	0	0	0	0	8.7	2	3.3	0	58.5	10	40.1	4	Karmala
8	पंढरपूर	0	0	0	0	0.1	0	4.9	1	13.9	2	60.8	4	30.5	4	Pandharpur
9	सांगोला	0	0	0	0	0.1	0	25.3	3	30.8	3	55.0	7	35.0	2	Sangola
10	माळशिरस	0	0	0	0	0	0	4.9	1	12.1	2	68.8	6	41.3	4	Malshiras
11	मंगलवेढा	0	0	0	0	0	0	2.9	0	3.4	0	108.1	10	49.0	5	Mangalwedha
कोल्हापूर (जिल्हा)																Kolhapur (Dist.)
1	हातकणंगले	0	0	0	0	5.1	1	7.5	1	38.8	5	96.6	13	243.8	22	Hatkanangle
2	शिरोळ	0	0	0	0	4.6	1	7.0	2	33.2	4	70.6	7	164.3	17	Shirol
3	पन्हाळा	0	0	0	0	1.3	0	5.1	1	17.0	3	326.8	20	718.2	29	Panhala
4	शाहूवाडी	0	0	0	0	0.4	0	12.2	1	20.5	4	338.9	18	979.5	29	Shauwadi
5	राधानगरी	0	0	0	0	0	0	3.7	0	30.2	2	376.7	19	876.1	28	Radhanagari
6	बावडा	0	0	0	0	3.8	0	9.5	1	26.6	3	786.7	26	1527.3	31	Bavda
7	करवीर कोल्हापूर	0	0	0	0	9.2	1	9.1	1	43.8	4	238.6	19	506.3	27	Karveer kolhapur
8	कागल	0	0	0	0	0.1	0	7.9	1	54.6	4	169.1	14	386.9	27	Kagal
9	गडहिंग्लज	0	0	0	0	1.5	0	4.9	1	43.3	5	126.2	12	329.3	26	Gadhinglaj
10	बुधरगड	0	0	0	0	0.2	0	0	0	47.4	4	344.2	19	992.4	29	Bhudargad
11	आजरा	0	0	0	0	0	0	17.3	1	29.0	3	272.9	12	890.2	30	Ajara
12	चांदगड	0	0	0	0	0.7	0	4.2	0	48.5	4	415.8	20	830.5	28	Chandgad
औरंगाबाद (जिल्हा)																Aurangabad (Dist.)
1	औरंगाबाद	0	0	0	0	0.1	0	4.2	0	0	0	113.2	6	113.3	9	Aurangabad
2	पैठण	0	0	0	0	0	0	0	0	0.4	0	70.2	5	71.0	9	Paithan
3	गंगापूर	0	0	0	0	0.7	0	0	0	0.1	0	93.0	8	69.8	7	Gangapur
4	वैजापूर	0	0	0	0	0	0	1.5	0	0.2	0	95.3	9	52.2	3	Vaijapur
5	कन्नड	0	0	0	0	0.1	0	0	0	0.1	0	128.7	9	55.2	8	Kannad
6	खुलदाबाद	0	0	0	0	0	0	0	0	0.3	0	80.1	9	88.8	12	Khultabad
7	सिल्लोड	0	0	1.3	0	0.1	0	0	0	0.3	0	107.0	10	98.5	8	Sillod

तक्ता क्र. / Table No. 2.2 contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(2)
8	सोयेगाव	0	0	0	0	0.1	0	0	0	0	0	110.8	9	113.3	10	Soegaon
9	फुलांबरी	0	0	0.5	0	0.5	0	0	0	0	0	140.7	11	66.3	9	Phulambri
	जालना (जिल्हा)															Jalna (Dist.)
1	भोकरदन	0	0	0	0	0.4	0	0	0	0.3	0	50.7	3	115.9	10	Bhokardhan
2	जाफराबाद	0	0	2.6	1	0	0	0	0	1.0	0	63.1	5	116.2	9	Jafrabad
3	जालना	0	0	11.5	1	0.7	0	4.4	1	0	0	101.2	8	152.8	10	Jalna
4	अंबाड	0	0	5.6	1	0	0	0	0	0.1	0	94.1	11	143.2	9	Ambad
5	परतूर	0	0	14.2	1	0.1	0	1	0	0.4	0	173.6	11	115.6	10	Partur
6	बदनापूर	0	0	0	0	0	0	0	0	0.8	0	104.4	8	160.2	7	Badnapur
7	घनसावंगी	0	0	0	0	0	0	0	0	0.9	0	103.2	10	95.2	9	Ghansangvi
8	मंठा	0	0	1.8	0	0.9	0	6.3	1	0	0	118.8	10	123.5	14	Mantha
	परभणी (जिल्हा)															Parbhani (Dist.)
1	परभणी	0	0	3.4	1	3.7	1	0.5	0	3.4	1	193.6	14	150.3	8	Parbhani
2	गंगाखेड	0	0	13.3	1	3.2	0	1.5	0	6.2	1	124.0	13	61.1	7	Gangakhed
3	पाथरी	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	167.7	12	70.4	6	Pathari
4	जितूर	0	0	4.8	1	0.1	0	1	0	1.2	0	192.7	14	142.6	12	Jintur
5	पूर्णा	0	0	7.4	1	5.9	1	1.6	0	0.8	0	284.6	14	202.3	11	Purna
6	पालम	0	0	15.4	1	3.4	1	2	0	2.5	0	265.7	13	88.8	9	Palam
7	सेलू	0	0	17.4	1	0	0	2	0	0.8	0	188.5	11	121.1	7	Seloo
8	सोनपेठ	0	0	5	1	0	0	1	0	0.4	0	127.2	10	63.1	7	Sonpeth
9	मनवत	0	0	5.3	1	6	2	5.3	1	1.3	0	188.1	13	139.5	7	Manvat
	हिंगोली (जिल्हा)															Hingoli (Dist.)
1	हिंगोली	0	0	6.5	1	2.4	0	2.8	0	1.3	0	363.0	18	291.3	15	Hingoli
2	कळमनुरी	0	0	10.2	2	3.5	0	11	2	19.2	2	328.1	14	278.6	19	Kalmnuri
3	बसमत	0	0	3.1	1	2	0	5.8	1	21.6	1	286.1	14	182.1	15	Basmat
4	औढा	0	0	10.5	1	7.6	1	7.3	1	0.1	0	332.9	13	230.6	15	Audha
5	सेनगाव	0	0	2.1	0	0.7	0	3.3	1	0.1	0	259.3	15	232.7	15	Sengaon
	बीड (जिल्हा)															Beed (Dist.)
1	बीड	0	0	1.1	0	0	0	10.3	1	50.5	9	77.0	11	68.7	5	Beed
2	पाटोदा	0	0	0	0	0	0	5.1	0	0.1	0	59.5	5	58.0	5	Patoda
3	आष्टी	0	0	0	0	1	0	2.6	0	1.3	0	101.1	7	53.7	5	Ashti
4	गेवराई	0	0	0	0	0	0	1.2	0	0	0	83.0	9	44.4	4	Gevari
5	माजलगाव	0	0	4.5	1	3.9	0	6.5	1	0.2	0	30.3	3	55.9	6	Majalgaon
6	अंबेजोगाई	0	0	0.8	0	0.2	0	2.2	0	2.7	0	164.5	12	56.4	7	Ambejogai

तक्ता क्र. / Table No. 2.2 contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(2)
7	केज	0	0	0	0	0.1	0	10.3	2	0.1	0	60.9	6	77.7	6	Kej
8	परळी	0	0	9.2	1	0.5	0	0	0	0.8	0	111.6	10	43.7	4	Parali
9	धारुर	0	0	0	0	0	0	3.3	0	1.0	0	78.2	6	40.6	4	Dharur
10	वाडवानी	0	0	0	0	0	0	2.5	0	0.8	0	105.6	8	57.9	7	Vadavani
11	शिरुरकासार	0	0	3.3	1	0	0	2.7	1	3.0	1	35.5	3	66.2	4	Shirur Kasar
	नांदेड (जिल्हा)															Nanded (Dist).
1	नांदेड	0	0	4.8	1	15.1	2	12.8	1	24.2	1	253.6	16	162.3	17	Nanded
2	बिलोली	0	0	10.8	1	7.8	1	2.0	0	23.6	1	167.8	11	108.6	10	Biloli
3	मुखेड	0	0	21.3	2	5.4	1	7.0	2	3.8	1	147.0	11	93.4	9	Mukhed
4	कंधार	0	0	6.8	1	5.2	0	10.3	2	24.0	2	252.0	14	120.4	9	Kandhar
5	लोहा	0	0	15.5	1	4.9	0	22.5	3	6.7	1	301.4	18	154.3	13	Loha
6	हदगाव	0	0	10.0	1	3.4	1	26.0	3	28.8	1	261.9	14	254.3	17	Hadgaon
7	भोकर	0	0	11.8	1	5.3	1	12.6	1	8.1	1	218.4	14	203.7	18	Bhokar
8	देगलूर	0	0	9.8	1	1	0	7.1	1	24.1	2	144.6	10	81.3	7	Deglur
9	किनवट	0	0	18.7	1	3.7	1	7.0	1	15.1	1	176.8	14	251.8	17	Kinwat
10	मुदखेड	0	0	7.4	1	2.3	0	37.3	3	16.1	2	366.9	13	142.6	16	Mudkhed
11	हिमायत नगर	0	0	2.0	0	3.3	1	4.4	0	42.8	1	220.7	11	191.6	12	Himayat Nagar
12	माहूर	0	0	18.1	1	6.1	1	29.3	3	15.2	1	190.9	15	299.8	19	Mahur
13	धरमाबाद	0	0	23.3	1	3.4	1	1.0	0	8.3	2	302.5	13	138.8	13	Dharmabad
14	उमरी	0	0	8.0	1	0.4	0	0.3	0	0.3	0	105.8	9	134.0	15	Umari
15	अरेधापूर	0	0	13.7	1	2.3	0	15.7	2	30.0	1	296.8	14	208.0	16	Ardhapur
16	नायगाव	0	0	20.6	2	4.7	1	5.0	1	28.1	1	267.9	15	111.6	12	Naigaon
	उस्मानाबाद (जिल्हा)															Osmanabad (Dist).
1	उस्मानाबाद	0	0	0.3	0	0.5	0	20.8	2	3.1	0	163.1	12	68.1	9	Osmanabad
2	तुळजापूर	0	0	2.2	0	0	0	14.3	2	7.0	1	135.7	10	114.8	10	Tuljapur
3	परांडा	0	0	0	0	0	0	3.8	1	6.9	1	120.1	10	72.7	4	Paranda
4	भूम	0	0	0	0	0	0	8.0	1	0.3	0	175.5	10	61.4	9	Bhum
5	कळंब	0	0	0.3	0	0	0	14.1	1	3.5	0	151.6	10	58.9	9	Kalamb
6	उमरगा	0	0	37.8	2	0	0	19.6	4	10.5	2	340.0	9	76.7	9	Umarga
7	लोहारा	0	0	12.3	1	0	0	40.4	8	14.4	1	233.9	7	70.4	8	Lohara
8	वाशी	0	0	1	0	0	0	5.0	1	5.9	1	246.1	10	67.6	10	Washi
	लातूर (जिल्हा)															Latur (Dist).
1	लातूर	0	0	0	0	0.1	0	27.4	3	1.3	0	198.7	11	101.4	8	Latur
2	औसा	0	0	7.9	1	0	0	39.7	4	6.6	1	193.2	8	101.7	14	Ausa
3	अहमदपूर	0	0	11.3	2	0.2	0	12.9	2	7.6	1	237.7	12	71.4	7	Ahmedpur

तक्ता क्र. / Table No. 2.2 contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(2)
4	निलंगा	0	0	18.5	1	0.5	0	47.3	6	7.4	1	310.4	13	77.0	10	Nilanga
5	उदगीर	0	0	22.3	1	0.1	0	43.2	4	0.4	0	201.3	12	76.8	10	Udgir
6	चाकूर	0	0	15.2	2	0	0	18.0	3	4.6	1	222.2	12	56.9	6	Chakur
7	रेनापूर	0	0	0	0	0	0	18.2	3	1	0	235.9	13	64.5	9	Renapur
8	देवनी	0	0	16.3	1	0	0	9.0	1	1.7	0	344.8	11	86.8	9	Davani
9	शिरुर अनंतमल	0	0	18.0	1	0	0	19.4	4	3.4	1	307.7	13	115.2	10	Shirur Anantmal
10	जालकोट	0	0	15.0	1	3	1	23.5	1	3.7	0	179.4	8	80.5	8	Jalkot
	बुलढाणा (जिल्हा)															Buldhana (Dist).
1	जळगाव -जामोद	0	0	0.4	0	1.0	0	0	0	0	0	59.4	7	139.4	11	Jalgaon jamod
2	संग्रामपूर	0	0	36.2	1	0.1	0	0	0	0.1	0	42.6	6	128.4	11	Sangrampur
3	चीखली	0	0	12.3	2	0	0	0	0	0	0	101.0	7	174.5	14	Chikhali
4	बुलढाणा	0	0	1.9	0	0.5	0	0	0	0	0	124.6	10	142.8	12	Buldhana
5	देऊळगाव राजा	0	0	0	0	0.5	0	0	0	0	0	78.0	8	151.3	12	Deulgaon raja
6	मेहकर	0	0	11.4	2	0.7	0	0	0	0	0	126.8	11	259.6	17	Mehkar
7	सींदखेड राजा	0	0	0.8	0	0.9	0	0	0	0	0	87.5	9	111.4	9	Shindkhedraja
8	लोणार	0	0	3.7	1	0	0	6.0	1	0	0	132.7	12	156.0	14	Lonar
9	खामगाव	0	0	12.9	1	0.2	0	0	0	0	0	79.5	8	75.9	10	Khamgaon
10	शेगांव	0	0	17.4	1	1.7	0	0	0	0	0	68.3	10	129.7	10	Shegaon
11	मलकापूर	0	0	0.4	0	0.1	0	0	0	0.1	0	75.4	8	108.4	11	Malkapur
12	मोताळा	0	0	1.0	0	0.2	0	0	0	0.1	0	64.4	5	118.0	9	Motala
13	नांदुरा	0	0	7.5	1	0.7	0	0	0	0	0	25.9	4	97.6	10	Nandura
	अकोला (जिल्हा)															Akola (Dist).
1	आकोट	0	0	2.0	0	1.0	0	0	0	0.1	0	86.8	10	198.8	14	Akot
2	तेल्हारा	0	0	2.8	1	0	0	0	0	0	0	64.9	10	168.6	13	Telhara
3	बाळापूर	0	0	0.4	0	3.3	1	0	0	0	0	110.2	12	195.4	18	Balapur
4	पातुर	0	0	1.8	0	0	0	0	0	0	0	128.3	13	240.7	15	Patur
5	अकोला	0	0	0.6	0	2.1	0	0	0	0.2	0	191.3	14	208.8	17	Akola
6	बाशी टाकली	0	0	1.3	0	1.7	0	0	0	0	0	271.1	15	226.0	19	Barshitakli
7	मुर्तिजापूर	0	0	6.2	1	6.1	1	0	0	0	0	192.0	13	284.6	14	Murtijapur
	वाशिम (जिल्हा)															Washim (Dist).
1	वाशीम	0	0	23.8	2	0	0	0	0	0	0	350.5	18	242.8	17	Washim
2	रिसोड	0	0	5.2	1	0.6	0	0	0	4.6	1	308.1	20	285.3	16	Risod
3	मालेगाव	0	0	26.5	2	0.1	0	0	0	0	0	322.4	18	250.0	17	Malegaon
4	मंगरुळपीर	0	0	8.7	1	0	0	0	0	0.2	0	357.2	17	159.8	14	Mangrulpir

तक्ता क्र. / Table No. 2.2 contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(2)
5	मानोरा	0	0	5.0	1	0	0	0	0	0.4	0	309.1	17	183.2	14	Manora
6	कारंजा	0	0	7.2	1	0	0	0	0	0.2	0	331.7	16	195.7	13	Karanja
	अमरावती (जिल्हा)															Amravati (Dist.)
1	धारणी	0	0	4.2	1	0	0	0	0	0	0	144.5	15	320.4	20	Dharni
2	चिखलधारा	0	0	36.0	3	1.0	0	0	0	0	0	300.2	11	257.7	20	Chikhaldhara
3	अमरावती	0	0	12.8	3	0	0	0	0	0.5	0	163.4	17	190.7	17	Amravati
4	भातकुली	0	0	22.2	2	0.1	0	10.2	1	0.5	0	150.3	15	163.2	10	Bhatkuli
5	नांदगाव खांदेश्वर	0	0	17.0	2	5.4	1	0	0	1.5	0	241.6	17	295.3	18	Nandgaon khandeshwar
6	चांदूर रेल्वे	0	0	12.2	2	3.5	1	0	0	1.8	0	177.4	12	227.9	16	Chandur railway
7	तिवसा	0	0	18.1	3	0	0	1.4	0	0.4	0	120.6	12	186.7	17	Tiwasa
8	मोरशी	0	0	20.4	2	0.3	0	0.7	0	0.3	0	133.6	9	146.9	18	Morshi
9	वरुड	0	0	50.7	2	0	0	0	0	0.2	0	156.8	13	226.1	16	Warud
10	दर्यापूर	0	0	17.2	2	0.4	0	0	0	0.2	0	236.9	14	187.2	16	Daryapur
11	अंजनगाव	0	0	29.6	2	0	0	0	0	0	0	199.1	12	130.1	14	Anjangaon
12	अचलपूर	0	0	51.0	2	0	0	0	0	0.2	0	248.4	14	115.1	15	Achalpur
13	चांदूर बाजार	0	0	42.0	2	0	0	0	0	0.1	0	150.9	14	127.7	15	Chandubajar
14	धामणागाव रेल्वे	0	0	11.5	2	0.2	0	0	0	0.2	0	132.4	12	194.5	13	Dhamangaon railway
	यवतमाळ (जिल्हा)															Yavatmal (Dist.)
1	यवतमाळ	0	0	9.5	1	1.4	0	7.4	2	102.6	3	243.4	19	324.6	18	Yeotmal
2	बाभूळगाव	0	0	5.4	1	4.7	1	6.4	1	0.3	0	254.1	15	324.4	16	Bhabulgaon
3	कळंब	0	0	6.7	1	0	0	5.5	1	15.9	1	185.4	15	372.7	17	Kalam
4	दारवा	0	0	7.1	1	0	0	0.4	0	0.7	0	277.8	17	313.6	16	Darva
5	दिग्रस	0	0	3.1	0	0	0	2.3	0	0.8	0	251.0	16	355.1	15	Digras
6	आर्णी	0	0	8.0	2	0.4	0	15.1	3	3.3	1	246.0	18	362.7	18	Arni
7	नेर	0	0	8.6	2	1.1	0	1	0	0.3	0	312.5	19	265.1	16	Ner
8	पुसाद	0	0	2.6	0	0	0	5.9	2	6.2	1	368.0	16	256.7	17	Pusad
9	उमरखेड	0	0	11.0	1	0	0	9.9	2	1.1	0	235.4	17	257.8	15	Umerkhed
10	मोहगाव	0	0	0.3	0	0.4	0	6	1	2.3	0	248.0	15	251.4	14	Mohagaon
11	वणी	0	0	4.8	1	0	0	0	0	8.1	1	119.6	12	598.9	18	Wani
12	मारेगाव	0	0	7.0	1	0	0	0.2	0	9.5	1	149.2	13	410.0	15	Maregaon
13	झरीझामरी	0	0	11.0	1	0	0	0.8	0	14.6	1	187.6	9	701.8	17	Zarjamni
14	केळापूर	0	0	16.5	1	0	0	5.2	1	11.9	2	149.4	11	363.5	16	Kelapur
15	घाटंजी	0	0	6.6	1	0.2	0	5.2	1	4.3	0	305.4	17	441.0	16	Ghatanji
16	राळेगाव	0	0	21.0	1	0	0	6.9	1	11.8	1	180.9	15	300.7	15	Ralegaon

तक्ता क्र. / Table No. 2.2 contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(2)
	वर्धा (जिल्हा)															Wardha (Dist.)
1	आर्वी	0	0	17	2	0.1	0	0	0	0.5	0	196.8	12	211.0	16	Arvi
2	कारंजा	0	0	16.3	3	0	0	0	0	6.8	1	187.5	13	234.4	16	Karanja
3	आष्टी	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	152.7	12	275.0	17	Ashti
4	वर्धा	0	0	0	0	0	0	0	0	8.3	1	221.6	13	174.2	12	Wardha
5	सेलू	0	0	15.2	2	0	0	0	0	21.5	1	184.5	13	282.4	13	Seloo
6	देवळी	0	0	22.1	1	0.1	0	0	0	2.3	0	184.2	14	219.8	13	Devali
7	हिंगणघाट	0	0	15.2	1	0.8	0	0	0	12.7	1	192.3	15	337.7	15	Hinganghat
8	समुद्रपूर	0	0	10.4	1	1.3	0	2.9	1	11.8	1	193.2	15	392.4	13	Samudrpur
	नागपूर (जिल्हा)															Nagpur (Dist.)
1	नागपूर शहर	0	0	12.6	1	1.7	0	14.8	1	10.1	1	234.3	9	337.3	12	Nagpur city
2	नागपूर ग्रामीण	0	0	21.3	2	1.3	0	3.4	0	8.4	1	210.4	16	511.5	16	Nagpur gramin
3	कामठी	0	0	18	1	0	0	22.3	2	10.9	1	248.9	13	426.6	14	Kamthi
4	हिंगणी	0	0	18.9	1	0.1	0	0	0	7.2	1	141.0	14	399.1	14	Hingni
5	रामटेक	0	0	23.1	2	0.2	0	7.6	1	10.9	1	147.4	13	400.7	15	Ramtek
6	पारशिवनी	0	0	27.7	2	0.9	0	21.6	4	3.3	0	225.6	11	428.0	16	Parshiwani
7	मौदा	0	0	20.8	2	0.1	0	12.2	3	0	0	217.3	14	286.6	15	Maudha
8	काटोल	0	0	20.8	3	1.6	0	0	0	4.5	1	101.2	9	144.4	13	Katol
9	नरखेड	0	0	5.9	1	0.1	0	1.7	0	0.6	0	187.7	12	184.7	17	Narkhed
10	सावनेर	0	0	31.9	3	0.1	0	7.9	1	2.6	0	209.0	13	366.6	14	Savner
11	कळमेश्वर	0	0	13.6	2	0	0	4.6	0	1.6	0	145.5	11	307.9	13	Kalmeshwar
12	उमरेड	0	0	8.1	2	0	0	16.5	3	13	1	122.1	10	344.8	13	Umrer
13	भिवापूर	0	0	7.5	1	4.8	1	13.0	2	19.2	1	91.5	10	303.3	12	Bhiwapur
14	कुही	0	0	12.5	1	0.4	0	6.6	1	16.2	1	149.7	12	250.8	11	Kuhi
	भंडारा (जिल्हा)															Bhandara (Dist.)
1	भंडारा	0	0	25	2	0.3	0	0	0	26.1	1	239.2	11	355.2	18	Bhandara
2	मोहाडी	0	0	28.6	2	0.3	0	0	0	2.7	0	157.6	10	346.5	17	Mohadi
3	तुमसर	0	0	22.5	2	0.8	0	0	0	3.9	0	148.3	12	448.7	16	Tumsar
4	पौनी	0	0	2.2	0	0	0	0	0	8.3	1	141.7	9	416.7	18	Pavni
5	साकोली	0	0	29.1	3	0.4	0	3.4	1	13.6	3	279.7	12	390.7	18	Sakoli
6	लाखनदूर	0	0	12.8	1	0.2	0	0	0	4.6	1	227.3	9	437.9	19	Lakhandur
7	लाखनी	0	0	20.8	2	0.5	0	18.8	1	12.6	2	187.0	7	318.7	18	Lakhani

तक्ता क्र. / Table No. 2.2 contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(2)
	गोंदिया (जिल्हा)															Gondia (Dist.)
1	गोंदिया	0	0	10.5	1	0	0	21.0	2	8.1	2	118.0	13	612.3	20	Gondia
2	आमगांव	0	0	24.8	2	0	0	68.5	3	134.8	4	114.2	9	720.7	20	Amgaon
3	तिरोडा	0	0	35.7	2	0.6	0	14.9	2	0.9	0	177.9	13	572.8	18	Tiroda
4	गोरेगाव	0	0	31.7	2	0	0	75.6	3	9.5	1	152.9	11	726.4	19	Goregaon
5	सालेकसा	0	0	24.7	2	0	0	7.1	1	0.8	0	88.3	5	527.6	18	Salekasa
6	देवरी	0	0	11.4	1	0.7	0	4.3	1	8.2	2	149.9	9	487.0	20	Devari
7	मोरगांव अर्जुनी	0	0	26.0	2	0.4	0	19.5	2	1.0	0	236.5	10	515.4	21	Morgaon arjuni
8	सडक अर्जुनी	0	0	24.0	2	0	0	6.9	1	8.7	2	326.9	12	432.2	20	Sadak arjuni
	चंद्रपूर (जिल्हा)															Chandrapur (Dist.)
1	चंद्रपूर	0	0	1.1	0	1.5	0	0	0	22.0	2	188.2	14	509.6	17	Chandrapur
2	मूल	0	0	3.4	1	2.3	0	4.8	0	14.8	2	285.7	11	470.4	19	Mul
3	गोंडपिंपरी	0	0	0	0	4.5	1	0	0	29.6	2	230.0	12	573.3	18	Gondpimpri
4	वरोरा	0	0	0	0	0.8	0	0	0	10.5	1	201.5	13	452.7	15	Varora
5	भद्रावती	0	0	0	0	1.6	0	0	0	18.2	2	113.7	8	477.3	15	Bhdravati
6	चिमूर	0	0	14.9	1	0.9	0	0	0	315.2	3	165.1	12	348.5	13	Chimur
7	ब्रम्हपूरी	0	0	0.2	0	0.8	0	0	0	7.1	1	193.1	10	389.5	18	Bramhpuri
8	नागभिड	0	0	38.4	1	11.4	1	0.4	0	10.1	2	185.7	10	405.2	14	Nagbhid
9	सिंदेवाही	0	0	0	0	1.4	0	0	0	4.4	1	216.4	11	406.0	14	Sindhewahi
10	राजुरा	0	0	0	0	4.6	1	0	0	33.9	2	121.4	13	464.4	15	Rajura
11	कोरपणा	0	0	0	0	4.6	1	4.7	1	46.9	3	128.5	11	793.0	17	Korpana
12	सावली	0	0	0	0	1.6	0	0	0	58.0	3	204.6	12	459.0	14	Savali
13	बल्लरपूर	0	0	0	0	10.0	1	1	0	37.0	1	101.2	10	483.8	16	Ballarpur
14	पोमभूर्णा	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	138.3	12	550.2	15	Pombhurna
15	जिवती	0	0	0	0	3.9	1	0	0	58.9	3	195.7	13	613.7	19	Jivati
	गडचिरोली (जिल्हा)															Gadchiroli (Dist.)
1	गडचिरोली	0	0	6.9	1	1.2	0	9.9	3	4.0	1	200.6	11	527.2	20	Gadchiroli
2	कुरखेडा	0	0	15.8	1	4.1	1	11.3	3	5.1	1	258.6	11	443.5	19	Kurkheda
3	आरमोरी	0	0	18.1	1	5.6	1	20.8	3	5.2	0	226.8	11	355.7	14	Armor
4	चामोशी	0	0	4.6	1	8.2	1	6.4	0	1.4	0	236.2	12	477.3	20	Chamorshi
5	सिरोंचा	0	0	0	0	3.3	1	12.2	1	4.9	1	243.1	15	411.0	22	Sironcha
6	अहेरी	0	0	1.4	0	8.3	1	26.7	3	58.8	3	263.1	13	572.0	22	Aheri
7	इटापल्ली	0	0	11.2	1	4.4	1	18.0	1	32.7	1	265.8	12	582.1	24	Etapalli
8	धानोरा	0	0	3.5	1	5.8	1	16.2	3	13.7	1	275.9	11	580.2	20	Dhanora
9	कोरची	0	0	49.5	2	4.0	1	12.6	2	28.2	4	200.7	9	497.5	21	Korchi
10	देसाईगंज वडसा	0	0	32.5	1	3.9	1	29.0	3	3.6	0	249.9	10	494.2	19	Desaiganj wadsa
11	मुलचेरा	0	0	45.2	2	5.2	1	6.8	0	6.2	1	243.4	10	495.4	17	Mulchera
12	भामरागड	0	0	0	0	6.7	1	0	0	6.0	1	231.5	12	601.0	25	Bhamragad

तक्ता क्र. / Table No. 2.2 contd...

अनु.क्र. Sr. No.	जिल्हे	ऑगस्ट August		सप्टेंबर September		ऑक्टोबर October		नोव्हेंबर November		डिसेंबर December		एकूण Total for year		Centre
		पाऊस	पावसाचे दिवस	पाऊस	पावसाचे दिवस	पाऊस	पावसाचे दिवस	पाऊस	पावसाचे दिवस	पाऊस	पावसाचे दिवस	पाऊस	पावसाचे दिवस	
		Rainfall (17)	Rainy days (18)	Rainfall (19)	Rainy days (20)	Rainfall (21)	Rainy days (22)	Rainfall (23)	Rainy days (24)	Rainfall (25)	Rainy days (26)	Rainfall (27)	Rainy days (28)	
1	मुंबई (कुलाबा)	N.A.	-	N.A.	-	N.A.	-	N.A.	-	N.A.	-	N.A.	N.A.	Mumbai (Culaba)
2	मुंबई उपनगर (अंधेरी) ठाणे (जिल्हा)	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	Mumbai Sub. (Andheri) Thane (Dist.)
1	ठाणे	326.6	29	80.2	10	6.6	1	1.1	0	0	0	2,335.0	87	Thane
2	कल्याण	292.9	26	68.7	11	9.3	1	2.3	0	0	0	1,990.8	82	Kalyan
3	मुरबाड	438.5	26	97.0	9	7.6	1	25.3	1	0	0	1,859.8	83	Murbad
4	भिवंडी	213.8	24	59.0	5	13.4	1	0.2	0	0.1	0	1,914.6	71	Bhivandi
5	शहापूर	367.9	29	75.1	8	5.3	0	1.1	0	0	0	2,144.1	84	Shahapur
6	उल्हासनगर	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	0	Ulhasnagar
7	अंबरनाथ	286.6	28	46.4	6	2.6	0	9	1	0	0	2,208.2	79	Ambarnath
	पालघर जिल्हा)													Palghar (Dist.)
1	वसई	188.0	24	44.2	7	2.0	0	0	0	0.2	0	2,089.1	69	Vasai
2	वाडा	270.8	25	55.9	6	13.1	1	0	0	0.1	0	2,030.9	71	Wada
3	डहाणू	251.3	22	32.4	3	7.3	1	0	0	0.2	0	2,071.6	62	Dahanu
4	पालघर	199.6	24	30.0	5	3.6	0	0	0	0	0	1,988.7	65	Palghar
5	जव्हार	392.0	28	48.5	4	17.8	2	0	0	0	0	1,940.0	72	Javhar
6	मोखाडा	443.8	28	57.0	5	29.2	4	0.4	0	0	0	2,230.1	78	Mokhada
7	तलासरी	312.3	28	46.3	4	1.0	0	0	0	0	0	2,271.4	65	Talasari
8	विक्रमगड	311.8	22	53.4	8	3.4	0	0	0	0	0	2,078.9	67	Vikramgad
	रायगड (जिल्हा)													Raigad (Dist.)
1	अलिबाग	318.1	27	80.5	8	7.7	1	9.7	1	0.5	0	1,746.7	81	Alibag
2	पनवेल	443.2	30	103.9	8	34.5	2	8.5	1	0	0	2,523.9	89	Panwel
3	कर्जत	556.7	28	104.0	8	28.8	2	9.3	1	0.2	0	2,705.6	87	Karjat
4	खालापूर	459.8	29	155.5	10	43.1	3	57.6	3	0.4	0	2,637.9	92	Khalapur
5	उरण	220.9	23	75.1	8	33.0	2	39.5	2	0.6	0	2,099.9	76	Uran
6	सुधागड	611.3	31	157.7	12	45.7	3	29.1	2	0.1	0	2,638.3	98	Sudhagad
7	पेण	446.3	29	180.9	12	46.8	4	54.4	2	0.2	0	2,611.7	97	Pen
8	महाड	573.8	31	133.7	14	48.0	2	22.6	2	0	0	2,822.2	100	Mahad
9	माणगाव	455.2	30	94.7	11	52.2	5	12.5	1	0	0	2,613.9	99	Mangaon

तक्ता क्र. / Table No. 2.2 contd...

(1)	(2)	(17)	(18)	(19)	(20)	(21)	(22)	(23)	(24)	(25)	(26)	(27)	(28)	(2)
10	रोहा	442.3	30	100.0	10	47.4	4	0.8	0	0	0	2,305.9	91	Roha
11	पोलादपूर	621.0	30	161.9	13	67.4	6	40.4	5	0	0	2,908.0	106	Poladpur
12	मुरुड	334.3	24	49.9	4	17.7	2	0	0	0	0	2,029.8	75	Murud
13	श्रीवर्धन	269.4	28	71.6	7	38.8	3	0	0	0	0	1,832.6	89	Shriwardhan
14	म्हसाळा	430.3	29	87.8	10	33.4	3	2.9	1	0	0	2,857.5	95	Mahasala
15	तळा	507.6	29	98.3	7	98.7	6	0.1	0	0	0	2,781.8	93	Tala
	रत्नागिरी (जिल्हा)													Ratnagiri (Dist.)
1	चिपळूण	599.1	30	189.8	15	97.4	8	43.6	4	0.4	0	3,069.3	116	Chiplun
2	दापोली	418.5	31	131.6	14	40.1	5	0.6	0	0	0	2,612.2	104	Dapoli
3	खेड	557.2	31	161.7	13	92.7	8	14.1	1	0.6	0	2,967.7	113	Khed
4	गुहागर	489.5	31	148.4	13	50.4	4	19.4	3	0.3	0	2,676.3	104	Guhagar
5	मंडणगड	634.6	31	98.0	8	28.3	2	7.2	1	0.4	0	2,726.5	97	Mandangad
6	रत्नागिरी	418.0	30	116.0	11	39.7	3	3.1	0	0.2	0	2,727.5	102	Ratnagiri
7	संगमेश्वर	664.1	31	198.8	14	99.4	8	30.0	3	0	0	3,210.6	116	Sangameshwar
8	राजापूर	516.9	31	116.3	12	59.1	7	25.6	2	1.8	0	2,848.6	109	Rajapur
9	लांजा	570.0	31	121.1	13	117.6	7	24.1	3	0.1	0	3,208.3	113	Lanja
	सिंधुदुर्ग (जिल्हा)													Sindhudurg (Dist.)
1	देवगड	387.1	27	77.3	10	58.0	6	22.6	2	2.8	1	2,444.7	100	Devgad
2	मालवण	397.9	28	87.2	11	39.4	4	41.3	4	0.7	0	2,413.2	101	Malwan
3	सावंतवाडी	459.7	31	153.4	15	47.9	6	8.2	1	3.0	1	3,008.7	112	Sawantwadi
4	वेंगुर्ला	317.6	28	84.0	10	51.2	4	16.2	3	0	0	2,314.2	97	Vengurla
5	कणकवली	662.6	31	140.2	12	57.0	7	22.1	4	5.6	1	2,903.6	112	Kankawali
6	कुडाळ	499.9	30	105.9	14	58.2	5	29.8	5	0.3	0	2,840.0	110	Kudal
7	वैभववाडी	776.8	31	245.1	15	51.6	4	20.4	3	0.9	0	3,137.5	111	Vaibhavwadi
8	दोडामार्ग	585.9	31	125.4	12	60.9	7	1.8	0	0	0	2,789.9	108	Dodamarg
	नाशिक (जिल्हा)													Nashik (Dist.)
1	मालेगाव	87.5	3	12.5	1	2.6	0	29.2	2	0	0	289.6	18	Malegaon
2	बागलाण	84.1	4	12.0	2	0.5	0	8.0	2	0	0	320.2	27	Baglan
3	कळवण	158.2	11	29.6	5	1.1	0	6.9	1	0	0	531.1	42	Kalwan
4	नांदगाव	127.0	5	16.6	2	0	0	27.1	2	0	0	367.7	26	Nandgaon
5	सुरगणा	310.0	24	95.5	8	11.7	1	1.3	0	0	0	1,462.8	61	Surgana
6	नाशिक	105.3	12	32.7	3	16.2	1	11.2	1	0.1	0	526.3	44	Nasik
7	दिंडोरी	204.8	18	50.8	6	7.4	1	38.3	2	0	0	765.5	57	Dindori
8	इगतपुरी	281.5	24	64.7	7	15.6	3	3.9	1	0	0	1,348.4	74	Egatpuri
9	पेठ	327.7	23	58.6	8	6.9	0	8.4	1	0	0	1,431.0	64	Peth
10	निफाड	84.6	5	23.8	3	4.9	0	21.8	3	0	0	275.3	27	Niphad

तक्ता क्र. / Table No. 2.2 contd...

(1)	(2)	(17)	(18)	(19)	(20)	(21)	(22)	(23)	(24)	(25)	(26)	(27)	(28)	(2)
11	सिन्नर	83.0	6	19.9	2	5	1	38.7	2	0	0	340.1	30	Sinnar
12	येवला	99.2	5	25.4	3	2.1	0	21.5	1	0	0	280.2	19	Yevla
13	चांदवड	96.3	7	47.7	4	2.7	0	29.5	2	0	0	351.6	32	Chandwad
14	त्र्यंबकेश्वर	364.4	27	52.1	8	19	2	3.0	1	0	0	1,844.4	76	Trimbakeshwar
15	देवळी	90.4	4	47.4	3	0.9	0	28.5	1	0	0	320.5	22	Devali
	धुळे (जिल्हा)													Dhule (Dist.)
1	धुळे	117.2	3	4.0	0	0	0	17.7	2	0	0	347.0	21	Dhule
2	साक्री	116.5	7	18.2	2	0.3	0	0.6	0	0	0	369.8	30	Sakri
3	शिरपुर	92.6	3	29.7	2	0	0	0	0	0	0	262.3	19	Shirpur
4	सिंदखेडा	143.7	3	10.3	1	0	0	1.4	0	0	0	324.4	19	Shindkheda
	नंदुरबार(जिल्हा)													Nandurbar (Dist.)
1	नंदुरबार	134.5	13	14.8	1	0	0	0.7	0	0	0	373.3	33	Nandurbar
2	नवापुर	209.8	17	21.6	3	0	0	0	0	0	0	485.4	43	Navapur
3	शहादा	117.4	8	27.6	3	1.1	0	0.1	0	0	0	346.9	29	Shahada
4	तळोदा	121.7	8	24.0	2	0	0	0.8	0	0	0	364.4	29	Taloda
5	अक्राणी	108.3	8	21.5	2	0	0	0	0	0	0	341.9	33	Akrani
6	अक्कलकुवा	161.6	17	31.2	4	0	0	0	0	0	0	599.6	48	Akkalkua
	जळगाव (जिल्हा)													Jalgaon (Dist.)
1	जळगाव	208.9	7	41.3	6	0.1	0	6.0	1	0	0	490.6	36	Jalgaon
2	भुसावळ	151.8	6	41.9	2	0.2	0	1.1	0	0	0	349.3	29	Bhusawal
3	यावल	122.9	8	50.1	5	0	0	0.7	0	0.1	0	389.3	37	Yaval
4	रावेर	195.7	9	49.7	2	0.1	0	2.5	0	0.1	0	418.1	32	Raver
5	मुक्ताईनगर	156.4	6	45.3	2	0	0	10.9	2	0.2	0	444.8	32	Edlabad muktainagar
6	अमळनेर	123.3	5	26.7	4	0	0	6.2	1	0	0	358.2	33	Amalner
7	चोपडा	127.4	7	36.8	5	0.1	0	2.0	0	0	0	401	34	Chopda
8	एरंडोल	163.4	10	47.6	4	0.1	0	8.1	2	0	0	480.6	39	Erandol
9	पारोळा	139.7	3	22.9	4	0.1	0	6.8	1	0	0	472.6	33	Parola
10	चाळीसगाव	208.1	5	38.7	4	0.1	0	32	2	0	0	511.1	28	Chalisgaon
11	जामनेर	220.8	10	56.8	4	0.2	0	6.3	1	0	0	536.4	39	Jamner
12	पाचोरा	233.5	11	46.6	5	0.1	0	5.1	1	0	0	523.3	40	Pachora
13	भडगाव	194.2	9	38.5	5	0.2	0	7.7	2	0	0	470.0	36	Bhadgaon
14	धरणगाव	150.3	6	33.9	2	0.2	0	13.4	1	0.1	0	438.1	32	Dharangaon
15	बोधवाडा	151.3	6	72.7	5	0.4	0	28.1	3	0	0	490.6	36	Bodhwada

तक्ता क्र. / Table No. 2.2 contd...

(1)	(2)	(17)	(18)	(19)	(20)	(21)	(22)	(23)	(24)	(25)	(26)	(27)	(28)	(2)
	अहमदनगर (जिल्हा)													Ahmednagar (Dist.)
1	अहमदनगर	80.2	4	50.6	4	7.5	1	8.4	2	0	0	300.5	22	Ahmednagar
2	पारनेर	56.7	4	55.7	4	14.3	2	9.7	1	0.1	0	263.7	25	Parner
3	श्रीगोंदा	50.6	6	52.5	3	4.0	0	2.4	0	0	0	292.5	26	Shrigonda
4	कर्जत	54.3	4	38.7	5	11.5	1	4.1	1	0.2	0	296.1	32	Karjat
5	जामखेड	106.3	8	40.3	3	4.1	1	15.4	1	0	0	363.9	34	Jamkhed
6	शेगाव	99.8	6	40.8	4	2.7	0	30.2	3	0	0	294.0	19	Shegaon
7	पाथर्डी	84.5	6	46.2	4	10.3	1	23.0	3	0	0	296.5	25	Pathardi
8	नेवासा	87.7	3	66.9	5	1.7	0	14.0	2	0	0	297.0	18	Newasa
9	राहुरी	84.1	5	37.2	4	3.7	0	6.7	1	0	0	237.3	21	Rahuri
10	संगमनेर	81.4	6	42.2	4	3.5	1	30.3	2	0.5	0	266.8	24	Sangamner
11	अकोला	189.6	25	52.4	6	13.3	1	29.4	1	0	0	660.8	68	Akola
12	कोपरगाव	89.0	6	22.2	2	3.6	0	34.9	2	0	0	283.7	19	Kopergaon
13	श्रीरामपूर	100.2	7	30.8	3	0	0	3.8	1	0	0	352.2	21	Shrirampur
14	राहाता	91.3	4	41.8	4	0.6	0	33.6	2	0	0	286.0	18	Rahata
	पुणे (जिल्हा)													Pune (Dist.)
1	पुणे शहर	-	-	-	-	-	-	3.8	0	0	0	3.8	0	Pune city
2	हवेली पुणे	70.0	9	37.0	5	19.0	4	4.3	0	0	0	397.0	43	Haveli pune
3	मुळशी पौड	393.7	30	52.7	6	35.6	4	16.1	2	0.3	0	1,473.7	90	Mulshi paud
4	भोर	317.9	29	59.7	8	32.9	3	11.2	2	0	0	1,177.0	92	Bhor
5	मावळ वडगांव	440.8	30	94.3	9	20.1	2	42.8	3	0	0	1,862.8	91	Maal wadgaon
6	वेल्ले	266.9	28	59.8	7	26.9	3	6.2	0	0	0	1,350.0	83	Velhe
7	जुन्नर	139.0	17	27.5	4	12.6	2	31.2	2	0.2	0	526.2	56	Junnar
8	खेड राजगुरुनगर	116.6	15	38.7	4	28.7	4	12.0	2	0.2	0	607.4	59	Khed Rajgurunagar
9	आंबेगाव घेडेगाव	84.3	9	33.6	3	6.5	1	16.6	2	0.4	0	632.7	47	Ambegaon ghodegaon
10	शिरूर गोडनंदी	34.6	2	27.7	2	6.9	1	6.6	1	0.1	0	161.4	15	Shirur ghodnandi
11	बारामती	28.5	1	42.1	2	30.9	4	14.0	2	0	0	256.7	19	Baramati
12	इंदापूर	25.8	2	25.1	4	39.4	3	14.5	1	0	0	238.5	20	Indapur
13	दोंड	37.0	3	26.3	4	10.2	1	0.3	0	0	0	191.6	18	Daund
14	पुरंधर सासवड	47.0	6	49.4	6	56.1	6	20.5	2	0	0	375.1	33	Purandar saswad
	सातारा (जिल्हा)													Satara (Dist.)
1	सातारा	193.2	25	67.5	8	44.7	5	26.2	3	0	0	959.7	84	Satara
2	जवळी (मेढा)	330.2	28	96.0	8	53.6	3	52.7	4	0	0	1,537.3	89	Javli medha
3	पाटण	439.1	30	78.8	9	50.8	5	25.8	3	0	0	1,611.9	96	Patan
4	कराड	92.8	14	62.1	4	61.2	4	55.6	3	0.1	0	666.0	58	Karad
5	कोरेगाव	62.4	9	55.0	4	56.9	2	39.8	4	0.1	0	533.5	48	Koregaon

तक्ता क्र. / Table No. 2.2 contd...

(1)	(2)	(17)	(18)	(19)	(20)	(21)	(22)	(23)	(24)	(25)	(26)	(27)	(28)	(2)
6	खटाव वाळुंज	52	5	76.3	5	34.7	3	19.2	2	0	0	461.9	39	Khatav vaduj
7	माण दहिवडी	29.8	5	80.6	4	34.8	3	23.8	3	0	0	390.6	38	Man dahiwadi
8	फलटण	30.9	4	63.4	8	52.6	4	28.5	3	0	0	348.1	31	Phaltan
9	खंडाळा	49.7	6	27.0	3	41.8	3	28.7	3	0	0	378.5	36	Khandala
10	वाई	126.9	19	53.6	7	42.7	3	28.5	3	0	0	782.8	75	Wai
11	महाबळेश्वर	1,008.0	31	163.5	14	62.7	5	48.5	4	0	0	3,498.6	107	Mahableshwar
	सांगली (जिल्हा)													Sangli (Dist.)
1	मिरज	81.8	8	81.8	6	34.6	5	17.1	1	0	0	460.4	47	Miraj
2	जठ	56.8	5	109.4	6	19.7	2	10.8	1	0	0	360.8	29	Jath
3	खानापूर विटा	50.8	5	71.4	5	31.1	2	55.3	2	0	0	451.5	36	Khanapur vita
4	वाळवा इस्लामपूर	86.3	12	71.6	6	43.2	4	47.2	4	4.2	1	558.0	59	Valva eslampur
5	तासगाव	57.0	6	56.6	5	58.4	6	10.7	1	0	0	402.2	44	Tasgaon
6	शिराळा	251.8	28	84.4	7	38.0	4	46.0	4	0	0	1,084.9	87	Shirala
7	आटपाडी	20.8	2	50.7	5	13.9	2	53.0	2	0.5	0	310.9	23	Atpadi
8	कवठेमहाकाळ	50.8	6	75.5	6	35.0	4	12.9	1	0	0	355.7	37	Kavthemahankal
9	पलूस	53.0	6	118.8	4	79.8	3	41.2	4	0	0	557.3	40	Palus
10	कडेगाव	75.0	10	102.4	6	52.6	5	67.2	3	0.1	0	584.2	45	Kadegaon
	सोलापूर (जिल्हा)													Solapur (Dist.)
1	सोलापूर (उत्तर)	96.9	9	28.6	3	36.3	3	36.5	1	0	0	410.2	36	N.solapur
2	सोलापूर (दक्षिण)	118.3	7	67.6	8	35.5	4	23.2	1	0	0	436.7	40	S.solapur
3	बारशी	78.6	5	23.0	3	10.9	1	12.4	2	0	0	330.7	34	Barshi
4	अक्कलकोट	120.0	9	55.2	7	21.5	2	19.0	1	0	0	579.2	37	Akkalkot
5	मोहोळ	65.9	8	25.4	4	15.6	2	31.5	2	0	0	312.3	35	Mohol
6	माढा	35.7	3	44.8	3	17.2	3	27.2	2	0	0	223	23	Madha
7	करमाळा	35.1	4	36.8	3	23.5	2	31.7	2	1.6	0	239.3	27	Karmala
8	पंढरपूर	54.3	6	48.6	5	21.3	2	17.5	1	0	0	251.9	25	Pandharpur
9	सांगोला	48.6	8	47.5	6	12.6	1	36.8	2	0	0	291.7	32	Sangola
10	माळशिरस	29.2	3	54.2	6	37.7	4	23.9	2	0	0	272.1	28	Malshiras
11	मंगलवेढा	71.6	7	56.5	9	8.5	1	27.3	2	0	0	327.3	34	Mangalwedha
	कोल्हापूर (जिल्हा)													Kolhapur (Dist.)
1	हातकणंगले	107.4	17	74.0	4	21.1	2	13.0	3	0.1	0	607.4	68	Hatkanangle
2	शिरोळ	83.2	12	78.2	3	19.7	2	19.8	3	0	0	480.6	51	Shirol
3	पन्हाळा	365.6	30	105.8	10	49.6	4	51.9	4	0	0	1,641.3	101	Panhala

तक्ता क्र. / Table No. 2.2 contd...

(1)	(2)	(17)	(18)	(19)	(20)	(21)	(22)	(23)	(24)	(25)	(26)	(27)	(28)	(2)
4	शाहूवाडी	492.3	30	122.3	12	47.0	4	42.2	4	0	0	2,055.3	102	Shauwadi
5	राधानगरी	528.1	31	87.7	9	22.2	4	24.4	3	1.9	0	1,951.0	96	Radhanagari
6	बावडा	1,113.7	31	284.9	17	46.9	5	36.4	2	0.6	0	3,836.4	116	Bavda
7	करवीर कोल्हापूर	271.6	30	81.9	7	32.7	3	25.1	3	0	0	1,218.3	95	Karveer Kolhapur
8	कागल	228.0	24	84.0	6	22.9	3	8.7	1	7.8	1	970.0	81	Kagal
9	गडहिंग्लज	197.8	24	104.2	7	44.2	3	15.3	2	12.3	1	879.0	81	Gadhinglaj
10	बुधरगड	562.2	31	114.8	9	65.9	5	15.6	2	7.8	1	2,150.5	100	Bhudargad
11	आजरा	358.5	28	105.3	8	63.4	8	9.5	1	5.6	1	1,751.7	92	Ajara
12	चांदगड	489.0	31	146.2	10	76.1	6	7.8	1	11.1	3	2,029.9	103	Chandgad
औरंगाबाद (जिल्हा)														Aurangabad(Dist.)
1	औरंगाबाद	185.5	4	16.8	1	0.2	0	0.9	0	0	0	434.2	20	Aurangabad
2	पैठण	163.6	5	36.5	5	2.0	0	10.0	2	0	0	353.7	26	Paithan
3	गंगापूर	166.1	7	24.9	2	0	0	9.0	1	0	0	363.6	25	Gangapur
4	वैजापूर	164.2	4	28.6	4	4.4	1	24.8	1	0	0	371.2	22	Vaijapur
5	कन्नड	260.1	7	17.5	3	3.8	0	20.9	3	0	0	486.4	30	Kannad
6	खुलदाबाद	259.4	6	9.5	2	0.5	0	8.2	1	0	0	446.8	30	Khultabad
7	सिल्लोड	213.0	7	33.0	3	1.4	0	8.6	1	0.1	0	463.3	29	Sillod
8	सोयेगाव	257.5	8	38.9	4	0.3	0	14.8	3	0	0	535.7	34	Soegaon
9	फुलांबरी	203.4	4	29.7	4	0	0	21.9	2	0.1	0	463.1	30	Phulambri
जालना (जिल्हा)														Jalna (Dist.)
1	जालना	173.7	6	35.5	3	0.7	0	13.2	2	0.1	0	390.5	24	Bhokardhan
2	जाफराबाद	183.1	7	37.5	3	0.9	0	27.1	2	0	0	431.5	27	Jafrabad
3	जालना	224.7	7	19.9	2	0.1	0	6.2	1	0	0	521.5	30	Jalna
4	अंबाड	191.5	7	29.1	2	0	0	6.1	1	0.1	0	469.8	31	Ambad
5	परतूर	226.9	5	23.0	3	0.2	0	3.1	0	0	0	558.1	30	Partur
6	बदनापूर	231.2	7	13.2	1	0	0	8.9	1	0	0	518.7	24	Badnapur
7	घनसावंगी	176.2	7	9.6	2	0	0	1.4	0	0	0	386.5	28	Ghansangvi
8	मंठा	243.1	10	27.4	4	0.8	0	4.7	1	0.1	0	527.4	40	Mantha
परभणी (जिल्हा)														Parbhani (Dist.)
1	परभणी	203.8	7	20.7	2	0.1	0	1.2	0	0	0	580.7	34	Parbhani
2	गंगाखेड	140.5	6	12.0	1	0.2	0	3.2	1	0	0	365.2	30	Gangakhed
3	पाथरी	161.4	4	2.4	0	0.1	0	0.3	0	0	0	404.3	22	Pathari
4	जिंतूर	250.0	9	42.6	3	0.5	0	0.7	0	0	0	636.2	39	Jintur
5	पूर्णा	237.8	7	30.6	2	0.1	0	1.6	0	0	0	772.7	36	Purna
6	पालम	192.4	8	43.2	3	0.3	0	34.7	1	0	0	648.4	36	Palam
7	सेलू	212.2	7	18.9	3	0	0	1.6	0	0	0	562.5	29	Seloo
8	सोनपेठ	177.0	7	27.4	1	0.3	0	0.4	0	0	0	401.8	26	Sonpeth
9	मनवत	199.2	6	18.7	2	0.2	0	0	0	0	0	563.6	32	Manvat

तक्ता क्र. / Table No. 2.2 contd...

(1)	(2)	(17)	(18)	(19)	(20)	(21)	(22)	(23)	(24)	(25)	(26)	(27)	(28)	(2)
	हिंगोली (जिल्हा)													Hingoli (Dist).
1	हिंगोली	278.2	10	12.9	1	0.1	0	0.5	0	0	0	959	45	Hingoli
2	कळमनुरी	314.9	10	29.6	4	2.6	0	2	0	0.1	0	999.8	53	Kalmnuri
3	बसमत	275.2	10	37.5	2	0.9	0	0	0	0	0	814.3	44	Basmat
4	ओढा	380.0	11	36.7	3	0.2	0	0	0	0	0	1,005.9	45	Audha
5	सेनगाव	216.4	8	25.8	4	0.2	0	0.2	0	0	0	740.8	43	Sengaon
	बीड (जिल्हा)													Beed
1	बीड	91.3	5	9.1	0	10.9	1	15.5	3	0	0	334.4	35	Beed
2	पाटोदा	101.8	5	8.3	1	13.0	1	9.0	1	0	0	254.8	18	Patoda
3	आष्टी	68.3	4	8.5	1	22.4	2	4.4	1	0	0	263.3	20	Ashti
4	गेवराई	104.6	7	17.8	2	0.3	0	8.5	2	0	0	259.8	24	Gevari
5	माजलगाव	82.3	4	10.5	1	1.6	0	0.3	0	0	0	196.0	16	Majalgaon
6	अंबेजोगाई	152.3	10	35.9	4	8.5	2	15.1	1	0	0	438.6	36	Ambejogai
7	केज	119.9	8	4.8	0	13.8	2	11.1	2	0	0	298.7	26	Kej
8	परळी	155.1	6	26.9	5	1.0	0	1.5	0	0	0	350.3	26	Parali
9	धारुर	69.0	6	9.1	1	0.1	0	1.3	0	0.8	0	203.4	17	Dharur
10	वाडवानी	70.7	6	13.5	3	0.1	0	0.7	0	0	0	251.8	24	Vadavani
11	शिरुरकासार	68.4	4	28.0	2	7.3	1	16.7	3	0	0	231.1	20	Shirur Kasar
	नांदेड (जिल्हा)													Nanded (Dist).
1	नांदेड	307.7	10	42.2	6	0	0	2.6	0	0	0	825.3	54	Nanded
2	बिलोली	289.8	13	86.2	7	0.3	0	0	0	2.3	0	699.2	44	Biloli
3	मुखेड	214.1	11	89.7	6	4.1	1	0.8	0	2.5	0	589.1	44	Mukhed
4	कंधार	281.5	8	99.5	9	1.7	0	9.9	1	0	0	811.3	46	Kandhar
5	लोहा	292.0	9	71.7	9	0.2	0	12.3	1	0	0	881.5	55	Loha
6	हदगाव	336.4	11	32.5	5	3.9	1	0.2	0	0.5	0	957.9	54	Hadgaon
7	भोकर	306.9	16	46.3	6	1.2	0	0.5	0	0.6	0	815.4	58	Bhokar
8	देगलूर	269.8	13	63.3	5	1.5	0	0	0	2.1	0	604.6	39	Deglur
9	किनवट	354.7	14	48.5	8	0.1	0	0.5	0	3.8	0	880.7	57	Kinwat
10	मुदखेड	304.0	10	42.2	8	0	0	1.2	0	0	0	920.0	53	Mudkhed
11	हिमायत नगर	304.8	14	38.3	7	3.4	1	0	0	0.5	0	811.8	47	Himayat Nagar
12	माहूर	356.2	15	42.2	5	0	0	0	0	1.1	0	958.9	60	Mahur
13	धरमाबाद	315.1	10	84.0	6	0	0	0	0	1.2	0	877.6	46	Dharmabad
14	उमरी	320.0	10	62.2	7	0.1	0	2.4	0	0	0	633.5	42	Umari
15	अरेधापूर	345.7	13	71.8	5	0	0	3.5	1	0.1	0	987.6	53	Ardhapur
16	नायगाव	227.8	11	85.7	7	0	0	1.3	0	0.1	0	752.8	50	Naigaon

तक्ता क्र. / Table No. 2.2 contd...

(1)	(2)	(17)	(18)	(19)	(20)	(21)	(22)	(23)	(24)	(25)	(26)	(27)	(28)	(2)
	उस्मानाबाद (जिल्हा)													Osmanabad (Dist).
1	उस्मानाबाद	103.7	5	25.8	4	39.8	4	23.8	2	0.1	0	449.1	38	Osmanabad
2	तुळजापूर	146.6	6	50.4	4	31.8	3	16.7	2	0	0	519.5	38	Tuljapur
3	परांडा	70.3	3	19.9	2	5.6	1	30.8	2	0.1	0	330.2	24	Paranda
4	भूम	107.5	6	36.9	3	5.4	0	18.7	1	0	0	413.7	30	Bhum
5	कळंब	90.1	5	6.0	1	6.3	0	5.9	1	0.9	0	337.6	27	Kalamb
6	उमरगा	93.1	5	26.3	3	13.6	2	10	1	0	0	627.6	37	Umarga
7	लोहारा	133.4	8	66.2	4	25.8	3	15.7	2	0	0	612.5	42	Lohara
8	वाशी	66.0	3	13.8	2	23	2	6.9	1	0.3	0	435.6	30	Washi
	लातूर (जिल्हा)													Latur (Dist).
1	लातूर	137.7	9	37.6	5	15.6	3	10.8	2	0	0	530.6	41	Latur
2	ओसा	138.8	8	19.9	2	54.5	4	30.8	2	0.1	0	593.2	44	Ausa
3	अहमदपूर	205.8	15	73.5	5	1.6	0	21.6	2	0	0	643.6	46	Ahmedpur
4	निलंगा	136.5	8	30.5	3	34.5	3	25.1	2	0.3	0	688.0	47	Nilanga
5	उदगीर	178.6	11	42.3	5	11.6	1	3.9	1	0.6	0	581.1	45	Udgir
6	चाकूर	186.1	11	31.3	3	21.6	2	9.6	1	0	0	565.5	41	Chakur
7	रेनापूर	182.1	10	45.2	5	14.4	1	13.1	1	0	0	574.4	42	Renapur
8	देवनी	135.3	10	40.2	4	11.6	2	11.4	1	0	0	657.1	39	Davani
9	शिरुर अनंतमल	122.4	10	9.5	0	25.1	3	17.4	1	0	0	638.1	43	Shirur Anantmal
10	जालकोट	205.5	13	62.5	6	0.9	0	0.1	0	0.5	0	574.6	38	Jalkot
	बुलढाणा (जिल्हा)													Buldhana (Dist).
1	जळगाव -जामोद	144.7	5	49.4	1	0	0	4.1	1	0	0	398.4	25	Jalgaon jamod
2	संग्रामपूर	142.1	7	47.8	1	0	0	6	1	0	0	403.3	27	Sangrampur
3	चीखली	106.9	6	23.7	1	0.6	0	32.1	2	0.1	0	451.2	32	Chikhali
4	बुलढाणा	216.3	6	39.1	3	0.2	0	27.7	3	0	0	553.1	34	Buldhana
5	देऊळगाव राजा	184.4	8	23.6	1	0	0	24.3	2	0	0	462.1	31	Deulgaon raja
6	मेहकर	201.4	9	56.3	5	0	0	21.1	1	0	0	677.3	45	Mehkar
7	सीदखेड राजा	197.2	7	25.5	3	0.1	0	5.6	0	0	0	429.0	28	Shindkhedraja
8	लोणार	184.6	12	34.6	4	0	0	9.5	1	0	0	527.1	45	Lonar
9	खामगाव	104.9	5	23.8	1	0	0	31.8	2	0	0	329.0	27	Khamgaon
10	शेगांव	122.3	5	35.8	1	0	0	17.4	1	0	0	392.6	28	Shegaon
11	मलकापूर	134.3	6	50.7	3	0.1	0	28.1	2	0	0	397.6	30	Malkapur
12	मोताळा	107.8	4	43.6	1	0	0	9.6	3	0.1	0	344.8	22	Motala
13	नांदुरा	117.7	6	35.0	3	0	0	7.5	1	0	0	291.9	25	Nandura

तक्ता क्र. / Table No. 2.2 contd...

(1)	(2)	(17)	(18)	(19)	(20)	(21)	(22)	(23)	(24)	(25)	(26)	(27)	(28)	(2)
	अकोला (जिल्हा)													Akola (Dist.)
1	आकोट	113.9	9	50.6	2	0	0	1.8	0	0	0	455.0	35	Akot
2	तेल्हारा	122.2	8	31.9	1	0	0	5.3	1	0.2	0	395.9	34	Telhara
3	बाळापूर	151.5	9	45.2	2	0.1	0	9.8	1	0	0	515.9	43	Balapur
4	पातुर	156.2	8	29.9	3	0.1	0	12.7	1	0.1	0	569.8	40	Patur
5	अकोला	156.3	9	38.6	1	1.8	0	2.7	0	0.1	0	602.5	41	Akola
6	बाशी टाकली	229.7	10	33.3	2	0	0	8.9	1	0	0	772.0	47	Barshitakli
7	मुर्तिजापूर	141.3	8	50.8	2	1.3	0	0.1	0	0	0	682.4	39	Murtijapur
	वाशिम (जिल्हा)													Washim (Dist.)
1	वाशीम	225.1	8	36.9	4	0	0	17.6	1	0	0	896.7	50	Washim
2	रिसोड	238.1	9	28.6	3	0	0	9.9	2	0.2	0	880.6	52	Risod
3	मालेगाव	197.7	11	56.1	5	0.1	0	22.8	1	0	0	875.7	54	Malegaon
4	मंगरुळपीर	254.3	12	37.4	4	0	0	4.9	1	0.4	0	822.9	49	Mangrulpir
5	मानोरा	270.6	11	37.6	3	0.2	0	2.1	0	2.2	0	810.4	46	Manora
6	कारंजा	224.3	10	55.5	2	0	0	0.3	0	0.2	0	815.1	42	Karanja
	अमरावती (जिल्हा)													Amravati (Dist.)
1	धारणी	251.8	17	108.6	3	0.5	0	7.4	1	0	0	837.4	57	Dharni
2	चिखलधारा	284.7	17	116.2	4	0	0	4.4	1	0.1	0	1,000.3	56	Chikhaldhara
3	अमरावती	126.0	9	85.2	4	0.2	0	0.1	0	0.9	0	579.8	50	Amravati
4	भातकुली	147.7	6	56.2	2	0	0	0	0	0.1	0	550.5	36	Bhatkuli
5	नांदगाव खांदेश्वर	160.0	9	74.5	3	0.3	0	0	0	1.1	0	796.7	50	Nandgaon khandeshwar
6	चांदूर रेल्वे	114.4	9	107.6	3	0.1	0	0.2	0	0.7	0	645.8	43	Chandur rly.
7	तिवसा	96.3	7	98.8	3	0.1	0	0	0	2.3	0	524.7	42	Tiwasa
8	मोरशी	73.6	6	61.9	2	0	0	1.6	0	0.1	0	439.4	37	Morshi
9	वरुड	47.8	5	75.4	4	1.5	0	0.2	0	5.7	1	564.4	41	Warud
10	दर्यापूर	115.5	10	41.4	2	0	0	2.7	0	0.1	0	601.6	44	Daryapur
11	अंजनगाव	112.2	9	52.9	3	0.1	0	2.9	0	0	0	526.9	40	Anjangaon
12	अचलपूर	114.2	7	71.2	3	0	0	5.5	1	0.9	0	606.5	42	Achalpur
13	चांदूर बाजार	137.5	7	72.7	3	0	0	3.9	1	0	0	534.8	42	Chandubajar
14	धामणगाव रेल्वे	113.5	9	58.5	3	0.1	0	0	0	1.2	0	512.1	39	Dhamangaon railway
	यवतमाळ(जिल्हा)													Yavatmal (Dist.)
1	यवतमाळ	196.3	13	73.3	5	0	0	0.1	0	13.0	1	971.6	62	Yeotmal
2	बाभूळगाव	137.3	10	120.0	4	0.2	0	0.3	0	8.1	1	861.2	49	Bhabulgaon

तक्ता क्र. / Table No. 2.2 contd...

(1)	(2)	(17)	(18)	(19)	(20)	(21)	(22)	(23)	(24)	(25)	(26)	(27)	(28)	(2)
3	कळंब	171.0	13	92.4	3	1.1	0	0.1	0	13.6	2	864.4	53	Kalam
4	दारव्हा	216.2	10	69.7	3	0	0	0	0	9.2	2	894.7	49	Darva
5	दिग्रस	333.3	12	55.7	4	0	0	0	0	0.4	0	1,001.7	47	Digras
6	आर्णी	345.8	13	63.8	4	0	0	0	0	7.2	2	1,052.3	61	Arni
7	नेर	160.8	11	67.9	3	0	0	0	0	3.9	1	821.2	52	Ner
8	पुसाद	264.2	10	40.8	5	0	0	0	0	0.1	0	944.5	51	Pusad
9	उमरखेड	360.0	12	47.5	8	0.2	0	0.3	0	0.6	0	923.8	55	Umerkhed
10	मोहगाव	372.0	9	42.4	5	0	0	0	0	1.8	0	924.6	44	Mohagaon
11	वणी	256.8	11	35.1	3	0	0	0	0	22.3	3	1,045.6	49	Wani
12	मारेगाव	200.7	12	108.7	5	0.1	0	0	0	15.3	3	900.7	50	Maregaon
13	झरीझामरी	303.1	11	42.6	6	0	0	0	0	5.6	1	1,267.1	46	Zarijamni
14	केळापूर	251.9	10	100.0	5	0	0	0	0	12.1	1	910.5	47	Kelapur
15	घाटंजी	288.9	12	92.9	4	0	0	0	0	14.8	2	1,159.3	53	Ghatanji
16	राळेगाव	169.2	12	119.0	6	0.3	0	0	0	18.1	2	827.9	53	Ralegaon
	वर्धा (जिल्हा)													Wardha (Dist.)
1	आर्वी	119.3	8	77.4	4	0	0	0.1	0	0.2	0	622.4	42	Arvi
2	कारंजा	87.3	8	110.0	6	0	0	0	0	0.3	0	642.6	47	Karanja
3	आष्टी	63.5	6	81.7	4	0.2	0	0.2	0	0	0	573.3	39	Ashti
4	वर्धा	109.6	11	156.0	4	0	0	0	0	6.0	1	675.7	42	Wardha
5	सेलू	80.2	6	96.2	4	0	0	0	0	7.5	1	687.5	40	Seloo
6	देवळी	106.7	11	145.4	3	0.1	0	0	0	2.1	0	682.8	42	Devali
7	हिंगणघाट	134.6	9	257.4	5	0	0	0	0	6.7	1	957.4	47	Hinganghat
8	समुद्रपूर	157.3	11	130.5	5	0	0	0	0	2.7	0	902.5	47	Samudrpur
	नागपूर (जिल्हा)													Nagpur (Dist.)
1	नागपूर शहर	126.8	8	105.1	5	0	0	0	0	24.4	2	867.1	39	Nagpur city
2	नागपूर ग्रामीण	194.9	13	79.6	5	0	0	0	0	5.7	1	1,036.5	54	Nagpur gramin
3	कामठी	256.1	11	135.5	4	0	0	0	0	15	2	1,133.3	48	Kamthi
4	हिंगणी	132.8	10	71.4	2	0	0	0.1	0	6	1	776.6	43	Hingni
5	रामटेक	296.5	13	44.1	4	0	0	0	0	8.3	2	938.8	51	Ramtek
6	पारशिवनी	279.0	12	39.2	4	0	0	0	0	5.4	0	1,030.7	49	Parshiwani
7	मौदा	239.7	10	73.0	4	0.2	0	0.1	0	12.3	2	862.3	50	Maudha
8	काटोल	77.6	9	94.1	5	0.3	0	0.3	0	7.7	1	452.5	41	Katol
9	नरखेड	70.4	9	98.3	3	10.4	1	2.0	0	1.5	0	563.3	43	Narkhed

तक्ता क्र. / Table No. 2.2 contd...

(1)	(2)	(17)	(18)	(19)	(20)	(21)	(22)	(23)	(24)	(25)	(26)	(27)	(28)	(2)
10	सावनेर	207.6	13	53.9	4	0	0	0	0	0.6	0	880.2	48	Savner
11	कळमेश्वर	136.0	10	81.2	4	0	0	0.1	0	4.8	1	695.3	41	Kalmeshwar
12	उमरेड	185.9	11	68.2	4	0.3	0	0	0	8.4	1	767.3	45	Umrer
13	भिवापूर	129.6	7	77.8	6	0.2	0	0	0	22.2	2	669.1	42	Bhiwapur
14	कुही	230.6	11	89.2	5	0	0	0	0	12.6	1	768.6	43	Kuhi
	भंडारा (जिल्हा)													Bhandara (Dist.)
1	भंडारा	357.4	13	60.2	3	0	0	0	0	17.2	2	1,080.6	50	Bhandara
2	मोहाडी	338.3	13	48.4	3	0.4	0	0.1	0	13.3	2	936.2	47	Mohadi
3	तुमसर	327.0	15	54.0	3	0.5	0	0	0	13.6	2	1,019.3	50	Tumsar
4	पौनी	278.4	13	100.6	4	0	0	0	0	19.1	3	967.0	48	Pavni
5	साकोली	373.6	12	70.3	5	0.1	0	0	0	20.6	2	1,181.5	56	Sakoli
6	लाखनदूर	341.0	15	61.0	4	0.1	0	0	0	25.5	2	1,110.4	51	Lakhandur
7	लाखनी	355.7	15	61.0	4	0.3	0	0	0	20.8	2	996.2	51	Lakhani
	गोंदिया (जिल्हा)													Gondia (Dist.)
1	गोंदिया	385.3	18	125.3	7	0.2	0	0	0	20.8	2	1,301.5	65	Gondia
2	आमगांव	310.1	20	162.7	7	0	0	0	0	22.2	1	1,558.0	66	Amgaon
3	तिरोडा	375.1	18	91.6	5	0.2	0	0	0	12.7	2	1,282.4	60	Tiroda
4	गोरागाव	382.2	17	166.5	7	0	0	0.1	0	18.3	1	1,563.2	61	Goregaon
5	सालेकसा	261.8	19	56.1	8	1.3	0	0	0	9.9	1	977.6	54	Salekasa
6	देवरी	331.1	18	117.7	7	0	0	0	0	35.4	3	1,145.7	61	Devari
7	मोरगांव अर्जुनी	394.5	17	76.1	5	0	0	0	0	25.5	3	1,294.9	60	Morgaon arjuni
8	सडक	396.3	14	100.9	6	0	0	0	0	22.6	2	1,318.5	59	Sadak arjuni
	चंद्रपूर (जिल्हा)													Chandrapur (Dist.)
1	चंद्रपूर	299.1	14	98.3	6	0.1	0	0	0	18.8	2	1,138.7	55	Chandrapur
2	मूल	255.2	12	120.4	5	0.2	0	0	0	8.9	2	1,166.1	52	Mul
3	गोंडपिंपरी	290.2	13	116.9	6	0	0	0	0	14.1	2	1,258.6	54	Gondpimpri
4	वरोरा	198.9	13	172.8	5	0	0	0	0	6.1	1	1,043.3	48	Varora
5	भद्रावती	280.8	12	132.0	5	0.5	0	0	0	9.0	2	1,033.1	44	Bhdravati
6	चिमूर	273.1	12	80.5	4	2.4	0	0.1	0	19.5	3	1,220.2	48	Chimur

तक्ता क्र. / Table No. 2.2 contd...

(1)	(2)	(17)	(18)	(19)	(20)	(21)	(22)	(23)	(24)	(25)	(26)	(27)	(28)	(2)
7	ब्रम्हपुरी	362.4	14	57.1	3	1.9	0	0	0	15.0	2	1,027.1	48	Brahmapuri
8	नागभिड	263.2	13	82.6	4	0	0	0	0	6.8	1	1,003.8	46	Nagbhid
9	सिंदेवाही	280.9	15	91.8	6	0	0	0	0	6.0	1	1,006.9	48	Sindhewahi
10	राजुरा	280.6	12	68.5	3	0	0	0	0	16.5	1	989.9	47	Rajura
11	कोरपणा	407.5	13	56.5	6	0	0	0	0	10.7	1	1,452.4	53	Korpana
12	सावली	285.4	15	78.6	5	0	0	0	0	8.9	1	1,096.1	50	Savali
13	बल्लरपूर	431.2	13	87.4	6	0	0	0	0	5.5	1	1,157.1	48	Ballarpur
14	पोमभूर्णा	199.5	12	136.4	7	0	0	0	0	16.7	3	1,041.1	49	Pombhurna
15	जिवती	418.3	14	50.9	3	0	0	0	0	15.5	1	1,356.9	54	Jivati
	गडचिरोली (जिल्हा)													Gadchiroli (Dist).
1	गडचिरोली	394.8	17	75.7	4	0.2	0	0	0	20.0	1	1,240.5	58	Gadchiroli
2	कुरखेडा	348.5	16	67.1	6	0	0	0	0	24.9	2	1,178.9	60	Kurkheda
3	आरमोरी	334.3	14	73.8	6	0.2	0	0	0	14.4	1	1,054.9	51	Armor
4	चामोशी	336.4	16	95.4	6	0.4	0	0.3	0	14.7	1	1,181.3	57	Chamorshi
5	सिरोंचा	692.3	23	45.2	6	0	0	0	0	26.3	2	1,438.3	71	Sironcha
6	अहेरी	761.2	20	103.2	8	0	0	0	0	22.6	1	1,817.3	71	Aheri
7	इटापल्ली	482.2	17	79.9	8	0	0	0	0	24.3	1	1,500.6	66	Etapalli
8	धानोरा	392.1	18	70.6	5	0	0	0	0	23.2	1	1,381.2	61	Dhanora
9	कोरची	361.0	19	73.0	7	0	0	0	0	17.1	1	1,243.6	66	Korchi
10	देसाईगंज	417.7	13	48.7	5	0	0	0	0	28.4	2	1,307.9	54	Desaiganj wadsa
11	मुलचेरा	451.6	18	29.1	3	0	0	0	0	21.1	2	1,304.0	54	Mulchera
12	भामरागड	628.2	20	125.8	7	2.8	0	0	0	13.8	1	1,615.8	67	Bhamragad

आधार : कृषी आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे

Source : Commissionerate of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune

2. पर्यावरण सांख्यिकी / ENVIRONMENT STATISTICS
तक्ता क्रमांक / TABLE No.2.3
पावसाची कक्षा व कालावधी / Spread and Range of Rainfall
(2018)

(मिमीमध्ये / In MM)

अ.क्र. Sr. No.	जिल्हे Districts	पावसाचा कालावधी / Spread of Rainfall		पावसाची कक्षा / Range of Rainfall		
		पाऊस सुरु होण्याचा दिनांक / Date of on set of monsoon	पाऊस बंद होण्याचा दिनांक / Date of closure of monsoon	वर्षातील कमाल पाऊस/ Maximum rainfall in a year	वर्षातील किमान पाऊस/ Minimum rainfall in a year	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(2)
1	मुंबई	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	Mumbai
2	मुंबई उपनगर	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	Mumbai Suburban
3	ठाणे	3 rd June, 2018	2 nd October, 2018	1,206.6	20.2	Thane
4	पालघर	3 rd June, 2018	6 th October, 2018	1,119.3	67.0	Palghar
5	रायगड	3 rd June, 2018	19 th October, 2018	1,116.8	19.5	Raigad
6	रत्नागिरी	2 nd June, 2018	19 th October, 2018	1,108.0	6.2	Ratnagiri
7	सिंधुदुर्ग	2 nd June, 2018	19 th October, 2018	935.7	72.6	Sindhudurg
8	नाशिक	3 rd June, 2018	29 th September, 2018	407.6	105.6	Nashik
9	धुळे	3 rd June, 2018	23 rd September, 2018	143.4	6.1	Dhule
10	नंदुरबार	3 rd June, 2018	23 rd September, 2018	354.7	17.6	Nandurbar
11	जळगाव	3 rd June, 2018	23 rd September, 2018	143.7	44.1	Jalgaon
12	अहमदनगर	1 st June, 2018	29 th September, 2018	208.3	3.1	Ahmednagar
13	पुणे	2 nd June, 2018	19 th October, 2018	383.0	4.1	Pune
14	सातारा	2 nd June, 2018	19 th October, 2018	332.8	19.3	Satara
15	सांगली	1 st June, 2018	25 th October, 2018	200.8	2.6	Sangli
16	सोलापूर	1 st June, 2018	29 th August, 2018	157.6	14.3	Solapur
17	कोल्हापूर	2 nd June, 2018	19 th October, 2018	459.6	3.2	Kolhapur
18	औरंगाबाद	2 nd June, 2018	22 nd September, 2018	153.6	68.6	Aurangabad
19	जालना	2 nd June, 2018	22 nd September, 2018	205.3	62.9	Jalna
20	परभणी	2 nd June, 2018	25 th September, 2018	193.9	62.6	Parbhani
21	हिंगोली	4 th June, 2017	25 th September, 2018	202.2	67.0	Hingoli
22	बीड	1 st June, 2018	5 th September, 2018	228.8	3.8	Beed
23	नांदेड	1 st June, 2018	25 th September, 2018	233.2	5.8	Nanded
24	उस्मानाबाद	1 st June, 2018	24 th October, 2018	244.0	2.8	Osmanabad
25	लातूर	1 st June, 2018	25 th September, 2018	262.2	71.2	Latur
26	बुलढाणा	2 nd June, 2018	22 nd September, 2018	170.6	51.1	Buldhana
27	अकोला	6 th June, 2018	23 rd September, 2018	160.8	65.4	Akola
28	वाशिम	2 nd June, 2018	25 th September, 2018	186.8	44.2	Washim
29	अमरावती	6 th June, 2018	23 rd September, 2018	178.1	54.2	Amravati
30	यवतमाळ	2 nd June, 2018	25 th September, 2018	130.8	40.4	Yavatmal
31	वर्धा	6 th June, 2018	23 rd September, 2018	219.7	38.6	Wardha
32	नागपूर	4 th June, 2018	25 th September, 2018	302.1	7.6	Nagpur
33	भंडारा	4 th June, 2018	22 nd September, 2018	306.3	13.1	Bhandara
34	गोंदिया	2 nd June, 2018	22 nd September, 2018	316.3	12.4	Gondiya
35	चंद्रपूर	2 nd June, 2018	22 nd September, 2018	246.4	22.9	Chandrapur
36	गडचिरोली	2 nd June, 2018	22 nd September, 2018	462.9	4.2	Gadchiroli

N.A. उपलब्ध नाही / Not Available

आधार : कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे

Source : Commissionerate of Agriculture, Maharashtra State, Pune

३. जीवनविषयक सांख्यिकी

३.१ महाराष्ट्र राज्यातील जन्म दर, मृत्यु दर, अर्भकमृत्यु दर, प्रमुख कारणानुसार मृत्यूंची संख्या वगैरे माहिती या विभागातील तक्त्यांत दिली आहे.

३.२ या विभागात दिलेल्या माहितीसाठी खालीलप्रमाणे व्याख्यांचा वापर करण्यात आला होता.

$$(१) \text{ दर हजार अंदाजित लोकसंख्येमागे जन्म दर} = \frac{\text{ज}}{\text{न}} \times १०००$$

$$(२) \text{ दर हजार अंदाजित लोकसंख्येमागे मृत्यु दर} = \frac{\text{म}}{\text{न}} \times १०००$$

ज्यांत ज = दिलेल्या भौगोलिक क्षेत्रातील लोकसंख्येत संदर्भ वर्षामध्ये झालेल्या जिवंत जन्मांची संख्या

म = दिलेल्या भौगोलिक क्षेत्रातील लोकसंख्येत संदर्भ वर्षामध्ये झालेल्या मृत्यूंची संख्या

न = त्याच क्षेत्राची संदर्भ वर्षाची वर्षामध्ये अंदाजित लोकसंख्या

$$\text{अर्भक मृत्यु दर} = \frac{\text{दिलेल्या भौगोलिक क्षेत्रातील एक वर्षाखालील अर्भकांच्या मृत्यूंची संख्या}}{\text{त्याच क्षेत्रातील लोकसंख्येत जिवंत जन्मलेल्या अर्भकांची संख्या}} \times १०००$$

अर्भक मृत्यु दर हा सामाजिक आरोग्याचा एक उत्तम निर्देशक आहे.

३.३ जीवनविषयक आकडेवारी ग्रामीण विभागात महसूल खात्याकडून गोळा करण्यात येते, तर नागरी भागात ते महानगरपालिका व नगरपालिकांचे सांविधिक कार्य आहे.

3. VITAL STATISTICS

3.1 The tables in this section give data on birth rate, death rate, infant mortality rate, number of deaths according to principal causes in Maharashtra.

3.2 While presenting tables in this section the following definitions were adopted:—

1. Birth rate per thousand estimated population

$$= \frac{\text{B}}{\text{N}} \times 1000$$

2. Death rate per thousand estimated population

$$= \frac{\text{D}}{\text{N}} \times 1000$$

Where, B = No. of live births which occurred among the population of the given geographical area during the year under reference

D = No. of deaths which occurred among the population of given geographical area during the reference year

N = estimated mid-year population of given area during the reference year

$$\text{Infant Mortality Rate} = \frac{\text{No. of deaths under one year of age which occurred in the given geographical Area}}{\text{No. of live births which occurred among the population in the same geographical Area}} \times 1000$$

Infant mortality rate is a good indicator of social health

3.3 The data on vital statistics was collected through revenue agency in rural areas whereas urban areas, it is a statutory function of Municipalities and Municipal Corporations.

3. जीवनविषयक माहिती / VITAL STATISTICS

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 3.1

नोंदणी झालेल्या जन्मांची लिंगानुसार संख्या व जन्म समयी स्त्री-पुरुष प्रमाण

Number of Registered Births Classified by Gender and Sex Ratio of Births
(2018)

अ.क्र. Sr. No.	जिल्हे	नोंदणी झालेल्या एकूण जन्मांची संख्या Total No. of Registered Births	नोंदणी झालेले जन्म / Registered Births								जन्मासमयी स्त्री-पुरुष प्रमाण Sex Ratio at Birth (१००० पुरुषांमागे स्त्रियांची संख्या) (Female per 1000 males)			Districts
			ग्रामीण / Rural				नागरी / Urban				ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total	
			पुरुष Males	स्त्री Females	तृतीयपंथी Trans Gender	एकूण Total	पुरुष Males	स्त्री Females	तृतीयपंथी Trans Gender	एकूण Total				
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(2)
1	मुंबई	1,51,187	0	0	0	0	77,977	73,210	0	1,51,187	0	939	939	Mumbai Mumbai Suburban
2	मुंबई उपनगर													
3	ठाणे	88,673	1,239	1,109	0	2,348	44,810	41,514	1	86,325	895	926	926	Thane
4	पालघर	45,754	5,429	4,887	0	10,316	18,300	17,138	0	35,438	900	937	928	Palghar
5	रायगड	34,297	6,699	6,314	0	13,013	10,965	10,319	0	21,284	943	941	942	Raigad
6	रत्नागिरी	15,137	2,570	2,485	0	5,055	5,179	4,903	0	10,082	967	947	953	Ratnagiri
7	सिंधुदुर्ग	9,968	945	881	0	1,826	4,128	4,014	0	8,142	932	972	965	Sindhudurg
8	नाशिक	1,18,015	18,903	17,542	0	36,445	42,292	39,278	0	81,570	928	929	929	Nashik
9	धुळे	38,461	8,656	7,714	0	16,370	11,662	10,429	0	22,091	891	894	893	Dhule
10	नंदुरबार	28,666	9,362	8,987	0	18,349	5,312	5,005	0	10,317	960	942	954	Nandurbar
11	जळगाव	72,957	8,882	8,126	0	17,008	29,749	26,200	0	55,949	915	881	889	Jalgaon
12	अहमदनगर	72,988	15,009	13,643	0	28,652	23,239	21,095	2	44,336	909	908	908	Ahmednagar
13	पुणे	1,43,414	13,175	12,361	0	25,536	61,752	56,126	0	1,17,878	938	909	914	Pune
14	सातारा	46,149	6,403	5,606	0	12,009	17,801	16,338	1	34,140	876	918	907	Satara
15	सांगली	46,685	5,372	4,641	0	10,013	19,214	17,458	0	36,672	864	909	899	Sangli

तक्ता क्र./Table No. 3.1 contd

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(2)
16	सोलापूर	85,011	13,712	11,944	0	25,656	31,148	28,207	0	59,355	871	906	895	Solapur
17	कोल्हापूर	46,875	5,379	4,586	0	9,965	19,682	17,226	2	36,910	853	875	870	Kolhapur
18	औरंगाबाद	85,341	14,539	12,613	0	27,152	30,447	27,714	28	58,189	868	910	896	Aurangabad
19	जालना	32,624	5,337	4,490	0	9,827	12,021	10,776	0	22,797	841	896	879	Jalna
20	परभणी	26,591	3,168	2,933	0	6,101	10,535	9,955	0	20,490	926	945	941	Parbhani
21	हिंगोली	23,094	3,895	3,453	0	7,348	8,317	7,429	0	15,746	887	893	891	Hingoli
22	बीड	51,370	7,165	6,133	0	13,298	19,436	18,636	0	38,072	856	959	931	Beed
23	नांदेड	61,199	10,434	9,307	4	19,745	21,437	20,017	0	41,454	892	934	920	Nanded
24	उस्मानाबाद	25,742	3,152	2,995	0	6,147	10,358	9,236	1	19,595	950	892	905	Osmanabad
25	लातूर	46,446	5,162	4,814	0	9,976	18,789	17,681	0	36,470	933	941	939	Latur
26	बुलढाणा	43,115	8,319	6,878	0	15,197	14,895	13,023	0	27,918	827	874	857	Buldhana
27	अकोला	38,909	2,113	1,897	0	4,010	18,157	16,742	0	34,899	898	922	920	Akola
28	वाशिम	16,725	3,295	2,958	0	6,253	5,349	5,123	0	10,472	898	958	935	Washim
29	अमरावती	41,834	3,771	3,491	0	7,262	17,906	16,661	5	34,572	926	930	930	Amravati
30	यवतमाळ	27,457	1,044	932	0	1,976	13,152	12,327	2	25,481	893	937	934	Yavatmal
31	वर्धा	17,727	441	380	0	821	8,720	8,186	0	16,906	862	939	935	Wardha
32	नागपूर	73,749	2,300	2,148	0	4,448	35,837	33,464	0	69,301	934	934	934	Nagpur
33	भंडारा	17,974	1,232	1,287	0	2,519	8,128	7,327	0	15,455	1045	901	920	Bhandara
34	गोंदिया	17,996	2,823	2,564	0	5,387	6,663	5,946	0	12,609	908	892	897	Gondiya
35	चंद्रपूर	25,475	2,294	2,347	36	4,677	10,817	9,981	0	20,798	1023	923	940	Chandrapur
36	गडचिरोली	15,896	3,302	2,927	0	6,229	5,031	4,636	0	9,667	886	921	908	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		17,33,501	2,05,521	1,85,373	40	3,90,934	6,99,205	6,43,320	42	13,42,567	902	920	916	Maharashtra State

आधार : आरोग्य सेवा संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे

Source: Directorate of Health Services, Government of Maharashtra, Pune

3. जीवनविषयक माहिती / VITAL STATISTICS

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 3.2

ग्रामीण व नागरी भागातील नोंदणी झालेल्या मृत्युंचे लिंगानुसार वर्गीकरण
Number of Registered Deaths classified by gender in Rural and Urban area
(2018)

अ.क्र. Sr. No.	जिल्हे (2)	नोंदणी झालेल्या मृत्युंची एकूण संख्या Total No. of Registered Deaths (3)	नोंदणी झालेले मृत्यू / Number of Registered Deaths								Districts (2)
			ग्रामीण / Rural				नागरी / Urban				
(1)	(2)	(3)	पुरुष Males (4)	स्त्री Females (5)	तृतीयपंथी Trans Gender (6)	एकूण Total (7)	पुरुष Males (8)	स्त्री Females (9)	तृतीयपंथी Trans Gender (10)	एकूण Total (11)	(2)
1	मुंबई	88,852	0	0	0	0	50,434	38,418	0	88,852	Mumbai
2	मुंबई उपनगर		Mumbai Suburban								
3	ठाणे	32,296	452	409	0	861	18,455	12,980	0	31,435	Thane
4	पालघर	12,261	2,227	1,716	0	3,943	4,789	3,529	0	8,318	Palghar
5	रायगड	14,939	6,035	5,061	0	11,096	2,326	1,517	0	3,843	Raigad
6	रत्नागिरी	13,376	5,419	4,871	0	10,290	1,615	1,471	0	3,086	Ratnagiri
7	सिंधुदुर्ग	9,717	2,125	2,099	0	4,224	2,888	2,605	0	5,493	Sindhudurg
8	नाशिक	37,675	9,137	7,581	0	16,718	12,336	8,621	0	20,957	Nashik
9	धुळे	12,607	4,550	3,806	0	8,356	2,485	1,766	0	4,251	Dhule
10	नंदुरबार	8,956	3,211	2,773	0	5,984	1,787	1,185	0	2,972	Nandurbar
11	जळगाव	25,110	8,093	6,126	0	14,219	6,663	4,228	0	10,891	Jalgaon
12	अहमदनगर	24,143	8,839	6,622	0	15,461	5,355	3,327	0	8,682	Ahmednagar
13	पुणे	61,824	7,543	6,204	0	13,747	28,604	19,473	0	48,077	Pune
14	सातारा	21,501	6,745	5,805	0	12,550	5,366	3,585	0	8,951	Satara
15	सांगली	23,264	6,250	5,318	0	11,568	7,017	4,678	1	11,696	Sangli
16	सोलापूर	25,684	7,892	5,824	0	13,716	7,385	4,583	0	11,968	Solapur
17	कोल्हापूर	27,518	7,761	6,536	0	14,297	7,994	5,227	0	13,221	Kolhapur
18	औरंगाबाद	21,090	5,770	4,524	0	10,294	6,493	4,303	0	10,796	Aurangabad
19	जालना	7,836	3,125	2,103	0	5,228	1,636	972	0	2,608	Jalna
20	परभणी	7,014	2,120	1,563	0	3,683	1,953	1,378	0	3,331	Parbhani
21	हिंगोली	5,083	2,311	1,606	0	3,917	718	448	0	1,166	Hingoli
22	बीड	10,079	3,898	2,623	0	6,521	2,149	1,409	0	3,558	Beed
23	नांदेड	11,303	3,751	2,102	8	5,861	3,442	2,000	0	5,442	Nanded
24	उस्मानाबाद	8,440	3,368	2,396	0	5,764	1,652	1,024	0	2,676	Osmanabad
25	लातूर	11,886	4,214	3,006	0	7,220	2,882	1,784	0	4,666	Latur
26	बुलढाणा	13,931	5,609	4,060	0	9,669	2,615	1,647	0	4,262	Buldhana
27	अकोला	13,102	2,777	2,227	0	5,004	4,824	3,274	0	8,098	Akola
28	वाशिम	6,089	2,695	1,822	0	4,517	969	603	0	1,572	Washim
29	अमरावती	18,784	5,260	4,182	1	9,443	5,383	3,953	5	9,341	Amravati
30	यवतमाळ	6,898	1,124	709	0	1,833	3,120	1,945	0	5,065	Yavatmal
31	वर्धा	8,880	1,602	1,260	0	2,862	3,758	2,260	0	6,018	Wardha
32	नागपूर	42,489	4,797	3,558	0	8,355	20,832	13,301	1	34,134	Nagpur
33	भंडारा	8,389	3,257	2,513	0	5,770	1,465	1,154	0	2,619	Bhandara
34	गोंदिया	9,182	3,658	2,995	0	6,653	1,546	983	0	2,529	Gondiya
35	चंद्रपूर	11,162	3,019	2,579	8	5,606	3,289	2,267	0	5,556	Chandrapur
36	गडचिरोली	6,540	2,562	2,131	0	4,693	1,163	684	0	1,847	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		6,67,900	1,51,196	1,18,710	17	2,69,923	2,35,388	1,62,582	7	3,97,977	Maharashtra State

आधार : आरोग्य सेवा संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे

Source : Directorate of Health Services, Government of Maharashtra, Pune.

3. जीवनविषयक माहिती / VITAL STATISTICS

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 3.3

नोंदणी झालेल्या मृत्युंची प्रमुख कारणांनुसार संख्या/ Number of Registered Deaths by principal causes
(2018)

अ.क्र. Sr. No.	प्रमुख कारणे	मृत्युंची संख्या/ No. of Deaths			Principal causes
		पुरुष Males	स्त्री Females	एकूण Total	
1	पटकी	5	4	9	Cholera
2	विषमज्वर	21	11	32	Typhoid
3	अन्नामधील विषबाधा	5	2	7	Food poisoning
4	आमांश व हगवण	549	441	990	Diarrohea & Gastroenterities
5	क्षय	6,030	3,209	9,239	Tuberculosis
6	धनुर्वात	26	9	35	Tetanus
7	घटसर्प	9	10	19	Diphtheria
8	डांग्या खोकला	4	2	6	Whooping cough
9	रक्तदोष	3,703	2,719	6,422	Septicaemia
10	आर्लक (रेबिज)	44	20	64	Rabies
11	मेंदूचा दाह	68	56	124	Encephalities
12	डेंग्यू ताप	412	343	755	Dengue fever
13	इतर व्हायरल ताप	152	104	256	Other viral fever
14	गोवर	9	4	13	Measles
15	यकृत दाह/कावीळ	543	312	855	Hepatitis
16	एच.आय.व्ही.	1,462	836	2,298	HIV
17	मलेरिया	85	42	127	Malaria
18	कर्करोग	11,959	10,533	22,492	Neoplasms (Cancer)
19	अशक्तपणा	1,254	1,291	2,545	Anemia
20	मधुमेह	12,712	9,718	22,430	Diabetes
21	मेंदूज्वर	308	382	690	Meningities
22	अपस्मार	123	84	207	Epilepsy
23	रक्ताभिसरण प्रणालीचे आजार	45,938	24,921	70,859	Diseases of circulatory system
24	श्वसनाचे रोग	12,657	9,420	22,077	Respiratory system
25	ब्रॉंकायटीस	360	375	735	Bronchitis
26	दमा	1,027	1,014	2,041	Asthama
27	शीतज्वर	243	215	458	Influenza
28	फुफ्फुस दाह	3,903	2,666	6,569	Pneumonia
29	यकृत रोग	7,584	1,380	8,964	Liver Diseases
30	मूत्रपिंडाचे रोग	4,190	2,857	7,047	Diseases of urinary system
31	मूत्रपिंड निकामी होणे	3,392	2,054	5,446	Renal (Kidney) failure
32	गरोदरापणातील रोग	0	380	380	Complaints relating to pregnancy
33	अर्भकातील कावीळ	15	12	27	Perinatal (new born) Jaundice
34	वार्धक्य	3,863	4,281	8,144	Senility
35	इतर दुखापती	0	0	0	Other Injuries
36	भाजणे	0	0	0	Burns
37	अन्नातील विष बाधेव्यतिरिक्त विषबाधा	0	0	0	Poisoning other than food poisoning
38	वाहतुकीचे अपघात	0	0	0	Transport accidents
39	अपघाती बुडणे	0	0	0	Accidental drowning
40	आत्महत्या	0	0	0	Suicide
41	मनुष्यवध	0	0	0	(Assult) Homicide
42	इतर हिंसा	0	0	0	Other Violence
43	सर्पदंश व इतर विषारी प्राण्यांचा दंश	0	0	0	Bites of snakes & other venomous animals
44	कुपोषण	70	87	157	Malnutrition
45	इतर	19,136	10,761	29,897	Others
एकूण		1,41,861	90,555	2,32,416	Total

आधार : एम.सी.सी.डी अहवाल २०१८, भारताचे महानिबंधक

Source : MCCD Report 2018, Registrar General of India

3. जीवनविषयक माहिती / VITAL STATISTICS

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 3.4

नोंदणी झालेल्या मृत्युंची लिंगानुसार संख्या

Number of Registered Deaths by gender

(2018)

वर्गवारी	पुरुष Males	स्त्री Females	तृतीयपंथी Trans Gender	एकूण Total	Category
ग्रामीण	1,51,196	1,18,710	17	2,69,923	Rural
नागरी	2,35,388	1,62,582	7	3,97,977	Urban
एकूण	3,86,584	2,81,292	24	6,67,900	Total

आधार : आरोग्य सेवा संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे

Source : Directorate of Health Services, Government of Maharashtra, Pune

3. जीवनविषयक माहिती / VITAL STATISTICS

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 3.5

महाराष्ट्र राज्यातील जीवनविषयक महत्त्वाचे दर

Important Vital Rates in respect of Maharashtra State

(2018)

अ.क्र. Sr. No.	बाब	2018	Item
(1)	(2)	(3)	(2)
1	जन्मसमयी स्त्री-पुरुष प्रमाण	916	Sex Ratio at Birth
2	मृत्युसमयी स्त्री-पुरुष प्रमाण	728	Sex Ratio at Death
3	जीवनविषयक निर्देशांक	2.59	Vital Index

टिप : जीवनविषयक निर्देशांक म्हणजे दिलेल्या वेळेत लोकसंख्येतील जन्म आणि मृत्यू यांचे गुणोत्तर

Note : Vital index is ratio of births to deaths within a population during given time

आधार : आरोग्य सेवा संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे

Source : Directorate of Health Services, Govt. of Maharashtra, Pune

3. जीवनविषयक माहिती / VITAL STATISTICS

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 3.6

जन्म दर, मृत्यु दर व अर्भक मृत्यु दर / Birth Rate, Death Rate and Infant Mortality Rate
(2018)

अ.क्र. Sr. No.	जिल्हे (2)	जन्म दर / Birth Rate			मृत्यु दर / Death Rate			अर्भक मृत्यु दर / Infant Mortality Rate			Districts (2)
		ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total	ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total	ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(2)
1	मुंबई	0.0	11.8	11.8	0.0	6.9	6.9	0.0	24.6	24.6	Mumbai Mumbai Suburban
2	मुंबई उपनगर										
3	ठाणे	1.1	11.7	9.2	0.4	4.3	3.4	9.8	4.4	4.5	Thane
4	पालघर	12.4	12.7	12.7	4.7	3.0	3.4	10.0	2.9	4.5	Palghar
5	रायगड	7.0	19.6	11.6	6.0	3.5	5.1	3.3	0.0	1.3	Raigad
6	रत्नागिरी	3.9	39.7	9.7	7.9	12.2	8.6	0.2	4.4	3.0	Ratnagiri
7	सिंधुदुर्ग	2.5	76.9	11.9	5.7	51.9	11.6	1.1	0.3	0.4	Sindhudurg
8	नाशिक	9.2	27.7	17.0	4.2	7.1	5.4	22.4	20.9	21.3	Nashik
9	धुळे	9.9	34.5	16.7	5.0	6.6	5.5	0.5	13.5	8.0	Dhule
10	नंदुरबार	11.6	32.5	15.1	3.8	9.4	4.7	0.0	41.6	15.0	Nandurbar
11	जळगाव	5.4	38.0	15.7	4.5	7.4	5.4	1.2	5.2	4.2	Jalgaon
12	अहमदनगर	7.4	45.3	15.0	4.0	8.9	5.0	14.5	3.0	7.5	Ahmednagar
13	पुणे	5.9	17.5	13.0	3.2	7.1	5.6	3.3	19.1	16.2	Pune
14	सातारा	4.7	57.0	14.6	4.9	14.9	6.8	1.9	6.7	5.5	Satara
15	सांगली	4.5	48.0	15.6	5.2	15.3	7.8	0.8	17.1	13.6	Sangli
16	सोलापूर	8.2	39.3	18.3	4.4	7.9	5.5	1.2	13.2	9.6	Solapur
17	कोल्हापूर	3.5	28.1	11.3	5.1	10.1	6.6	1.9	16.8	13.6	Kolhapur
18	औरंगाबाद	11.3	31.1	20.0	4.3	5.8	4.9	1.4	16.4	11.6	Aurangabad
19	जालना	5.5	53.5	14.7	2.9	6.1	3.5	0.3	2.2	1.7	Jalna
20	परभणी	4.2	31.6	12.7	2.6	5.1	3.4	8.5	3.2	4.4	Parbhani
21	हिंगोली	6.6	78.8	17.5	3.5	5.8	3.9	0.1	6.6	4.5	Hingoli
22	बीड	5.7	66.1	17.7	2.8	6.2	3.5	0.1	8.7	6.5	Beed
23	नांदेड	7.3	41.0	16.4	2.2	5.4	3.0	11.7	0.0	3.8	Nanded
24	उस्मानाबाद	4.1	64.4	14.4	3.9	8.8	4.7	2.0	3.8	3.4	Osmanabad
25	लातूर	4.9	52.5	17.0	3.5	6.7	4.4	0.7	0.3	0.4	Latur
26	बुलढाणा	6.8	46.2	15.1	4.3	7.0	4.9	0.2	9.0	5.9	Buldhana
27	अकोला	3.4	45.1	20.0	4.3	10.5	6.7	0.5	26.6	23.9	Akola
28	वाशिम	5.7	44.7	12.6	4.1	6.7	4.6	0.6	8.9	5.8	Washim
29	अमरावती	3.7	31.1	13.5	4.8	8.4	6.1	5.7	6.9	6.7	Amravati
30	यवतमाळ	0.8	39.4	9.1	0.8	7.8	2.3	2.5	6.4	6.1	Yavatmal
31	वर्धा	0.9	38.4	13.1	3.1	13.7	6.6	4.9	25.7	24.8	Wardha
32	नागपूर	2.8	19.9	14.5	5.2	9.8	8.3	0.0	6.3	5.9	Nagpur
33	भंडारा	2.5	63.6	14.4	5.7	10.8	6.7	11.5	1.0	2.4	Bhandara
34	गोंदिया	4.6	52.3	12.7	5.7	10.5	6.5	4.1	14.9	11.7	Gondiya
35	चंद्रपूर	3.1	25.7	11.1	3.8	6.9	4.9	2.8	21.4	17.9	Chandrapur
36	गडचिरोली	6.1	76.5	13.8	4.6	14.6	5.7	7.4	0.5	3.2	Gadchiroli
	महाराष्ट्र राज्य	5.8	23.9	14.0	4.0	7.1	5.4	5.4	12.2	10.7	Maharashtra State

टिप : (1) जन्म व मृत्युच्या नोंदी जेथून उपलब्ध झाल्या त्या खेडी व शहरांच्या वर्षाच्या मध्यावधी अंदाजित लोकसंख्येवर जन्म व मृत्यु दर आधारलेले आहेत.

(2) जन्म व मृत्यु दर एक हजार अंदाजित लोकसंख्येमागे आहेत. अर्भक मृत्यु दर एक हजार जिवंत जन्मांमागे आहेत.

(3) न्यून नोंदणीमुळे जन्म व मृत्यु दर कमी आहेत.

(४) माता मृत्यु दर सन २००० चे अद्ययावत असल्याने ते तक्त्यात दर्शविलेले नाहीत.

Note : (1) The birth and death rates are based on the mid-year estimated population of the village and towns from which the birth and death records were actually received.

(2) The birth and death rates are per thousand estimated population. Infant mortality rates are per 1,000 live births.

(3) The rates are low due to under registration of births and deaths.

(4) As the maternal mortality rate is latest available for the year 2000, they are not shown in the table.

आधार : आरोग्य सेवा संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे / Source : Directorate of Health Services, Government of Maharashtra, Pune.

3. जीवनविषयक माहिती / VITAL STATISTICS

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 3.7

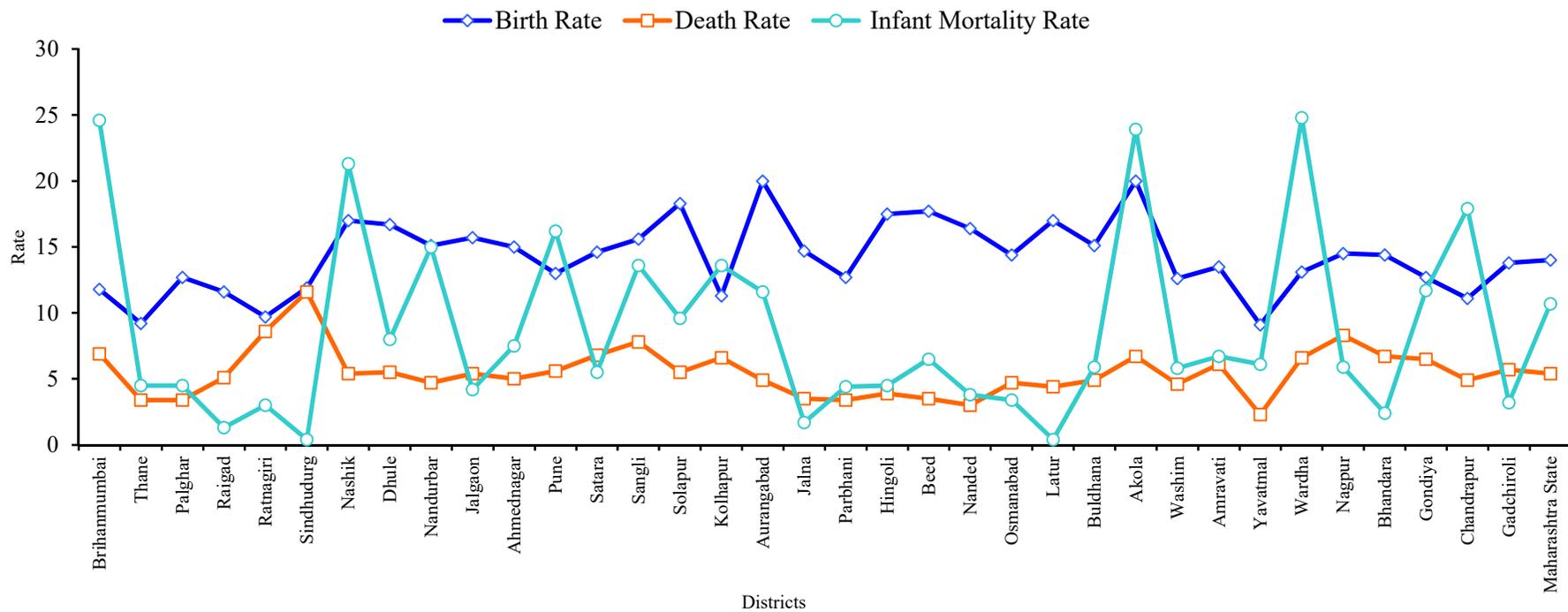
रोगांच्या प्रमुख कारणांनुसार मृत्यूंची संख्या / Number of Deaths according to principal causes of major diseases
(2018)

अ.क्र. Sr. No.	प्रमुख कारणे (2)	पुरुष Male (3)	स्त्रिया Female (4)	एकूण Total (5)	Principal causes (2)
1	काही संसर्गजन्य आणि परजीवांमुळे होणारे आजार	14,366	9,057	23,423	Certain infectious and parasitic diseases
2	कर्करोग	11,959	10,533	22,492	Neoplasms
3	रुधिराविषयीचे आजार	1,779	1,640	3,419	Diseases of blood & blood forming organs & certain disorders involving the immune mechanism
4	अंतःस्रावी, चयापचय संस्थेचे आजार	13,617	10,682	24,299	Endocrine, nutritional and metabolic diseases
5	मानसिक आजार	320	185	505	Mental and behavioural disorders
6	मज्जासंस्थेचे आजार	3,899	2,726	6,625	Diseases of the nervous system
7	डोळ्यांचे विकार	4	8	12	Diseases of the eye and adnexa
8	कानासंबंधित आजार	11	4	15	Diseases of the ear and mastoid process
9	रक्ताभिसरण संस्थेचे आजार	45,938	24,921	70,859	Diseases of the circulatory system
10	श्वसनसंस्थेचे आजार	12,657	9,420	22,077	Diseases of the respiratory system
11	पचनसंस्थेचे आजार	9,704	2,383	12,087	Diseases of the digestive system
12	त्वचासंबंधित आजार	644	433	1,077	Diseases of the skin and subcutaneous tissue
13	स्नायुसंबंधित आजार	416	606	1,022	Diseases of the musculoskeletal system and connective tissue
14	जननेंद्रियांसंबंधित आजार	4,332	2,981	7,313	Diseases of the genitourinary system
15	गर्भधारणेसंबंधित आजार	0	380	380	Pregnancy, childbirth and the puerperium
16	जन्मपूर्व काळातील आजार	5,883	3,735	9,618	Certain conditions originating in the perinatal period
17	जन्मजात/दोष विकृति आजार	1,148	894	2,042	Congenital malformations, deformations and chromosomal abnormalities
18	अवर्गीकृत इतर वैद्यकीय कारणे	15,184	9,967	25,151	Symptoms, signs and abnormal clinical and laboratory findings n.e.c.
19	दुखापती, विषबाधा व इतर बाह्य कारणे	0	0	0	Injury, poisoning and certain other consequences of external causes
	एकूण	1,41,861	90,555	2,32,416	Total

आधार : एम.सी.सी.डी अहवाल २०१८, भारताचे महानिबंधक

Source : MCCD Report 2018, Registrar General of India

Birth Rate, Death Rate and Infant Mortality Rate - 2018

४. गृहनिर्माण :

४.१ या विभागात जनगणना २०११ नुसार घरबांधणी विषयी गोळा करण्यात आलेली माहिती देण्यात आली आहे.

४.२ जनगणना २०११ मध्ये “घराची” व्याख्या म्हणजे एक ठिकाण अथवा निवासगृह (वस्ती असलेले किंवा वस्ती नसलेले), दुकान, दुकान व निवासी (संमिश्र) उद्योगधंद्याचे ठिकाण व कार्यशाळा इत्यादीसाठी असलेले एखादे बांधकाम किंवा त्याचा भाग, ज्याला रस्त्यावरून, सार्वजनिक जिऱ्यावरून, शिवारातून किंवा मुख्य दरवाजातून प्रवेश करता येण्यासारखे प्रवेशद्वार आहे, असे ठिकाण अशी व्याख्या करण्यात आली. तक्ता क्रमांक ४.२ मध्ये घराच्या वापरानुसार व जनगणना झालेल्या कुटुंबांचे वापरात असलेल्या खोल्यांच्या संख्येनुसार वर्गीकरण दिले आहे. चार भिंती, डोक्यावर छप्पर व प्रवेशद्वार असलेले आणि ज्याचा आकार कमीतकमी ६ X ६ फुट असेल अशा जागेस “खोली” म्हणतात. बंद न केलेली छपरी, स्वयंपाकाची खोली, भांडार, गरेंज, गुरांचा गोठा किंवा ज्या खोलीचा आकार ६ X ६ फूटांपेक्षा कमी आहे अशा जागा खोली म्हणून गणल्या जात नाही. अशा प्रकारच्या कोणत्याही जागी राहत असलेल्या कुटुंबांना नियमानुसार “खोलीत” राहतात असे समजले जात नाही. “कुटुंब” म्हणजे एकाच घरात एकत्र राहणाऱ्या आणि त्याच ठिकाणी शिजवलेले भोजन घेणाऱ्या व्यक्तींचा समूह, कुटुंबातील कोणत्याही व्यक्तीस कामकाजाच्या निकडीमुळे असे करणे शक्य नसले तरी, त्या व्यक्तीस त्या कुटुंबातील गणले जाते. ह्या ठिकाणी दिलेली माहिती फक्त कुटुंबसंस्थेपुरतीच मर्यादित आहे. संस्थांतील कुटुंबे उदा.वसतिगृहे, राहण्याची व जेवणाची सोय असलेल्या खानावळी, तुरुंग, दवाखाने इ. ठिकाणी राहणाऱ्या व्यक्तींचा समूह जरी “कुटुंब” संज्ञेच्या व्याख्येत बसत असला तरी त्यांचा त्यात समावेश करण्यात आलेला नाही.

4. Housing :

4.1. This section gives data on housing collected through Population Census 2011.

4.2. In the Census 2011 “House” is defined as a structure or part of a structure (inhabited or vacant) or a dwelling, a shop, a shop-cum-dwelling or a place of business, workshops, etc. with a separate entrance whether that separate entrance led directly to the street or to a common staircase, court-yard or a gate. The classification of houses according to the purpose for which they were used and the distribution of households by the number of rooms occupied is given in Table No.4.2. A room has four walls with a door way and a roof overhead and of at least 6'X6' dimensions. Unenclosed verandah, kitchen, store, garage and cattle shed or places of sizes smaller than 6'X6' are not treated as rooms. Households residing in any one of such places are treated as having no regular room. A ‘household’ is a group of persons who commonly live together in the same house and take their meals from a common mess unless exigencies of work prevent one of them from doing so. Material presented here is restricted only to the family type of households. Institutional households, i.e. groups of persons residing in hostels, boardings, prisons, hospitals, etc., who otherwise satisfy the definition of household are not included here

4. गृहविषयक सांख्यिकी /
तक्ता क्रमांक/
घरांची वापरानुसार केलेली वर्गवारी/
जनगणना २०११/

									वापरातील Occupied
अ.क्र. Sr. No.	जिल्हा	एकूण ग्रामीण नागरी	जनगणनेनुसार घरांची संख्या Total Number of census houses	घरांची यादी करतवेळी रिकामी आढळलेली घरे Census houses vacant at the time of house listing	निवास Residence	निवासासह अन्य वापर Residence cum- other use	दुकान, कार्यालय Shop, Office	शाळा, कॉलेज इत्यादि Schools, College, etc.,	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	
1	मुंबई शहर	ए	11,07,321	1,15,947	6,16,617	17,847	1,62,333	2,434	
		ग्रा	-	-	-	-	-	-	
		ना	11,07,321	1,15,947	6,16,617	17,847	1,62,333	2,434	
2	मुंबई उपनगर	ए	30,78,829	3,63,895	19,80,017	42,439	2,15,829	8,633	
		ग्रा	-	-	-	-	-	-	
		ना	30,78,829	3,63,895	19,80,017	42,439	2,15,829	8,633	
3	ठाणे	ए	36,18,151	5,42,463	23,67,432	54,489	2,51,255	15,522	
		ग्रा	7,13,994	89,942	4,97,015	25,339	18,497	9,047	
		ना	29,04,157	4,52,521	18,70,417	29,150	2,32,758	6,475	
4	रायगड	ए	9,59,028	1,83,653	5,83,281	9,937	42,944	8,232	
		ग्रा	5,81,868	99,240	3,67,594	6,509	13,494	6,993	
		ना	3,77,160	84,413	2,15,687	3,428	29,450	1,239	
5	रत्नागिरी	ए	6,39,362	85,914	3,83,073	5,002	24,725	5,866	
		ग्रा	5,38,538	67,911	3,24,669	4,044	14,308	5,426	
		ना	1,00,824	18,003	58,404	958	10,417	440	
6	सिंधुदुर्ग	ए	3,40,836	50,181	1,97,545	3,253	13,862	3,313	
		ग्रा	2,95,847	41,068	1,73,883	2,534	9,530	3,040	
		ना	44,989	9,113	23,662	719	4,332	273	
7	नाशिक	ए	16,68,932	2,07,948	11,49,340	24,789	95,815	12,613	
		ग्रा	9,04,661	97,252	6,45,235	12,924	30,856	10,410	
		ना	7,64,271	1,10,696	5,04,105	11,865	64,959	2,203	
8	धुळे	ए	5,28,790	53,203	98,956	8,023	20,775	3,800	
		ग्रा	3,82,777	38,551	2,92,838	4,794	8,750	3,321	
		ना	1,46,013	14,652	1,06,118	3,229	12,025	479	
9	नंदुरबार	ए	4,05,012	31,562	2,98,251	19,688	14,299	5,792	
		ग्रा	3,33,440	22,893	2,50,774	18,206	6,601	5,403	
		ना	71,572	8,669	47,477	1,482	7,698	389	
10	जळगाव	ए	11,69,788	1,15,971	8,76,097	12,928	58,058	6,502	
		ग्रा	7,96,223	76,432	6,09,095	7,136	24,087	5,326	
		ना	3,73,565	39,539	2,67,002	5,792	33,971	1,176	
11	अहमदनगर	ए	13,23,404	1,36,152	8,83,053	16,544	76,285	11,634	
		ग्रा	10,41,393	98,586	7,04,388	11,553	45,271	10,449	
		ना	2,82,011	37,566	1,78,665	4,991	31,014	1,185	
12	पुणे	ए	32,22,457	5,78,090	20,31,309	38,337	2,14,193	14,797	
		ग्रा	11,65,718	2,00,698	7,23,303	19,351	46,708	10,088	
		ना	20,56,739	3,77,392	13,08,006	18,986	1,67,485	4,709	

HOUSING STATISTICS

TABLE No. 4.1

Classification of houses according to use

Population Census, 2011

घरे Census houses used as							
हॉटेल, लॉज इत्यादि Hotel, Lodge Guest House etc.	हॉस्पिटल दवाखाना, Hospital, Dispensary etc.	कारखाने यंत्रशाळा व तात्पुरत्या जागा Factories, workshops and work shed etc.	प्रार्थनालये Places of worship	इतर बिगर- निवासी वापर Other Non- residential use	वापरात असलेल्या बंद गणना घरांची संख्या No. of occupied locked census houses	Total Rural Urban	District
(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(3)	(2)
6,100	4,502	32,664	3,590	1,31,353	13,934	T	Mumbai City
-	-	-	-	-	0	R	
6,100	4,502	32,664	3,590	1,31,353	13,934	U	
11,691	11,084	72,274	8,357	3,24,708	39,902	T	Mumbai Suburban
-	-	-	-	-	0	R	
11,691	11,084	72,274	8,357	3,24,708	39,902	U	
10,785	10,871	72,129	12,478	2,55,579	25,148	T	Thane
2,018	1,387	7,539	4,458	55,653	3,099	R	
8,767	9,484	64,590	8,020	1,99,926	22,049	U	
4,139	2,767	6,665	9,215	1,00,228	7,967	T	Raigad
2,213	1,281	3,675	7,710	68,860	4,299	R	
1,926	1,486	2,990	1,505	31,368	3,668	U	
1,911	1,793	4,775	9,180	1,12,304	4,819	T	Ratnagiri
1,299	1,240	3,495	8,566	1,04,030	3,550	R	
612	553	1,280	614	8,274	1,269	U	
1,326	947	3,078	5,356	58,036	3,939	T	Sindhudurg
945	723	2,267	4,976	53,602	3,279	R	
381	224	811	380	4,434	660	U	
5,044	5,456	22,431	16,713	1,18,131	10,652	T	Nashik
2,209	2,063	7,123	12,318	80,092	4,179	R	
2,835	3,393	15,308	4,395	38,039	6,473	U	
999	1,257	2,743	3,399	33,820	1,815	T	Dhule
550	693	1,259	2,644	28,417	960	R	
449	564	1,484	755	5,403	855	U	
611	943	1,422	2,427	29,118	899	T	Nandurbar
346	636	796	1,972	25,197	616	R	
265	307	626	455	3,921	283	U	
2,371	3,124	6,213	9,499	75,313	3,712	T	Jalgaon
1,306	1,489	2,713	7,117	59,120	2,402	R	
1,065	1,635	3,500	2,382	16,193	1,310	U	
5,325	4,081	11,639	19,372	1,54,502	4,817	T	Ahmednagar
3,487	2,645	7,961	16,889	1,36,895	3,269	R	
1,838	1,436	3,678	2,483	17,607	1,548	U	
14,622	10,892	40,373	25,969	2,28,436	25,439	T	Pune
5,192	2,850	12,907	16,765	1,21,045	6,811	R	
9,430	8,042	27,466	9,204	1,07,391	18,628	U	

								तक्ता क्रमांक /
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
13	सातारा	ए	9,75,471	1,36,448	6,13,970	24,273	47,533	8,499
		ग्रा	7,74,522	1,02,745	4,96,194	20,340	26,675	7,452
		ना	2,00,949	33,703	1,17,776	3,933	20,858	1,047
14	सांगली	ए	8,53,673	97,233	5,65,554	18,144	48,584	5,810
		ग्रा	6,26,872	67,410	4,17,906	13,344	26,936	5,051
		ना	2,26,801	29,823	1,47,648	4,800	21,648	759
15	सोलापूर	ए	11,56,231	1,14,418	8,36,699	20,037	64,928	8,124
		ग्रा	7,79,929	76,877	5,73,018	8,913	30,465	6,847
		ना	3,76,302	37,541	2,63,681	11,124	34,463	1,277
16	कोल्हापूर	ए	11,79,314	1,16,895	7,66,421	48,543	63,465	7,777
		ग्रा	7,96,496	75,969	5,11,276	39,664	28,203	6,347
		ना	3,82,818	40,926	2,55,145	8,879	35,262	1,430
17	औरंगाबाद	ए	9,79,132	98,667	7,20,939	13,796	57,247	6,403
		ग्रा	5,51,789	53,130	4,11,522	6,424	22,187	4,941
		ना	4,27,343	45,537	3,09,417	7,372	35,060	1,462
18	जालना	ए	5,02,830	41,989	3,79,429	7,824	22,859	4,000
		ग्रा	4,04,746	31,415	3,12,603	5,257	13,458	3,604
		ना	98,084	10,574	66,826	2,567	9,401	396
19	परभणी	ए	4,27,239	20,365	3,52,466	6,725	17,592	2,673
		ग्रा	2,93,480	11,882	2,52,040	3,282	5,567	2,074
		ना	1,33,759	8,483	1,00,426	3,443	12,025	599
20	हिंगोली	ए	2,84,369	19,726	2,22,091	4,009	9,413	2,059
		ग्रा	2,42,456	15,988	1,91,309	2,990	5,838	1,892
		ना	41,913	3,738	30,782	1,019	3,575	167
21	बीड	ए	6,98,571	53,486	5,34,713	8,623	30,790	6,459
		ग्रा	5,63,114	41,893	4,38,300	6,260	16,100	5,816
		ना	1,35,457	11,593	96,413	2,363	14,690	643
22	नांदेड	ए	8,21,682	52,732	6,42,226	11,908	41,541	5,920
		ग्रा	5,91,119	31,141	4,78,963	6,976	17,264	4,750
		ना	2,30,563	21,591	1,63,263	4,932	24,277	1,170
23	उस्मानाबाद	ए	4,44,990	36,138	3,42,119	5,751	22,333	3,188
		ग्रा	3,67,158	28,094	2,89,560	4,445	12,817	2,812
		ना	77,832	8,044	52,559	1,306	9,516	376
24	लातूर	ए	5,85,632	36,083	4,64,554	8,251	35,864	3,931
		ग्रा	4,28,616	24,645	3,53,138	5,570	15,863	3,171
		ना	1,57,016	11,438	1,11,416	2,681	20,001	760
25	बुलढाणा	ए	7,28,192	56,638	5,41,469	9,126	31,524	4,211
		ग्रा	5,75,405	38,917	4,36,844	6,341	15,866	3,611
		ना	1,52,787	17,721	1,04,625	2,785	15,658	600
26	अकोला	ए	5,04,235	36,852	3,82,574	7,051	27,431	3,114
		ग्रा	3,08,158	16,658	2,41,936	4,545	8,058	2,380
		ना	1,96,077	20,194	1,40,638	2,506	19,373	734

Table No. 4.1 contd...

(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(3)	(2)
3,633	3,172	8,662	13,443	1,09,499	6,339	T	Satara
2,002	2,004	5,484	11,827	95,704	4,095	R	
1,631	1,168	3,178	1,616	13,795	2,244	U	
2,310	2,797	8,741	8,932	90,979	4,589	T	Sangli
1,412	1,721	5,343	7,539	77,403	2,807	R	
898	1,076	3,398	1,393	13,576	1,782	U	
4,094	3,286	9,572	14,925	73,548	6,600	T	Solapur
2,601	1,796	4,865	11,881	58,892	3,774	R	
1,493	1,490	4,707	3,044	14,656	2,826	U	
3,653	4,390	20,983	9,355	132,281	5,551	T	Kolhapur
2,018	2,392	9,511	7,521	110,503	3,092	R	
1,635	1,998	11,472	1,834	21,778	2,459	U	
3,601	2,431	5,920	9,856	56,169	4,103	T	Aurangabad
1,566	1,021	2,331	7,657	39,567	1,443	R	
2,035	1,410	3,589	2,199	16,602	2,660	U	
1,582	1,371	2,614	5,677	33,844	1,641	T	Jalna
966	944	1,515	4,979	29,038	967	R	
616	427	1,099	698	4,806	674	U	
1,208	907	1,610	3,505	18,951	1,237	T	Parbhani
422	431	558	2,615	14,133	476	R	
786	476	1,052	890	4,818	761	U	
664	612	988	2,536	21,478	793	T	Hingoli
456	449	711	2,227	20,138	458	R	
208	163	277	309	1,340	335	U	
2,904	2,077	3,779	7,172	46,095	2,473	T	Bid
1,939	1,379	2,526	6,345	40,783	1,773	R	
965	698	1,253	827	5,312	700	U	
2,600	1,809	3,521	7,192	49,648	2,585	T	Nanded
1,360	991	1,837	5,940	40,703	1,194	R	
1,240	818	1,684	1,252	8,945	1,391	U	
2,012	1,054	2,376	4,725	23,711	1,583	T	Osmanabad
1,359	727	1,575	4,172	20,535	1,062	R	
653	327	801	553	3,176	521	U	
2,519	1,488	3,686	5,340	22,618	1,298	T	Latur
1,375	835	1,870	4,535	16,838	776	R	
1,144	653	1,816	805	5,780	522	U	
1,628	1,728	3,306	7,051	69,759	1,752	T	Buldana
901	1,026	2,141	5,722	62,722	1,314	R	
727	702	1,165	1,329	7,037	438	U	
1,095	1,750	2,974	4,970	34,896	1,528	T	Akola
515	664	1,154	3,488	28,054	706	R	
580	1,086	1,820	1,482	6,842	822	U	

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
27	वाशिम	ए	3,30,846	19,656	2,52,316	4,599	12,338	2,399
		ग्रा	2,74,925	14,463	2,13,081	3,548	6,790	2,162
		ना	55,921	5,193	39,235	1,051	5,548	237
28	अमरावती	ए	7,81,815	49,696	6,05,823	15,348	36,149	5,684
		ग्रा	5,08,921	27,264	4,06,086	9,379	12,324	4,484
		ना	2,72,894	22,432	1,99,737	5,969	23,825	1,200
29	यवतमाळ	ए	7,98,132	41,230	6,25,698	11,703	33,344	6,072
		ग्रा	6,29,243	27,296	5,02,077	8,336	17,064	5,373
		ना	1,68,889	13,934	1,23,621	3,367	16,280	699
30	वर्धा	ए	3,88,704	27,711	2,93,274	8,246	16,903	3,246
		ग्रा	2,68,486	16,934	2,04,183	5,095	7,671	2,673
		ना	1,20,218	10,777	89,091	3,151	9,232	573
31	नागपूर	ए	13,08,366	1,20,272	9,64,621	28,682	79,048	7,277
		ग्रा	4,30,844	39,218	3,16,375	6,901	13,483	4,504
		ना	8,77,522	81,054	6,48,246	21,781	65,565	2,773
32	भंडारा	ए	3,56,418	30,095	2,69,602	4,815	15,584	3,136
		ग्रा	2,83,843	21,354	2,18,388	3,729	9,342	2,660
		ना	72,575	8,741	51,214	1,086	6,242	476
33	गोर्दिया	ए	3,86,515	27,255	2,80,163	6,665	14,321	3,343
		ग्रा	3,19,702	19,615	2,34,230	5,066	8,161	2,998
		ना	66,813	7,640	45,933	1,599	6,160	345
34	चंद्रपूर	ए	6,84,655	50,493	5,16,427	9,627	28,780	6,507
		ग्रा	4,51,324	26,189	3,43,678	5,885	11,739	5,527
		ना	2,33,331	24,304	1,72,749	3,742	17,041	980
35	गडचिरोली	ए	3,30,840	19,642	2,38,966	5,141	8,540	4,863
		ग्रा	2,93,586	15,252	2,12,755	4,630	5,958	4,563
		ना	37,254	4,390	26,211	511	2,582	300
महाराष्ट्र राज्य		ए	3,35,69,762	37,68,699	2,31,77,085	5,42,163	19,56,484	2,13,833
		ग्रा	1,75,19,193	16,56,922	1,26,44,256	2,99,310	5,55,931	1,65,195
		ना	1,60,50,569	21,11,777	1,05,32,829	2,42,853	14,00,553	48,638

आधार : एच मालिका, महाराष्ट्र - भारताची जनगणना, २०११

Table No. 4.1 contd...

(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(3)	(2)
775	841	1,191	3,402	32,786	543	T	Washim
518	514	785	2,786	29,877	401	R	
257	327	406	616	2,909	142	U	
1,537	2,270	3,986	7,567	50,585	3,170	T	Amravati
712	1,046	1,215	5,475	39,666	1,270	R	
825	1,224	2,771	2,092	10,919	1,900	U	
1,538	1,638	3,288	8,236	63,246	2,139	T	Yavatmal
917	988	1,866	7,079	57,065	1,182	R	
621	650	1,422	1,157	6,181	957	U	
856	1,052	1,683	4,304	29,869	1,560	T	Wardha
507	647	1,029	3,276	25,440	1,031	R	
349	405	654	1,028	4,429	529	U	
2,949	4,429	9,877	10,319	74,375	6,517	T	Nagpur
800	876	1,929	5,198	40,077	1,483	R	
2,149	3,553	7,948	5,121	34,298	5,034	U	
765	940	1,705	3,081	25,534	1,161	T	Bhandara
573	614	1,183	2,556	22,686	758	R	
192	326	522	525	2,848	403	U	
763	836	1,890	3,523	46,302	1,454	T	Gondiya
535	596	1,267	3,054	43,044	1,136	R	
228	240	623	469	3,258	318	U	
1,423	1,616	2,626	5,849	59,246	2,061	T	Chandrapur
742	852	1,457	4,140	50,005	1,110	R	
681	764	1,169	1,709	9,241	951	U	
525	674	1,129	2,253	47,870	1,237	T	Gadchiroli
369	541	801	2,069	45,699	949	R	
156	133	328	184	2,171	288	U	
1,09,558	1,00,885	3,82,513	2,78,768	28,34,817	2,04,957	T	Maharashtra State
44,130	38,061	1,02,688	2,05,496	17,41,483	65,721	R	
65,428	62,824	2,79,825	73,272	10,93,334	1,39,236	U	

Source : H-Series, Maharashtra - Census of India, 2011

4. गृहविषयक सांख्यिकी / HOUSING STATISTICS

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 4.2

वापरातील खोल्यांच्या संख्येनुसार कुटुंबांची संख्या / Households by number of rooms occupied

जनगणना / Population Census, 2011

अ.क्र. Sr. No.	जिल्हा	एकूण ग्रामीण नागरी	वापरातील खोल्यांच्या संख्येनुसार कुटुंबे								बेघर कुटुंबे Houseless households	Total Rural Urban	District
			एकूण Total	वेगळी खोली नसलेले No Exclusive room	१ खोली 1 Room	२ खोल्या 2 Rooms	३ खोल्या 3 Rooms	४ खोल्या 4 Rooms	५ खोल्या 5 Rooms	६ व अधिक 6 & more Rooms			
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(3)	(2)
1	मुंबई शहर	ए	6,37,738	59,204	4,00,177	1,00,937	49,372	18,377	5,325	4,346	10,762	T	Mumbai City
		ग्रा	-	-	-	-	-	-	-	-	0	R	
		ना	6,37,738	59,204	4,00,177	1,00,937	49,372	18,377	5,325	4,346	10,762	U	
2	मुंबई उपनगर	ए	20,27,743	1,45,133	11,26,032	4,54,631	2,15,718	59,342	12,382	14,505	4,512	T	Mumbai Suburban
		ग्रा	-	-	-	-	-	-	-	-	0	R	
		ना	20,27,743	1,45,133	11,26,032	4,54,631	2,15,718	59,342	12,382	14,505	4,512	U	
3	ठाणे	ए	24,30,616	1,20,417	11,09,216	7,87,371	3,03,405	76,471	17,313	16,423	5,984	T	Thane
		ग्रा	5,26,397	39,533	2,45,230	1,57,729	56,770	18,647	4,432	4,056	1,244	R	
		ना	19,04,219	80,884	8,63,986	6,29,642	2,46,635	57,824	12,881	12,367	4,740	U	
4	रायगड	ए	5,96,514	22,708	2,02,630	2,11,589	1,05,866	36,654	8,782	8,285	1,951	T	Raigad
		ग्रा	3,76,520	16,126	1,40,302	1,34,851	53,950	20,666	5,378	5,247	1,469	R	
		ना	2,19,994	6,582	62,328	76,738	51,916	15,988	3,404	3,038	482	U	
5	रत्नागिरी	ए	3,93,379	15,472	1,28,979	1,36,313	64,690	29,556	9,505	8,864	1,160	T	Ratnagiri
		ग्रा	3,33,645	13,468	1,15,470	1,15,228	51,603	23,928	7,316	6,632	1,083	R	
		ना	59,734	2,004	13,509	21,085	13,087	5,628	2,189	2,232	77	U	
6	सिंधुदुर्ग	ए	2,05,119	7,540	49,140	65,002	38,766	25,881	9,189	9,601	411	T	Sindhudurg
		ग्रा	1,80,494	7,077	44,824	57,589	32,629	22,435	7,920	8,020	355	R	
		ना	24,625	463	4,316	7,413	6,137	3,446	1,269	1,581	56	U	
7	नाशिक	ए	11,80,293	66,126	5,15,406	3,74,694	1,41,208	50,769	15,284	16,806	3,352	T	Nashik
		ग्रा	6,61,977	40,649	3,06,334	2,19,750	61,982	21,417	5,093	6,752	1,765	R	
		ना	5,18,316	25,477	2,09,072	1,54,944	79,226	29,352	10,191	10,054	1,587	U	
8	धुळे	ए	4,08,700	20,936	1,77,830	1,27,835	56,422	16,634	4,719	4,324	939	T	Dhule
		ग्रा	2,98,915	16,642	1,42,449	92,041	36,133	8,147	1,646	1,857	774	R	
		ना	1,09,785	4,294	35,381	35,794	20,289	8,487	3,073	2,467	165	U	

तक्ता क्रमांक /TABLE No. 4.2 contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(3)	(2)
9	नंदुरबार	ए	3,19,623	13,982	1,93,672	74,663	25,152	7,566	2,130	2,458	1,227	T	Nandurbar
		ग्रा	2,70,533	12,883	1,77,979	58,776	15,500	3,599	751	1,045	1,007	R	
		ना	49,090	1,099	15,693	15,887	9,652	3,967	1,379	1,413	220	U	
10	जळगाव	ए	8,91,657	36,246	3,96,241	3,10,994	99,454	31,382	8,007	9,333	1,846	T	Jalgaon
		ग्रा	6,18,314	25,378	2,96,938	2,16,557	56,932	15,401	3,024	4,084	1,143	R	
		ना	2,73,343	10,868	99,303	94,437	42,522	15,981	4,983	5,249	703	U	
11	अहमदनगर	ए	9,01,748	38,914	4,52,168	2,70,549	85,816	34,258	9,486	10,557	1,899	T	Ahmednagar
		ग्रा	7,17,718	31,781	3,80,737	2,16,483	56,829	21,009	4,981	5,898	1,498	R	
		ना	1,84,030	7,133	71,431	54,066	28,987	13,249	4,505	4,659	401	U	
12	पुणे	ए	20,76,607	96,829	8,67,524	5,94,089	3,29,621	1,25,046	33,233	30,265	3,418	T	Pune
		ग्रा	7,44,114	28,871	3,29,177	2,47,502	86,229	35,019	8,451	8,865	1,427	R	
		ना	13,32,493	67,958	5,38,347	3,46,587	2,43,392	90,027	24,782	21,400	1,991	U	
13	सातारा	ए	6,39,999	28,569	2,25,146	2,19,428	1,00,309	42,302	12,079	12,166	1,751	T	Satara
		ग्रा	5,18,187	22,788	1,84,081	1,85,534	78,999	31,218	7,889	7,678	1,527	R	
		ना	1,21,812	5,781	41,065	33,894	21,310	11,084	4,190	4,488	224	U	
14	सांगली	ए	5,85,227	15,749	1,91,117	2,04,264	97,160	49,474	13,713	13,750	626	T	Sangli
		ग्रा	4,32,579	11,158	1,39,664	1,59,600	70,680	34,185	8,804	8,488	447	R	
		ना	1,52,648	4,591	51,453	44,664	26,480	15,289	4,909	5,262	179	U	
15	सोलापूर	ए	8,58,981	25,802	3,85,265	2,83,726	95,336	44,334	12,257	12,261	1,499	T	Solapur
		ग्रा	5,83,706	13,753	2,72,920	2,02,722	55,672	26,873	6,010	5,756	944	R	
		ना	2,75,275	12,049	1,12,345	81,004	39,664	17,461	6,247	6,505	555	U	
16	कोल्हापूर	ए	8,21,483	41,561	2,16,170	2,61,733	1,83,797	74,210	22,458	21,554	1,019	T	Kolhapur
		ग्रा	5,56,628	21,107	1,34,398	1,89,667	1,36,431	49,596	13,383	12,046	691	R	
		ना	2,64,855	20,454	81,772	72,066	47,366	24,614	9,075	9,508	328	U	
17	औरंगाबाद	ए	7,36,587	33,488	3,30,324	2,34,204	79,415	36,644	10,692	11,820	888	T	Aurangabad
		ग्रा	4,19,120	16,854	2,12,884	1,43,761	29,306	11,334	2,127	2,854	465	R	
		ना	3,17,467	16,634	1,17,440	90,443	50,109	25,310	8,565	8,966	423	U	
18	जालना	ए	3,88,116	11,443	1,86,719	1,30,649	36,017	14,443	4,029	4,816	594	T	Jalna
		ग्रा	3,18,563	9,829	1,62,306	1,08,318	24,886	8,857	1,994	2,373	352	R	
		ना	69,553	1,614	24,413	22,331	11,131	5,586	2,035	2,443	242	U	

तक्ता क्रमांक /TABLE No. 4.2 contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(3)	(2)
19	परभणी	ए	3,60,186	5,336	1,45,908	1,32,654	43,230	20,364	6,210	6,484	319	T	Parbhani
		ग्रा	2,56,063	4,021	1,14,847	95,457	25,298	10,976	2,629	2,835	165	R	
		ना	1,04,123	1,315	31,061	37,197	17,932	9,388	3,581	3,649	154	U	
20	हिंगोली	ए	2,27,041	4,517	86,442	91,014	26,662	12,001	3,221	3,184	200	T	Hingoli
		ग्रा	1,95,143	4,019	75,852	79,675	21,963	9,431	2,152	2,051	149	R	
		ना	31,898	498	10,590	11,339	4,699	2,570	1,069	1,133	51	U	
21	बीड	ए	5,45,073	23,805	2,91,380	1,56,819	43,095	18,219	5,635	6,120	900	T	Beed
		ग्रा	4,46,114	19,905	2,57,107	1,25,519	27,414	10,436	2,701	3,032	729	R	
		ना	98,959	3,900	34,273	31,300	15,681	7,783	2,934	3,088	171	U	
22	नांदेड	ए	6,56,303	15,854	2,77,653	2,32,802	70,637	37,221	10,634	11,502	881	T	Nanded
		ग्रा	4,87,624	13,084	2,25,089	1,75,550	42,068	21,308	4,947	5,578	452	R	
		ना	1,68,679	2,770	52,564	57,252	28,569	15,913	5,687	5,924	429	U	
23	उस्मानाबाद	ए	3,48,760	7,176	1,36,500	1,31,286	41,330	20,817	5,906	5,745	747	T	Osmanabad
		ग्रा	2,94,816	6,344	1,21,338	1,12,895	31,897	15,126	3,700	3,516	574	R	
		ना	53,944	832	15,162	18,391	9,433	5,691	2,206	2,229	173	U	
24	लातूर	ए	4,74,149	9,327	1,74,599	1,75,876	60,533	33,827	10,342	9,645	624	T	Latur
		ग्रा	3,59,858	6,465	1,36,309	1,42,152	41,723	22,409	5,601	5,199	438	R	
		ना	1,14,291	2,862	38,290	33,724	18,810	11,418	4,741	4,446	186	U	
25	बुलढाणा	ए	5,53,031	18,061	2,53,911	1,92,985	54,781	21,804	5,865	5,624	798	T	Buldhana
		ग्रा	4,45,247	14,955	2,16,497	1,56,330	37,511	13,990	2,962	3,002	545	R	
		ना	1,07,784	3,106	37,414	36,655	17,270	7,814	2,903	2,622	253	U	
26	ओला	ए	3,91,135	15,365	1,77,776	1,25,936	43,691	17,798	5,499	5,070	837	T	Akola
		ग्रा	2,47,752	8,647	1,25,002	82,607	20,556	7,687	1,728	1,525	454	R	
		ना	1,43,383	6,718	52,774	43,329	23,135	10,111	3,771	3,545	383	U	
27	वाशिम	ए	2,57,892	5,066	1,00,020	1,04,718	30,767	11,685	3,023	2,613	257	T	Washim
		ग्रा	2,17,490	4,192	87,158	90,371	23,828	8,461	1,854	1,626	167	R	
		ना	40,402	874	12,862	14,347	6,939	3,224	1,169	987	90	U	
28	अमरावती	ए	6,37,446	19,937	2,44,204	2,29,677	85,806	36,456	11,662	9,704	1,272	T	Amravati
		ग्रा	4,24,563	14,436	1,77,362	1,62,721	47,297	15,475	3,896	3,376	843	R	
		ना	2,12,883	5,501	66,842	66,956	38,509	20,981	7,766	6,328	429	U	

तक्ता क्रमांक /TABLE No. 4.2 contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(3)	(2)
29	यवतमाळ	ए	6,40,385	17,366	2,32,696	2,54,420	81,049	35,563	10,706	8,585	744	T	Yavatmal
		ग्रा	5,13,041	14,887	1,96,603	2,11,737	56,899	22,726	5,671	4,518	521	R	
		ना	1,27,344	2,479	36,093	42,683	24,150	12,837	5,035	4,067	223	U	
30	वर्धा	ए	3,02,680	8,695	91,157	1,20,430	50,205	20,359	6,629	5,205	1,189	T	Wardha
		ग्रा	2,10,284	6,597	66,729	89,591	31,112	11,088	2,961	2,206	995	R	
		ना	92,396	2,098	24,428	30,839	19,093	9,271	3,668	2,999	194	U	
31	नागपूर	ए	9,95,808	26,739	2,72,097	3,36,283	2,08,408	93,093	31,680	27,508	2,689	T	Nagpur
		ग्रा	3,24,568	11,802	1,03,032	1,31,898	53,079	16,719	4,500	3,538	966	R	
		ना	6,71,240	14,937	1,69,065	2,04,385	1,55,329	76,374	27,180	23,970	1,723	U	
32	भंडारा	ए	2,75,773	6,336	70,873	1,11,504	60,876	16,560	5,124	4,500	352	T	Bhandara
		ग्रा	2,23,299	5,349	63,904	92,361	45,536	10,605	2,887	2,657	260	R	
		ना	52,474	987	6,969	19,143	15,340	5,955	2,237	1,843	92	U	
33	गोंदिया	ए	2,89,431	5,162	86,976	1,14,780	57,377	16,510	4,479	4,147	438	T	Gondiya
		ग्रा	2,41,802	4,636	79,515	97,861	43,831	11,170	2,612	2,177	313	R	
		ना	47,629	526	7,461	16,919	13,546	5,340	1,867	1,970	125	U	
34	चंद्रपूर	ए	5,29,612	11,698	1,60,876	2,10,835	93,711	34,895	9,970	7,627	965	T	Chandrapur
		ग्रा	3,52,643	8,961	1,21,166	1,48,962	51,037	15,494	3,884	3,139	682	R	
		ना	1,76,969	2,737	39,710	61,873	42,674	19,401	6,086	4,488	283	U	
35	गडचिरोली	ए	2,45,745	7,156	68,219	1,07,964	41,257	13,797	3,777	3,575	430	T	Gadchiroli
		ग्रा	2,18,935	6,800	63,570	98,097	34,117	10,935	2,724	2,692	372	R	
		ना	26,810	356	4,649	9,867	7,140	2,862	1,053	883	58	U	
		ए	2,38,30,580	10,07,715	1,00,25,043	76,72,654	32,00,939	12,34,312	3,50,945	3,38,972	57,480	T	
	महाराष्ट्र राज्य	ग्रा	1,30,16,652	4,82,997	55,16,773	45,99,892	15,39,697	5,86,367	1,46,608	1,44,318	24,816	R	Maharashtra State
		ना	1,08,13,928	5,24,718	45,08,270	30,72,762	16,61,242	6,47,945	2,04,337	1,94,654	32,664	U	

आधार : एच मालिका, महाराष्ट्र - भारताची जनगणना, २०११

Source: H-Series, Maharashtra - Census of India, 2011

4. गृहविषयक सांख्यिकी / HOUSING STATISTICS

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 4.3

वापरातील निवासी घरे व प्रत्येक घरामागे व्यक्तींची संख्या

Occupied Residential Houses and Number of Persons per House

जनगणना, २००१ / Population Census, 2001

अ.क्र. Sr. No.	जिल्हा	एकूण कुटुंबे Total house- holds	संस्थांतील कुटुंबे Institu- tional house- holds	वापरातील निवासी घरे / Occupied Residential Houses			वापरातील निवासी घरामागे व्यक्तींची संख्या Persons per occupied Census House			District
				ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total	ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(2)
1	मुंबई शहर	6,77,163	5,705	0	9,76,597	9,76,597	--	3.42	3.42	Mumbai City
2	मुंबई उपनगर	18,38,426	5,005	0	24,27,994	24,27,994	--	3.56	3.56	Mumbai Sub.
3	ठाणे	17,55,124	5,847	5,43,690	18,16,873	23,60,563	4.10	3.25	3.44	Thane
4	रायगड	4,78,933	1,662	5,15,988	1,70,667	6,86,655	3.24	3.13	3.22	Raigad
5	रत्नागिरी	3,77,366	790	4,90,417	57,965	5,48,382	3.07	3.32	3.09	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	1,92,666	477	2,67,089	29,397	2,96,486	2.94	2.80	2.93	Sindhudurg
7	नाशिक	9,15,137	3,976	6,98,559	5,05,310	12,03,869	4.38	3.83	4.15	Nashik
8	धुळे	3,24,557	883	3,23,049	1,01,926	4,24,975	3.91	4.37	4.02	Dhule
9	नंदुरबार	2,45,421	1,024	2,62,259	48,594	3,10,853	4.23	4.17	4.22	Nandurbar
10	जळगाव	7,32,767	1,743	6,84,096	2,55,145	9,39,241	3.84	4.13	3.92	Jalgaon
11	अहमदनगर	7,76,787	2,075	8,46,995	2,11,378	10,58,373	3.82	3.80	3.82	Ahmednagar
12	पुणे	1,5,17,041	5,284	8,09,458	12,59,950	20,69,408	3.75	3.33	3.49	Pune
13	सातारा	5,70,606	1,289	6,80,941	1,14,114	7,95,055	3.54	3.49	3.53	Satara
14	सांगली	5,06,593	1,000	5,06,932	1,75,408	6,82,340	3.85	3.61	3.79	Sangli
15	सोलापूर	7,35,092	1,847	6,42,727	2,92,583	9,35,310	4.08	4.19	4.12	Solapur
16	कोल्हापूर	7,12,349	1,063	6,46,299	2,85,825	9,32,124	3.83	3.67	3.78	Kolhapur
17	औरंगाबाद	5,49,898	1,371	4,28,338	2,57,238	6,85,576	4.23	4.23	4.23	Aurangabad
18	जालना	3,03,886	617	3,12,092	65,851	3,77,943	4.18	4.68	4.27	Jalna
19	परभणी	2,78,702	501	2,35,979	1,00,637	3,36,616	4.42	4.82	4.54	Parbhani
20	हिंगोली	1,80,695	321	1,88,131	30,914	2,19,045	4.43	4.98	4.51	Hingoli
21	बीड	4,14,973	750	4,64,763	88,264	5,53,027	3.82	4.39	3.91	Beed
22	नांदेड	5,27,875	1,323	4,91,465	1,51,234	6,42,699	4.45	4.56	4.48	Nanded
23	उस्मानाबाद	2,95,750	947	3,09,827	55,514	3,65,341	4.05	4.20	4.07	Osmanabad
24	लातूर	3,81,600	915	3,39,844	1,00,212	4,40,056	4.68	4.89	4.73	Latur
25	बुलढाणा	4,45,634	710	4,59,965	1,19,459	5,79,424	3.82	3.96	3.85	Buldhana
26	अकोला	3,19,947	530	2,51,960	1,42,975	3,94,935	3.98	4.39	4.13	Akola
27	वाशिम	2,00,958	360	2,19,160	39,946	2,59,106	3.84	4.47	3.94	Washim
28	अमरावती	5,26,230	1,087	4,32,034	2,14,167	6,46,201	3.95	4.20	4.03	Amravati
29	यवतमाळ	5,18,214	1,211	5,23,928	1,13,336	6,37,264	3.82	4.03	3.86	Yavatmal
30	वर्धा	2,70,502	763	2,44,053	85,768	3,29,821	3.74	3.79	3.75	Wardha
31	नागपूर	8,38,599	1,660	3,75,221	6,21,000	9,96,221	3.87	4.21	4.08	Nagpur
32	भंडारा	2,44,531	237	2,56,348	45,534	3,01,882	3.75	3.86	3.76	Bhandara
33	गोंदिया	2,49,720	316	2,90,121	35,768	3,25,889	3.64	4.01	3.68	Gondiya
34	चंद्रपूर	4,62,632	1,012	4,07,842	1,75,542	5,83,384	3.45	3.79	3.55	Chandrapur
35	गडचिरोली	2,10,362	626	2,59,425	19,309	2,78,734	3.48	3.48	3.48	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		1,95,76,736	54,927	1,44,08,995	1,11,92,394	2,56,01,389	3.87	3.67	3.78	Maharashtra State

आधार : एच मालिका, महाराष्ट्र - भारताची जनगणना, २०११ / Source: H-Series, Maharashtra - Census of India, 2011

4. गृहविषयक सांख्यिकी / HOUSING STATISTICS

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 4.4

बेघर कुटुंबे व बेघर लोकसंख्या / Houseless households and houseless population

जनगणना, २०११ / Population Census, 2011

अ.क्र. Sr.No.	जिल्हा	बेघर कुटुंबे Houseless Households	बेघर लोकसंख्या Houseless Population	एकूण लोकसंख्या Total population	बेघर लोकसंख्येची एकूण लोकसंख्येशी टक्केवारी Percentage of Houseless population to total population	District
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(2)
1	मुंबई शहर	10,762	38,339	30,85,411	1.24	Mumbai City
2	मुंबई उपनगर	4,512	19,077	93,56,962	0.2	Mumbai Suburban
3	ठाणे	5,984	19,287	1,10,60,148	0.17	Thane
4	रायगड	1,951	7,532	26,34,200	0.29	Raigad
5	रत्नागिरी	1,160	4,351	16,15,069	0.27	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	411	1,472	8,49,651	0.17	Sindhudurg
7	नाशिक	3,352	11,811	61,07,187	0.19	Nashik
8	धुळे	939	4,281	20,50,862	0.21	Dhule
9	नंदुरबार	1,227	5,366	16,48,295	0.33	Nandurbar
10	जळगाव	1,846	7,663	42,29,917	0.18	Jalgaon
11	अहमदनगर	1,899	7,657	45,43,159	0.17	Ahmednagar
12	पुणे	3,418	11,729	94,29,408	0.12	Pune
13	सातारा	1,751	6,548	30,03,741	0.22	Satara
14	सांगली	626	2,277	28,22,143	0.08	Sangli
15	सोलापूर	1,499	5,113	43,17,756	0.12	Salapur
16	कोल्हापूर	1,019	3,417	38,76,001	0.09	Kolhapur
17	औरंगाबाद	888	3,048	37,01,282	0.08	Aurangabad
18	जालना	594	2,357	19,59,046	0.12	Jalna
19	परभणी	319	1,134	18,36,086	0.06	Parbhani
20	हिंगोली	200	872	11,77,345	0.07	Hingoli
21	बीड	900	3,663	25,85,049	0.14	Beed
22	नांदेड	881	3,515	33,61,292	0.1	Nanded
23	उस्मानाबाद	747	3,181	16,57,576	0.19	Osmanabad
24	लातूर	624	2,709	24,54,196	0.11	Latur
25	बुलढाणा	798	2,959	25,86,258	0.11	Buldhana
26	अकोला	837	2,808	18,13,906	0.15	Akola
27	वाशिम	257	1,066	11,97,160	0.09	Washim
28	अमरावती	1,272	4,556	28,88,445	0.16	Amravati
29	यवतमाळ	744	2,550	27,72,348	0.09	Yavatmal
30	वर्धा	1,189	4,071	13,00,774	0.31	Wardha
31	नागपूर	2,689	8,323	46,53,570	0.18	Nagpur
32	भंडारा	352	1,427	12,00,334	0.12	Bhandara
33	गोंदिया	438	1,507	13,22,507	0.11	Gondiya
34	चंद्रपूर	965	3,482	22,04,307	0.16	Chandrapur
35	गडचिरोली	430	1,760	10,72,942	0.16	Gadchiroli
	महाराष्ट्र राज्य	57,480	2,10,908	11,23,74,333	0.19	Maharashtra State

आधार : एच मालिका, महाराष्ट्र - भारताची जनगणना, २०११ / Source: H-Series, Maharashtra - Census of India, 2011

4. गृहविषयक सांख्यिकी / HOUSING STATISTICS

तक्ता क्रमांक / TABLE No.4.5 (A)

राहात्या घरांच्या छप्परासाठी वापरलेल्या प्रमुख सामानानुसार कुटुंबांचे वर्गीकरण / Households by Pre dominant material used for roof of houses occupied
जनगणना / Population Census, 2011

अ.क्र. Sr. No.	जिल्हा	ग्रामीण नागरी एकूण	एकूण कुटुंबे Total Number of Households	गवत,पाने, लाकूड, बांबू, चिखल, इ. Grass, Thatch, Wood, Bamboo Mud etc.	प्लॅस्टिक पॉलिथिन Plastic Polythene	Hand- Made Tiles	Machine Made Tiles	जी.आय. धातु, अॅस्बे स्टॉसचे पत्रे G.I., Metal Asbestos, Sheets	बिटा Brick	दगड Stone	काँक्रीट Concrete	इतर प्रकारचे सामान Any other Material	Rural Urban Total	District	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(3)	(2)	
1	मुंबई शहर	ए	637,738	9,963	4,247	8,372	45,505	1,53,924	9,250	29,861	3,69,433	7,183	T	Mumbai City	
		ग्रा	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		R
		ना	6,37,738	9,963	4,247	8,372	45,505	1,53,924	9,250	29,861	3,69,433	7,183	U		
2	मुंबई उपनगर	ए	20,27,743	11,656	27,515	11,238	70,436	8,41,411	24,548	1,10,592	9,11,370	18,977	T.	Mumbai Suburban	
		ग्रा	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		R
		ना	20,27,743	11,656	27,515	11,238	70,436	8,41,411	24,548	1,10,592	9,11,370	18,977	U		
3	ठाणे	ए	24,30,616	43,606	19,079	69,560	3,78,907	6,70,929	19,768	81,412	11,31,013	16,342	T.	Thane	
		ग्रा	5,26,397	32,386	4,918	39,889	2,60,158	1,23,629	1,674	11,409	49,710	2,624	R		
		ना	19,04,219	11,220	14,161	29,671	1,18,749	5,47,300	18,094	70,003	10,81,303	13,718	U		
4	रायगड	ए	5,96,514	19,020	3,935	31,614	2,65,769	1,00,953	2,236	16,250	1,52,761	3,976	T.	Raigad	
		ग्रा	3,76,520	11,879	1,754	25,401	2,32,320	66,452	979	8,776	26,530	2,429	R		
		ना	2,19,994	7,141	2,181	6,213	33,449	34,501	1,257	7,474	1,26,231	1,547	U		
5	रत्नागिरी	ए	3,93,379	2,815	2,325	10,404	2,84,965	42,206	776	4,429	44,404	1,055	T.	Ratnagiri	
		ग्रा	3,33,645	2,445	1,052	8,225	2,64,122	35,178	540	3,641	17,584	858	R		
		ना	59,734	370	1,273	2,179	20,843	7,028	236	788	26,820	197	U		
6	सिंधुदुर्ग	ए	2,05,119	2,844	894	25,160	1,40,613	8,955	1,229	1,646	23,150	628	T.	Sindhudurg	
		ग्रा	1,80,494	2,617	657	23,301	1,27,498	8,149	814	1,427	15,485	546	R		
		ना	24,625	227	237	1,859	13,115	806	415	219	7,665	82	U		
7	नाशिक	ए	11,80,293	1,32,811	7,797	61,206	2,03,551	4,14,339	4,781	30,512	3,15,720	9,576	T	Nashik	
		ग्रा	6,61,977	1,03,674	4,803	48,778	1,75,962	2,50,035	2,670	15,739	54,990	5,326	R		
		ना	5,18,316	29,137	2,994	12,428	27,589	1,64,304	2,111	14,773	2,60,730	4,250	U		

तक्ता क्रमांक /TABLE No. 4.5 (A) contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(3)	(2)
8	धुळे	ए	4,08,700	1,47,806	1,783	32,099	27,361	96,432	1,852	6,874	90,720	3,773	T	Dhule
		ग्रा	2,98,915	1,38,448	1,418	31,588	26,296	63,271	1,221	4,533	29,735	2,405	R	
		ना	1,09,785	9,358	365	511	1,065	33,161	631	2,341	60,985	1,368	U	
9	नंदुरबार	ए	3,19,623	44,562	2,173	1,22,141	52,735	58,749	1,207	4,946	31,434	1,676	T	Nandurbar
		ग्रा	2,70,533	42,219	1,757	1,18,688	49,024	40,996	654	3,587	12,282	1,326	R	
		ना	49,090	2,343	416	3,453	3,711	17,753	553	1,359	19,152	350	U	
10	जळगाव	ए	8,91,657	2,11,962	3,886	11,189	7,204	3,47,330	6,978	20,203	2,72,213	10,692	T	Jalgaon
		ग्रा	6,18,314	1,87,691	3,117	9,304	3,842	2,69,519	4,983	14,035	1,17,776	8,047	R	
		ना	2,73,343	24,271	769	1,885	3,362	77,811	1,995	6,168	1,54,437	2,645	U	
11	अहमदनगर	ए	9,01,748	1,37,867	4,064	10,437	65,492	4,62,973	4,006	24,007	1,83,890	9,012	T	Ahmadnagar
		ग्रा	7,17,718	1,26,508	3,329	9,168	62,611	3,94,821	2,858	18,218	94,069	6,136	R	
		ना	1,84,030	11,359	735	1,269	2,881	68,152	1,148	5,789	89,821	2,876	U	
12	पुणे	ए	20,76,607	61,597	10,202	34,871	1,82,365	7,52,408	12,076	54,231	9,53,157	15,700	T	Pune
		ग्रा	7,44,114	46,257	3,969	24,108	1,50,618	3,55,554	3,276	23,358	1,31,344	5,630	R	
		ना	13,32,493	15,340	6,233	10,763	31,747	3,96,854	8,800	30,873	8,21,813	10,070	U	
13	सातारा	ए	6,39,999	23,816	3,366	25,312	1,25,663	3,37,366	1,685	16,097	1,03,027	3,667	T	Satara
		ग्रा	5,18,187	20,897	2,624	23,813	1,21,959	2,86,330	1,421	12,646	45,983	2,514	R	
		ना	1,21,812	2,919	742	1,499	3,704	51,036	264	3,451	57,044	1,153	U	
14	सांगली	ए	5,85,227	52,575	4,044	19,445	1,94,487	1,64,791	2,096	26,449	1,17,339	4,001	T	Sangli
		ग्रा	4,32,579	51,219	2,754	13,844	1,59,698	1,23,684	1,482	21,539	55,352	3,007	R	
		ना	1,52,648	1,356	1,290	5,601	34,789	41,107	614	4,910	61,987	994	U	
15	सोलापूर	ए	8,58,981	1,20,914	3,602	4,669	8,969	4,98,212	3,927	32,437	1,79,217	7,034	T	Solapur
		ग्रा	5,83,706	1,13,028	2,435	3,109	6,174	3,54,922	1,991	18,708	77,970	5,369	R	
		ना	2,75,275	7,886	1,167	1,560	2,795	1,43,290	1,936	13,729	1,01,247	1,665	U	
16	कोल्हापूर	ए	8,21,483	22,236	3,914	65,077	4,57,645	80,850	2,068	14,849	1,71,761	3,083	T	Kolhapur
		ग्रा	5,56,628	16,708	2,336	49,928	3,75,136	42,861	1,261	8,394	58,464	1,540	R	
		ना	2,64,855	5,528	1,578	15,149	82,509	37,989	807	6,455	1,13,297	1,543	U	
17	औरंगाबाद	ए	7,36,587	78,348	2,606	16,172	5,656	3,86,504	6,030	26,837	2,08,530	5,904	T	Aurangabad
		ग्रा	4,19,120	64,204	1,709	12,215	3,439	2,68,550	3,255	16,237	45,507	4,004	R	
		ना	3,17,467	14,144	897	3,957	2,217	1,17,954	2,775	10,600	1,63,023	1,900	U	
18	जालना	ए	3,88,116	35,411	1,519	5,742	4,319	2,77,411	2,906	12,144	44,748	3,916	T	Jalna
		ग्रा	3,18,563	32,846	1,350	4,827	3,323	2,41,732	2,055	9,307	20,285	2,838	R	
		ना	69,553	2,565	169	915	996	35,679	851	2,837	24,463	1,078	U	

तक्ता क्रमांक /TABLE No. 4.5 (A) contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(3)	(2)
19	परभणी	ए	3,60,186	22,208	1,224	4,199	3,794	2,38,653	3,080	15,857	68,070	3,101	T	Parbhani
		ग्रा	2,56,063	19,132	869	3,356	2,933	1,86,954	1,881	11,991	26,601	2,346	R	
		ना	1,04,123	3,076	355	843	861	51,699	1,199	3,866	41,469	755	U	
20	हिंगोली	ए	2,27,041	9,245	794	2,119	2,519	1,76,434	892	4,818	29,118	1,102	T	Hingoli
		ग्रा	1,95,143	8,766	738	1,998	2,189	1,57,936	827	4,092	17,699	898	R	
		ना	31,898	479	56	121	330	18,498	65	726	11,419	204	U	
21	बीड	ए	5,45,073	51,909	2,469	4,310	4,862	3,68,788	2,706	16,098	89,097	4,834	T	Bid
		ग्रा	4,46,114	47,380	2,137	3,563	3,518	3,24,135	2,244	13,372	46,030	3,735	R	
		ना	98,959	4,529	332	747	1,344	44,653	462	2,726	43,067	1,099	U	
22	नांदेड	ए	6,56,303	20,039	3,472	1,03,302	25,475	3,54,677	3,286	18,867	1,23,071	4,114	T	Nanded
		ग्रा	4,87,624	17,075	2,988	94,906	20,717	2,83,480	2,355	14,127	48,939	3,037	R	
		ना	1,68,679	2,964	484	8,396	4,758	71,197	931	4,740	74,132	1,077	U	
23	उस्मानाबाद	ए	3,48,760	22,008	1,934	6,423	1,760	2,39,370	1,968	14,137	58,516	2,644	T	Osmanabad
		ग्रा	2,94,816	20,246	1,677	5,703	1,301	2,12,072	1,651	12,271	37,628	2,267	R	
		ना	53,944	1,762	257	720	459	27,298	317	1,866	20,888	377	U	
24	लातूर	ए	4,74,149	19,825	1,659	7,536	2,348	2,94,338	3,276	18,123	1,24,397	2,647	T	Latur
		ग्रा	3,59,858	18,512	1,306	7,029	1,444	2,52,588	2,523	13,865	60,551	2,040	R	
		ना	1,14,291	1,313	353	507	904	41,750	753	4,258	63,846	607	U	
25	बुलढाणा	ए	5,53,031	29,404	2,106	19,582	4,572	3,74,676	3,500	8,642	1,05,976	4,573	T	Buldana
		ग्रा	4,45,247	27,322	1,858	17,907	3,928	3,21,960	2,569	7,017	58,910	3,776	R	
		ना	1,07,784	2,082	248	1,675	644	52,716	931	1,625	47,066	797	U	
26	ओला	ए	3,91,135	14,806	3,692	95,545	19,650	1,35,505	2,345	7,974	1,08,862	2,756	T	Akola
		ग्रा	2,47,752	11,061	2,844	77,653	13,522	96,495	1,366	4,547	38,558	1,706	R	
		ना	1,43,383	3,745	848	17,892	6,128	39,010	979	3,427	70,304	1,050	U	
27	वाशिम	ए	2,57,892	9,528	1,067	5,458	3,072	2,00,073	648	3,445	32,943	1,658	T	Washim
		ग्रा	2,17,490	8,710	938	5,256	2,759	1,76,822	527	2,131	18,970	1,377	R	
		ना	40,402	818	129	202	313	23,251	121	1,314	13,973	281	U	
28	अमरावती	ए	6,37,446	25,611	8,028	2,23,082	43,615	1,59,226	3,696	12,909	1,57,440	3,839	T	Amravati
		ग्रा	4,24,563	21,414	6,199	1,87,666	32,152	1,12,902	2,272	7,425	52,272	2,261	R	
		ना	2,12,883	4,197	1,829	35,416	11,463	46,324	1,424	5,484	1,05,168	1,578	U	

तक्ता क्रमांक /TABLE No. 4.5 (A) contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(3)	(2)
29	यवतमाळ	ए	6,40,385	10,160	1,642	45,718	52,984	4,11,948	1,883	11,474	1,00,188	4,388	T	Yavatmal
		ग्रा	5,13,041	9,208	1,372	42,830	47,539	3,58,680	1,462	8,757	39,716	3,477	R	
		ना	1,27,344	952	270	2,888	5,445	53,268	421	2,717	60,472	911	U	
30	वर्धा	ए	3,02,680	6,312	2,431	64,947	45,234	78,982	1,194	5,732	96,222	1,626	T	Wardha
		ग्रा	2,10,284	5,368	1,755	58,120	36,455	62,372	800	3,651	40,744	1,019	R	
		ना	92,396	944	676	6,827	8,779	16,610	394	2,081	55,478	607	U	
31	नागपूर	ए	9,95,808	26,381	8,548	1,46,181	1,73,842	1,11,688	8,337	20,116	4,97,863	2,852	T	Nagpur
		ग्रा	3,24,568	13,722	2,487	1,01,248	85,254	24,504	1,609	4,109	90,832	803	R	
		ना	6,71,240	12,659	6,061	44,933	88,588	87,184	6,728	16,007	4,07,031	2,049	U	
32	भंडारा	ए	2,75,773	5,943	889	1,61,718	33,458	3,266	1,066	1,330	67,558	545	T	Bhandara
		ग्रा	2,23,299	5,160	718	1,48,933	30,073	1,761	786	884	34,690	294	R	
		ना	52,474	783	171	12,785	3,385	1,505	280	446	32,868	251	U	
33	गोंदिया	ए	2,89,431	5,259	776	1,97,494	30,486	3,277	1,683	1,438	48,677	341	T	Gondiya
		ग्रा	2,41,802	4,666	557	1,80,919	28,279	1,475	1,135	868	23,755	148	R	
		ना	47,629	593	219	16,575	2,207	1,802	548	570	24,922	193	U	
34	चंद्रपूर	ए	5,29,612	13,225	2,336	67,513	2,48,688	46,383	2,175	6,883	1,41,308	1,101	T	Chandrapur
		ग्रा	3,52,643	10,780	1,416	55,964	1,97,365	32,326	1,427	2,780	49,873	712	R	
		ना	1,76,969	2,445	920	11,549	51,323	14,057	748	4,103	91,435	389	U	
35	गडचिरोली	ए	2,45,745	11,030	1,071	60,463	1,35,515	2,898	836	1,535	32,014	383	T	Gadchiroli
		ग्रा	2,18,935	10,708	933	57,931	1,25,204	2,323	723	1,153	19,652	308	R	
		ना	26,810	322	138	2,532	10,311	575	113	382	12,362	75	U	
महाराष्ट्र राज्य	ए	2,38,30,580	14,62,702	1,51,089	17,80,298	33,53,516	88,95,925	1,49,990	6,83,154	71,85,207	1,68,699	T	Maharashtra State	
	ग्रा	1,30,16,652	12,52,256	70,774	14,97,168	26,56,812	55,34,468	57,291	3,04,594	15,58,486	84,803	R		
	ना	1,08,13,928	2,10,446	80,315	2,83,130	6,96,704	33,61,457	92,699	3,78,560	56,26,721	83,896	U		

आधार : एच मालिका, महाराष्ट्र - भारताची जनगणना, २०११

Source: H-Series, Maharashtra - Census of India, 2011

4. गृहविषयक सांख्यिकी / HOUSING STATISTICS

तक्ता क्रमांक / TABLE No.4.5 (B)

राहात्या घराच्या भिंतीसाठी वापरलेल्या प्रमुख सामानानुसार कुटुंबांचे वर्गीकरण / Households by Pre dominant material used for wall of houses occupied
जनगणना / Population Census, 2011

अ.क्र. Sr. No.	जिल्हा	ग्रामीण नागरी एकूण	एकूण कुटुंबे Total Number of Households	गवत, पाने, लाकूड, बांबू, चिखल, इ. Grass, Thatch, Wood, Bamboo Mud etc.	प्लॅस्टिक पोलिथिन Polythene	खिटा Mud/ Unburnt Brick	Wood	Stone not packed with Mortar	Stone packed with mortar	जी.आय. धातु, अंखे स्टॉसचे पत्रे G.I., Metal/ Asbestos sheets	विटा Burnt Brick	कोंक्रीट Concrete	इतर सर्व प्रकारचे सामान Any other Material Total	Rural Urban	District	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(1)	
1	मुंबई शहर	ए	6,37,738	954	2,451	13,430	4,208	13,578	42,253	14,293	4,03,882	1,40,355	2,334	T	Mumbai City	
		ग्रा	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		R
		ना	6,37,738	954	2,451	13,430	4,208	13,578	42,253	14,293	4,03,882	1,40,355	2,334	U		
2	मुंबई उपनगर	ए	20,27,743	3,704	22,023	43,430	5,621	35,006	1,06,231	58,531	13,32,516	4,10,379	10,302	T	Mumbai Suburban	
		ग्रा	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		R
		ना	20,27,743	3,704	22,023	43,430	5,621	35,006	1,06,231	58,531	13,32,516	4,10,379	10,302	U		
3	ठाणे	ए	24,30,616	1,37,762	11,862	1,43,858	11,730	39,554	1,16,297	49,491	15,09,146	4,03,397	7,519	T	Thane	
		ग्रा	5,26,397	1,22,342	2,402	90,569	4,576	7,944	21,446	2,374	2,39,930	33,268	1,546	R		
		ना	19,04,219	15,420	9,460	53,289	7,154	31,610	94,851	47,117	12,69,216	3,70,129	5,973	U		
4	रायगड	ए	5,96,514	20,588	2,646	85,283	2,182	11,683	42,181	4,125	3,40,894	84,834	2,098	T	Raigad	
		ग्रा	3,76,520	18,987	1,190	74,705	1,688	8,475	30,203	1,350	2,06,024	32,548	1,350	R		
		ना	2,19,994	1,601	1,456	10,578	494	3,208	11,978	2,775	1,34,870	52,286	748	U		
5	रत्नागिरी	ए	3,93,379	4,167	1,882	1,28,631	1,807	27,405	1,82,885	853	27,326	16,936	1,487	T	Ratnagiri	
		ग्रा	3,33,645	3,769	933	1,23,672	1,627	23,118	1,51,646	672	17,861	9,164	1,183	R		
		ना	59,734	398	949	4,959	180	4,287	31,239	181	9,465	7,772	304	U		
6	सिंधुदुर्ग	ए	2,05,119	3,297	683	78,841	2,257	16,947	87,884	237	6,315	7,616	1,042	T	Sindhudurg	
		ग्रा	1,80,494	2,910	487	71,781	2,157	14,520	77,707	181	4,853	5,015	883	R		
		ना	24,625	387	196	7,060	100	2,427	10,177	56	1,462	2,601	159	U		
7	नाशिक	ए	11,80,293	58,717	4,687	3,33,783	32,692	32,940	75,431	25,301	5,11,585	1,02,366	2,791	T	Nashik	
		ग्रा	6,61,977	55,051	2,814	2,56,436	2,773	23,436	48,261	5,096	2,30,129	36,451	1,530	R		
		ना	5,18,316	3,666	1,873	77,347	29,919	9,504	27,170	20,205	2,81,456	65,915	1,261	U		

तक्ता क्रमांक /TABLE No. 4.5 (B) contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(1)
8	धुळे	ए	4,08,700	35,559	1,179	1,79,304	3,153	7,989	8,995	1,553	1,57,264	13,173	531	T	Dhule
		ग्रा	2,98,915	34,495	1,006	1,58,895	1,072	5,553	6,156	472	84,055	6,810	401	R	
		ना	1,09,785	1,064	173	20,409	2,081	2,436	2,839	1,081	73,209	6,363	130	U	
9	नंदुरबार	ए	3,19,623	1,37,373	1,063	81,562	2,300	3,933	5,376	463	80,856	6,131	566	T	Nandurbar
		ग्रा	2,70,533	1,32,499	874	71,884	1,672	2,985	3,300	250	53,321	3,241	507	R	
		ना	49,090	4,874	189	9,678	628	948	2,076	213	27,535	2,890	59	U	
10	जळगाव	ए	8,91,657	80,069	3,081	2,90,801	17,920	21,135	34,983	2,724	3,88,775	49,762	2,407	T	Jalgaon
		ग्रा	6,18,314	74,781	2,379	2,48,383	3,757	15,719	23,908	1,550	2,15,203	30,758	1,876	R	
		ना	2,73,343	5,288	702	42,418	14,163	5,416	11,075	1,174	1,73,572	19,004	531	U	
11	अहमदनगर	ए	9,01,748	45,128	2,728	1,78,414	3,996	42,385	1,09,309	7,955	4,18,434	89,839	3,560	T	Ahmadnagar
		ग्रा	7,17,718	40,141	2,232	1,54,072	2,998	37,570	98,492	4,277	3,16,925	58,599	2,412	R	
		ना	1,84,030	4,987	496	24,342	998	4,815	10,817	3,678	1,01,509	31,240	1,148	U	
12	पुणे	ए	20,76,607	31,413	6,170	1,62,579	4,685	56,137	1,89,157	97,457	10,84,530	4,38,039	6,440	T	Pune
		ग्रा	7,44,114	29,020	2,316	98,780	2,843	37,740	1,29,428	14,488	3,07,590	1,19,530	2,379	R	
		ना	13,32,493	2,393	3,854	63,799	1,842	18,397	59,729	82,969	7,76,940	3,18,509	4,061	U	
13	सातारा	ए	6,39,999	20,815	2,103	1,06,279	2,142	34,110	1,39,009	9,620	2,46,645	77,024	2,252	T	Satara
		ग्रा	5,18,187	19,689	1,441	93,556	1,846	31,650	1,29,604	4,131	1,87,564	46,919	1,787	R	
		ना	1,21,812	1,126	662	12,723	296	2,460	9,405	5,489	59,081	30,105	465	U	
14	सांगली	ए	5,85,227	24,642	1,802	79,200	4,096	40,135	1,53,776	11,840	2,11,007	56,685	2,044	T	Sangli
		ग्रा	4,32,579	22,216	1,187	62,467	2,790	34,524	1,38,136	2,187	1,35,124	32,482	1,466	R	
		ना	1,52,648	2,426	615	16,733	1,306	5,611	15,640	9,653	75,883	24,203	578	U	
15	सोलापूर	ए	8,58,981	58,273	2,255	89,875	4,452	56,175	1,89,376	70,316	3,32,660	52,668	2,931	T	Solapur
		ग्रा	5,83,706	56,313	1,534	56,791	3,468	47,035	1,60,471	34,665	1,94,097	27,120	2,212	R	
		ना	2,75,275	1,960	721	33,084	984	9,140	28,905	35,651	1,38,563	25,548	719	U	
16	कोल्हापूर	ए	8,21,483	9,811	2,603	2,09,545	4,044	39,926	1,70,958	3,665	3,12,175	65,918	2,838	T	Kolhapur
		ग्रा	5,56,628	8,041	1,378	1,72,272	2,822	29,786	1,35,009	1,118	1,79,689	24,786	1,727	R	
		ना	2,64,855	1,770	1,225	37,273	1,222	10,140	35,949	2,547	1,32,486	41,132	1,111	U	
17	औरंगाबाद	ए	7,36,587	39,710	2,064	1,70,007	2,550	24,553	47,157	7,950	3,66,264	74,814	1,518	T	Aurangabad
		ग्रा	4,19,120	38,527	1,452	1,38,246	1,959	15,814	28,945	2,460	1,59,551	31,250	916	R	
		ना	3,17,467	1,183	612	31,761	591	8,739	18,212	5,490	2,06,713	43,564	602	U	

तक्ता क्रमांक /TABLE No. 4.5 (B) contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(1)
18	जालना	ए	3,88,116	22,561	1,621	1,21,485	2,008	16,205	33,046	5,015	1,64,636	20,257	1,282	T	Jalna
		ग्रा	3,18,563	22,076	1,430	1,08,244	1,672	13,967	29,613	3,404	1,22,058	14,961	1,138	R	
		ना	69,553	485	191	13,241	336	2,238	3,433	1,611	42,578	5,296	144	U	
19	परभणी	ए	3,60,186	20,151	1,301	1,03,164	7,661	20,430	45,729	4,690	1,42,295	13,712	1,053	T	Parbhani
		ग्रा	2,56,063	18,352	856	83,839	1,958	16,877	40,849	2,041	83,123	7,423	745	R	
		ना	1,04,123	1,799	445	19,325	5,703	3,553	4,880	2,649	59,172	6,289	308	U	
20	हिंगोली	ए	2,27,041	10,456	516	84,009	1,658	9,810	20,239	1,171	87,783	10,993	406	T	Hingoli
		ग्रा	1,95,143	10,022	447	77,182	1,448	8,752	18,417	753	69,829	7,957	336	R	
		ना	31,898	434	69	6,827	210	1,058	1,822	418	17,954	3,036	70	U	
21	बीड	ए	5,45,073	34,925	2,817	1,15,600	3,306	32,813	73,357	15,580	2,45,045	18,351	3,279	T	Bid
		ग्रा	4,46,114	33,813	2,430	1,02,248	2,712	29,874	68,242	10,442	1,80,581	12,909	2,863	R	
		ना	98,959	1,112	387	13,352	594	2,939	5,115	5,138	64,464	5,442	416	U	
22	नांदेड	ए	6,56,303	54,229	2,474	1,95,165	13,585	42,958	1,28,469	3,472	1,86,681	26,758	2,512	T	Nanded
		ग्रा	4,87,624	50,070	1,862	1,52,781	12,480	37,055	1,15,007	1,337	1,00,664	14,145	2,223	R	
		ना	1,68,679	4,159	612	42,384	1,105	5,903	13,462	2,135	86,017	12,613	289	U	
23	उस्मानाबाद	ए	3,48,760	18,119	1,062	68,180	2,515	21,971	59,993	16,241	1,43,246	16,259	1,174	T	Osmanabad
		ग्रा	2,94,816	17,401	919	61,031	2,049	18,838	53,506	11,818	1,15,230	13,018	1,006	R	
		ना	53,944	718	143	7,149	466	3,133	6,487	4,423	28,016	3,241	168	U	
24	लातूर	ए	4,74,149	18,261	1,331	68,561	3,381	36,271	1,09,765	11,047	2,09,233	14,495	1,804	T	Latur
		ग्रा	3,59,858	17,553	1,065	55,763	2,977	31,475	98,159	7,597	1,36,186	7,724	1,359	R	
		ना	1,14,291	708	266	12,798	404	4,796	11,606	3,450	73,047	6,771	445	U	
25	बुलढाणा	ए	5,53,031	62,977	1,648	1,83,790	4,558	15,383	35,151	6,409	2,20,154	19,632	3,329	T	Buldana
		ग्रा	4,45,247	57,116	1,350	1,62,821	3,228	13,429	32,509	2,280	1,54,950	14,594	2,970	R	
		ना	1,07,784	5,861	298	20,969	1,330	1,954	2,642	4,129	65,204	5,038	359	U	
26	ओला	ए	3,91,135	35,354	1,585	1,63,086	1,341	8,638	13,633	976	1,48,681	16,588	1,253	T	Akola
		ग्रा	2,47,752	25,677	1,048	1,22,173	563	5,532	8,921	460	75,019	7,455	904	R	
		ना	1,43,383	9,677	537	40,913	778	3,106	4,712	516	73,662	9,133	349	U	
27	वाशिम	ए	2,57,892	20,755	974	1,05,508	1,609	7,718	13,045	971	95,446	10,734	1,132	T	Washim
		ग्रा	2,17,490	19,477	811	94,441	1,408	6,282	10,785	585	75,964	6,771	966	R	
		ना	40,402	1,278	163	11,067	201	1,436	2,260	386	19,482	3,963	166	U	

तक्ता क्रमांक /TABLE No. 4.5 (B) contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(1)
28	अमरावती	ए	6,37,446	57,599	3,652	2,88,637	2,440	15,188	22,036	1,661	2,16,389	27,449	2,395	T	Amravati
		ग्रा	4,24,563	50,433	2,533	2,34,096	1,025	9,902	12,770	924	1,01,695	9,572	1,613	R	
		ना	2,12,883	7,166	1,119	54,541	1,415	5,286	9,266	737	1,14,694	17,877	782	U	
29	यवतमाळ	ए	6,40,385	85,618	2,275	2,35,497	27,322	14,136	24,383	1,819	2,22,654	23,890	2,791	T	Yavatmal
		ग्रा	5,13,041	78,982	1,775	2,12,805	18,929	11,797	20,624	1,063	1,51,986	12,537	2,543	R	
		ना	1,27,344	6,636	500	22,692	8,393	2,339	3,759	756	70,668	11,353	248	U	
30	वर्धा	ए	3,02,680	22,857	1,852	1,16,935	1,047	6,553	10,572	848	1,30,188	10,945	883	T	Wardha
		ग्रा	2,10,284	20,165	1,316	99,420	769	5,019	7,724	693	68,771	5,745	662	R	
		ना	92,396	2,692	536	17,515	278	1,534	2,848	155	61,417	5,200	221	U	
31	नागपूर	ए	9,95,808	35,814	4,442	2,44,381	9,280	26,304	41,636	6,980	5,47,946	77,350	1,675	T	Nagpur
		ग्रा	3,24,568	20,773	1,099	1,57,285	1,333	7,315	12,477	1,022	1,11,906	10,876	482	R	
		ना	6,71,240	15,041	3,343	87,096	7,947	18,989	29,159	5,958	4,36,040	66,474	1,193	U	
32	भंडारा	ए	2,75,773	4,382	767	1,66,637	349	4,803	8,170	213	85,606	4,557	289	T	Bhandara
		ग्रा	2,23,299	4,048	688	1,53,155	263	3,108	5,185	160	53,302	3,155	235	R	
		ना	52,474	334	79	13,482	86	1,695	2,985	53	32,304	1,402	54	U	
33	गोंदिया	ए	2,89,431	2,806	541	2,11,431	325	3,546	4,753	166	62,562	3,116	185	T	Gondiya
		ग्रा	2,41,802	2,557	422	1,95,283	228	1,892	2,749	138	37,023	1,385	125	R	
		ना	47,629	249	119	16,148	97	1,654	2,004	28	25,539	1,731	60	U	
34	चंद्रपूर	ए	5,29,612	28,298	1,470	2,04,849	9,776	13,939	24,130	491	2,22,706	22,881	1,072	T	Chandrapur
		ग्रा	3,52,643	24,542	879	1,69,298	8,685	8,214	14,245	242	1,20,742	4,910	886	R	
		ना	1,76,969	3,756	591	35,551	1,091	5,725	9,885	249	1,01,964	17,971	186	U	
35	गडचिरोली	ए	2,45,745	21,578	1,101	1,18,100	12,146	5,852	9,274	170	73,738	2,851	935	T	Gadchiroli
		ग्रा	2,18,935	20,751	998	1,12,217	11,959	4,681	7,538	142	58,280	1,515	854	R	
		ना	26,810	827	103	5,883	187	1,171	1,736	28	15,458	1,336	81	U	
		ए	2,38,30,580	12,68,722	1,02,711	51,69,837	2,14,142	8,06,109	23,78,639	4,44,294	1,09,35,263	24,30,754	80,109	T	
	महाराष्ट्र राज्य	ग्रा	1,30,16,652	11,52,589	45,553	42,26,591	1,11,734	5,69,878	17,42,032	1,20,372	43,49,225	6,54,593	44,085	R	Maharashtra State
		ना	1,08,13,928	1,16,133	57,158	9,43,246	1,02,408	2,36,231	6,36,607	3,23,922	65,86,038	17,76,161	36,024	U	

आधार : एच मालिका, महाराष्ट्र - भारताची जनगणना, २०११

Source: H-Series, Maharashtra - Census of India, 2011

५. शिक्षण :

५.१ शिक्षण संस्थांमधील शिक्षणाच्या प्रकारानुसार विद्यार्थी, शिक्षक आणि प्रमुख परीक्षांचे निकाल इत्यादी बाबींची माहिती पुढील तक्त्यांत दिली आहे.

५.२ शैक्षणिक संस्थांचे शिक्षणाच्या प्रकारानुसार केलेले वर्गीकरण हे शिक्षणाच्या टप्प्यानुसार केलेल्या वर्गीकरणापेक्षा थोडे वेगळे आहे. बऱ्याचशा माध्यमिक शिक्षण संस्था प्राथमिक स्तरावरील शिक्षणही देतात. तरीही सर्व विद्यार्थ्यांची संख्या माध्यमिक शिक्षण संस्थांतच दर्शविण्यात येते. पूर्व प्राथमिक, प्राथमिक व माध्यमिक शाळांतील विद्यार्थ्यांची इयत्तानुसार केलेली वर्गवारी कदाचित खरे चित्र उभे करू शकेल. तीन ते पाच वर्षे ह्या वयोगटातील मुले पूर्व-प्राथमिक संस्थांत शिकतात. ह्या संस्था किंडरगार्टन किंवा माँटेसरी म्हणून ओळखल्या जातात. प्राथमिक संस्थांत पूर्व-प्राथमिक व इयत्ता पहिली ते चौथी किंवा इयत्ता पहिली ते सातवी किंवा आठवी किंवा त्यापेक्षा कमी इयत्तांचा शिक्षण विभागाने मंजूर केलेला अभ्यासक्रम शिकविला जातो. माध्यमिक संस्थांत इयत्ता आठवी ते दहावीतील किंवा केवळ अकरावी/बारावीतील वा अकरावी/बारावीसह खालच्या इयत्तांतील विद्यार्थ्यांना शिक्षण देण्यात येते. उच्च शिक्षण म्हणजे माध्यमिक शालान्त प्रमाणपत्र परीक्षा पास झाल्यानंतरचा पदवी किंवा पदविका अभ्यासक्रम होय. ह्या विभागात परीक्षांच्या निकालाविषयी आकडेवारीही देण्यात येते.

5. EDUCATION

5.1 Data on educational institutions according to type of education, students, teachers and results of major examinations are presented in the following tables.

5.2 The classification of institutions according to type is slightly different from stages of education. There are many secondary schools which also impart education in 'primary' courses. Nevertheless, the entire enrolment of students is included under secondary education. The break-up of the total enrolment of students in pre-primary, primary and secondary schools according to standards may perhaps give the realistic picture. Children between ages three and five attend pre-primary institutions. These are generally known as kindergarten, montessori etc. Primary institutions provide education for pre-primary and standard I-IV or standard I-VII/VIII or less and teach the curriculum approved by the Education Department whereas secondary institutions coach students for standard VIII to X or XI/XII with or without lower standard. Higher education is education after passing secondary school certificate examination which leads to a degree /diploma examination. The statistics about examination results is also presented in this section.

5. शिक्षण / EDUCATION
तक्ता क्रमांक / TABLE No.5.1
शिक्षणाच्या प्रकारानुसार मान्यताप्राप्त संस्था
Number of Recognised Institution by Type of Education
(2018-19)

अ.क्र. Sr. No.	संस्थेचे प्रकार (2)	संस्थांची संख्या Number of Institution (3)	Type of Institution (2)
1	विद्यापिठे	32 [@]	Universities
2	दर दहा लाख लोकसंख्येमागे कला, वाणिज्य आणि विज्ञान महाविद्यालये	N.A.	Arts, Commerce and Science Colleges per Ten lakh population
3	शिक्षकांच्या प्रशिक्षण शाळा (डी. एड.)	849	Teacher Training Colleges (D.Ed.)
4	शारिरीक शिक्षणाची महाविद्यालये	68	Colleges for Physical Education.
5	शिक्षकांची प्रशिक्षण महाविद्यालये (बी. एड.)	541	Teachers Training Colleges (B.Ed.)
6	दर एक लाख लोकसंख्येमागे उच्चतर माध्यमिक शाळा	9	Higher Secondary Schools per lakh Population
7	दर एक लाख लोकसंख्येमागे उच्च / मुल्योग शाळा	N.A.	High / Post Basic Schools per lakh Population
8	दर हजार लोकसंख्येमागे प्राथमिक / पूर्व-प्राथमिक / मुल्योग शाळा	1	Primary / Pre-Primary / Jr. Basic Schools per thousand of population.
9	अपंगाकरिता शाळा	N.A.	Schools for Handicapped
10	दर एक लाख लोकसंख्येमागे माध्यमिक शाळा / वरिष्ठ मुल्योग शाळा	22	Middle Schools / Senior Basic Schools per lakh Population

@ यात चार कृषि विद्यापिठे समाविष्ट आहेत / Including 4 Agriculture Universities

N.A. उपलब्ध नाही / Not Available

आधार : १) प्राथमिक शिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे

२) शिक्षण संचालनालय (उच्च शिक्षण), महाराष्ट्र शासन, पुणे

Source : 1) Directorate of Primary Education, Govt. of Maharashtra, Pune

2) Directorate of Education (Higher education), Govt. of Maharashtra, Pune

5. शिक्षण / EDUCATION

तक्ता क्रमांक / TABLE No.5.2

फक्त मुलींसाठी असलेल्या शैक्षणिक संस्थांची शिक्षणाच्या प्रकारानुसार संख्या
Number of Educational Institutions Exclusively for girls by Type in of Education
(2018-19)

अ.क्र. Sr. No.	जिल्हे	कला / विज्ञान व वाणिज्य महाविद्यालये Arts / Science and Commerce Colleges	शिक्षकांची प्रशिक्षण महाविद्यालये Teachers Training Colleges		उच्च माध्यमिक शाळा Higher Secondary Schools	माध्यमिक शाळा Secondary School	वरिष्ठ प्राथमिक शाळा Upper Primary Schools	कनिष्ठ प्राथमिक शाळा Lower Primary Schools	Districts
			बी.एड. B.Ed.	डी.एड. D.Ed.					
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(2)
1	मुंबई	16	N.A		0	0	2	54	Mumbai
2	मुंबई उपनगर	12	N.A	4	23	75	2	0	Mumbai Suburban
3	ठाणे	16	N.A	0	14	12	26	6	Thane
4	पालघर	2	N.A	1	2	9	4	1	Palghar
5	रायगड	6	N.A	0	2	5	9	7	Raigad
6	रत्नागिरी	4	N.A	0	1	4	4	4	Ratnagiri
7	सिंधुदुर्ग	5	N.A	0	0	0	1	1	Sindhudurg
8	नाशिक	12	N.A	2	13	24	45	15	Nashik
9	धुळे	6	N.A	1	14	17	9	31	Dhule
10	नंदुरबार	9	N.A	0	6	14	0	16	Nandurbar
11	जळगाव	10	N.A	1	12	22	39	58	Jalgaon
12	अहमदनगर	11	N.A	8	12	14	8	19	Ahmednagar
13	पुणे	18	N.A	5	27	36	57	31	Pune
14	सातारा	7	N.A	5	8	14	11	16	Satara
15	सांगली	15	N.A	3	17	32	42	27	Sangli
16	सोलापूर	12	N.A	4	8	9	24	24	Solapur
17	कोल्हापूर	16	N.A	2	12	20	55	39	Kolhapur
18	औरंगाबाद	17	N.A	2	11	14	4	6	Aurangabad
19	जालना	3	N.A	1	2	11	5	4	Jalna
20	परभणी	6	N.A	0	1	11	9	3	Parbhani
21	हिंगोली	0	N.A	0	1	5	5	8	Hingoli
22	बीड	9	N.A	1	10	13	22	15	Beed
23	नांदेड	3	N.A	0	7	21	15	12	Nanded
24	उस्मानाबाद	1	N.A	1	1	13	16	11	Osmanabad
25	लातूर	5	N.A	2	4	18	13	5	Latur
26	बुलढाणा	4	N.A	1	5	10	9	27	Buldhana
27	अकोला	1	N.A	2	7	11	6	15	Akola
28	वाशिम	2	N.A	0	4	6	1	8	Washim
29	अमरावती	7	N.A	0	12	28	10	40	Amravati
30	यवतमाळ	5	N.A	1	12	16	7	14	Yavatmal
31	वर्धा	4	N.A	1	1	6	1	6	Wardha
32	नागपूर	25	N.A	5	26	25	6	14	Nagpur
33	भंडारा	7	N.A	1	3	5	1	4	Bhandara
34	गोंदिया	8	N.A	0	4	5	8	4	Gondiya
35	चंद्रपूर	11	N.A	1	7	10	1	4	Chandrapur
36	गडचिरोली	14	N.A	0	4	7	4	11	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		309	N.A	55	293	542	481	560	Maharashtra State

N.A. उपलब्ध नाही / Not Available

आधार : १) प्राथमिक शिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे

२) शिक्षण संचालनालय (उच्च शिक्षण), महाराष्ट्र शासन, पुणे

Source : 1) Directorate of Primary Education, Govt. of Maharashtra, Pune

2) Directorate of Education (Higher education), Govt. of Maharashtra, Pune

5. शिक्षण / EDUCATION
तक्ता क्रमांक / TABLE No.5.3
वर्गीकरणानुसार शाळांची संख्या / Number of Schools according to Classification
(2018-19)

अ.क्र. Sr. No.	जिल्हे	उच्च माध्यमिक शाळा Higher Secondary Schools				माध्यमिक / वरिष्ठ मुलुद्योग शाळा Middle / Senior Basic Schools				पूर्व-प्राथमिक / प्राथमिक / कनिष्ठ मुलुद्योग शाळा Pre-primary / Primary / Basic Junior Schools				Districts
		शासकीय Govt.	स्थानिक संस्था Local Bodies	अनुदानित / विनाअनुदानित Aided / Unaided	एकूण Total #	शासकीय Govt.	स्थानिक संस्था Local Bodies	अनुदानित / विनाअनुदानित Aided / Unaided	एकूण Total #	शासकीय Govt.	स्थानिक संस्था Local Bodies	अनुदानित / विनाअनुदानित Aided / Unaided	एकूण Total #	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(2)
1	मुंबई	0		0	0	217		6	224	937		1,166	2,327	Mumbai
2	मुंबई उपनगर	9		162	171	16		1,531	1,554	0		39	43	Mumbai Suburban
3	ठाणे	2		122	125	70		1,356	1,458	1,761		1,463	3,346	Thane
4	पालघर	0		60	61	96		524	696	2,112		472	2,718	Palghar
5	रायगड	1		25	26	23		588	612	2,739		330	3,084	Raigad
6	रत्नागिरी	1		25	26	5		421	429	2,602		137	2,746	Ratnagiri
7	सिंधुदुर्ग	0		21	21	1		234	236	1,414		62	1,481	Sindhudurg
8	नाशिक	2		112	114	104		1,053	1,157	3,485		827	4,327	Nashik
9	धुळे	1		23	24	23		465	489	1,147		344	1,493	Dhule
10	नंदुरबार	1		14	15	73		327	400	1,429		209	1,640	Nandurbar
11	जळगाव	3		58	61	33		797	831	1,900		579	2,484	Jalgaon
12	अहमदनगर	1		115	116	31		1,040	1,071	3,625		562	4,190	Ahmednagar
13	पुणे	0		167	167	106		1,744	1,859	4,107		1,247	5,394	Pune
14	सातारा	2		44	46	9		758	768	2,744		293	3,055	Satara
15	सांगली	0		73	73	8		662	671	1,776		447	2,226	Sangli
16	सोलापूर	0		78	78	16		975	992	2,930		770	3,704	Solapur
17	कोल्हापूर	3		68	71	14		950	965	2,108		558	2,668	Kolhapur
18	औरंगाबाद	2		159	161	80		937	1,018	2,088		1,133	3,233	Aurangabad

तक्ता क्र. / Table No. 5.3 contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(2)
19	जालना		0	75	75	40		420	461	1,517	384	1,913	Jalna	
20	परभणी		0	126	126	57		402	460	1,093	424	1,521	Parbhani	
21	हिंगोली		1	47	48	37		201	239	850	174	1,028	Hingoli	
22	बीड		0	78	78	77		622	700	2,472	455	2,930	Beed	
23	नांदेड		0	88	89	103		636	745	2,156	732	2,895	Nanded	
24	उस्मानाबाद		0	51	51	58		381	440	1,062	283	1,351	Osmanabad	
25	लातूर		0	79	79	59		632	693	1,250	674	1,925	Latur	
26	बुलढाणा		2	87	89	54		510	564	1,500	321	1,821	Buldhana	
27	अकोला		1	66	67	21		460	481	980	328	1,317	Akola	
28	वाशिम		0	40	40	15		305	320	810	208	1,025	Washim	
29	अमरावती		2	47	49	66		660	729	1,711	401	2,116	Amravati	
30	यवतमाळ		1	88	89	73		588	662	2,185	403	2,597	Yavatmal	
31	वर्धा		0	43	43	15		293	308	969	186	1,162	Wardha	
32	नागपूर		2	92	94	68		1,049	1,118	1,712	1,114	2,905	Nagpur	
33	भंडारा		1	30	31	42		270	312	781	190	977	Bhandara	
34	गोंदिया		1	55	56	43		292	336	1,038	229	1,273	Gondiya	
35	चंद्रपूर		0	76	76	45		476	523	1,603	297	1,908	Chandrapur	
36	गडचिरोली		1	37	38	65		286	351	1,537	135	1,673	Gadchiroli	
महाराष्ट्र राज्य			40	2,531	2,574	1,863		22,851	24,872	64,130	17,576	82,496	Maharashtra State	

टिप : # स्तंभ ६, १० व १४ मध्ये Unrecognised शाळांचा समावेश आहे.

Note : # Col.6,10,14 includes Unrecognised schools

आधार : युडायस २०१८-१९, महाराष्ट्र प्राथमिक शिक्षण परिषद, मुंबई

Source : UDISE 2018-19, Maharashtra Primary Education Parishad, Mumbai

5. शिक्षण / EDUCATION
तक्ता क्रमांक / TABLE No.5.4
शाळेतील विद्यार्थ्यांची विभागवार संख्या / Number of Students by Department
(2018-19)

अ. क्र. Sr. No.	जिल्हे	प्राथमिक / पूर्व प्राथमिक / मुल्योग विभाग Primary / Pre-Primary / Basic Departments			माध्यमिक / वरिष्ठ मुल्योग विभाग Middle / Senior Basic Departments			माध्यमिक / उच्च-माध्यमिक / बहुउद्देशिय उच्च मुल्योग विभाग High / Higher Secondary /Multi Purpose / Post Basic Deptt.			अध्यापक महाविद्यालये Teachers Training Colleges (B.Ed.)			एकूण Grand Total			Districts
		मुले	मुली	एकूण	मुले	मुली	एकूण	मुले	मुली	एकूण	मुले	मुली	एकूण	मुले	मुली	एकूण	
		Boys	Girls	Total	Boys	Girls	Total	Boys	Girls	Total	Boys	Girls	Total	Boys	Girls	Total	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(2)
1	मुंबई	4,762	16,716	21,478	547	681	1,228	0	0	0	N.A.	N.A.	N.A.	5,309	17,397	22,706	Mumbai
2	मुंबई उपनगर	3,176	12,013	15,189	5,035	11,632	16,667	2,728	4,351	7,079	N.A.	N.A.	N.A.	10,939	27,996	38,935	Mumbai Suburban
3	ठाणे	8,220	24,166	32,386	3,957	6,905	10,862	1,639	2,839	4,478	N.A.	N.A.	N.A.	13,816	33,910	47,726	Thane
4	पालघर	6,185	9,701	15,886	2,020	2,601	4,621	843	922	1,765	N.A.	N.A.	N.A.	9,048	13,224	22,272	Palghar
5	रायगड	5,853	8,313	14,166	2,180	2,115	4,295	910	943	1,853	N.A.	N.A.	N.A.	8,943	11,371	20,314	Raigad
6	रत्नागिरी	5,280	4,052	9,332	1,728	626	2,354	620	356	976	N.A.	N.A.	N.A.	7,628	5,034	12,662	Ratnagiri
7	सिंधुदुर्ग	2,426	2,542	4,968	928	384	1,312	353	208	561	N.A.	N.A.	N.A.	3,707	3,134	6,841	Sindhudurg
8	नाशिक	13,821	13,605	27,426	5,974	3,036	9,010	2,107	1,208	3,315	N.A.	N.A.	N.A.	21,902	17,849	39,751	Nashik
9	धुळे	5,760	3,687	9,447	2,871	688	3,559	911	263	1,174	N.A.	N.A.	N.A.	9,542	4,638	14,180	Dhule
10	नंदुरबार	5,544	2,312	7,856	2,067	511	2,578	701	184	885	N.A.	N.A.	N.A.	8,312	3,007	11,319	Nandurbar
11	जळगाव	10,990	6,686	17,676	5,038	1,511	6,549	1,512	555	2,067	N.A.	N.A.	N.A.	17,540	8,752	26,292	Jalgaon
12	अहमदनगर	11,796	9,930	21,726	5,422	1,859	7,281	2,584	953	3,537	N.A.	N.A.	N.A.	19,802	12,742	32,544	Ahmednagar
13	पुणे	13,595	31,390	44,985	7,181	8,913	16,094	2,900	3,782	6,682	N.A.	N.A.	N.A.	23,676	44,085	67,761	Pune
14	सातारा	6,591	6,862	13,453	3,169	1,516	4,685	1,072	742	1,814	N.A.	N.A.	N.A.	10,832	9,120	19,952	Satara
15	सांगली	6,387	5,897	12,284	2,555	1,121	3,676	1,177	677	1,854	N.A.	N.A.	N.A.	10,119	7,695	17,814	Sangli
16	सोलापूर	12,719	8,638	21,357	5,049	1,521	6,570	2,022	708	2,730	N.A.	N.A.	N.A.	19,790	10,867	30,657	Solapur

तक्ता क्र. / Table No. 5.4 contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(2)
17	कोल्हापूर	9,074	7,471	16,545	4,443	1,738	6,181	1,567	888	2,455	N.A	N.A	N.A	15,084	10,097	25,181	Kolhapur
18	औरंगाबाद	11,462	11,472	22,934	4,176	2,200	6,376	1,910	825	2,735	N.A	N.A	N.A	17,548	14,497	32,045	Aurangabad
19	जालना	7,294	3,208	10,502	2,177	415	2,592	907	146	1,053	N.A	N.A	N.A	10,378	3,769	14,147	Jalna
20	परभणी	6,647	3,197	9,844	2,169	512	2,681	1,053	201	1,254	N.A	N.A	N.A	9,869	3,910	13,779	Parbhani
21	हिंगोली	4,611	1,658	6,269	1,343	200	1,543	608	88	696	N.A	N.A	N.A	6,562	1,946	8,508	Hingoli
22	बीड	11,141	5,723	16,864	3,867	683	4,550	1,663	291	1,954	N.A	N.A	N.A	16,671	6,697	23,368	Beed
23	नांदेड	11,867	5,722	17,589	3,773	873	4,646	1,656	263	1,919	N.A	N.A	N.A	17,296	6,858	24,154	Nanded
24	उस्मानाबाद	5,588	2,840	8,428	2,015	352	2,367	773	179	952	N.A	N.A	N.A	8,376	3,371	11,747	Osmanabad
25	लातूर	8,894	5,250	14,144	3,625	823	4,448	1,699	350	2,049	N.A	N.A	N.A	14,218	6,423	20,641	Latur
26	बुलढाणा	9,045	3,891	12,936	2,807	608	3,415	1,250	282	1,532	N.A	N.A	N.A	13,102	4,781	17,883	Buldhana
27	अकोला	4,687	4,219	8,906	1,965	888	2,853	836	338	1,174	N.A	N.A	N.A	7,488	5,445	12,933	Akola
28	वाशिम	4,369	1,892	6,261	1,455	301	1,756	677	135	812	N.A	N.A	N.A	6,501	2,328	8,829	Washim
29	अमरावती	6,460	6,591	13,051	2,857	1,437	4,294	1,132	604	1,736	N.A	N.A	N.A	10,449	8,632	19,081	Amravati
30	यवतमाळ	8,282	5,170	13,452	2,804	924	3,728	1,112	457	1,569	N.A	N.A	N.A	12,198	6,551	18,749	Yavatmal
31	वर्धा	3,112	3,229	6,341	1,187	721	1,908	625	319	944	N.A	N.A	N.A	4,924	4,269	9,193	Wardha
32	नागपूर	7,130	16,210	23,340	3,535	4,498	8,033	1,659	2,042	3,701	N.A	N.A	N.A	12,324	22,750	35,074	Nagpur
33	भंडारा	3,122	2,486	5,608	1,295	514	1,809	597	229	826	N.A	N.A	N.A	5,014	3,229	8,243	Bhandara
34	गोंदिया	4,307	2,466	6,773	1,637	441	2,078	856	329	1,185	N.A	N.A	N.A	6,800	3,236	10,036	Gondiya
35	चंद्रपूर	6,002	4,570	10,572	2,487	1,029	3,516	1,066	496	1,562	N.A	N.A	N.A	9,555	6,095	15,650	Chandrapur
36	गडचिरोली	4,489	1,949	6,438	1,589	338	1,927	631	162	793	N.A	N.A	N.A	6,709	2,449	9,158	Gadchiroli
	महाराष्ट्र राज्य	2,60,688	2,65,724	5,26,412	1,06,927	65,115	1,72,042	44,356	27,315	71,671	N.A	N.A	N.A	4,11,971	3,58,154	7,70,125	Maharashtra State

N.A. उपलब्ध नाही / Not Available

आधार : १) प्राथमिक शिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे

२) शिक्षण संचालनालय (उच्च शिक्षण), महाराष्ट्र शासन, पुणे

Source : 1) Directorate of Primary Education, Govt. of Maharashtra, Pune 2) Directorate of Education (Higher education), Govt. of Maharashtra, Pune

5. शिक्षण / EDUCATION
तक्ता क्रमांक / TABLE No.5.5
शाळेतील विद्यार्थ्यांची विभागवार संख्या / Number of Students by Department
(2018-19)

अ. क्र. Sr. No.	जिल्हे	प्राथमिक / पूर्व प्राथमिक / मुलोटोद्योग विभाग#			माध्यमिक / वरिष्ठ मुलोटोद्योग विभाग##			माध्यमिक / उच्च-माध्यमिक / बहु उद्येशिय उच्च मुलोटोद्योग विभाग###			पदवी			पदव्युत्तर			Districts
		Primary / Pre-Primary / Basic Departments#			Middle / Senior Basic Departments##			High / Higher Secondary /Multi Purpose / Post Basic Deptt. ###			Graduation			Post-Graduation			
		मुले	मुली	एकूण	मुले	मुली	एकूण	मुले	मुली	एकूण	मुले	मुली	एकूण	मुले	मुली	एकूण	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(2)
1	मुंबई	370226	341079	711305	16634	15804	32438	0	0	0	62514	70292	132806	15883	30774	46657	Mumbai
2	मुंबई उपनगर	350341	306546	656887	161588	143533	305121	157531	143855	301386	88579	94895	183474	4218	7669	11887	Mumbai Suburban
3	ठाणे	642797	573151	1215948	138668	122589	261257	95250	86154	181404	70369	72114	142483	2755	4777	7532	Thane
4	पालघर	312389	281821	594210	64272	54803	119075	45259	37685	82944	18358	17505	35863	976	1331	2307	Palghar
5	रायगड	196816	179050	375866	45760	39956	85716	31658	29148	60806	18645	19242	37887	819	1273	2092	Raigad
6	रत्नागिरी	84836	80630	165466	24862	23294	48156	21044	19459	40503	9125	9898	19023	547	714	1261	Ratnagiri
7	सिंधुदुर्ग	39389	36418	75807	12101	11161	23262	11115	10738	21853	5979	6254	12233	301	358	659	Sindhudurg
8	नाशिक	507105	449046	956151	111047	96759	207806	76230	63438	139668	47163	45368	92531	4773	6973	11746	Nashik
9	धुळे	177220	153934	331154	40875	32314	73189	27975	20773	48748	11067	10442	21509	966	1420	2386	Dhule
10	नंदुरबार	133506	124398	257904	28899	25207	54106	18413	14961	33374	7286	6649	13935	427	477	904	Nandurbar
11	जळगाव	343111	283732	626843	81724	64746	146470	53978	42240	96218	22366	23339	45705	3863	5592	9455	Jalgaon
12	अहमदनगर	344350	288252	632602	89588	70845	160433	74516	55112	129628	41224	34773	75997	4742	5198	9940	Ahmednagar
13	पुणे	777619	669422	1447041	166247	143487	309734	130864	113684	244548	110649	104043	214692	12886	16188	29074	Pune
14	सातारा	179894	159941	339835	48097	41878	89975	42160	34708	76868	24415	28536	52951	808	1818	2626	Satara
15	सांगली	187315	162066	349381	47909	40327	88236	39817	32052	71869	22653	25390	48043	1280	2542	3822	Sangli
16	सोलापूर	325046	286843	611889	79207	66771	145978	61739	45692	107431	20526	19441	39967	1782	2250	4032	Solapur

तक्ता क्र. / Table No. 5.5 contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(2)
17	कोल्हापूर	252421	213188	465609	66349	54420	120769	60027	48307	108334	39481	37946	77427	1719	3047	4766	Kolhapur
18	औरंगाबाद	371463	314634	686097	82295	67936	150231	72468	51696	124164	46192	30116	76308	5975	5038	11013	Aurangabad
19	जालना	165515	145469	310984	38885	33385	72270	35318	24133	59451	27364	13246	40610	2276	1364	3640	Jalna
20	परभणी	157872	139062	296934	38133	31849	69982	30015	21382	51397	8378	7799	16177	1081	1061	2142	Parbhani
21	हिंगोली	91166	82849	174015	20911	19076	39987	16001	13144	29145	4805	3562	8367	289	211	500	Hingoli
22	बीड	227441	188053	415494	55076	44751	99827	47634	32116	79750	29865	17601	47466	2718	1875	4593	Beed
23	नांदेड	262960	243655	506615	58525	53801	112326	43389	36278	79667	19259	15342	34601	3539	3289	6828	Nanded
24	उस्मानाबाद	111185	97971	209156	27331	24545	51876	18098	15615	33713	14464	10182	24646	1343	1095	2438	Osmanabad
25	लातूर	209552	177586	387138	53382	42455	95837	41979	33196	75175	14809	13826	28635	2122	2531	4653	Latur
26	बुलढाणा	201032	170203	371235	49664	41492	91156	35354	28434	63788	11541	12327	23868	643	1185	1828	Buldhana
27	अकोला	122835	112036	234871	32998	29329	62327	26882	24683	51565	13001	14281	27282	1158	2053	3211	Akola
28	वाशिम	90695	78879	169574	25058	21156	46214	21279	15871	37150	5675	5842	11517	447	696	1143	Washim
29	अमरावती	181974	169065	351039	47978	43334	91312	34445	34330	68775	21966	26396	48362	2569	5693	8262	Amravati
30	यवतमाळ	192115	177249	369364	48209	42641	90850	33540	30254	63794	12632	15605	28237	565	911	1476	Yavatmal
31	वर्धा	76773	70872	147645	20882	18507	39389	16429	16806	33235	9274	11331	20605	639	1518	2157	Wardha
32	नागपूर	319544	289715	609259	79166	71665	150831	63911	63510	127421	34769	49275	84044	3186	6751	9937	Nagpur
33	भंडारा	72804	68030	140834	20059	18451	38510	18166	17853	36019	9158	14215	23373	592	1062	1654	Bhandara
34	गोंदिया	81750	77279	159029	22869	21781	44650	20608	20453	41061	6981	11752	18733	160	372	532	Gondiya
35	चंद्रपूर	134323	126289	260612	36548	33009	69557	28722	28419	57141	14287	21108	35395	2040	4781	6821	Chandrapur
36	गडचिरोली	68613	65646	134259	18037	16323	34360	13703	13072	26775	7889	8624	16513	631	749	1380	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		8363993	7384059	15748052	1999833	1723380	3723213	1565517	1319251	2884768	932708	928557	1861265	90718	134636	225354	Maharashtra State

टिप/ Note : # इयत्ता १ ते ८ चे सर्व विद्यार्थी / Class Ist to VIIIth all pupils

इयत्ता ९ ते १० चे सर्व विद्यार्थी / Class IXth to Xth all pupils

इयत्ता ११ ते १२ चे सर्व विद्यार्थी / Class XIth to XIIth all pupils

आधार : १) प्राथमिक शिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे

२) शिक्षण संचालनालय (उच्च शिक्षण), महाराष्ट्र शासन, पुणे

Source : 1) Directorate of Primary Education, Govt. of Maharashtra, Pune 2) Directorate of Education (Higher education), Govt. of Maharashtra, Pune

5. शिक्षण / EDUCATION

तक्ता क्रमांक / TABLE No.5.6

अनुसूचित जातीच्या व नवबौद्ध विद्यार्थ्यांची विभागवार संख्या / Number of Schedule Castes and Nav Buddhist Students by Department (2018-19)

अ. क्र. Sr. No.	जिल्हे	प्राथमिक / पूर्व प्राथमिक / मुलोद्योग विभाग Primary / Pre-Primary / Basic Departments			माध्यमिक / वरिष्ठ मुलोद्योग विभाग Middle / Senior Basic Departments			माध्यमिक / उच्च-माध्यमिक / बहुउद्देशिय उच्च मुलोद्योग विभाग High / Higher Secondary / Multi-Purpose / Post Basic Departments			पदवी Graduation			पदव्युत्तर Post-Graduation			Districts
		मुले	मुली	एकूण	मुले	मुली	एकूण	मुले	मुली	एकूण	मुले	मुली	एकूण	मुले	मुली	एकूण	
		Boys	Girls	Total	Boys	Girls	Total	Boys	Girls	Total	Boys	Girls	Total	Boys	Girls	Total	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(2)
1	मुंबई	27,296	26,915	54,211	1,655	1,660	3,315	0	0	0	5,489	5,830	11,319	1,336	2,415	3,751	Mumbai
2	मुंबई उपनगर	20,206	18,968	39,174	13,196	12,216	25,412	12,027	11,689	23,716	4,702	5,907	10,609	248	349	597	Mumbai Suburban
3	ठाणे	59,802	55,586	1,15,388	13,756	12,769	26,525	9,446	8,761	18,207	6,814	7,138	13,952	281	472	753	Thane
4	पालघर	8,741	8,280	17,021	2,221	2,127	4,348	1,543	1,503	3,046	,862	,900	1,762	46	58	104	Palghar
5	रायगड	14,704	13,425	28,129	3,528	3,106	6,634	2,481	2,423	4,904	1,371	1,617	2,988	71	111	182	Raigad
6	रत्नागिरी	6,524	6,261	12,785	2,028	1,921	3,949	1,762	1,642	3,404	840	902	1,742	48	54	102	Ratnagiri
7	सिंधुदुर्ग	2,843	2,592	5,435	851	828	1,679	790	770	1,560	533	507	1,040	24	30	54	Sindhudurg
8	नाशिक	47,113	43,078	90,191	11,629	10,319	21,948	7,824	6,770	14,594	4,932	4,793	9,725	485	675	1160	Nashik
9	धुळे	10,248	9,084	19,332	2,631	2,319	4,950	2,158	1,694	3,852	840	789	1,629	83	96	179	Dhule
10	नंदुरबार	3,970	3,692	7,662	1,063	900	1,963	789	724	1,513	316	362	678	31	36	67	Nandurbar
11	जळगाव	31,016	28,271	59,287	8,288	7,183	15,471	5,659	4,660	10,319	2,445	2,201	4,646	464	477	941	Jalgaon
12	अहमदनगर	44,549	40,877	85,426	12,148	10,120	22,268	9,469	7,276	16,745	4,441	3,644	8,085	498	447	945	Ahmednagar
13	पुणे	1,24,941	1,13,443	2,38,384	27,233	24,392	51,625	17,799	16,633	34,432	13,605	12,925	26,530	1,309	1,629	2,938	Pune
14	सातारा	22,354	20,635	42,989	6,077	5,355	11,432	5,101	4,346	9,447	2,614	3,019	5,633	130	216	346	Satara
15	सांगली	26,135	23,473	49,608	6,748	6,014	12,762	5,306	4,525	9,831	2,771	2,987	5,758	147	311	458	Sangli
16	सोलापूर	50,668	46,735	97,403	12,572	11,003	23,575	9,045	6,789	15,834	3,133	2,759	5,892	260	345	605	Solapur

तक्ता क्र. / Table No. 5.6 contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(2)
17	कोल्हापूर	34,877	31,644	66,521	9,131	8,163	17,294	7,593	6,642	14,235	4,366	4,177	8,543	288	396	684	Kolhapur
18	औरंगाबाद	56,315	49,832	1,06,147	13,370	11,569	24,939	11,445	8,653	20,098	7,619	5,026	12,645	1,150	901	2,051	Aurangabad
19	जालना	25,105	23,475	48,580	6,293	5,357	11,650	5,828	3,937	9,765	4,655	2,122	6,777	436	231	667	Jalna
20	परभणी	23,047	21,385	44,432	6,347	5,313	11,660	4,935	3,607	8,542	1,459	1,279	2,738	265	207	472	Parbhani
21	हिंगोली	16,439	15,455	31,894	4,183	3,949	8,132	3,294	2,873	6,167	1,118	851	1,969	64	58	122	Hingoli
22	बीड	32,190	29,137	61,327	8,511	6,922	15,433	7,078	4,666	11,744	4,035	2,452	6,487	463	348	811	Beed
23	नांदेड	51,359	47,903	99,262	12,321	11,579	23,900	8,970	7,667	16,637	4,225	3,217	7,442	881	747	1,628	Nanded
24	उस्मानाबाद	17,191	15,682	32,873	4,488	4,113	8,601	3,020	2,625	5,645	2,474	1,617	4,091	291	214	505	Osmanabad
25	लातूर	40,397	36,334	76,731	10,750	8,888	19,638	7,899	6,417	14,316	2,875	2,329	5,204	457	383	840	Latur
26	बुलढाणा	38,166	34,473	72,639	9,937	8,676	18,613	7,365	6,091	13,456	2,362	1,919	4,281	119	141	260	Buldhana
27	अकोला	26,945	25,558	52,503	7,927	7,127	15,054	6,502	5,933	12,435	3,233	3,024	6,257	268	325	593	Akola
28	वाशिम	16,934	15,368	32,302	5,361	4,544	9,905	4,603	3,609	8,212	1,249	1,130	2,379	62	85	147	Washim
29	अमरावती	29,475	27,664	57,139	8,434	7,525	15,959	6,996	6,856	13,852	4,652	5,515	10,167	502	989	1,491	Amravati
30	यवतमाळ	22,332	20,424	42,756	6,011	5,315	11,326	4,338	3,940	8,278	1,809	2,221	4,030	75	132	207	Yavatmal
31	वर्धा	11,481	10,739	22,220	3,325	2,999	6,324	2,885	2,770	5,655	1,816	1,737	3,553	111	229	340	Wardha
32	नागपूर	58,400	54,193	1,12,593	14,960	13,656	28,616	12,322	12,320	24,642	6,958	9,489	16,447	575	1,139	1,714	Nagpur
33	भंडारा	10,509	10,162	20,671	3,143	2,929	6,072	3,140	2,910	6,050	1,647	2,176	3,823	133	253	386	Bhandara
34	गोंदिया	10,147	9,771	19,918	2,887	2,757	5,644	2,839	2,556	5,395	1,114	1,479	2,593	22	65	87	Gondiya
35	चंद्रपूर	21,404	20,180	41,584	6,209	5,521	11,730	5,209	5,054	10,263	2,770	3,773	6,543	479	1,084	1,563	Chandrapur
36	गडचिरोली	7,142	6,808	13,950	2,132	1,890	4,022	1,935	1,712	3,647	1,371	1,401	2,772	124	160	284	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		10,50,965	9,67,502	20,18,467	2,71,344	2,41,024	5,12,368	2,09,395	1,81,043	3,90,438	1,17,515	1,13,214	2,30,729	12,226	15,808	28,034	Maharashtra State

आधार : १) प्राथमिक शिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे

२) शिक्षण संचालनालय (उच्च शिक्षण), महाराष्ट्र शासन, पुणे

Source : 1) Directorate of Primary Education, Govt. of Maharashtra, Pune

2) Directorate of Education (Higher education), Govt. of Maharashtra, Pune

5. शिक्षण / EDUCATION
तक्ता क्रमांक / TABLE No.5.7
अनुसूचित जमातीतील विद्यार्थ्यांची विभागवार संख्या
Number of Schedule Tribes Students by Department
(2018-19)

अ. क्र. Sr. No.	जिल्हे	प्राथमिक / पूर्व प्राथमिक / मुलोद्योग विभाग Primary / Pre-Primary / Basic Departments			माध्यमिक / वरिष्ठ मुलोद्योग विभाग Middle / Senior Basic Departments			माध्यमिक / उच्च-माध्यमिक / बहु-उद्येशिय उच्च मुलोद्योग विभाग High / Higher Secondary / Multi-Purpose / Post Basic Deptt.			पदवी Graduation			पदव्युत्तर Post-Graduation			Districts
		मुले	मुली	एकूण	मुले	मुली	एकूण	मुले	मुली	एकूण	मुले	मुली	एकूण	मुले	मुली	एकूण	
		Boys	Girls	Total	Boys	Girls	Total	Boys	Girls	Total	Boys	Girls	Total	Boys	Girls	Total	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(2)
1	मुंबई	2,606	2,603	5,209	156	157	313	0	0	0	421	348	769	185	314	499	Mumbai
2	मुंबई उपनगर	2,115	1,847	3,962	1,246	1,066	2,312	1,502	1,281	2,783	315	404	719	27	27	54	Mumbai Suburban
3	ठाणे	39,307	36,580	75,887	7,975	6,904	14,879	4,231	3,628	7,859	2,353	1,864	4,217	200	171	371	Thane
4	पालघर	1,09,713	1,05,975	2,15,688	22,102	19,477	41,579	13,003	10,950	23,953	3,651	2,272	5,923	204	140	344	Palghar
5	रायगड	28,827	26,971	55,798	5,613	4,572	10,185	2,050	1,422	3,472	747	426	1,173	41	18	59	Raigad
6	रत्नागिरी	1,680	1,648	3,328	281	236	517	123	92	215	77	46	123	8	5	13	Ratnagiri
7	सिंधुदुर्ग	570	581	1,151	124	119	243	97	108	205	34	38	72	2	6	8	Sindhudurg
8	नाशिक	1,56,617	1,48,326	3,04,943	30,810	27,129	57,939	17,606	13,204	30,810	8,972	5,394	14,366	1186	636	1,822	Nashik
9	धुळे	74,686	67,701	1,42,387	14,814	11,027	25,841	6,187	4,252	10,439	1,972	1,052	3,024	264	173	437	Dhule
10	नंदुरबार	99,682	95,286	1,94,968	19,790	17,856	37,646	11,114	9,039	20,153	4,314	3,044	7,358	231	103	334	Nandurbar
11	जळगाव	78,147	67,396	1,45,543	14,358	11,120	25,478	6,581	4,037	10,618	1,465	798	2,263	515	259	774	Jalgaon
12	अहमदनगर	40,270	37,143	77,413	8,652	7,101	15,753	5,008	3,613	8,621	2,787	1,816	4,603	326	267	593	Ahmednagar
13	पुणे	34,616	30,946	65,562	7,007	5,888	12,895	5,228	4,016	9,244	3,205	2,403	5,608	872	449	1,321	Pune
14	सातारा	3,858	3,196	7,054	690	548	1,238	309	233	542	112	80	192	17	5	22	Satara
15	सांगली	1,358	935	2,293	206	173	379	199	156	355	57	59	116	9	8	17	Sangli
16	सोलापूर	7,126	6,096	13,222	1,339	1,003	2,342	545	332	877	132	97	229	12	7	19	Solapur

तक्ता क्र. / Table No. 5.7 contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(2)
17	कोल्हापूर	1,841	1,413	3,254	332	256	588	443	273	716	67	75	142	11	15	26	Kolhapur
18	औरंगाबाद	19,859	17,510	37,369	3,943	2,998	6,941	2,939	1,829	4,768	1,652	709	2,361	432	174	606	Aurangabad
19	जालना	4,980	4,390	9,370	1,011	782	1,793	972	598	1,570	571	249	820	86	25	111	Jalna
20	परभणी	5,115	4,585	9,700	1,298	976	2,274	971	644	1,615	428	241	669	104	60	164	Parbhani
21	हिंगोली	8,831	8,477	17,308	2,001	1,866	3,867	1,484	1,108	2,592	427	243	670	50	27	77	Hingoli
22	बीड	5,542	4,715	10,257	1,365	891	2,256	950	481	1,431	353	211	564	57	17	74	Beed
23	नांदेड	23,144	22,405	45,549	5,062	4,715	9,777	3,502	3,053	6,555	1,240	937	2,177	318	228	546	Nanded
24	उस्मानाबाद	3,547	3,231	6,778	810	599	1,409	423	326	749	224	128	352	43	11	54	Osmanabad
25	लातूर	7,569	6,081	13,650	1,655	1,181	2,836	1,248	783	2,031	294	261	555	92	41	133	Latur
26	बुलढाणा	11,962	10,961	22,923	2,122	1,624	3,746	1,571	1,035	2,606	274	230	504	25	17	42	Buldhana
27	अकोला	7,463	6,947	14,410	1,758	1,438	3,196	1,142	906	2,048	516	374	890	109	60	169	Akola
28	वाशिम	7,191	6,468	13,659	1,842	1,411	3,253	1,160	764	1,924	331	239	570	40	26	66	Washim
29	अमरावती	33,855	32,260	66,115	8,183	7,402	15,585	5,213	4,708	9,921	2,337	1,663	4,000	310	218	528	Amravati
30	यवतमाळ	36,495	34,366	70,861	9,238	8,194	17,432	5,903	5,342	11,245	1,710	2,035	3,745	109	141	250	Yavatmal
31	वर्धा	10,228	9,647	19,875	2,750	2,279	5,029	1,722	1,893	3,615	818	894	1,712	43	88	131	Wardha
32	नागपूर	30,160	28,479	58,639	7,376	6,457	13,833	4,464	4,619	9,083	1,932	2,360	4,292	264	298	562	Nagpur
33	भंडारा	5,579	4,830	10,409	1,534	1,291	2,825	1,128	1,129	2,257	458	645	1,103	38	60	98	Bhandara
34	गोंदिया	14,499	13,873	28,372	4,011	3,924	7,935	3,264	3,487	6,751	783	1,285	2,068	25	31	56	Gondiya
35	चंद्रपूर	26,484	25,253	51,737	6,939	6,267	13,206	4,907	5,006	9,913	2,108	2,840	4,948	322	480	802	Chandrapur
36	गडचिरोली	28,433	27,734	56,167	7,276	6,466	13,742	4,771	4,513	9,284	2,342	2,328	4,670	229	180	409	Gadchiroli
	महाराष्ट्र राज्य	9,73,955	9,06,855	18,80,810	2,05,669	1,75,393	3,81,062	1,21,960	98,860	2,20,820	49,479	38,088	87,567	6,806	4,785	11,591	Maharashtra State

आधार : १) प्राथमिक शिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे

Source : 1) Directorate of Primary Education, Govt. of Maharashtra, Pune

२) शिक्षण संचालनालय (उच्च शिक्षण), महाराष्ट्र शासन, पुणे

2) Directorate of Education (Higher education), Govt. of Maharashtra, Pune

**5. शिक्षण /
तक्ता क्रमांक /
शिक्षणाच्या प्रकारानुसार संस्था व विद्यार्थी /
(2018-**

अ.क्र. Sr. No.	जिल्हे	प्राथमिक शाळा # Primary School		माध्यमिक शाळा## Secondary School		उच्च माध्यमिक वर्ग असलेल्या माध्यमिक शाळा### Secondary Schools having Higher Secondary School	
		संस्था Institution	विद्यार्थी Enrolment	संस्था Institution	विद्यार्थी Enrolment	संस्था Institution	विद्यार्थी Enrolment
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
1	मुंबई शहर	2,327	6,77,975	224	65,768	0	0
2	मुंबई उपनगर	43	8,907	1,554	10,61,005	171	1,93,482
3	ठाणे	3,346	8,62,171	1,458	7,17,411	125	79,027
4	पालघर	2,718	4,14,198	696	3,57,470	61	24,561
5	रायगड	3,084	2,12,287	612	3,01,593	26	8,508
6	रत्नागिरी	2,746	1,10,439	429	1,33,427	26	10,259
7	सिंधुदुर्ग	1,481	44,003	236	71,741	21	5,178
8	नाशिक	4,327	6,05,498	1,157	6,40,832	114	57,295
9	धुळे	1,493	1,87,526	489	2,56,239	24	9,326
10	नंदुरबार	1,640	1,47,984	400	1,90,958	15	6,442
11	जळगाव	2,484	3,69,272	831	4,67,200	61	33,059
12	अहमदनगर	4,190	3,56,819	1,071	5,17,963	116	47,881
13	पुणे	5,394	8,24,147	1,859	10,82,270	167	94,906
14	सातारा	3,055	1,99,790	768	2,73,426	46	33,462
15	सांगली	2,226	2,20,640	671	2,60,967	73	27,879
16	सोलापूर	3,704	3,70,673	992	4,59,782	78	34,843
17	कोल्हापूर	2,668	3,04,345	965	3,47,687	71	42,680
18	औरंगाबाद	3,233	5,03,655	1,018	4,01,200	161	55,637
19	जालना	1,913	2,22,163	461	1,93,510	75	27,032
20	परभणी	1,521	2,19,657	460	1,66,257	126	32,399
21	हिंगोली	1,028	1,28,666	239	99,721	48	14,760
22	बीड	2,930	2,68,863	700	2,97,082	78	29,126
23	नांदेड	2,895	3,32,311	745	3,31,667	89	34,630
24	उस्मानाबाद	1,351	1,45,903	440	1,33,468	51	15,374
25	लातूर	1,925	2,48,226	693	2,74,352	79	35,572
26	बुलढाणा	1,821	2,28,231	564	2,81,887	89	16,061
27	अकोला	1,317	1,49,679	481	1,81,222	67	17,862
28	वाशिम	1,025	1,06,943	320	1,39,030	40	6,965
29	अमरावती	2,116	2,09,558	729	2,79,474	49	22,094
30	यवतमाळ	2,597	2,46,593	662	2,55,041	89	22,374
31	वर्धा	1,162	78,036	308	1,30,147	43	12,086
32	नागपूर	2,905	3,21,080	1,118	5,25,376	94	41,055
33	भंडारा	977	81,265	312	1,27,451	31	6,647
34	गोंदिया	1,273	1,08,591	336	1,24,572	56	11,577
35	चंद्रपूर	1,908	1,46,831	523	2,19,289	76	21,190
36	गडचिरोली	1,673	78,157	351	1,11,677	38	5,560
	महाराष्ट्र राज्य	82,496	97,41,082	24,872	1,14,78,162	2,574	11,36,789

टिप /Note : # प्राथमिक शिक्षण विभागांतर्गत इयत्ता (१-५, ६-८, व १-८) च्या शाळानिहाय

माध्यमिक शिक्षण विभागांतर्गत इयत्ता (१-१०/१२, ५-१०/१२, व ८-१०/१२) च्या शाळानिहाय

###माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षण विभागांतर्गत इयत्ता (१-१०/१२, ५-१०/१२, व ८-१०/१२) च्या शाळानिहाय

EDUCATION

TABLE No.5.8

Institutions and Enrolment by Type of Education

-19)

महाविद्यालये (सर्वसाधारण) शिक्षण (कला व शास्त्र) Colleges of General Education (Arts and Science)		वाणिज्य महाविद्यालये Commerce Colleges पदवीस्तर / Degree Level		Districts (2)
संस्था Institution (9)	विद्यार्थी Enrolment (10)	संस्था Institution (11)	विद्यार्थी Enrolment (12)	
51	49,011	N.A.	69,974	Mumbai City
90	49,985	N.A.	1,11,357	Mumbai Suburban
109	48,608	N.A.	75,940	Thane
24	15,083	N.A.	17,361	Palghar
49	19,288	N.A.	13,877	Raigad
32	8,263	N.A.	9,228	Ratnagiri
25	5,199	N.A.	5,553	Sindhudurg
80	57,425	N.A.	31,261	Nashik
33	17,590	N.A.	2,255	Dhule
21	11,352	N.A.	1,573	Nandurbar
52	33,406	N.A.	10,548	Jalgaon
73	50,093	N.A.	22,407	Ahmednagar
146	89,714	N.A.	1,09,772	Pune
42	34,059	N.A.	16,861	Satara
52	32,705	N.A.	12,789	Sangli
45	26,478	N.A.	10,482	Solapur
63	48,928	N.A.	25,011	Kolhapur
112	53,838	N.A.	15,851	Aurangabad
52	30,139	N.A.	7,509	Jalna
35	11,221	N.A.	3,420	Parbhani
16	5,993	N.A.	1,794	Hingoli
72	37,561	N.A.	6,787	Beed
60	23,179	N.A.	8,036	Nanded
37	18,389	N.A.	4,218	Osmanabad
50	17,069	N.A.	7,820	Latur
41	15,645	N.A.	6,970	Buldhana
35	18,404	N.A.	7,694	Akola
24	8,390	N.A.	2,330	Washim
63	32,949	N.A.	11,386	Amravati
39	20,850	N.A.	5,509	Yavatmal
38	14,102	N.A.	5,077	Wardha
128	40,660	N.A.	33,379	Nagpur
48	18,090	N.A.	4,283	Bhandara
38	14,189	N.A.	3,396	Gondiya
83	26,901	N.A.	6,491	Chandrapur
62	13,938	N.A.	1,879	Gadchiroli
2,020	10,18,694	N.A.	6,90,078	Maharashtra State

N.A. उपलब्ध नाही / Not Available

शिक्षकांना प्रशिक्षण / Training of Teachers							
अ. क्र. Sr. No.	जिल्हे	पदवी स्तर / Degree Level				कायदा / Law	
		शिक्षणशास्त्र पदवी		शारीरिक शिक्षण बी. पी. एड		पदवी स्तर /	
		/ B.Ed.		Physical Education B. P. Ed.		Degree Level	
		संस्था	विद्यार्थी	संस्था	विद्यार्थी	संस्था	विद्यार्थी
(1)	(2)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)
1	मुंबई शहर	11	1,118	N.A.	80	12	5,248
2	मुंबई उपनगर	22	1,802	N.A.	95	14	3,484
3	ठाणे	33	3,704	N.A.	0	13	2,734
4	पालघर	7	910	N.A.	0	2	156
5	रायगड	9	854	N.A.	62	6	818
6	रत्नागिरी	7	426	N.A.	0	1	168
7	सिंधुदुर्ग	4	323	N.A.	0	3	406
8	नाशिक	25	2,682	N.A.	34	4	724
9	धुळे	8	595	N.A.	0	2	373
10	नंदुरबार	7	605	N.A.	0	1	203
11	जळगाव	17	1,175	N.A.	117	2	459
12	अहमदनगर	25	1,755	N.A.	100	4	457
13	पुणे	51	4,549	N.A.	238	18	4,852
14	सातारा	8	487	N.A.	0	3	268
15	सांगली	13	1,163	N.A.	23	2	357
16	सोलापूर	19	1,063	N.A.	122	3	489
17	कोल्हापूर	21	1,334	N.A.	182	2	488
18	औरंगाबाद	27	3,054	N.A.	192	4	1,030
19	जालना	5	746	N.A.	193	1	302
20	परभणी	10	822	N.A.	23	1	328
21	हिंगोली	4	469	N.A.	14	0	0
22	बीड	17	1,493	N.A.	79	1	310
23	नांदेड	18	1,105	N.A.	47	3	606
24	उस्मानाबाद	9	718	N.A.	90	1	209
25	लातूर	18	1,389	N.A.	7	2	323
26	बुलढाणा	12	871	N.A.	8	2	132
27	अकोला	8	488	N.A.	0	2	474
28	वाशिम	3	466	N.A.	71	2	78
29	अमरावती	12	1,058	N.A.	1,964	3	497
30	यवतमाळ	11	675	N.A.	418	2	201
31	वर्धा	9	495	N.A.	559	1	216
32	नागपूर	48	3,387	N.A.	2,970	4	876
33	भंडारा	9	463	N.A.	498	2	39
34	गोर्दिया	7	446	N.A.	289	0	91
35	चंद्रपूर	18	962	N.A.	275	1	314
36	गडचिरोली	9	559	N.A.	137	1	0
महाराष्ट्र राज्य		541	44,211	N.A.	8,887	125	27,710

टिप : १) कला,शास्त्र,वाणिज्य विद्याशाखेची महाविद्यालये एकत्रितपणे कार्यरत असतात. संस्थांची (महाविद्यालयांची) संख्या विद्याशाखांनिहाय स्वतंत्रपणे उपलब्ध नाही. तसेच बी .पी.एड (शारीरिक शिक्षणाची) महाविद्यालयांची संख्या जिल्हानिहाय उपलब्ध नाही.

२) विद्याशाखांनिहाय पटसंख्या उपलब्ध आहे तथापि संस्थांची संख्या उपलब्ध नाही .

आधार : १) प्राथमिक शिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे. २) उच्च शिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे

३) तंत्रशिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

TABLE NO.5.8-contd.

इतर प्रकारच्या संस्था / Other Types of Institutions		Districts
तंत्रनिकेतन/ Polytechnic (पदवीका/Diploma)		
संस्था Institution (19)	विद्यार्थी Enrolment (20)	(2)
13	2,365	Mumbai
4	1,366	Mumbai Suburban
16	2,492	Thane
6	736	Palghar
14	1,505	Raigad
6	769	Ratnagiri
3	420	Sindhudurg
25	4,086	Nashik
10	958	Dhule
3	298	Nandurbar
20	1,538	Jalgaon
25	2,769	Ahmednagar
46	6,923	Pune
15	1,483	Satara
17	1,784	Sangli
22	3,115	Solapur
23	3,569	Kolhapur
11	1,794	Aurangabad
5	636	Jalna
5	239	Parbhani
2	94	Hingoli
10	1,182	Beed
8	878	Nanded
4	517	Osmanabad
15	1,460	Latur
7	1,049	Buldhana
3	231	Akola
1	178	Washim
9	1,156	Amravati
3	337	Yavatmal
8	735	Wardha
29	2,775	Nagpur
6	316	Bhandara
3	370	Gondiya
13	1,385	Chandrapur
1	47	Gadchiroli
411	51,555	Maharashtra State

Note : 1) Arts, Science and Commerce colleges function under one roof. Facultywise number of institutes (colleges) is not available, Districtwise number of B.P.Ed is not available

2) There are no independent Law colleges and no Law faculty in the College of Arts and Commerce in this district

Source : 1) Directorate of Primary Education, Govt. of Maharashtra, Pune. 2) Directorate of Higher Education, Govt. of Maharashtra, Pune
3) Directorate of Technical Education, Govt. of Maharashtra, Mumbai

5. शिक्षण / EDUCATION
तक्ता क्रमांक / TABLE No.5.9
पटावरील विद्यार्थी व शिक्षकांची संख्या
Enrolment of Students and Number of Teachers)
(2018-19)

अ.क्र. Sr. No.	जिल्हे	पूर्व प्राथमिक प्राथमिक माध्यमिक	एकूण प्रशिक्षित शिक्षक Total Number of Trained Teachers			एकूण शिक्षक Total Number of Teachers			पटावरील विद्यार्थी Enrolment	पटावरील	
			पुरुष Male	स्त्री Female	एकूण Total	पुरुष Male	स्त्री Female	एकूण Total		Pre-Primary Primary, Secondary	Districts
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(3)	(2)
1	मुंबई	पूर्व प्राथमिक			N.A.			N.A.	N.A.	Pre-Primary	Mumbai
		प्राथमिक			21,165			21,478	7,11,305	Primary	
		माध्यमिक(उ.मा.सह)			1,228			1,228	32,438	Secondary (including H. Sec.)	Mumbai
2	मुंबईउपागर	पूर्व प्राथमिक			N.A.			N.A.	N.A.	Pre-Primary	Suburban
		प्राथमिक			14,979			15,189	6,56,887	Primary	
		माध्यमिक(उ.मा.सह)			23,383			23,746	6,06,507	Secondary (including H. Sec.)	
3	ठाणे	पूर्व प्राथमिक			N.A.			N.A.	N.A.	Pre-Primary	Thane
		प्राथमिक			30,814			32,386	12,15,948	Primary	
		माध्यमिक(उ.मा.सह)			14,967			15,340	4,42,661	Secondary (including H. Sec.)	
4	पालघर	पूर्व प्राथमिक			N.A.			N.A.	N.A.	Pre-Primary	Palghar
		प्राथमिक			15,302			15,886	5,94,210	Primary	
		माध्यमिक(उ.मा.सह)			6,183			6,386	2,02,019	Secondary (including H. Sec.)	
5	रायगड	पूर्व प्राथमिक			N.A.			N.A.	N.A.	Pre-Primary	Raigad
		प्राथमिक			13,731			14,166	3,75,866	Primary	
		माध्यमिक(उ.मा.सह)			6,001			6,148	1,46,522	Secondary (including H. Sec.)	
6	रतागिरी	पूर्व प्राथमिक			N.A.			N.A.	N.A.	Pre-Primary	Ratnagiri
		प्राथमिक	N.A.	N.A.	9,147	N.A.	N.A.	9,332	1,65,466	Primary	
		माध्यमिक(उ.मा.सह)			3,250			3,330	88,659	Secondary (including H. Sec.)	
7	सिंधुदुर्ग	पूर्व प्राथमिक			N.A.			N.A.	N.A.	Pre-Primary	Sindhudurg
		प्राथमिक			4,926			4,968	75,807	Primary	
		माध्यमिक(उ.मा.सह)			1,853			1,873	45,115	Secondary (including H. Sec.)	
8	नाशिक	पूर्व प्राथमिक			N.A.			N.A.	N.A.	Pre-Primary	Nashik
		प्राथमिक			27,311			27,426	9,56,151	Primary	
		माध्यमिक(उ.मा.सह)			12,262			12,325	3,47,474	Secondary (including H. Sec.)	
9	धुळे	पूर्व प्राथमिक			N.A.			N.A.	N.A.	Pre-Primary	Dhule
		प्राथमिक			9,356			9,447	3,31,154	Primary	
		माध्यमिक(उ.मा.सह)			4,693			4,733	1,21,937	Secondary (including H. Sec.)	
10	नंदुरबार	पूर्व प्राथमिक			N.A.			N.A.	N.A.	Pre-Primary	Nandurbar
		प्राथमिक			7,726			7,856	2,57,904	Primary	
		माध्यमिक(उ.मा.सह)			3,445			3,463	87,480	Secondary (including H. Sec.)	
11	जळगाव	पूर्व प्राथमिक			N.A.			N.A.	N.A.	Pre-Primary	Jalgaon
		प्राथमिक			17,537			17,676	6,26,843	Primary	
		माध्यमिक(उ.मा.सह)			8,577			8,616	2,42,688	Secondary (including H. Sec.)	

तक्ता क्र. / Table No. 5.9 contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(3)	(2)
12	अहमदनगर	पूर्व प्राथमिक			N.A.			N.A.	N.A.	Pre-Primary	Ahmednagar
		प्राथमिक			21,590			21,726	6,32,602	Primary	
		माध्यमिक(उ.मा.सह)			10,711			10,818	2,90,061	Secondary (including H. Sec.)	
13	पुणे	पूर्व प्राथमिक			N.A.			N.A.	N.A.	Pre-Primary	Pune
		प्राथमिक			44,083			44,985	14,47,041	Primary	
		माध्यमिक(उ.मा.सह)			22,314			22,776	5,54,282	Secondary (including H. Sec.)	
14	सातारा	पूर्व प्राथमिक			N.A.			N.A.	N.A.	Pre-Primary	Satara
		प्राथमिक			13,332			13,453	3,39,835	Primary	
		माध्यमिक(उ.मा.सह)			6,418			6,499	1,66,843	Secondary (including H. Sec.)	
15	सांगली	पूर्व प्राथमिक			N.A.			N.A.	N.A.	Pre-Primary	Sangli
		प्राथमिक			12,250			12,284	3,49,381	Primary	
		माध्यमिक(उ.मा.सह)			5,504			5,530	1,60,105	Secondary (including H. Sec.)	
16	सोलापूर	पूर्व प्राथमिक			N.A.			N.A.	N.A.	Pre-Primary	Solapur
		प्राथमिक			21,293			21,357	6,11,889	Primary	
		माध्यमिक(उ.मा.सह)			9,251			9,300	2,53,409	Secondary (including H. Sec.)	
17	कोल्हापूर	पूर्व प्राथमिक			N.A.			N.A.	N.A.	Pre-Primary	Kolhapur
		प्राथमिक			16,421			16,545	4,65,609	Primary	
		माध्यमिक(उ.मा.सह)			8,577			8,636	2,29,103	Secondary (including H. Sec.)	
18	औरंगाबाद	पूर्व प्राथमिक			N.A.			N.A.	N.A.	Pre-Primary	Aurangabad
		प्राथमिक	N.A.	N.A.	22,593	N.A.	N.A.	22,934	6,86,097	Primary	
		माध्यमिक(उ.मा.सह)			9,029			9,111	2,74,395	Secondary (including H. Sec.)	
19	जालाना	पूर्व प्राथमिक			N.A.			N.A.	N.A.	Pre-Primary	Jalna
		प्राथमिक			10,411			10,502	3,10,984	Primary	
		माध्यमिक(उ.मा.सह)			3,630			3,645	1,31,721	Secondary (including H. Sec.)	
20	परभणी	पूर्व प्राथमिक			N.A.			N.A.	N.A.	Pre-Primary	Parbhani
		प्राथमिक			9,722			9,844	2,96,934	Primary	
		माध्यमिक(उ.मा.सह)			3,894			3,935	1,21,379	Secondary (including H. Sec.)	
21	हिंगोली	पूर्व प्राथमिक			N.A.			N.A.	N.A.	Pre-Primary	Hingoli
		प्राथमिक			6,232			6,269	1,74,015	Primary	
		माध्यमिक(उ.मा.सह)			2,227			2,239	69,132	Secondary (including H. Sec.)	
22	बीड	पूर्व प्राथमिक			N.A.			N.A.	N.A.	Pre-Primary	Beed
		प्राथमिक			16,756			16,864	4,15,494	Primary	
		माध्यमिक(उ.मा.सह)			6,487			6,504	1,79,577	Secondary (including H. Sec.)	
23	नांदेड	पूर्व प्राथमिक			N.A.			N.A.	N.A.	Pre-Primary	Nanded
		प्राथमिक			7,416			17,589	5,06,615	Primary	
		माध्यमिक(उ.मा.सह)			6,549			6,565	1,91,993	Secondary (including H. Sec.)	
24	उस्मानाबाद	पूर्व प्राथमिक			N.A.			N.A.	N.A.	Pre-Primary	Osmanabad
		प्राथमिक			8,426			8,428	2,09,156	Primary	
		माध्यमिक(उ.मा.सह)			3,318			3,319	85,589	Secondary (including H. Sec.)	

तक्ता क्र. / Table No. 5.9 contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(3)	(2)
25	लातूर	पूर्व प्राथमिक			N.A.			N.A.	N.A.	Pre-Primary	Latur
		प्राथमिक			14,084			14,144	3,87,138	Primary	
		माध्यमिक(उ.मा.सह)			6,474			6,497	1,71,012	Secondary (including H. Sec.)	
26	बुलढाणा	पूर्व प्राथमिक			N.A.			N.A.	N.A.	Pre-Primary	Buldhana
		प्राथमिक			12,682			12,936	3,71,235	Primary	
		माध्यमिक(उ.मा.सह)			4,878			4,947	1,54,944	Secondary (including H. Sec.)	
27	अकोला	पूर्व प्राथमिक			N.A.			N.A.	N.A.	Pre-Primary	Akola
		प्राथमिक			8,685			8,906	2,34,871	Primary	
		माध्यमिक(उ.मा.सह)			3,973			4,027	1,13,892	Secondary (including H. Sec.)	
28	वाशिम	पूर्व प्राथमिक			N.A.			N.A.	N.A.	Pre-Primary	Washim
		प्राथमिक			6,145			6,261	1,69,574	Primary	
		माध्यमिक(उ.मा.सह)			2,557			2,568	83,364	Secondary (including H. Sec.)	
29	अमरावती	पूर्व प्राथमिक			N.A.			N.A.	N.A.	Pre-Primary	Amravati
		प्राथमिक			12,867			13,051	3,51,039	Primary	
		माध्यमिक(उ.मा.सह)			5,984			5,030	1,60,087	Secondary (including H. Sec.)	
30	यवतमाळ	पूर्व प्राथमिक			N.A.			N.A.	N.A.	Pre-Primary	Yavatmal
		प्राथमिक			13,349			13,452	3,69,364	Primary	
		माध्यमिक (उ.मा.सह)			5,261			5,297	1,54,644	Secondary (including H. Sec.)	
31	वर्धा	पूर्व प्राथमिक			N.A.			N.A.	N.A.	Pre-Primary	Wardha
		प्राथमिक	N.A.	N.A.	6,245	N.A.	N.A.	6,341	1,47,645	Primary	
		माध्यमिक(उ.मा.सह)			2,817			2,852	72,654	Secondary (including H. Sec.)	
32	नागपूर	पूर्व प्राथमिक			N.A.			N.A.	N.A.	Pre-Primary	Nagpur
		प्राथमिक			22,634			23,340	6,09,259	Primary	
		माध्यमिक(उ.मा.सह)			11,547			11,734	2,78,252	Secondary (including H. Sec.)	
33	भंडारा	पूर्व प्राथमिक			N.A.			N.A.	N.A.	Pre-Primary	Bhandara
		प्राथमिक			5,546			5,608	1,40,834	Primary	
		माध्यमिक(उ.मा.सह)			2,607			2,635	74,529	Secondary (including H. Sec.)	
34	गोंदिया	पूर्व प्राथमिक			N.A.			N.A.	N.A.	Pre-Primary	Gondiya
		प्राथमिक			6,569			6,773	1,59,029	Primary	
		माध्यमिक(उ.मा.सह)			3,207			3,263	85,711	Secondary (including H. Sec.)	
35	चंद्रपूर	पूर्व प्राथमिक			N.A.			N.A.	N.A.	Pre-Primary	Chandrapur
		प्राथमिक			10,354			10,572	2,60,612	Primary	
		माध्यमिक(उ.मा.सह)			5,012			5,078	1,26,698	Secondary (including H. Sec.)	
36	गडचिरोली	पूर्व प्राथमिक			N.A.			N.A.	N.A.	Pre-Primary	Gadchiroli
		प्राथमिक			6,210			6,438	1,34,259	Primary	
		माध्यमिक(उ.मा.सह)			2,677			2,720	61,135	Secondary (including H. Sec.)	
	महाराष्ट्र राज्य	पूर्व प्राथमिक			N.A.			N.A.	N.A.	Pre-Primary	Maharashtra State
		प्राथमिक			5,17,889			5,26,412	1,57,48,052	Primary	
		माध्यमिक(उ.मा.सह)			2,40,745			2,43,713	66,07,981	Secondary (including H. Sec.)	

N.A. उपलब्ध नाही / Not Available

आधार : महाराष्ट्र प्राथमिक शिक्षण परिषद, मुंबई

Source : Maharashtra Primary Education Parishad, Mumbai (MPSP)

तक्ता क्रमांक / TABLE No.5.10

पूर्व प्राथमिक, प्राथमिक व माध्यमिक शाळांमधील विद्यार्थ्यांची इयत्तावार संख्या

Number of Pupils in Pre-Primary, Primary and Secondary Schools by Standard
(2018-19)

अ.क्र. Sr. No.	जिल्हे	पूर्व प्राथमिक Pre- Primary	इयत्ता १ली Std.I	इयत्ता २री Std.II	इयत्ता ३री Std.III	इयत्ता ४थी Std.IV	इयत्ता ५वी Std.V	इयत्ता ६वी Std.VI	इयत्ता ७वी Std.VII	इयत्ता ८वी Std.VIII	इयत्ता ९वी Std.IX	इयत्ता १०वी Std.X	इयत्ता ११वी Std.XI	इयत्ता १२वी Std.XII	एकूण Grand Total	Districts
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(2)
1	मुंबई		133454	140099	146757	150828	38840	36548	36073	28706	18208	14230	0	0	743743	Mumbai
2	मुंबईउपनगर		24618	24554	24278	22929	137275	137413	137559	148261	161777	143344	155065	146321	1263394	Mumbai Suburban
3	ठाणे		153561	153700	155290	156783	155842	149693	148537	142542	139863	121394	94891	86513	1658609	Thane
4	पालघर		77840	75683	73552	79010	75284	72612	72162	68067	63309	55766	43324	39620	796229	Palghar
5	रायगड		46188	47948	48556	48905	48665	45874	45207	44523	44725	40991	31001	29805	522388	Raigad
6	रत्नागिरी		19248	19418	19691	20628	20417	20950	22481	22633	24462	23694	20311	20192	254125	Ratnagiri
7	सिंधुदुर्ग		8821	8649	8775	9484	9404	9702	10490	10482	11841	11421	10830	11023	120922	Sindhudurg
8	नाशिक		120949	119422	122528	122278	120590	118300	118270	113814	108745	99061	71734	67934	1303625	Nashik
9	धुळे		42062	42026	42948	42304	40572	40739	40636	39867	38493	34696	24387	24361	453091	Dhule
10	नंदुरबार		33288	31554	33275	34846	32477	31043	31105	30316	28730	25376	16526	16848	345384	Nandurbar
11	जळगाव		79376	78046	80372	78365	77588	77706	78115	77275	75147	71323	48171	48047	869531	Jalgaon
12	अहमदनगर		74759	78225	80188	79056	79544	79758	79791	81281	81028	79405	65897	63731	922663	Ahmednagar
13	पुणे	N.A.	189960	186653	188308	185411	181967	176365	172720	165657	165157	144577	127546	117002	2001323	Pune
14	सातारा		41303	41443	42340	43047	42506	42550	42472	44174	44729	45246	38814	38054	506678	Satara
15	सांगली		42673	43328	43568	43962	43531	43381	43866	45072	44235	44001	36231	35638	509486	Sangli
16	सोलापूर		76967	76420	77222	76994	76593	76065	75966	75662	75048	70930	54185	53246	865298	Solapur
17	कोल्हापूर		58048	57648	57619	57772	57252	58204	59077	59989	61115	59654	55655	52679	694712	Kolhapur
18	औरंगाबाद		87876	87870	89220	87586	86208	84710	83692	78935	76313	73918	61532	62632	960492	Aurangabad
19	जालना		41022	39423	40146	39406	39247	37798	36776	37166	37242	35028	29020	30431	442705	Jalna
20	परभणी		38507	37451	37879	37819	36868	36007	36478	35925	35607	34375	24855	26542	418313	Parbhani
21	हिंगोली		23573	22427	22102	21747	21687	20837	21134	20508	20594	19393	14389	14756	243147	Hingoli
22	बीड		54714	50607	52221	53036	52769	51590	50807	49750	49365	50462	38856	40894	595071	Beed
23	नांदेड		67595	66298	66016	64381	61620	60491	60859	59355	57701	54625	40234	39433	698608	Nanded
24	उस्मानाबाद		27077	26169	26654	25785	26311	25678	25650	25832	26342	25534	17077	16636	294745	Osmanabad
25	लातूर		47459	46528	47429	48552	48199	49157	50577	49237	49048	46789	38915	36260	558150	Latur

तक्ता क्र. / Table No. 5.10 contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(2)
26	बुलढाणा		45850	46452	47238	46840	46851	46439	45445	46120	46530	44626	31920	31868	526179	Buldhana
27	अकोला		29566	29696	29981	29449	29313	28591	28856	29419	31035	31292	25947	25618	348763	Akola
28	वाशिम		20556	20726	21282	21176	21260	21204	21495	21875	22581	23633	18511	18639	252938	Washim
29	अमरावती		40635	43745	45101	43847	44721	44054	44420	44516	45844	45468	34580	34195	511126	Amravati
30	यवतमाळ		46123	47586	47223	47069	46124	45086	44554	45599	45849	45001	32666	31128	524008	Yavatmal
31	वर्धा	N.A.	17955	17894	18352	18948	18767	18305	18479	18945	19374	20015	16593	16642	220269	Wardha
32	नागपूर		72321	75569	77208	75789	78416	77067	76806	76083	78083	72748	64197	63224	887511	Nagpur
33	भंडारा		16792	17586	17214	16896	17903	17998	18433	18012	18663	19847	18090	17929	215363	Bhandara
34	गोंदिया		18637	20123	20451	19493	19377	19545	20637	20766	21489	23161	20856	20205	244740	Gondiya
35	चंद्रपूर		31168	31463	33346	32690	32236	32972	33466	33271	34200	35357	28954	28187	387310	Chandrapur
36	गडचिरोली		17795	16890	17051	16444	16537	17015	16226	16301	17115	17245	13534	13241	195394	Gadchiroli
	महाराष्ट्र राज्य	N.A.	1968336	1969319	2001381	1999555	1982761	1951447	1949317	1925936	1919587	1803626	1465294	1419474	22356033	Maharashtra State

N.A. उपलब्ध नाही / Not Available

आधार : शिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source : Directorate of Education, Govt. of Maharashtra, Pune.

5. शिक्षण / EDUCATION

तक्ता क्रमांक / TABLE No.5.11

प्राथमिक व माध्यमिक (उच्च माध्यमिकसह) शिक्षण संस्थातील विद्यार्थ्यांची शिक्षणाच्या माध्यमानुसार संख्या

Number of Pupils in Primary and Secondary (Including Higher Secondary) Institutions According to Medium of Instruction (2018-19)

अ.क्र. Sr. No.	जिल्हे (2)	प्राथमिक माध्यमिक (3)	मराठी Marathi (4)	गुजराथी Gujrathi (5)	हिंदी Hindi (6)	सिंधी Sindhi (7)	इंग्रजी English (8)	उर्दु Urdu (9)	इतर Others (10)	एकूण Total (11)	Primary Secondary (3)	Districts (2)
1	मुंबई	प्राथमिक माध्यमिक	96,350 7,892	6,214 482	85,068 7,501	0 0	4,32,400 8,449	85,111 8,088	6,162 26	7,11,305 32,438	Primary Secondary	Mumbai
2	मुंबई उपनगर	प्राथमिक माध्यमिक	94,343 98,543	17,250 28,325	35,542 36,604	0 0	4,83,130 4,15,909	24,914 24,020	1,708 3,106	6,56,887 6,06,507	Primary Secondary	Mumbai Suburban
3	ठाणे	प्राथमिक माध्यमिक	3,42,037 1,59,818	2,188 2,534	87,125 25,976	1,703 1,733	6,99,483 2,27,762	80,800 24,351	2,612 487	12,15,948 4,42,661	Primary Secondary	Thane
4	पालघर	प्राथमिक माध्यमिक	2,91,506 1,12,165	2,447 579	30,861 11,817	0 0	2,62,670 74,915	6,371 1,882	355 661	5,94,210 2,02,019	Primary Secondary	Palghar
5	रायगड	प्राथमिक माध्यमिक	1,97,496 1,01,223	105 40	1,555 616	0 0	1,62,680 37,471	14,030 7,172	0 0	3,75,866 1,46,522	Primary Secondary	Raigad
6	रत्नागिरी	प्राथमिक माध्यमिक	1,23,327 76,296	0 0	0 0	0 0	32,180 7,403	9,959 4,960	0 0	1,65,466 88,659	Primary Secondary	Ratnagiri
7	सिंधुदुर्ग	प्राथमिक माध्यमिक	62,308 40,721	0 0	0 0	0 0	12,217 4,059	1,282 335	0 0	75,807 45,115	Primary Secondary	Sindhudurg
8	नाशिक	प्राथमिक माध्यमिक	6,86,593 2,84,898	478 104	3,707 2,579	0 0	1,70,068 33,947	95,305 25,946	0 0	9,56,151 3,47,474	Primary Secondary	Nashik
9	धुळे	प्राथमिक माध्यमिक	2,68,754 1,08,765	0 0	777 147	0 0	36,237 5,520	25,386 7,505	0 0	3,31,154 1,21,937	Primary Secondary	Dhule
10	नंदुरबार	प्राथमिक माध्यमिक	2,28,606 79,902	1,600 1,190	300 194	0 0	18,250 2,858	9,148 3,336	0 0	2,57,904 87,480	Primary Secondary	Nandurbar
11	जळगाव	प्राथमिक माध्यमिक	4,77,442 2,07,892	0 0	5,821 3,739	0 0	77,354 11,347	66,226 19,710	0 0	6,26,843 2,42,688	Primary Secondary	Jalgaon
12	अहमदनगर	प्राथमिक माध्यमिक	5,13,696 2,62,689	0 0	491 133	0 0	1,05,432 22,802	12,786 4,277	197 160	6,32,602 2,90,061	Primary Secondary	Ahmednagar

तक्ता क्र. / Table No. 5.11 contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(3)	(2)
13	पुणे	प्राथमिक	7,64,980	1,686	9,785	0	6,42,930	26,996	664	14,47,041	Primary	Pune
		माध्यमिक	3,54,863	1,181	5,780	0	1,81,493	10,811	154	5,54,282	Secondary	
14	सातारा	प्राथमिक	2,78,751	0	0	0	57,525	3,394	165	3,39,835	Primary	Satara
		माध्यमिक	1,46,537	0	0	0	19,398	701	207	1,66,843	Secondary	
15	सांगली	प्राथमिक	2,80,686	261	0	0	45,382	8,382	14,670	3,49,381	Primary	Sangli
		माध्यमिक	1,35,754	221	0	0	14,254	2,802	7,074	1,60,105	Secondary	
16	सोलापूर	प्राथमिक	5,13,382	0	678	0	64,331	24,317	9,181	6,11,889	Primary	Solapur
		माध्यमिक	2,25,193	0	411	0	18,863	7,893	1,049	2,53,409	Secondary	
17	कोल्हापूर	प्राथमिक	3,79,246	0	195	0	76,804	8,881	483	4,65,609	Primary	Kolhapur
		माध्यमिक	2,03,983	0	1,263	191	21,477	2,189	0	2,29,103	Secondary	
18	औरंगाबाद	प्राथमिक	4,63,576	0	2,284	0	1,35,796	84,131	310	6,86,097	Primary	Aurangabad
		माध्यमिक	2,21,994	0	560	0	30,075	21,766	0	2,74,395	Secondary	
19	जालना	प्राथमिक	2,45,438	0	2,412	0	35,877	27,257	0	3,10,984	Primary	Jalna
		माध्यमिक	1,16,536	0	1,295	0	6,019	7,871	0	1,31,721	Secondary	
20	परभणी	प्राथमिक	2,33,635	0	178	0	19,585	43,536	0	2,96,934	Primary	Parbhani
		माध्यमिक	1,07,659	0	1,116	0	2,025	10,579	0	1,21,379	Secondary	
21	हिंगोली	प्राथमिक	1,48,373	0	1,200	0	12,077	12,365	0	1,74,015	Primary	Hingoli
		माध्यमिक	63,225	0	1,300	0	1,297	3,310	0	69,132	Secondary	
22	बीड	प्राथमिक	3,40,974	0	0	0	35,389	39,019	112	4,15,494	Primary	Beed
		माध्यमिक	1,65,765	0	0	0	4,344	9,450	18	1,79,577	Secondary	
23	नांदेड	प्राथमिक	4,03,405	0	2,367	0	57,112	43,731	0	5,06,615	Primary	Nanded
		माध्यमिक	1,66,685	0	449	0	12,892	11,967	0	1,91,993	Secondary	
24	उस्मानाबाद	प्राथमिक	1,81,853	0	225	0	19,131	7,947	0	2,09,156	Primary	Osmanabad
		माध्यमिक	81,648	0	245	0	1,816	1,880	0	85,589	Secondary	
25	लातूर	प्राथमिक	3,17,503	0	205	0	38,325	31,105	0	3,87,138	Primary	Latur
		माध्यमिक	1,41,470	0	238	0	21,593	7,711	0	1,71,012	Secondary	
26	बुलढाणा	प्राथमिक	2,59,222	0	1,285	0	64,618	45,937	173	3,71,235	Primary	Buldhana
		माध्यमिक	1,28,728	0	685	0	9,819	15,616	96	1,54,944	Secondary	
27	अकोला	प्राथमिक	1,22,935	74	2,899	0	63,129	45,834	0	2,34,871	Primary	Akola
		माध्यमिक	77,218	0	1,372	0	16,970	18,332	0	1,13,892	Secondary	

तक्ता क्र. / Table No. 5.11 contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(3)	(2)
28	वाशिम	प्राथमिक	1,28,250	0	481	0	25,185	15,658	0	1,69,574	Primary	Washim
		माध्यमिक	73,479	0	394	0	3,727	5,764	0	83,364	Secondary	
29	अमरावती	प्राथमिक	2,24,018	0	5,287	0	72,682	49,052	0	3,51,039	Primary	Amravati
		माध्यमिक	1,22,003	0	2,761	0	18,302	17,021	0	1,60,087	Secondary	
30	यवतमाळ	प्राथमिक	2,86,278	0	2,235	0	58,551	22,300	0	3,69,364	Primary	Yavatmal
		माध्यमिक	1,35,777	0	1,294	0	9,958	7,615	0	1,54,644	Secondary	
31	वर्धा	प्राथमिक	99,210	0	1,234	0	45,213	1,988	0	1,47,645	Primary	Wardha
		माध्यमिक	61,434	0	659	0	9,429	1,102	0	72,624	Secondary	
32	नागपूर	प्राथमिक	2,53,799	0	61,441	0	2,69,186	24,833	0	6,09,259	Primary	Nagpur
		माध्यमिक	1,57,013	0	32,000	0	80,178	9,061	0	2,78,252	Secondary	
33	भंडारा	प्राथमिक	1,13,553	0	1,217	0	25,793	271	0	1,40,834	Primary	Bhandara
		माध्यमिक	68,242	0	1,090	0	5,051	146	0	74,529	Secondary	
34	गोंदिया	प्राथमिक	1,08,551	0	20,316	0	29,437	133	592	1,59,029	Primary	Gondiya
		माध्यमिक	60,600	0	17,045	0	8,023	43	0	85,711	Secondary	
35	चंद्रपूर	प्राथमिक	1,83,904	0	4,613	0	70,209	1,346	540	2,60,612	Primary	Chandrapur
		माध्यमिक	1,06,276	0	2,220	0	17,622	380	200	1,26,698	Secondary	
36	गडचिरोली	प्राथमिक	1,11,110	0	1,380	0	17,662	232	3,875	1,34,259	Primary	Gadchiroli
		माध्यमिक	54,967	0	2,559	0	3,512	97	0	61,135	Secondary	
	महाराष्ट्र राज्य	प्राथमिक	98,25,090	32,303	3,73,164	1,703	44,74,030	9,99,963	41,799	1,57,48,052	Primary	Maharashtra State
		माध्यमिक	47,17,853	34,656	1,64,042	1,924	13,70,579	3,05,689	13,238	66,07,981	Secondary	

आधार : महाराष्ट्र प्राथमिक शिक्षण परिषद, मुंबई

Source : Maharashtra Primary Education Parishad, Mumbai (MPSP)

5. शिक्षण / EDUCATION
तक्ता क्रमांक / TABLE No.5.12
प्रमुख परिक्षांचे निकाल - मार्च, २०१८
Major Examinations Results - March, 2018

अ.क्र. Sr. No.	परीक्षा	परिक्षेला बसलेल्यांची संख्या Number appeared			उत्तीर्ण झालेल्यांची संख्या Number passed			Examination (2)
		मुलगे	मुली	एकूण	मुलगे	मुली	एकूण	
		Boys	Girls	Total	Boys	Girls	Total	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
1	कला							Arts
	बॅचलर ऑफ आर्ट्स	4,31,643	3,51,347	7,82,990	3,44,108	2,71,883	6,15,991	Bachelor of Arts
	मास्टर ऑफ आर्ट्स	72,755	74,372	1,47,127	65,471	66,234	1,31,705	Master of Arts
	एम.बी.ए.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	M.B.A.
	पीएच.डी. / एम.फील.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	Ph.D. / M.Phil
2	शास्त्र							Science
	बॅचलर ऑफ सायन्स	2,37,598	2,28,470	4,66,068	1,67,645	1,67,172	3,34,817	Bachelor of Science.
	मास्टर ऑफ सायन्स	25,629	33,708	59,337	20,023	26,290	46,313	Master of Science.
	पीएच.डी.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	Ph.D.
3	वाणिज्य							Commerce
	बॅचलर ऑफ कॉमर्स	3,68,199	3,42,292	7,10,491	2,58,560	2,61,490	5,20,050	Bachelor of Commerce
	मास्टर ऑफ कॉमर्स	23,933	31,429	55,362	18,902	25,808	44,710	Master of Commerce
	पीएच.डी. / एम.फील.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	Ph.D. / M. Phill
4	कायदा							Law
	बॅचलर ऑफ लॉ	18,743	12,212	30,955	13,183	8,758	21,941	Bachelor of Law
	मास्टर ऑफ लॉ	1,293	1,199	2,492	965	844	1,809	Master of Law
5	शिक्षण							Education
	एस.एस.सी	9,66,957	7,74,734	17,41,691	8,07,507	6,97,928	15,05,435	S.S.C
	एच.एस.सी.	8,33,175	6,50,267	14,83,442	6,84,140	5,91,469	12,75,609	H.S.C.
	बी.एड + बी.पी.एड	12,307	28,015	40,322	10,396	23,463	33,859	B.P. Ed.
	एम.एड + एम.पी.एड	300	752	1,052	239	667	906	M.P. Ed.
	बी.पी.एड	5,770	1,592	7,362	4,555	1,278	5,833	BP.Ed.
	एम्.पी.एड	685	522	1,207	599	483	1,082	M.PEEd.
6	नॉन-एआयसीटीई कोर्सेस							Non-AICTE Courses
	पदवी	33,493	30,344	63,837	23,907	23,934	47,841	Graduation
	पदव्युत्तर	345	431	776	253	298	551	Non- Graduation
7	इतर							Others
	पदवी	64	82	146	61	75	136	Graduation
	पदव्युत्तर	168	163	331	177	144	321	Non- Graduation
	महाराष्ट्र राज्य	12,32,925	11,36,930	23,69,855	9,29,044	8,78,821	18,07,865	Maharashtra State

N.A. उपलब्ध नाही / Not Available

टिप : सन २०१८-१९ च्या शैक्षणिक माहितीमध्ये मार्च, २०१८ मध्ये झालेल्या परिक्षांचा निकाल देण्यात येतो.

Note : In academic year 2018-19 the result of examinations held in March, 2018 is given.

आधार : १) महाराष्ट्र राज्य माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षण मंडळ, पुणे

२) उच्च शिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे

Source : 1) Maharashtra State Board of Secondary & Higher Secondary Education, Pune

2) Directorate of Education, Govt. of Maharashtra, Pune

5. शिक्षण / EDUCATION

तक्ता क्रमांक / TABLE No.5.13

संस्थेच्या प्रकारानुसार तांत्रिक शिक्षण संस्था / Technical Institutions by type of Institutions
(2018-19)

अ.क्र. Sr. No.	जिल्हे	अभियांत्रिकी आणि तंत्रशास्त्रीय महाविद्यालये Engineering & Technology Colleges	तंत्र निकेतन Poly- technic	इतर पदविका संस्था Other Diploma Institutions	औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था Industrial Training Institutions	उच्च तांत्रिक विद्यालये केंद्रे Technical High Schools Centres	मुल्योद्योग प्रशिक्षण आणि संबंधित सूचना केंद्रे Basic Training & related Instruction Centres	+२ स्तरावरील व्यावसायिक शिक्षण योजना Vocational Centres at + 2 stage	औद्योगिक कामगारांचे अर्धवेळ वर्ग Part time classes for Industrial workers	शिल्पकारागीर आणि इतर तांत्रिक प्रमाणपत्र देणा-या संस्था Institution of Crafts and other Technical certificate courses	प्रगत व्यवसाय शिक्षण पध्दती Advanced Vocational training system	+२ स्तरावरील केंद्रशासन पुरस्कृत व्यवसाय शिक्षण अभ्यासक्रम संस्था Centrally Sponsored + 2stage vocational education institutes	एकूण Grand Total	Districts
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(2)
1	मुंबई	7	13	0	14	9	3	30				16	106	Mumbai
2	मुंबई उपनगर	16	4	0	14	25	3	101				19	196	Mumbai Suburban
3	ठाणे	17	16	6	15	16	5	107				40	237	Thane
4	पालघर	6	6	2	16	15	0	38				10	109	Palghar
5	रायगड	14	14	4	19	7	2	16				17	112	Raigad
6	रत्नागिरी	4	6	3	16	15	2	8				15	85	Ratnagiri
7	सिंधुदुर्ग	2	3	5	9	10	1	9				22	70	Sindhudurg
8	नाशिक	19	25	26	48	26	1	21	closed	Not Available		41	255	Nashik
9	धुळे	5	10	11	17	8	1	14				27	110	Dhule
10	नंदुरबार	2	3	5	10	8	0	3				6	47	Nandurbar
11	जळगाव	10	20	14	82	23	1	25				50	307	Jalgaon
12	अहमदनगर	12	25	22	42	42	1	73				35	294	Ahmednagar
13	पुणे	80	46	36	54	63	3	151				98	585	Pune
14	सातारा	10	15	13	18	24	2	39				36	175	Satara
15	सांगली	9	17	13	24	33	1	45				40	206	Sangli

तक्ता क्र. / Table No. 5.13 contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(2)
16	सोलापूर	14	22	8	34	30	1	43				36	222	Solapur
17	कोल्हापूर	14	23	14	45	29	1	99				36	306	Kolhapur
18	औरंगाबाद	14	11	17	17	53	1	75				50	255	Aurangabad
19	जालना	1	5	3	12	5	1	15				8	62	Jalna
20	परभणी	1	5	9	11	4	1	54				13	109	Parbhani
21	हिंगोली	0	2	4	7	3	0	47				7	77	Hingoli
22	बीड	3	10	9	22	11	1	24				36	138	Beed
23	नांदेड	4	8	10	22	11	1	112				24	214	Nanded
24	उस्मानाबाद	4	4	6	15	7	1	17				23	92	Osmanabad
25	लातूर	4	15	12	14	13	1	65				56	194	Latur
26	बुलढाणा	7	7	8	22	15	1	69	closed	Not Available		30	181	Buldhana
27	अकोला	2	3	3	8	9	1	92				32	158	Akola
28	वाशिम	1	1	4	6	5	0	56				18	97	Washim
29	अमरावती	11	9	6	29	18	1	59				106	268	Amravati
30	यवतमाळ	4	3	8	21	10	1	30				31	129	Yavatmal
31	वर्धा	6	8	7	22	5	1	32				22	125	Wardha
32	नागपूर	38	29	18	83	14	1	155				63	484	Nagpur
33	भंडारा	2	6	3	41	4	1	19				9	126	Bhandara
34	गोंदिया	0	3	3	19	3	1	13				9	70	Gondiya
35	चंद्रपूर	4	13	4	52	7	1	43				34	210	Chandrapur
36	गडचिरोली	0	1	0	16	4	0	7				13	57	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		347	411	316	916	584	44	1,806	closed	Not Available		1,128	6,468	Maharashtra State

आधार / Source : १) व्यवसाय शिक्षण प्रशिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई / Directorate of Vocational Education and Training, Govt. of Maharashtra, Mumbai

२) तंत्रशिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई / Directorate of Technical Education, Govt. of Maharashtra, Mumbai

5. शिक्षण / EDUCATION

तक्ता क्रमांक / TABLE No.5.14

शासकीय व अर्धशासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांमधील मंजूर केलेल्या जागा, प्रवेश क्षमता आणि उत्तीर्ण झालेल्यांची संख्या
Number of sanctioned seats, intake capacity and outturn of Government and Non-Government Industrial Training Institutes
(2018-19)

अ.क्र. Sr. No.	व्यवसायाचे नाव (2)	मंजूर जागा Sanctioned Seats (3)	प्रवेश क्षमता Intake Capacity (4)	उत्तीर्ण झालेले Outturn (5)	Name of the Trade (2)
1	आरेख यांत्रिकी	3,444	1,953	242	Draftsman (Mechanic)
2	आरेख स्थापत्य	2,990	1,378	212	Draftsman (Civil)
3	सर्वेक्षक	1,144	1,144	7	Surveyor
4	जोडारी	36,498	20,433	3,984	Fitter
5	कातारी	5,408	2,640	488	Tuner
6	यंत्रकारागीर	4,576	2,242	848	Machinist
7	यंत्रकारागीर (घर्षक)	1,712	848	443	Machinist (Gr.)
8	लघुलेखक आणि सहायक चिटणीस (इंग्रजी)	702	676	116	Stenography & Secretarial Assistant (English)
9	यांत्रिक (प्रशिक्षण व वातानुकूलिकरण)	5,512	2,808	274	Mechanic (Ref. & Air Condition)
10	उपकरण (यांत्रिक)	728	260	68	Instrument (Mechanic)
11	साचे आणि साधने बनविणारे (जिग्स आणि फिक्चर्स)	1,155	504	52	Tool and Die Maker(Jigs & Fixture)
12	साचे आणि साधने बनविणारे (साचे व डाय)	441	189	21	Tool and Die Maker(Mould & Dies)
13	पृष्ठभाग अलंकरण तंत्र (भरतकाम)	168	168	2	Surface Ornamentation Techniques(Embroidery)
14	विजतंत्री	37,170	21,168	3,690	Electrician
15	तारतंत्री	10,521	5,313	1,362	Wireman
16	यांत्रिक (कृषि व यंत्रसामग्री)	168	63	36	Mechanic Agriculture machinery
17	बीजविलेपक	126	84	20	Electroplator
18	यांत्रिक (मोटरगाडी)	10,689	5,397	557	Mechanic Motor Vehicle
19	इलेक्ट्रॉनिक्स (यांत्रिक)	8,736	4,446	439	Electronics (Mech.)
20	रंगारी	2,247	1,092	437	Painter
21	अटेंडंट ऑपरेटर (रासायनिक)	294	147	27	Attendant Operator (Chemical Plant)
22	देखरेख यंत्रकारागीर (रासायनिक)	315	147	1	Maintenance Mechanic (Chemical Plant)
23	प्लास्टिक प्रक्रिया चालक	693	651	188	Plastic Processing Operator
24	रबर टेक्निशियन (एससीव्हीटी)	42	26	0	Rubber Technician (S.C.V.T.)
25	सुतार	2,574	2,418	352	Carpenter
26	यांत्रिक डिझेल	6,846	6,867	976	Mechanic Diesel
27	पोशाख बनविणे	5,166	4,998	60	Dress Making
28	पत्रे कारागीर	1,995	1,869	228	Sheet Metal Worker
29	नळ कारागीर	2,699	2,600	444	Plumber
30	गवंडी (बांधकाम)	936	832	198	Mason (Building Constructor)
31	पंपचालक- यांत्रिक	1,323	1,302	111	Pump Operator cum Machanic
32	शिलाई तंत्रज्ञान (विणकाम आणि टेलरिंग)	3,759	3,045	134	Sewing Technology(Knitting and Tailoring)
33	भाज्या व फळे टिकविणे	692	624	0	Preservation of Fruits and Vegetables
34	चिटणीसाची कार्यपद्धती (इंग्रजी)	437	416	33	Secretarial Practice (English)
35	डेस्कटॉप पब्लिशिंग ऑपरेटर	442	442	23	Desktop Publishing Operator
36	माहिती तंत्रज्ञान व इलेक्ट्रॉनिक सिस्टिम मेन्टेनन्स	4,238	2,236	276	Information Technology & Electronic System Maintenance
37	बेकरी अँड कन्फेक्शरी	432	234	5	Bakery and confectionery
38	लघुलेखन (मराठी)	210	189	0	Stenography (Marathi)
39	फाउंड्रीमन	651	588	192	Foundryman

तक्ता क्र. / Table No. 5.14 contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
40	संधाता (गॅस व इलेक्ट्रिकल)	18,045	18,018	2,029	Welder (Gas & Electrical)
41	संधाता (जीएमएडब्ल्यू आणि जीटीएडब्ल्यू)	504	315	80	Welder (GMAW and GTAW)
42	जनरल फिटर- यांत्रिक (एससीव्हीटी)	21	21	0	General Fitter cum Mechanic(SCVT)
43	कॅबिनेट फर्निचर मेकर (एससीव्हीटी)	21	21	0	Cabinet Furniture Maker (SCVT)
44	वास्तुशास्त्र आरेखन	26	26	0	Architecture Draftsmanship
45	वास्तुशास्त्र सहायक	546	520	23	Architecture Assistant
46	अंतर्गत सजावट आणि डिझाईन	671	624	53	Interior decoration and designing
47	ओले कापड प्रक्रिया तंत्रज्ञ	84	42	6	Textiles Wet Processing Technician
48	ऑटो इलेक्ट्रीकल आणि इलेक्ट्रॉनिक्स यांत्रिकी	504	315	25	Mechanic Auto Electrical and Electronics
49	वीज इलेक्ट्रॉनिक्स पद्धती तंत्रज्ञ	182	78	7	Technician Power Electronics Systems
50	अन्न आणि पेय अतिथी सेवा सहाय्यक	273	241	9	Food and Beverage Guest Service Assistant
51	खाद्य उत्पादन कारागीर (सर्वसाधारण)	462	510	0	Craftsman Food Production (General)
52	फ्रंट ऑफिस सहाय्यक	42	21	0	Front Office Assistant
53	मल्टिमिडीया ॲनिमेशन आणि स्पेशल इफेक्ट	78	78	0	Multimedia Animation and Special Effect
54	मूलभूत सौंदर्यशास्त्र	2,699	2,522	23	Basic Cosmetology
55	छायाचित्रण	42	68	1	Photography
56	फॅशन डिझायनिंग तंत्रज्ञान	1,533	1,302	93	Fashion designing technology
57	संगणक ऑपरेटर आणि प्रोग्रामिंग असिस्टंट	9,958	7,504	216	Computer Operator and Programming Assistant
58	डिजिटल छायाचित्रकार	42	1,763	0	Digital Photographer
59	ऑफिस असिस्टंट व संगणक ऑपरेटर	52	0	0	Office Assistant cum Computer Operator
60	फिजीओथेरेपी तंत्रज्ञ	21	21	0	Physiotherapy Technician
61	आरोग्य स्वच्छता निरीक्षक	78	26	3	Health Sanitary Inspector
62	यांत्रिकी उपकरण (रासायनिक)	126	89	16	Instrument Mechanic(Chemical)
63	रुग्णालयीन स्वच्छता	52	26	0	Hospital House Keeping
64	संगणक हार्डवेअर आणि नेटवर्क देखभाल	572	416	70	Computer Hardware & Network Maintenance
65	अग्निशमन तंत्रज्ञान आणि औद्योगिक सुरक्षा मनुष्य	26	156	0	Fire Technology and Industrial safety Man
66	ग्राहकोपयोगी इलेक्ट्रॉनिक्स वस्तू यांत्रिकी	104	26	1	Mechanic Consumer Electronics Appliances
67	वैद्यकीय इलेक्ट्रॉनिक्स यांत्रिकी	52	26	0	Mechanic Medical Electronics
68	अद्ययावत यंत्रसाधने चालक	320	144	55	Operator Advance Machine Tools
69	मेकॅट्रॉनिक्स यांत्रिकी	63	21	1	Mechanic Mechactonics
69	ऑटो बॉडी दुरुस्ती यांत्रिकी	126	105	15	Mechanic Auto Body Repair
70	ऑटो बॉडी पेंटिंग यांत्रिकी	84	63	2	Mechanic Auto Body painting
71	यंत्रसाधने देखरेख यांत्रिकी	1,281	483	49	Mechanic Machines Tools Maintenance
72	स्पिनिंग तंत्रज्ञ	21	21	0	Spinning Technician
73	विणकाम तंत्रज्ञ	42	21	10	Weaving Technician
74	स्कूल व्यवस्थापन पूर्वतयारी सहायक	78	52	1	Pre-Preparatory School Management assistant
75	दंत प्रयोगशाळा तंत्रज्ञ	21	0	0	Dental Laboratory Technician
76	सागरी जोडारी	42	21	0	Marine Fitter
77	मोटरसायकल यांत्रिकी	63	0	0	Mechanic Motor Cycle
78	यांत्रिक कर्षित	1,239	1,239	200	Mechanic Tractor
79	संधाता (गॅस व इलेक्ट्रिकल)	18,045	18,018	2,029	Welder (Gas & Electrical)
महाराष्ट्र राज्य		2,08,075	1,39,382	19,534	Maharashtra State

आधार : व्यवसाय शिक्षण प्रशिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Source : Directorate of Vocational Education and Training, Govt. of Maharashtra, Mumbai

5. शिक्षण / EDUCATION

तक्ता क्रमांक / TABLE No.5.15

तांत्रिक संस्थांची त्यांच्या वर्गवारीनुसार संख्या, प्रवेशक्षमता, नाव नोंदविलेले, उत्तीर्ण झालेले विद्यार्थी आणि शिक्षकांची संख्या
Number of Technical Institutions Intake Capacity, Enrolment, Outturn and Number of Teachers by Category of Institution
(2018-19)

अ.क्र. Sr. No.	वर्गवारी	संस्था Number of Institute	एकूण प्रवेश क्षमता Total Intake Capacity	एकूण नोंदणी केलेले Enrolment	एकूण उत्तीर्ण Total outturn	शिक्षकांची संख्या No. of Teachers	Category
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(2)
1	पदवी पातळीवरील (अभियांत्रिकी आणि तंत्रशास्त्रीकी महाविद्यालये)	347	1,30,356	73,868	N.A.	492	Degree level (Engineering and Technological Colleges)
2	पदवीका पातळीवरील (तंत्रनिकेतन आणि इतर पदविका) संस्था	765	1,51,811	99,718	61,871 [#]	24,636	Diploma level (Polytechnic and other Diploma) Institutions
3	शासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था	417	93,060	87,417	N.A.	4,015	Government Industrial Training Institutes (Excluding Four Provisionally Permitted)
4	तंत्र माध्यमिक विद्यालये / केंद्रे	584	64,980	41,318	39,215	N.A.	Technical High Schools / Centres

२०१८-१९ मध्ये प्रवेशित उत्तीर्ण विद्यार्थी / 2018-19 enrolled passed candidates N.A. उपलब्ध नाही / Not Available

आधार : १) व्यवसाय शिक्षण प्रशिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

२) तंत्रशिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

३) तंत्रशिक्षण, महाराष्ट्र राज्य तंत्रशिक्षण मंडळ, मुंबई

Note : 1) Directorate of Vocational Education and Training, Govt. of Maharashtra, Mumbai.

2) Directorate of Technical Education, Govt. of Maharashtra, Mumbai. 3) Maharashtra State Board of Technical Education

5. शिक्षण / EDUCATION

तक्ता क्रमांक / TABLE No.5.16

अभियांत्रिकी पदवी अभ्यासक्रमातील प्रवेशांची प्रकारानुसार संख्या
Intake in Degree Courses in Engineering by categories

अ.क्र. Sr. No.	वर्ष Year	स्थापत्य Civil	यांत्रिकी Mechanical	विद्युत Electrical	एकूण Total
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
1	1960-61	240	240	240	720
2	1970-71	530	520	460	1,510
3	1980-81	550	540	480	1,570
4	1990-91	2,817	2,727	747	6,291
5	2000-01	2,843	5,700	1,490	10,033
6	2010-11	8,323	20,699	6,466	35,488
7	2015-16	20,715	37,635	13,425	71,775
8	2016-17	29,595	50,144	19,914	99,653
9	2017-18	11,711	18,020	5,808	35,539
10	2018-19	19,219	32,141	11,182	62,542

आधार : तंत्र शिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source : Directorate of Technical Education, Govt. of Maharashtra, Mumbai

5. शिक्षण / EDUCATION

तक्ता क्रमांक / TABLE No.5.17

अभियांत्रिकी तंत्रशास्त्र व तंत्रनिकेतन अभियांत्रिकी महाविद्यालयाच्या अंतिम वर्षाच्या परिक्षेस
बसलेल्या व उत्तीर्ण झालेल्या विद्यार्थ्यांची संख्या

Number of Students appeared and passed in final year Examination of Engineering, Technological and
Polytechnic Colleges
(2018-19)

अ.क्र. Sr. No. (1)	अभ्यासक्रमाचा प्रकार (2)	परीक्षेस बसलेले No. appeared (3)	उत्तीर्ण झालेले No. Passed (4)	Type of Courses (2)
I पदवी अभ्यासक्रम -				I Degree Courses -
1	स्थापत्य	N.A.	N.A.	Civil
2	यांत्रिकी	N.A.	N.A.	Mechanical
3	विद्युत	N.A.	N.A.	Electrical
4	इतर	N.A.	N.A.	Others
	एकूण	N.A.	N.A.	Total
II पदविका अभ्यासक्रम -				II Diploma Courses -
1	स्थापत्य	27,618	15,165	Civil
2	यांत्रिकी	35,468	17,383	Mechanical
3	विद्युत	15,529	8,007	Electrical
4	इतर	58,116	35,352	Others
	एकूण	1,36,731	75,907	Total

आधार : तंत्र शिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Source : Directorate of Technical Education, Govt. of Maharashtra, Mumbai

६. जनता संपर्क

६.१ छापखाने, प्रकाशित झालेली पुस्तके व नियतकालिके, त्यांचे भाषावार व विषयवार वर्गीकरण यासंबंधी माहिती या विभागातील तक्त्यांमध्ये दिली आहे.

6. MASS COMMUNICATION

6.1 Data on printing presses, books and periodicals published and their classification according to languages and subjects are presented in the tables in this section.

6. जनता संपर्क / MASS COMMUNICATION

तक्ता क्रमांक / TABLE No.6.1

**मुख्य भाषांमधून प्रसिद्ध झालेली वृत्तपत्रे व नियतकालिके यांची संख्या
Number of News papers, periodicals published in Major Languages**

अनुक्रमांक Sr. No. (1)	वर्ष Year (2)	भाषेनुसार वृत्तपत्रे व नियतकालिके Newspapers and periodicals by Languages (3)
1	1980-81	3,286
2	1985-86	3,166
3	1990-91	3,925
4	1991-92	3,673
5	1992-93	3,841
6	1993-94	4,284
7	1994-95	4,524
8	1995-96	4,665
9	1996-97	4,500
10	1997-98	4,354
11	1998-99	4,386
12	1999-00	4,396
13	2000-01	4,757
14	2007-08	4,,970
15	2008-09	6,340
16	2009-10	7,950
17	2010-11	1,736
18	2012-13	4,098
19	2013-14	4,520
20	2014-15	4,642
21	2015-16	5,069
22	2016-17	5,321
23	2017-18	5,423
24	2018-19	5,102

आधार : अधिपरिक्षक, पुस्तके व प्रकाशने, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source : Examiner of Books and Publications, Govt. Of Maharashtra, Mumbai.

6. जनता संपर्क / MASS COMMUNICATION

तक्ता क्रमांक / TABLE No.6.2

जिल्हावार छापखान्यांची संख्या / Districtwise number of printing presses
(2018-19)

अ.क्र. Sr. No. (1)	वर्ष Year (2)	सार्वजनिक / शासकीय Public / Government (3)	खाजगी Private (4)	एकूण Total (6)	जिल्हा Districts (2)
	1980-81	N.A.	6,940	6,940	
	1990-91	8	8,186	8,194	
	2001-02	5	1,461	1,466	
	2016-17	8	3,713	3,721	
	2017-18	8	3,175	3,183	
1	मुंबई	1	217	218	Mumbai
2	मुंबई उपनगर	0	232	232	Mumbai Suburban
3	ठाणे	0	116	116	Thane
4	पालघर	0	16	16	Palghar
5	रायगड	0	32	32	Raigad
6	रत्नागिरी	0	58	58	Ratnagiri
7	सिंधुदुर्ग	0	56	56	Sindhudurg
8	नाशिक	0	52	52	Nashik
9	धुळे	0	32	32	Dhule
10	नंदुरबार	0	14	14	Nandurbar
11	जळगाव	0	33	33	Jalgaon
12	अहमदनगर	0	131	131	Ahmednagar
13	पुणे	2	1,143	1,145	Pune
14	सातारा	1	103	104	Satara
15	सांगली	0	187	187	Sangli
16	सोलापूर	0	102	102	Solapur
17	कोल्हापूर	1	114	115	Kolhapur
18	औरंगाबाद	1	80	81	Aurangabad
19	जालना	0	55	55	Jalna
20	परभणी	0	12	12	Parbhani
21	हिंगोली	0	3	3	Hingoli
22	बीड	0	22	22	Beed
23	नांदेड	0	97	97	Nanded
24	उस्मानाबाद	0	6	6	Osmanabad
25	लातूर	0	58	58	Latur
26	बुलढाणा	0	39	39	Buldhana
27	अकोला	0	16	16	Akola
28	वाशिम	0	12	12	Washim
29	अमरावती	0	26	26	Amravati
30	यवतमाळ	0	1	1	Yavatmal
31	वर्धा	0	12	12	Wardha
32	नागपूर	2	25	27	Nagpur
33	भंडारा	0	2	2	Bhandara
34	गोंदिया	0	3	3	Gondiya
35	चंद्रपूर	0	10	10	Chandrapur
36	गडचिरोली	0	9	9	Gadchiroli
	महाराष्ट्र राज्य	8	3,126	3,134	Maharashtra State

आधार : १) शासकीय मुद्रण, लेखनसामग्री व प्रकाशन संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई.

२) उद्योग संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Source: 1) Directorate of Printing, Stationery and Publication, Maharashtra State, Mumbai

2) Directorate of Industries, Govt. of Maharashtra, Mumbai

6. जनता संपर्क /
तक्ता क्रमांक /
निरनिराळ्या भाषांतील नियतकालिके /
[2018-

अ.क्र. Sr. No.	जिल्हे (2)	दैनिके / Dailies							
		इंग्रजी English (3)	मराठी Marathi (4)	गुजराथी Gujarati (5)	हिंदी Hindi (6)	उर्दू Urdu (7)	सिंधी Sindhi (8)	इतर Others (9)	एकूण Total (10)
1	मुंबई	35	108	7	50	7	4	0	211
2	मुंबई उपनगर	32	102	4	29	4	0	0	171
3	ठाणे	6	50	0	0	0	0	0	56
4	पालघर	4	8	0	3	0	0	0	15
5	रायगड	0	24	0	2	0	0	0	26
6	रत्नागिरी	22	0	1	0	0	0	0	23
7	सिंधुदुर्ग	23	0	2	0	0	0	0	25
8	नाशिक	5	60	0	10	0	0	0	75
9	धुळे	0	24	0	5	0	0	0	29
10	नंदुरबार	0	21	0	1	0	0	0	22
11	जळगाव	42	0	3	0	0	0	0	45
12	अहमदनगर	44	0	8	0	0	0	0	52
13	पुणे	10	52	0	8	0	0	0	70
14	सातारा	1	52	0	0	0	0	0	53
15	सांगली	0	22	0	0	0	0	0	22
16	सोलापूर	0	33	0	0	0	0	0	33
17	कोल्हापूर	0	35	0	0	0	0	0	35
18	औरंगाबाद	1	42	0	6	2	0	0	51
19	जालना	0	23	0	0	0	0	0	23
20	परभणी	0	22	0	0	0	0	0	22
21	हिंगोली	0	22	0	0	0	0	0	22
22	बीड	0	33	0	0	0	0	0	33
23	नांदेड	26	0	0	0	0	0	0	26
24	उस्मानाबाद	20	0	0	0	0	0	0	20
25	लातूर	30	0	0	0	0	0	0	30
26	बुलढाणा	35	0	0	0	0	0	0	35
27	अकोला	1	30	0	0	0	0	0	31
28	वाशिम	0	26	0	0	0	0	0	26
29	अमरावती	0	23	0	0	0	0	0	23
30	यवतमाळ	0	23	0	0	0	0	0	23
31	वर्धा	5	25	0	0	0	0	0	30
32	नागपूर	2	26	0	0	0	0	0	28
33	भंडारा	0	17	0	0	0	0	0	17
34	गोर्दिया	0	25	0	0	0	0	0	25
35	चंद्रपूर	0	17	0	0	0	0	0	17
36	गडचिरोली	0	16	0	0	0	0	0	16
	महाराष्ट्र राज्य	344	961	25	114	13	4	0	1,461

MASS COMMUNICATION

TABLE No.6.3

**Number of periodicals in different Languages
19]**

साप्ताहिके (द्वि आणि त्रै साप्ताहिके धरून) / weeklies (Including Bi and Tri Weeklies)								Districts (2)
इंग्रजी English (11)	मराठी Marathi (12)	गुजराथी Gujarati (13)	हिंदी Hindi (14)	उर्दू Urdu (15)	सिंधी Sindhi (16)	इतर Others (17)	एकूण Total (18)	
47	90	35	0	0	0	0	172	Mumbai
37	70	3	30	2	1	0	143	Mumbai Suburban
4	37	1	10	0	0	0	52	Thane
0	10	0	0	0	0	0	10	Palghar
0	14	0	4	0	0	0	18	Raigad
0	80	0	0	0	0	0	80	Ratnagiri
0	22	0	0	0	0	0	22	Sindhudurg
0	140	0	0	0	0	0	140	Nashik
0	21	0	0	0	0	0	21	Dhule
0	32	0	0	0	0	0	32	Nandurbar
0	170	0	0	0	0	0	170	Jalgaon
0	160	0	0	0	0	0	160	Ahmednagar
0	30	0	0	0	0	0	30	Pune
0	40	0	0	0	0	0	40	Satara
0	40	0	0	0	0	0	40	Sangli
0	60	0	0	0	0	0	60	Solapur
0	60	0	0	0	0	0	60	Kolhapur
0	130	0	0	0	0	0	130	Aurangabad
0	60	0	0	0	0	0	60	Jalna
0	40	0	0	0	0	0	40	Parbhani
0	22	0	0	0	0	0	22	Hingoli
0	90	0	0	0	0	0	90	Beed
0	60	0	0	0	0	0	60	Nanded
0	40	0	0	0	0	0	40	Osmanabad
0	60	0	0	0	0	0	60	Latur
1	70	0	10	0	0	0	81	Buldhana
0	40	0	0	0	0	0	40	Akola
0	45	0	0	0	0	0	45	Washim
0	55	0	0	0	0	0	55	Amravati
0	50	0	0	0	0	0	50	Yavatmal
5	40	0	30	0	0	0	75	Wardha
0	50	0	5	0	0	0	55	Nagpur
0	22	0	3	0	0	0	25	Bhandara
0	45	0	0	0	0	0	45	Gondiya
0	19	0	0	0	0	0	19	Chandrapur
0	25	0	0	0	0	0	25	Gadchiroli
94	2,039	39	92	2	1	0	2,267	Maharashtra State

अ.क्र. Sr. No.	जिल्हे (2)	पाक्षिक / Fortnightlies							
		इंग्रजी English (19)	मराठी Marathi (20)	गुजराथी Gujarati (21)	हिंदी Hindi (22)	उर्दू Urdu (23)	सिंधी Sindhi (24)	इतर Others (25)	एकूण Total (26)
1	मुंबई	15	22	0	12	0	0	0	49
2	मुंबई उपनगर	12	17	0	12	0	0	0	41
3	ठाणे	4	15	0	4	0	0	0	23
4	पालघर	0	0	0	0	0	0	0	0
5	रायगड	0	0	0	0	0	0	0	0
6	रत्नागिरी	0	1	0	0	0	0	0	1
7	सिंधुदुर्ग	0	0	0	0	0	0	0	0
8	नाशिक	2	33	0	2	0	0	0	37
9	धुळे	0	12	0	0	0	0	0	12
10	नंदुरबार	0	6	0	0	0	0	0	6
11	जळगाव	0	8	0	0	0	0	0	8
12	अहमदनगर	0	10	0	0	0	0	0	10
13	पुणे	0	15	0	0	0	0	0	15
14	सातारा	0	4	0	0	0	0	0	4
15	सांगली	0	3	0	0	0	0	0	3
16	सोलापूर	0	6	0	0	0	0	0	6
17	कोल्हापूर	0	2	0	0	0	0	0	2
18	औरंगाबाद	0	3	0	0	0	0	0	3
19	जालना	0	1	0	0	0	0	0	1
20	परभणी	0	0	0	0	0	0	0	0
21	हिंगोली	0	0	0	0	0	0	0	0
22	बीड	0	1	0	0	0	0	0	1
23	नांदेड	0	2	0	0	0	0	0	2
24	उस्मानाबाद	0	0	0	0	0	0	0	0
25	लातूर	0	0	0	0	0	0	0	0
26	बुलढाणा	0	0	0	0	0	0	0	0
27	अकोला	0	1	0	0	0	0	0	1
28	वाशिम	0	2	0	0	0	0	0	2
29	अमरावती	0	0	0	0	0	0	0	0
30	यवतमाळ	0	0	0	0	0	0	0	0
31	वर्धा	0	6	0	0	0	0	0	6
32	नागपूर	0	6	0	0	0	0	0	6
33	भंडारा	0	2	0	0	0	0	0	2
34	गोंदिया	0	2	0	0	0	0	0	2
35	चंद्रपूर	0	0	0	0	0	0	0	0
36	गडचिरोली	0	0	0	0	0	0	0	0
	महाराष्ट्र राज्य	33	180	0	30	0	0	0	243

TABLE NO.6.3-contd.

मासिके (व्दिमासिके धरुन) / Monthlies. (Including Bi- monthlies)								Districts
इंग्रजी English (27)	मराठी Marathi (28)	गुजराथी Gujarati (29)	हिंदी Hindi (30)	उर्दू Urdu (31)	सिंधी Sindhi (32)	इतर Others (33)	एकूण Total (34)	(2)
60	34	3	33	0	0	6	136	Mumbai
45	28	0	30	4	0	2	109	Mumbai Suburban
5	33	0	3	0	0	0	41	Thane
0	0	0	0	0	0	0	0	Palghar
0	6	0	0	0	0	0	6	Raigad
0	0	5	0	0	0	0	5	Ratnagiri
0	4	0	0	0	0	0	4	Sindhudurg
2	30	0	0	0	0	0	32	Nashik
0	7	0	0	0	0	0	7	Dhule
0	5	0	0	0	0	0	5	Nandurbar
0	7	0	0	0	0	0	7	Jalgaon
0	10	0	0	0	0	0	10	Ahmednagar
12	55	0	0	0	0	0	67	Pune
0	19	0	0	0	0	0	19	Satara
0	3	0	0	0	0	0	3	Sangli
0	30	0	0	0	0	0	30	Solapur
0	21	0	0	0	0	0	21	Kolhapur
4	12	0	0	0	0	0	16	Aurangabad
0	4	0	0	0	0	0	4	Jalna
0	5	0	0	0	0	0	5	Parbhani
0	3	0	0	0	0	0	3	Hingoli
0	4	0	0	0	0	0	4	Beed
0	5	0	0	0	0	0	5	Nanded
0	5	0	0	0	0	0	5	Osmanabad
0	3	0	0	0	0	0	3	Latur
2	6	0	0	0	0	0	8	Buldhana
0	3	0	0	0	0	0	3	Akola
0	3	0	0	0	0	0	3	Washim
0	6	0	0	0	0	0	6	Amravati
0	6	0	0	0	0	0	6	Yavatmal
7	9	0	0	0	0	0	16	Wardha
0	10	0	0	0	0	0	10	Nagpur
0	7	0	0	0	0	0	7	Bhandara
0	6	0	0	0	0	0	6	Gondiya
0	6	0	0	0	0	0	6	Chandrapur
0	3	0	0	0	0	0	3	Gadchiroli
137	398	8	66	4	0	8	621	Maharashtra State

त्रैमासिक (चौमासिके धरुन) / Quarterlies (Including four monthlies)										
अ.क्र. Sr. No.	जिल्हे (2)	इंग्रजी English (35)	मराठी Marathi (36)	गुजराथी Gujarati (37)	कोंकणी Konkani (38)	हिंदी Hindi (39)	उर्दू Urdu (40)	सिंधी Sindhi (41)	इतर Others (42)	एकूण Total (43)
1	मुंबई	10	28	2	0	12	0	0	0	52
2	मुंबई उपनगर	8	22	0	0	7	0	0	0	37
3	ठाणे	1	7	0	1	0	0	0	0	9
4	पालघर	0	0	0	0	0	0	0	0	0
5	रायगड	0	4	0	0	1	0	0	0	5
6	रत्नागिरी	1	6	0	0	0	0	0	0	7
7	सिंधुदुर्ग	0	4	0	0	0	0	0	0	4
8	नाशिक	1	3	0	1	0	0	0	0	5
9	धुळे	0	3	0	0	0	0	0	0	3
10	नंदुरबार	0	2	0	0	0	0	0	0	2
11	जळगाव	0	3	0	0	0	0	0	0	3
12	अहमदनगर	0	3	0	0	0	0	0	0	3
13	पुणे	1	8	0	0	0	0	0	0	9
14	सातारा	0	5	0	0	0	0	0	0	5
15	सांगली	0	4	0	0	0	0	0	0	4
16	सोलापूर	0	3	0	0	0	0	0	0	3
17	कोल्हापूर	1	3	0	0	0	0	0	0	4
18	औरंगाबाद	0	3	0	0	0	0	0	0	3
19	जालना	0	3	0	0	0	0	0	0	3
20	परभणी	0	2	0	0	0	0	0	0	2
21	हिंगोली	0	2	0	0	0	0	0	0	2
22	बीड	0	7	0	0	0	0	0	0	7
23	नांदेड	0	2	0	0	0	0	0	0	2
24	उस्मानाबाद	0	4	0	0	0	0	0	0	4
25	लातूर	0	4	0	0	0	0	0	0	4
26	बुलढाणा	0	4	0	0	0	0	0	0	4
27	अकोला	0	5	0	0	0	0	0	0	5
28	वाशिम	0	3	0	0	0	0	0	0	3
29	अमरावती	0	2	0	0	0	0	0	0	2
30	यवतमाळ	0	4	0	0	0	0	0	0	4
31	वर्धा	2	2	0	0	0	0	0	0	4
32	नागपूर	0	10	0	0	0	0	0	0	10
33	भंडारा	0	2	0	0	0	0	0	0	2
34	गोंदिया	0	0	0	0	0	0	0	0	0
35	चंद्रपूर	0	2	0	0	0	0	0	0	2
36	गडचिरोली	0	4	0	0	2	0	0	0	6
महाराष्ट्र राज्य		25	173	2	2	22	0	0	0	224

आधार : अधिपरिक्षक पुस्तके व प्रकाशने, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

TABLE NO.6.3-contd.

वार्षिक (षण्मासिके धरून) / Annual (Including Six- monthlies)									District
इंग्रजी English (44)	मराठी Marathi (45)	गुजराती Gujarati (46)	हिंदी Hindi (47)	कोंकणी Konkani (48)	उर्दू Urdu (49)	सिंधी Sindhi (50)	इतर Others (51)	एकूण Total (52)	(2)
25	15	0	9	0	0	0	0	49	Mumbai
15	22	0	2	0	0	0	0	39	Mumbai Suburban
2	6	0	0	0	0	0	0	8	Thane
0	0	0	0	0	0	0	0	0	Palghar
1	5	0	0	2	0	0	0	8	Raigad
2	8	0	0	0	0	0	0	10	Ratnagiri
0	9	0	0	0	0	0	0	9	Sindhudurg
1	2	0	3	0	0	0	0	6	Nashik
0	4	0	0	0	0	0	0	4	Dhule
0	6	0	0	0	0	0	0	6	Nandurbar
0	8	0	0	0	0	0	0	8	Jalgaon
0	7	0	0	0	0	0	0	7	Ahmednagar
3	3	0	7	0	0	0	0	13	Pune
0	5	0	0	0	0	0	0	5	Satara
1	3	0	0	0	0	0	0	4	Sangli
0	2	0	0	0	0	0	0	2	Solapur
2	7	0	0	0	0	0	0	9	Kolhapur
1	8	0	3	0	0	0	0	12	Aurangabad
0	3	0	0	0	0	0	0	3	Jalna
0	2	0	0	0	0	0	0	2	Parbhani
0	6	0	0	0	0	0	0	6	Hingoli
0	4	0	0	0	0	0	0	4	Beed
0	2	0	0	0	0	0	0	2	Nanded
0	5	0	0	0	0	0	0	5	Osmanabad
0	6	0	0	0	0	0	0	6	Latur
2	12	0	3	0	0	0	0	17	Buldhana
0	9	0	0	0	0	0	0	9	Akola
0	5	0	0	0	0	0	0	5	Washim
0	2	0	0	0	0	0	0	2	Amravati
0	5	0	0	0	0	0	0	5	Yavatmal
0	2	0	0	0	0	0	0	2	Wardha
3	7	0	0	0	0	0	0	10	Nagpur
0	1	0	0	0	0	0	0	1	Bhandara
0	1	0	0	0	0	0	0	1	Gondiya
0	2	0	0	0	0	0	0	2	Chandrapur
0	5	0	0	0	0	0	0	5	Gadchiroli
58	199	0	27	2	0	0	0	286	Maharashtra State

Source : Examiner of Books and publication, Govt. of Maharashtra, Mumbai.

6. जनता संपर्क / MASS COMMUNICATION
तक्ता क्रमांक /TABLE No.6.4
प्रकाशित पुस्तके व नियतकालिके याविषयी सांख्यिकी
Statistics of Books and Periodicals Published
(2018-19)

अ.क्र. Sr. No.	प्रकाशनाचा प्रकार	इंग्रजी व इतर युरोपियन भाषा English and other European languages	प्रादेशिक भाषा Regional languages	भारतीय प्राचीन भाषा Indian classical languages	एकापेक्षा अधिक भाषा In more than one language	एकूण Total	प्रकाशनाचा प्रकार Type of publication
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(2)
1	पुस्तके (अ) मूळ लेखन (ब) अनुवादित	16 4	690 151	0 2	12 0	718 157	Books (a) Original Work (b) Translation
	एकूण	20	841	2	12	875	Total
2	नियतकालिके (मासिक ते वार्षिक कालावधीची)			0			Periodicals (of periodically from monthly to yearly)
	एकूण प्रकाशने	20	841	2	12	875	Total Publications

आधार : अधिपरिक्षक, पुस्तके व प्रकाशने, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source : Examiner of Books and publications, Govt. of Maharashtra, Mumbai.

6. जनता संपर्क / MASS COMMUNICATION
तक्ता क्रमांक /TABLE No.6.5
पुस्तके व नियतकालिके यांचे भाषावार वर्गीकरण
Classification of books and periodicals according to Languages
(2018-19)

अ.क्र. Sr. No.	भाषा	पुस्तके Books	नियतकालिके Periodicals	एकूण Total	भाषा Languages
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
1	इंग्रजी	20	0	20	English
2	मराठी	796	0	796	Marathi
3	गुजराथी	5	0	5	Guajarati
4	हिंदी	25	0	25	Hindi
5	सिंधी	0	0	0	Sindhi
6	उर्दू	5	0	5	Urdu
7	प्राचीन भाषा	2	0	2	Classical languages
8	बोली भाषा	10	0	10	Dialects
9	एकापेक्षा अधिक भाषा	12	0	12	In more than one languages
10	इतर भाषा	0	0	0	Other languages
	एकूण	875	0	875	Total

टीप : नियतकालिकात मासिक, त्रैमासिक व वार्षिक प्रकाशनांचाच समावेश आहे.

Note : Periodicals including monthly, quarterly and annual publications only.

आधार : अधिपरिक्षक, पुस्तके व प्रकाशने, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source : Examiner of Books and publications, Govt. of Maharashtra, Mumbai.

6. जनता संपर्क / MASS COMMUNICATION

तक्ता क्रमांक /TABLE No.6.6

प्रसिद्ध झालेली पुस्तके व नियतकालिके यांची विषयवार वर्गवारी
Distribution of Books and periodicals published according to subjects
(2018-19)

अ.क्र. Sr. No.	विषय (2)	पुस्तके / Books				एकूण Total (6)	Subject (2)
		शैक्षणिक Educational (3)	अशैक्षणिक Non Educational (4)	नियतकालिके Periodicals (5)			
1	कृषि	0	8	0	8	Agriculture	
2	मानवशास्त्र	0	0	0	0	Anthropology	
3	पुराणवस्तु अभ्यास	0	0	0	0	Archaeology	
4	शिवण व कर्तनकला	0	0	0	0	Arts and Craft	
5	खगोलशास्त्र व फल ज्योतिष	0	0	0	0	Astronomy and astrology	
6	चरित्र (आठवणी धरून)	0	125	0	125	Biography (including memories)	
7	नागरीक शास्त्र	0	0	0	0	Civics	
8	वाणिज्य व उद्योगधंदे	0	0	0	0	Commerce and industry	
9	नाटक	0	18	0	18	Drama	
10	अर्थशास्त्र	0	10	0	10	Economics	
11	शिक्षण	0	25	0	25	Education	
12	तांत्रिक	0	0	0	0	Engineering	
13	मनोरंजन	0	170	0	170	Fiction	
14	खेळ	0	5	0	5	Games and Sports	
15	भूगोल	0	0	0	0	Geography	
16	आरोग्य	0	30	0	30	Health and hygiene	
17	इतिहास	0	35	0	35	History	
18	उद्योगधंदे	0	0	0	0	Industry	
19	भाषा	0	19	0	19	Languages	
20	विधी (कायदा)	0	2	0	2	Law	
21	गणित	0	4	0	4	Mathematics	
22	औषध	0	0	0	0	Medicine	
23	संकीर्ण	0	188	0	188	Miscellaneous	
24	संगीत (नृत्य धरून)	0	0	0	0	Music (including dancing)	
25	निसर्ग शिक्षण	0	0	0	0	Nature study	
26	तत्वज्ञान (मानसिक व नैतिकशास्त्र)	0	3	0	3	Philosophy (including Mental and Moral science)	
27	काव्य	0	130	0	130	Poetry	
28	राज्यशास्त्र	0	0	0	0	Political Science	
29	धर्म	0	30	0	30	Religion	
30	शास्त्र (भौतिकशास्त्र, रसायनशास्त्र, भूगर्भशास्त्र, प्राणीशास्त्र व वनस्पतीशास्त्र धरून)	0	28	0	28	Science (including Physics, Chemistry, Geology, Zoology, Botany etc)	
31	समाजशास्त्र	0	0	0	0	Sociology	
32	प्रवास	0	25	0	25	Travel	
33	युद्ध	0	20	0	20	War	
	एकूण	0	875	0	875	Total	

आधार : अधिपरिक्षक, पुस्तके व प्रकाशने, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source : Examiner of Books and publications, Govt. of Maharashtra, Mumbai.

७. आरोग्य

७.१ राज्य व केंद्र शासनाची, तसेच नगरपालिका, स्थानिक स्वराज्य संस्था यांची व खाजगी संस्थांनी शासकीय सहाय्याने चालविलेली रुग्णालये व दवाखाने यांची माहिती देण्यात आली आहे. राज्याच्या आरोग्य सेवा संचालनालय आणि जिल्हा परिषदांच्या नियंत्रणाखाली असलेल्या प्राथमिक आरोग्य केंद्रांची माहिती देखील यात समाविष्ट आहे.

7. HEALTH

7.1 Information is given in the tables on number of hospitals and dispensaries of State and Central Government Institutions, institutions run by Municipalities and Local Bodies and also private aided institutions. Primary Health Centres under the control of the State's Directorate of Public Health Services and under Zilla Parishads are also included in the data.

7. आरोग्य /
तक्ता क्रमांक /
वैद्यकीय (विषम चिकित्सकिय) संस्थांची संख्या /
(2018-19)

अ.क्र. Sr. No.	जिल्हे	रुग्णालये / Hospitals					दवाखाने / Dispensaries				
		एकूण Total	राज्य	स्थानिक	खाजगी	इतर	एकूण Total	राज्य	स्थानिक	खाजगी	इतर
			शासन Govt.	संस्था Local Bodies	व इतर Pvt. and Other			शासन Govt.	संस्था Local Bodies	व इतर Pvt. and Other	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)
1	मुंबई शहर	1,200	7	25	1,168	0	5,736	0	181	5,555	0
2	मुंबई उपनगर										
3	ठाणे	21	0	0	21	0	1	1	0	0	0
4	पालघर	78	12	3	62	1	244	0	0	244	0
5	रायगड	300	15	52	233	0	288	0	288	0	0
6	रत्नागिरी	231	13	70	148	0	620	0	0	620	0
7	सिंधुदुर्ग	74	11	3	60	0	211	0	38	78	95
8	नाशिक	263	29	6	216	12	1,104	26	0	1,073	5
9	धुळे	287	17	3	267	0	270	5	13	252	0
10	नंदुरबार	71	15	0	56	0	2	2	0	0	0
11	जळगाव	476	21	0	455	0	0	0	0	0	0
12	अहमदनगर	307	26	5	262	14	1,225	4	6	1,211	4
13	पुणे	2,292	30	27	2,235	0	2,054	0	15	2,039	0
14	सातारा	542	19	1	521	1	755	0	17	738	0
15	सांगली	378	18	4	339	17	1,203	15	8	1,180	0
16	सोलापूर	319	22	16	273	8	1,243	6	22	1,214	1
17	कोल्हापूर	356	22	5	329	0	912	6	1	885	20
18	औरंगाबाद	278	22	55	190	11	483	4	28	451	0
19	जालना	129	12	0	117	0	337	0	0	337	0
20	परभणी	176	11	0	165	0	4	0	4	0	0
21	हिंगोली	120	7	0	112	1	0	0	0	0	0
22	बीड	55	1	0	54	0	227	0	4	223	0
23	नांदेड	313	18	2	293	0	258	0	7	251	0
24	उस्मानाबाद	56	13	1	42	0	353	0	7	346	0
25	लातूर	289	13	46	230	0	350	0	11	339	0
26	बुलढाणा	243	17	0	224	2	5	0	5	0	0
27	अकोला	448	8	33	407	0	46	0	32	14	0
28	वाशिम	87	8	25	53	1	22	11	0	0	11
29	अमरावती	297	3	16	97	181	1,329	103	20	1,179	27
30	यवतमाळ	216	17	0	199	0	21	0	21	0	0
31	वर्धा	92	11	0	81	0	412	31	181	161	39
32	नागपूर	26	16	3	0	7	679	0	25	628	26
33	भंडारा	79	13	0	62	4	279	0	41	237	1
34	गोंदिया	36	14	0	0	22	107	104	0	3	0
35	चंद्रपूर	104	15	0	89	0	81	0	0	76	5
36	गडचिरोली	69	14	46	9	0	1	0	0	0	1
	महाराष्ट्र राज्य	10,308	510	447	9,069	282	20,862	318	975	19,334	235

आधार : आरोग्य सेवा संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे

HEALTH**TABLE No. 7.1****Number of Medical (Allopathic) Institutions**

ग्रामीण / Rural				नागरी / Urban				दर वैद्यकीय (रुग्णालय व दवाखाने) संस्थेमागे लोकसंख्या Population served per Medical institution (Hospital and Dispensaries)	Districts
रुग्णालये Hospitals	प्राथमिक आरोग्य केन्द्रे Primary Health Centres	दवाखाने Dispensaries	एकूण Total	रुग्णालये Hospitals	प्राथमिक आरोग्य केन्द्रे Primary Health Centres	दवाखाने Dispensaries	एकूण Total		
(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)	(19)	(20)	(21)	(2)
0	0	0	0	32	208	181	421	1,850	Mumbai City Mumbai Suburban
21	0	1	22	0	0	0	0	2,185	Thane
4	46	27	77	11	23	1	35	10,219	Palghar
14	52	288	354	1	0	0	1	5,014	Raigad
41	67	620	728	109	3	101	213	1,828	Ratnagiri
32	38	173	243	42	0	0	42	2,950	Sindhudurg
125	112	985	1222	150	0	525	675	5,068	Nashik
6	41	13	60	6	0	12	18	4,132	Dhule
12	58	2	72	3	0	0	3	25,985	Nandurbar
6	77	0	83	470	0	0	470	9,733	Jalgaon
117	96	984	1197	172	0	510	682	3,183	Ahmednager
15	96	12	123	532	0	0	532	2,542	Pune
153	68	755	976	389	4	0	393	2,433	Satara
46	59	935	1,040	331	10	267	608	1,896	Sangli
76	77	670	823	243	17	573	833	2,981	Solapur
135	74	1,406	1,615	221	13	385	619	3,265	Kolhapur
21	50	80	151	207	26	377	610	5,616	Aurangabad
2	40	9	51	10	3	0	13	4,749	Jalna
0	31	0	31	11	0	0	11	11,605	Parbhani
0	24	1	25	7	0	3	10	10,976	Hingoli
11	50	4	65	1	0	4	5	10,272	Beed
2	64	43	109	16	0	1	17	6,520	Nanded
3	44	9	56	10	2	276	288	4,385	Osmanabad
16	46	89	151	227	0	261	488	4,272	Latur
1	52	5	58	16	6	0	22	11,492	Buldhana
1	31	46	78	414	2	0	416	3,946	Akola
7	25	11	43	55	2	0	57	12,176	Washim
18	59	65	142	0	18	17	35	1,904	Amravati
3	63	21	87	14	6	0	20	12,662	Yavatmal
7	27	24	58	85	4	388	477	2,683	Wardha
11	49	25	85	3	26	628	657	7,227	Nagpur
14	33	231	278	61	1	57	119	3,485	Bhandara
10	40	32	82	26	1	101	128	9,875	Gondiya
0	58	9	67	52	2	49	103	12,416	Chandrapur
46	7	55	108	0	14	19	33	16,406	Gadchiroli
976	1,754	7,630	10,360	3,927	391	4,736	9,054	3,483	Maharashtra State

Source : Directorate of Health Services, Govt. of Maharashtra, Pune

7. आरोग्य / HEALTH
तक्ता क्रमांक / TABLE No.7.2
आयुर्वेदिक, युनानी व होमियोपॅथिक संस्थांची संख्या
Number of Ayurvedic, Unani and Homeopathic institutions
(2018-19)

अ.क्र. Sr. No.	जिल्हे (2)	आयुर्वेदिक / Ayurvedic				युनानी / Unani				होमियोपॅथिक / Homeopathic				एकूण बेरीज Total	Districts (2)
		राज्य शासन State Govt.	स्थानिक संस्था Local Bodies	इतर Other	एकूण Total	राज्य शासन State Govt.	स्थानिक संस्था Local Bodies	इतर Other	एकूण Total	राज्य शासन State Govt.	स्थानिक संस्था Local Bodies	इतर Other	एकूण Total		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(2)
1	मुंबई शहर	0	4	0	4	0	2	0	2	0	0	0	0	6	Mumbai City
2	मुंबई उपनगर														Mumbai Suburban
3	ठाणे	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Thane
4	पालघर	0	5	0	5	0	0	0	0	0	0	0	0	5	Palghar
5	रायगड	0	0	3	3	0	0	0	0	0	0	0	0	3	Raigad
6	रत्नागिरी	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	Ratnagiri
7	सिंधुदुर्ग	0	11	282	293	0	0	0	0	0	0	174	174	467	Sindhudurg
8	नाशिक	10	0	525	535	0	0	10	10	0	0	355	355	900	Nashik
9	धुळे	0	13	0	13	0	0	0	0	0	0	0	0	13	Dhule
10	नंदुरबार	0	8	0	8	0	0	3	3	0	0	0	0	11	Nandurbar
11	जळगाव	18	0	0	18	0	0	0	0	0	0	0	0	18	Jalgaon
12	अहमदनगर	1	2	480	483	0	0	11	11	0	0	365	365	859	Ahmednager
13	पुणे	0	12	0	12	0	0	0	0	0	0	0	0	12	Pune
14	सातारा	3	17	0	20	3	0	0	3	3	0	15	18	41	Satara
15	सांगली	14	1	432	447	0	0	0	0	0	1	213	214	661	Sangli
16	सोलापूर	0	6	45	51	0	0	0	0	0	0	18	18	69	Solapur
17	कोल्हापूर	0	19	556	575	0	0	7	7	0	3	624	627	1,209	Kolhapur
18	औरंगाबाद	0	4	142	146	0	6	3	9	0	0	232	232	387	Aurangabad

तक्ता क्रमांक / TABLE No.7.2 contd....

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(2)
19	जालना	3	0	1	4	0	3	0	3	0	0	1	1	8	Jalna
20	परभणी	4	0	0	4	0	2	0	2	0	0	0	0	6	Parbhani
21	हिंगोली	0	3	0	3	0	0	0	0	0	0	0	0	3	Hingoli
22	बीड	0	8	90	98	0	5	0	5	0	0	133	133	236	Beed
23	नांदेड	1	5	74	80	0	5	13	18	0	0	25	25	123	Nanded
24	उस्मानाबाद	1	5	0	6	2	0	0	2	0	0	0	0	8	Osmanabad
25	लातूर	7	0	0	7	1	0	0	1	0	0	0	0	8	Latur
26	बुलढाणा	0	70	72	142	0	0	0	0	0	0	3	3	145	Buldhana
27	अकोला	0	25	0	25	0	0	0	0	0	0	0	0	25	Akola
28	वाशिम	0	11	0	11	0	0	0	0	0	0	0	0	11	Washim
29	अमरावती	65	18	20	103	6	0	0	6	0	0	0	0	109	Amravati
30	यवतमाळ	0	21	6	27	0	0	0	0	0	0	0	0	27	Yavatmal
31	वर्धा	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	Wardha
32	नागपूर	1	33	0	34	0	0	0	0	0	0	0	0	34	Nagpur
33	भंडारा	0	37	10	47	0	0	0	0	0	0	59	59	106	Bhandara
34	गोर्दिया	0	26	3	29	0	0	0	0	0	3	40	43	72	Gondiya
35	चंद्रपूर	10	0	0	10	0	0	0	0	0	0	0	0	10	Chandrapur
36	गडचिरोली	0	7	0	7	0	0	0	0	0	0	0	0	7	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		138	371	2,743	3,252	12	23	47	82	3	7	2,257	2,267	5,601	Maharashtra State

आधार : आरोग्य सेवा संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे

Source: Directorate of Health Services, Govt. of Maharashtra, Pune

7. आरोग्य / HEALTH
तक्ता क्रमांक / TABLE No.7.3
वैद्यकीय संस्थांमधील खाटांची संख्या / Number of beds in medical institutions
(2018-19)

अ.क्र. Sr. No.	जिल्हे	Beds installed / खाटांची संख्या				Beds in / खाटांची संख्या		Beds for / खाटांची संख्या		Districts
		रुग्णालये Hospitals	प्राथमिक आरोग्य केंद्रे Primary Health Centres	दवाखाने Dispen- saries	एकूण Total	ग्रामीण Rural area	नागरी Urban area	पुरुष Male	स्त्रिया Female	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(2)
1	मुंबई शहर	11,640	0	0	11,640	0	16,897	11,424	5,473	Mumbai City
2	मुंबई उपनगर									Mumbai Suburban
3	ठाणे	252	0	8	260	0	0	0	0	Thane
4	पालघर	434	276	72	782	563	545	433	675	Palghar
5	रायगड	5,726	312	45	6,083	5,811	272	3,577	2,506	Raigad
6	रत्नागिरी	3,590	402	0	3,992	1,501	2,491	1,501	2,491	Ratnagiri
7	सिंधुदुर्ग	760	228	10	998	608	380	287	701	Sindhudurg
8	नाशिक	3,637	625	1,962	6,224	3,119	3,029	2,274	3,874	Nashik
9	धुळे	5,378	246	153	5,777	506	5,271	2,300	3,477	Dhule
10	नंदुरबार	660	348	15	1,023	708	300	500	508	Nandurbar
11	जळगाव	6,166	770	0	6,936	950	6,106	2,822	4,234	Jalgaon
12	अहमदनगर	5,688	588	1401	7,677	3,311	3,258	2,863	3,706	Ahmednager
13	पुणे	5,626	598	31	6,255	1,118	5,106	3,000	3,224	Pune
14	सातारा	2,713	720	26	3,459	1,110	1,603	1,212	1,501	Satara
15	सांगली	1,561	395	6	1,962	894	1,068	784	1,178	Sangli
16	सोलापूर	5,443	462	6	5,911	635	4,808	2,000	3,443	Solapur
17	कोल्हापूर	7,615	764	4,206	12,585	5,431	7,154	4,292	8,293	Kolhapur
18	औरंगाबाद	4,515	300	12	4,827	675	4,140	1,970	2,845	Aurangabad
19	जालना	4,696	160	9	4,865	560	4,296	2,526	2,330	Jalna
20	परभणी	1,002	184	11	1,197	184	1,002	718	468	Parbhani
21	हिंगोली	500	240	8	748	240	500	240	500	Hingoli
22	बीड	820	400	21	1,241	700	520	580	640	Beed
23	नांदेड	1,873	408	800	3,081	912	2,169	1,020	2,061	Nanded
24	उस्मानाबाद	825	430	10	1,265	580	675	583	672	Osmanabad
25	लातूर	2,840	276	8	3,124	396	2,720	1,402	1,714	Latur
26	बुलढाणा	1,249	520	75	1,844	670	1,099	850	919	Buldhana
27	अकोला	5,235	186	31	5,452	206	5,215	206	5,215	Akola
28	वाशिम	720	150	11	881	360	510	360	510	Washim
29	अमरावती	1,328	354	65	1,747	2,085	1,011	1,540	1,556	Amravati
30	यवतमाळ	3,761	378	23	4,162	468	3,671	468	3,671	Yavatmal
31	वर्धा	2,328	162	31	2,521	1,387	1,103	1,160	1,330	Wardha
32	नागपूर	4,480	294	10,039	14,813	774	14,039	774	14,039	Nagpur
33	भंडारा	1,440	198	33	1,671	566	1,072	713	925	Bhandara
34	गोंदिया	756	400	33	1,189	700	456	700	456	Gondiya
35	चंद्रपूर	1,200	580	38	1,818	580	550	580	550	Chandrapur
36	गडचिरोली	720	276	44	1,040	30	696	30	696	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		1,06,457	12,354	19,199	1,38,010	38,308	1,03,036	55,659	85,685	Maharashtra State

टिप : रुग्णालयातील/दवाखान्यातील खाटांमध्ये राज्य व केंद्र सरकार, स्थानिक संस्था, जि.प.व खाजगी रुग्णालये आणि स्वयंसेवी संघटनांच्या रुग्णालयातील/दवाखान्यातील खाटांचा समावेश आहे.

Note : Hospitals/Dispensaries beds include beds of State Govt., Local bodies, Z.P. , Private Hospitals and voluntary organizations

आधार : आरोग्य सेवा संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे

Source : Directorate of Health Services. Govt. of Maharashtra, Pune

7. आरोग्य / HEALTH

तक्ता क्रमांक / TABLE No.7.4

सार्वजनिक आणि सार्वजनिक सहायित संस्थाकडून मिळालेल्या वैद्यकीय सुविधा
 Medical facilities available through Public and Public aided Institutions
 (2018-19)

अ.क्र. Sr. No.	जिल्हे	रुग्णालये # Hospitals #	प्राथमिक आरोग्य केन्द्रे Primary Health Centres	उप केंद्रे Sub Centres	दवाखाने @ Dispen- saries @	प्राथमिक आरोग्य पथके Primary Health Units	क्षयरोग रुग्णालये आणि रुग्ण चिकित्सालये TB Hospitals and Clinics	सर्व संस्थातील खाटांची संख्या No. of beds in all Institutions	Districts
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(2)
1	मुंबई शहर	64	0	0	334	0	1,177	24,056	Mumbai City
2	मुंबई उपनगर								Mumbai Suburban
3	ठाणे	55	33	190	87	5	209	3,553	Thane
4	पालघर	27	46	314	4	18	40	3,170	Palghar
5	रायगड	26	52	288	28	3	83	3,172	Raigad
6	रत्नागिरी	28	67	378	8	0	86	2,063	Ratnagiri
7	सिंधुदुर्ग	17	38	248	0	0	64	1,406	Sindhudurg
8	नाशिक	105	106	592	31	9	230	4,283	Nashik
9	धुळे	23	41	232	30	0	91	1,684	Dhule
10	नंदुरबार	83	58	292	1	9	81	1,368	Nandurbar
11	जळगाव	49	77	443	39	0	166	3,031	Jalgaon
12	अहमदनगर	54	98	565	12	5	161	4,179	Ahmednager
13	पुणे	151	99	539	74	11	318	10,236	Pune
14	सातारा	35	72	400	26	6	119	2,817	Satara
15	सांगली	39	59	320	29	2	118	3,590	Sangli
16	सोलापूर	55	77	431	37	1	179	3,606	Solapur
17	कोल्हापूर	33	74	413	103	6	163	3,544	Kolhapur
18	औरंगाबाद	67	50	279	36	0	172	5,550	Aurangabad
19	जालना	44	40	218	40	2	74	3,072	Jalna
20	परभणी	11	31	215	37	4	73	1,067	Parbhani
21	हिंगोली	9	24	132	0	5	55	1,048	Hingoli
22	बीड	25	51	296	681	4	98	3,750	Beed
23	नांदेड	26	65	377	52	16	159	3,977	Nanded
24	उस्मानाबाद	15	42	210	9	0	94	1,221	Osmanabad
25	लातूर	21	46	252	9	6	87	2,410	Latur
26	बुलढाणा	23	52	280	152	0	129	2,002	Buldhana
27	अकोला	34	30	179	50	0	73	2,120	Akola
28	वाशिम	20	25	153	10	1	64	813	Washim
29	अमरावती	54	58	339	106	20	150	5,588	Amravati
30	यवतमाळ	27	63	435	522	5	129	3,158	Yavatmal
31	वर्धा	28	27	181	250	6	48	3,109	Wardha
32	नागपूर	58	49	316	152	3	220	7,058	Nagpur
33	भंडारा	17	33	193	44	0	68	1,265	Bhandara
34	गोर्दिया	22	40	253	42	8	74	1,204	Gondia
35	चंद्रपूर	22	58	339	33	8	165	2,315	Chandrapur
36	गडचिरोली	35	47	376	19	36	120	1,458	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		1,402	1,828	10,668	3,087	199	5,337	1,27,943	Maharashtra State

टिप : १) # फक्त शासकीय रुग्णालयांची माहिती उपलब्ध आहे.

२) @ फक्त शासकीय दवाखान्यांची माहिती उपलब्ध आहे.

Note : 1) # Information of Government hospitals is available only.

2) @ Includes only Government Dispensaries

आधार : आरोग्य सेवा संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे

Source: Directorate of Health Services, Govt. of Maharashtra, Pune

८. कुटुंब कल्याण :

८.१ कुटुंब कल्याण केंद्राच्या आकडेवारीत फिरत्या कुटुंब कल्याण केंद्रांचाही समावेश आहे. ह्या केंद्रामध्ये नसबंदी शस्त्रक्रिया, लूप बसविणे व कुटुंब कल्याण साधनांचे वाटप करणे इत्यादी कामे नियमितपणे चालतात. पुरुष नसबंदीस इंग्रजीत व्हॅसेक्टॉमी म्हणतात, तर स्त्री नसबंदीस ट्युबेक्टॉमी म्हणतात. 'लूप' हे साधन स्त्रियांसाठी असून त्यांचा उपयोग पाळणा लांबविण्याकरिता किंवा थांबविण्याकरिता होतो.

8. FAMILY WELFARE :

8.1 The number of family welfare centres include Mobile Family Welfare Centres also. In these centres the Sterilisation, I.U.C.D. insertions and distribution of conventional contraceptives are done regularly. The sterilisation operation performed on male is called vasectomy and that on female is called tubectomy. I.U.C.D. device is meant for women and is used for spacing as well as for stopping of births.

8. कुटुंब कल्याण / FAMILY WELFARE

तक्ता क्र. / TABLE No. 8.1

कुटुंब कल्याण केंद्रांची / चिकित्सालयांची संख्या / Number of family welfare centres / clinics
(2018-19)

अ.क्र. Sr.No. (1)	जिल्हे (2)	एकूण Total (3)	ग्रामीण Rural (6)	नागरी Urban (7)	शासकीय Govt. (8)	Districts (2)
1	मुंबई शहर	1	0	1	1	Mumbai City
2	मुंबई उपनगर					Mumbai Suburban
3	ठाणे	44	33	12	44	Thane
4	पालघर	58	46	13	58	Palghar
5	रायगड	63	52	15	63	Raigad
6	रत्नागिरी	77	67	12	77	Ratnagiri
7	सिंधुदुर्ग	48	38	11	48	Sindhudurg
8	नाशिक	131	106	29	131	Nashik
9	धुळे	49	41	9	49	Dhule
10	नंदुरबार	71	58	15	71	Nandurbar
11	जळगाव	96	77	21	96	Jalgaon
12	अहमदनगर	122	98	26	122	Ahmednagar
13	पुणे	122	99	26	122	Pune
14	सातारा	89	72	18	89	Satara
15	सांगली	72	59	15	72	Sangli
16	सोलापूर	92	77	17	92	Solapur
17	कोल्हापूर	92	74	21	92	Kolhapur
18	औरंगाबाद	62	50	14	62	Aurangabad
19	जालना	51	40	12	51	Jalna
20	परभणी	39	31	10	39	Parbhani
21	हिंगोली	30	24	7	30	Hingoli
22	बीड	65	51	15	65	Beed
23	नांदेड	80	65	18	80	Nanded
24	उस्मानाबाद	52	42	11	52	Osmanabad
25	लातूर	58	46	13	58	Latur
26	बुलढाणा	68	52	17	68	Buldhana
27	अकोला	37	30	7	37	Akola
28	वाशिम	33	25	8	33	Washim
29	अमरावती	71	58	16	71	Amravati
30	यवतमाळ	77	63	18	77	Yavatmal
31	वर्धा	37	27	11	37	Wardha
32	नागपूर	60	49	13	60	Nagpur
33	भंडारा	42	33	10	42	Bhandara
34	गोंदिया	50	40	11	50	Gondiya
35	चंद्रपूर	70	58	13	70	Chandrapur
36	गडचिरोली	58	47	14	58	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		2,267	1,828	499	2,267	Maharashtra State

टिप : इतर संस्थांची माहिती केंद्रशासनाच्या आरोग्य व कुटुंब कल्याण मंत्रालयाचा आदेश क्र. P.१७०२९/५९/२०१२ – NRHM-IV दिनांक २५ मे, २०१२ नुसार नागरी कुटुंब कल्याण केंद्रे, नागरी आरोग्य केंद्रे यांना अनुदान उपलब्ध करून देण्यात येत नाही.

Note : As per Central Government's Ministry of Health and Family welfare order no. P.17029/59/2012-NRHM-IV dated 25 May, 2012 grants given for family welfare centres and Urban Family welfare centres included under other bodies are not available.

आधार : आरोग्य सेवा संचालनालय, (कुटुंब कल्याण, माता बाल संगोपन व शालेय आरोग्य), महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source : Directorate of Health Services, (Family Welfare, MCH & SH) Government of Maharashtra, Pune.

8. कुटुंब कल्याण / FAMILY WELFARE

तक्ता क्र. / TABLE No. 8.2

महाराष्ट्रातील कुटुंब कल्याण कार्यक्रम / Family welfare Programme in Maharashtra during (2018-19)

अनु.क्र. Sr.No.	जिल्हे (2)	ऐच्छिक नसबंदी शस्त्रक्रिया संख्या No. of Voluntary sterilization Operation		बसविलेल्या लुपसूची संख्या No. of I.U.C.D.		Districts (2)
		ध्येय Targets (3)	साध्य Achievements (4)	ध्येय Targets (5)	साध्य Achievements (6)	
1	मुंबई शहर	40,353	22,345	67,526	50,722	Mumbai City
2	मुंबई उपनगर					Mumbai Suburban
3	ठाणे	16,605	11,577	11,212	15,766	Thane
4	पालघर	12,725	9,916	8,184	7,753	Palghar
5	रायगड	8,390	4,751	8,794	6,682	Raigad
6	रत्नागिरी	8,507	3,915	8,570	5,092	Ratnagiri
7	सिंधुदुर्ग	2,874	2,037	5,264	3,000	Sindhudurg
8	नाशिक	33,294	24,503	16,856	24,322	Nashik
9	धुळे	11,156	7,402	8,264	6,791	Dhule
10	नंदुरबार	11,181	5,221	3,456	5,019	Nandurbar
11	जळगाव	24,931	18,875	18,011	16,241	Jalgaon
12	अहमदनगर	26,554	20,409	32,978	33,198	Ahmednagar
13	पुणे	46,904	39,899	41,195	29,368	Pune
14	सातारा	19,426	16,651	16,187	15,559	Satara
15	सांगली	15,966	11,119	21,539	10,030	Sangli
16	सोलापूर	26,869	17,946	23,707	17,093	Solapur
17	कोल्हापूर	22,449	16,893	32,310	24,680	Kolhapur
18	औरंगाबाद	18,911	13,522	17,256	16,266	Aurangabad
19	जालना	11,372	9,007	10,032	9,945	Jalna
20	परभणी	10,271	7,568	7,289	8,034	Parbhani
21	हिंगोली	8,507	5,583	2,873	5,207	Hingoli
22	बीड	14,730	13,975	17,354	14,309	Beed
23	नांदेड	21,574	19,242	10,130	12,921	Nanded
24	उस्मानाबाद	8,390	5,612	6,808	5,801	Osmanabad
25	लातूर	15,404	11,815	10,762	14,335	Latur
26	बुलढाणा	15,192	8,964	8,818	5,900	Buldhana
27	अकोला	11,256	4,708	7,898	6,312	Akola
28	वाशिम	6,927	3,322	4,781	3,457	Washim
29	अमरावती	16,820	8,579	10,356	6,172	Amravati
30	यवतमाळ	17,667	9,519	10,630	4,252	Yavatmal
31	वर्धा	7,452	5,800	7,699	5,180	Wardha
32	नागपूर	17,778	10,406	14,705	9,623	Nagpur
33	भंडारा	6,790	5,306	3,652	5,200	Bhandara
34	गोंदिया	9,200	7,921	4,062	2,470	Gondiya
35	चंद्रपूर	11,998	9,803	8,799	9,316	Chandrapur
36	गडचिरोली	6,577	5,220	2,046	2,288	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		5,65,000	3,99,331	4,90,003	4,18,304	Maharashtra State

टिप : महानगरपालिकांची आकडेवारी संबंधित जिल्यामध्ये समाविष्ट केलेली आहे.

Note : Figures relating to Municipal Corporation are included in the respective districts

आधार :- आरोग्य सेवा संचालनालय, (कुटुंब कल्याण, माता बाल संगोपन व शालेय आरोग्य), महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source :- Directorate of Health Services, (Family Welfare, MCH & SH) Government of Maharashtra, Pune.

8. कुटुंब कल्याण / FAMILY WELFARE

तक्ता क्र. /TABLE No. 8.3

कुटुंब कल्याण केंद्रांची संख्या व त्यांचे कार्य / No. of Family welfare Centres operating and work done (2018-19)

अनु.क्र. Sr. No.	जिल्हे (2)	३१ मार्च, २०१९ रोजी केंद्रांची संख्या No. of Centres as on 31 st March, 2019	नसबंदी शस्त्रक्रियांची संख्या No. of Sterilization Operations done			बसविलेल्या तांबीची संख्या No. of I.U.C.D insertions performed	Districts (2)
			पुरुष नसबंदी Vasectomy	स्त्री नसबंदी Tubectomy	एकूण Total		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(2)
1	मुंबई शहर	1	200	22,145	22,345	50,722	Mumbai City
2	मुंबई उपनगर						Mumbai Suburban
3	ठाणे	45	54	11,523	11,577	15,766	Thane
4	पालघर	59	107	9,809	9,916	7,753	Palghar
5	रायगड	67	1	4,750	4,751	6,682	Raigad
6	रत्नागिरी	79	15	3,900	3,915	5,092	Ratnagiri
7	सिंधुदुर्ग	49	21	2,016	2,037	3,000	Sindhudurg
8	नाशिक	135	1,119	23,384	24,503	24,322	Nashik
9	धुळे	50	90	7,312	7,402	6,791	Dhule
10	नंदुरबार	73	720	4,501	5,221	5,019	Nandurbar
11	जळगाव	98	52	18,823	18,875	16,241	Jalgaon
12	अहमदनगर	124	62	20,347	20,409	33,198	Ahmednagar
13	पुणे	125	226	39,673	39,899	29,368	Pune
14	सातारा	90	50	16,601	16,651	15,559	Satara
15	सांगली	74	5	11,114	11,119	10,030	Sangli
16	सोलापूर	94	11	17,935	17,946	17,093	Solapur
17	कोल्हापूर	95	184	16,709	16,893	24,680	Kolhapur
18	औरंगाबाद	64	34	13,488	13,522	16,266	Aurangabad
19	जालना	52	21	8,986	9,007	9,945	Jalna
20	परभणी	41	33	7,535	7,568	8,034	Parbhani
21	हिंगोली	31	5	5,578	5,583	5,207	Hingoli
22	बीड	66	32	13,943	13,975	14,309	Beed
23	नांदेड	83	29	19,213	19,242	12,921	Nanded
24	उस्मानाबाद	53	5	5,607	5,612	5,801	Osmanabad
25	लातूर	59	23	11,792	11,815	14,335	Latur
26	बुलढाणा	69	38	8,926	8,964	5,900	Buldhana
27	अकोला	37	143	4,565	4,708	6,312	Akola
28	वाशिम	33	5	3,317	3,322	3,457	Washim
29	अमरावती	74	339	8,240	8,579	6,172	Amravati
30	यवतमाळ	81	19	9,500	9,519	4,252	Yavatmal
31	वर्धा	38	89	5,711	5,800	5,180	Wardha
32	नागपूर	62	219	10,187	10,406	9,623	Nagpur
33	भंडारा	43	832	4,474	5,306	5,200	Bhandara
34	गोंदिया	51	1,185	6,736	7,921	2,470	Gondiya
35	चंद्रपूर	71	753	9,050	9,803	9,316	Chandrapur
36	गडचिरोली	61	1,977	3,243	5,220	2,288	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		2,327	8,698	3,90,633	3,99,331	4,18,304	Maharashtra State

टिप : महानगरपालिकांची आकडेवारी संबंधित जिल्यामध्ये समाविष्ट केलेली आहे.

Note : Figures relating to Municipal Corporation are included in the respective districts

आधार :- आरोग्य सेवा संचालनालय, (कुटुंब कल्याण, माता बाल संगोपन व शालेय आरोग्य), महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source: - Directorate of Health Services, (Family Welfare, MCH & SH) Government of Maharashtra, Pune.

९. समाज कल्याण सेवा

९.१ या विभागात आर्थिकदृष्ट्या दुर्बल घटकांना वितरित करण्यात आलेली कर्जे व अनुदाने ह्या संबंधीची माहिती दिली आहे.

9. SOCIAL WELFARE SERVICES

9.1 Information of loans and grants disbursed to economically weaker sections is given in this section.

9. समाज कल्याण सेवा / SOCIAL WELFARE SERVICES

तक्ता क्र. / TABLE No. 9.1

आर्थिकदृष्ट्या दुर्बल घटकांना वितरित केलेल्या कर्ज व अनुदानाबाबत उद्देश व साधनानुसार माहिती
Loans and grants disbursed to economically weaker sections by purpose and sources
(2018-19)

अनु.क्र. Sr.No.	साधने / उद्देश (2)	शासकीय / Government		बँका / Bank		इतर / Others		Sources / purpose (2)
		लाभधारकांची संख्या No. of beneficiaries (3)	रक्कम (₹ लाखात) Amount (₹ in lakh) (4)	लाभधारकांची संख्या No. of beneficiaries (5)	रक्कम (₹ लाखात) Amount (₹ in lakh) (6)	लाभधारकांची संख्या No. of beneficiaries (7)	रक्कम (₹ लाखात) Amount (₹ in lakh) (8)	
1	जमीन खरेदी	--	--	--	--	--	--	Purchase of land
2	शेती अवजारे खरेदी	--	--	--	--	--	--	Purchase of Agriculture Implement.
3	इतर शेती उद्योगाकरिता	--	--	--	--	--	--	Other Agricultural purposes
4	औद्योगिक उद्योगाकरिता	--	--	--	--	--	--	Industrial purposes
5	वाहने खरेदी	--	--	--	--	--	--	Purchase of vehicles
6	सिमांतिक कर्ज २११२	457	255.60	457	553.12	0	0	Margin money Scheme
7	५० टक्के अनुदान योजना	3,076	353.19	3,076	1,533.35	0	0	50 % Subsidy Scheme
8	इतर केंद्रीय महामंडळांची कर्ज योजना	1,280	843.82	1,280	3,235.74	0	0	Seed money capital loan
9	एन. एस. एफ. डी. सी. योजना	216	507.75	0	0	0	0	N.S.F.D.C. Scheme
10	इतर	2,200	585.87	0	0	0	0	Others
एकूण		7,229	2,546.23	4,813	5,322.21	0	0	Total

आधार : 1. वसंतराव नाईक विमुक्त जाती व भटक्या जमाती विकास महामंडळ (मर्या.), मुंबई
2. लोकशाहीर अण्णाभाऊ साठे विकास महामंडळ (मर्या.), मुंबई
3. महात्मा फुले मागासवर्गीय विकास महामंडळ (मर्या.), मुंबई

Source :1. Vasantrao Naik Vimukta Jati & Nomadic Tribe Development Corp.Ltd., Mumbai
2. Lok Shahir Annabhau Sathé Development Corp. Ltd., Mumbai
3. Mahatma Phule Backward Class Development Corp. Ltd., Mumbai

**१०. सामाजिक सुरक्षा व सामाजिक संरक्षण
(पोलीस, गुन्हे व न्यायालय विषयक)**

१०.१ या विभागातील तक्त्यांमध्ये बृहन्मुंबई व महाराष्ट्र राज्यातील पोलिसांची संख्या व त्यांच्यावरील खर्च, विविध गुन्ह्यांचे वर्गीकरण, न्यायालये व त्यांच्याकडील प्रकरणे आणि तुरुंग या विषयांवरील आकडेवारी समाविष्ट आहे.

**10. SOCIAL SECURITY AND SOCIAL DEFENCE
(Police, Crimes and Judicial)**

10.1 Data in the tables in this section include statistics regarding Police Force in Brihan Mumbai and Maharashtra and cost of Police, classification of various crimes, courts and cases with them and prisons.

10. सामाजिक संरक्षण आणि सामाजिक सुरक्षा (पोलीस, गुन्हे व न्याय)
SOCIAL SECURITY AND SOCIAL DEFENCE (POLICE, CRIMES AND JUDICIAL)
पोलीस / POLICE

तक्ता क्रमांक / TABLE No.10.1

महाराष्ट्र राज्यातील पोलीस ठाणी व पोलिसांची संख्या (रेल्वे धरुन परंतु बृहन्मुंबई वगळून)
Police Stations and Police Force in Maharashtra State (Including Railways but excluding Brihan Mumbai)
2018-19

अ.क्र. Sr. No.	जिल्हे	पोलीस ठाणी Number of Police Stations	आऊट पोस्ट No. of Police Chowki and Out Posts	हंगामी धरुन एकूण पोलिसांची संख्या Strength of Police including temporary force	चौकशी झालेले एकूण दखलपात्र गुन्हे Total number of cognizable Crimes investigated	Districts
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(2)
1	बृहन्मुंबई	95	346	50,676	48,468	Brihan Mumbai
2	मुंबई रेल्वे	17	49	4,019	46,012	Mumbai Rly.
3	नवी मुंबई शहर	21	57	5,229	6,397	Navi Mumbai City
4	ठाणे शहर	37	117	9,984	14,741	Thane City
5	ठाणे (ग्रामीण)	18	38	2,171	4,914	Thane (Rural)
6	पालघर	23	44	3,207	6,949	Palghar
7	रायगड	29	29	2,707	3,046	Raigad
8	रत्नागिरी	19	40	1,782	2,435	Ratnagiri
9	सिंधुदुर्ग	14	26	1,361	1,975	Sindhudurg
10	नाशिक शहर	14	51	3,107	6,065	Nashik City
11	नाशिक (ग्रामीण)	41	45	3,663	9,546	Nashik (Rural)
12	धुळे	18	20	2,022	5,761	Dhule
13	नंदुरबार	13	28	1,621	2,614	Nandurbar
14	जळगाव	37	81	3,754	9,231	Jalgaon
15	अहमदनगर	31	61	3,342	15,112	Ahmednagar
16	पुणे रेल्वे	6	16	952	2,144	Pune Rly.
17	पुणे शहर	31	92	9,298	14,557	Pune City
18	पुणे (ग्रामीण)	32	36	3,115	14,671	Pune (Rural)
19	पिंपरी-चिंचवड	15	31	3,766	1,379	Pimpri-Chinchwad
20	सातारा	30	38	3,053	10,563	Satara
21	सांगली	26	44	2,945	8,241	Sangli
22	सोलापूर शहर	8	29	2,235	11,410	Solapur City
23	सोलापूर (ग्रामीण)	26	48	2,785	6,467	Solapur (Rural)
24	कोल्हापूर	32	41	3,098	10,081	Kolhapur

तक्ता क्रमांक / TABLE No.10.1 contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(2)
25	औरंगाबाद शहर	18	37	3,712	6,712	Aurangabad City
26	औरंगाबाद (ग्रामीण)	25	14	2,040	7,857	Aurangabad (Rural)
27	औरंगाबाद रेल्वे	10	33	717	4,008	Aurangabad Railway
28	जालना	19	17	1,805	5,670	Jalna
29	परभणी	20	6	1,888	4,992	Parbhani
30	बीड	29	43	2,493	11,101	Beed
31	नांदेड	37	33	3,866	8,587	Nanded
32	उस्मानाबाद	19	17	1,920	4,936	Osmanabad
33	हिंगोली	14	9	1,203	4,437	Hingoli
34	लातूर	24	14	2,122	6,779	Latur
35	बुलढाणा	34	22	2,262	12,070	Buldhana
36	अकोला	24	38	2,711	9,064	Akola
37	अमरावती शहर	11	18	2,072	6,371	Amrawati City
38	अमरावती (ग्रामीण)	32	18	2,760	9,029	Amravati
39	यवतमाळ	32	22	2,938	17,433	Yavatmal
40	वाशिम	14	20	1,610	4,972	Washim
41	वर्धा	20	6	1,937	18,484	Wardha
42	नागपूर रेल्वे	6	9	1,297	3,216	Nagpur Rly.
43	नागपूर शहर	32	62	8,850	17,945	Nagpur City
44	नागपूर (ग्रामीण)	23	18	2,237	12,542	Nagpur (Rural).
45	गोंदिया	18	18	2,573	5,626	Gondiya
46	भंडारा	18	12	1,710	5,032	Bhandara
47	चंद्रपूर	35	29	2,945	18,844	Chandrapur
48	गडचिरोली	17	36	5,758	3,153	Gadchiroli
49	सायबर	1	0	0	0	Cyber
महाराष्ट्र राज्य		1,165	1,958	1,93,318	4,71,639	Maharashtra State

आधार:- पोलीस महासंचालक यांचे कार्यालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source:- Office of the Director General of Police, Government of Maharashtra, Mumbai.

10. सामाजिक संरक्षण आणि सामाजिक सुरक्षा (पोलीस, गुन्हे व न्याय)
SOCIAL SECURITY AND SOCIAL DEFENCE (POLICE
पोलीस / POLICE

तक्ता क्रमांक / TABLE No.10.2

महाराष्ट्र राज्यातील पोलीसांवरील खर्च व त्यांची संख्या
Cost and Strength of Police in Maharashtra State
(2018)

अक्र. Sr.No.	जिल्हे	पोलीस आयुक्त, अतिरिक्त पोलीस आयुक्त, उप आयुक्त व सहायक पोलीस आयुक्त Commissioner of Police, Deputy Commissioner of Police & Assistant Commissioner of Police			पोलीस निरीक्षक व सहायक पोलीस निरीक्षक Police Inspector and Assistant Police Inspector			पोलीस अभियोक्ता Police Prosecutors			उप निरीक्षक व सहायक उप निरीक्षक Sub-Inspector and Assistant Sub-Inspector		
		तात्पुरते Temporary	कायमचे Per- manent	एकूण Total	तात्पुरते Temporary	कायमचे Per- manent	एकूण Total	तात्पुरते Temporary	कायमचे Per- manent	एकूण Total	तात्पुरते Temporary	कायमचे Per- manent	एकूण Total
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)
1	बृहन्मुंबई	67	127	194	1,159	1,015	2,174	0	0	0	2,566	4,814	7,380
2	मुंबई रेल्वे	6	5	11	32	58	90	0	0	0	84	406	490
3	नवी मुंबई शहर	16	4	20	277	12	289	0	0	0	378	77	455
4	ठाणे शहर	16	28	44	204	213	417	0	0	0	332	869	1201
5	ठाणे (ग्रामीण)	0	2	2	56	3	59	1	0	1	158	58	216
6	पालघर	12	0	12	83	0	83	0	0	0	452	0	452
7	रायगड	9	3	12	35	38	73	10	0	10	189	260	449
8	रत्नागिरी	4	4	8	21	25	46	0	0	0	83	151	234
9	सिंधुदुर्ग	0	2	2	27	19	46	0	0	0	59	111	170
10	नाशिक शहर	2	9	11	64	34	98	3	0	3	138	205	343
11	नाशिक (ग्रामीण)	6	7	13	61	52	113	9	0	9	144	326	470
12	धुळे	2	5	7	17	32	49	4	0	4	56	209	265
13	नंदुरबार	0	5	5	0	40	40	0	0	0	0	201	201
14	जळगाव	3	9	12	37	57	94	1	0	1	119	372	491
15	अहमदनगर	3	9	12	47	43	90	0	0	0	126	285	411
16	पुणे रेल्वे	0	5	5	6	16	22	0	0	0	18	120	138
17	पुणे शहर	20	21	41	242	118	360	0	18	18	484	724	1208
18	पुणे (ग्रामीण)	9	6	15	52	48	100	1	0	1	141	264	405
19	पिंपरी-चिंचवड	13	0	13	122	0	122	2	0	2	476	0	476
20	सातारा	0	1	1	32	62	94	0	0	0	101	285	386
21	सांगली	1	9	10	40	45	85	0	0	0	144	230	374
22	सोलापूर शहर	7	4	11	49	26	75	4	0	4	142	88	230
23	सोलापूर (ग्रामीण)	2	9	11	27	61	88	0	0	0	118	222	340
24	कोल्हापूर	0	11	11	8	67	75	6	0	6	111	285	396

तक्ता क्रमांक / TABLE No.10.2 contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)
25	औरंगाबाद शहर	6	6	12	41	39	80	0	0	0	166	345	511
26	औरंगाबाद (ग्रामीण)	0	7	7	25	34	59	0	0	0	102	153	255
27	औरंगाबाद रेल्वे	2	2	4	3	24	27	0	0	0	10	83	93
28	जालना	0	8	8	0	47	47	0	0	0	0	199	199
29	परभणी	1	7	8	32	30	62	0	0	0	129	121	250
30	बीड	4	7	11	66	30	96	0	0	0	126	193	319
31	नांदेड	2	12	14	62	62	124	0	0	0	157	322	479
32	उस्मानाबाद	0	8	8	0	67	67	0	0	0	0	171	171
33	हिंगोली	7	0	7	32	1	33	0	0	0	126	11	137
34	लातूर	0	2	2	27	31	58	0	0	0	62	184	246
35	बुलढाणा	0	8	8	44	43	87	0	0	0	79	291	370
36	अकोला	3	5	8	30	28	58	0	0	0	220	147	367
37	अमरावती शहर	8	3	11	46	18	64	0	0	0	187	89	276
38	अमरावती (ग्रामीण)	8	3	11	99	4	103	7	0	7	249	111	360
39	यवतमाळ	2	6	8	60	44	104	0	0	0	147	240	387
40	वाशिम	2	5	7	22	33	55	0	0	0	47	115	162
41	वर्धा	1	7	8	17	28	45	5	0	5	104	185	289
42	नागपूर रेल्वे	0	1	1	12	34	46	0	0	0	36	133	169
43	नागपूर शहर	17	19	36	212	105	317	0	0	0	348	752	1100
44	नागपूर (ग्रामीण)	2	9	11	55	11	66	0	0	0	105	208	313
45	गोंदिया	8	0	8	57	18	75	0	0	0	206	10	216
46	भंडारा	2	6	8	20	38	58	5	0	5	89	107	196
47	चंद्रपूर	2	8	10	19	52	71	0	0	0	63	282	345
48	गडचिरोली	7	9	16	41	30	71	0	0	0	407	157	564
महाराष्ट्र राज्य		282	433	715	3,720	2,935	6,655	58	18	76	9,784	15,171	24,955

आधार : (१) पोलिस आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, मुंबई. (२) पोलिस महासंचालक यांचे कार्यालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

तक्ता क्रमांक / TABLE No.10.2 contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)
हवालदार Police Head Constables / Police Naik			पोलीस शिपाई Constables			एकूण Total			केंद्र व राज्य शासनाच्या महसूल खात्यामधून देय असलेली रक्कम (हजार रुपयात) Total cost payable from Central & State Revenue ('000 Rs.)	केंद्र व राज्य शासनाच्या महसूल खात्याव्यतिरिक्त अन्य देय रक्कम (हजार रुपयात) Total cost payable other than Central & State Revenue ('000 Rs.)	एकूण खर्च (हजार रुपयात) Total Cost ('000 Rs.)	District
तात्पुरते Temporary	कायमचे Per- manent	एकूण Total	तात्पुरते Temporary	कायमचे Per- manent	एकूण Total	तात्पुरते Temporary	कायमचे Per- manent	एकूण Total	(24)	(25)	(26)	(2)
6,450	10,610	17,060	9,395	14,473	23,868	19,637	31,039	50,676	3,41,47,283	0	3,41,47,283	Brihan Mumbai
153	1,379	1,532	351	1,545	1896	626	3,393	4019	0	0	17,92,301	Mumbai Rly.
2,094	211	2,305	1,468	692	2160	4,233	996	5229	3,25,14,33,989	0	3,25,14,33,989	Navi Mumbai City
1,836	2,192	4,028	1,771	2,513	4284	4,159	5,815	9974	48,54,460	0	48,54,460	Thane City
633	376	1,009	747	140	887	1,595	579	2174	1,06,38,34,562	28,73,99,764	1,35,12,34,326	Thane (Rural)
1,150	0	1,150	1,510	0	1510	3,207	0	3207	0	14,69,260	14,69,260	Palghar
342	674	1,016	423	734	1157	1,008	1,709	2717	0	11,75,876	11,75,876	Raigad
420	277	697	291	506	797	819	963	1782	77,52,92,836	0	77,52,92,836	Ratnagiri
228	343	571	143	429	572	457	904	1361	64,37,79,462	0	64,37,79,462	Sindhudurg
605	617	1,222	693	740	1433	1,505	1,605	3110	1,56,67,28,536	81,11,801	1,57,48,40,337	Nashik City
660	939	1,599	462	1,006	1468	1,342	2,330	3672	16,76,057	980	16,77,037	Nashik (Rural)
199	542	741	291	669	960	569	1,457	2026	10,09,548	0	10,09,548	Dhule
0	660	660	0	715	715	0	1,621	1621	0	0	0	Nandurbar
531	1,012	1,543	408	1,206	1614	1,099	2,656	3755	947	22,527	23,474	Jalgaon
458	857	1,315	487	1,027	1514	1,121	2,221	3342	1,61,53,38,056	0	1,61,53,38,056	Ahmednagar
56	312	368	82	337	419	162	790	952	2,03,588	2,03,588	4,07,176	Pune Rly.
1,955	1,709	3,664	1,868	2,157	4025	4,569	4,747	9316	0	0	0	Pune City
450	732	1,182	601	812	1413	1,254	1,862	3116	0	0	0	Pune (Rural)
1,441	0	1,441	1,714	0	1714	3,768	0	3768	0	0	0	Pimpari- Chinchwad
446	851	1,297	360	923	1283	939	2,122	3061	1,56,17,45,864	0	1,56,17,45,864	Satara
524	706	1,230	416	830	1246	1,125	1,820	2945	0	0	42,46,330	Sangli
579	371	950	355	614	969	1,136	1,103	2239	10,97,908	10,532	11,08,440	Solapur City
531	651	1,182	370	794	1164	1,048	1,737	2785	12,31,958	12,31,958	24,63,916	Solapur (Rural)
75	1,231	1,306	460	850	1310	660	2,444	3104	15,52,402	0	15,52,402	Kolhapur

तक्ता क्रमांक / TABLE No.10.2 contd...

(15)	(16)	(17)	(18)	(19)	(20)	(21)	(22)	(23)	(24)	(25)	(26)	(2)
892	402	1,294	1,254	561	1815	2,359	1,353	3712	0	0	0	Aurangabad City
463	433	896	3	820	823	593	1,447	2040	0	0	1,02,44,40,878	Aurangabad (Rural)
26	286	312	37	244	281	78	639	717	40,923	0	40,923	Aurangabad Railway
0	735	735	718	98	816	718	1,087	1805	0	0	0	Jalna
453	413	866	442	260	702	1,057	831	1888	0	0	0	Parbhani
768	411	1,179	216	672	888	1,180	1,313	2493	1,20,86,01,025	0	1,20,86,01,025	Beed
644	907	1,551	1,178	538	1716	2,043	1,841	3884	0	0	0	Nanded
0	817	817	0	857	857	0	1,920	1920	0	0	0	Osmanabad
522	41	563	319	144	463	1,006	197	1203	0	0	0	Hingoli
492	538	1,030	242	544	786	823	1,299	2122	0	0	0	Latur
212	363	575	544	678	1222	879	1,383	2262	0	0	0	Buldhana
533	479	1,012	451	815	1266	1,237	1,474	2711	13,28,068	0	13,28,068	Akola
535	332	867	220	634	854	996	1,076	2072	0	10,05,056	10,05,056	Amravati City
1,134	83	1,217	481	588	1069	1,978	789	2767	0	12,70,209	12,70,209	Amravati
485	881	1,366	322	751	1073	1,016	1,922	2938	13,34,681	0	13,34,681	Yavatmal
268	310	578	291	517	808	630	980	1610	0	7,634	7,634	Washim
370	480	850	203	542	745	700	1,242	1942	8,95,298	0	8,95,298	Wardha
57	416	473	99	509	608	204	1,093	1297	65,54,16,031	0	65,54,16,031	Nagpur Rly.
1,690	1,931	3,621	1652	2124	3776	3,919	4,931	8850	45,09,362	0	45,09,362	Nagpur City
529	452	981	269	597	866	960	1,277	2237	1,05,10,40,131	0	1,05,10,40,131	Nagpur (Rural).
783	194	977	1090	132	1222	2,144	354	2498	1,43,32,09,955	22,65,102	1,43,54,75,057	Gondiya
421	360	781	333	334	667	870	845	1715	0	76,90,54,993	76,90,54,993	Bhandara
334	912	1,246	218	1055	1273	636	2,309	2945	0	0	15,37,42,467	Chandrapur
1,686	507	2,193	1758	1156	2914	3,899	1,859	5758	3,57,00,57,741		3,57,00,57,741	Gadchiroli
35,113	39,935	75,048	37,006	48,882	85,888	85,963	1,07,374	1,93,337	18,45,03,60,671	1,07,32,29,280	20,70,78,11,927	Maharashtra State

Source: (1) Commissioner of Police, Government of Maharashtra, Mumbai (2) Director General of Police, Govt. of Maharashtra, Mumbai

10. सामाजिक संरक्षण आणि सामाजिक सुरक्षा (पोलीस, गुन्हे व न्याय)
SOCIAL SECURITY AND SOCIAL DEFENCE (POLICE, CRIMES AND JUDICIAL)
पोलीस / POLICE

तक्ता क्रमांक / TABLE No.10.3

इंडियन पीनल कोडखाली महाराष्ट्र राज्यात झालेले दखलपात्र गुन्हे (गुन्हांचे प्रयत्न धरून)
Cognizable offences (including attempts) under Indian Penal Code in Maharashtra State
2018

अ.क्र. Sr. No.	गुन्हे	तिमाहीमध्ये During Quarter (31.3.2018)	तिमाहीमध्ये During Quarter (30.6.2018)	तिमाहीमध्ये During Quarter (30.9.2018)	तिमाहीमध्ये During Quarter (31.12.2018)	एकूण Total 2018	Offences
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
1	दंगल	205	123	111	106	545	Rioting
2	नाण्यासंबंधीचे गुन्हे	0	0	0	0	0	Offences relating to coins
3	चलन व बँक नोटासंबंधीचे गुन्हे	0	5	0	2	7	Offences relating to currency and Bank notes
4	खून	28	57	41	38	164	Murders
5	सदोष मनुष्यवध (परंतु खून या संज्ञेत अंतर्भूत नसलेले)	1	3	3	2	9	Culpable homicides not amounting to murder.
6	मादक पदार्थांचा व्यापार	0	0	0	0	0	Administrating of Stupefying drugs
7	पैशाच्या हेतूने किंवा इतर कारणाकरीता माणसांना पळवून नेणे	539	541	603	519	2,202	Kidnapping and abduction
8	दरोडा किंवा त्याकरिता एकत्र होणे	16	14	12	8	50	Dacoit and preparation of assembly for dacoit
9	चोरी, लूट	275	229	272	278	1,054	Robbery
10	घरफोडी	598	489	614	543	2,244	House breaking
11	फसवणूक	830	730	544	661	2,765	Cheating
12	विश्वासघात	227	278	196	192	893	Breach of trust
13	एकूण चोऱ्या	2,557	2,251	2,221	2,439	9,468	Total Thefts
	(अ) तांब्याची तार	8	5	2	10	25	(a) Copper Wire
	(ब) जनावरे	0	4	1	1	6	(b) Cattle
	(क) सायकली	42	20	24	17	103	(c) Cycles
	(ड) मोटारी व सुटे भाग	26	15	15	23	79	(d) Motor Vehicle and accessories
	(इ) पिस्तुले वगैरे	1	0	0	0	1	(e) Fire arms
	(फ) स्फोटक पदार्थ	0	0	0	0	0	(f) Explosives
	(ग) इतर	2,480	2,207	2,179	2,388	9,254	(g) Other thefts
14	इतर गुन्हे	5,156	4,558	4,703	8,083	22,500	Other Crimes
	एकूण	10,432	9,278	9,320	12,871	41,901	Total

आधार : १) पोलीस महासंचालक यांचे कार्यालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

२) पोलीस आयुक्त यांचे कार्यालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source : 1) Office of the Director General of Police, Government of Maharashtra, Mumbai.

2) Office of the Commissioner of Police, Government of Maharashtra, Mumbai

---

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 10.4

---

10. सामाजिक संरक्षण आणि सामाजिक सुरक्षा (पोलीस, गुन्हे व न्याय) /
पोलीस /
तक्ता क्रमांक /
बृहन्मुंबईतील दखलपात्र गुन्हे - भाग-१ /
२०१८

अ.क्र. Sr. No.	गुन्हे	वर्षात नोंदवलेल्या प्रकरणांची संख्या Number of cases reported in the year	तपास करणे नाकारल्याची प्रकरणे Number of cases in which investigation was refused	खोटे सिध्द किंवा घोषित झालेली प्रकरणे Number of cases proved or declared to be false	कायद्यातील किंवा वस्तुस्थितीतील चुकीमुळे किंवा गुन्हा अदखल पात्र ठरविलेली प्रकरणे Number of cases due to mistake of law or fact decla- red non-cognizable	वर्ष अखेरची प्रलंबित प्रकरणे Number of cases pending at the end of the year
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
वर्ग एक-						
1	शासन, सार्वजनिक शांतता, सुरक्षितता व न्यायविरुद्धचे गुन्हे	978	0	4	6	1,981
वर्ग दोन-						
2	व्यक्तिगत गंभीर गुन्हे	12,057	0	111	649	15,618
वर्ग तीन-						
3	व्यक्तिगत व मालमत्ता विषयक गंभीर गुन्हे	1,658	0	10	12	2,702
वर्ग चार-						
4	व्यक्तिगत किरकोळ गुन्हे	3,409	0	4	5	4,168
वर्ग पाच-						
5	मालमत्ताविषयक किरकोळ गुन्हे	13,126	0	67	207	37,377
एकूण वर्ग (एक ते पाच)		31,228	0	196	879	61,846
6	वर न उल्लेखिलेले इतर गुन्हे	10,673	0	23	71	19,106
एकूण		41,901	0	219	950	80,952

आधार :- पोलीस आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

**SOCIAL SECURITY AND SOCIAL DEFENCE (POLICE, CRIMES AND JUDICIAL)
POLICE
TABLE No.10.4
Cognizable Crimes in Brihan Mumbai -Part - I
2018**

बिनचूक प्रकरणे / True cases							Offences
गुन्हा शाबीत झालेली Convicted	निकालात काढलेली, निर्दोष ठरविलेली किंवा सामोपचाराने मिटवलेली Discharged, acquitted or compounded	शोधून न काढलेली किंवा न पकडलेली Non-detected or apprehended	एकूण Total	दंडाधिका-या समोर प्रत्यक्ष दाखल केलेली एकूण प्रकरणे Total cases directly filed before Magistrates	गुन्हा शाबीत झालेली दंडा-धिका-यापुढील प्रकरणे Total Magistrate's cases ending in conviction	एकूण बिनचूक प्रकरणे Grand total of true cases	
(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(2)
							Class-I
6	308	86	290	842	44	968	Offences against the State, public tranquility, safety and justice
							Class-II
152	2,718	3,127	2,723	7,947	589	11,297	Serious offences against the persons.
							Class-III
102	287	1,342	461	1,249	198	1,636	Serious offences against the persons and property.
							Class-IV
198	701	1,031	1,060	2,357	431	3,400	Minor offences against persons.
							Class-V
422	2,565	2,528	2,372	4,888	801	12,852	Minor offences against property.
880	6,579	8,114	6,906	17,283	2,063	30,153	Total for classes I to V
2,870	1,401	4,973	5,216	8,027	4,020	10,579	Other offences (not mentioned above)
3,750	7,980	13,087	12,122	25,310	6,083	40,732	Grand Total

Source:- Office of the Commissioner of Police, Government of Maharashtra, Mumbai.

**10. सामाजिक संरक्षण आणि सामाजिक सुरक्षा (पोलीस, गुन्हे व न्याय) /
पोलीस /
तक्ता क्रमांक /
बृहन्मुंबईतील दखलपात्र गुन्हे - भाग-२ /
२०१८**

अ.क्र. Sr. No.	गुन्हे	कोर्टात सुनावणी व्हावयाची असलेल्या किंवा तपासावर किंवा जामिनावर असलेल्या केदेतील व्यक्तींविषयी या वर्षाच्या सुरुवातीला क्रिमिनल प्रोसिजर कोडच्या १७० कलमानुसार पोलीसांकडे नोंदविलेली किंवा पोलीसांनी दखल घेतलेली प्रकरणे Persons in custody pending trial or investigation or on bail under section 170 Cr.P.C.at the beginning of the year as concerned in cases reported to or in cases taken by the police	वर्षात पोलीसांनी पकडलेल्या व्यक्ती Persons arrested by the Police during the year	क्रिमिनल प्रोसिजर कोडच्या कलम १६९ खाली मुक्त केलेल्या व्यक्ती Persons released under section 169 Cr. P.C.	दंडाधिका-याच्या आदेशानुसार सुनावणीपूर्वी मुक्त केलेल्या व्यक्ती Persons released by Magistrate's order before trial	सुनावणी केलेल्या व्यक्ती No. of persons trialed
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
वर्ग एक-						
1	सार्वजनिक शांतता, सुरक्षितता व न्याय हया बाबतीतील गुन्हे	30,530	4,243	3	2,074	973
वर्ग दोन-						
2	व्यक्तिसंबंधी गंभीर गुन्हे	1,17,590	22,708	69	8,677	4,031
वर्ग तीन-						
3	व्यक्ति किंवा मालमत्तेसंबंधी गंभीर गुन्हे	17,844	3,670	12	1,658	679
वर्ग चार-						
4	व्यक्तिसंबंधी गौण गुन्हे	5,695	4,630	299	2,046	1,206
वर्ग पाच-						
5	मालमत्तेसंबंधी गौण गुन्हे	72,710	14,587	13	4,610	4,035
एकूण वर्ग एक ते पाच		2,44,369	49,838	396	19,065	10,924
6	वर न उल्लेखिलेले इतर गुन्हे	1,23,435	28,472	480	10,667	6,846
एकूण		3,67,804	78,310	876	29,732	17,770

आधार :- पोलीस आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

SOCIAL SECURITY AND SOCIAL DEFENCE (POLICE, CRIMES AND JUDICIAL)**POLICE****TABLE No.10.5****Cognizable Crimes in Brihan Mumbai -Part - II****2018**

गुन्हा शाबीत झालेल्या व्यक्ती No. of persons convicted	निर्दोष ठरविलेल्या, मुक्त केलेल्या किंवा सामोपचाराने मिटवि- लेल्या प्रकरणातील व्यक्ती No. of persons acquitted or discharged or compounded	वर्षअखेर अटक टाळणा-या व्यक्ती No. of persons evading arrest at the close of the year	वर्षअखेर कोर्टात सुनावणी व्हावयाची असलेल्या किंवा तपासावर किंवा जमिनावर असलेल्या व्यक्ती No. of persons in custody pending trial or investigation or on bail at the end of the year	दंडाधिकारी प्रकरणातील व्यक्ती Persons concerned in Magistrate's cases			Offences
				अटक केलेले Number arrested	गुन्हा शाबीत झालेली Number convicted	निर्दोष ठरविलेले किंवा मुक्त केलेले Number acquitted or discharged	
(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(2)
Class-I							
84	889	236	31,946	4,243	84	622	Offences against the State, public tranquility, safety and justice
Class-II							
529	3,502	831	1,24,533	22,708	529	2,645	Serious offences against the persons.
Class-III							
249	430	92	19,211	3,670	249	383	Serious offences against the property and persons or against property only.
Class-IV							
439	767	195	7,124	4,630	439	692	Minor offences against the persons.
Class-V							
863	3,172	600	74,696	14,587	863	1,903	Minor offences against the property.
2,164	8,760	1,954	2,57,510	49,838	2,164	6,245	Total for classes I to V
4,385	2,461	1,224	1,29,847	28,472	4,385	2,126	Other offences not specified above
6,549	11,221	3,178	3,87,357	78,310	6,549	8,371	Grand Total

Source:- Office of the Commissioner of Police, Government of Maharashtra, Mumbai.

10. सामाजिक संरक्षण आणि सामाजिक सुरक्षा (पोलीस,गुन्हे व न्याय)
SOCIAL SECURITY AND SOCIAL DEFENCE (POLICE,CRIMES AND JUDICIAL)
पोलीस / POLICE

तक्ता क्रमांक / TABLE No.10.6

बृहन्मुंबईतील दखलपात्र नसलेले गुन्हे -भाग - १ / Non-Cognizable crimes in Brihan Mumbai -Part - I
2016

अ. क्र. Sr. No.	गुन्हे	वर्षाच्या	वर्षभरात	निकालासाठी	सुनावणी	आरोपी मेला, निसटला किंवा	सुनावणी संपुष्टात		वर्षाखेर	
		सुरवातीची	दाखल	एकूण	न करता	सुनावणी चालू असताना वेडा	आल्यामुळे निकालात			
		प्रलंबित	केलेली	[स्तंभ (३) +	रद्दपातल	झाला किंवा त्याच्यावरील	काढलेली प्रकरणे		प्रकरणे	
		प्रकरणे	प्रकरणे	(४)]	केलेली	आरोप रद्द केले, सामोपचाराने	Number of		Offences	
		Number	Cases	Total for	प्रकरणे	मिटवले किंवा काढून घेतले	cases tried to		No. of	
		of cases	reported	disposal	Number of	अशी प्रकरणे	a conclusion		cases	
		pending	during	[column	cases		and ended in		pending	
		at the	the year	(3) + (4)]	dismissed	Cases in which accused	मुक्त केलेली	गुन्हा	at the	
		beginning			without	died, escaped, became	किंवा निर्दोषी	शाबीत	close of	
		of the year			trial	insane during trial or in	ठरविलेली	झालेली	the year	
						which charges were	Discharged	Convicted		
						abandoned, compounded or	or acquitted			
						withdrawn	(8)	(9)	(10)	(2)
	वर्ग एक-									Class-I
1	सार्वजनिक शांतता, सुरक्षितता इत्यादी बाबतीतील गुन्हे	2,290	888	3,178	0	55	265	37	2,821	Offences against the State, public tranquility, etc.
	वर्ग दोन-									Class-II
2	व्यक्तिविषयक गंभीर गुन्हे	27,715	9,000	36,715	0	458	1,797	700	33,760	Serious offences against the persons.
	वर्ग तीन-									Class-III
3	मालमत्ताविषयक गंभीर गुन्हे	9,270	3,068	12,338	0	120	428	688	11,102	Serious offences against the property.
	वर्ग चार-									Class-IV
4	व्यक्तिविषयक गौण गुन्हे	1,423	1,055	2,478	0	45	150	219	2,064	Minor offences against the persons.
	वर्ग पाच-									Class-V
5	मालमत्ताविषयक गौण गुन्हे	31,335	8,620	39,955	0	493	1,271	948	37,243	Minor offences against the property.
	वर्ग सहा-									Class-VI
6	वर न उल्लेखिलेले इतर गुन्हे	31,617	11,084	42,701	0	652	3,232	2,654	36,163	Other offences not specified above
7	पोलीसांनी दखल घेतलेले इतर विशेष किंवा स्थानिक कायद्याबाबतचे गुन्हे	22,950	7,722	30,672	7	423	1,926	2,615	25,701	Offences under other special local laws non-cognizable by the Police.
	एकूण	1,26,600	41,437	1,68,037	7	2,246	9,069	7,861	1,48,854	Grand Total

आधार :- पोलीस आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source:- Commissioner of Police, Government of Maharashtra, Mumbai.

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 10.7

**10. सामाजिक संरक्षण आणि सामाजिक सुरक्षा (पोलीस, गुन्हे व न्याय) /
पोलीस /
तक्ता क्रमांक /
बृहन्मुंबईतील दखलपात्र नसलेले गुन्हे - भाग-२ /**

अ.क्र. Sr. No.	गुन्हे	वर्षाच्या सुरवातीला शिल्लक असलेली प्रकरणे ज्यातील व्यक्तीची सुनावणी चालू आहे किंवा ज्यांचेबाबत कायदेशीर कारवाई सुरु केली आहे Persons concerned in cases pending at beginning of year namely under trial or against whom processes had issued	ज्यांचे विरुद्ध कारवाई सुरु केली आहे अशा व्यक्ती Persons against whom processes had issued	तक्रारीवरून On complaint	दंडाधिका-यांनी स्वतः घेतलेल्या दखलीमुळे किंवा पोलीसांकडून मिळालेल्या माहितीवरून On Magistrate's own motion or information from the police	पळून गेल्यामुळे किंवा टाळल्यामुळे या वर्षात ज्यांना अटक झाली नाही अशा व्यक्ती आणि ज्यांचेविरुद्ध वर्ष अखेरीस कायदेशीर कारवाई चालू होती अशा व्यक्ती Persons not arrested because they absconded or evaded arrest or failed to comply with summons during the year and persons against whom processes were outstanding at the end of the year	न्यायालयापुढे हजर झालेल्या व्यक्ती Persons who appeared before Court
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	
वर्ग एक-							
1	सार्वजनिक शांतता, सुरक्षितता व न्याय पातळीवरील गुन्हे	11,944	4,340	0	0	3,431	
वर्ग दोन-							
2	व्यक्तिविषयक गंभीर गुन्हे	44,095	13,758	0	0	13,709	
वर्ग तीन-							
3	मिळकती संबंधी गंभीर गुन्हे	15,147	4,471	0	0	5,131	
वर्ग चार-							
4	व्यक्तिविषयक गौण गुन्हे	2,111	1,490	0	0	1,825	
वर्ग पाच-							
5	मिळकतीसंबंधी गौण गुन्हे	35,922	9,980	0	0	11,554	
वर्ग सहा-							
6	वर न उल्लेखिलेले इतर गुन्हे	56,402	13,220	0	0	16,617	
वर्ग सात-							
7	पोलीसांनी दखल घेतलेले इतर विशेष किंवा स्थानिक कायद्याबाबतचे गुन्हे	56,194	24,375	0	0	29,306	
एकूण		2,21,815	71,634	0	0	81,573	

आधार :- पोलीस आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

SOCIAL SECURITY AND SOCIAL DEFENCE (POLICE, CRIMES AND JUDICIAL)**POLICE****TABLE No.10.7****Non-Cognizable Crimes in Brihan Mumbai -Part - II****2016**

हजर झालेल्या व सुनावणीशिवाय मुक्त केलेल्या व्यक्ती Persons discharged after appearance without trial	सुनावणी झालेल्या व्यक्ती Persons tried		वर्षाखेर सुनावणी चालू असलेल्या व्यक्ती Persons under trial at the close of the year	सोडलेल्या, सामोपचाराने मिटवलेल्या किंवा काढून घेतलेल्या प्रकरणातील व्यक्ती व सुनावणी चालू असताना मेलेल्या, निसटून गेलेल्या किंवा वेड लागलेल्या व्यक्ती Number concerned in cases abandoned or compounded or withdrawn and number who died, escaped or became insane during the trial	हजर होण्याआधीच मेलेल्या, निसटून गेलेल्या किंवा बदली करण्यात आलेल्या व्यक्ती No. of persons died, escaped or where transferred before appearance	Offences
(8)	निर्दोष ठरविलेल्या किंवा मुक्त केलेल्या Acquitted or discharged	गुन्हा शाबीत झालेल्या Convicted	(11)	(12)	(13)	(2)
Class-I						
51	879	52	14,218	24	0	Offences against the State, public tranquility, safety and justice.
Class-II						
129	2,455	683	55,112	122	0	Serious offences against the persons.
Class-III						
19	610	772	19,066	11	0	Serious offences against the property.
Class-IV						
0	52	159	2,878	0	0	Minor offences against the persons.
Class-V						
161	1,517	1,078	44,690	147	0	Minor offences against the property.
Class-VI						
351	3,498	2,776	78,816	221	0	Other offences not specified above
Class-VII						
497	3,497	6,070	81,279	331	0	Offences under other special or local laws and cognizable by Police.
1,208	12,508	11,590	2,96,059	856	0	Grand Total

Source : - Office of the Commissioner of Police, Government of Maharashtra, Mumbai.

10. सामाजिक संरक्षण आणि सामाजिक सुरक्षा (पोलीस, गुन्हे व न्याय)
SOCIAL SECURITY AND SOCIAL DEFENCE (POLICE, CRIMES AND JUDICIAL)
पोलीस / POLICE

तक्ता क्रमांक / TABLE No.10.8

बृहन्मुंबईतील व महाराष्ट्र राज्यातील (बृहन्मुंबई सहित) चोरीस गेलेली व परत मिळालेली मालमत्ता २०१८

Property stolen and recovered Brihan Mumbai and in Maharashtra State (including Brihan Mumbai) 2018

अ.क्र.	गुन्हे	मालमत्ता चोरीस गेलेली प्रकरणे Cases in which property was stolen	चोरीची मालमत्ता परत मिळालेली प्रकरणे Cases in which property was recovered	चोरीस गेलेल्या मालमत्तेची किंमत Amount of property stolen	परत मिळालेल्या मालमत्तेची किंमत Amount of property recovered	Offences
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(2)
मुंबई शहर						Mumbai City
1	चोरी	9,468	3,622	86,20,06,183	26,42,30,995	Theft
2	जबरी चोरी	1,054	905	8,20,58,700	4,89,49,732	Robbery
3	दंडनीय विश्वासघात	628	215	4,43,72,06,762	16,46,59,144	Criminal breach of trust
4	शासकीय कर्मचारी, बँकात काम करणारे, व्यापारी किंवा दलाल यांनी केलेला दंडनीय विश्वासघात	3	0	0	0	Criminal breach of trust by public servant or by bankers. Merchants or agents
5	चोरीची मालमत्ता बाळगणे	52	52	5,42,196	5,42,196	Possession of stolen property
6	बळजबरीने लुबाडणे	228	196	2,59,72,080	3,50,620	Extortion
7	दंडनीय अफरातफर.	131	23	18,32,94,684	1,30,85,780	Criminal misappropriation
एकूण		11,564	5,013	5,59,10,80,605	49,18,18,467	Grand Total
महाराष्ट्र राज्य)						Maharashtra State
(बृहन्मुंबई सहित)						(including Brihan Mumbai)
1	दरोडा	32	31	2,54,88,250	1,70,94,500	Dacoity
2	जबरी चोरी	1,054	905	8,20,58,700	4,89,49,732	Robbery
3	घरफोडी	2,244	1,107	33,45,95,160	7,46,01,299	Burglary
4	चोरी	9,468	3,622	86,20,06,183	26,42,30,995	Theft
5	इतर मालमत्तेचे गुन्हे	1,844	793	6,34,92,38,683	20,70,76,975	Other kind of Property offences
एकूण		14,642	6,458	7,65,33,86,976	61,19,53,501	Grand Total

आधार :- १) पोलीस आयुक्त यांचे कार्यालय, मुंबई.

२) पोलीस आयुक्त यांचे कार्यालय, पुणे.

Source:-1) Office of the Commissioner of Police, Government of Maharashtra, Mumbai.

2) Office of the Commissioner of Police, Government of Maharashtra, Pune.

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 10.9

**10. सामाजिक संरक्षण आणि सामाजिक सुरक्षा (पोलीस, गुन्हे व न्याय) /
पोलीस /
तक्ता क्रमांक /
महाराष्ट्र राज्यातील दखलपात्र गुन्हे (रेल्वे धरून परंतु मुंबई शहर वगळून) - भाग-१ /
(२०१८)**

अ.क्र. Sr. No.	गुन्हे	तपासावर शिल्लक असलेल्या आदल्या वर्षातल्या गुन्हांची संख्या Number of cases pending investigation from the previous year	वर्षात दाखल झालेली प्रकरणे Number of cases reported during the year	वर्षाभरात पुन्हा सुरू केलेली प्रकरणे Number of cases reopened during the year	इतर राज्याकडे/ यंत्रणेकडे वर्ग केलेली प्रकरणे Number of cases transferred to other state Agency	शासनाने काढून घेतलेली प्रकरणे Number of cases withdrawn by Government	तपासणी न झालेली किंवा तपासणीस नकार दिलेली प्रकरणे Number of cases not investigated or in which investigation was refused	वस्तुस्थितीतील किंवा कायद्यातील चुकीमुळे जी प्रकरणे खोटी किंवा दखलपात्र नसलेली घोषित केलेली प्रकरणे Number of cases declared false due to mistake of facts or law or non-cognizable	वर्षभरात दोषारोपपत्र देण्यात आलेली प्रकरणे Cases in which charge sheets were laid during the year
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)
अ	मानवी शरीरावर परिणाम करणारे गुन्हे	42,195	89,311	2	52	5	3	8,700	64,486
ब	राज्याविरुद्ध कट, कारस्थान करणारे गुन्हे	1	0	0	0	0	0	0	0
ग	सार्वजनिक शांतता भंग करणारे गुन्हे	5,292	11,447	0	2	0	0	381	9,408
ड	मालमत्ताविषयक गंभीर गुन्हे	83,889	1,31,597	251	50	1	9	2,148	34,614
इ	दस्तऐवज आणि मालमता चिन्हे विषयक गुन्हे	19,331	12,574	4	15	2	3	536	5,865
फ	किरकोळ / आय.पी.सी खालील इतर गुन्हे	33,653	1,01,362	4	47	0	1	970	87,703
एकूण (आय.पी.सी.)		1,84,361	3,46,291	261	166	8	16	12,735	2,02,076
ग	विशेष व स्थानिक कायद्याखाली दखलपात्र गुन्हे	75,846	1,69,383	8	18	8	22	819	1,67,603
एकूण (आय.पी.सी + एस.एल.एल)		2,60,207	5,15,674	269	184	16	38	13,554	3,69,679

आधार :- पोलीस महासंचालक यांचे कार्यालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

SOCIAL SECURITY AND SOCIAL DEFENCE (POLICE, CRIMES AND JUDICIAL)**POLICE****TABLE No.10.9****Cognizable Crimes in Maharashtra State (including Railway but excluding Mumbai City) -Part - I
2018)**

वर्षभरात दोषारोपपत्र देण्यात आलेली परंतु तपास पूर्ण करून अंतिम अहवाल सादर करण्यात आलेली प्रकरणे Cases in which charge Sheets were not laid but investigation completed and final report submitted during the year	तपास सुरू असताना कोर्टाने रद्द केलेली Cases Quashed by Court at Investi- gation stage	वर्ष अखेरीस तपासावर शिल्लक असलेली प्रकरणे Cases pending investiga- tion at the end of the year	न्यायालयात काम चालू असलेली गेल्या वर्षातील प्रकरणे Cases pending trial at court from the previous year	चालू वर्षात न्यायालयात पाठविलेली प्रकरणे Cases sent to court for trial during the year	सामोपचाराने मिटवलेली प्रकरणे Compou- nded cases	न्यायालयातून काढून घेतलेली किंवा अन्यथा थांबविलेली प्रकरणे Withdrawn or otherwise disposed of, dropped cases by Court	निर्दोष सुटलेली प्रकरणे Cases acquitted	गुन्हा शाबित झालेली प्रकरणे Cases Convic- ted	वर्ष अखेरीस न्यायालयात चालू असलेली प्रकरणे Cases pending trial at court at the end of the year	Offences
(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)	(19)	(20)	(2)
6,060	73	52,129	5,68,319	64,486	5,040	735	31,121	3,450	5,92,459	Offences Affecting the Human Body
0	0	1	3	0	0	0	0	0	3	Offences against the State
256	6	6,686	81,875	9,408	1,127	62	4,533	607	84,954	Offences against Public Tranquility
90,480	13	88,422	3,53,336	34,614	6,244	615	15,081	5,228	3,60,782	Offences against Property
3,657	27	21,804	69,317	5,865	386	95	2,161	245	72,295	Offences Relating to Documents & Property Marks
3,779	27	42,492	4,89,956	87,703	2,779	552	23,997	44,824	5,05,507	Miscellaneous / Other IPC Crimes
1,04,232	146	2,11,534	15,62,806	2,02,076	15,576	2,059	76,893	54,354	16,16,000	Total (IPC)
1,669	24	75,082	13,85,457	1,67,603	157	1,089	61,898	25,259	14,64,657	Special and Local Laws
1,05,901	170	2,86,616	29,48,263	3,69,679	15,733	3,148	1,38,791	79,613	30,80,657	Total (IPC & SLL)

Source :- Office of the Director General of Police, Government of Maharashtra, Mumbai.

**10. सामाजिक संरक्षण आणि सामाजिक सुरक्षा (पोलीस, गुन्हे व न्याय) /
पोलीस /
तक्ता क्रमांक /
महाराष्ट्र राज्यातील दखलपात्र गुन्हे (रेल्वे धरुन परंतु मुंबई शहर वगळून) - भाग-२/
(२०१८)**

अ.क्र. Sr. No.	गुन्हे	वर्षभरात नोंटीस जारी केलेल्या परंतु अटक न झालेले व्यक्तींची संख्या Number of persons to whose notice issued during the year (but not arrested)	मागील वर्षात नोंदविलेल्या प्रकरणांपैकी अटक झालेल्या व्यक्तींची संख्या Number of persons arrested out of Cases Registered from previous year	वर्षभरात नोंदविलेल्या प्रकरणांत अटक झालेल्या व्यक्तींची संख्या Number of persons arrested in Cases Registered during the year	चौकशी दरम्यान मरण पावलेले आरोपी Accused died at investigation stage	इतर राज्याकडे / यंत्रणेकडे वर्ग केलेल्या व्यक्तींची संख्या Number of persons transferred to other State / Agency	अटकेत असलेल्या व्यक्तींपैकी वर्षभरात जामीन मिळालेल्या व्यक्तींची संख्या Number of arrested persons granted bail during the year	वर्षभरात अंतिम अहवाल सादर करण्यात आलेला आहे अशा प्रकरणांतील व्यक्तींची संख्या Number of persons against whose cases Final Reports have been submitted during the year
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
अ	मानवी शरीरावर परिणाम करणारे गुन्हे	24,679	28,045	96,519	426	35	76,368	1,822
ब	राज्याविरुद्ध कट, कारस्थान करणारे गुन्हे	0	0	0	0	0	0	0
ग	सार्वजनिक शांतता भंग करणारे गुन्हे	13,265	10,662	43,964	2	2	41,594	243
ड	मालमत्ताविषयक गंभीर गुन्हे.	6,933	21,690	53,820	7	60	41,711	1,938
इ	दस्तऐवज आणि मालमताचिन्हे विषयक गुन्हे	1,781	6,287	8,336	35	23	8,104	127
फ	किरकोळ / आय.पी.सी खालील इतर गुन्हे	68,342	19,516	59,740	10	34	42,490	409
	एकूण (आय.पी.सी.)	1,15,000	86,200	2,62,379	480	154	2,10,267	4,539
ग	विशेष व स्थानिक कायद्याखाली दखलपात्र गुन्हे	86,862	36,782	1,37,622	26	9	98,070	351
	एकूण (आय.पी.सी.+एस.एल.एल)	2,01,862	1,22,982	4,00,001	506	163	3,08,337	4,890

आधार :-पोलीस महासंचालक, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

SOCIAL SECURITY AND SOCIAL DEFENCE (POLICE, CRIMES AND JUDICIAL)**POLICE****TABLE No.10.10****Cognizable Crimes in Maharashtra State (including Railways but excluding Mumbai City) -Part - II
2018)**

वर्षभरात प्रकरणांतील Number of persons in whose cases charge sheet were laid during the year	दोषारोपपत्र दाखल झालेल्या व अटक झालेल्या व्यक्तींची संख्या Persons arrested and charge sheeted	दोषारोपपत्र दाखल झालेल्या परंतु अटक न झालेल्या व्यक्तींची संख्या Persons charge sheeted but not arrested	दोषारोपपत्र दाखल झालेल्या व्यक्तींची संख्या Total Charge Sheeted	गेल्या वर्षापासून सुनावणी सुरू असलेल्या प्रकरणांतील व्यक्तींची संख्या Number of persons at trial in court pending from previous year	वर्षभरात न्यायालयात सुनावणीसाठी दाखल केलेल्या प्रकरणांतील व्यक्तींची संख्या Number of persons whose cases were put to court for trial during the year	सुनावणी न करता रद्दबातल केलेल्या प्रकरणांतील व्यक्तींची संख्या Number of persons whose cases disposed off without Trial	गुन्हा शाबित झालेल्या व्यक्तींची संख्या Number of persons convicted	निर्दोष ठरविलेल्या किंवा मुक्त केलेल्या व्यक्ती Number of persons acquitted or discharged	ज्या व्यक्तींची कोर्टापुढे सुनावणी चालू असतांना कैदेत आहेत किंवा जामिनावर सुटल्या आहेत अशा व्यक्तींची वर्षअखेरची संख्या Number of persons in custody or on bail pending trial in Courts at the end of the year	Offences
(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)	(2)	
91,965	14,902	1,06,867	10,22,601	1,06,867	9,493	5,483	55,222	10,59,270	Offences Affecting the Human Body	
0	0	0	3	0	0	0	0	3	Offences against the State	
42,061	7,936	49,997	6,72,164	49,997	7,052	2,208	31,741	6,81,160	Offences against Public Tranquility	
52,866	1,793	54,659	6,68,207	54,659	8,844	6,556	26,486	6,80,980	Offences against Property	
9,964	1,079	11,043	1,23,644	11,043	763	372	4,207	1,29,345	Offences Relating to Documents & Property Marks	
57,748	53,887	1,11,635	7,98,347	1,11,635	5,598	46,053	40,549	8,17,782	Miscellaneous / Other IPC Crimes	
2,54,604	79,597	3,34,201	32,84,966	3,34,201	31,750	60,672	1,58,205	33,68,540	Total (IPC)	
1,43,897	63,924	2,07,821	19,21,213	2,07,821	1,552	31,390	80,596	20,15,496	Special and Local Laws	
3,98,501	1,43,521	5,42,022	52,06,179	5,42,022	33,302	92,062	2,38,801	53,84,036	Total (IPC & SLL)	

Source:- Office of the Director General of Police, Government of Maharashtra, Mumbai.

10. सामाजिक संरक्षण आणि सामाजिक सुरक्षा (पोलीस, गुन्हे न्याय व सुधारगृहे)
SOCIAL SECURITY AND SOCIAL DEFENCE (POLICE, CRIMES, JUDICIAL AND SUDHARGRUH)
तक्ता क्रमांक / TABLE No.10.11
कारागृहातील व दुय्यम कारागृहातील कैदी
Prisoners confined in Jails and subsidiary Jails
(2018-19)

अ.क्र. Sr. No. (1)	बाब (2)	माहिती Particulars (3)	Item (2)		
1	कैदेची जागा-		Place of confinement-		
1.1	कैदेची जागा	9	Central Jails		
1.2	मध्यवर्ती कारागृह	28	District Jails		
1.3	जिल्हा कारागृह	1	Special Jails, Ratnagiri		
1.4	विशेष कारागृह, रत्नागिरी	1	Juvenile Detention Center, Nashik		
1.5	किशोर सुधारालय, नाशिक	1	Prison for Women, Mumbai District		
1.6	मुंबई जिल्हा महिला कारागृह	19	Open Jails*		
1.7	खुले कारागृह*	4	Sub-Jails (Taluka)**		
1.8	दुय्यम कारागृह (तालुका)**	1	Open Colonies		
1.9	मुक्त छावण्या (खुली वसाहत)	लागू नाही	Police Custodies		
	एकूण	119	Total		
		पुरुष Men	स्त्रिया Women		
		एकूण Total			
2	कैदी-		Prisoners-		
2.1	वर्षाच्या सुरवातीस असलेले	31,518	1,453	32,971	Remained at the Commencement of the year.
2.2	वर्षात भरती झालेले	1,27,099	7,007	1,34,106	Received during the year
	एकूण	1,58,617	8,460	1,67,077	Total
2.3	कायद्याच्या सर्व कलमातून मुक्त झालेले.	1,23,826	6,885	1,30,711	Discharged from all clauses
2.4	वर्षाच्या शेवटी असलेले	34,791	1,575	36,366	Remaining at the end of the year
2.5	प्रत्येक वर्गाची दैनिक सरासरी संख्या	34,132	1,546	35,678	Daily average number of each class

टीप : * खुले कारागृहाच्या संख्येत २ महिला खुले कारागृहांचा समावेश आहे. / Two Open Jails for Women are included in numbers of Open Jails

** सद्यस्थितीत फक्त चालू दुय्यम कारागृहांची संख्या देण्यात आली आहे. त्यामुळे दुय्यम कारागृहांची एकूण संख्या गतवर्षापेक्षा संख्या कमी झाली आहे. /

Only number of working Sub-jails is given at present. Therefore, total number of Sub-Jails is lower than previous year.

आधार :- कारागृह महानिरीक्षक, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source :- Inspector General of Prisons, Government of Maharashtra, Pune.

10. सामाजिक संरक्षण आणि सामाजिक सुरक्षा (पोलीस, गुन्हे न्याय व सुधारगृहे)
SOCIAL SECURITY AND SOCIAL DEFENCE (POLICE, CRIMES, JUDICIAL AND SUDHARGRUH)
तक्ता क्रमांक / TABLE No.10.12

कारागृहात दाखल केलेल्या व वर्षअखेरीस राहिलेल्या कैद्यांची लिंगानुसार संख्या व चालू वर्षात केलेल्या कैद्यांची (न्यायिक कैदी फक्त) लिंग, वय, साक्षरता व पूर्वीच्या व्यवसायानुसार संख्या.

Number of convicts admitted and remained in jail at the close of the year by sex and convicts imprisoned during the year by sex, age, literacy and previous occupation (for judicial convicts only)

(2018-19)

अ.क्र.	बाब	माहिती / Particulars			Item
Sr. No.		पुरुष / Men	स्त्रिया / Women	एकूण / Total	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
1	आदल्या वर्षाच्या शेवटी राहिलेले कैदी	8,319	404	8,723	Remained at the close of the previous year.
2	चालू वर्षात कैद केलेले	11,516	338	11,854	Imprisoned during the present year.
3	बदलून आलेले	6,878	281	7,159	Received by transfer.
	एकूण	26,713	1,023	27,736	Total
4	वर्षभरात मुक्त केलेले	18,084	644	18,728	Discharged during the year.
5	वर्ष अखेर शिल्लक संख्या	8,629	379	9,008	Closing balance at the end of the year.
	चालू वर्षात कैद केलेले-				Imprisoned during the present year-
1	वयानुसार-				Age-
1.1	१६ वर्षाखालील	...	...	...	Under 16 Years
1.2	१६-१८ वर्षे	...	...	...	16-18 Years
1.3	१९-२१ वर्षे	1,515	43	1,558	19-21 Years
1.4	२२-३० वर्षे	3,975	119	4,094	22-30 Years
1.5	३१-४० वर्षे	3,778	105	3,883	31-40 Years
1.6	४१-६० वर्षे	2,134	63	2,197	41-60 Years
1.7	६० वर्षांवरील	114	8	122	Above 60 Years
	एकूण	11,516	338	11,854	Total
2	साक्षरतेनुसार-				Literacy-
2.1	साक्षर	10,248	220	10,468	Literate.
2.2	निरक्षर	1,268	118	1,386	Illiterate.
	एकूण	11,516	338	11,854	Total
3	पूर्वीच्या व्यवसायानुसार-				Previous occupation-
3.1	शासकीय सेवेत, नगरपालिका किंवा इतर स्थानिक संस्थात काम करणारे	85	4	89	Employed under Government or municipal or other local authorities.
3.2	व्यावसायिक व्यापार व वाणिज्य क्षेत्रातील	737	3	740	Professional and engaged in commercial trade.
3.3	सेवा किंवा वैयक्तिक कार्यालये असलेल्या	---	---	---	In service or performing personal offices.
3.4	शेती व पशु क्षेत्रातील	3,765	112	3,877	Engaged in agriculture and with animals.
3.5	यांत्रिक, कला, वस्तुनिर्माण व अभियांत्रिकी क्षेत्रातील.	2,841	50	2,891	Employed in mechanical, arts manufacture and engineering operation, etc.
3.6	इतरत्र वर्गीकरण न झालेल्या व्यक्ती	4,088	169	4,257	Miscellaneous, not classified otherwise
	एकूण	11,516	338	11,854	Total
4	वैवाहिक स्थितीनुसार				Marital Status
4.1	विवाहित	7,904	289	8,193	Married
4.2	अविवाहित	3,147	45	3,192	Unmarried
4.3	विधवा / विधूर	465	4	469	Widows / Widower
	एकूण	11,516	338	11,854	Total

आधार :- कारागृह महानिरीक्षक, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source: - Inspector General of Prisons, Government of Maharashtra, Pune.

10. सामाजिक संरक्षण आणि सामाजिक सुरक्षा (पोलीस, गुन्हे न्याय व सुधारगृहे)
SOCIAL SECURITY AND SOCIAL DEFENCE (POLICE, CRIMES, JUDICIAL AND SUDHARGRUH)
तक्ता क्रमांक / TABLE No.10.13

कारागृहात दाखल केलेल्या कैद्यांची लिंग, शिक्षेचे स्वरूप व शिक्षेची मुदत यानुसार तसेच पूर्वी शिक्षा झालेली असून पुन्हा कारागृहात दाखल केलेल्या कैद्यांची संख्या (न्यायिक कैदी फक्त)

Number of convicts admitted into jail by sex, nature and length of sentences and convicts admitted into the jails who had been previously convicted (for judicial convicts only)

(2018-19)

अ.क्र. Sr. No.	बाब (2)	पुरुष Men (3)	स्त्रिया Women (4)	एकूण Total (5)	Item (2)
	वर्षभरात कारागृहात दाखल केलेली कैदी- कारावास-				Convicts admitted during the year- Imprisonment-
1	एक महिना किंवा कमी	2,608	91	2,699	Not exceeding one month.
2	एक महिन्याहून जास्त व तीन महिने किंवा कमी	2,510	70	2,580	Above one month and not exceeding three months.
3	तीन महिन्याहून जास्त व सहा महिने किंवा कमी	1,616	22	1,638	Above three months and not exceeding six months.
4	सहा महिन्याहून जास्त व एक वर्ष किंवा कमी	1,226	21	1,247	Above six months and not exceeding one year.
5	एक वर्षाहून जास्त व दोन वर्ष किंवा कमी	891	31	922	Above one year and not exceeding two years.
6	दोन वर्षाहून जास्त व पाच वर्षे किंवा कमी	836	30	866	Above two years and not exceeding five years.
7	पाच वर्षाहून जास्त व दहा वर्षे किंवा कमी	733	27	760	Above five years and not exceeding ten years.
8	दहा वर्षाहून जास्त	252	7	259	Exceeding ten years.
9	हद्यपारीची शिक्षा- (अ) मुदतीची हद्यपारी	...	...	...	Sentenced to transportation- (a) For a tern.
10	मृत्युची शिक्षा	830	39	869	Sentence of death.
11	जन्मठेपेची शिक्षा	14	0	14	Imprisonment for Life
	एकूण	11,516	338	11,854	Total
	पूर्वी शिक्षा झालेले व कारागृहात दाखल केलेले कैदी-	...	...	...	Convicts admitted who had been previously convicted-
1	जामीन न मिळाल्यामुळे किंवा चांगल्या वर्तणुकी-अभावी कैद केलेले सराईत गुन्हेगार.	...	...	...	Number of habitual offenders imprisoned in default of finding security or good behaviour.
2	पूर्वी शिक्षा झालेले व जामीन न मिळविता आल्यामुळे कैद केलेले-	...	...	...	Number of habitual offenders imprisoned in default behaviour.
	(अ) पूर्वी एकदा शिक्षा झालेले	20	0	20	(a) Previously convicted once.
	(ब) पूर्वी दोनदा शिक्षा झालेले	17	0	17	(b) Previously convicted twice.
	(क) पूर्वी दोनपेक्षा जास्त वेळा शिक्षा झालेले	12	0	12	(c) Previously convicted more than twice.
	एकूण - (१+२)	49	0	49	Total (1+2)
3	१६ वर्षाखालील गुन्हेगार	...	...	...	Offenders under 16 years of age.

आधार :- कारागृह महानिरीक्षक, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source :- Inspector General of Prisons, Government of Maharashtra, Pune.

10. सामाजिक संरक्षण आणि सामाजिक सुरक्षा (पोलीस, गुन्हे न्याय व सुधारगृहे)
SOCIAL SECURITY AND SOCIAL DEFENCE (POLICE, CRIMES, JUDICIAL AND SUDHARGRUH)
तक्ता क्रमांक / TABLE No.10.14
तुरुंगातील कैद्यांवर पहारा करणे व त्यांची देखभाल करणे यावरील खर्च
Expenditure in guarding and maintaining the prisoners in jails
(2018-19)

(₹ हजारत / ₹ thousands)

अ.क्र. Sr. No. (1)	बाब (2)	खर्च Expenditure (3)	Item (2)
आस्थापना खर्च		Establishment Expenditure	
	(अ) आवर्ती (वेतनासह)	28,32,404	(A) Recurring (including salaries)
	(ब) अनावर्ती	...	(B) Non Recurring
	१. विकास खर्च	1,65,644	Development Expenditure
	२. विकासेतर खर्च	...	Non development Expenditure
	एकूण (अ+ब)	29,98,048	Total (A + B)
(क) योजनेतर खर्च-		(C) Expenditure on Non-plan scheme-	
1	वेतन	20,16,550	Salaries
2	प्रवास खर्च	10,322	Travel expenses
3	आहारविषयक आकार	4,36,223	Diet charges
4	कार्यालयीन खर्च	33,383	Office expenses
5	भाडे, दर व कर	5,289	Rents, Rates and Taxes
6	मजुरी	82,356	Wages
7	सहाय्यक अनुदान	81	Grant-in-aid contribution
8	वैद्यकीय उपचार	29,852	Medical treatment
9	तुरुंग उद्योगावरील खर्च	-	Jail Industries expenses
10	इतर खर्च	59,537	Other charges
11	यंत्र सामग्रीवरील खर्च	235	Machinery expenses
12	कपडे बिछाना	4,897	Prison clothing and bedding
13	संकीर्ण बांधकाम	611	Miscellaneous construction
14	पेट्रोल	2,391	Petrol
15	इतर संकीर्ण खर्च	1,50,677	Others miscellaneous expenses
	एकूण (क)	28,32,404	Total (C)
	कैद्यांची रोजची सरासरी संख्या (साधे कैदी वगळून)	35,678	
	कैद्यांचा दरडोई एकूण खर्च (रुपये)	230	Total cost per head of average strength (in Rs.)

आधार :- कारागृह महानिरीक्षक, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source :- Inspector General of Prisons, Government of Maharashtra, Pune.

११. राज्य उत्पन्न :

१. राज्य उत्पन्नाचे चालू किंमतीनुसार व २०११-१२ च्या स्थिर किंमतीनुसार अंदाज, त्यांची टक्केवारीनुसार विभागणी, क्षेत्रानुसार विभागणी इत्यादी माहिती या विभागात दिली आहे. हे अंदाज (१) कार्यालयीन अभिलेखामधून उपलब्ध झालेल्या व (२) अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, केंद्रीय सांख्यिकीय संघटना आणि इतर संस्थांनी मागील काही वर्षांत घेतलेल्या नमुना पाहण्या व अभ्यास पाहण्या यांतून गोळा केलेल्या व्यापक सांख्यिकीय माहितीवर आधारित आहेत.

तक्ता क्र.११.१ मध्ये मुळ किंमतीनुसार स्थूल / निव्वळ राज्य मूल्यवृद्धी, बाजार किंमतीनुसार स्थूल / निव्वळ राज्य उत्पन्न व दरडोई उत्पन्न आणि त्यांचे निर्देशांक यांची माहिती देण्यात आली आहे.

तक्ता क्र.११.२ मध्ये क्षेत्रनिहाय मुळ किंमतीनुसार स्थूल राज्य मूल्यवृद्धी, बाजार किंमतीनुसार स्थूल राज्य उत्पन्न - चालू किंमतीनुसार यांची माहिती देण्यात आली आहे.

तक्ता क्र.११.३ मध्ये मुळ किंमतीनुसार स्थूल राज्य मूल्यवृद्धी - चालू किंमतीनुसार क्षेत्रनिहाय टक्केवारी यांची माहिती देण्यात आली आहे.

तक्ता क्र.११.४ मध्ये क्षेत्रनिहाय मुळ किंमतीनुसार स्थूल राज्य मूल्यवृद्धी, बाजार किंमतीनुसार स्थूल राज्य उत्पन्न - स्थिर (२०११-१२) किंमतीनुसार यांची माहिती देण्यात आली आहे.

तक्ता क्र.११.५ मध्ये मागील वर्षाच्या तुलनेत स्थूल राज्य मूल्यवृद्धीतील क्षेत्रनिहाय बदलाची टक्केवारी - स्थिर (२०११-१२) किंमतीनुसार यांची माहिती देण्यात आली आहे.

तक्ता क्र.११.६ मध्ये क्षेत्रनिहाय मुळ किंमतीनुसार निव्वळ राज्य मूल्यवृद्धी, बाजार किंमतीनुसार निव्वळ राज्य उत्पन्न - चालू किंमतीनुसार यांची माहिती देण्यात आली आहे.

तक्ता क्र.११.७ मध्ये क्षेत्रनिहाय मुळ किंमतीनुसार निव्वळ राज्य मूल्यवृद्धी, बाजार किंमतीनुसार निव्वळ राज्य उत्पन्न - स्थिर (२०११-१२) किंमतीनुसार यांची माहिती देण्यात आली आहे.

तक्ता क्र.११.८ मध्ये मुळ किंमतीनुसार निव्वळ राज्य मूल्यवृद्धी - स्थिर (२०११-१२) किंमतीनुसार क्षेत्रनिहाय टक्केवारी देण्यात आली आहे.

तक्ता क्र.११.९ मध्ये क्षेत्रनिहाय मुळ किंमतीनुसार निव्वळ राज्य मूल्यवृद्धीचे क्षेत्रनिहाय निर्देशांक - स्थिर (२०११-१२) किंमतीनुसार यांची माहिती देण्यात आली आहे.

तक्ता क्र.११.१० मध्ये मागील वर्षाच्या तुलनेत स्थूल राज्य उत्पन्नातील/स्थूल राष्ट्रीय उत्पन्नातील बदलाची टक्केवारी स्थिर (२०११-१२) किंमतीनुसार यांची माहिती देण्यात आली आहे.

तक्ता क्र.११.११ मध्ये स्थिर (२०११-१२) किंमतीनुसार निवडक राज्यांचे व केंद्रशासित प्रदेशांचे दरडोई राज्य उत्पन्न यांची माहिती देण्यात आली आहे.

11. STATE INCOME :

1. In this section the estimates of State income at current and constant (2011-12) prices, their percentage distribution sectoral distribution etc. are given. These estimates are prepared on the basis of comprehensive statistical material which has become available from official records and also collected through sample surveys and type studies conducted by this Directorate, Central Statistical Organisation and other agencies over the past few years.

Table No.11.1 gives information regarding Gross/Net State Value Added At Basic Price, Gross/Net State Domestic Product & Per Capita Income At Market Price And Their Indices.

Table No.11.2 gives information regarding Gross State Value Added At Basic Prices By Industry Of Origin & Gross State Domestic Product At Market Prices At Current Prices.

Table No.11.3 gives information regarding Gross State Value Added At Basic Prices By Industry Of Origin At Current Prices Sectorwise Percentage Distribution.

Table No.11.4 gives information regarding Gross State Value Added At Basic Prices By Industry Of Origin & Gross State Domestic Product At Market Prices - At Constant (2011-12) Prices.

Table No.11.5 gives information regarding Sectorwise Percentage Change In Gross State Value Added Over The Previous Year - At Constant (2011-12) Prices.

Table No.11.6 gives information regarding Net State Value Added At Basic Prices By Industry Of Origin & Net State Domestic Product At Market Prices - At Current Prices.

Table No.11.7 gives information Net State Value Added At Basic Prices By Industry Of Origin & Net State Domestic Product At Market Prices - At Constant (2011-12) Prices.

Table No.11.8 gives information regarding Net State Value Added At Basic Prices By Industry Of Origin At Constant (2011-12) Prices Sectorwise Percentage Distribution.

Table No.11.9 gives information regarding Indices of Net State Value Added By Industry of Origin At Constant (2011-12) Prices.

Table No.11.10 gives information regarding Percentage change in Gross State Domestic Product and Gross National Income over the previous year - At Constant (2011-12) Prices.

Table No.11.11 gives information regarding Per Capita Income in Selected State/Union Territories of India At Constant (2011-12) Prices.

राज्य उत्पन्न / State Income
तक्ता क्र.११.१ / Table No.11.1

मूळ किंमतीनुसार स्थूल / निव्वळ राज्य मूल्यवृद्धी, बाजार किंमतीनुसार स्थूल / निव्वळ राज्य उत्पन्न व दरडोई उत्पन्न आणि त्यांचे निर्देशांक

Gross/Net State Value Added At Basic Price, Gross/Net State Domestic Product & Per Capita Income At Market Price And Their Indices

बाब (1)	2011-12 (2)	2013-14 (3)	2014-15 (4)	2015-16 ⁺⁺⁺ (5)	2016-17 ⁺⁺ (6)	2017-18 ⁺ (7)	ITEM (1)
स्थूल राज्य उत्पन्न							Gross State Domestic Product
i) चालू किंमतीनुसार (₹ लाख)	12,80,36,944	16,49,64,664	17,79,13,797	19,66,14,712	21,88,53,201	24,11,59,994	i) At Current Prices (₹ Lakh)
ii) स्थिर (२०११-१२) किंमतीनुसार (₹ लाख)	12,80,36,944	14,51,61,465	15,43,16,490	16,54,20,945	18,06,58,135	19,42,76,895	ii) At Constant (2011-12) Prices (₹ Lakh)
निव्वळ राज्य उत्पन्न							Net State Domestic Product
i) चालू किंमतीनुसार (₹ लाख)	11,26,59,470	14,48,72,008	15,53,21,672	17,35,23,004	19,44,95,292	21,39,37,757	i) At Current Prices (₹ Lakh)
ii) स्थिर (२०११-१२) किंमतीनुसार (₹ लाख)	11,26,59,470	12,67,55,128	13,45,34,149	14,52,43,921	15,95,51,428	17,14,79,023	ii) At Constant (2011-12) Prices (₹ Lakh)
दरडोई निव्वळ राज्य उत्पन्न							Per Capita Net State Domestic Product
i) चालू किंमतीनुसार (₹)	99,564	1,25,035	1,32,476	1,46,258	1,62,005	1,76,102	i) At Current Prices (₹)
ii) स्थिर (२०११-१२) किंमतीनुसार (₹)	99,564	1,09,399	1,14,746	1,22,422	1,32,899	1,41,152	ii) At Constant (2011-12) Prices (₹)
स्थूल राज्य उत्पन्नाचे निर्देशांक (पायाभूत वर्ष २०११-१२=१००)							Index Number of Gross State Domestic Product (Base Year 2011-12=100)
i) चालू किंमतीनुसार	100	129	139	154	171	188	i) At Current Prices
ii) स्थिर (२०११-१२) किंमतीनुसार	100	113	121	129	141	152	ii) At Constant (2011-12) Prices
निव्वळ राज्य उत्पन्नाचे निर्देशांक							Index Numbers of Net State Domestic Product (Base Year 2011-12=100)
i) चालू किंमतीनुसार	100	129	138	154	173	190	i) At Current Prices
ii) स्थिर (२०११-१२) किंमतीनुसार	100	113	119	129	142	152	ii) At Constant (2011-12) Prices
क्षेत्रनिहाय निव्वळ राज्य उत्पन्नाचे निर्देशांक							Sectorwise Index Numbers of Net State Domestic Product (Base Year 2011-12=100)
१.कृषि व संलग्न कार्ये							1.Agriculture & Allied Activities
i) चालू किंमतीनुसार	100	128	117	119	158	162	i) At Current Prices
ii) स्थिर (२०११-१२) किंमतीनुसार	100	112	99	95	119	122	ii) At Constant (2011-12) Prices
२.उद्योग							2.Industry
i) चालू किंमतीनुसार	100	124	131	143	147	162	i) At Current Prices
ii) स्थिर (२०११-१२) किंमतीनुसार	100	108	117	130	141	151	ii) At Constant (2011-12) Prices
३.तृतीय क्षेत्र / सेवा							3.Tertiary / Services Sector
i) चालू किंमतीनुसार	100	131	148	165	184	207	i) At Current Prices
ii) स्थिर (२०११-१२) किंमतीनुसार	100	116	126	136	146	158	ii) At Constant (2011-12) Prices
दरडोई निव्वळ राज्य उत्पन्नाचे निर्देशांक (पायाभूत वर्ष २०११-१२=१००)							Index Number of Per Capita Net State Domestic Product (Base Year 2011-12=100)
i) चालू किंमतीनुसार	100	126	133	147	163	177	i) At Current Prices
ii) स्थिर (२०११-१२) किंमतीनुसार	100	110	115	123	134	142	ii) At Constant (2011-12) Prices

टिप/Note: +पहिले सुधारित अंदाज / First Revised Estimates

++ दुसरे सुधारित अंदाज / Second Revised Estimates

+++ तिसरे सुधारित अंदाज / Third Revised Estimates

आधार - अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई / Source :- Directorate of Economics & Statistics, Government of Maharashtra, Mumbai

राज्य उत्पन्न / State Income

तक्ता क्र.११.२ / Table No.11.2

क्षेत्रनिहाय मूल किंमतीनुसार स्थूल राज्य मूल्यवृद्धी, बाजार किंमतीनुसार स्थूल राज्य उत्पन्न - चालू किमतीनुसार

Gross State Value Added At Basic Prices By Industry Of Origin & Gross State Domestic Product At Market Prices At Current Prices

(₹ लाख/ ₹ Lakh)

उद्योग (1)	2011-12 (2)	2013-14 (3)	2014-15 (4)	2015-16 ⁺⁺⁺ (5)	2016-17 ⁺⁺ (6)	2017-18 ⁺ (7)	Industry (1)
पौक	1,01,92,975	1,36,77,580	1,15,14,126	1,14,72,546	1,51,88,250	1,46,76,238	Crop
पशुसंवर्धन	28,55,741	35,17,140	39,91,654	44,12,071	51,35,014	57,70,466	Livestock
वने व लाकूड तोडणी	16,60,081	16,51,839	17,46,574	17,20,060	28,78,372	33,61,819	Forestry and Logging
मत्स्यव्यवसाय व मत्स्यशेती	2,93,875	3,85,199	4,75,141	4,72,892	6,27,446	6,24,964	Fishing and aquaculture
कृषि व संलग्न कार्य (१+२+३+४)	1,50,02,673	1,92,31,757	1,77,27,494	1,80,77,569	2,38,29,082	2,44,33,487	Agriculture & Allied Activities (1+2+3+4)
खाण व दगड खाणकाम	56,49,313	48,23,151	53,49,650	59,61,477	60,23,478	61,78,141	Mining and Quarrying
प्राथमिक क्षेत्र (५+६)	2,06,51,986	2,40,54,909	2,30,77,145	2,40,39,046	2,98,52,559	3,06,11,627	Primary Sector (5+6)
वस्तुनिर्माण	2,46,03,175	3,24,23,665	3,41,97,980	3,72,91,722	3,77,06,860	4,10,94,702	Manufacturing
बीज, वायू आणि पाणीपुरवठा व इतर उपयोगिता सेवा	26,80,539	40,32,346	39,12,161	41,35,970	39,60,352	51,75,768	Electricity, Gas and Water Supply, Other Utility Services
बांधकाम	80,55,213	92,53,570	1,01,15,142	1,00,41,008	1,08,72,382	1,21,33,019	Construction
द्वितीय क्षेत्र (८+९+१०)	3,53,38,927	4,57,09,581	4,82,25,283	5,14,68,701	5,25,39,594	5,84,03,490	Secondary Sector (8+9+10)
उद्योग (६+११)	4,09,88,240	5,05,32,733	5,35,74,933	5,74,30,178	5,85,63,072	6,45,81,630	Industry (6+11)
व्यापार, दुरूस्ती, हॉटेल्स व उपहारगृहे	1,05,60,912	1,36,33,268	1,48,72,269	1,56,19,311	1,77,31,979	2,00,17,313	Trade, Repair, Hotels & Restaurants
रेल्वे	5,98,734	6,85,526	8,30,428	9,15,697	10,18,356	12,96,250	Railways
परिवहन (रेल्वे व्यतिरीक्त)	41,69,556	50,89,082	56,27,607	61,49,049	65,45,975	70,96,587	Transport by means other than Railways
साठवण	92,479	1,14,787	1,25,819	1,30,820	1,36,617	1,62,757	Storage
दळणवळण व प्रसारणासंबंधित सेवा	15,89,202	21,73,219	24,69,554	29,04,101	28,92,854	28,56,410	Communication and Services related to Broadcasting
वित्तीय सेवा	1,17,83,628	1,49,72,993	1,64,07,915	1,78,23,903	1,83,19,855	2,05,50,438	Financial Services
स्थावर मालमत्ता, राहत्या घरांची मालकी व व्यावसायिक सेवा	1,90,86,971	2,65,81,174	3,12,40,755	3,51,61,063	4,04,02,904	4,55,93,327	Real estate, Ownership of dwellings & Professional Services.
सार्वजनिक प्रशासन	39,06,953	47,94,001	51,80,187	56,78,949	63,58,591	71,32,395	Public Administration
इतर सेवा	66,62,495	90,88,224	1,06,36,750	1,21,50,382	1,40,88,092	1,63,05,255	Other services
तृतीय / सेवा क्षेत्र (१३+१४+१५+१६+१७+१८+१९+२०+२१)	5,84,50,931	7,71,32,274	8,73,91,284	9,65,33,275	10,74,95,223	12,10,10,732	Tertiary / Services Sector (13+14+15+16+17+18+19+20+21)
स्थूल राज्य मूल्यवृद्धी (५+१२+२२)	11,44,41,844	14,68,96,764	15,86,93,712	17,20,41,022	18,98,87,377	21,00,25,849	Gross State Value Added (5+12+22)
आयात करासह उत्पादनावरील कर	1,62,08,500	2,16,32,200	2,28,80,797	2,76,68,009	3,17,62,201	3,40,30,802	Taxes on Product
वजा उत्पादनावरील अर्थसहाय्य	26,13,400	35,64,300	36,60,712	30,94,319	27,96,377	28,96,657	Less Subsidies on Product
स्थूल राज्य उत्पन्न (२३+२४-२५)	12,80,36,944	16,49,64,664	17,79,13,797	19,66,14,712	21,88,53,201	24,11,59,994	Gross State Domestic Product (23+24- 25)
दरडोई स्थूल राज्य उत्पन्न (₹)	1,13,154	1,42,377	1,51,745	1,65,721	1,82,294	1,98,510	Per capita GSDP (₹)

टिप/Note: +पहिले सुधारित अंदाज / First Revised Estimates

++ दुसरे सुधारित अंदाज / Second Revised Estimates

+++ तिसरे सुधारित अंदाज / Third Revised Estimates

आधार - अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई / Source :- Directorate of Economics & Statistics, Government of Maharashtra, Mumbai

राज्य उत्पन्न / State Income

तक्ता क्र.११.३ / Table No.11.3

मूल किंमतीनुसार स्थूल राज्य मूल्यवृद्धी - चालू किंमतीनुसार क्षेत्रनिहाय टक्केवारी

Gross State Value Added At Basic Prices By Industry Of Origin At Current Prices Sectorwise Percentage Distribution

(टक्के/Percent)

अ.क्र. (1)	उद्योग (2)	2011-12 (3)	2013-14 (4)	2014-15 (5)	2015-16 ⁺⁺⁺ (6)	2016-17 ⁺⁺ (7)	2017-18 ⁺ (8)	Industry (2)
१	पीक	8.9	9.3	7.3	6.7	8.0	7.0	Crops
२	पशुसंवर्धन	2.5	2.4	2.5	2.6	2.7	2.7	Livestock
३	वने व लाकूड तोडणी	1.5	1.1	1.1	1.0	1.5	1.6	Forestry and Logging
४	मत्स्यव्यवसाय व मत्स्यशेती	0.3	0.3	0.3	0.3	0.3	0.3	Fishing and aquaculture
५	कृषि व संलग्न कार्य	13.1	13.1	11.2	10.5	12.5	11.6	Agriculture & Allied Activities
६	खाण व दगड खाणकाम	4.9	3.3	3.4	3.5	3.2	2.9	Mining and Quarrying
७	प्राथमिक क्षेत्र	18.0	16.4	14.5	14.0	15.7	14.6	Primary Sector
८	वस्तुनिर्माण	21.5	22.1	21.5	21.7	19.9	19.6	Manufacturing
९	वीज, वायू आणि पाणीपुरवठा व इतर उपयोगिता सेवा	2.3	2.7	2.5	2.4	2.1	2.5	Electricity, Gas and Water Supply, Other Utility Services
१०	बांधकाम	7.0	6.3	6.4	5.8	5.7	5.8	Construction
११	द्वितीय क्षेत्र	30.9	31.1	30.4	29.9	27.7	27.8	Secondary Sector
१२	उद्योग	35.8	34.4	33.8	33.4	30.8	30.7	Industry
१३	व्यापार, दुरूस्ती, हॉटेल्स व उपहारगृहे	9.2	9.3	9.4	9.1	9.3	9.5	Trade, Repair, Hotels & Restaurants
१४	रेल्वे	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	0.6	Railways
१५	परिवहन (रेल्वे व्यतिरिक्त)	3.6	3.5	3.5	3.6	3.4	3.4	Transport by means other than Railways
१६	साठवण	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	Storage
१७	दळणवळण व प्रसारणासंबंधित सेवा	1.4	1.5	1.6	1.7	1.5	1.4	Communication and Services related to Broadcasting
१८	वित्तीय सेवा	10.3	10.2	10.3	10.4	9.6	9.8	Financial Services
१९	स्थावर मालमत्ता, राहत्या घरांची मालकी व व्यावसायिक सेवा	16.7	18.1	19.7	20.4	21.3	21.7	Real estate, Ownership of dwellings & Professional Services.
२०	सार्वजनिक प्रशासन	3.4	3.3	3.3	3.3	3.3	3.4	Public Administration
२१	इतर सेवा	5.8	6.2	6.7	7.1	7.4	7.8	Other services
२२	तृतीय/ सेवा क्षेत्र	51.1	52.5	55.1	56.1	56.6	57.6	Tertiary / Services Sector
२३	स्थूल राज्य मूल्यवृद्धी	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	Gross State Value Added

टिप/Note: +पहिले सुधारीत अंदाज / First Revised Estimates

++ दुसरे सुधारीत अंदाज / Second Revised Estimates

+++ तिसरे सुधारीत अंदाज / Third Revised Estimates

आधार - अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई / Source :- Directorate of Economics & Statistics, Government of Maharashtra, Mumbai

राज्य उत्पन्न / State Income

तक्ता क्र.११.४ / Table No.11.4

क्षेत्रनिहाय मूल किंमतीनुसार स्थूल राज्य मूल्यवृद्धी, बाजार किंमतीनुसार स्थूल राज्य उत्पन्न - स्थिर (२०११-१२) किमतीनुसार

Gross State Value Added At Basic Prices By Industry Of Origin & Gross State Domestic Product At Market Prices - At Constant (2011-12) Prices

(₹ lakh)

अ.क्र. (1)	उद्योग (2)	2011-12 (3)	2013-14 (4)	2014-15 (5)	2015-16 ⁺⁺⁺ (6)	2016-17 ⁺⁺ (7)	2017-18 ⁺ (8)	Industry (2)
१	पौक	1,01,92,975	1,18,65,366	98,83,335	91,35,192	1,14,36,777	1,15,27,109	Crops
२	पशुसंवर्धन	28,55,741	29,95,495	31,14,008	32,64,188	36,37,759	39,46,792	Livestock
३	वने व लाकूड तोडणी	16,60,081	16,17,177	16,62,278	17,18,472	24,02,348	25,96,428	Forestry and Logging
४	मत्स्यव्यवसाय व मत्स्यशेती	2,93,875	3,02,550	3,23,849	3,10,302	3,76,166	3,32,246	Fishing and aquaculture
५	कृषि व संलग्न कार्य (१+२+३+४)	1,50,02,673	1,67,80,588	1,49,83,469	1,44,28,154	1,78,53,049	1,84,02,575	Agriculture & Allied Activities (1+2+3+4)
६	खाण व दगड खाणकाम	56,49,313	43,94,673	54,33,408	60,20,334	62,47,128	66,94,353	Mining and Quarrying
७	प्राथमिक क्षेत्र (५+६)	2,06,51,986	2,11,75,260	2,04,16,877	2,04,48,488	2,41,00,177	2,50,96,928	Primary Sector (5+6)
८	वस्तुनिर्माण	2,46,03,175	2,92,76,153	3,07,65,117	3,40,88,245	3,67,98,405	3,96,46,187	Manufacturing
९	वीज, वायू आणि पाणीपुरवठा व इतर उपयोगिता सेवा	26,80,539	26,93,729	30,89,331	32,36,218	33,33,454	35,48,969	Electricity, Gas and Water Supply, Other Utility Services
१०	बांधकाम	80,55,213	80,46,688	86,80,703	88,47,319	93,04,090	1,00,37,574	Construction
११	द्वितीय क्षेत्र (८+९+१०)	3,53,38,927	4,00,16,570	4,25,35,152	4,61,71,782	4,94,35,949	5,32,32,730	Secondary Sector (8+9+10)
१२	उद्योग (६+११)	4,09,88,240	4,44,11,243	4,79,68,559	5,21,92,116	5,56,83,077	5,99,27,083	Industry (6+11)
१३	व्यापार, दुरुस्ती, हॉटेल्स व उपहारगृहे	1,05,60,912	1,15,13,192	1,18,87,258	1,19,40,631	1,29,73,404	1,40,85,196	Trade, Repair, Hotels & Restaurants
१४	रेल्वे	5,98,734	6,41,646	7,24,996	7,78,965	9,17,929	11,02,694	Railways
१५	परिवहन (रेल्वे व्यतिरीक्त)	41,69,556	47,55,865	52,48,123	58,58,129	63,66,915	69,08,364	Transport by means other than Railways
१६	साठवण	92,479	99,861	1,04,857	1,06,085	1,06,452	1,20,991	Storage
१७	दळणवळण व प्रसारणासंबंधित सेवा	15,89,202	18,80,966	20,72,102	24,59,129	23,79,807	22,63,759	Communication and Services related to Broadcasting
१८	वित्तीय सेवा	1,17,83,628	1,44,37,695	1,55,60,592	1,65,11,000	1,70,22,684	1,77,37,050	Financial Services
१९	स्थावर मालमत्ता, राहत्या घरांची मालकी व व्यावसायिक सेवा	1,90,86,971	2,30,61,163	2,59,88,209	2,83,99,980	3,12,55,485	3,42,24,384	Real estate, Ownership of dwellings & Professional Services.
२०	सार्वजनिक प्रशासन	39,06,953	40,78,392	41,78,986	43,91,845	47,18,769	50,85,671	Public Administration
२१	इतर सेवा	66,62,495	79,82,154	89,20,271	97,75,028	1,08,71,239	1,21,29,648	Other services
२२	तृतीय / सेवा क्षेत्र (१३+१४+१५+१६+१७+१८+१९+२०+२१)	5,84,50,931	6,84,50,934	7,46,85,393	8,02,20,792	8,66,12,683	9,36,57,759	Tertiary / Services Sector (13+14+15+16+17+18+19+20+21)
२३	स्थूल राज्य मूल्यवृद्धी (५+१२+२२)	11,44,41,844	12,96,42,765	13,76,37,421	14,68,41,062	16,01,48,809	17,19,87,417	Gross State Value Added (5+12+22)
२४	आयात करासह उत्पादनावरील कर	1,62,08,500	1,87,88,900	1,98,54,059	2,12,20,958	2,28,67,758	2,46,61,513	Taxes on Product
२५	वजा उत्पादनावरील अर्थसहाय्य	26,13,400	32,70,200	31,74,990	26,41,074	23,58,432	23,72,034	Less Subsidies on Product
२६	स्थूल राज्य उत्पन्न (२३+२४-२५)	12,80,36,944	14,51,61,465	15,43,16,490	16,54,20,945	18,06,58,135	19,42,76,895	Gross State Domestic Product (23+24-25)
२७	दरडोई स्थूल राज्य उत्पन्न (₹)	1,13,154	1,25,285	1,31,619	1,39,429	1,50,479	1,59,918	Per capita GSDP (₹)

टिप/Note: +पहिले सुधारीत अंदाज / First Revised Estimates

++ दुसरे सुधारीत अंदाज / Second Revised Estimates

+++ तिसरे सुधारीत अंदाज / Third Revised Estimates

आधार - अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई / Source :- Directorate of Economics & Statistics, Government of Maharashtra, Mumbai

राज्य उत्पन्न / State Income

तक्ता क्र.११.५ / Table No.11.5

मागील वर्षाच्या तुलनेत स्थूल राज्य मूल्यवृद्धीतील क्षेत्रनिहाय बदलाची टक्केवारी - स्थिर (२०११-१२) किंमतीनुसार
Sectorwise Percentage Change In Gross State Value Added Over The Previous Year - At Constant (2011-12) Prices

(टक्के/Percent)

अ.क्र. (1)	उद्योग (2)	2012-13 (3)	2013-14 (4)	2014-15 (5)	2015-16 ⁺⁺⁺ (6)	2016-17 ⁺⁺ (7)	2017-18 ⁺ (8)	Industry (2)
१	पीक	-1.8	18.6	-16.7	-7.6	25.2	0.8	Crops
२	पशुसंवर्धन	3.8	1.1	4.0	4.8	11.4	8.5	Livestock
३	वने व लाकूड तोडणी	0.8	-3.3	2.8	3.4	39.8	8.1	Forestry and Logging
४	मत्स्यव्यवसाय व मत्स्यशेती	0.9	2.0	7.0	-4.2	21.2	-11.7	Fishing and aquaculture
५	कृषि व संलग्न कार्य	-0.4	12.3	-10.7	-3.7	23.7	3.1	Agriculture & Allied Activities
६	खाण व दगड खाणकाम	4.2	-25.4	23.6	10.8	3.8	7.2	Mining and Quarrying
७	प्राथमिक क्षेत्र	0.9	1.7	-3.6	0.2	17.9	4.1	Primary Sector
८	वस्तुनिर्माण	8.2	10.0	5.1	10.8	8.0	7.7	Manufacturing
९	वीज, वायू आणि पाणीपुरवठा व इतर उपयोगिता सेवा	5.1	-4.4	14.7	4.8	3.0	6.5	Electricity, Gas and Water Supply, Other Utility Services
१०	बांधकाम	-3.8	3.8	7.9	1.9	5.2	7.9	Construction
११	द्वितीय क्षेत्र	5.2	7.6	6.3	8.5	7.1	7.7	Secondary Sector
१२	उद्योग	5.1	3.1	8.0	8.8	6.7	7.6	Industry
१३	व्यापार, दुरूस्ती, हॉटेल्स व उपहारगृहे	10.6	-1.4	3.2	0.4	8.6	8.6	Trade, Repair, Hotels & Restaurants
१४	रेल्वे	3.7	3.3	13.0	7.4	17.8	20.1	Railways
१५	परिवहन (रेल्वे व्यतिरीक्त)	10.0	3.7	10.4	11.6	8.7	8.5	Transport by means other than Railways
१६	साठवण	1.6	6.2	5.0	1.2	0.3	13.7	Storage
१७	दळणवळण व प्रसारणासंबंधित सेवा	4.9	12.8	10.2	18.7	-3.2	-4.9	Communication and Services related to Broadcasting
१८	वित्तीय सेवा	8.1	13.3	7.8	6.1	3.1	4.2	Financial Services
१९	स्थावर मालमत्ता, राहत्या घरांची मालकी व व्यावसायिक सेवा	8.4	11.4	12.7	9.3	10.1	9.5	Real estate, Ownership of dwellings & Professional Services.
२०	सार्वजनिक प्रशासन	1.9	2.5	2.5	5.1	7.4	7.8	Public Administration
२१	इतर सेवा	9.0	10.0	11.8	9.6	11.2	11.6	Other services
२२	तृतीय / सेवा क्षेत्र	8.3	8.1	9.1	7.4	8.0	8.1	Tertiary / Services Sector
२३	स्थूल राज्य मूल्यवृद्धी	6.0	6.8	6.2	6.7	9.1	7.4	Gross State Value Added
२४	स्थूल राज्य उत्पन्न	9.3	6.1	5.7	6.9	7.8	7.8	Gross State Domestic Product

टिप/Note: +पहिले सुधारित अंदाज / First Revised Estimates

++ दुसरे सुधारित अंदाज / Second Revised Estimates

+++ तिसरे सुधारित अंदाज / Third Revised Estimates

आधार - अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई / Source :- Directorate of Economics & Statistics, Government of Maharashtra, Mumbai

राज्य उत्पन्न / State Income

तक्ता क्र.११.६ / Table No.11.6

क्षेत्रनिहाय मूल किंमतीनुसार निव्वळ राज्य मूल्यवृद्धी, बाजार किंमतीनुसार निव्वळ राज्य उत्पन्न - चालू किंमतीनुसार

Net State Value Added At Basic Prices By Industry Of Origin & Net State Domestic Product At Market Prices - At Current Prices

(₹ lakh)

अ.क्र.	उद्योग	2011-12	2013-14	2014-15	2015-16 ⁺⁺⁺	2016-17 ⁺⁺	2017-18 ⁺	Industry
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
१	पौक	96,15,252	1,29,05,290	1,06,61,654	1,05,54,189	1,41,95,488	1,36,22,190	Crops
२	पशुसंवर्धन	28,15,278	34,66,801	39,37,300	43,59,392	50,77,845	57,08,461	Livestock
३	वने व लाकूड तोडणी	16,43,455	16,33,295	17,28,310	17,03,886	28,56,857	33,37,277	Forestry and Logging
४	मत्स्यव्यवसाय व मत्स्यशेती	2,59,129	3,44,274	4,30,377	4,30,520	5,76,201	5,76,719	Fishing and aquaculture
५	कृषि व संलग्न कार्ये (१+२+३+४)	1,43,33,115	1,83,49,659	1,67,57,640	1,70,47,987	2,27,06,392	2,32,44,647	Agriculture & Allied Activities (1+2+3+4)
६	खाण व दगड खाणकाम	49,67,405	41,55,198	44,63,810	56,19,735	57,65,870	59,56,981	Mining and Quarrying
७	प्राथमिक क्षेत्र (५+६)	1,93,00,520	2,25,04,858	2,12,21,451	2,26,67,722	2,84,72,261	2,92,01,628	Primary Sector (5+6)
८	वस्तुनिर्माण	2,06,80,409	2,79,02,218	2,93,07,439	3,23,11,066	3,29,94,630	3,59,86,779	Manufacturing
९	वीज, वायू आणि पाणीपुरवठा व इतर उपयोगिता सेवा	18,02,120	26,86,766	25,88,073	27,84,140	26,30,408	35,64,570	Electricity, Gas and Water Supply, Other Utility Services
१०	बांधकाम	76,84,092	86,65,011	95,20,553	94,44,571	1,02,06,124	1,13,62,115	Construction
११	द्वितीय क्षेत्र (८+९+१०)	3,01,66,621	3,92,53,995	4,14,16,065	4,45,39,777	4,58,31,162	5,09,13,464	Secondary Sector (8+9+10)
१२	उद्योग (६+११)	3,51,34,026	4,34,09,194	4,58,79,875	5,01,59,512	5,15,97,031	5,68,70,446	Industry (6+11)
१३	व्यापार, दुरुस्ती, हॉटेल्स व उपहारगृहे	98,06,128	1,25,77,570	1,36,72,707	1,43,46,169	1,62,98,119	1,83,29,114	Trade, Repair, Hotels & Restaurants
१४	रेल्वे	5,12,534	5,75,928	6,95,679	7,60,720	8,44,293	11,02,340	Railways
१५	परिवहन (रेल्वे व्यतिरीक्त)	35,80,096	42,92,874	48,01,477	53,30,084	56,57,840	60,68,351	Transport by means other than Railways
१६	साठवण	79,171	97,092	1,06,274	1,09,865	1,14,688	1,37,366	Storage
१७	दळणवळण व प्रसारणासंबंधित सेवा	12,88,309	16,36,972	18,82,585	22,47,265	21,70,635	20,33,175	Communication and Services related to Broadcasting
१८	वित्तीय सेवा	1,15,97,555	1,47,22,527	1,61,05,945	1,74,57,398	1,79,15,641	2,00,97,706	Financial Services
१९	स्थावर मालमत्ता, राहत्या घरांची मालकी व व्यावसायिक सेवा	1,41,08,745	1,95,42,890	2,28,17,203	2,61,48,575	3,04,81,321	3,44,18,277	Real estate, Ownership of dwellings & Professional Services.
२०	सार्वजनिक प्रशासन	27,84,350	34,97,227	38,26,963	43,03,970	48,95,109	56,27,431	Public Administration
२१	इतर सेवा	58,40,340	81,02,175	95,55,238	1,10,37,769	1,28,48,398	1,48,74,758	Other services
२२	तृतीय / सेवा क्षेत्र (१३+१४+१५+१६+१७+१८+१९+२०+२१)	4,95,97,229	6,50,45,255	7,34,64,071	8,17,41,815	9,12,26,045	10,26,88,519	Tertiary / Services Sector (13+14+15+16+17+18+19+20+21)
२३	निव्वळ राज्य मूल्यवृद्धी (५+१२+२२)	9,90,64,370	12,68,04,108	13,61,01,587	14,89,49,314	16,55,29,468	18,28,03,612	Net State Value Added (5+12+22)
२४	आयात करासह उत्पादनावरील कर	1,62,08,500	2,16,32,200	2,28,80,797	2,76,68,009	3,17,62,201	3,40,30,802	Taxes on Product
२५	वजा उत्पादनावरील अर्थसहाय्य	26,13,400	35,64,300	36,60,712	30,94,319	27,96,377	28,96,657	Less Subsidies on Product
२६	निव्वळ राज्य उत्पन्न (२३+२४-२५)	11,26,59,470	14,48,72,008	15,53,21,672	17,35,23,004	19,44,95,292	21,39,37,757	Net State Domestic Product (23+24-25)
२७	दरडोई निव्वळ राज्य उत्पन्न (₹)	99,564	1,25,035	1,32,476	1,46,258	1,62,005	1,76,102	Per capita NSDP (₹)

टिप/Note: +पहिले सुधारित अंदाज / First Revised Estimates

++ दुसरे सुधारित अंदाज / Second Revised Estimates

+++ तिसरे सुधारित अंदाज / Third Revised Estimates

आधार - अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई / Source :- Directorate of Economics & Statistics, Government of Maharashtra, Mumbai

राज्य उत्पन्न / State Income

तक्ता क्र.११.७ / Table No.11.7

क्षेत्रनिहाय मूल किंमतीनुसार निव्वळ राज्य मूल्यवृद्धी, बाजार किंमतीनुसार निव्वळ राज्य उत्पन्न - स्थिर (२०११-१२) किमतीनुसार
Net State Value Added At Basic Prices By Industry Of Origin & Net State Domestic Product At Market Prices - At Constant (2011-12) Prices

(₹ लाख/ ₹ Lakh)

अ.क्र.	उद्योग	2011-12	2013-14	2014-15	2015-16 ⁺⁺⁺	2016-17 ⁺⁺	2017-18 ⁺	Industry
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
१	पौक	96,15,252	1,12,05,250	91,89,040	84,18,815	1,06,89,501	1,07,51,779	Crops
२	पशुसंवर्धन	28,15,278	29,50,879	30,67,215	32,16,989	35,87,638	38,95,671	Livestock
३	वने व लाकूड तोडणी	16,43,455	16,00,753	16,46,592	17,04,183	23,83,781	25,76,401	Forestry and Logging
४	मत्स्यव्यवसाय व मत्स्यशेती	2,59,129	2,66,642	2,84,295	2,73,281	3,30,540	2,89,214	Fishing and aquaculture
५	कृषि व संलग्न कार्ये (१+२+३+४)	1,43,33,115	1,60,23,524	1,41,87,141	1,36,13,268	1,69,91,460	1,75,13,065	Agriculture & Allied Activities (1+2+3+4)
६	खाण व दगड खाणकाम	49,67,405	37,82,943	46,70,550	57,34,333	60,35,038	65,17,114	Mining and Quarrying
७	प्राथमिक क्षेत्र (५+६)	1,93,00,520	1,98,06,466	1,88,57,691	1,93,47,601	2,30,26,498	2,40,30,179	Primary Sector (5+6)
८	वस्तुनिर्माण	2,06,80,409	2,50,47,869	2,63,69,106	2,96,26,775	3,25,72,640	3,51,73,803	Manufacturing
९	वीज, वायू आणि पाणीपुरवठा व इतर उपयोगिता सेवा	18,02,120	14,31,610	19,05,721	20,25,273	21,41,820	21,38,823	Electricity, Gas and Water Supply, Other Utility Services
१०	बांधकाम	76,84,092	74,92,869	81,29,253	82,91,159	86,68,424	93,10,270	Construction
११	द्वितीय क्षेत्र (८+९+१०)	3,01,66,621	3,39,72,348	3,64,04,081	3,99,43,207	4,33,82,884	4,66,22,896	Secondary Sector (8+9+10)
१२	उद्योग (६+११)	3,51,34,026	3,77,55,291	4,10,74,630	4,56,77,540	4,94,17,922	5,31,40,010	Industry (6+11)
१३	व्यापार, दुरुस्ती, हॉटेल्स व उपहारगृहे	98,06,128	1,05,52,207	1,08,34,142	1,08,01,809	1,17,03,160	1,26,53,826	Trade, Repair, Hotels & Restaurants
१४	रेल्वे	5,12,534	5,41,617	6,07,796	6,44,102	7,68,540	9,41,662	Railways
१५	परिवहन (रेल्वे व्यतिरीक्त)	35,80,096	40,16,504	44,84,105	51,02,151	55,59,241	59,97,493	Transport by means other than Railways
१६	साठवण	79,171	83,782	87,807	87,459	87,077	99,713	Storage
१७	दळणवळण व प्रसारणासंबंधित सेवा	12,88,309	13,57,141	15,61,321	19,02,612	17,63,180	15,72,319	Communication and Services related to Broadcasting
१८	वित्तीय सेवा	1,15,97,555	1,41,99,386	1,52,92,917	1,61,92,760	1,66,69,038	1,73,50,959	Financial Services
१९	स्थावर मालमत्ता, राहत्या घरांची मालकी व व्यावसायिक सेवा	1,41,08,745	1,67,68,707	1,88,00,053	2,07,08,682	2,29,09,374	2,52,42,494	Real estate, Ownership of dwellings & Professional Services.
२०	सार्वजनिक प्रशासन	27,84,350	28,68,898	29,55,073	31,39,851	33,89,284	37,58,349	Public Administration
२१	इतर सेवा	58,40,340	70,69,371	79,70,096	87,93,803	97,83,825	1,09,19,656	Other services
२२	तृतीय / सेवा क्षेत्र (१३+१४+१५+१६+१७+१८+१९+२०+२१)	4,95,97,229	5,74,57,613	6,25,93,309	6,73,73,229	7,26,32,720	7,85,36,470	Tertiary / Services Sector (13+14+15+16+17+18+19+20+21)
२३	निव्वळ राज्य मूल्यवृद्धी (५+१२+२२)	9,90,64,370	11,12,36,428	11,78,55,080	12,66,64,038	13,90,42,102	14,91,89,544	Net State Value Added (5+12+22)
२४	आयात करासह उत्पादनावरील कर	1,62,08,500	1,87,88,900	1,98,54,059	2,12,20,958	2,28,67,758	2,46,61,513	Taxes on Product
२५	वजा उत्पादनावरील अर्थसहाय्य	26,13,400	32,70,200	31,74,990	26,41,074	23,58,432	23,72,034	Less Subsidies on Product
२६	निव्वळ राज्य उत्पन्न (२३+२४-२५)	11,26,59,470	12,67,55,128	13,45,34,149	14,52,43,921	15,95,51,428	17,14,79,023	Net State Domestic Product (23+24-25)
२७	दरडोई स्थूल राज्य उत्पन्न (₹)	99,564	1,09,399	1,14,746	1,22,422	1,32,899	1,41,152	Per capita NSDP (₹)

टिप/Note: +पहिले सुधारित अंदाज / First Revised Estimates

++ दुसरे सुधारित अंदाज / Second Revised Estimates

+++ तिसरे सुधारित अंदाज / Third Revised Estimates

आधार - अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई / Source :- Directorate of Economics & Statistics, Government of Maharashtra, Mumbai

राज्य उत्पन्न / State Income

तक्ता क्र.११.८ / Table No. 11.8

मूळ किंमतीनुसार निव्वळ राज्य मूल्यवृद्धी - स्थिर (२०११-१२) किमतीनुसार क्षेत्रनिहाय टक्केवारी

Net State Value Added At Basic Prices By Industry Of Origin At Constant (2011-12) Prices Sectorwise Percentage Distribution

(टक्के/Percent)

अ.क्र. (1)	उद्योग (2)	2011-12 (3)	2013-14 (4)	2014-15 (5)	2015-16 ⁺⁺⁺ (6)	2016-17 ⁺⁺ (7)	2017-18 ⁺ (8)	Industry (2)
१	पिक	9.7	10.1	7.8	6.6	7.7	7.2	Crops
२	पशुसंवर्धन	2.8	2.7	2.6	2.5	2.6	2.6	Livestock
३	वने व लाकूड तोडणी	1.7	1.4	1.4	1.3	1.7	1.7	Forestry and Logging
४	मत्स्यव्यवसाय व मत्स्यशेती	0.3	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	Fishing and aquaculture
५	कृषि व इतर सेवा	14.5	14.4	12.0	10.7	12.2	11.7	Agriculture & Allied Activities
६	खाण व दगड खाणकाम	5.0	3.4	4.0	4.5	4.3	4.4	Mining and Quarrying
७	एकूण प्राथमिक क्षेत्र	19.5	17.8	16.0	15.3	16.6	16.1	Primary Sector
८	वस्तुनिर्माण	20.9	22.5	22.4	23.4	23.4	23.6	Manufacturing
९	वीज, वायु आणि पाणीपुरवठा	1.8	1.3	1.6	1.6	1.5	1.4	Electricity, Gas and Water Supply, Other Utility Services
१०	बांधकाम	7.8	6.7	6.9	6.5	6.2	6.2	Construction
११	एकूण द्वितीय क्षेत्र	30.5	30.5	30.9	31.5	31.2	31.3	Secondary Sector
१२	उद्योग	35.5	33.9	34.9	36.1	35.5	35.6	Industry
१३	व्यापार, दुरुस्ती, हॉटेल्स व उपहारगृहे	9.9	9.5	9.2	8.5	8.4	8.5	Trade, Repair, Hotels & Restaurants
१४	रेल्वे	0.5	0.5	0.5	0.5	0.6	0.6	Railways
१५	परिवहन (रेल्वे व्यतिरीक्त)	3.6	3.6	3.8	4.0	4.0	4.0	Transport by means other than Railways
१६	साठवण	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	Storage
१७	दळणवळण व प्रसारणासंबंधित सेवा	1.3	1.2	1.3	1.5	1.3	1.1	Communication and Services related to Broadcasting
१८	वित्तीय सेवा	11.7	12.8	13.0	12.8	12.0	11.6	Financial Services
१९	स्थावर मालमत्ता, राहत्या घरांची मालकी व व्यावसायिक सेवा	14.2	15.1	16.0	16.3	16.5	16.9	Real estate, Ownership of dwellings & Professional Services.
२०	सार्वजनिक प्रशासन	2.8	2.6	2.5	2.5	2.4	2.5	Public Administration
२१	इतर सेवा	5.9	6.4	6.8	6.9	7.0	7.3	Other services
२२	तृतीय / सेवा क्षेत्र	50.1	51.7	53.1	53.2	52.2	52.6	Tertiary / Services Sector
२३	निव्वळ राज्य मूल्यवृद्धी	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	Net State Value Added

टिप/Note: +पहिले सुधारित अंदाज / First Revised Estimates

++ दुसरे सुधारित अंदाज / Second Revised Estimates

+++ तिसरे सुधारित अंदाज / Third Revised Estimates

आधार - अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई / Source :- Directorate of Economics & Statistics, Government of Maharashtra, Mumbai

राज्य उत्पन्न / State Income
तक्ता क्र.११.९ / Table No. 11.9
क्षेत्रनिहायमूळ किंमतीनुसार निव्वळ राज्य मूल्यवृद्धीचे क्षेत्रनिहाय निर्देशांक
स्थिर (२०११-१२) किंमतीनुसार
Indices of Net State Value Added By Industry of Origin At Constant (2011-12) Prices

अ.क्र. (1)	उद्योग (2)	2011-12 (3)	2013-14 (4)	2014-15 (5)	2015-16 ⁺⁺⁺ (6)	2016-17 ⁺⁺ (7)	2017-18 ⁺ (8)	Industry (2)
१	पीक	100.0	116.5	95.6	87.6	111.2	111.8	Crops
२	पशुसंवर्धन	100.0	104.8	108.9	114.3	127.4	138.4	Livestock
३	वने व लाकूड तोडणी	100.0	97.4	100.2	103.7	145.0	156.8	Forestry and Logging
४	मत्स्यव्यवसाय व मत्स्यशेती	100.0	102.9	109.7	105.5	127.6	111.6	Fishing and aquaculture
५	कृषि व संलग्न कार्य	100.0	111.8	99.0	95.0	118.5	122.2	Agriculture & Allied Activities
६	खाण व दगड खाणकाम	100.0	76.2	94.0	115.4	121.5	131.2	Mining and Quarrying
७	प्राथमिक क्षेत्र	100.0	102.6	97.7	100.2	119.3	124.5	Primary Sector
८	वस्तुनिर्माण	100.0	121.1	127.5	143.3	157.5	170.1	Manufacturing
९	वीज, वायू आणि पाणीपुरवठा व इतर उपयोगिता सेवा	100.0	79.4	105.7	112.4	118.9	118.7	Electricity, Gas and Water Supply, Other Utility Services
१०	बांधकाम	100.0	97.5	105.8	107.9	112.8	121.2	Construction
११	द्वितीय क्षेत्र	100.0	112.6	120.7	132.4	143.8	154.6	Secondary Sector
१२	उद्योग	100.0	107.5	116.9	130.0	140.7	151.2	Industry
१३	व्यापार, दुरुस्ती, हॉटेल्स व उपहारगृहे	100.0	107.6	110.5	110.2	119.3	129.0	Trade, Repair, Hotels & Restaurants
१४	रेल्वे	100.0	105.7	118.6	125.7	149.9	183.7	Railways
१५	परिवहन (रेल्वे व्यतिरीक्त)	100.0	112.2	125.3	142.5	155.3	167.5	Transport by means other than Railways
१६	साठवण	100.0	105.8	110.9	110.5	110.0	125.9	Storage
१७	दळणवळण व प्रसारणासंबंधित सेवा	100.0	105.3	121.2	147.7	136.9	122.0	Communication and Services related to Broadcasting
१८	वित्तीय सेवा	100.0	122.4	131.9	139.6	143.7	149.6	Financial Services
१९	स्थावर मालमत्ता, राहत्या घरांची मालकी व व्यावसायिक सेवा	100.0	118.9	133.3	146.8	162.4	178.9	Real estate, Ownership of dwellings & Professional Services.
२०	सार्वजनिक प्रशासन	100.0	103.0	106.1	112.8	121.7	135.0	Public Administration
२१	इतर सेवा	100.0	121.0	136.5	150.6	167.5	187.0	Other services
२२	तृतीय / सेवा क्षेत्र	100.0	115.8	126.2	135.8	146.4	158.3	Tertiary / Services Sector
२३	निव्वळ राज्य मूल्यवृद्धी	100.0	112.3	119.0	127.9	140.4	150.6	Net State Value Added
२४	निव्वळ राज्य उत्पन्न	100.0	112.5	119.4	128.9	141.6	152.2	Net State Domestic Product (NSDP)
२५	दरडोई निव्वळ राज्य उत्पन्न	100.0	109.9	115.2	123.0	133.5	141.8	Per capita Net State Domestic Product

टिप/Note: +पहिले सुधारीत अंदाज / First Revised Estimates

++ दुसरे सुधारीत अंदाज / Second Revised Estimates

+++ तिसरे सुधारीत अंदाज / Third Revised Estimates

आधार - अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई / Source :- Directorate of Economics & Statistics, Government of Maharashtra, Mumbai

राज्य उत्पन्न / State Income
तक्ता क्र. ११.१० / Table No. 11.10
मागील वर्षाच्या तुलनेत स्थूल राज्य उत्पन्नातील / स्थूल राष्ट्रीय उत्पन्नातील बदलाची टक्केवारी
स्थिर (२०११-१२) किंमतीनुसार
Percentage change in Gross State Domestic Product and Gross National Income over the previous year
At Constant (2011-12) Prices

(टक्के/Percent)

अ.क्र.	केंद्र / वर्ष	2012-13	2013-14	2014-15	2015-16 ⁺⁺⁺	2016-17 ⁺⁺	2017-18 ⁺	Center / Year
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
१	महाराष्ट्र राज्य							Maharashtra State
२	कृषि व संलग्न कार्य	-1.8	18.6	-16.7	-7.6	25.2	0.8	Agriculture & Allied Activity
३	उद्योग	5.1	3.1	8.0	8.8	6.7	7.6	Industry
४	सेवा क्षेत्र	8.3	8.1	9.1	7.4	8.0	8.1	Services
५	स्थूल राज्य मुल्यवृद्धी	6.0	6.8	6.2	6.7	9.1	7.4	Gross State Value Added
६	स्थूल राज्य उत्पन्न	6.1	6.9	6.3	7.2	9.2	7.5	Gross State Domestic Product
७	भारत							India
८	कृषि व संलग्न कार्य	1.5	5.6	-0.2	0.6	6.3	5.0	Agriculture & Allied Activity
९	उद्योग	3.3	3.8	7.0	9.6	7.7	5.9	Industry
१०	सेवा क्षेत्र	8.3	7.7	9.8	9.4	8.4	8.1	Services
११	स्थूल मुल्यवृद्धी	5.4	6.1	7.2	8.0	7.9	6.9	Gross Value Added
१२	स्थूल राष्ट्रीय उत्पन्न	5.5	6.4	7.4	8.0	8.2	7.2	Gross Domestic Product

टिप/Note: +पहिले सुधारित अंदाज / First Revised Estimates

++ दुसरे सुधारित अंदाज / Second Revised Estimates

+++ तिसरे सुधारित अंदाज / Third Revised Estimates

आधार - अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई / Source :- Directorate of Economics & Statistics, Government of Maharashtra, Mumbai

राज्य उत्पन्न / State Income
तक्ता क्र. ११.११ / Table No. 11.11
स्थिर (२०११-१२) किंमतीनुसार निवडक राज्यांचे व केंद्रशासित प्रदेशांचे दरडोई राज्य उत्पन्न
Per Capita Income in Selected State/Union Territories of India At Constant (2011-12) Price

(₹)

अ.क्र. (1)	राज्य / केंद्रशासित प्रदेश (2)	2011-12 (3)	2013-14 (4)	2014-15 (5)	2015-16 ⁺⁺⁺ (6)	2016-17 ⁺⁺ (7)	2017-18 ⁺ (8)	State/Union Territories (2)
१	अंदमान व निकोबार बेट	88,177	94,570	1,00,754	1,06,237	1,18,112	1,30,670	A & N Islands
२	आंध्रप्रदेश	69,000	72,254	79,174	88,609	97,086	1,06,864	Andhra Pradesh
३	अरुणाचल प्रदेश	73,068	77,044	87,973	85,020	84,900	89,217	Arunachal Pradesh
४	आसाम	41,142	43,002	44,809	50,642	53,745	57,099	Assam
५	बिहार	21,750	22,776	23,223	24,064	25,825	28,101	Bihar
६	चंदीगड	1,59,116	1,80,779	1,83,029	1,95,595	2,10,405	2,32,116	Chandigarh
७	छत्तीसगड	55,177	61,409	61,122	61,504	65,948	68,543	Chattisgarh
८	दिल्ली	1,85,361	2,02,216	2,15,726	2,35,737	2,47,255	2,62,682	Delhi
९	गोवा	2,59,444	1,88,358	2,41,081	2,78,601	3,07,412	3,37,734	Goa
१०	गुजरात	87,481	1,02,589	1,11,370	1,20,683	1,31,281	1,44,090	Gujarat
११	हरियाणा	1,06,085	1,19,791	1,25,032	1,37,748	1,48,193	1,57,649	Haryana
१२	हिमाचल प्रदेश	87,721	98,816	1,05,241	1,12,723	1,22,208	1,28,840	Himachal Pradesh
१३	जम्मू आणि काश्मिर	53,173	54,088	50,724	59,967	60,946	63,995	Jammu & Kashmir
१४	झारखंड	41,254	43,779	48,781	44,524	48,826	54,246	Jharkhand
१५	कर्नाटक	90,269	1,01,864	1,05,703	1,16,819	1,31,260	1,42,943	Karnataka
१६	केरळ	97,912	1,07,846	1,12,444	1,20,387	1,29,256	1,36,364	Kerala
१७	मध्यप्रदेश	38,551	42,778	44,336	47,763	53,253	55,677	Madhya Pradesh
१८	महाराष्ट्र	99,564	1,09,399	1,14,746	1,22,422	1,32,899	1,41,152	Maharashtra
१९	मणीपूर	39,762	41,441	44,101	46,389	47,151	48,113	Manipur
२०	मेघालय	60,013	58,681	55,936	56,039	57,752	61,789	Meghalaya
२१	मिझोराम	57,654	67,594	85,056	91,845	99,089	1,05,617	Mizoram
२२	नागालॅंड	53,010	58,619	60,372	60,663	64,939	66,305	Nagaland
२३	ओरिसा	48,370	54,109	54,210	57,592	66,240	69,864	Orissa
२४	पुदुच्चेरी	1,19,649	1,29,127	1,17,102	1,21,000	1,26,556	1,35,763	Puducherry
२५	पंजाब	85,577	93,238	95,807	1,00,141	1,05,848	1,10,834	Punjab
२६	राजस्थान	57,192	61,053	64,496	68,565	71,076	74,453	Rajasthan
२७	सिक्कीम	1,58,667	1,68,897	1,80,675	1,95,066	2,07,355	2,19,792	Sikkim
२८	तामिळनाडू	92,984	1,01,559	1,06,189	1,14,581	1,21,378	1,29,328	Tamil Nadu
२९	तेलंगना	91,121	96,039	1,01,424	1,12,267	1,21,568	1,32,380	Telangana
३०	त्रिपुरा	47,079	54,429	63,642	61,183	65,854	74,637	Tripura
३१	उत्तरप्रदेश	32,002	34,044	34,583	36,923	38,965	41,082	Uttar Pradesh
३२	उत्तराखंड	1,00,305	1,12,803	1,18,788	1,26,952	1,38,286	1,47,204	Uttarakhand
३३	पश्चिम बंगाल	51,543	53,811	54,520	57,255	60,618	65,497	West Bengal
	भारत	63,462	68,572	72,805	77,659	82,931	87,623	India

टिप/Note : +पहिले सुधारीत अंदाज / First Revised Estimates

++ दुसरे सुधारीत अंदाज / Second Revised Estimates

+++ तिसरे सुधारीत अंदाज / Third Revised Estimates

आधार - इतर राज्यांसाठी केंद्रीय सांख्यिकी कार्यालय व महाराष्ट्रासाठी अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय

Source - Central Statistics Organisation for other States and for Maharashtra, Directorate of Economics & statistics, Mumbai

१२. शेती :

१२.१ या विभागामध्ये जमिनीचा वापर, मुख्य पिके, त्यांचे उत्पादन, बागायत क्षेत्र, उत्पादनाचे निर्देशांक, मृदू संधारण, शेतीची यंत्रे व अवजारे व कृषी गणना या बाबींची माहिती दिली आहे.

१२.२ गाव पत्रकानुसार भौगोलिक क्षेत्र हे ग्राम अधिकाऱ्यांनी महसुलीच्या कामाकरिता गोळा केलेल्या खेड्यातील माहितीवरून गणना केलेले क्षेत्र होय. भारताच्या सर्व्हेयर-जनरल यांनी दिलेल्या एकूण क्षेत्रफळाची आकडेवारी व गाव पत्रकानुसार दिलेल्या एकूण क्षेत्रफळाची आकडेवारी यात फरक आढळून येतो, कारण पहिले क्षेत्र हे गटांची माहिती गोळा करून काढलेले असते, तर दुसरे गाव पत्रकावरून खेड्यातील क्षेत्रफळाची बेरीज करून काढलेले असते. या व्यतिरिक्त इमारती, रस्ते इत्यादीखालील क्षेत्रफळ मोजताना विचारात घेण्यात येणाऱ्या गोष्टीही वेगवेगळ्या आहेत. “वने” यामध्ये प्रत्यक्ष वनाखालील असलेले सर्व क्षेत्र किंवा कोणत्याही वनविषयक कायदानुसार राज्य सरकारच्या किंवा खाजगी अधिपत्याखालील “वने” म्हणून वर्ग केलेले किंवा प्रशासकीय बाबींसाठी “वने” म्हणून गणले गेलेले क्षेत्र ह्याचा समावेश आहे. जर ह्यातील काही भाग वनव्याप्त नसेल, परंतु तो शेतीकरिता उपयोगात आणला जात असेल तर त्यानुसार त्या क्षेत्राला कसलेले किंवा न कसलेले क्षेत्र असे संबोधण्यात येते. “बिगर-शेती वापराखाली असलेली जमीन” म्हणजे इमारती, रस्ते व रेल्वे याखालील जमीन किंवा पाण्याखालील उदा. नद्या, कालवे यांनी व्याप्त असलेली जमीन आणि शेती सोडून इतर उपयोगात आणलेली जमीन याचा समावेश होतो. पडिक आणि लागवडीस योग्य नसलेल्या जमिनीत सर्व पडिक व लागवडीस योग्य नसलेली म्हणजेच पर्वत, वाळवंट इत्यादींचा समावेश होतो. जी जमीन अतिशय खर्च केल्याशिवाय लागवडीखाली येऊ शकत नाही अशी जमीन, ती स्वतंत्र गटात असो किंवा लागवड केलेल्या जमिनीत असो, तिला लागवडीस योग्य नसलेले क्षेत्र असे संबोधले जाते. कायम कुरणे आणि इतर चराऊ जमीन मिळून सर्व चराऊ जमीन होते, मग त्यात कायम कुरणे असोत किंवा नसोत. वनक्षेत्रातील गावांचे क्षेत्र आणि चराऊ क्षेत्र यांचा या शीर्षाखाली समावेश होतो. कसलेल्या निव्वळ क्षेत्रात समावेश नसलेल्या झाडेझुडपाखालील जमीन आणि आंबराया यांचा कसलेल्या निव्वळ क्षेत्राव्यतिरिक्त इतर शेतीविषयक वापरासाठी असलेल्या एकूण “लागवडीलायक” जमिनीत समावेश होतो. काटेरी झाडाखालील जमीन, छपराकरिता वापरावयाच्या गवताखालील जमीन, बांबुच्या झाडाखालील व इंधन म्हणून वापरण्यात येणाऱ्या वनराईखालील जमीन किंवा फळबागायत म्हणून समावेश होत नाही अशा जमिनीचा ह्यात समावेश होतो. “लागवडीलायक पड” जमिनीत एकूण लागवडी योग्य उपलब्ध असलेली जमीन, जी सध्या वापरात असेल किंवा वापरात नसेल परंतु जी एकदाच वापरली असेल, परंतु चालू वर्षी व गेल्या पाच किंवा जास्त वर्षात सतत कसली नसेल अशा जमिनीचा समावेश होतो. अशी जमीन पड जमीन किंवा झुडपांनी व जंगलव्याप्त असेल जिचा कोणत्याही कामाकरिता उपयोग होऊ शकत नाही अशा जमिनीचा सारा ठरवलेला असेल किंवा नसेल आणि अशी जमीन स्वतंत्र गटात किंवा लागवड केलेल्या जमिनीत असेल. चालू वर्षी पडिक ठेवलेल्या लागवडीखालील जमिनीचा “चालू पड” मध्ये अंतर्भाव होतो. एखादे पेरणी केलेले क्षेत्र त्याच वर्षात दुसऱ्यांदा

12. AGRICULTURE :

12.1 In this section tables containing data on Land utilisation, principal crops and their production, area irrigated, agricultural implements and machinery and on agricultural census are given.

12.2 The Geographical area according to village papers is calculated from the village returns prepared by the village officials for revenue purposes. There is difference between the figures of total area according to the Surveyor-General of India and that according to the village papers, because the latter is calculated by totaling up areas of village returns while the former is calculated in blocks. Moreover, allowances made for areas covered by buildings, roads, etc. are different in two cases. Under ‘ Forests ’ are included all actually forested areas or lands classed or administered as forests under any legal enactment dealing with forests whether State owned or private. If any portion of such land is not actually wooded but put to some agricultural use, that portion is included under the appropriate heading of cultivated or uncultivated land. Land put to non-agricultural uses stands for all lands occupied by buildings, roads and railways or under water, e. g. rivers and canals and other lands put to uses other than for agricultural, Barren and unculturable land covers all barren and unculturable land like mountains, deserts etc. Land which cannot be brought under cultivation unless at a high cost, is classed as unculturable, whether such land is in isolated blocks or within cultivated holdings. Permanent pastures and other grazing land cover all grazing lands whether they are permanent pastures and meadows or not. Village common and grazing and within forest areas are included under this head. Land under miscellaneous tree crops and groves not included in the net area sown includes all cultivable land which is not included under net area sown but is put to some agricultural use. Land under casuarina trees, thatching grass, bamboo bushes and other groves for fuel etc., which are not included under ‘ orchards ’ are classed under this category. Culturable waste includes all lands available for cultivation whether or not taken up for cultivation or taken up for cultivation once but not cultivated during the current and last five years or more in succession. Such lands may be either fallow or covered with shrubs and up

लागवडीखाली आणले नसेल तर ते “चालू पड” जमीन म्हणून गणले जाते. “इतर पड” जमिनीत लागवडीखाली असलेल्या परंतु कमीतकमी एक वर्ष व जास्तीत जास्त पाच वर्षे लागवडीखाली नसलेल्या सर्व जमिनींचा समावेश होतो. अशा जमिनी पडित ठेवण्यास खालीलपैकी एखादे कारण असू शकते.-- (१) शेतकऱ्यांची हलाखीची आर्थिक परिस्थिती, (२) अपुरा पाणीपुरवठा, (३) हिंवापाचे हवामान, (४) गाळ व चिखल वाहून आणणाऱ्या नद्या व कालवे, (५) जमिनीची झीज, (६) कृषि उत्पादनाचा योग्य तो मोबदला न मिळणे. कसलेल्या निव्वळ क्षेत्रामध्ये निव्वळ लागवडीखाली असलेले क्षेत्र आणि फळांच्या बागा यांचासुद्धा समावेश होतो ज्यात एकापेक्षा अधिक वेळा लागवड केलेले क्षेत्र एकदाच मोजले जाते. एकूण लागवडीखालील क्षेत्रामध्ये एकूण पिकांखालील क्षेत्राचा समावेश होतो. एकूण पिकांखालील क्षेत्र आणि कसलेले निव्वळ क्षेत्र यामध्ये फरक असण्याचे कारण म्हणजे त्याच जमिनीत त्याच वर्षी त्याच किंवा इतर पिकांची एकापेक्षा जास्त वेळा लागवड करणे हे होय.

१२.३ निरनिराळ्या पिकांखालील क्षेत्राची माहिती गावाच्या कागदपत्रावरून घेण्यात येते. अंदाजित उत्पादनाचे आकडे अंशतः “पीक कीपणी सर्वेक्षणाच्या” निष्कर्षावरून व अंशतः “पैसेवारी” पद्धतीच्या माहितीवरून घेण्यात येतात. सध्या पीक कापणी पाहण्या, तांदूळ, बाजरी, ज्वारी, गहू, नाचणी, हरभरा, तूर (अंशतः), ऊस, कापूस, भूईमूग व तंबाखू (सातारा, सांगली व कोल्हापूर जिल्ह्यात फक्त) ह्या पिकांसाठी घेण्यात येतात. जलसिंचनाच्या साधनांची गणना दर पाच वर्षांनी घेण्यात येते. मधल्या वर्षामध्ये नवीन सिंचनाकरिता बांधलेल्या विहिरी किंवा उपयोगात न येणाऱ्या जुन्या विहिरी यांची नोंद घेण्याच्या सूचना ग्राम अधिकाऱ्यांना दिलेल्या असतात. त्यामुळे पूर्वीच्या पंचवार्षिक गणनेतील विहिरींच्या संख्येची आकडेवारी अद्ययावत करणे शक्य होते. पिकांच्या उत्पादनाच्या मूळ आकडेवारीवरून उत्पादनातील कल काय आहे ह्याबद्दल निश्चित कल्पना करणे शक्य नाही. त्यासाठी कृषि विभागाने प्रमुख पिकांखालील कृषि उत्पादनांच्या निर्देशांकांची मालिका तयार केली आहे. उत्पादकता निर्देशांक म्हणजे उत्पादन निर्देशांकाचे क्षेत्र निर्देशांकाशी असलेले प्रमाण गुणिले शंभर असे होय. कृषि गणनेत गोळा केलेली विहित जमिनीची संख्या व त्याखालील क्षेत्राची आकडेवारीही देण्यात आली आहे.

for cultivation but are temporarily out of cultivation for a period of not less than one year and not more than five years. The reasons for keeping such lands fallow may be one of the followings (1) poverty of cultivators, (2) inadequate jungles which are not put to any use. They may or may not be assessed and may lie in isolated blocks or within cultivated holdings. Current fallows comprise cropped areas which are kept fallow during the current year. If any seeding area is not cropped again in the same year, it is also treated as current fallow. Other fallow land includes all lands which were taken supply of water, (3) malarial climate, (4) silting of canals and rivers, (5) soil erosion and (6) unremunerative nature of farming. The net area sown consists of net area sown with crops and camards, area sown more than once being counted only once. The gross cropped area represents the sum total of area under all crops. The difference between the total cropped area and net area sown is accounted for by the area sown more than once on the same land during the same year with the same or different crops.

12.3. The data about area under different crops are compiled from village records. The estimates of outturn are based partly on the results of crop cutting surveys and partly on ‘paisewari method.’ At present, crop cutting surveys are being conducted in respect of rice, bajri, jawar, wheat, ragi, gram, tur (partly), sugar-cane, cotton, groundnut and tobacco (Satara, Sangli and Kolhapur districts only). A census of irrigation sources takes place after every five years. For any intermediate years the village officers are instructed to note the number or new irrigation wells constructed or old wells which have gone out of use and thus bring up-to-date the earlier quinquennial census figures of number of wells. Correct idea regarding trends in production cannot be obtained from the absolute figures on production of crops. To overcome this difficulty, a series of index numbers of agricultural production of principal crops are compiled by the Department of Agriculture. The productivity Index is the ratio of index of production to the index of area multiplied by 100. The data on operational holdings and area operated as per Agricultural Census are presented.

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 12.1

---

12. शेती /
तक्ता क्रमांक /
जमिनीचा वापर /
(2018-

अ. क्र. Sr.No	जिल्हे	एकूण भौगोलिक क्षेत्र (गाव पत्रकानुसार) Geographical area by village paper	वनव्याप्त क्षेत्र Area under forest	लागवडीखाली उपलब्ध नसलेली जमीन Not available for cultivation			इतर Other
				बिगरशेती वापराखाली असलेली जमीन Land put to non-agricultural uses	नापीक व लागवडीखाली नसलेली जमीन Barren and non-cultivated land	एकूण Total 5+6=7	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
1	मुंबई	380	15	286	73	359	6
2	मुंबई उपनगर						
3	ठाणे	4,640	1,464	597	204	801	211
4	पालघर	4,697	1,942	411	186	597	395
5	रायगड	6,868	1,468	588	1,306	1,894	401
6	रत्नागिरी	8,164	53	145	2,264	2,409	136
7	सिंधुदुर्ग	5,040	331	205	998	1,203	20
8	नाशिक	15,634	3,128	432	1,714	2,146	226
9	धुळे	7,330	1,971	240	535	775	183
10	नंदुरबार	7,050	3,734	97	333	430	315
11	जळगाव	11,639	1,559	162	804	966	387
12	अहमदनगर	17,020	1,662	185	1,286	1,471	364
13	पुणे	15,620	1,702	3,036	2,400	5,436	1,925
14	सातारा	10,580	1,430	338	1,233	1,571	740
15	सांगली	8,610	434	499	368	867	153
16	सोलापूर	14,878	353	171	958	1,129	611
17	कोल्हापूर	7,766	1,469	382	433	815	411
18	औरंगाबाद	10,076	789	593	217	810	299
19	जालना	7,726	49	198	74	272	250
20	परभणी	6,311	64	288	81	369	131
21	हिंगोली	4,661	229	101	56	157	155
22	बीड	10,686	227	604	235	839	300
23	नांदेड	10,331	827	485	196	681	280
24	उस्मानाबाद	7,485	44	213	71	284	241
25	लातूर	7,157	18	256	197	453	231
26	बुलढाणा	9,671	917	601	481	1,082	382
27	अकोला	5,429	301	356	112	468	165
28	वाशिम	5,131	363	277	72	349	286
29	अमरावती	12,217	3,099	449	196	645	334
30	यवतमाळ	13,519	2,349	628	396	1,024	625
31	वर्धा	6,289	619	484	106	590	639
32	नागपूर	9,864	1,551	991	338	1,329	552
33	भंडारा	3,420	618	394	46	440	337
34	गोंदिया	5,859	2,074	535	132	667	967
35	चंद्रपूर	10,918	3,902	976	246	1,222	47
36	गडचिरोली	14,916	10,984	718	147	865	526
महाराष्ट्र राज्य		3,07,582	51,739	16,921	18,494	35,415	13,231

आधार :- कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे./

AGRICULTURE
TABLE No.12.1
Land Utilisation
19)

(क्षेत्र शंभर हेक्टरात / Area in hundred hectares)

लागवडीखाली नसलेली (पड व्यतिरिक्त जमीन) Uncultivated excluding fallow land			पड जमीन Fallow Land			लागवडी खालील निव्वळ क्षेत्र Net area sown	एकापेक्षा अधिक वेळा लागवड केलेले क्षेत्र Area sown more than once	लागवडी खालील एकूण क्षेत्र Gross cropped area	Districts						
झाडेझुडपा खालील जमीन व आंबराया Land under Misc. tree crops and graves	लागवडीलायक पड Culturable Waste	एकूण Total 8+9+10 = 11	चालू पड Current fallow	इतर पड Other fallow	एकूण Total 12+13 = 14					(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)
0	0	6	0	0	0	0	0	0	Mumbai						
									Mumbai Suburban						
234	163	608	31	105	136	1,631	630	2,262	Thane						
15	186	596	63	76	139	1,422	1,265	2,687	Palghar						
225	374	1,000	138	459	597	1,909	265	2,174	Raigad						
99	1,318	1,553	279	1,363	1,642	2,507	89	2,596	Ratnagiri						
254	661	935	144	1,022	1,166	1,405	187	1,592	Sindhudurg						
20	194	440	1,033	289	1,322	8,599	1,339	9,938	Nashik						
12	33	228	141	109	250	4,105	1,153	5,258	Dhule						
7	30	352	9	60	69	2,465	746	3,211	Nandurbar						
28	63	478	95	49	144	8,492	3,027	11,519	Jalgaon						
32	202	598	1,507	1,193	2,700	10,588	4,055	14,643	Ahmednagar						
152	457	2,534	585	245	830	5,117	3,100	8,216	Pune						
80	414	1,234	293	706	999	5,347	1,272	6,619	Satara						
161	144	458	404	523	927	5,925	1,899	7,824	Sangli						
71	389	1,071	1,650	1,308	2,958	9,367	2,057	11,423	Solapur						
69	367	847	100	195	295	4,340	1,839	6,179	Kolhapur						
76	145	520	508	657	1,165	6,792	5,451	12,242	Aurangabad						
109	166	525	944	212	1,156	5,724	3,031	8,755	Jalna						
13	233	377	381	268	649	4,852	4,314	9,166	Parbhani						
1	98	254	424	131	555	3,466	2,661	6,127	Hingoli						
13	364	677	928	439	1,367	7,576	2,648	10,223	Beed						
69	350	699	678	193	871	7,253	2,385	9,638	Nanded						
22	513	776	1,056	1,195	2,251	4,130	4,032	8,163	Osmanabad						
227	372	830	457	319	776	5,080	1,692	6,771	Latur						
18	261	661	250	251	501	6,509	2,318	8,827	Buldhana						
12	30	207	105	53	158	4,294	3,087	7,381	Akola						
4	52	342	144	90	234	3,843	1,360	5,203	Washim						
58	91	483	336	182	518	7,471	2,328	9,800	Amravati						
116	226	967	375	254	629	8,550	1,379	9,928	Yavatmal						
96	165	900	521	198	719	3,462	991	4,453	Wardha						
78	340	970	206	214	420	5,593	973	6,565	Nagpur						
83	114	534	53	11	64	1,763	744	2,507	Bhandara						
16	166	1,149	57	38	95	1,875	520	2,395	Gondiya						
216	343	606	121	117	238	4,950	687	5,636	Chandrapur						
32	216	774	465	78	543	1,750	452	2,201	Gadchiroli						
2,718	9,240	25,189	14,481	12,602	27,083	1,68,152	63,976	2,32,122	Maharashtra State						

Source:- Commissionerate of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune.

2. शेती /
तक्ता क्रमांक /
प्रमुख पिकाखालील क्षेत्र व त्यांचे उत्पादन /
(2018-

अ. क्र. Sr. No	जिल्हे	तांदूळ / Rice			गहू / Wheat			ज्वारी / Jowar			बाजरी / Bajri		
		क्षेत्र Area	उत्पादन Outturn	दर हेक्टरी उत्पादन Yield per hect.	क्षेत्र Area	उत्पादन Outturn	दर हेक्टरी उत्पादन Yield per hect.	क्षेत्र Area	उत्पादन Outturn	दर हेक्टरी उत्पादन Yield per hect.	क्षेत्र Area	उत्पादन Outturn	दर हेक्टरी उत्पादन Yield per hect.
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)
1	मुंबई	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2	मुंबई उपनगर	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
3	ठाणे	549	1,395	2,540	0	0	0	0	0	0	0	0	0
4	पालघर	780	1,383	1,772	Neg.	Neg.	700	0	0	0	0	0	0
5	रायगड	1,141	3,241	2,841	0	0	0	0	0	0	0	0	0
6	रत्नागिरी	761	2,410	3,166	0	0	0	0	0	0	0	0	0
7	सिंधुदुर्ग	641	1,884	2,941	0	0	0	0	0	0	0	0	0
8	नाशिक	740	1,265	1,709	636	1,117	1,758	44	27	611	910	579	636
9	धुळे	69	93	1,354	465	806	1,733	414	329	794	819	471	575
10	नंदुरबार	261	225	862	219	375	1,715	492	577	1,174	67	48	720
11	जळगाव	0	0	0	415	555	1,336	901	1,321	1,466	200	156	778
12	अहमदनगर	162	67	413	462	877	1,899	4,370	553	126	1,305	841	645
13	पुणे	580	1,062	1,833	553	1,108	2,003	1,985	611	308	323	379	1,171
14	सातारा	470	1,090	2,318	341	705	2,065	1,498	1,244	830	515	269	522
15	सांगली	154	406	2,634	136	309	2,280	1,516	785	518	337	79	236
16	सोलापूर	19	2	90	643	569	885	5,175	1,843	356	238	32	135
17	कोल्हापूर	1,069	3,289	3,077	33	82	2,455	153	210	1,374	0	0	0
18	औरंगाबाद	0	0	0	289	373	1,292	573	181	315	547	249	455
19	जालना	0	0	0	147	155	1,052	512	238	465	124	43	345
20	परभणी	Neg.	Neg.	200	237	307	1,298	887	581	655	5	3	612
21	हिंगोली	0	0	0	271	353	1,303	630	205	326	0	0	0
22	बीड	Neg.	Neg.	310	72	52	725	869	242	278	575	155	269
23	नांदेड	8	12	1,399	202	369	1,828	1,089	805	739	0	0	0
24	उस्मानाबाद	0	0	0	196	150	766	1,273	806	634	88	11	125
25	लातूर	19	4	208	87	33	378	1,033	722	699	15	4	244
26	बुलढाणा	0	0	0	274	321	1,172	316	269	849	23	3	146
27	अकोला	0	0	0	206	273	1,323	98	134	1,361	1	Neg.	146
28	वाशिम	0	0	0	136	105	769	100	51	503	3	Neg.	146
29	अमरावती	73	29	405	269	400	1,489	165	117	711	Neg.	Neg.	146
30	यवतमाळ	0	0	0	346	325	938	161	56	351	1	Neg.	146
31	वर्धा	0	0	0	128	217	1,699	74	32	428	0	0	0
32	नागपूर	982	2,033	2,070	1,278	2,154	1,685	23	10	427	0	0	0
33	भंडारा	1,758	3,822	2,174	100	138	1,381	0	0	0	0	0	0
34	गोंदिया	1,520	3,908	2,570	25	31	1,220	0	0	0	0	0	0
35	चंद्रपूर	1,350	2,365	1,753	174	230	1,320	33	21	624	0	0	0
36	गडचिरोली	1,542	2,772	1,798	4	5	1,163	13	5	411	0	0	0
	महाराष्ट्र राज्य	14,650	32,758	2,236	8,344	12,494	1,497	24,395	11,973	491	6,096	3,322	545

AGRICULTURE

TABLE No.12.2

Area and Outturn of Principal Crops
19)

(क्षेत्र-शंभर हेक्टरात व उत्पादन शंभर टनात दर हेक्टरी उत्पादन किलोमध्ये)

(Area in '00' hectares and Outturn in '00' tonnes yield per hectare in Kg.)

नाचणी / Ragi			मका / Maize			इतर तृणधान्ये / Other Cereals			एकूण तृणधान्ये / Total Cereals			Districts
क्षेत्र Area	उत्पादन Outturn	दर हेक्टरी उत्पादन Yield per hect.	क्षेत्र Area	उत्पादन Outturn	दर हेक्टरी उत्पादन Yield per hect.	क्षेत्र Area	उत्पादन Outturn	दर हेक्टरी उत्पादन Yield per hect.	क्षेत्र Area	उत्पादन Outturn	दर हेक्टरी उत्पादन Yield per hect.	
(15)	(16)	(17)	(18)	(19)	(20)	(21)	(22)	(23)	(24)	(25)	(26)	(2)
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Mumbai
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Mumbai Suburban
27	24	886	0	0	0	8	5	579	584	1,423	2,437	Thane
68	48	708	Neg.	Neg.	2,500	87	52	599	935	1,483	1,586	Palghar
47	44	925	0	0	0	18	9	473	1,206	3,293	2,731	Raigad
147	214	1,455	0	0	0	5	3	577	913	2,626	2,876	Ratnagiri
18	29	1,574	0	0	0	2	1	582	661	1,915	2,897	Sindhudurg
207	180	870	1,739	4,650	2,674	131	63	481	4,408	7,880	1,788	Nashik
16	10	664	737	1,572	2,134	12	6	518	2,532	3,289	1,299	Dhule
Neg.	Neg.	855	558	823	1,476	72	33	454	1,668	2,081	1,248	Nandurbar
0	0	0	1,780	3,518	1,976	35	23	653	3,332	5,572	1,672	Jalgaon
1	1	713	570	1,242	2,180	9	1	154	6,879	3,582	521	Ahmednagar
25	18	713	346	893	2,584	46	35	763	3,857	4,104	1,064	Pune
54	57	1,060	313	727	2,322	6	3	427	3,197	4,095	1,281	Satara
0	0	0	523	1,028	1,965	11	1	96	2,676	2,608	975	Sangli
0	0	0	617	761	1,233	5	2	296	6,698	3,208	479	Solapur
193	311	1,608	54	183	3,377	4	2	501	1,507	4,078	2,706	Kolhapur
0	0	0	395	570	1,443	32	12	363	1,836	1,384	754	Aurangabad
0	0	0	447	598	1,337	2	Neg.	178	1,232	1,034	839	Jalna
0	0	0	32	19	596	26	4	134	1,186	913	770	Parbhani
0	0	0	11	6	542	15	7	440	927	571	616	Hingoli
0	0	0	140	67	482	9	2	259	1,664	518	311	Beed
0	0	0	62	50	807	91	39	427	1,452	1,276	879	Nanded
0	0	0	278	159	571	44	13	296	1,878	1,139	606	Osmanabad
0	0	0	109	60	547	17	5	298	1,281	827	646	Latur
0	0	0	387	524	1,356	14	8	546	1,014	1,125	1,109	Buldhana
0	0	0	6	6	1,022	0	0	Neg.	312	413	1,324	Akola
0	0	0	9	13	1,434	9	2	266	258	171	663	Washim
0	0	0	97	135	1,393	0	0	Neg.	603	682	1,131	Amravati
0	0	0	19	20	1,044	0	0	Neg.	527	401	761	Yavatmal
0	0	0	5	2	346	0	0	Neg.	206	250	1,214	Wardha
0	0	0	11	4	358	1	Neg.	284	2,295	4,202	1,831	Nagpur
0	0	0	0	0	0	0	0	Neg.	1,858	3,960	2,131	Bhandara
0	0	0	Neg.	Neg.	500	0	0	Neg.	1,546	3,939	2,548	Gondiya
0	0	0	0	0	0	10	5	473	1,567	2,621	1,673	Chandrapur
0	0	0	21	24	1,173	0	0	286	1,580	2,807	1,777	Gadchiroli
803	935	1,164	9,265	17,655	1,906	721	334	464	64,273	79,469	1,236	Maharashtra State

तक्ता क्रमांक /

अ. क्र. Sr. No	जिल्हे	हरभरा / Gram			तूर / Tur			इतर कडधान्ये / Other Pulses			तंबाखू / Tobacco		
		क्षेत्र Area	उत्पादन Outturn	दर हेक्टरी उत्पादन Yield per hect.	क्षेत्र Area	उत्पादन Outturn	दर हेक्टरी उत्पादन Yield per hect.	क्षेत्र Area	उत्पादन Outturn	दर हेक्टरी उत्पादन Yield per hect.	क्षेत्र Area	उत्पादन Outturn	दर हेक्टरी उत्पादन Yield per hect.
(1)	(2)	(27)	(28)	(29)	(30)	(31)	(32)	(33)	(34)	(35)	(36)	(37)	(38)
1	मुंबई	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2	मुंबई उपनगर	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
3	ठाणे	11	10	917	0	0	0	30	20	666	0	0	0
4	पालघर	10	9	917	23	4	163	30	20	662	0	0	0
5	रायगड	0	0	0	2	Neg.	163	121	38	315	0	0	0
6	रत्नागिरी	0	0	0	0	0	0	51	35	694	0	0	0
7	सिंधुदुर्ग	0	0	0	0	0	0	46	28	607	0	0	0
8	नाशिक	631	474	751	76	19	249	72	30	423	0	0	0
9	धुळे	613	535	873	110	42	384	5	2	312	0	0	0
10	नंदुरबार	274	262	955	206	48	232	9	3	337	0	0	0
11	जळगाव	659	710	1,078	209	105	503	16	7	420	0	0	0
12	अहमदनगर	1,497	784	524	191	48	250	107	14	135	0	0	0
13	पुणे	835	614	735	11	3	307	101	73	724	0	0	0
14	सातारा	275	249	906	16	12	713	381	233	612	0	0	0
15	सांगली	173	119	690	77	12	152	57	12	211	0	0	0
16	सोलापूर	507	281	554	353	41	115	4	1	203	0	0	0
17	कोल्हापूर	54	64	1,184	19	25	1,327	27	16	585	5	8	1,745
18	औरंगाबाद	407	244	601	379	98	260	3	1	207	0	0	0
19	जालना	239	112	469	543	193	355	11	2	191	0	0	0
20	परभणी	538	385	716	429	194	451	40	7	170	0	0	0
21	हिंगोली	607	430	710	470	182	386	2	1	321	0	0	0
22	बीड	355	317	893	511	56	110	10	2	230	0	0	0
23	नांदेड	1,066	1,332	1,249	743	687	924	0	0	0	0	0	0
24	उस्मानाबाद	869	519	597	580	134	230	28	8	297	0	0	0
25	लातूर	1,426	776	544	1,141	544	477	13	4	310	0	0	0
26	बुलढाणा	1,085	752	693	884	454	514	4	1	352	0	0	0
27	अकोला	846	825	976	571	345	605	0	0	0	0	0	0
28	वाशिम	646	564	873	571	344	603	31	12	403	0	0	0
29	अमरावती	863	895	1,037	1,128	1,255	1,113	15	4	302	0	0	0
30	यवतमाळ	992	1,120	1,129	1,303	1,449	1,112	1	Neg.	150	0	0	0
31	वर्धा	326	442	1,359	748	832	1,113	0	0	0	0	0	0
32	नागपूर	587	651	1,110	633	492	777	12	5	423	0	0	0
33	भंडारा	115	132	1,150	129	127	991	236	102	434	0	0	0
34	गोंदिया	42	32	767	58	57	991	113	54	479	0	0	0
35	चंद्रपूर	264	251	950	443	489	1,103	309	153	495	0	0	0
36	गडचिरोली	134	78	583	54	54	991	107	40	378	0	0	0
	महाराष्ट्र राज्य	16,943	13,970	825	12,613	8,345	662	1,990	929	467	5	8	1,745

Table No. 12.2 - Contd....

एकूण कडधान्ये / Total Pulses			एकूण अन्नधान्ये / Total foodgrains			ऊस / Sugarcane			कापूस / Cotton			Districts
क्षेत्र Area	उत्पादन Outturn	दर हेक्टरी उत्पादन Yield per hect.	क्षेत्र Area	उत्पादन Outturn	दर हेक्टरी उत्पादन Yield per hect.	क्षेत्र Area	उत्पादन Outturn	दर हेक्टरी उत्पादन Yield per hect.	क्षेत्र Area	उत्पादन Outturn	दर हेक्टरी उत्पादन Yield per hect.	
(39)	(40)	(41)	(42)	(43)	(44)	(45)	(46)	(47)	(48)	(49)	(50)	(2)
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Mumbai
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Mumbai Suburban
43	31	721	628	1,455	2,317	0	0	0	0	0	0	Thane
95	41	432	1,030	1,523	1,479	0	0	0	0	0	0	Palghar
123	39	317	1,329	3,332	2,507	0	0	0	0	0	0	Raigad
51	35	686	963	2,660	2,762	0	0	0	0	0	0	Ratnagiri
47	28	596	708	1,943	2,744	0	0	0	0	0	0	Sindhudurg
934	594	636	5,342	8,474	1,586	153	14,613	95	624	308	84	Nashik
1,078	704	653	3,611	3,993	1,106	29	2,047	70	2,179	2,105	164	Dhule
705	426	604	2,373	2,506	1,056	155	13,549	88	1,111	1,202	184	Nandurbar
1,502	1,095	729	4,834	6,668	1,379	100	6,894	69	5,035	9,052	306	Jalgaon
2,684	1,005	374	9,562	4,587	480	1,345	1,27,762	95	1,299	484	63	Ahmednagar
1,070	724	677	4,927	4,828	980	1,417	1,32,333	93	Neg.	Neg.	689	Pune
819	580	708	4,017	4,674	1,164	825	80,382	97	Neg.	Neg.	301	Satara
536	194	362	3,212	2,801	872	899	91,788	102	2	3	240	Sangli
1,217	414	340	7,915	3,622	458	1,900	1,40,936	74	2	1	91	Solapur
128	120	938	1,635	4,198	2,568	1,493	1,24,918	84	0	0	0	Kolhapur
893	367	411	2,728	1,751	642	263	13,277	50	3,854	3,743	165	Aurangabad
1,156	396	343	2,388	1,430	599	378	20,016	53	3,027	3,473	195	Jalna
1,332	735	552	2,519	1,647	654	457	19,194	42	1,999	3,273	278	Parbhani
1,906	1,153	605	2,833	1,724	609	112	7,840	70	837	1,637	333	Hingoli
1,356	509	375	3,020	1,027	340	497	17,651	36	3,775	1,352	61	Beed
2,820	2,542	901	4,272	3,817	893	233	7,457	32	2,409	3,649	258	Nanded
1,811	777	429	3,689	1,916	519	572	28,392	50	163	83	86	Osmanabad
2,848	1,449	509	4,129	2,276	551	623	37,741	61	59	50	144	Latur
2,300	1,398	608	3,314	2,523	761	3	140	45	1,779	3,090	295	Buldhana
1,995	1,451	727	2,306	1,863	808	0	10	50	1,688	4,196	422	Akola
1,462	1,045	715	1,720	1,216	707	2	88	48	197	356	308	Washim
2,323	2,352	1,012	2,926	3,034	1,037	3	145	57	2,096	6,260	508	Amravati
2,455	2,629	1,071	2,981	3,030	1,016	38	2,296	60	4,595	8,441	312	Yavatmal
1,075	1,275	1,186	1,281	1,525	1,190	25	1,695	68	2,430	6,552	458	Wardha
1,247	1,151	923	3,542	5,353	1,511	48	2,644	56	1,426	3,247	387	Nagpur
479	361	754	2,337	4,321	1,849	42	2,821	67	Neg.	Neg.	411	Bhandara
212	143	675	1,758	4,082	2,322	15	1,028	67	0	0	0	Gondiya
1,025	894	872	2,591	3,515	1,357	1	38	60	1,533	3,225	358	Chandrapur
296	172	581	1,875	2,979	1,589	0	10	67	69	148	364	Gadchiroli
40,022	26,826	670	1,04,296	1,06,295	1,019	11,628	8,97,705	77	42,187	65,931	266	Maharashtra State

अ. क्र. Sr. No	जिल्हे	भूईमूग / Groundnut			तीळ / Sesamum		
		क्षेत्र Area	उत्पादन Outturn	दर हेक्टरी उत्पादन Yield per hect.	क्षेत्र Area	उत्पादन Outturn	दर हेक्टरी उत्पादन Yield per hect.
(1)	(2)	(51)	(52)	(53)	(54)	(55)	(56)
1	मुंबई	0	0	0	0	0	0
2	मुंबई उपनगर	0	0	0	0	0	0
3	ठाणे	0	0	0	0	0	0
4	पालघर	0	0	0	1	Neg.	84
5	रायगड	2	10	4,042	0	0	0
6	रत्नागिरी	1	2	3,000	Neg.	Neg.	429
7	सिंधुदुर्ग	14	37	2,569	0	0	0
8	नाशिक	257	243	944	0	0	186
9	धुळे	186	98	525	160	26	160
10	नंदुरबार	40	25	629	0	0	214
11	जळगाव	38	29	768	39	12	298
12	अहमदनगर	108	56	520	2	Neg.	82
13	पुणे	244	227	930	7	1	124
14	सातारा	411	459	1,117	Neg.	Neg.	133
15	सांगली	276	290	1,050	0	0	0
16	सोलापूर	36	20	572	5	1	124
17	कोल्हापूर	429	624	1,455	0	0	0
18	औरंगाबाद	89	37	411	2	Neg.	64
19	जालना	12	14	1,209	0	0	0
20	परभणी	2	2	844	3	Neg.	80
21	हिंगोली	8	4	589	Neg.	Neg.	125
22	बीड	40	7	168	28	2	62
23	नांदेड	30	24	825	12	2	184
24	उस्मानाबाद	44	24	539	30	1	42
25	लातूर	14	5	328	28	3	101
26	बुलढाणा	16	15	956	19	6	289
27	अकोला	15	18	1,158	14	3	215
28	वाशिम	18	15	874	2	1	257
29	अमरावती	19	15	755	Neg.	Neg.	250
30	यवतमाळ	60	61	1,007	14	2	163
31	वर्धा	10	13	1,320	Neg.	Neg.	200
32	नागपूर	23	13	572	0	0	0
33	भंडारा	Neg.	Neg.	1,600	5	1	258
34	गोंदिया	0	0	0	13	3	254
35	चंद्रपूर	Neg.	Neg.	1,000	4	1	262
36	गडचिरोली	0	0	0	3	1	257
महाराष्ट्र राज्य		2,442	2,386	977	392	65	167

टिप : (१) ऊसाचे उत्पादन हे शंभर मेट्रीक टनात

(२) कापसाचे उत्पादन गासड्याच्या (प्रत्येकी १७० कि.) स्वरूपात आहे

(३) Neg - नगण्य

आधार : कृषी आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे

Table No. 12.2 - Contd....

मोहरी / राई / Rape / Mustered/Linseed			एकूण तेलबिया / Total Oilseeds			Districts
क्षेत्र Area	उत्पादन Outturn	दर हेक्टरी उत्पादन Yield per hect.	क्षेत्र Area	उत्पादन Outturn	दर हेक्टरी उत्पादन Yield per hect.	
(57)	(58)	(59)	(60)	(61)	(62)	(2)
0	0	0	0	0	0	Mumbai
0	0	0	0	0	0	Mumbai Suburban
0	0	0	0	0	0	Thane
0	0	0	2	0	0	Palghar
0	0	0	2	10	5,000	Raigad
0	0	0	2	2	1,000	Ratnagiri
0	0	0	15	37	2,467	Sindhudurg
0	0	0	1,008	905	898	Nashik
0	0	0	549	442	805	Dhule
0	0	0	312	359	1,151	Nandurbar
0	0	0	409	512	1,252	Jalgaon
Neg.	Neg.	387	724	441	609	Ahmednagar
0	0	0	473	557	1,178	Pune
0	0	0	1,088	1,585	1,457	Satara
0	0	0	711	1,212	1,705	Sangli
Neg.	Neg.	387	597	178	298	Solapur
0	0	0	909	1,679	1,847	Kolhapur
0	0	0	234	128	547	Aurangabad
0	0	0	1,378	1,238	898	Jalna
1	1	387	2,490	2,738	1,100	Parbhani
0	0	0	2,223	3,048	1,371	Hingoli
0	0	0	2,256	537	238	Beed
Neg.	Neg.	387	3,602	4,962	1,378	Nanded
7	3	387	2,508	1,284	512	Osmanabad
2	1	387	4,540	4,496	990	Latur
0	0	0	4,087	4,509	1,103	Buldhana
0	0	0	2,157	3,009	1,395	Akola
0	0	0	3,072	4,168	1,357	Washim
0	0	0	2,936	3,531	1,203	Amravati
0	0	0	2,849	3,335	1,171	Yavatmal
0	0	0	1,195	1,565	1,310	Wardha
Neg.	Neg.	376	1,359	1,094	805	Nagpur
28	15	527	77	63	818	Bhandara
17	4	233	31	8	258	Gondiya
4	1	236	762	1,208	1,585	Chandrapur
11	3	283	20	9	450	Gadchiroli
70	27	380	44,577	48,849	1,096	Maharashtra State

Note:- (1) Yield of Sugarcane is in hundred Metric Tonnes per hectare

(2) Production of Cotton is in hundred bales of 170 kg. Each.

(3) Neg. - Negligible

Source:- Commissionerate of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune.

12. शेती /
तक्ता क्रमांक /

जास्त उत्पादित पिकांच्या प्रकारानुसार क्षेत्र व दर हेक्टरी सरासरी उत्पादन

अ. क्र. Sr.No	वर्ष Year	तांदूळ (खरीप) /Rice (Kharip)						गहू /Wheat						
		क्षेत्र /Area			सरासरी उत्पादन / Yield Rate			क्षेत्र /Area			सरासरी उत्पादन / Yield Rate			
		एकूण	अधिक उत्पन्न देणाऱ्या	टक्केवारी	एकूण	अधिक उत्पन्न देणाऱ्या	टक्केवारी	एकूण	अधिक उत्पन्न देणाऱ्या	टक्केवारी	एकूण	अधिक उत्पन्न देणाऱ्या	टक्केवारी	
		Total	जाती	%	Total	जाती	%	Total	जाती	%	Total	जाती	%	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	
			H.Y.V.		H.Y.V.		H.Y.V.		H.Y.V.		H.Y.V.		H.Y.V.	
1	1985-86	15,155	10,440	68.90	1,407	1,662	118.10	8,815	6,362	72.20	731	839	114.80	
2	1990-91	15,398	11,853	77.00	1,147	1,532	105.90	8,734	7,113	81.40	1,052	1,102	104.80	
3	1995-96	14,848	12,570	84.66	1,683	1,830	108.73	7,017	6,248	89.04	1,279	1,333	104.22	
4	1999-00	14,790	13,615	92.05	1,674	1,745	104.24	10,490	7,134	68.00	1,369	1,792	130.89	
5	2000-01	14,860	11,777	79.25	1,264	1,528	120.88	7,540	7,163	95.00	1,256	1,239	98.64	
6	2001-02	14,872	13,247	89.07	1,742	1,793	102.93	7,760	6,798	87.60	1,388	1,454	104.76	
7	2002-03	14,968	12,816	85.62	1,198	1,304	108.85	7,598	7,097	93.41	1,295	1,336	103.17	
8	2005-06	14,737	13,647	93.00	1,770	1,838	104.00	9,328	8,907	95.00	1,394	1,401	101.00	
9	2006-07	14,913	13,811	93.00	1,669	1,671	100.00	12,308	12,147	99.00	1,520	1,521	100.00	
10	2010-11	14,862	13,703	92.20	1,766	1,809.2	102.40	14,862	12,576	84.61	1,766	1,714.1	97.00	
11	2013-14	15,675	3,196	20.38	1,925	1,663.4	86.4	10,282	9,358	91.01	1,439	1,512.7	104.9	
12	2014-15	15,083	3,336	22.11	1,880	1,698.1	90.3	10,673	7,415	69.47	1,225	1,438.7	117.4	
13	2015-16	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	
14	2016-17	14,657	14,657	100.00	2,344	2,344	100.00	12,721	12,721	100.00	1,740	1,740	100.00	
15	2017-18	14,246	14,246	100.00	1,873	1,873	100.00	11,377	11,377	100.00	1,657	1,657	100.00	
16	2018-19	14,174	14,174	100.00	2,203	2,203	100.00	8,344	8,344	100.00	1,497	1,497	100.00	

टीप:- एच.वाय.व्ही. -अधिक उत्पन्न देणाऱ्या जाती.

आधार :- कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे.

AGRICULTURE**TABLE No.12.3****Area and average yield per hectare of High yielding varieties Crops**(क्षेत्र शंभर हेक्टरात. प्रति हेक्टरी सरासरी उत्पादन किलोत)
(Area in '00' hectares. Yield Rate in Kg. Per Hectare)

बाजरी /Bajra						ज्वारी (खरीप)/ Jowar (Kharip)					
क्षेत्र /Area			सरासरी उत्पादन / Yield Rate			क्षेत्र /Area			सरासरी उत्पादन / Yield Rate		
एकूण Total	अधिक उत्पन्न देणाऱ्या जाती	टक्केवारी %	एकूण Total	अधिक उत्पन्न देणाऱ्या जाती	टक्केवारी %	एकूण Total	अधिक उत्पन्न देणाऱ्या जाती	टक्केवारी %	एकूण Total	अधिक उत्पन्न देणाऱ्या जाती	टक्केवारी %
	H.Y.V.			H.Y.V.			H.Y.V.			H.Y.V.	
(15)	(16)	(17)	(18)	(19)	(20)	(21)	(22)	(23)	(24)	(25)	(26)
17,028	10,081	59.20	246	298	121.10	28,804	21,944	76.20	921	1073	116.50
19,270	14,322	74.30	518	613	106.00	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.
16,649	15,109	90.75	580	594	102.41	20,235	18,617	91.60	1,420	1,425	100.35
17,360	16,098	92.73	653	686	105.00	19,180	18,744	97.72	1,323	1,341	101.36
18,000	16,693	92.73	604	601	99.50	19,100	18,519	96.95	1,256	1,265	100.71
13,992	12,909	92.26	594	615	103.54	17,803	17,169	96.44	1,165	1,177	101.03
15,472	13,773	89.02	741	778	104.99	17,183	16,776	97.63	1,413	1,434	101.49
14,338	13,327	93.00	650	650	100.00	14,724	14,561	99.00	1,198	1,198	100.00
14,520	14,520	100.00	729	722	99.00	14,092	14,092	100.00	1,195	1,209	101.00
10,346	9,709.1	93.80	1,086	1,149.7	105.90	10,317	9,996	96.90	1,325	1,338.2	101.00
7,626	353	4.40	1,035	1,449.8	137.3	8,038	7,247	90.50	1,152	1,196.4	103.70
8648	434	5.01	622.3	985.5	158.4	6801	6255	92.22	860	814	104.30
N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.
8,371	8,371	100.00	955.6	955.6	100.00	6,036	6,036	100.00	932.8	932.8	100.00
7,878	7,878	100.00	849	849	100.00	5,654	5,654	100.00	966	966	100.00
6,096	6,096	100.00	545	545	100.00	5,303	5,303	100.00	810	810	100.00

Note:- H.Y.V. High Yielding Varieties.

Source:- Commissionerate of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune.

12. शेती / AGRICULTURE
तक्ता क्रमांक / TABLE No.12.4
भारतातील प्रमुख पिकांचे राज्यवार सरासरी उत्पन्न
Average yield of Important Crops In India by States
2018-19

(सरासरी उत्पादन प्रती हेक्टरी किलोमध्ये / Average yield in Kg.per hect.)

अ. क्र. Sr.No	राज्ये / केंद्रशासित प्रदेश	तांदूळ Rice	ज्वारी Jawar	बाजरी Bajra	मका Maize	नाचणी Ragi	गहू Wheat	बार्ली Barely	तूर Tur	हरभरा Gram	ऊस Sugarcane	कापूस @ Cotton @	States / UT
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(2)
1	आंध्रप्रदेश	3,729	1,475	1,031	5,875	1,348	0	0	182	508	79,359	409	Andhra Pradesh
2	अरुणाचल प्रदेश	1,802	0	0	1,530	0	1,970	0	864	0	21,500	0	Arunachal Pradesh
3	आसाम	2,153	0	0	3,254	0	1,398	0	833	699	35,063	0	Assam
4	बिहार	1,948	1,066	1,134	3,708	1071	2,998	1,990	1852	1,199	89,181	0	Bihar
5	छत्तीसगढ	1,810	986	449	2,503	214	1,548	792	480	1,026	44,340	0	Chhattisgarh
6	गोवा	2,717	0	0	0	0	0	0	0	0	39761	0	Goa
7	गुजरात	2,279	1,278	2,280	1,961	804	3,020	0	1209	1,358	73,182	401	Gujarat
8	हरियाणा	3,121	528	2,068	2,644	0	4,925	3,866	1211	1,385	78,243	483	Haryana
9	हिमाचल प्रदेश	1,600	0	730	2,530	1,060	1,770	1,770	510	1,040	19,600	0	Himachal Pradesh
10	जम्मू व काश्मीर	2,350	0	558	2,189	0	2,330	649	0	0	0	0	Jammu & Kashmir
11	झारखंड	1,895	685	578	1,744	805	1,847	0	1014	1,166	0	0	Jharkhand
12	कर्नाटक	3,012	945	957	2,805	1,285	1,090	0	639	509	90,000	331	Karnataka
13	केरळ	2,920	817	0	1,385	1,208	0	0	1674	790	1,05,050	0	Kerala
14	मध्यप्रदेश	1,880	2,189	1,921	3,261	0	2,993	1,981	846	1,288	48,905	645	Madhya Pradesh
15	महाराष्ट्र	2,236	535	545	1,906	1,164	1,497	465	662	825	77,200	266	Maharashtra
16	मणिपूर	1,720	0	0	2,205	0	2,502	0	1055	929	57,811	0	Manipur

तक्ता क्र. / Table No.12.4 contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(2)
17	मेघालय	1,821	0	0	2,294	0	1,931	0	1295	1,068	2,992	0	Meghalaya
18	मिझोराम	1,688	0	0	1,780	0	0	0	1006	0	30,274	0	Mizoram
19	नागालैंड	1,663	964	1,014	1,982	971	1,830	1,036	910	842	43,509	0	Nagaland
20	ओरिसा	2,004	634	622	2,324	690	1,815	0	1022	780	61,622	493	Orissa
21	पंजाब	4,132	0	651	3,625	0	5,188	3,747	1047	1,330	81,828	775	Punjab
22	राजस्थान	2,291	832	911	2,240	0	3,501	3,597	941	1,152	83,448	548	Rajasthan
23	सिक्कीम	1,856	0	0	1,768	0	1,079	1,073	0	0	0	0	Sikkim
24	तामीळानाडू	3,562	1,204	2,517	7,258	3,257	0	0	1248	926	1,03,000	344	Tamilnadu
25	तेलंगणा	3,452	1,202	497	3,837	977	1,877	0	647	1,569	79,590	356	Telangana
26	त्रिपुरा	2,944	800	0	1,420	0	2,115	0	759	665	54,251	0	Tripura
27	उत्तर प्रदेश	2,704	1,247	2,029	2,082	0	3,432	3,016	1084	1,272	80,807	0	Uttar Pradesh
28	उत्तराखंड	2,412	0	0	1,866	1,194	2,910	1,424	805	800	69,553	0	Uttarakhand
29	प.बंगाल	2,946	469	402	6,556	895	3,012	1,517	1543	1,179	84,485	0	West Bengal
30	अंदमान आणि निकोबार बेटे	2,122	0	0	1510	0	0	0	370	0	56,400	0	A & N Islands
31	चंडीगड	3,533	0	0	0	0	5,000	0	0	0	0	0	Chandigarh
32	दादरा व नगर हवेली	2,105	809	0	872	1,440	2,139	0	1335	1328	72,152	0	D & N Haveli
33	दिल्ली	2,877	961	2,198	5,110	0	4,312	2,915	0	2,000	0	0	Delhi
34	दमण आणि दिव	1,273	0	1,306	0	0	0	0	0	0	0	0	Daman & Diu
35	पॉडचेरी	3,546	0	2,545	0	2,390	0	0	0	0	1,30,000	0	Puducherry
	भारत	2,638	849	1,219	3,070	1,390	3,533	2,837	729	1,041	80,105	378	India

टिप : # इतर मध्ये समाविष्ट / Included in others, NA: उपलब्ध नाही / Not Applicable

@ १७० किलोची एक गासडी याप्रमाणे हजार गासड्या/Thousand bales of 170 kgs each

आधार : सांख्यिकी आणि कार्यक्रम अंमलबजावणी, मंत्रालय

Source : Ministry of Statistics and Programme Implementation, Govt. of India.

12. शेती / AGRICULTURE

तक्ता क्रमांक / TABLE No.12.5

वहित धारण जमिनीच्या आकारमान गटानुसार वहित धारकांची संख्या व क्षेत्र
Number of Operational Holdings & Area according to Size Groups
(कृषी गणना २०१५-१६) / (Agricultural Census, 2015-16)

(आकडे शंभरात / Figures in Hundred)										
अ. क्र. Sr. No.	जिल्हे		सिमांतिक (१ हेक्टरापर्यंत) Marginal (up to 1 hectar)	अल्पधारक (१ ते २ हे.) Small (1 to 2) hectare	निम्न मध्यम (२ ते ४ हे.) Semi medium (2 to 4) hectare	मध्यम (४ ते १० हे.) Medium (4 to 10) hectare	मोठे (१० हेक्टरापेक्षा जास्त) Large (More than 10 hectare)	एकूण Total	वहित धारण जमिनीचे क्षेत्र (हेक्टरात) Average size of operational holdings (in hectare)	Districts
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(2)
1	मुंबई शहर	संख्या	0	0	0	0	0	0	0	Mumbai City
		क्षेत्र	0	0	0	0	0	0	0	
2	मुंबई उपनगर	संख्या	0	0	0	0	0	0	0	Mumbai Suburban
		क्षेत्र	0	0	0	0	0	0	0	
3	ठाणे	संख्या	92,467	26,983	16,252	7,767	1,267	1,44,736	--	Thane
		क्षेत्र	31,390	34,489	43,202	46,146	20,133	1,75,360	1.2	
4	पालघर	संख्या	86,815	29,183	18,369	10,428	2,354	1,47,149	--	Palghar
		क्षेत्र	33,883	40,878	49,465	62,521	39,810	2,26,557	1.5	
5	रायगड	संख्या	2,58,215	49,075	27,478	13,692	2,819	3,51,279	--	Raigad
		क्षेत्र	84,655	68,273	73,511	82,162	49,579	3,58,180	1.0	
6	रत्नागिरी	संख्या	3,51,231	76,182	55,126	29,513	4,937	5,16,989	--	Ratnagiri
		क्षेत्र	1,03,338	94,909	1,45,308	1,74,040	80,134	5,97,729	1.2	
7	सिंधुदुर्ग	संख्या	2,44,765	39,692	25,226	13,208	3,100	3,25,991	--	Sindhudurg
		क्षेत्र	58,945	48,244	65,538	78,124	52,522	3,03,373	0.9	
8	नाशिक	संख्या	3,28,330	2,16,572	1,22,270	38,861	3,718	7,09,751	--	Nashik
		क्षेत्र	1,64,013	2,82,017	3,13,720	2,17,583	60,946	10,38,279	1.5	
9	धुळे	संख्या	92,096	93,936	53,485	19,898	1,361	2,60,776	--	Dhule
		क्षेत्र	51,429	1,17,513	1,33,587	1,10,730	23,415	4,36,674	1.7	
10	नंदुरबार	संख्या	46,839	66,859	37,974	13,397	,998	1,66,067	--	Nandurbar
		क्षेत्र	27,818	85,,782	99,749	74,409	17,318	3,05,076	1.8	
11	जळगाव	संख्या	1,94,457	1,72,818	84,219	25,748	1,662	4,78,904	--	Jalgaon
		क्षेत्र	1,15,446	2,64,800	2,30,889	1,44,411	25,842	7,81,388	1.6	
12	अहमदनगर	संख्या	6,06,139	2,83,687	1,45,641	40,066	3,450	10,78,983	--	Ahmednagar
		क्षेत्र	2,61,083	3,71,127	3,79,457	2,21,304	67,057	13,00,028	1.2	
13	पुणे	संख्या	4,85,204	1,89,578	1,08,531	40,187	5,828	8,29,328	--	Pune
		क्षेत्र	1,95,639	2,49,303	2,81,120	2,28,696	97,077	10,51,835	1.3	
14	सातारा	संख्या	6,80,670	1,41,474	60,650	17,992	3,114	9,03,900	--	Satara
		क्षेत्र	2,16,132	1,72,428	1,55,819	1,02,703	53,550	7,00,632	0.8	
15	सांगली	संख्या	3,35,037	1,21,394	67,870	24,913	3,114	5,52,328	--	Sangli
		क्षेत्र	1,44,203	1,60,337	1,85,738	1,42,921	50,941	6,84,140	1.2	
16	सोलापूर	संख्या	3,25,387	2,26,400	1,64,427	56,212	5,015	7,77,441	--	Solapur
		क्षेत्र	1,43,158	3,00,785	4,36,185	3,11,788	80,496	12,72,412	1.6	
17	कोल्हापूर	संख्या	5,04,117	1,05,492	39,416	10,017	1,634	6,60,676	--	Kolhapur
		क्षेत्र	1,68,114	1,28,902	96,908	55,839	38,260	4,88,023	0.7	
18	औरंगाबाद	संख्या	2,93,716	1,85,373	83,352	21,578	1,746	5,85,765	--	Aurangabad
		क्षेत्र	1,52,034	2,38,215	2,13,113	1,17,503	26,570	7,47,435	1.3	

तक्ता क्रमांक / Table No.12.5 contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(2)	
19	जालना	संख्या	2,30,643	1,48,011	77,561	19,900	1,137	4,77,252	--	Jalna
		क्षेत्र	1,15,803	1,98,911	2,00,945	1,07,688	17,801	6,41,148	1.3	
20	परभणी	संख्या	1,74,615	1,30,006	70,617	17,889	1,336	3,94,463	--	Parbhani
		क्षेत्र	88,482	1,79,406	1,81,021	97,662	22,914	5,69,485	1.4	
21	हिंगोली	संख्या	1,07,862	80,090	45,925	11,382	710	2,45,969	--	Hingoli
		क्षेत्र	61,348	1,18,526	1,18,061	63,407	10,746	3,72,088	1.5	
22	बीड	संख्या	4,33,643	1,96,151	99,824	27,295	1,555	7,58,468	--	Beed
		क्षेत्र	1,76,789	2,66,219	2,66,280	1,51,275	24,650	8,85,213	1.2	
23	नांदेड	संख्या	2,99,161	2,21,898	1,04,753	19,641	1,296	6,46,749	--	Nanded
		क्षेत्र	1,60,554	2,90,816	2,59,185	1,07,802	21,449	8,39,806	1.3	
24	उस्मानाबाद	संख्या	1,58,261	1,41,393	79,881	28,493	1,967	4,09,995	--	Osmanabad
		क्षेत्र	77,622	1,92,218	2,11,382	1,60,559	32,412	6,74,193	1.6	
25	लातूर	संख्या	1,90,447	1,48,729	72,955	21,566	1,042	4,34,739	--	Latur
		क्षेत्र	99,773	2,00,475	1,92,449	1,18,016	15,698	6,26,411	1.4	
26	बुलढाणा	संख्या	2,12,259	1,80,623	79,938	17,295	1,043	4,91,158	--	Buldhana
		क्षेत्र	1,30,100	2,54,927	2,08,747	94,259	17,752	7,05,785	1.4	
27	अकोला	संख्या	1,01,540	1,04,186	53,585	13,727	860	2,73,898	--	Akola
		क्षेत्र	64,619	1,43,098	1,32,991	75,106	15,679	4,31,493	1.6	
28	वाशिम	संख्या	86,062	90,779	43,900	13,772	943	2,35,456	--	Washim
		क्षेत्र	51,825	1,27,207	1,13,596	76,708	13,505	3,82,841	1.6	
29	अमरावती	संख्या	1,61,108	1,88,756	88,607	29,604	2,130	4,70,205	--	Amravati
		क्षेत्र	1,00,596	2,43,101	2,22,592	1,64,327	35,725	7,66,341	1.6	
30	यवतमाळ	संख्या	52,980	2,12,002	1,31,966	42,380	3,213	4,42,541	--	Yavatmal
		क्षेत्र	32,018	2,65,773	3,24,971	2,29,620	50,718	9,03,100	2.0	
31	वर्धा	संख्या	42,589	95,578	59,221	21,252	1,423	2,20,063	--	Wardha
		क्षेत्र	28,439	1,32,065	1,52,995	1,18,673	20,131	4,52,303	2.1	
32	नागपूर	संख्या	95,628	1,20,322	70,393	24,381	1,840	3,12,564	--	Nagpur
		क्षेत्र	54,503	1,57,582	1,79,669	1,34,732	27,511	5,53,997	1.8	
33	भंडारा	संख्या	1,66,594	52,118	16,180	3,529	373	2,38,794	--	Bhandara
		क्षेत्र	76,268	72,037	42,875	19,021	8,945	2,19,146	0.9	
34	गोंदिया	संख्या	1,86,963	51,606	16,369	3,120	215	2,58,273	--	Gondiya
		क्षेत्र	78,386	67,410	42,180	16,982	4,423	2,09,381	0.8	
35	चंद्रपूर	संख्या	1,26,060	1,05,442	74,807	25,181	1,566	3,33,056	--	Chandrapur
		क्षेत्र	66,920	1,41,109	1,95,212	1,38,052	23,835	5,65,128	1.7	
36	गडचिरोली	संख्या	63,923	46,871	30,255	9,735	949	1,51,733	--	Gadchiroli
		क्षेत्र	33,334	62,245	77,180	54,650	14,043	2,41,452	1.6	
	महाराष्ट्र	संख्या	78,15,823	43,39,259	23,27,023	7,33,619	69,715	1,52,85,439	--	Maharashtra
	राज्य	क्षेत्र	34,48,659	57,71,127	60,25,640	40,99,419	11,61,587	2,05,06,432	1.3	State

आधार : कृषि गणना, २०१५-१६ , कृषि विभाग, महाराष्ट्र शासन, पुणे

Source : Agricultural Census, 2015-16, Department of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune

12. शेती / AGRICULTURE
तक्ता क्रमांक / TABLE No.12.6
धारण प्रकारानुसार एकूण वहित धारकांची संख्या व क्षेत्र
Number and Area of Operational Holdings by Tenure and by Size Groups
(कृषी गणना २०१५-१६) / (Agricultural Census, 2015-16)

(क्षेत्र हेक्टरमध्ये / Area in hectares)

अ.क्र. Sr. No.	आकारमान क्षेत्र Size class in hectare	व्यक्तिगत धारण Individual Holdings		समाईक धारक Joint Holdings		संस्था धारक Institutional Holdings		एकूण धारक Total Holdings	
		संख्या No.	क्षेत्र Area	संख्या No.	क्षेत्र Area	संख्या No.	क्षेत्र Area	संख्या No.	क्षेत्र Area
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)
1	Below 0.50	41,39,896	9,70,893	2,24,933	55,199	7,395	1,680	43,72,224	10,27,772
2	0.50 - 1.00	32,73,268	22,96,046	1,66,397	1,22,062	3,934	2,779	34,43,599	24,20,887
	सिमांतिक / Marginal	74,13,164	32,66,939	3,91,330	1,77,261	11,329	4,459	78,15,823	34,48,659
3	1.00 - 2.00	41,39,775	54,84,976	1,94,261	2,79,026	5,223	7,125	43,39,259	57,71,127
	लहान / Small	41,39,775	54,84,976	1,94,261	2,79,026	5,223	7,125	43,39,259	57,71,127
4	2.00 - 3.00	16,02,844	36,61,953	90,530	2,15,348	3,021	7,113	16,96,395	38,84,414
5	3.00 - 4.00	5,90,175	20,03,666	38,546	1,31,058	1,907	6,502	6,30,628	21,41,226
	निम्न मध्यम / Semi medium	21,93,019	56,65,619	1,29,076	3,46,406	4,928	13,615	23,27,023	60,25,640
6	4.00 - 5.00	3,14,410	13,85,600	19,444	85,945	1,419	6,281	3,35,273	14,77,826
7	5.00 - 7.50	2,84,792	16,87,720	15,765	94,080	1,730	10,285	3,02,288	17,92,085
8	7.50 - 10.00	89,929	7,76,799	5,095	43,672	1,034	9,036	96,058	8,29,507
	मध्यम / Medium	6,89,131	38,50,120	40,304	2,23,697	4,184	25,602	7,33,619	40,99,419
9	10.00 - 20.00	52,883	6,64,544	3,424	43,608	1,286	16,958	57,593	7,25,110
10	20.00-and above	10,706	3,74,382	651	23,410	765	38,685	12,122	4,36,477
	मोठे / Large	63,589	10,38,926	4,075	67,019	2,051	55,642	69,715	11,61,587
	एकूण / Total	1,44,98,678	1,93,06,582	7,59,046	10,93,408	27,715	1,06,442	1,52,85,439	2,05,06,432
	एकूणशी टक्केवारी / Percentage to Total	94.85	94.15	4.96	5.33	0.18	0.52	0.52	100.00

आधार : कृषि गणना २०१५-१६, कृषि विभाग, महाराष्ट्र शासन, पुणे

Source : Agricultural Census 2015-16, Department of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune

12. शेती / AGRICULTURE
तक्ता क्रमांक / TABLE No.12.7
रासायनिक खतांचा वापर
Consumption of Chemical Fertilizers
2018-19

(आकडे शंभर मेटनात / Figures in '00' M. tonnes)

अ. क्र. Sr.No	जिल्हे (2)	खते / Fertilizers				एकूण Total (6)	Districts (2)
		नत्रयुक्त Nitrogenous (3)	स्फुरदायुक्त Phosphatic (4)	पालाशयुक्त Potassic (5)			
1	मुंबई	0	0	0	0	Mumbai	
2	मुंबईउपनगर	0	0	0	0	Mumbai Suburban	
3	ठाणे	127	57	1	185	Thane	
4	पालघर	192	6	7	205	Palghar	
5	रायगड	168	8	8	184	Raigad	
6	रत्नागिरी	99	16	8	123	Ratnagiri	
7	सिंधुदुर्ग	79	13	21	113	Sindhudurg	
8	नाशिक	1,230	68	396	1,694	Nashik	
9	धुळे	649	106	186	941	Dhule	
10	नंदुरबार	669	131	231	1,031	Nandurbar	
11	जळगाव	1,496	756	782	3,034	Jalgaon	
12	अहमदनगर	1,192	149	441	1,782	Ahmednagar	
13	पुणे	1,456	180	270	1,906	Pune	
14	सातारा	804	153	182	1,139	Satara	
15	सांगली	1,018	290	359	1,667	Sangli	
16	सोलापूर	1,398	307	423	2,128	Solapur	
17	कोल्हापूर	1,316	385	363	2,064	Kolhapur	
18	औरंगाबाद	1,203	152	348	1,703	Aurangabad	
19	जालना	837	139	430	1,406	Jalna	
20	परभणी	481	67	167	715	Parbhani	
21	हिंगोली	258	48	163	469	Hingoli	
22	बीड	554	56	133	743	Beed	
23	नांदेड	1,278	327	699	2,304	Nanded	
24	उस्मानाबाद	169	25	80	274	Osmanabad	
25	लातूर	249	32	127	408	Latur	
26	बुलढाणा	635	129	283	1,047	Buldhana	
27	अकोला	299	79	117	495	Akola	
28	वाशिम	196	105	125	426	Washim	
29	अमरावती	488	113	336	937	Amravati	
30	यवतमाळ	857	59	412	1,328	Yavatmal	
31	वर्धा	530	83	314	927	Wardha	
32	नागपूर	775	125	372	1,272	Nagpur	
33	भंडारा	377	19	215	611	Bhandara	
34	गोंदिया	303	18	174	495	Gondiya	
35	चंद्रपूर	668	55	386	1,109	Chandrapur	
36	गडचिरोली	350	31	79	460	Gadchiroli	
	महाराष्ट्र राज्य	22,400	4,287	8,638	35,325	Maharashtra State	

आधार :- कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source :- Commissionerate of Agriculture, Maharashtra State, Pune.

12. शेती / AGRICULTURE

तक्ता क्रमांक / TABLE No.12.8

महाराष्ट्र राज्यातील प्रमुख पिकांच्या उत्पादनांचे निर्देशांक / Index numbers of Production of Principal Crops in Maharashtra State
2018-19

(base year - 1969-70)

अ. क्र. Sr.No	वस्तू (2)	भार Weights (3)	1982-83 (4)	1990-91 (5)	2000-01 (6)	2010-11 (7)	2014-15 (8)	2015-16 (9)	2016-17 (10)	2017-18 (11)	2018-19 (12)	Commodity (2)
I	अन्नधान्ये -											I. FOOD-GRAINS
(a)	तृणधान्ये-											(a) Cereals-
1	तांदूळ	9.49	87.4	106.1	87.4	122.1	133.4	117.4	262.2	123.6	148.3	Rice
2	गहू	5.92	80.6	93.9	97.9	237.7	135.1	101.4	576.3	194.7	129.0	Wheat
5	ज्वारी	22.16	95.5	121.1	81.4	70.5	43.1	24.6	80.8	48.8	24.4	Jawar
6	बाजरी	3.08	64.2	154.3	150.5	155.5	74.5	46.1	125.9	92.6	46.0	Bajri
7	बार्ली	0.02	37.7	17.0	13.2	188.7	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	Barley
8	मका	0.46	36.9	105.2	253.8	2,180.5	1,844.6	1,390.7	10,737.7	2,618.9	1,479.5	Maize
9	नाचणी	0.85	92.0	98.4	60.8	55.5	56.3	43.9	70.7	50.2	44.2	Ragi
10	कोद्रा	0.05	73.7	66.6	43.6	23.6	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	Kodra
11	इतर तृणधान्ये	0.19	76.7	150.8	162.5	26.1	70.8	47.3	119.8	59.0	51.9	Other Cereals
	एकूण तृणधान्ये	42.22	88.5	115.7	91.9	134.2	98.5	73.1	242.4	117.3	84.9	Total-Cereals
(b)	कडधान्ये-											(b) Pulses-
1	हरभरा	1.47	78.4	215.8	213.3	790.7	661.4	472.4	1,888.2	1,246.0	849.6	Gram
2	तूर	5.45	96.1	105.2	166.0	245.3	88.8	111.7	698.1	314.3	209.7	Tur
3	इतर कडधान्ये	3.52	112.5	160.0	150.0	196.5	15.1	19.3	129.7	92.3	108.1	Other Pulses
	एकूण कडधान्ये	10.44	99.2	139.2	167.3	305.6	144.6	131.3	594.9	370.6	265.6	Total-Pulses
	एकूण अन्नधान्ये	52.66	90.6	120.4	106.8	168.2	107.6	84.7	308.8	167.4	120.7	Total-Food-grains
II	अन्नधान्येत्तर-											II. NON-FOOD-GRAINS
(a)	गळिताची धान्ये -											(a) Oil Seeds
1	भुईमूग	7.23	71.4	158.9	76.2	74.3	61.5	54.2	66.9	55.9	38.7	Groundnut
2	तीळ	0.57	94.2	223.7	88.9	58.9	12.2	12.2	24.6	19.7	19.3	Sesame
3	मोहरी,राई आणि जवस	0.78	73.4	86.5	30.8	5.1	9.0	6.5	9.8	9.0	8.0	Rape, Mustard and Linseed.

तक्ता क्र. / Table No.12.8 contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(2)
4	एरंड	0.01	25.0	166.7	358.3	333.3	525.6	375.5	350.0	316.7	303.9	Castor-Seed
5	सुर्यफुल	0.57	76.8	609.8	352.3	267.3	88.4	88.4	N.A.	41.6	14.5	Sunflower
	एकूण गळितांची धान्ये	9.16	73.3	184.8	90.6	79.8	56.1	50.0	61.2	49.0	33.7	Total Oil Seeds
(b)	तंतू पिके-											(b) Fibres
1	कापूस	9.89	110.4	128.6	123.6	512.3	245.2	245.2	788.9	417.8	452.0	Cotton
2	अंबाडी	0.04	44.5	38.0	36.5	26.4	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	Mesta
	एकूण तंतू पिके	9.93	110.1	128.2	123.2	510.4	244.2	244.2	N.A.	416.1	450.2	Total-Fibres
(c)	संकीर्ण-											(c) Miscellaneous
1	ऊस	25.97	114.3	158.2	186.9	297.2	345.1	261.0	381.8	313.4	338.4	Sugarcane
2	तंबाखू	0.14	68.3	117.3	138.1	32.7	30.98	41.45	22.9	10.2	11.9	Tobacco
3	बटाटे	0.22	84.2	120.9	121.9	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	Potato
4	मिरची	1.92	107.1	102.2	82.0	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	Chilies
	एकूण संकीर्ण	28.25	113.3	153.9	179.0	273.4	317.4	240.1	324.0	288.2	311.2	Total Miscellaneous
	एकूण अन्नधान्येत्तर	47.34	104.9	154.5	150.2	285.6	251.5	204.2	349.6	268.8	286.7	Total-Nonfood-grains.
	सर्व पिके	100	97.4	136.5	127.4	223.8	175.7	141.2	326.9	215.4	199.3	All Commodities

आधार:- कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source:- Commissionerate of Agriculture, Maharashtra State, Pune.

12. शेती /
AGRICULTURE
तक्ता क्रमांक /TABLE No.12.9
मुख्य पिकांखालील जिल्हावार क्षेत्र
Area under major crops in each districts
2018-19

(क्षेत्र शंभर हेक्टरात / Area in hundred hectares)

Sr. No	जिल्हा	Cereals and Pulses	Sugarcane	Fruits and Vegetables	Condiments and Spices	Miscellaneous food crops	Total food crops	Total Oil seeds	Fibre crops	Drugs and narcotics	Fodder Crops	Miscellaneous non-food crops	Total non-food crops	Total area under crops	Districts
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(2)
1	मुंबई	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	Mumbai
2	मुंबई उपनगर	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	Mumbai Suburban
3	ठाणे	628.00	0.00	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	Thane
4	पालघर	1,530.00	0.00	--	--	--	--	2.00	--	--	--	--	--	--	Palghar
5	रायगड	1,329.00	0.00	--	--	--	--	2.00	--	--	--	--	--	--	Raigad
6	रतागिरी	963.00	0.00	--	--	--	--	2.00	--	--	--	--	--	--	Ratnagiri
7	सिंधुदुर्ग	708.00	0.00	--	--	--	--	15.00	--	--	--	--	--	--	Sindhudurg
8	नाशिक	5,342.00	153.50	--	--	--	--	1,008.00	624.00	--	--	--	--	--	Nashik
9	धुळे	3,611.00	29.24	--	--	--	--	549.00	2,179.00	--	--	--	--	--	Dhule
10	नंदुरबार	2,373.00	154.80	--	--	--	--	312.00	1,111.00	--	--	--	--	--	Nandurbar
11	जळगाव	4,834.00	100.10	--	--	--	--	409.00	5,035.00	--	--	--	--	--	Jalgaon
12	अहमदागर	9,562.00	1,345.00	--	--	--	--	724.00	1,299.00	--	--	--	--	--	Ahmednagar
13	पुणे	4,927.00	1,417.00	--	--	--	--	473.00	--	--	--	--	--	--	Pune
14	सातारा	4,017.00	824.90	--	--	--	--	1,088.00	0.21	--	--	--	--	--	Satara
15	सांगली	3,212.00	899.20	--	--	--	--	711.00	1.78	--	--	--	--	--	Sangli
16	सोलापूर	7,915.00	1,900.00	--	--	--	--	597.00	1.63	--	--	--	--	--	Solapur
17	कोल्हापूर	1,635.00	1,493.00	--	--	--	--	909.00	--	--	--	--	--	--	Kolhapur
18	औरंगाबाद	2,728.00	263.40	--	--	--	--	234.00	3,854.00	--	--	--	--	--	Aurangabad

तक्ता क्र. / Table No.12.9 contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(2)
19	जालना	2,388.00	377.70	--	--	--	--	1,378.00	3,027.00	--	--	--	--	--	Jalna
20	परभणी	2,519.00	457.00	--	--	--	--	2,490.00	1,999.00	--	--	--	--	--	Parbhani
21	हिंगोली	2,833.00	112.00	--	--	--	--	2,223.00	837.00	--	--	--	--	--	Hingoli
22	बीड	2,520.00	496.90	--	--	--	--	2,256.00	3,775.00	--	--	--	--	--	Beed
23	नांदेड	4,272.00	233.00	--	--	--	--	3,602.00	2,409.00	--	--	--	--	--	Nanded
24	उस्मानाबाद	3,689.00	572.00	--	--	--	--	2,508.00	163.00	--	--	--	--	--	Osmanabad
25	लातूर	4,129.00	622.00	--	--	--	--	4,540.00	58.60	--	--	--	--	--	Latur
26	बुलढाणा	3,314.00	3.11	--	--	--	--	4,087.00	1,779.00	--	--	--	--	--	Buldhana
27	अकोला	2,306.00	0.20	--	--	--	--	2,157.00	1,688.00	--	--	--	--	--	Akola
28	वाशिम	1,720.00	1.83	--	--	--	--	3,072.00	197.00	--	--	--	--	--	Washim
29	अमरावती	2,926.00	2.54	--	--	--	--	2,936.00	2,096.00	--	--	--	--	--	Amravati
30	यवतमाळ	2,981.00	38.26	--	--	--	--	2,849.00	4,595.00	--	--	--	--	--	Yavatmal
31	वर्धा	1,281.00	25.05	--	--	--	--	1,195.00	2,430.00	--	--	--	--	--	Wardha
32	नागपूर	3,542.00	47.57	--	--	--	--	1,359.00	1,426.00	--	--	--	--	--	Nagpur
33	भंडारा	2,337.00	42.08	--	--	--	--	77.00	0.04	--	--	--	--	--	Bhandara
34	गोंदिया	1,758.00	15.28	--	--	--	--	31.00	-	--	--	--	--	--	Gondiya
35	चंद्रपूर	2,591.00	0.64	--	--	--	--	762.00	1,533.00	--	--	--	--	--	Chandrapur
36	गडचिरोली	1,875.00	0.15	--	--	--	--	20.00	69.00	--	--	--	--	--	Gadchiroli
	महाराष्ट्र राज्य	1,04,295.00	11,627.45	--	--	--	--	44,577.00	42,187.26	--	--	--	--	--	Maharashtra State

आधार :- कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source :- Commissionerate of Agriculture, Maharashtra State, Pune.

12. शेती / AGRICULTURE

तक्ता क्रमांक / TABLE No.12.10

महाराष्ट्र राज्यातील प्रमुख पिकाखालील क्षेत्राचे निर्देशांक / Index numbers of area of Principal Crops in Maharashtra State
2018-19

(पायाभूत काळ १९६९-७० त्रैवार्षिक =१०० / Base 1969-70 Triennium =100)

अ. क्र. Sr.No	वस्तू	1960-61	1965-66	1970-71	1975-76	1980-81	1985-86	1990-91	1995-96	1999-00	2000-01	2001-02	2018-19	Commodity
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(2)
1	अन्नधान्ये-													I. FOOD-GRAINS
(a)	तृणधान्ये-													(a) Cereals-
1	तांदूळ	97.7	99.3	101.4	106.4	113.0	115.8	118.9	103.2	114.3	113.6	113.8	110.1	Rice
2	गहू	108.6	99.8	97.3	140.1	129.3	105.6	104.6	69.0	125.7	90.4	93.0	100.0	Wheat
3	खरीप ज्वारी	100.9	103.1	100.5	108.9	118.7	114.1	109.0	72.8	76.0	75.7	70.5	21.0	Kharif Jawar
4	रब्बी ज्वारी	114.1	105.5	96.7	101.2	105.1	114.4	109.3	98.2	100.0	97.2	102.5	58.3	Rabi Jawar
5	एकूण ज्वारी	108.4	104.4	98.3	104.6	111.0	114.2	109.2	86.4	89.5	87.8	88.6	42.1	Total Jawar
6	बाजरी	79.3	88.7	98.9	87.7	82.9	82.6	93.5	105.1	84.2	87.3	67.9	29.6	Bajri
7	बार्ली	113.3	76.7	186.7	293.4	296.7	306.6	75.0	2.9	46.2	29.7	36.3	N.A.	Barley
8	मका	60.6	95.5	103.2	135.5	164.9	174.0	244.1	254.4	636.9	744.1	737.8	2096.1	Maize
9	नाचणी	108.2	108.9	89.6	99.0	104.3	104.4	97.7	66.8	73.7	72.9	71.0	37.8	Ragi
10	कोद्रा	119.8	102.9	71.4	74.9	85.6	76.2	69.0	26.3	31.0	27.8	22.7	N.A.	Kodra
11	इतर तृणधान्ये	104.1	94.2	87.3	100.0	100.3	86.7	51.3	45.4	53.3	102.0	58.8	43.2	Other Cereals
	एकूण तृणधान्ये	101.1	100.2	98.4	104.2	107.1	107.1	106.2	89.5	95.7	93.7	89.7	61.3	Total-Cereals
(b)	कडधान्ये-													(b) Pulses-
	हरभरा	115.3	89.6	89.0	128.0	123.1	153.1	192.8	166.1	267.4	193.9	216.9	485.9	Gram
	तूर	86.1	91.6	101.8	109.7	114.7	122.8	163.6	149.4	169.1	178.0	165.2	204.9	Tur
	इतर कडधान्ये	84.5	86.8	97.1	106.8	90.5	93.6	94.0	96.6	97.3	106.4	96.2	62.4	Other Pulses
	एकूण कडधान्ये	89.0	88.3	97.1	110.3	106.2	108.2	123.3	120.8	136.5	134.7	128.2	151.5	Total-Pulses
	एकूण अन्नधान्ये		97.8	98.1	105.4	106.9	107.3	109.7	95.7	103.9	101.9	97.5	79.4	Total-Food-grains

तक्ता क्र. / Table No.12.10 contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(2)	
II	अन्नधान्येत्तर-													II. NON-FOOD-GRAINS	
(a)	गळिताची धान्ये-													(a) Oil Seeds	
1	भुईमूग	118.3	122.1	98.8	93.4	91.0	77.5	96.3	73.9	59.1	53.6	46.9	26.7	Groundnut	
2	तीळ	78.9	77.7	76.2	93.3	117.9	139.9	177.5	121.3	80.1	84.3	72.5	24.1	Sesame	
3	मोहरी, राई आणि जवस	124.7	98.0	104.5	158.8	132.6	132.2	123.2	61.7	56.6	41.0	42.5	6.7	Rape, Mustard and Linseed	
4	एरंड	143.2	116.2	75.7	119.5	124.8	111.5	146.0	49.3	292.0	480.5	315.9	332.7	Castor-Seed	
5	सुर्यफुल	..	..	..	..	..	..	..	..	666.5	518.4	N.A.	N.A.	N.A.	Sunflower
	एकूण गळितांची धान्ये	114.3	112.8	96.7	103.2	100.8	90.2	110.8	112.6	62.1	56.9	50.3	24.3	Total Oil Seeds	
(b)	तंतू पिके-													(b) Fibres	
1	कापूस	91.1	99.0	100.3	84.1	97.2	100.4	99.5	117.1	118.6	112.2	113.2	153.8	Cotton	
2	अंबाडी	86.5	96.7	84.8	115.9	113.1	99.8	66.3	29.3	50.1	43.2	40.9	N.A.	Mesta	
	एकूण तंतू पिके	91.0	99.0	99.9	84.8	97.6	100.4	98.8	115.0	117.2	110.7	111.6	150.5	Total-Fibres	
(c)	संकीर्ण-													(c) Miscellaneous	
1	ऊस	80.2	86.2	108.4	148.4	166.1	172.5	288.6	200.7	383.6	387.0	375.9	755.9	Sugarcane	
2	तंबाखू	209.1	109.1	95.9	92.0	98.6	82.0	83.7	43.2	76.2	67.1	51.4	3.8	Tobacco	
3	बटाटे	138.1	127.1	94.1	92.5	90.1	97.1	106.2	126.0	133.4	134.3	142.8	N.A.	Potato	
4	मिरची	98.3	99.5	91.6	90.2	93.9	89.2	80.4	78.3	65.5	68.5	66.3	N.A.	Chillies	
	एकूण संकीर्ण	93.8	94.8	99.5	116.8	126.7	127.1	176.0	153.0	212.7	215.4	209.0	343.5	Total Miscellaneous	
	एकूण अन्नधान्येत्तर	97.9	102.6	99.0	92.6	100.7	99.5	108.2	118.0	108.6	103.2	101.4	128.9	Total-Non-Food-grains	
	सर्व पिके	98.5	99.0	98.3	102.2	105.3	105.3	109.3	101.1	105.1	102.2	98.5	91.9	All Commodities	

आधार :- कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source :- Commissionerate of Agriculture, Maharashtra State, Pune.

12. शेती / AGRICULTURE

तक्ता क्रमांक / TABLE No.12.11

महाराष्ट्र राज्यातील प्रमुख पिकांच्या सरासरी उत्पादनांचे निर्देशांक / Index numbers of average yield of Principal Crops in Maharashtra State
2018-19

(पायाभूत काळ १९६९-७० त्रैवार्षिक =१०० / Base 1969-70 Triennium =100)

अ. क्र. Sr. No (1)	वस्तू (2)	1960-61 (3)	1965-66 (4)	1970-71 (5)	1975-76 (6)	1990-91 (7)	1995-96 (8)	1999-00 (9)	2000-01 (10)	2001-02 (11)	2002-03 (12)	2014-15 (13)	2015-16 (14)	2016-17 (15)	2017-18 (16)	2018-19 (17)	Commodity (2)
I	अन्नधान्ये-																I. FOOD-GRAINS
(a)	तृणधान्ये-																(a) Cereals-
1	तांदूळ	102.6	65.2	119.8	157.2	124.9	116.7	163.9	124.3	170.5	118.5	133.4	117.4	227.2	128.2	152.3	Rice
2	गहू	96.0	73.0	117.8	222.8	183.3	146.2	297.4	273.0	301.6	281.3	135.1	101.4	378.1	190.8	172.4	Wheat
3	खरीप ज्वारी	127.8	65.1	51.7	120.7	149.7	135.5	195.7	185.7	172.2	208.9	--	--	140.8	92.3	77.3	Kharif Jawar
4	रब्बी ज्वारी	123.6	75.9	48.3	84.2	106.9	122.3	150.2	114.0	124.9	107.6	--	--	148.8	130.4	82.5	Rabi Jawar
5	एकूण ज्वारी	124.0	69.9	50.5	105.4	133.1	122.8	166.9	144.5	140.5	149.2	43.1	24.6	129.6	92.2	65.6	Total Jawar
6	बाजरी	97.0	65.6	131.1	100.4	106.0	128.0	211.8	195.9	192.6	240.3	74.5	46.1	309.9	193.8	124.4	Bajri
7	बार्ली	83.1	107.4	75.6	65.6	143.0	65.4	134.9	133.5	140.4	128.7	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	Barley
8	मका	99.5	88.8	79.6	205.5	116.0	88.0	219.2	131.3	256.6	285.5	1,844.6	1,390.7	450.6	173.2	112.4	Maize
9	नाचणी	100.2	66.3	115.6	121.0	152.9	108.0	145.3	112.3	162.9	115.1	56.3	43.9	162.1	119.4	121.4	Ragi
10	कोद्रा	92.2	87.1	96.4	98.3	95.2	123.5	129.1	131.5	126.1	128.7	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	Kodra
11	इतर तृणधान्ये	94.9	86.6	91.2	107.4	110.9	166.7	182.7	169.8	172.0	127.1	70.8	47.3	238.7	145.5	116.7	Other Cereals
	एकूण तृणधान्ये	111.8	68.7	88.2	135.7	133.8	123.0	189.6	156.1	176.6	168.4	98.5	73.1	257.1	138.4	121.4	Total-Cereals
(b)	कडधान्ये-																(b) Pulses-
	हरभरा	113.1	85.6	94.6	137.2	130.3	141.2	218.3	176.0	202.1	191.1	661.4	472.4	341.3	246.0	221.2	Gram
	तूर	181.8	90.4	89.0	124.2	121.3	101.9	171.6	123.9	155.9	150.9	88.8	111.7	299.4	158.9	115.6	Tur
	इतर कडधान्ये	107.1	89.3	77.1	127.2	106.6	169.2	178.4	137.9	160.5	191.1	15.1	19.3	219.1	42.9	170.0	Other Pulses
	एकूण कडधान्ये	139.0	89.3	84.4	127.3	116.3	125.1	184.1	137.0	166.2	171.0	144.6	131.3	303.4	179.0	156.0	Total-Pulses
	एकूण अन्नधान्ये	116.4	72.2	87.5	134.1	130.6	123.6	188.2	151.1	173.9	169.1	107.6	84.7	272.2	153.1	134.4	Total-Food-grains
II	अन्नधान्येतर-																II. NON-FOOD-GRAINS
(a)	गळिताची धान्ये-																(a) Oil Seeds
1	भुईमूग	107.7	61.7	94.5	118.1	138.9	141.0	154.3	139.6	167.0	157.5	61.5	54.2	172.6	153.3	126.6	Groundnut
2	तीळ	113.2	110.0	73.8	106.3	123.0	133.7	154.9	113.1	162.8	156.9	12.2	12.2	119.4	109.8	86.7	Sesamum

तक्ता क्र. / Table No.12.11 contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(2)
3	मोहरी,राई आणि जवस	131.4	102.3	90.3	111.8	115.5	118.7	162.5	131.5	163.7	127.1	9.0	6.5	202.4	56.4	165.4	Rape, Mustard and Linseed.
4	एरंड	104.7	71.7	132.1	167.4	173.7	118.4	159.8	149.2	163.6	143.2	525.6	375.5	191.1	87.7	108.3	Castor-Seed
5	सुर्यफुल	..	..	..	..	..	96.6	81.5				88.4	88.4		195.5	29.6	Sunflower
	एकूण गळितांची धान्ये	109.4	65.7	93.2	116.8	135.5	194.7	154.8	136.7	166.4	156.1	56.1	50.0	170.8	158.1	128.3	Total Oil Seeds
(b)	तंतू पिके-																(b) Fibres
1	कापूस	134.7	77.9	35.4	68.0	110.2	164.7	191.6	117.9	174.3	186.5	245.2	287.1	513.7	252.5	281.7	Cotton
2	अंबाडी	158.6	100.3	54.7	99.9	140.8	91.1	83.4	83.2	83.1	83.8	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	Mesta
	एकूण तंतू पिके	134.8	78.0	35.5	68.2	110.3	164.6	191.5	117.8	174.2	186.4	244.2	286.1	523.1	252.5	281.7	Total-Fibres
(c)	संकीर्ण-																(c) Miscellaneous
1	ऊस	101.5	91.4	106.6	105.2	103.3	91.3	97.5	90.2	84.5	80.5	345.1	261.0	92.7	913.1	76.5	Sugarcane
2	तंबाखू	122.5	122.2	112.9	110.0	184.0	179.2	300.6	288.6	267.6	352.7	30.98	N.A.	345.7	N.A.	300.6	Tobacco
3	बटाटे	108.6	69.5	105.5	144.4	117.7	85.3	109.4	110.6	110.6	110.2	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	Potato
4	मिरची	100.5	94.3	75.9	99.3	86.0	106.1	99.8	98.1	98.0	91.0	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	Chillies
	एकूण संकीर्ण	101.9	92.3	103.2	105.1	102.6	91.8	98.0	90.8	85.2	81.3	317.4	240.0	92.8	913.0	76.5	Total Miscellaneous
	एकूण अन्नधान्येतर	110.3	81.9	83.4	102.4	107.8	112.8	110.7	95.9	98.1	94.5	251.5	204.1	148.4	793.6	101.9	Total-Non- Food-grains.
	सर्व पिके	113.8	76.5	87.9	119.2	119.2	117.3	139.7	116.2	126.0	122.3	175.7	141.2	194.5	575.0	110.4	All Commodities

आधार :- कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source :- Commissionerate of Agriculture, Maharashtra State, Pune.

12. शेती / AGRICULTURE
तक्ता क्रमांक / TABLE No.12.12
जिल्हावार बांधबंदिस्ती केलेली जमीन/ Area bounded in each District
(2018-19)

(क्षेत्र हजार हेक्टरात / Area in thousand hectares)

बांधबंदिस्ती केलेली जमीन / Area bounded														
अ. क्र.	जिल्हे	2000-01	2001-02	2002-03	2003-04	2004-05	2005-06	2006-07	2007-08	2008-09	2009-10	2010-11	2018-19	Districts
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(2)
1	मुंबई													Mumbai
2	मुंबई उपनगर													Mumbai Suburban
3	ठाणे	0.06	0.17	...	...	...	...	...	...	0.04	0.04	0.05	0.00	Thane
4	पालघर												0.00	Palghar
5	रायगड	...	...	...	...	...	...	0.01	...	0.01	0.01	0.01	0.00	Raigad
6	रत्नागिरी	...	0.05	...	...	...	...	...	...	0.02	0	0.01	0.00	Ratnagiri
7	सिंधुदुर्ग	...	...	...	...	...	...	...	...	0.01	0	0.01	0.00	Sindhudurg
8	नाशिक	...	...	...	...	...	...	...	...	0.01	0.03	0.04	4.38	Nashik
9	धुळे	...	0.01	...	...	...	...	0.14	0.21	0.03	0.02	0.03	6.53	Dhule
10	नंदुरबार	...	...	...	...	...	...	0.01	0.42	0.03	0.02	0.04	0.08	Nandurbar
11	जळगाव	0.02	0.15	0.11	...	0.03	0.04	0.13	1.26	0.03	0.02	0.03	0.39	Jalgaon
12	अहमदनगर	...	...	...	3.36	85.98	32.47	1.68	3.81	0.08	0.03	0.05	19.20	Ahmednagar
13	पुणे	...	...	...	...	0.03	5.64	0.27	0.37	4	0.01	0.04	1.47	Pune
14	सातारा	...	...	...	...	...	...	0.03	1.43	0.06	0.02	0.08	2.93	Satara
15	सांगली	...	...	...	...	...	3.28	1.95	6.93	0.04	0.03	0.09	26.16	Sangli
16	सोलापूर	0.2	0.23	...	4.13	138.9	148.94	1.16	5.45	0.07	0.03	0.05	79.02	Solapur
17	कोल्हापूर	...	...	...	...	...	...	...	...	0.03	0.02	0.04	0.00	Kolhapur
18	औरंगाबाद	0.36	2.08	3.01	5.74	8.52	10.46	3.79	5.32	0.04	0.04	0.03	18.68	Aurangabad
19	जालना	2.27	3.88	4.62	8.18	14.34	0.79	21.1	80.44	0.04	0.04	0.05	6.23	Jalna
20	परभणी	0.32	1.47	2.13	6.98	13.85	17.45	8.54	6.17	0.05	0.03	0.03	9.92	Parbhani
21	हिंगोली	0.32	1.47	2.13	6.98	13.85	17.45	8.54	6.17				8.13	Hingoli
22	बीड	0.04	0.7	1.35	3.01	5.55	16.53	1.27	13.68	0.03	0.02	0.02	24.90	Beed

तक्ता क्र. / Table No.12.12 contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(2)
23	नांदेड	2.24	4.81	3.41	2.23	2.91	10.92	8.92	5.09	0.03	0.05	0.04	27.58	Nanded
24	उस्मानाबाद	0.51	1.77	5.69	56.57	3.32	39.61	11.47	25.73	0.03	0.03	0.02	27.97	Osmanabad
25	लातूर	0.8	0.85	3.38	23.59	46.16	36.22	56.08	104.33	0.03	0.02	0.02	31.20	Latur
26	बुलढाणा	0.73	1.01	0.32	0.19	0.01	2.2	6.28	17.5	0.07	0.05	0.02	40.06	Buldhana
27	अकोला	1.59	3.46	3.65	8.99	11.66	15.19	11.01	36.64	0.05	0.02	0.03	7.75	Akola
28	वाशिम	0.32	1.47	2.13	6.98	13.85	17.45	8.54	16.34	0.05	0.04	0.03	25.40	Washim
29	अमरावती	0.63	0.42	0.65	0.34	0.32	0.19	0.06	4.78	0.05	0.05	0.02	4.90	Amravati
30	यवतमाळ	0.69	0.48	0.88	1.25	3.41	2.76	7.84	21.65	0.07	0.05	0.01	1.90	Yavatmal
31	वर्धा	0.7	0.13	0.01	3.79	4.34	4.92	4.1	5.43	0.05	0.03	0.02	0.00	Wardha
32	नागपूर	0.26	0.48	0.77	0.79	1.01	0.22	0.5	1.47	0.02	0.03	0.04	3.53	Nagpur
33	भंडारा	...	...	...	...	...	...	...	...	0	0.01	0.01	0.00	Bhandara
34	गोंदिया	0.32	1.47	2.13	6.98	13.85	17.45	8.54	0	0.01	0.01	0.02	0.00	Gondiya
35	चंद्रपूर	...	0.01	0.07	0.04	0.06	0.05	...	0.79	0.03	0.01	0.02	6.20	Chandrapur
36	गडचिरोली	...	...	...	...	...	...	...	...	0.03	0.01	0.01	0.00	Gadchiroli
	महाराष्ट्र राज्य	12.36	24.46	35.34	139.11	702.23	362.4	152.93	407.69	1.21	0.85	1.08	394.79	Maharashtra State

आधार :- कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source :- Commissionerate of Agriculture, Maharashtra State, Pune.

12. शेती / AGRICULTURE
तक्ता क्रमांक / TABLE No.12.13
वहितीची खाती आणि त्यांचे क्षेत्र / Number of operational Holdings and area operated
(कृषी गणना २०१५-१६ / Agricultural Census, 2015-16)

(क्षेत्र हेक्टरात / Area in hectare)

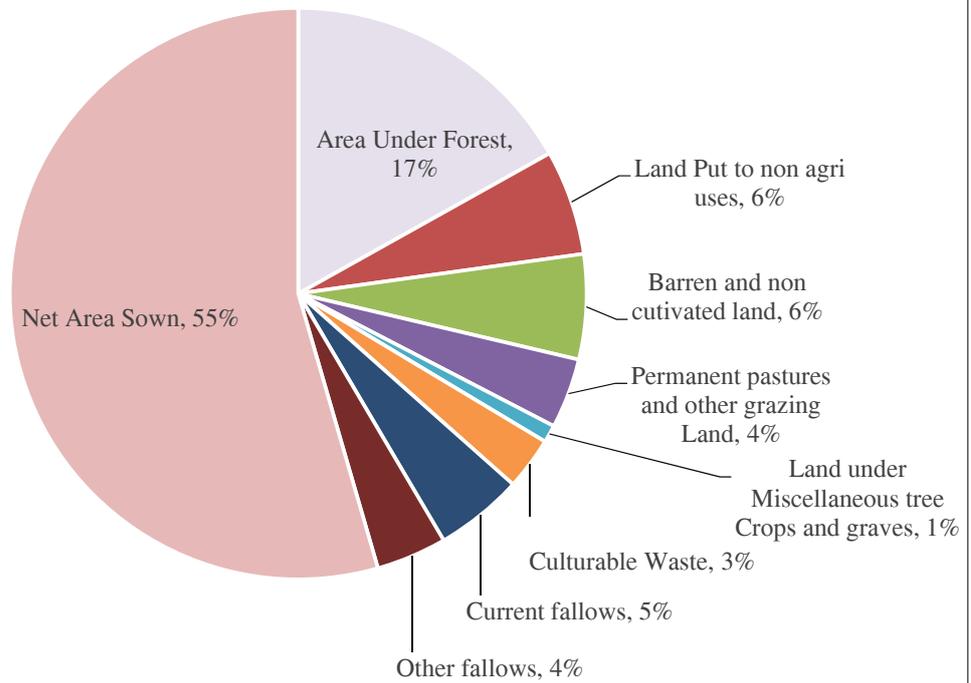
अ. क्र. Sr.No	जिल्हे	व्यक्तिगत खाती		संयुक्त खाती		संस्थागत खाती		एकूण खाती		Districts
		Individual Holdings		Joint Holdings		Institutional Holdings		All Holdings		
		संख्या	क्षेत्र	संख्या	क्षेत्र	संख्या	क्षेत्र	संख्या	क्षेत्र	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(2)
1	मुंबई	--	--	--	--	--	--	--	--	Mumbai
2	मुंबई उपनगर	--	--	--	--	--	--	--	--	Mumbai Suburban
3	ठाणे					61	175	1,44,736	1,75,360	Thane
4	पालघर					373	1,780	1,47,149	2,26,557	Palghar
5	रायगड					841	1,609	3,51,279	3,58,180	Raigad
6	रत्नागिरी					493	1,108	5,16,989	5,97,729	Ratnagiri
7	सिंधुदुर्ग					1,409	3,282	3,25,991	3,03,373	Sindhudurg
8	नाशिक					1,502	4,706	7,09,751	10,38,279	Nashik
9	धुळे					108	647	2,60,776	4,36,674	Dhule
10	नंदुरबार					472	2,430	1,66,067	3,05,076	Nandurbar
11	जळगाव					975	2,385	4,78,904	7,81,338	Jalgaon
12	अहमदनगर					2,333	12,654	10,78,983	13,00,028	Ahmednagar
13	पुणे					1,750	7,870	8,29,328	10,51,835	Pune
14	सातारा					2,840	6,247	9,03,900	7,00,632	Satara
15	सांगली					1,434	3,531	5,52,328	6,84,140	Sangli
16	सोलापूर					1,157	7,039	7,77,441	12,72,412	Solapur
17	कोल्हापूर					3,055	4,569	6,60,676	4,88,023	Kolhapur
18	औरंगाबाद					134	633	5,85,765	7,47,435	Aurangabad
19	जालना					408	2,439	4,77,252	6,41,148	Jalna
20	परभणी		N.A.			243	4,152	3,94,463	5,69,485	Parbhani
21	हिंगोली					170	785	2,45,969	3,72,088	Hingoli
22	बीड					329	2,009	7,58,468	8,85,213	Beed
23	नांदेड					377	2,667	6,46,749	8,39,806	Nanded
24	उस्मानाबाद					209	2,760	4,09,995	6,74,193	Osmanabad
25	लातूर					299	496	4,34,739	6,26,411	Latur
26	बुलढाणा					875	5,270	4,91,158	7,05,785	Buldhana
27	अकोला					1,443	7,493	2,73,898	4,31,493	Akola
28	वाशिम					421	2,551	2,35,456	3,82,841	Washim
29	अमरावती					1,560	6,233	4,70,205	7,66,341	Amravati
30	यवतमाळ					383	1,412	4,42,541	9,03,100	Yavatmal
31	वर्धा					955	4,231	2,20,063	4,52,303	Wardha
32	नागपूर					464	1,882	3,12,564	5,53,997	Nagpur
33	भंडारा					178	441	2,38,794	2,19,146	Bhandara
34	गोंदिया					132	339	2,58,273	2,09,381	Gondiya
35	चंद्रपूर					242	714	3,33,056	5,65,128	Chandrapur
36	गडचिरोली					90	204	1,51,733	2,41,452	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		1,44,98,678	1,93,06,582	7,59,046	10,93,408	27,715	1,06,442	1,52,85,439	2,05,06,432	Maharashtra State

टिप / Note : N.A. जिल्हानिहाय माहिती उपलब्ध नाही / Districtwise information is not available

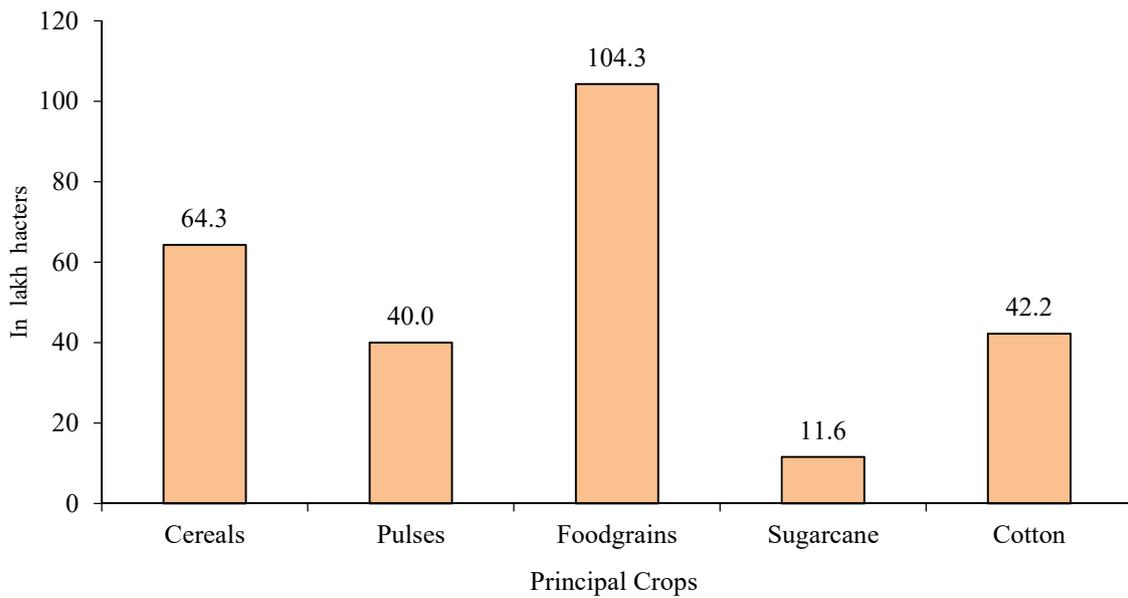
आधार : कृषि गणना, २०१५-१६, कृषि विभाग, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source : Agricultural Census, 2015-16, Department of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune.

Land Utilisation (2018-19)

Area Under Principal crops (2018-19)

१३. जलसिंचन

१३.१ विविध साधनांनुसार भिजलेले क्षेत्र, पीकवार सिंचनाखालील क्षेत्र व बागायती विहिरींची संख्या याबाबत माहिती या विभागात दिली आहे.

13. IRRIGATION

13.1 Data on irrigated area according to various sources, cropwise irrigated area and irrigation wells are presented in the tables in this section.

13. जलसिंचन / IRRIGATION
तक्ता क्रमांक / TABLE No. 13.1
सिंचनाच्या निरनिराळ्या साधनांनी भिजलेले क्षेत्र
Area irrigated by different sources of irrigation
(2000-01)

(क्षेत्र '०० हेक्टरात)
(Area in '00' Hectares)

अ. क्र. Sr. No	जिल्हे	सिंचनाखालील निव्वळ क्षेत्र / Net area Irrigated by			सिंचनाखालील एकूण स्थूल क्षेत्र Total gross area of Crops Irrigated	District
		भूपृष्ठीय सिंचन Surface irrigation	विहिरीद्वारे सिंचन Well irrigation	सिंचनाखालील एकूण निव्वळ क्षेत्र Total Net irrigated Area		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(2)
1	मुंबई शहर	--	--	--	--	Mumbai City
2	मुंबई उपनगर	--	--	--	--	Mumbai Suburban
3	ठाणे	54	138	192	213	Thane
4	रायगड	56	93	149	174	Raigad
5	रत्नागिरी	38	56	94	104	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	77	92	169	202	Sindhudurg
7	नाशिक	513	1,554	2,067	2,472	Nashik
8	धुळे	54	276	330	419	Dhule
9	नंदुरबार	30	431	461	493	Nandurbar
10	जळगाव	234	1,224	1,458	1,633	Jalgaon
11	अहमदनगर	922	2,688	3,610	3,939	Ahmednagar
12	पुणे	1,244	1,455	2,699	3,200	Pune
13	सातारा	652	1,134	1,786	2,316	Satara
14	सांगली	418	1,023	1,441	1,594	Sangli
15	सोलापूर	658	1,921	2,579	2,962	Solapur
16	कोल्हापूर	490	796	1,286	1,352	Kolhapur
17	औरंगाबाद	148	1,074	1,222	1,467	Aurangabad
18	जालना	82	498	580	920	Jalna
19	परभणी	138	293	431	645	Parbhani
20	हिंगोली	189	334	523	734	Hingoli
21	बीड	771	1,289	2,060	2,450	Beed
22	नांदेड	153	479	632	862	Nanded
23	उस्मानाबाद	188	888	1,076	1,333	Osmanabad
24	लातूर	121	478	599	652	Latur
25	बुलढाणा	44	351	395	466	Buldhana
26	अकोला	38	150	188	262	Akola
27	वाशिम	39	190	229	261	Washim
28	अमरावती	63	717	780	940	Amravati
29	यवतमाळ	73	445	518	598	Yavatmal
30	वर्धा	35	281	316	418	Wardha
31	नागपूर	487	603	1,090	1,340	Nagpur
32	भंडारा	706	208	914	1,203	Bhandara
33	गोंदिया	670	315	985	1,107	Gondiya
34	चंद्रपूर	315	754	1,069	1,184	Chandrapur
35	गडचिरोली	175	388	563	607	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		9,875	22,616	32,491	38,522	Maharashtra State

आधार :- कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे./

Source :- Commissioner of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune

13. जलसिंचन / IRRIGATION

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 13.2

जिल्हावार सिंचनाखालील स्थूल क्षेत्र व पिकांखालील स्थूल क्षेत्र
Gross area irrigated and gross cropped area
(2000-01)

(क्षेत्र '०० हेक्टरात)
(Area in '00' Hectares)

अ. क्र. Sr.No	जिल्हे	एकूण पिकांखालील क्षेत्र Gross cropped area	एकूण सिंचित क्षेत्र Gross Irrigated area	राज्याच्या एकूण क्षेत्राशी टक्केवारी Percentage to State Total	निव्वळ सिंचित क्षेत्र Net Irrigated area	पिकांखालील क्षेत्राशी स्थूल सिंचित क्षेत्राची टक्केवारी Percentage of gross irrigated area to cropped area	सिंचन क्षमता Irrigation Intensity स्थूल सिंचित क्षेत्र x 100 Gross Irrigated area x 100 निव्वळ सिंचित क्षेत्र Net irrigated area	District
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
1	मुंबई शहर	..	..	..	..	..	..	Mumbai City
2	मुंबई उपनगर	..	..	..	..	..	..	Mumbai Suburban
3	ठाणे	4,006	213	0.55	192	5.32	110.94	Thane
4	रायगड	2,333	174	0.45	149	7.46	116.78	Raigad
5	रत्नागिरी	3,095	104	0.27	94	3.36	110.64	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	1,484	202	0.52	169	13.61	119.53	Sindhudurg
7	नाशिक	9,125	2,472	6.42	2,067	27.09	119.59	Nashik
8	धुळे	3,996	419	1.09	330	10.49	126.97	Dhule
9	नंदुरबार	3,340	493	1.28	461	14.76	106.94	Nandurbar
10	जळगाव	9,738	1,633	4.24	1,458	16.77	112.00	Jalgaon
11	अहमदनगर	13,950	3,939	10.23	3,610	28.24	109.11	Ahmednagar
12	पुणे	11,730	3,200	8.31	2,699	27.28	118.56	Pune
13	सातारा	7,205	2,316	6.01	1,786	32.14	129.68	Satara
14	सांगली	8,029	1,594	4.14	1,441	19.85	110.62	Sangli
15	सोलापूर	11,742	2,962	7.69	2,579	25.23	114.85	Solapur
16	कोल्हापूर	5,680	1,352	3.51	1,286	23.80	105.13	Kolhapur
17	औरंगाबाद	8,522	1,467	3.81	1,222	17.21	120.05	Aurangabad
18	जालना	7,332	920	2.39	580	12.55	158.62	Jalna
19	परभणी	7,456	645	1.67	431	8.65	149.65	Parbhani
20	हिंगोली	4,892	734	1.91	523	15.00	140.34	Hingoli
21	बीड	9,983	2,450	6.36	2,060	24.54	118.93	Beed
22	नांदेड	8,366	862	2.24	632	10.30	136.39	Nanded
23	उस्मानाबाद	8,139	1,333	3.46	1,076	16.38	123.88	Osmanabad
24	लातूर	7,093	652	1.69	599	9.19	108.85	Latur
25	बुलढाणा	7,624	466	1.21	395	6.11	117.97	Buldhana
26	अकोला	5,160	262	0.68	188	5.08	139.36	Akola
27	वाशिम	4,790	261	0.68	229	5.45	113.97	Washim
28	अमरावती	9,564	940	2.44	780	9.83	120.51	Amravati
29	यवतमाळ	9,655	598	1.55	518	6.19	115.44	Yavatmal
30	वर्धा	4,415	418	1.09	316	9.47	132.28	Wardha
31	नागपूर	6,152	1,340	3.48	1,090	21.78	122.94	Nagpur
32	भंडारा	2,270	1,203	3.12	914	53.00	131.62	Bhandara
33	गोंदिया	2,232	1,107	2.87	985	49.60	112.39	Gondiya
34	चंद्रपूर	5,121	1,184	3.07	1,069	23.12	110.76	Chandrapur
35	गडचिरोली	1,966	607	1.58	563	30.87	107.82	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		2,16,185	38,522	100.00	32,491	17.82	118.56	Maharashtra State

आधार : कृषि आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, पुणे / Source - Commissioner of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune

**13. जलसिंचन /
तक्ता क्रमांक /
विविध पिकांखालील सिंचित क्षेत्र/
(2000)**

अ. क्र. Sr.No	जिल्हे	तांदुळ Rice	गहू Wheat	ज्वारी Jowar	बाजरी Bajri	बार्ली Barley	मका Maize	नाचणी Ragi	हरभरा Gram
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)
1	मुंबई शहर	..	..	..	..	..	..	..	..
2	मुंबई उपनगर	..	..	..	..	..	..	..	..
3	ठाणे	24	1	0	0	0	0	0	22
4	रायगड	83	0	0	0	0	0	0	3
5	रत्नागिरी	4	0	0	0	0	0	0	0
6	सिंधुदुर्ग	44	0	0	0	0	0	0	0
7	नाशिक	34	394	79	141	0	39	0	219
8	धुळे	13	88	5	0	0	9	0	43
9	नंदुरबार	5	61	24	0	0	1	0	38
10	जळगाव	5	226	175	0	0	2	0	181
11	अहमदनगर	8	795	789	271	0	83	0	188
12	पुणे	28	358	640	124	0	82	0	148
13	सातारा	144	285	579	211	0	34	0	47
14	सांगली	34	153	316	44	0	46	0	93
15	सोलापूर	15	365	792	72	0	96	0	101
16	कोल्हापूर	32	45	0	0	0	7	0	32
17	औरंगाबाद	6	203	496	2	0	56	0	157
18	जालना	5	215	161	25	0	11	0	80
19	परभणी	22	160	21	0	0	6	0	66
20	हिंगोली	15	278	15	0	0	0	0	32
21	बीड	18	342	647	56	0	20	0	123
22	नांदेड	55	194	42	0	0	1	0	104
23	उस्मानाबाद	68	151	437	0	0	2	0	129
24	लातूर	0	109	6	0	0	9	0	37
25	बुलढाणा	2	182	0	0	0	5	0	62
26	अकोला	0	75	0	10	0	0	0	49
27	वाशिम	0	106	0	0	0	0	0	21
28	अमरावती	0	114	0	0	0	1	0	52
29	यवतमाळ	1	153	0	0	0	0	0	73
30	वर्धा	0	145	0	0	0	1	0	52
31	नागपूर	188	305	0	0	0	0	0	105
32	भंडारा	959	81	0	0	0	0	0	13
33	गोंदिया	988	35	0	0	0	0	0	17
34	चंद्रपूर	858	99	0	0	0	0	0	15
35	गडचिरोली	562	5	0	0	0	0	0	0
	महाराष्ट्र राज्य	4,220	5,723	5,224	956	0	511	0	2,302

आधार: कृषि आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

IRRIGATION

TABLE No. 13.3

Irrigated area under different crops

-01)

(क्षेत्र '०० हेक्टरात /Area in '00' Hectares)									
तूर Tur	मिरची Chillies	ऊस Sugarcane	एकूण अन्न पिके All Food Crops	कापूस Cotton	भूईमूग Groundnut	तंबाखू Tobacco	सर्व अन्नोत्तर पिके All Non- Food Crops	सिंचनाखालील एकूण क्षेत्र Total irrigated area (gross)	District
(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)	(19)	(2)
-	-	-	-	-	-	-	-	-	Mumbai City
-	-	-	-	-	-	-	-	-	Mumbai Suburban
3	4	0	181	0	2	0	32	213	Thane
3	3	0	141	0	2	0	33	174	Raigad
1	2	0	59	0	6	0	45	104	Ratnagiri
0	4	0	78	0	35	0	124	202	Sindhudurg
0	36	311	2,253	19	50	0	219	2,472	Nashik
0	29	62	319	88	9	0	100	419	Dhule
0	52	88	374	78	33	0	119	493	Nandurbar
0	44	158	1,350	169	49	0	283	1,633	Jalgaon
51	24	816	3,485	43	160	0	454	3,939	Ahmednagar
21	42	595	2,822	6	78	0	378	3,200	Pune
16	11	470	2,099	37	63	1	447	2,316	Satara
10	32	540	1,455	33	50	2	217	1,594	Sangli
0	33	744	2,515	48	170	0	149	2,962	Solapur
0	53	968	1,222	1	23	7	130	1,352	Kolhapur
0	38	205	1,335	45	12	0	132	1,467	Aurangabad
0	23	163	776	76	18	0	144	920	Jalna
0	15	131	578	33	44	0	127	645	Parbhani
0	8	159	604	41	43	0	130	734	Hingoli
72	51	365	1,915	195	57	0	535	2,450	Beed
0	83	171	753	0	69	0	109	862	Nanded
0	25	285	1,203	0	48	0	130	1,333	Osmanabad
0	26	312	591	2	21	1	61	652	Latur
0	45	12	414	12	23	0	52	466	Buldhana
0	12	8	228	5	14	0	34	262	Akola
0	6	33	246	6	5	0	15	261	Washim
0	45	44	906	14	2	0	34	940	Amravati
0	26	77	480	58	52	0	118	598	Yavatmal
3	12	46	404	4	5	0	14	418	Wardha
0	177	11	1,303	0	5	0	37	1,340	Nagpur
0	23	20	1,193	0	3	0	10	1,203	Bhandara
0	8	7	1,103	0	1	0	5	1,108	Gondiya
0	95	0	1,170	0	1	0	13	1,183	Chandrapur
0	22	0	603	0	3	0	4	607	Gadchiroli
180	1,109	6,801	34,088	1,013	1,156	11	4,434	38,522	Maharashtra State

Source.-- Commissioner of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune.

13. जलसिंचन / IRRIGATION
तक्ता क्रमांक / TABLE No.13.4
एकूण बागायती विहीरींची संख्या / Total Number of Irrigation Wells
कृषि गणना / Agriculture Census
(2010-11)

अ. क्र. Sr.No	जिल्हे (2)	विहीरींची संख्या / Number of wells			एकूण Total (5)	Districts (2)
		वापरात असलेल्या In use (3)	वापरात नसलेल्या Not in use (4)			
1	मुंबई शहर	0	0	0	Mumbai City	
2	मुंबई उपनगर	0	0	0	Mumbai Suburban	
3	ठाणे	4,236	0	4,236	Thane	
4	रायगड	8,193	7	8,200	Raigad	
5	रत्नागिरी	3,485	304	3,789	Ratinagiri	
6	सिंधुदुर्ग	2,982	1,750	4,732	Sindhudurg	
7	नाशिक	6,06,530	2,971	6,09,501	Nasik	
8	धुळे	6,183	734	6,917	Dhule	
9	नंदुरबार	14,681	78	14,759	Nandurbar	
10	जळगाव	44,052	983	45,035	Jalgaon	
11	अहमदनगर	1,19,053	2,203	1,21,256	Ahmednagar	
12	पुणे	1,72,012	369	1,72,381	Pune	
13	सातारा	1,14,927	406	1,15,333	Solapur	
14	सांगली	93,680	1,444	95,124	Satara	
15	सोलापूर	1,40,410	2,268	1,42,678	Sangli	
16	कोल्हापूर	25,318	391	25,709	Kolhapur	
17	औरंगाबाद	67,115	635	67,750	Aurangabad	
18	जालना	10,426	117	10,543	Jalna	
19	परभणी	82,817	142	82,959	Beed	
20	हिंगोली	16,458	210	16,668	Latur	
21	बीड	37,789	3,803	41,592	Osmanabad	
22	नांदेड	4,593	44	4,637	Nanded	
23	उस्मानाबाद	4,782	180	4,962	Parbhani	
24	लातूर	2,555	69	2,624	Hingoli	
25	बुलढाणा	49,322	4,394	53,716	Buldhana	
26	अकोला	6,041	528	6,569	Akola	
27	वाशिम	4,871	90	4,961	Vashim	
28	अमरावती	97,301	330	97,631	Amravati	
29	यवतमाळ	14,929	695	15,624	Yavatmal	
30	वर्धा	11,057	873	11,930	Wardha	
31	नागपूर	10,136	764	10,900	Nagpur	
32	भंडारा	11,009	42	11,051	Bhandra	
33	गोंदिया	18,455	559	19,014	Gondiya	
34	चंद्रपूर	9,873	712	10,585	Chandrapur	
35	गडचिरोली	5,163	707	5,870	Gadchiroli	
	महाराष्ट्र राज्य	18,20,434	28,802	18,49,236	Maharashtra State	

टिप : एकूण बागायती विहीरींची संख्यांची माहिती कृषि गणना २०१५-१६ मध्ये उपलब्ध नाही.

Note : Information regarding total number of irrigation wells is not available in Agriculture Census 2015-16

आधार :- कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source :- Commissioner of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune.

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 13.5

---

13. जलसिंचन / IRRIGATION

तक्ता क्रमांक / TABLE No.13.5

निर्मित सिंचन क्षमता व प्रत्यक्ष सिंचित क्षेत्र / Irrigation potential created and actual Irrigated Area
(2018-19)

(आकडे '००० हेक्टरात / Figures in '000 hectares)

अ. क्र. Sr.No	जिल्हे	जून २०१८ अखेर निर्मित सिंचन क्षमता Irrigation potential created at the end of June 2018				प्रत्यक्ष सिंचित क्षेत्र २०१८-१९ Actual Irrigated Area 2018-19				सिंचित क्षेत्राची निर्मित सिंचनक्षमतेची टक्केवारी Percentage of irrigated to potential created area	Districts
		मोठे प्रकल्प Major Projects	मध्यम प्रकल्प Medium Projects	लघु प्रकल्प व उपसा सिंचन Minor Project & Lift Irrigation	एकूण Total	मोठे प्रकल्प Major Projects	मध्यम प्रकल्प Medium Projects	लघु प्रकल्प व उपसा सिंचन Minor Project & Lift Irrigation	एकूण Total		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(2)
1	मुंबई शहर	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	Mumbai City
2	मुंबई उपनगर	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	Mumbai Suburban
3	ठाणे	13.812	0.000	5.932	19.744	8.006	0.000	3.287	11.293	57.197	Thane
4	पालघर	23.107	3.066	5.161	31.334	11.932	2.903	1.416	16.251	51.864	Palghar
5	रायगड	9.317	5.606	8.937	23.860	5.487	2.977	5.245	13.709	57.456	Raigad
6	रत्नागिरी	0.000	6.289	14.747	21.036	0.000	1.668	4.259	5.927	28.176	Ratnagiri
7	सिंधुदुर्ग	8.048	5.379	5.366	18.793	2.122	2.848	3.597	8.567	45.586	Sindhudurg
8	नाशिक	147.023	35.605	46.379	229.007	121.577	13.179	22.431	157.187	68.639	Nashik
9	धुळे	0.000	61.903	38.859	100.762	0.000	27.524	6.555	34.079	33.821	Dhule
10	नंदुरबार	0.000	30.597	44.861	75.458	0.000	7.876	7.501	15.377	20.378	Nandurbar
11	जळगाव	134.352	64.894	33.782	233.028	48.330	32.556	12.508	93.394	40.078	Jalgaon
12	अहमदनगर	250.705	28.301	85.185	364.191	325.728	12.960	21.119	359.807	98.796	Ahmednagar
13	पुणे	230.053	29.349	161.297	420.699	377.945	23.337	162.138	563.420	133.925	Pune
14	सातारा	121.653	31.197	75.460	228.310	218.844	15.793	83.808	318.445	139.479	Satara
15	सांगली	58.029	20.433	176.527	254.989	37.389	11.132	180.207	228.728	89.701	Sangli
16	सोलापूर	316.693	40.202	123.841	480.736	390.457	5.469	17.284	413.210	85.954	Solapur
17	कोल्हापूर	105.482	89.907	43.874	239.263	122.913	68.983	34.191	226.087	94.493	Kolhapur

तक्ता क्रमांक / Table No.13.5 contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(2)
18	औरंगाबाद	62.613	35.068	38.061	135.742	50.740	2.216	3.375	56.331	41.499	Aurangabad
19	जालना	52.088	16.044	29.642	97.774	36.930	0.000	0.080	37.010	37.853	Jalna
20	परभणी	194.542	6.875	11.330	212.747	58.491	1.826	2.101	62.418	29.339	Parbhani
21	हिंगोली	41.081	0.000	14.937	56.018	22.189	0.000	7.061	29.250	52.215	Hingoli
22	बीड	90.907	30.583	62.904	184.394	21.401	1.351	0.917	23.669	12.836	Beed
23	नांदेड	146.358	27.081	37.005	210.444	83.321	10.881	11.894	106.096	50.415	Nanded
24	उस्मानाबाद	23.777	39.194	77.716	140.687	7.142	1.211	2.056	10.409	7.399	Osmanabad
25	लातूर	24.716	22.346	66.469	113.531	2.415	3.285	3.471	9.171	8.078	Latur
26	बुलढाणा	47.756	22.060	34.853	104.669	20.531	6.372	10.712	37.615	35.937	Buldhana
27	अकोला	22.690	21.772	15.187	59.649	23.224	13.431	11.038	47.693	79.956	Akola
28	वाशिम	0.940	6.625	57.990	65.555	0.344	4.672	36.545	41.561	63.399	Washim
29	अमरावती	57.862	30.087	27.827	115.776	66.204	15.799	11.590	93.593	80.840	Amravati
30	यवतमाळ	95.736	42.541	45.874	184.151	64.499	27.295	23.696	115.490	62.715	Yavatmal
31	वर्धा	87.160	26.849	12.162	126.171	46.348	10.595	2.584	59.527	47.180	Wardha
32	नागपूर	105.988	41.765	31.968	179.721	71.922	27.143	17.741	116.806	64.993	Nagpur
33	भंडारा	85.855	18.240	27.653	131.748	61.666	14.030	14.787	90.483	68.679	Bhandara
34	गोंदिया	45.923	37.999	26.838	110.760	32.365	27.544	17.448	77.357	69.842	Gondiya
35	चंद्रपूर	43.269	43.306	30.244	116.819	44.756	24.694	22.008	91.458	78.290	Chandrapur
36	गडचिरोली	24.331	2.240	8.905	35.476	19.033	0.000	6.426	25.459	71.764	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		2,671.866	923.403	1,527.773	5,123.042	2,404.251	421.550	771.076	3,596.877	70.210	Maharashtra State

आधार : जलसंपदा विभाग, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source: Irrigation Department, Govt. of Maharashtra, Mumbai.

१४. पशुसंवर्धन आणि दुग्धव्यवसाय

१४.१ या विभागातील तक्त्यांमध्ये पशुधन गणना, पशुवैद्यकीय सुविधा व पशुवधगृहे यांच्याविषयी आकडेवारी दिली आहे.

१४.२ पशुधन गणना २०१२ नुसार गणना केलेले विविध प्रकारचे पशु व कुक्कुट यांची संख्या देण्यात आली आहे. संपूर्ण देशात समान संकल्पना व गणना पध्दती वापरून अशा पंचवार्षिक गणना घेण्यात येतात. अशा गणनांत संपूर्ण पशुधनासंबंधी माहिती प्रत्येक घराघरातून गोळा करण्यात येते. पशुवधगृहातील पशूंची, मोकाट प्राण्यांची व स्थलांतराधीन प्राण्यांची गणना करताना विशेष काळजी घेण्यात येते.

14. ANIMAL HUSBANDRY AND DAIRYING

14.1. Data on Livestock Census, Veterinary facilities provided and slaughter houses are given in the tables in this section.

14.2. The data on number of livestock and poultry presented is as enumerated in the State at the time of Livestock Census 2012. These are quinquennial census conducted throughout the country on the basis of uniform concepts and method of enumeration. In these censuses entire livestock is enumerated by house to house enquiry. Particular care is taken to enumerate livestock in the slaughter houses, stray animals and animals in transit.

14. पशुसंवर्धन आणि दुग्धव्यवसाय /
तक्ता क्रमांक /
जिल्हावार पशुधनाची संख्या (२०१२)/

		गाई / बैल / Cattle							
		दीड वर्षावरील बैल / Males over 1 & 1/2 years					अडीच वर्षावरील गाई / Females over 2 & 1/2 years		
अ. क्र.	जिल्हे	केवळ पैदाशी साठी ठेवलेले वळू	पैदाशीसाठी व कामासाठी उपयोगात आणलेले	केवळ कामा करिता वापरलेले	इतर	एकूण	दुभत्या	आटलेल्या व एकदाही न व्यालेल्या	इतर
Sr.No		used for breeding only	used for breeding and work both	used for work only	Others	Total (3 to 6)	In milk	Dry and not calved even	Others
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)
1	मुंबई शहर	115	172	96	35	418	2,220	702	199
2	मुंबई उपनगर								
3	ठाणे	5,475	41,127	1,56,135	4,107	2,06,844	58,780	52,231	3,128
4	रायगड	3,319	17,870	76,617	2,923	1,00,729	38,111	23,457	1,192
5	रत्नागिरी	3,042	30,805	1,28,503	2,296	1,64,646	43,321	35,747	1,689
6	सिंधुदुर्ग	996	5,557	67,821	1,305	75,679	19,853	15,644	921
7	नाशिक	11,952	15,527	3,59,168	5,021	3,91,668	1,98,952	1,63,190	6,665
8	धुळे	3,968	2,766	1,73,154	1,260	1,81,148	54,915	45,690	698
9	नंदुरबार	1,992	28,769	1,49,823	1,075	1,81,659	44,023	43,280	1,529
10	जळगाव	8,596	6,605	2,61,746	3,855	2,80,802	92,355	60,084	2,054
11	अहमदनगर	5,072	9,410	2,51,535	2,324	2,68,341	4,72,165	2,46,421	12,143
12	पुणे	4,853	10,379	1,46,313	6,798	1,68,343	2,56,186	1,16,061	4,729
13	सातारा	1,874	3,186	79,483	1,346	85,889	1,22,026	58,818	3,845
14	सांगली	2,647	3,448	59,674	645	66,414	1,17,075	61,544	1,713
15	सोलापूर	11,996	11,001	1,16,257	1,741	1,40,995	2,30,808	1,30,650	4,121
16	कोल्हापूर	1,006	2,890	73,322	1,111	78,329	1,05,219	26,618	1,690
17	औरंगाबाद	4,650	7,988	2,48,411	2,520	2,63,569	1,04,530	77,101	1,910
18	जालना	3,379	8,137	2,12,004	1,864	2,25,384	56,548	44,774	1,486
19	परभणी	4,258	2,906	1,65,993	1,616	1,74,773	55,616	40,292	1,435
20	हिंगोली	3,825	2,379	1,26,776	1,251	1,34,231	43,614	35,219	622
21	बीड	3,832	16,009	2,56,996	2,629	2,79,466	99,961	71,025	1,967
22	नांदेड	6,423	5,352	2,38,240	2,727	2,52,742	1,17,925	87,594	4,183
23	उस्मानाबाद	4,064	10,038	1,21,244	669	1,36,015	81,728	42,478	2,007
24	लातूर	1,890	3,469	1,45,318	283	1,50,960	65,177	45,961	610
25	बुलढाणा	7,059	3,573	2,13,396	1,596	2,25,624	72,827	65,869	1,330
26	अकोला	5,613	3,325	97,441	1,305	1,07,684	42,791	41,997	996
27	वाशिम	2,856	1,954	98,596	435	1,03,841	39,541	35,933	1,175
28	अमरावती	9,422	13,585	1,76,885	1,690	2,01,582	90,845	80,758	2,355
29	यवतमाळ	9,868	6,531	2,75,881	1,573	2,93,853	1,03,494	1,20,210	3,673
30	वर्धा	4,008	2,615	1,06,481	415	1,13,519	48,682	46,840	3,895
31	नागपूर	7,025	3,000	1,59,396	2,354	1,71,775	81,768	69,091	1,965
32	भंडारा	3,369	1,398	86,251	1,092	92,110	34,432	38,584	1,161
33	गोर्दिया	2,748	2,722	1,46,314	2,104	1,53,888	41,538	45,154	1,707
34	चंद्रपूर	8,863	4,585	2,37,745	1,500	2,52,693	61,798	60,426	1,480
35	गडचिरोली	9,445	10,457	2,10,703	3,904	2,34,509	58,563	68,089	4,943
महाराष्ट्र राज्य		1,69,500	2,99,535	54,23,718	67,369	59,60,122	31,57,387	21,97,532	85,216

ANIMAL HUSBANDRY AND DAIRYING

TABLE No.14.1

Livestock in each District (Livestock Census 2012)

गाई / बैल / Cattle			म्हशी - रेडे / Buffaloes					Districts
अडीच वर्षावरील गाई / Females over 2 & 1/2 years	वासरे	एकूण गाई - बैल	केवळ पैदाशीसाठी ठेवलेले	पैदाशीसाठी व कामासाठी उपयोगात आणलेले	केवळ कामाकरिता वापरलेले	इतर	एकूण	
एकूण / Total (8 to 10)	Young stock	Total cattle (7+11+12)	Used for breeding only	Used for breeding and work both	Used for work only	Others	Total (14 to 17)	(2)
(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)	
3,121	1,645	5,184	311	56	39	34	440	{ Mumbai City Mumbai Suburban
1,14,139	89,481	4,10,464	2,795	5,284	10,123	367	18,569	Thane
62,760	60,437	2,23,926	1,377	1,929	5,337	164	8,807	Raigad
80,757	73,909	3,19,312	670	2,159	4,520	69	7,418	Ratnagiri
36,418	35,313	1,47,410	509	2,001	10,932	273	13,715	Sindhudurg
3,68,807	2,55,402	10,15,877	3,637	2,292	30,170	151	36,250	Nashik
1,01,303	73,752	3,56,203	1,811	154	177	17	2,159	Dhule
88,832	66,416	3,36,907	1,478	376	214	34	2,102	Nandurbar
1,54,493	1,16,918	5,52,213	3,477	305	349	286	4,417	Jalgaon
7,30,729	4,28,115	14,27,185	1,889	533	2,418	95	4,935	Ahmednagar
3,76,976	2,17,942	7,63,261	3,161	831	866	103	4,961	Pune
1,84,689	1,06,684	3,77,262	1,268	491	957	147	2,863	Satara
1,80,332	94,801	3,41,547	1,809	851	1,501	182	4,343	Sangli
3,65,579	2,23,887	7,30,461	4,090	1,538	2,655	332	8,615	Solapur
1,33,527	63,257	2,75,113	1,552	1,244	7,189	134	10,119	Kolhapur
1,83,541	1,35,547	5,82,657	1,508	291	196	64	2,059	Aurangabad
1,02,808	86,070	4,14,262	1,083	147	299	53	1,582	Jalna
97,343	85,224	3,57,340	1,165	48	187	40	1,440	Parbhani
79,455	62,305	2,75,991	670	104	50	53	877	Hingoli
1,72,953	1,29,661	5,82,080	2,338	559	582	313	3,792	Beed
2,09,702	1,87,859	6,50,303	1,737	168	226	104	2,235	Nanded
1,26,213	92,700	3,54,928	1,465	241	555	81	2,342	Osmanabad
1,11,748	98,617	3,61,325	771	130	136	14	1,051	Latur
1,40,026	1,14,008	4,79,658	1,548	177	288	66	2,079	Buldhana
85,784	75,875	2,69,343	902	236	91	95	1,324	Akola
76,649	62,576	2,43,066	790	59	73	34	956	Washim
1,73,958	1,60,486	5,36,026	3,296	290	396	106	4,088	Amravati
2,27,377	1,98,971	7,20,201	1,777	77	143	73	2,070	Yavatmal
99,417	91,423	3,04,359	1,578	41	49	45	1,713	Wardha
1,52,824	1,44,308	4,68,907	2,894	439	432	127	3,892	Nagpur
74,177	72,487	2,38,774	1,248	204	978	144	2,574	Bhandara
88,399	95,306	3,37,593	1,133	626	13,119	374	15,252	Gondiya
1,23,704	1,40,150	5,16,547	1,443	232	471	105	2,251	Chandrapur
1,31,595	1,42,418	5,08,522	1,666	1,258	31,456	292	34,672	Gadchiroli
54,40,135	40,83,950	1,54,84,207	58,846	25,371	1,27,174	4,571	2,15,962	Maharashtra State

		म्हशी - रेडे / Buffaloes						
		तीन वर्षावरील म्हशी / Females over 3 years						
अ. क्र.	जिल्हे	दुभत्या	आटलेल्या व एकदाही न व्यालेल्या	इतर	एकूण	वासरे	एकूण म्हशी-रेडे	
Sr.No		In milk	Dry and not calved even once	Others	Total	Young Stock	Total buffaloes	
(1)	(2)	(19)	(20)	(21)	(19 to 21)	(23)	(18+22+23)	
(1)	(2)	(19)	(20)	(21)	(22)	(23)	(24)	
1	मुंबई शहर	26,416	1,488	146	28,050	1,698	30,188	
2	मुंबई उपनगर							
3	ठाणे	1,01,290	25,546	1,426	1,28,262	40,316	1,87,147	
4	रायगड	26,053	11,198	418	37,669	22,248	68,724	
5	रत्नागिरी	14,162	7,628	359	22,149	14,249	43,816	
6	सिंधुदुर्ग	16,440	13,923	432	30,795	22,425	66,935	
7	नाशिक	83,109	46,653	2,166	1,31,928	69,343	2,37,521	
8	धुळे	34,129	25,753	1,441	61,323	36,706	1,00,188	
9	नंदुरबार	23,368	18,699	664	42,731	27,267	72,100	
10	जळगाव	98,587	55,343	2,317	1,56,247	96,828	2,57,492	
11	अहमदनगर	83,045	52,235	5,404	1,40,684	75,744	2,21,363	
12	पुणे	1,31,877	58,504	1,069	1,91,450	97,760	2,94,171	
13	सातारा	1,41,578	74,747	3,268	2,19,593	1,30,388	3,52,844	
14	सांगली	1,97,226	1,05,089	1,838	3,04,153	1,84,137	4,92,633	
15	सोलापूर	1,68,843	91,733	1,939	2,62,515	1,78,435	4,49,565	
16	कोल्हापूर	3,09,827	98,966	3,634	4,12,427	1,90,452	6,12,998	
17	औरंगाबाद	35,812	22,996	85	58,893	32,571	93,523	
18	जालना	26,389	20,352	495	47,236	30,326	79,144	
19	परभणी	34,228	21,769	831	56,828	38,495	96,763	
20	हिंगोली	23,679	17,177	217	41,073	24,373	66,323	
21	बीड	79,768	59,338	1,390	1,40,496	95,996	2,40,284	
22	नांदेड	75,561	40,978	1,018	1,17,557	91,929	2,11,721	
23	उस्मानाबाद	64,744	35,913	1,296	1,01,953	68,269	1,72,564	
24	लातूर	80,424	50,503	793	1,31,720	99,813	2,32,584	
25	बुलढाणा	45,360	30,074	519	75,953	41,586	1,19,618	
26	अकोला	20,946	11,442	390	32,778	15,353	49,455	
27	वाशिम	25,407	14,015	125	39,547	22,012	62,515	
28	अमरावती	45,333	28,004	841	74,178	46,850	125,116	
29	यवतमाळ	31,232	24,395	411	56,038	38,112	96,220	
30	वर्धा	14,671	12,001	575	27,247	19,833	48,793	
31	नागपूर	28,668	17,587	607	46,862	33,253	84,007	
32	भंडारा	22,995	22,127	578	45,700	41,887	90,161	
33	गोंदिया	19,659	15,941	848	36,448	36,353	88,053	
34	चंद्रपूर	20,846	16,751	421	38,018	33,222	73,491	
35	गडचिरोली	10,318	9,351	944	20,613	21,087	76,372	
महाराष्ट्र राज्य		21,61,990	11,58,219	38,905	33,59,114	20,19,316	55,94,392	

TABLE NO.14.1-contd.

मेंढरे	शेळ्या	घोडे-शिंंगरे	इतर जनावरे	एकुण पशुधन	कोबडया, बदके वगैरे	कुत्रे	कुत्र्यांचा समावेश करुन एकुण पशुधन (२९+३०+३१) Total live- stock including Poultry & dogs (29+30+31)	Districts
Sheep	Goats	Horse and ponies	Other live-stock	Total live-stock (13+24+25+ 26+27+28)	Total poultry	Dogs		
(25)	(26)	(27)	(28)	(29)	(30)	(31)	(32)	(2)
312	10,626	1,643	753	48,706	86,125	32,832	1,67,663	Mumbai City
								Mumbai Suburban
2,387	2,02,259	1,010	8,282	8,11,549	50,01,067	51,439	58,64,055	Thane
677	87,457	902	1,532	3,83,218	38,30,918	39,349	42,53,485	Raigad
127	33,071	21	452	3,96,799	8,24,703	13,527	12,35,029	Ratnagiri
11	28,125	15	1,732	2,44,228	7,69,151	27,204	10,40,583	Sindhudurg
3,56,489	5,99,813	5,957	30,816	22,46,473	1,58,80,283	1,28,767	1,82,55,523	Nashik
2,06,789	2,75,690	4,055	31,370	9,74,295	10,84,010	7,284	20,65,589	Dhule
15,276	2,72,753	653	11,387	7,09,076	9,63,562	3,128	16,75,766	Nandurbar
38,156	3,49,130	1,609	21,016	12,19,616	6,72,888	9,826	19,02,330	Jalgaon
3,61,826	7,92,010	3,789	15,370	28,21,543	89,73,914	1,09,034	1,19,04,491	Ahmednagar
3,03,909	3,94,723	5,413	10,971	17,72,448	1,85,37,999	1,00,481	2,04,10,928	Pune
2,64,221	3,09,011	1,843	6,105	13,11,286	39,79,611	64,264	53,55,161	Satara
1,57,390	3,24,632	920	5,469	13,22,591	30,27,382	60,132	44,10,105	Sangli
1,86,059	7,06,406	1,636	17,194	20,91,321	22,52,238	78,017	44,21,576	Solapur
1,04,130	1,62,503	1,815	4,804	11,61,363	31,99,328	43,767	44,04,458	Kolhapur
88,219	3,03,013	1,062	17,581	10,86,055	6,33,330	34,803	17,54,188	Aurangabad
25,669	1,83,603	315	18,828	7,21,821	4,27,425	29,998	11,79,244	Jalna
25,902	1,33,657	235	7,891	6,21,788	1,68,360	19,337	8,09,485	Parbhani
6,607	1,11,210	52	3,137	4,63,320	1,50,765	17,425	6,31,510	Hingoli
66,211	3,36,223	610	12,916	12,38,324	9,77,573	53,089	22,68,986	Beed
41,173	2,53,302	325	19,643	11,76,467	4,61,485	35,719	16,73,671	Nanded
31,524	1,78,660	223	5,451	7,43,350	4,11,307	27,314	11,81,971	Osmanabad
35,901	1,22,615	220	9,913	7,62,558	4,83,662	26,530	12,72,750	Latur
1,05,618	2,63,606	395	11,981	9,80,876	2,70,858	23,574	12,75,308	Buldhana
4,657	1,34,681	438	7,339	4,65,913	77,516	11,008	5,54,437	Akola
10,610	1,32,502	258	10,078	4,59,029	1,20,477	16,511	5,96,017	Washim
70,212	2,92,007	633	7,722	10,31,716	6,64,524	22,905	17,19,145	Amravati
24,661	2,99,257	816	4,088	11,45,243	6,40,091	33,050	18,18,384	Yavatmal
1,685	1,30,342	58	2,893	4,88,130	2,67,178	18,620	7,73,928	Wardha
7,713	2,65,340	278	7,216	8,33,461	10,40,973	48,743	19,23,177	Nagpur
2,684	1,61,528	23	253	4,93,423	2,70,259	10,356	7,74,038	Bhandara
2,579	1,55,566	42	1,335	5,85,168	3,78,726	12,178	9,76,072	Gondiya
23,773	2,29,416	17	2,801	8,46,045	5,75,372	30,063	14,51,480	Chandrapur
7,224	2,00,570	6	38,759	8,31,453	6,91,511	25,423	15,48,387	Gadchiroli
25,80,381	84,35,307	37,287	3,57,078	3,24,88,652	7,77,94,571	12,65,697	11,15,48,920	Maharashtra State

Source - Livestock census 2012

14. पशुसंवर्धन आणि दुग्धव्यवसाय / ANIMAL HUSBANDRY AND DAIRYING
तक्ता क्रमांक / TABLE No.14.2

पशुसंवर्धनासाठी पायाभूत सुविधा / Infrastructural Facilities in Animal Husbandry
(2018-19)

अ. क्र.	जिल्हे	पशुवैद्यकीय चिकित्सालये	पशुवैद्यकीय दवाखाने	कृत्रिम रेतन केंद्रे	कत्तलखाने	मेंढया व लोकर विस्तारित केंद्रे	गाई-बैल पैदास केंद्रे	कुक्कुट पालन केंद्रे	डुकरे पैदास केंद्रे	
Sr. No.		Veterinary Polyclinics *	Veterinary Dispensaries	Artificial Inseminations Centres	Slaughter Houses	Sheep and Wool Extension Centres	Cattle Farms	Poultry Breeding Farms	Pig Breeding Farms	Districts
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(2)
	1950-51	254 @	--	--	210	--	4	--	--	
	1960-61	454 @	--	36	298	12	15	--	--	
	1970-71	26	263	870	N.A.	12	15	--	--	
	1980-81	56	507	2417	197	--	12	--	--	
	1990-91	31	815	3602	387	2	12	20	--	
	2000-01	31	1353	4524	338	1	12	20	--	
	2010-11	29	1909	4856	336	10	8	4	--	
	2015-16	32	1,914	4,856	302	11	8	4	0	
	2016-17	32	1,909	4,847	251	11	8	4	0	
	2017-18	33	1,908	4,847	251	11	8	4	0	
1	मुंबई शहर	0	0	0	0	0	0	0	0	Mumbai City
2	मुंबई उपनगर	0	0	0	1	0	0	0	0	Mumbai Suburban
3	ठाणे	1	64	69	3	0	0	0	0	Thane
4	पालघर	1	83	88	0	0	0	0	0	Palghar
5	रायगड	1	114	122	0	0	0	0	0	Raigad
6	रत्नागिरी	1	146	153	0	0	0	0	0	Ratnagiri
7	सिंधुदुर्ग	1	90	102	0	0	0	0	0	Sindhudurg
8	नाशिक	1	256	265	7	0	0	0	0	Nashik
9	धुळे	1	113	118	4	0	0	0	0	Dhule
10	नंदुरबार	1	98	104	3	0	0	0	0	Nandurbar
11	जळगाव	1	174	182	13	1	0	0	0	Jalgaon
12	अहमदनगर	1	215	223	7	0	1	0	0	Ahmednagar
13	पुणे	1	316	324	10	1	1	1	0	Pune
14	सातारा	1	184	192	1	1	0	0	0	Satara
15	सांगली	1	146	153	1	1	1	0	0	Sangli
16	सोलापूर	1	203	209	4	1	1	0	0	Solapur
17	कोल्हापूर	1	167	176	13	0	0	1	0	Kolhapur
18	औरंगाबाद	1	117	123	14	1	0	1	0	Aurangabad

तक्ता क्रमांक / TABLE NO.14.2-contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(2)
19	जालना	1	97	104	1	0	0	0	0	Jalna
20	परभणी	0	81	86	1	0	0	0	0	Parbhani
21	हिंगोली	1	64	69	0	0	1	0	0	Hingoli
22	बीड	1	154	161	11	1	0	0	0	Beed
23	नांदेड	1	176	183	17	1	0	0	0	Nanded
24	उस्मानाबाद	1	94	101	2	1	0	0	0	Osmanabad
25	लातूर	1	121	129	0	0	0	0	0	Latur
26	बुलढाणा	1	120	129	51	0	0	0	0	Buldhana
27	अकोला	1	68	75	16	0	0	0	0	Akola
28	वाशिम	1	58	62	14	0	0	0	0	Washim
29	अमरावती	1	159	168	26	1	1	0	0	Amravati
30	यवतमाळ	1	181	201	25	0	0	0	0	Yavatmal
31	वर्धा	1	99	106	0	0	1	0	0	Wardha
32	नागपूर	1	168	176	4	1	0	1	0	Nagpur
33	भंडारा	1	78	85	0	0	0	0	0	Bhandara
34	गोंदिया	1	97	103	0	0	0	0	0	Gondiya
35	चंद्रपूर	1	149	162	0	0	0	0	0	Chandrapur
36	गडचिरोली	1	131	144	2	0	1	0	0	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		33	4,581	4,847	251	11	8	4	0	Maharashtra State

टीप:- *1) या व्यतिरिक्त महाराष्ट्र पशु व मस्यविज्ञान विद्यापिठा अंतर्गत परळ (मुंबई), परभणी व नागपूर येथील ३ पशुवैद्यकीय चिकित्सालयांचा समावेश आहे.

@ 2) पशुवैद्यकीय दवाखाना व पशुवैद्यकीय रुग्णालयांचा यात समावेश आहे .

Note:- * 1) In addition to this there are 3 Veterinary Polyclinics at Parel (Mumbai), Parbhani & Nagpur under Maharashtra Animal and Fishery University.

@ 2) Include both Hospital and Dispensaries.

आधार - पशुसंवर्धन आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, पुणे / Source - Commissioner of Animal Husbandry, Govt. of Maharashtra, Pune

14. पशुसंवर्धन आणि दुग्धव्यवसाय /
तक्ता क्रमांक /
पशुवैद्यकीय संस्थांनी केलेले काम /
(2018-

अ. क्र. Sr. No.	जिल्हे (2)	उपचार केलेले Cases Treated (3)	खच्ची केलेले Castrations performed (4)	लस टोचणी केलेले / Vaccinations performed						
				घटसर्प Haemorrhagic septicaemia (5)	फऱ्या Black Quarter (6)	अंथ्रॅक्स Anthrax (7)	लाळया खुरकत Foot and mouth (8)	कोंबडयाची देवी Fowl pox (9)	शेळ्या मेंढयांची देवी Sheep and Goat pox (10)	इन्टरोटोक्स्यामिया (11)
1	मुंबई शहर	0	0	0	0	0	70,450	0	0	0
2	मुंबई उपनगर									
3	ठाणे	2,59,219	16,301	36,909	23,832	0	2,65,548	22,210	0	18,644
4	पालघर	2,83,168	24,024	47,423	37,139	0	5,24,664	32,400	0	30,306
5	रायगड	2,39,832	17,875	55,743	23,960	0	4,30,053	1,280	0	52,126
6	रत्नागिरी	3,32,525	13,522	20,809	5,866	0	5,13,363	3,799	0	20,472
7	सिंधुदुर्ग	1,82,918	8,011	24,983	13,875	0	2,61,191	13,990	0	9,012
8	नाशिक	9,64,084	57,137	56,125	43,461	0	13,00,697	7,000	0	44,966
9	धुळे	3,67,592	29,926	57,339	48,012	0	6,40,383	15,881	0	74,166
10	नंदुरबार	3,25,516	38,826	58,096	79,099	0	5,08,644	0	0	43,850
11	जळगाव	8,16,020	48,728	42,554	20,682	0	10,78,240	3,500	0	34,612
12	अहमदनगर	12,52,572	44,122	3,68,423	2,40,744	0	14,40,205	2,500	0	3,94,484
13	पुणे	12,58,749	41,032	2,10,330	1,07,016	104	9,83,547	14,421	0	1,61,696
14	सातारा	8,19,759	19,664	94,335	54,179	0	7,84,586	1,580	0	1,37,779
15	सांगली	5,85,836	26,612	1,37,272	56,358	0	7,91,307	7,300	0	1,28,083
16	सोलापूर	10,35,152	46,702	2,21,807	85,685	0	13,50,236	4,778	0	2,58,511
17	कोल्हापूर	5,78,150	17,141	1,08,957	24,404	0	8,79,168	9,600	0	1,83,335
18	औरंगाबाद	5,39,164	31,962	64,057	58,334	0	6,67,094	5,670	0	1,70,979
19	जालना	2,53,903	21,511	82,364	51,647	0	4,88,323	0	0	21,701
20	परभणी	2,78,520	16,556	33,835	16,874	0	4,46,865	1,280	0	36,063
21	हिंगोली	2,35,514	11,325	62,302	71,660	369	3,50,019	0	0	46,672
22	बीड	5,04,963	31,366	83,030	43,557	0	8,55,041	0	0	1,07,581
23	नांदेड	5,44,433	35,107	1,34,597	52,116	0	10,00,809	14,455	0	36,469
24	उस्मानाबाद	4,94,475	22,638	69,419	56,251	0	6,98,395	1,300	0	60,960
25	लातूर	5,39,467	27,521	1,25,550	88,152	0	5,57,209	0	0	60,041
26	बुलढाणा	4,47,833	26,295	48,434	46,607	0	7,89,791	1,379	0	37,562
27	अकोला	3,19,151	12,898	87,805	62,853	0	3,58,454	3,550	0	64,691
28	वाशिम	1,75,007	11,088	40,700	22,097	0	3,28,001	1,484	0	35,540
29	अमरावती	6,23,171	40,183	2,08,138	1,00,042	0	6,61,597	2,520	0	1,24,733
30	यवतमाळ	7,49,532	47,958	1,34,877	1,26,584	0	11,05,348	5,100	0	55,335
31	वर्धा	3,59,590	16,132	1,01,180	67,138	0	3,96,485	0	0	52,540
32	नागपूर	5,18,177	28,876	1,63,836	1,59,558	0	5,53,071	16,000	0	60,652
33	भंडारा	3,18,931	12,803	1,83,637	1,06,409	0	3,69,960	0	0	66,472
34	गोंदिया	2,94,414	20,948	1,37,297	96,158	0	5,15,857	0	0	43,802
35	चंद्रपूर	3,10,434	24,195	1,00,199	37,069	0	7,24,983	5,700	0	37,029
36	गडचिरोली	3,15,476	30,546	1,39,332	1,09,960	0	6,78,264	0	0	65,777
महाराष्ट्र राज्य		1,71,23,24,7	9,19,531	35,41,694	22,37,378	473	2,33,67,848	1,98,677	0	27,76,641

आधार — पशुसंवर्धन आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, पुणे

ANIMAL HUSBANDRY AND DAIRYING
TABLE No.14.3
Work Done By Veterinary Institutions
-19)

रानीखेत (मानमोडी)	लस टोचणी केलेले / Vaccinations performed					कृत्रिम रेतन केलेल्या जनावरांची संख्या		Districts			
	लसोटा	रेबीज	पी.पी.आर.	इतर	एकूण	Animal covered by artificial inseminations (Fresh + replete)					
	Ranikhet	Lasota	Rabies	PPR	Others	Total (5 to 16)	गायी		म्हशी		
Disease	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	Cows	Buffaloes	(18)	(19)	(2)
0	0	0	0	0	70,450	0	0	Mumbai City			
								Mumbai Suburban			
3,74,660	1,520	722	61,680	99,542	9,05,267	7,218	10,495	Thane			
4,39,688	0	3,884	1,23,388	1,25,429	13,64,321	11,435	8,891	Palghar			
1,98,274	12,300	2,769	84,536	12,187	8,73,228	12,300	10,538	Raigad			
11,21,818	5,400	811	33,513	35,074	17,60,925	18,241	7,602	Ratnagiri			
3,97,400	4,782	20	37,176	14,680	7,77,109	10,719	9,752	Sindhudurg			
2,52,600	3,000	7,445	9,90,606	3,25,585	30,31,485	1,24,624	22,675	Nashik			
56,313	14,724	40	3,69,598	21,958	12,98,414	28,598	7,490	Dhule			
63,393	0	0	2,72,162	35,887	10,61,131	14,019	7,884	Nandurbar			
1,21,987	980	2,119	3,64,539	4,02,182	20,71,395	45,918	20,289	Jalgaon			
2,31,200	0	1,308	8,65,016	5,32,644	40,76,524	1,93,085	25,376	Ahmednagar			
5,74,287	23,823	2,769	5,73,249	4,17,868	30,69,110	1,97,211	46,709	Pune			
7,61,452	4,890	3,642	4,76,766	1,17,290	24,36,499	1,18,212	90,668	Satara			
3,93,055	6,900	170	3,17,170	1,02,262	19,39,877	62,810	73,263	Sangli			
2,19,684	13,168	2,941	7,91,988	50,809	29,99,607	1,29,264	50,682	Solapur			
2,58,465	3,700	325	2,14,065	6,157	16,88,176	44,795	75,922	Kolhapur			
1,43,046	600	3,538	3,64,383	1,96,647	16,74,348	63,378	10,105	Aurangabad			
1,01,150	0	673	2,09,500	0	9,55,358	30,527	8,043	Jalna			
30,384	7,350	1,576	1,98,612	1,22,358	8,95,197	20,764	10,883	Parbhani			
300	3,935	0	95,365	1,91,915	8,22,537	18,477	12,172	Hingoli			
4,17,316	0	314	3,29,619	2,31,723	20,68,181	52,801	26,759	Beed			
1,40,359	9,700	91	2,77,201	1,64,303	18,30,100	38,208	27,789	Nanded			
1,24,620	200	481	2,05,991	43,652	12,61,269	62,146	24,626	Osmanabad			
95,350	0	872	1,47,142	2,850	10,77,166	42,288	43,960	Latur			
34,768	2,450	40	2,74,494	43,132	12,78,657	33,814	16,495	Buldhana			
74,885	40	803	1,31,060	3,057	7,87,198	17,806	9,629	Akola			
21,134	0	0	1,40,533	60,092	6,49,581	7,319	6,326	Washim			
1,77,045	1,900	1,052	3,37,723	10,227	16,24,977	39,384	11,317	Amravati			
50,403	0	660	3,32,718	1,02,206	19,13,231	31,691	13,694	Yavatmal			
5,500	0	1,283	1,31,424	45,374	8,00,924	28,890	3,908	Wardha			
54,780	73,000	600	2,62,910	2,26,841	15,71,248	64,882	4,609	Nagpur			
91,140	0	1,786	1,71,451	19,062	10,09,917	52,371	7,084	Bhandara			
1,22,833	0	584	1,49,274	0	10,65,805	31,092	3,845	Gondiya			
2,50,440	900	1,456	2,11,792	9,323	13,78,891	21,900	5,901	Chandrapur			
1,69,600	300	596	2,46,974	44,222	14,55,025	11,367	3,787	Gadchiroli			
75,69,329	1,95,562	45,370	97,93,618	38,16,538	5,35,43,128	16,87,554	7,19,168	Maharashtra State			

Source - Commissioner of Animal Husbandry, Govt. of Maharashtra, Pune

14. पशुसंवर्धन आणि दुग्धव्यवसाय / ANIMAL HUSBANDRY AND DAIRYING

तक्ता क्रमांक / TABLE No.14.4

दुग्धशाळा आणि दूध शितकरण केंद्रांची संख्या व त्यांची क्षमता /
Number of Dairies and Milk Chilling Centres and their capacity

अ. क्र. Sr. No.	वर्ष Year	दैनिक सरासरी दूध संकलन (लाख लिटरमध्ये) Daily Average collection of milk (in Lakh ltrs.)	दूध प्रक्रिया प्रकल्प / Milk Processing Plants		दूध शितकरण केंद्र / Milk Chilling Centre	
			संख्या Number	प्रतीदिन क्षमता (लाख लिटरमध्ये) Per day Capacity (in Lakh Ltrs.)	संख्या Number	प्रतीदिन क्षमता (लाख लिटरमध्ये) Per day Capacity (in Lakh Ltrs.)
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
1	1984-85	17.42	25	28.25	83	8.58
2	1990-91	23.78	33	42.40	82	8.16
3	1995-96	31.49	31	32.10	77	7.19
4	1996-97	33.89	31	32.10	77	7.19
5	1997-98	35.56	32	32.30	80	7.64
6	1998-99	36.02	32	32.30	69	6.57
7	1999-00	37.38	57	63.60	105	17.37
8	2000-01	38.50	57	63.60	105	17.37
9	2001-02	43.71	77	49.35	118	21.39
10	2002-03	42.49	78	51.25	121	22.36
11	2003-04	37.84	79	51.28	119	22.21
12	2004-05	38.10	80	51.30	119	22.21
13	2005-06	40.09	84	52.98	121	22.51
14	2006-07	39.69	85	53.08	121	22.51
15	2007-08	38.61	88	53.53	121	22.94
16	2008-09	39.17	72	76.62	125	22.96
17	2009-10	34.74	74	80.48	129	22.05
18	2010-11	35.57	68	77.68	139	27.07
19	2013-14	37.98	83	88.83	140	26.68
20	2014-15	45.45	99	88.08	159	26.98
21	2015-16	48.76	66	60.37	85	20.58
22	2016-17	45.49	108	91.00	154	26.71
23	2017-18	50.05	111	96.13	154	44.42
24	2018-19	50.93	107	94.03	142	44.16

आधार :- दुग्ध विकास आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source :- Commissioner of Dairy Development, Government of Maharashtra, Mumbai.

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 14.5

---

14. पशुसंवर्धन आणि दुग्धव्यवसाय /
तक्ता क्रमांक /
उपचार केलेल्या आणि खच्ची केलेल्या जनावरांची संख्या /
(2018-

मुख्यालयाच्या ठिकाणी उपचार केलेल्या पशुंची संख्या No. of cases treated at the headquarters													
अ. क्र.	जिल्हे	आंतररूपण / In-patients						बाह्यरूपण / Out-patients					
		अश्व जातीय	गो जातीय	मेंढी व शेळी	कोंबड्या	इतर	एकूण	अश्व जातीय	गो जातीय	मेंढी व शेळी	कोंबड्या	इतर	एकूण
Sr. No.		Equine	Bovine	Sheep & goats	Poultry	Others	Total	Equine	Bovine	Sheep & goats	Poultry	Others	Total
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)
1	मुंबई शहर	}	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2	मुंबई उपनगर												
3	ठाणे	0	0	0	0	0	0	144	45,376	22,744	18,196	6,181	92,641
4	पालघर	0	0	0	0	0	0	21	45,855	22,243	18,062	3,284	89,465
5	रायगड	0	0	0	0	0	0	165	48,852	18,034	9,397	5,715	82,163
6	रत्नागिरी	0	0	0	0	0	0	44	89,531	13,475	30,865	5,955	1,39,870
7	सिंधुदुर्ग	0	0	0	0	0	0	0	63,728	5,484	9,040	5,336	83,588
8	नाशिक	0	0	0	0	0	0	5,373	3,15,419	69,808	1,643	13,053	4,05,296
9	धुळे	0	0	0	0	0	0	956	1,17,043	50,816	2,647	4,525	1,75,987
10	नंदुरबार	0	0	0	0	0	0	113	1,01,887	33,723	521	6,117	1,42,361
11	जळगाव	0	0	0	0	0	0	3,411	2,82,943	1,06,543	1,736	5,932	4,00,565
12	अहमदनगर	0	0	0	0	0	0	315	4,37,777	92,090	4,552	7,823	5,42,557
13	पुणे	0	0	0	0	0	0	1,642	4,77,959	1,24,487	2,458	17,260	6,23,806
14	सातारा	0	0	0	0	0	0	675	4,16,886	71,218	12,674	17,668	5,19,121
15	सांगली	0	0	0	0	0	0	550	3,46,893	81,116	4,813	19,352	4,52,724
16	सोलापूर	0	0	0	0	0	0	150	5,01,032	1,56,710	4,423	7,585	6,69,900
17	कोल्हापूर	0	0	0	0	0	0	382	3,29,146	46,502	2,166	18,624	3,96,820
18	औरंगाबाद	0	0	0	0	0	0	294	2,30,443	75,587	3,113	8,424	3,17,861
19	जालना	0	5	0	1	5	11	102	1,41,939	43,707	514	2,229	1,88,491
20	परभणी	2	5	4	0	0	11	159	1,55,784	45,334	8,288	4,443	2,14,008
21	हिंगोली	0	0	0	0	0	0	103	1,05,948	43,167	2,506	3,129	1,54,853
22	बीड	0	0	0	0	0	0	665	2,55,562	77,846	3,592	5,679	3,43,344
23	नांदेड	0	122	121	1	2	246	1,117	2,64,240	1,24,981	8,479	7,285	4,06,102
24	उस्मानाबाद	0	0	0	0	0	0	51	2,53,227	47,013	1,241	3,263	3,04,795
25	लातूर	0	0	0	0	0	0	177	2,88,914	59,363	2,798	8,898	3,60,150
26	बुलढाणा	0	0	0	0	0	0	164	2,14,773	99,411	1,387	4,294	3,20,029
27	अकोला	0	0	0	0	0	0	355	1,40,345	63,084	2,842	10,508	2,17,134
28	वाशिम	0	0	0	0	0	0	76	75,141	31,964	693	5,155	1,13,029
29	अमरावती	0	0	0	0	0	0	839	2,49,286	1,11,830	5,915	14,388	3,82,258
30	यवतमाळ	8	45	0	0	0	53	311	3,24,455	1,19,392	7,440	13,194	4,64,792
31	वर्धा	0	0	0	0	0	0	30	1,14,650	42,624	3,433	13,094	1,73,831
32	नागपूर	0	0	0	0	0	0	51	1,98,791	79,921	6,606	16,820	3,02,189
33	भंडारा	2	14	0	0	0	16	22	1,53,800	56,616	7,471	2,945	2,20,854
34	गोंदिया	0	0	0	0	0	0	18	1,20,630	38,083	5,584	7,177	1,71,492
35	चंद्रपूर	0	0	0	0	0	0	19	1,07,824	57,218	9,242	10,017	1,84,320
36	गडचिरोली	0	0	0	0	0	0	14	1,16,511	23,351	35,679	4,355	1,79,910
	महाराष्ट्र	12	191	125	2	7	337	18,508	71,32,590	21,55,485	2,40,016	2,89,707	98,36,306

ANIMAL HUSBANDRY AND DAIRYING
TABLE No.14.5
Number of Animals Treated and Castrated
-19)

फिरतीवर उपचार केलेल्या पशुंची संख्या No. of cases treated on tour						एकूण औषधोपचार केलेल्या परंतु संस्थात न दाखल केलेल्या पशुंची संख्या Total No. of cases supplied with medicines but not brought to the institutions				मुख्यालयाच्या ठिकाणी खर्ची केलेल्यांची संख्या Castrations performed at the headquarters				Districts
अश्व जातीय Equine	गो जातीय Bovine	मेंढी व शेळी Sheep & goats	कोंबड्या Poultry	इतर Others	एकूण Total	अश्व जातीय Equine	गो जातीय Bovine	इतर Others	एकूण Total					
(15)	(16)	(17)	(18)	(19)	(20)	(21)	(22)	(23)	(24)	(25)	(2)			
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Mumbai City			
											Mumbai Suburban			
27	1,30,392	27,118	6,279	2,762	1,66,578	0	0	1,346	2,672	4,018	Thane			
99	1,17,377	51,739	20,166	4,322	1,93,703	0	0	2,383	2,530	4,913	Palghar			
3,440	1,14,700	26,724	7,596	5,209	1,57,669	0	319	2,337	1,423	4,079	Raigad			
5	1,52,469	16,416	21,664	2,101	1,92,655	0	0	3,026	792	3,818	Ratnagiri			
732	82,702	5,339	7,892	2,665	99,330	0	0	1,730	196	1,926	Sindhudurg			
110	4,34,719	1,23,365	116	478	5,58,788	0	0	19,376	3,094	22,470	Nashik			
23	1,04,873	86,520	118	71	1,91,605	0	0	9,693	7,917	17,610	Dhule			
22	96,335	86,353	58	387	1,83,155	0	0	17,246	3,074	20,320	Nandurbar			
19	2,25,078	1,88,485	1,856	17	4,15,455	0	2	19,829	9,564	29,395	Jalgaon			
159	6,03,433	1,03,455	1,701	1,267	7,10,015	0	0	15,753	3,135	18,888	Ahmednagar			
617	5,08,654	1,20,928	2,438	2,306	6,34,943	0	0	14,190	8,393	22,583	Pune			
368	2,32,896	53,177	12,165	2,032	3,00,638	0	23	3,444	6,699	10,166	Satara			
7,382	1,06,411	18,586	271	462	1,33,112	0	105	6,373	15,358	21,836	Sangli			
335	2,73,177	80,947	2,415	8,378	3,65,252	0	26	7,474	21,356	28,856	Solapur			
19	1,32,711	47,557	356	687	1,81,330	0	19	4,614	6,653	11,286	Kolhapur			
54	1,93,987	26,359	673	230	2,21,303	0	0	16,114	315	16,429	Aurangabad			
832	57,814	6,700	26	29	65,401	0	0	14,248	5	14,253	Jalna			
26	52,339	11,461	497	178	64,501	0	15	11,847	158	12,020	Parbhani			
47	69,271	10,620	91	632	80,661	0	0	6,410	0	6,410	Hingoli			
27	1,46,066	15,407	37	82	1,61,619	0	0	25,624	545	26,169	Beed			
17	1,09,044	27,153	1,771	100	1,38,085	0	0	25,811	177	25,988	Nanded			
0	1,74,674	14,863	23	120	1,89,680	0	8	11,923	306	12,237	Osmanabad			
3	1,58,076	20,133	96	1,009	1,79,317	0	0	17,501	2	17,503	Latur			
457	1,09,000	17,857	365	125	1,27,804	0	0	15,564	741	16,305	Buldhana			
3	82,670	18,372	101	871	1,02,017	0	0	6,252	290	6,542	Akola			
9	52,148	9,512	106	203	61,978	0	0	5,650	32	5,682	Washim			
60	1,99,185	39,248	1,811	609	2,40,913	0	0	17,304	343	17,647	Amravati			
0	2,38,235	44,314	908	1,230	2,84,687	0	0	24,320	704	25,024	Yavatmal			
10	1,54,372	29,898	250	1,229	1,85,759	0	0	4,584	156	4,740	Wardha			
0	1,67,689	46,621	986	692	2,15,988	0	0	10,205	4,042	14,247	Nagpur			
1	71,598	23,890	2,311	261	98,061	0	0	5,575	2,944	8,519	Bhandara			
251	95,851	21,938	1,589	3,293	1,22,922	0	0	8,506	1,644	10,150	Gondiya			
0	94,642	30,387	942	143	1,26,114	0	0	11,523	547	12,070	Chandrapur			
6	101,339	23,332	10,158	731	1,35,566	0	0	13,946	2,603	16,549	Gadchiroli			
15,160	56,43,927	14,74,774	1,07,832	44,911	72,86,604	0	517	3,81,721	1,08,410	4,90,648	Maharashtra			

अ. क्र. Sr. No.	जिल्हे	फिरतीवर खच्ची केलेल्यांची संख्या Castrations performed on tour				खालील वळूंच्या रेतनापासून कृत्रिम रेतन केलेल्या जनावरांची संख्या No. of animals inseminated by the semen of following bulls				
		अश्वजातीय Equine	गोजातीय Bovine	इतर Others	एकूण Total	विदेशी वळू Exotic bulls	संकरी वळू Crossbreed bulls	देशी वळू Indigenous bulls	महिष Buffaloes bulls	एकूण Total
(1)	(2)	(26)	(27)	(28)	(29)	(30)	(31)	(32)	(33)	(34)
1	मुंबई शहर	}	0	0	0	0	0	0	0	0
2	मुंबईउपनगर									
3	ठाणे	0	6,664	5,619	12,283	3,528	2,293	1,397	10,495	17,713
4	पालघर	110	10,769	8,232	19,111	5,060	3,150	3,225	8,891	20,326
5	रायगड	35	10,708	3,053	13,796	4,837	4,799	2,664	10,538	22,838
6	रत्नागिरी	0	8,103	1,601	9,704	6,908	8,276	3,057	7,602	25,843
7	सिंधुदुर्ग	0	5,782	303	6,085	3,727	3,765	3,227	9,752	20,471
8	नाशिक	0	30,428	4,239	34,667	38,967	76,573	9,084	22,675	147,299
9	धुळे	0	7,491	4,825	12,316	8,593	17,822	2,183	7,490	36,088
10	नंदुरबार	0	14,812	3,694	18,506	5,951	5,532	2,536	7,884	21,903
11	जळगाव	211	13,672	5,450	19,333	18,350	23,963	3,605	20,289	66,207
12	अहमदनगर	349	20,948	3,937	25,234	20,537	1,51,794	20,754	25,376	2,18,461
13	पुणे	1	11,526	6,922	18,449	10,165	1,66,209	20,837	46,709	2,43,920
14	सातारा	34	4,159	5,305	9,498	10,339	91,198	16,675	90,668	2,08,880
15	सांगली	4	1,186	3,586	4,776	1,180	51,383	10,247	73,263	1,36,073
16	सोलापूर	0	5,645	12,201	17,846	19,925	83,702	25,637	50,682	1,79,946
17	कोल्हापूर	0	3,545	2,310	5,855	178	38,591	6,026	75,922	1,20,717
18	औरंगाबाद	0	15,294	239	15,533	18,413	42,435	2,530	10,105	73,483
19	जालना	0	7,180	78	7,258	13,444	14,708	2,375	8,043	38,570
20	परभणी	235	4,301	0	4,536	887	3,071	16,806	10,883	31,647
21	हिंगोली	0	4,915	0	4,915	2,791	3,992	11,694	12,172	30,649
22	बीड	0	5,167	30	5,197	3,609	32,519	16,673	26,759	79,560
23	नांदेड	0	9,049	70	9,119	2,313	6,678	29,217	27,789	65,997
24	उस्मानाबाद	0	9,949	452	10,401	4,837	44,731	12,578	24,626	86,772
25	लातूर	0	10,018	0	10,018	403	12,141	29,744	43,960	86,248
26	बुलढाणा	43	9,409	538	9,990	9,229	13,957	10,628	16,495	50,309
27	अकोला	0	6,156	200	6,356	3,428	3,968	10,410	9,629	27,435
28	वाशिम	0	5,296	110	5,406	3,275	1,306	2,738	6,326	13,645
29	अमरावती	289	21,878	369	22,536	8,365	12,921	18,098	11,317	50,701
30	यवतमाळ	0	22,457	477	22,934	8,273	8,514	14,904	13,694	45,385
31	वर्धा	0	11,089	303	11,392	4,599	14,857	9,434	3,908	32,798
32	नागपूर	0	11,070	3,559	14,629	10,235	41,588	13,059	4,609	69,491
33	भंडारा	0	2,645	1,639	4,284	8,371	39,154	4,846	7,084	59,455
34	गोंदिया	0	9,854	944	10,798	8,257	13,465	9,370	3,845	34,937
35	चंद्रपूर	0	11,763	362	12,125	4,371	9,657	7,872	5,901	27,801
36	गडचिरोली	0	12,195	1,802	13,997	6,658	3,152	1,557	3,787	15,154
महाराष्ट्र राज्य		1,311	3,45,123	82,449	4,28,883	2,80,003	10,51,864	3,55,687	7,19,168	24,06,722

आधार :- पशुसंवर्धन आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

TABLE NO.14.5-contd.

कृत्रिम रेतनाव्दारे जन्माला आलेली वासरे Calves born by artificial insemination				केलेली एकूण लस टोचणी	
संकरित Cross-breed	देशी Indigenous	महिष Buffaloes bulls	एकूण Total	Total Vaccinations carried out	Districts
(35)	(36)	(37)	(38)	(39)	(2)
0	0	0	0	0	Mumbai City Mumbai Suburban
1,940	466	3,498	5,904	9,05,267	Thane
2,568	500	2,690	5,758	13,64,321	Palghar
3,791	557	4,161	8,509	8,73,228	Raigad
7,268	1,278	3,482	12,028	17,60,925	Ratnagiri
3,657	807	3,470	7,934	7,77,109	Sindhudurg
32,746	3,808	6,055	42,609	30,31,485	Nashik
8,022	634	2,520	11,176	12,98,414	Dhule
3,778	376	2,836	6,990	10,61,131	Nandurbar
10,619	1,085	6,746	18,450	20,71,395	Jalgaon
66,406	6,669	8,342	81,417	40,76,524	Ahmednagar
64,102	7,781	16,012	87,895	30,69,110	Pune
40,034	7,471	35,815	83,320	24,36,499	Satara
18,697	4,316	25,424	48,437	19,39,877	Sangli
35,084	10,684	17,817	63,585	29,99,607	Solapur
15,699	2,099	27,910	45,708	16,88,176	Kolhapur
23,126	1,179	4,748	29,053	16,74,348	Aurangabad
7,476	780	2,286	10,542	9,55,358	Jalna
1,068	6,318	3,320	10,706	8,95,197	Parbhani
1,878	3,960	3,154	8,992	8,22,537	Hingoli
10,148	4,506	7,276	21,930	20,68,181	Beed
2,141	8,631	6,904	17,676	18,30,100	Nanded
13,905	3,832	6,949	24,686	12,61,269	Osmanabad
4,386	11,278	12,511	28,175	10,77,166	Latur
7,504	2,932	5,192	15,628	12,78,657	Buldhana
2,833	2,929	3,355	9,117	7,87,198	Akola
1,371	535	1,674	3,580	6,49,581	Washim
7,631	5,193	3,685	16,509	16,24,977	Amravati
4,832	4,299	3,957	13,088	19,13,231	Yavatmal
6,535	2,366	954	9,855	8,00,924	Wardha
18,742	4,681	1,350	24,773	15,71,248	Nagpur
16,774	1,464	2,221	20,459	10,09,917	Bhandara
7,039	2,899	1,279	11,217	10,65,805	Gondiya
4,862	2,457	1,859	9,178	13,78,891	Chandrapur
2,157	209	852	3,218	14,55,025	Gadchiroli
4,58,819	1,18,979	2,40,304	8,18,102	5,35,43,128	Maharashtra State

Source :- Commissioner of Animal Husbandry, Government of Maharashtra, Pune.

14. पशुसंवर्धन आणि दुग्धव्यवसाय / ANIMAL HUSBANDRY AND DAIRYING

तक्ता क्रमांक / TABLE No.14.6

पशुवैद्यकीय संस्थांची संख्या / Number of Veterinary Institutions

(2018-19)

अ. क्र. Sr.No.	जिल्हे	पशुवैद्यकीय चिकित्सालये Veterinary Polyclinics	पशुवैद्यकीय रुग्णालये Veterinary Hospitals	पशुवैद्यकीय दवाखाने Veterinary Dispensaries Grade I	फिरते पशुवैद्यकीय दवाखाने Mobile Veterinary Clinics		पशुवैद्यकीय दवाखाने Veterinary Dispensaries Grade II	Districts
					राज्य State	स्थानिक Local		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
1	मुंबई शहर	0	0	0	0	0	0	Mumbai City
2	मुंबई उपनगर	0	0	0	0	0	0	Mumbai Suburban
3	ठाणे	1	0	25	0	1	42	Thane
4	पालघर	1	0	42	0	1	44	Palghar
5	रायगड	1	0	43	0	1	77	Raigad
6	रत्नागिरी	1	0	24	0	2	126	Ratnagiri
7	सिंधुदुर्ग	1	0	24	0	7	70	Sindhudurg
8	नाशिक	1	0	114	0	2	148	Nashik
9	धुळे	1	0	46	0	1	70	Dhule
10	नंदुरबार	1	0	52	0	1	50	Nandurbar
11	जळगाव	1	0	95	0	1	85	Jalgaon
12	अहमदनगर	1	0	83	0	1	138	Ahmednagar
13	पुणे	1	0	113	0	2	208	Pune
14	सातारा	1	0	64	0	2	125	Satara
15	सांगली	1	0	87	0	1	64	Sangli
16	सोलापूर	1	0	125	0	0	83	Solapur
17	कोल्हापूर	1	0	94	0	2	79	Kolhapur
18	औरंगाबाद	1	0	44	0	0	78	Aurangabad
19	जालना	1	0	41	0	1	61	Jalna
20	परभणी	0	0	35	0	0	51	Parbhani
21	हिंगोली	1	0	26	0	0	42	Hingoli
22	बीड	1	0	61	0	1	98	Beed
23	नांदेड	1	0	78	0	1	103	Nanded
24	उस्मानाबाद	1	0	44	0	1	55	Osmanabad
25	लातूर	1	0	36	0	1	91	Latur
26	बुलढाणा	1	0	39	0	2	87	Buldhana
27	अकोला	1	0	33	0	1	40	Akola
28	वाशिम	1	0	20	0	0	41	Washim
29	अमरावती	1	0	74	0	2	91	Amravati
30	यवतमाळ	1	0	53	0	12	135	Yavatmal
31	वर्धा	1	0	27	0	1	77	Wardha
32	नागपूर	1	0	46	0	2	127	Nagpur
33	भंडारा	1	0	35	0	1	48	Bhandara
34	गोंदिया	1	0	51	0	1	50	Gondiya
35	चंद्रपूर	1	0	37	0	6	118	Chandrapur
36	गडचिरोली	1	0	97	0	7	39	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		33	0	1,908	0	65	2,841	Maharashtra State

आधार :- पशुसंवर्धन आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source :- Commissioner of Animal Husbandry, Government of Maharashtra, Pune.

14. पशुसंवर्धन आणि दुग्धव्यवसाय / ANIMAL HUSBANDRY AND DAIRYING

तक्ता क्रमांक / TABLE No.14.7

पशुसंवर्धनासंबंधीची संकीर्ण माहिती / Miscellaneous Statistics Related to Animal Husbandry
(2018-19)

अ. क्र. Sr. No.	बाब (2)	संख्या Number (3)	Item (2)
I. पशुवैद्यकीय संस्था-		Veterinary Institutions-	
1	पशुवैद्यकीय सर्व चिकित्सालये	33	Veterinary Polyclinics
2	पशुवैद्यकीय रूग्णालये	0	Veterinary Hospitals.
3	पशुवैद्यकीय दवाखाने	4,581	Veterinary Dispensaries.
4	फिरते पशुवैद्यकीय दवाखाने	65	Mobile Veterinary Clinics.
5	पशुवैद्यकीय सहाय्यक केंद्रे	0	Veterinary Aid Centres.
6	पशुवैद्यकीय जैव पदार्थ निर्मिती संस्था	1	Institute of Veterinary Biological Products.
7	राज्यस्तरीय रोग अन्वेषण प्रयोगशाळा	1	State level disease investigation section laboratory.
8	विभागीय रोग अन्वेषण प्रयोगशाळा	7	Regional level disease investigation section laboratory.
9	फिरती पशुरोग साथ नियंत्रण केंद्रे	0	Mobile epizootic control units.
10	तपासणी चौक्या	13	Check posts.
11	दक्षता पथके	0	Vigilance units.
12	अनुवर्ती केंद्रे	0	Rinder posts follow up centres.
ii. पशु विकास-		Cattle Development-	
1	विभागीय कृत्रिम रेतन केंद्रे	0	Regional Artificial Insemination Centres.
2	जिल्हा कृत्रिम रेतन केंद्रे	34	District Artificial Insemination Centres.
3	आधारभूत ग्राम केंद्र	0	Key Village Centres.
4	कृत्रिम रेतन उपकेंद्र-		Artificial Insemination Sub-Centre.
	(अ) जिल्हा परिषदांखालील	3,911	(A) Under Zilla Parishads.
	(ब) आधारभूत ग्राम केंद्रांमधील	0	(B) Under Key Village Centres.
	(क) विभागीय कृत्रिम रेतन केंद्रांमधील	0	(C) Under Regional Artificial Insemination Centres.
5	पशुपैदास केंद्रे	8	Cattle breeding farms.
6	कृत्रिम रेतन तंत्राविषयी प्रशिक्षण केंद्रे	1	Training Centres in Artificial insemination Technique.
7	पशुधन पर्यवेक्षकांसाठी पदविका अभ्यासक्रम.	0	Diploma Course for Livestock Supervisory.
iii. कुक्कुट विकास-		Poultry Development-	
1	अंडी उबविण्याची व कुक्कुट पैदास केंद्रे	4	Central Hatcheries and Poultry breeding farms.
2	कुक्कुट विस्तार केंद्रे	6	Poultry extension Centres.
3	सधन कुक्कुट सुधार गट	16	Intensive Poultry Development blocks.
4	बदक पैदास केंद्रे	1	Duck Breeding Farm.

तक्ता क्रमांक / TABLE NO.14.7-contd.

(1)	(2)	(3)	(2)
	iv. मेष विकास-		Sheep Development-
1	मेष पैदास केंद्र (महाराष्ट्र मेष विकास महामंडळाखालील)	6*	Sheep Breeding Farms (With Maharashtra Sheep Development Corporation).
2	शेळी पैदास केंद्र	8*	Goat Breeding Farms.
3	लोकर विश्लेषण प्रयोगशाळा	1	Wool Analysis Laboratory.
	v. संशोधन योजना -		Research Scheme-
1	जनावरांच्या लाळया व खुरकत रोगांवरील संसर्ग शास्त्राभ्यासास अखिल भारतीय समन्वित प्रकल्प.	1	All India Co-ordinate Research Project for epidemiological studies of foot and mouth diseases.
	vi. इतर संस्था -		Other Institutions-
1	पशुपोषण खाद्य केंद्र	0	Animal Nutrition Centre.
2	गुण नियंत्रण योजना	1	Quality Control Scheme.
3	सूक्ष्मजीव शास्त्रज्ञांचे कार्यालय	0	Office of the Microbiologist.

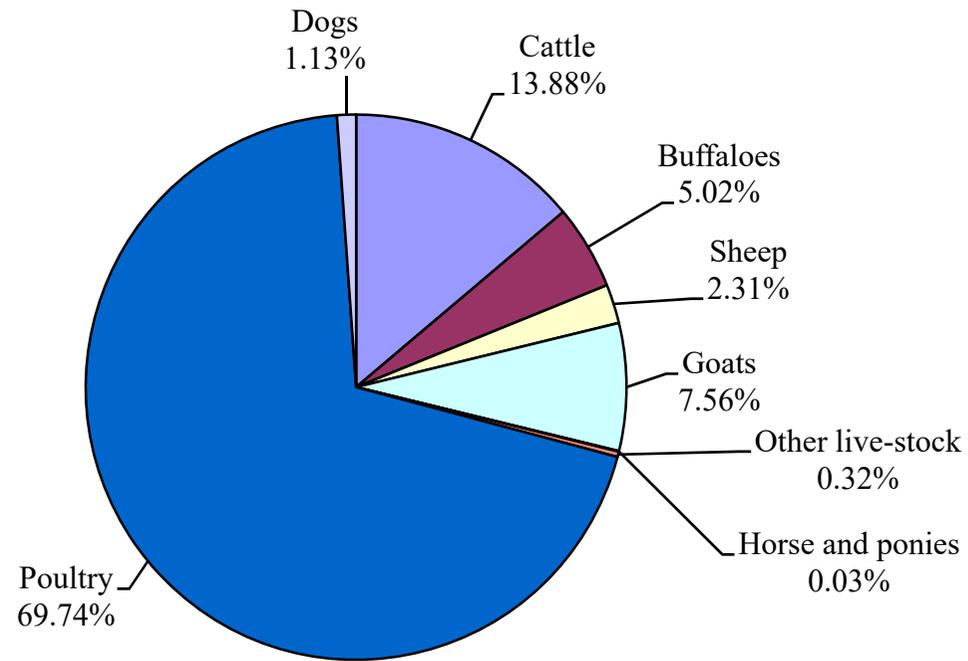
टिप : * महाराष्ट्र शेळी व मेष विकास महामंडळासहीत, मेष पैदास केंद्र = ६, शेळी पैदास केंद्र = ८, संयुक्त केंद्र (मेष व शेळी) = ४, एकूण मेष आणि शेळी केंद्रे = १०

Note : * With Maharashtra Goat & Sheep Corporation, Sheep Breeding Farms = 6 , Goat Breeding Farms = 8 and Combined Farms (Sheep & Goat both) = 4 , Total Sheep & Goat Farms = 10

आधार :- पशुसंवर्धन आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source :- The Commissioner of Animal Husbandry, Government of Maharashtra, Pune.

Livestock in 2012

१५. वनशास्त्र व लाकूडतोड

१५.१. वनक्षेत्र व वनापासून मिळणारे प्रमुख व गौण उत्पादन यांची आकडेवारी या विभागात दिली आहे.

१५.२. राज्यातील वन विभाग व महसूल विभागाच्या अधिपत्याखालील वनक्षेत्रासंबंधी वेगवेगळी माहिती दिली आहे. वनक्षेत्राचे राखीव, संरक्षित व अवर्गीकृत असे कायदेशीरदृष्ट्या वर्गीकरण केले आहे. हे कायदेशीरदृष्ट्या केलेले वर्गीकरण १९२७ च्या “भारतीय वन कायदा, सोळा” नुसार केले आहे. राखीव वनक्षेत्रात मुख्यतः इमारतीच्या लाकडाचे उत्पादन करण्यात येत असून ह्यात चरणे किंवा मशागत करणे ह्यास परवानगी दिली जात नाही. संरक्षित वनक्षेत्रात चरणे आणि मशागत करणे यावर इतके कडक निर्बंध नसून काही मर्यादित निर्बंधासह परवानगी देण्यात येते. अवर्गीकृत वनक्षेत्र म्हणजे दुर्गम किंवा अव्याप्त वनक्षेत्र समजण्यात येते. शासनाने स्थानिक संस्थांकडून किंवा खाजगी व्यक्तींकडून व्यवस्थापनासाठी घेतलेले वनक्षेत्र करारावरील म्हणून ओळखले जाते. या विभागामध्ये देण्यात आलेल्या वनक्षेत्राची आकडेवारी शेती विभागाच्या “जमिनीचा वापर” ह्या तक्त्यातील वनक्षेत्राच्या आकडेवारीशी जुळणार नाही. हा फरक खालील कारणांमुळे दिसून येतो :-

(१) भारतीय वन सांख्यिकीत वन विभागाच्या अधिपत्याखालील वृक्षांनी न आच्छादलेल्या क्षेत्रासह सर्व क्षेत्र वनक्षेत्र म्हणून समजले जाते तर कृषि सांख्यिकीत त्यांचे प्रत्यक्ष वापरानुसार वर्गीकरण केले जाते.

(२) वन विभागाची माहिती विशिष्ट प्रशासकीय कारणासाठी व वनक्षेत्राची मालकी ठरविण्याच्या दृष्टीने उपयुक्त ठरते. जमिनीच्या वापरासंबंधी सांख्यिकीसाठी वनक्षेत्राचा प्रत्यक्ष वापर कसा होतो हे कृषि खात्याच्या दृष्टीने जितके महत्वाचे आहे तेवढे वन विभागाच्या दृष्टीने नाही.

(३) वन विभागाची माहिती आर्थिक वर्षानुसार उपलब्ध असते तर कृषि विभागाची कृषि वर्षानुसार असते. प्रमुख व गौण वनोत्पादनाची आकडेवारी वन विभागाच्या अधिपत्याखाली वनक्षेत्राशीच संबंधित आहे.

15. FORESTRY AND LOGGING

15.1 Data on area under forest and major & minor forest produce are given in the tables in this section.

15.2 Information regarding forest under the control of the State's Forest Department and those under the control of the State's Revenue Department is shown separately. The areas under forests are classified according to legal status into reserved forest, protected forests and unclassified forests. The legal status refers to classification of forests under the Indian Forest Act, 1927 (XVI of 1927). Reserved Forests are those that are intended mainly for timber production and in which rights of grazing and cultivation are seldom allowed. In protected forests, the restrictions are not so rigid as grazing or cultivation is allowed but certain limitations and restrictions are imposed. The unclassified forest refers to the inaccessible forest or unoccupied waste. The forests which are taken by Government from local bodies or private individuals for management on lease basis are called 'leased forests'. The forest area shown in tables in this section may not tally with the area under "forest" shown in table on land utilisation in agriculture section. The two sets of figures differ due to the following reasons:-

(i) In the Indian Forests Statistics the whole area including non-wooded area under the control of Forest Department is taken as area under forests while in Agricultural Statistics, it is classified according to its actual utilisation.

(ii) The Forest Department Return are meant to serve a definite administrative purpose and indicate the ownership of the forest area; the actual utilisation of these areas is not so important from their point of view as it is in the land utilisation statistics for Agricultural Department.

(iii) The Forest Department Returns relate to financial years and Agricultural Statistics relate to the agricultural years. the figures of production of major and minor forest produce refer to the areas under the control of Forest Department only.

15. वनशास्त्र व लाकूडतोड / FORESTRY AND LOGGING
तक्ता क्रमांक / TABLE NO. 15.1
मालकीनुसार वनक्षेत्र / Area under Forest Classified by Ownership
(2018-19)

(क्षेत्र चौ. कि. मी. मध्ये / Area in Sq. Km.)

अ. क्र. / Sr.No	वर्ष / Year / जिल्हे	भौगोलिक क्षेत्र / Geographical area	राज्य वने / State Forest	महामंडळ / Corporation	खाजगी वने / Private Forest	एकूण वने / Total Forest	एकूण वन क्षेत्राची राज्य वन क्षेत्राची टक्केवारी / Percentage of State forest area to total forest area	राज्य वन क्षेत्राची एकूण भौगोलिक क्षेत्राची टक्केवारी / Percentage of State forest area to Geographical total area of the State	District
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(2)
1	1970-71	--	62,331	205	--	62,516	99.67	20.25	
2	1980-81	--	61,373	1,255	1,696	64,224	95.40	19.91	
3	1990-91	--	60,747	2,096	1,015	63,798	95.22	19.74	
4	2000-01	--	57,687	3,734	612	62,033	100.00	20.16	
5	2010-11	--	56,721	4,000	618	61,339	100.00	19.94	
6	2015-16	3,07,713	56,735	3,706	1,181	61,622	92.07	18.44	
7	2016-17	3,07,713	56,991	3,554	1,179	61,724	92.33	18.52	
8	2017-18	3,07,713	57,210	3,462	1,180	61,851	92.50	18.59	
1	मुंबई शहर	157	192.34	0.00	0.00	192.34	100.00	0.06	Mumbai City
2	मुंबई उपनगर	446	39.48	0.00	0.00	39.48	100.00	0.01	Mumbai Suburban
3	ठाणे	4,861	1,500.80	33.30	51.43	1,585.53	94.66	0.49	Thane
4	पालघर	4,697	1,746.46	410.29	0.00	2,156.75	80.98	0.57	Palghar
5	रायगड	7,152	1,664.07	0.00	127.64	1,791.71	92.88	0.54	Raigad
6	रत्नागिरी	8,208	81.08	0.00	1.78	82.86	97.85	0.03	Ratnagiri
7	सिंधुदुर्ग	5,207	411.74	0.00	143.92	555.66	74.10	0.13	Sindhudurg
8	नाशिक	15,530	2,905.41	421.68	111.53	3,438.62	84.49	0.94	Nashik
9	धुळे	7,189	2,067.18	0.00	0.00	2,067.18	100.00	0.67	Dhule
10	नंदुरबार	5,961	1,926.23	0.00	418.22	2,344.45	82.16	0.63	Nandurbar
11	जळगाव	11,765	2,015.87	0.00	0.00	2,015.87	100.00	0.66	Jalgaon
12	अहमदनगर	17,048	1,901.54	0.00	0.00	1,901.54	100.00	0.62	Ahmednagar
13	पुणे	15,643	2,117.34	10.53	154.02	2,281.89	92.79	0.69	Pune
14	सातारा	10,480	1,514.00	0.00	68.84	1,582.84	95.65	0.49	Satara
15	सांगली	8,572	544.56	0.00	8.03	552.59	98.55	0.18	Sangli
16	सोलापूर	14,895	387.51	0.00	0.00	387.51	100.00	0.13	Solapur
17	कोल्हापूर	7,685	1,656.60	15.56	71.90	1,744.06	94.99	0.54	Kolhapur
18	औरंगाबाद	10,107	930.11	0.00	0.00	930.11	100.00	0.30	Aurangabad
19	जालना	7,718	101.60	0.00	0.00	101.60	100.00	0.03	Jalna
20	परभणी	6,355	101.46	0.00	0.00	101.46	100.00	0.03	Parbhani

तक्ता क्रमांक / TABLE NO. 15.1 contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(2)
21	हिंगोली	4,686	290.81	0.00	0.00	290.81	100.00	0.09	Hingoli
22	बीड	10,693	281.37	0.00	0.00	281.37	100.00	0.09	Beed
23	नांदेड	10,528	1,126.40	173.63	0.00	1,300.03	86.64	0.37	Nanded
24	उस्मानाबाद	7,569	79.53	0.00	0.00	79.53	100.00	0.03	Osmanabad
25	लातूर	7,157	45.23	0.00	0.00	45.23	100.00	0.01	Latur
26	बुलढाणा	9,661	1,172.79	0.00	0.00	1,172.79	100.00	0.38	Buldhana
27	अकोला	5,390	408.80	0.00	0.00	408.80	100.00	0.13	Akola
28	वाशिम	5,184	464.02	0.00	0.00	464.02	100.00	0.15	Washim
29	अमरावती	12,210	3,486.89	0.00	0.00	3,486.89	100.00	1.13	Amravati
30	यवतमाळ	13,582	2,821.26	273.71	0.00	3,094.97	91.16	0.92	Yavatmal
31	वर्धा	6,309	1,099.26	0.00	2.49	1,101.75	99.77	0.36	Wardha
32	नागपूर	9,892	2,323.02	240.42	0.76	2,564.20	90.59	0.75	Nagpur
33	भंडारा	3,588	1,265.79	98.47	0.37	1,364.63	92.76	0.41	Bhandara
34	गोंदिया	5,733	2,388.38	327.11	0.00	2,715.49	87.95	0.78	Gondiya
35	चंद्रपूर	11,443	4,079.27	755.61	0.00	4,834.88	84.37	1.33	Chandrapur
36	गडचिरोली	14,412	12,165.11	711.89	0.00	12,877.00	94.47	3.95	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		3,07,713	57,303.29	3,472.20	1,160.93	61,936.42	92.52	18.62	Maharashtra State

आधार :- मुख्य वन संरक्षक, महाराष्ट्र शासन, नागपूर.

Source :- Chief Conservator of Forest, Government of Maharashtra, Nagpur.

तक्ता क्रमांक / TABLE NO. 15.2 contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
23	नांदेड	0.905	27,137.250	0.157	785.000	1.062	27,922.250	Nanded
24	उस्मानाबाद	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	Osmanabad
25	लातूर	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	Latur
26	बुलढाणा	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	Buldhana
27	अकोला	0.245	12,602.375	0.000	0.000	0.245	12,602.375	Akola
28	वाशिम	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	Washim
29	अमरावती	6.061	3,77,679.300	2.842	4,271.900	8.903	3,81,951.200	Amravati
30	यवतमाळ	8.329	1,83,609.927	0.439	742.600	8.768	1,84,352.527	Yavatmal
31	वर्धा	0.130	1,251.732	1.787	4,308.595	1.917	5,560.327	Wardha
32	नागपूर	2.005	50,762.262	6.030	22,137.652	8.035	72,899.914	Nagpur
33	भंडारा	0.920	13,411.240	4.715	13,281.690	5.635	26,692.930	Bhandara
34	गोंदिया	4.476	1,12,953.689	3.901	12,449.310	8.377	1,25,402.999	Gondiya
35	चंद्रपूर	2.265	82,687.211	4.964	29,716.485	7.229	1,12,403.696	Chandrapur
36	गडचिरोली	31.377	11,03,361.713	32.082	1,51,835.138	63.459	12,55,196.851	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		61.615	19,99,265.242	78.574	2,64,423.578	140.189	22,63,688.820	Maharashtra State

आधार :- मुख्य वन संरक्षक, महाराष्ट्र शासन, नागपूर.

Source :- Chief Conservator of Forest, Government of Maharashtra, Nagpur.

15. वनशास्त्र व लाकूडतोड / FORESTRY AND LOGGING

तक्ता क्रमांक / TABLE NO. 15.3

आगी आणि गुरांपासून संरक्षित वनक्षेत्र / Forest area Protected from Fire and Cattle Grazing
(2018-19)

अ. क्र. Sr.No	वर्ष Year	एकूण वनक्षेत्र (चौ. कि. मी.) Total Forest Area (sq.Kms.)	आगीपासून संरक्षण (चौ. कि. मी.) Protection against fire (sq.Kms.)		आगीपासून सुरक्षित वन क्षेत्राची एकूण वन क्षेत्राशी टक्केवारी Percentage of Fire protected Forests area to total Forest area	चराईपासून संरक्षण / Protection against grazing			
			प्रयत्न Attempted	संरक्षण Protected		आग विझविण्यासाठी आलेला खर्च (₹) Cost of Fire on extinguishing operation (₹)	चराईसाठी बंद केलेले क्षेत्र (चौ.कि.मी.) Area closed for grazing (sq.Kms.)	चराईसाठी वर्षभर खुले क्षेत्र (चौ.कि.मी.) Area open to Grazing throughout the year (sq.Kms.)	वर्षाच्या काही काळासाठी चराईसाठी ठेवलेले क्षेत्र (चौ. कि. मी.) Area open to grazing for some part of the year (sq. Kms.)
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)
1	1960-61	56,949	53,093	52,456	92.00	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.
2	1970-71	56,191	56,191	55,700	99.00	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.
3	1980-81	56,134	50,790	50,543	90.00	29,96,860	10,325	45,282	2,091
4	1990-91	55,502	55,577	55,111	99.16	2,71,45,208	13,053	42,110	613
5	2000-01 P	57,687	54,982	54,187	98.55	2,80,29,348	18,472	37,174	610
6	2010-11	61,339	55,378	54,992	99.30	15,92,69,625	21,318	32,202	2,586
7	2013-14	61,579	57,135	56,969	99.71	17,49,53,218	24,309	30,611	2,317
8	2014-15	61,573	56,973	56,707	99.53	24,25,63,767	26,055	17,489	10,643
9	2016-17	61,724	55,958	55,627	99.41	33,81,44,100	24,926	28,463	2,462
10	2017-18	61,851	57,147	56,746	99.30	19,42,64,002	28,545	26,352	2,323
11	2018-19	61,936	57,210	56,710	99.13	24,16,79,292	31,345	23,356	2,323

टिप / Notes :- N.A. उपलब्ध नाही / Not available.

P: अस्थायी/ Provisional

आधार :- मुख्य वन संरक्षक, महाराष्ट्र शासन, नागपूर. / Source :- Chief Conservator of Forest, Government of Maharashtra, Nagpur.

15. वनशास्त्र व लाकूडतोड / FORESTRY AND LOGGING

तक्ता क्रमांक / TABLE NO. 15.4

महत्वाच्या जातींच्या झाडांच्या लागवडीचे क्षेत्र / Area under Plantation of Important Species
(2018-19)

(लागवड हेक्टरात / Plantation in Hectare)

(वनरोपण चौ. कि. मी. / Afforestation in Sq. Km.)

अ. क्र. Sr.No	वर्ष Year	निलगिरी Eucalyptus	सिसम Shisham	साग Teak	किकर Kikar	मलबेरी Mallbery	चौल Chil	इतर Miscellaneous	एकूण Total
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)
1	1960-61	..	..	..	..	..	..	4,888	4,888
2	1970-71	..	..	3,567	..	..	..	11,396	14,963
3	1980-81	41	..	5,151	..	..	..	37,043	42,235
4	1990-91	..	..	1,728	..	..	..	78,224	79,952
5	2000-01	..	..	1,783	..	..	..	58,865	60,648
6	2010-11	..	..	708	..	..	..	29,541	30,249
7	2013-14	0	0	1,395	0	0	0	53,333	54,728
8	2014-15	0	0	1,108	0	0	0	84,248	85,356
9	2016-17	0	0	743	0	0	0	35,714	36,457
10	2017-18	0	0	50	0	0	0	26,355	26,405
11	2018-19	0	0	4,853	0	0	0	52,140	56,993

आधार :- मुख्य वन संरक्षक, महाराष्ट्र शासन, नागपूर. /

Source :- Chief Conservator of Forest, Government of Maharashtra, Nagpur.

15. वनशास्त्र व लाकूडतोड / FORESTRY AND LOGGING
तक्ता क्रमांक / TABLE NO. 15.5
वनांपासून महसूल व वनांवरील खर्च / Revenue From and Expenditure on Forests
(2018-19)

(मूल्य लाख रूपये / Value in lakhs Rs.)

अ. क्र.	वर्ष	वनांपासून एकूण महसूल Gross Revenue from forests				वनांवरील खर्च Expenditure on forests				शिल्लक असलेली निव्वळ महसूल सूट Net Revenue i.e. Surplus (+) Deficit (-)			
		वन विभाग	वन मंडळ	खाजगी वन	एकूण	वन विभाग	वन मंडळ	खाजगी वन	एकूण	वन विभाग	वन मंडळ	खाजगी वन	एकूण
Sr.No	Year	Forest Dept.	Corporation	Private Forest	Total	Forest Dept.	Corporation	Private Forest	Total	Forest Dept.	Corporation	Private Forest	Total
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)
1	1960-61	487	..	..	487	218	..	..	218	269	..	..	269
2	1970-71	1,062	102	..	1,164	943	85	..	1,028	119	17	..	136
3	1980-81	4,194	1,539	..	5,733	2,617	817	..	3,434	1,577	722	..	2,299
4	1990-91	14,059	1,637	..	15,696	12,889	1383	..	14,272	1,170	254	..	1,424
5	2000-01 P	13,723	..	..	13,723	30,960	145	..	31,105	(-)17,237	(-) 145	..	(-) 17,382
6	2010-11	24,505	0	0	24,505	91,680	0	0	91,680	0	0	0	(-) 67,175
7	2011-12	26,334	0	0	26,334	1,12,017	0	0	1,12,017	0	0	0	(-) 85,683
8	2012-13	25,186	0	0	25,186	1,33,197	0	0	1,33,197	0	0	0	(-)1,08,011
9	2013-14	18,496	0	0	18,496	1,54,530	0	0	1,54,530	0	0	0	(-)1,36,034
10	2014-15	21,199	0	0	21,199	1,77,211	0	0	1,77,211	0	0	0	(-)1,56,012
11	2015-16	22,720	0	0	22,720	2,53,638	0	0	2,53,638	0	0	0	(-)2,30,918
12	2016-17	17,519	0	0	17,519	3,05,388	0	0	3,05,388	0	0	0	(-)2,87,869
13	2017-18	15,352	0	0	15,352	2,96,816	0	0	2,96,816	0	0	0	(-) 2,81,464
14	2018-19	31,469	0	0	31,469	4,17,714	0	0	4,17,714	0	0	0	(-) 3,86,245

P: अस्थायी/ Provisional

आधार : मुख्य वन संरक्षक, महाराष्ट्र शासन, नागपूर

Source : Chief Conservator of Forest, Government of Maharashtra, Nagpur.

15. वनशास्त्र व लाकूडतोड /
तक्ता क्रमांक /
निरनिराळ्या प्रकारच्या वनांखालील क्षेत्र /
(2018-

अ. क्र. Sr.No	जिल्हे	वन विभाग / Forest Department				महसूल विभाग / Revenue Department			
		राखीव Reserved	संरक्षित Protected	अवर्गीकृत व पट्टयाने दिलेले Unclassified and Leased	एकूण Total	राखीव Reserved	संरक्षित Protected	अवर्गीकृत व पट्टयाने दिलेले Unclassified and Leased	एकूण Total
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)
1	मुंबई शहर	158.18	0.15	33.56	191.89	0.00	0.45	0.00	0.45
2	मुंबई उपनगर	0.00	2.18	35.91	38.09	0.00	1.39	0.00	1.39
3	ठाणे	1,007.67	459.86	21.01	1,488.54	0.00	4.53	7.73	12.26
4	पालघर	1,203.17	507.60	35.69	1,746.46	0.00	0.00	0.00	0.00
5	रायगड	1,277.65	151.06	199.83	1,628.54	5.28	30.25	0.00	35.53
6	रत्नागिरी	64.12	0.03	16.93	81.08	0.00	0.00	0.00	0.00
7	सिंधुदुर्ग	38.06	0.00	373.68	411.74	0.00	0.00	0.00	0.00
8	नाशिक	2,671.43	217.07	3.77	2,892.27	13.14	0.00	0.00	13.14
9	धुळे	1,987.83	0.22	15.55	2,003.60	63.58	0.00	0.00	63.58
10	नंदुरबार	1,708.58	46.12	166.12	1,920.82	5.41	0.00	0.00	5.41
11	जळगाव	1,936.05	2.44	45.36	1,983.85	28.01	0.00	4.02	32.02
12	अहमदनगर	1,508.86	23.95	23.74	1,556.55	339.83	0.00	5.16	344.99
13	पुणे	1,788.06	0.47	74.93	1,863.46	253.88	0.00	0.00	253.88
14	सातारा	1,434.96	39.33	24.50	1,498.79	15.21	0.00	0.00	15.21
15	सांगली	451.55	0.10	84.25	535.90	8.66	0.00	0.00	8.66
16	सोलापूर	245.89	0.00	99.80	345.69	41.82	0.00	0.00	41.82
17	कोल्हापूर	1,002.57	366.96	283.86	1,653.39	0.52	1.33	1.36	3.21
18	औरंगाबाद	867.35	50.41	12.35	930.11	0.00	0.00	0.00	0.00
19	जालना	92.16	7.44	2.00	101.60	0.00	0.00	0.00	0.00
20	परभणी	83.51	0.00	17.95	101.46	0.00	0.00	0.00	0.00
21	हिंगोली	260.50	3.88	26.43	290.81	0.00	0.00	0.00	0.00
22	बीड	232.65	24.08	24.64	281.37	0.00	0.00	0.00	0.00
23	नांदेड	1,011.36	28.75	86.29	1,126.40	0.00	0.00	0.00	0.00
24	उस्मानाबाद	54.07	7.02	18.44	79.53	0.00	0.00	0.00	0.00
25	लातूर	3.55	7.26	34.42	45.23	0.00	0.00	0.00	0.00
26	बुलढाणा	1,164.32	7.04	1.43	1,172.79	0.00	0.00	0.00	0.00
27	अकोला	391.09	6.94	0.60	398.63	0.00	0.00	10.17	10.17
28	वाशिम	405.26	2.93	25.26	433.45	0.00	0.00	30.57	30.57
29	अमरावती	3,482.99	0.02	3.62	3,486.63	0.00	0.00	0.26	0.26
30	यवतमाळ	2,680.11	6.31	76.16	2,762.58	0.00	0.00	58.68	58.68
31	वर्धा	526.75	324.30	178.51	1,029.56	0.00	0.00	69.70	69.70
32	नागपूर	1,277.69	754.18	138.89	2,170.77	0.00	0.00	152.25	152.25
33	भंडारा	789.79	277.11	49.38	1,116.28	0.00	0.00	149.51	149.51
34	गोंदिया	1,220.45	717.04	271.41	2,208.90	0.00	0.00	179.48	179.48
35	चंद्रपूर	3,082.45	876.48	117.64	4,076.57	0.00	0.00	2.70	2.70
36	गडचिरोली	10,545.10	1,373.26	194.97	12,113.33	0.00	0.00	51.78	51.78
	महाराष्ट्र राज्य	46,655.77	6,291.98	2,818.88	55,766.63	775.33	37.95	723.37	1,536.65

आधार :- मुख्य वनसांख्यिक, महाराष्ट्र शासन, नागपूर. /

FORESTRY AND LOGGING

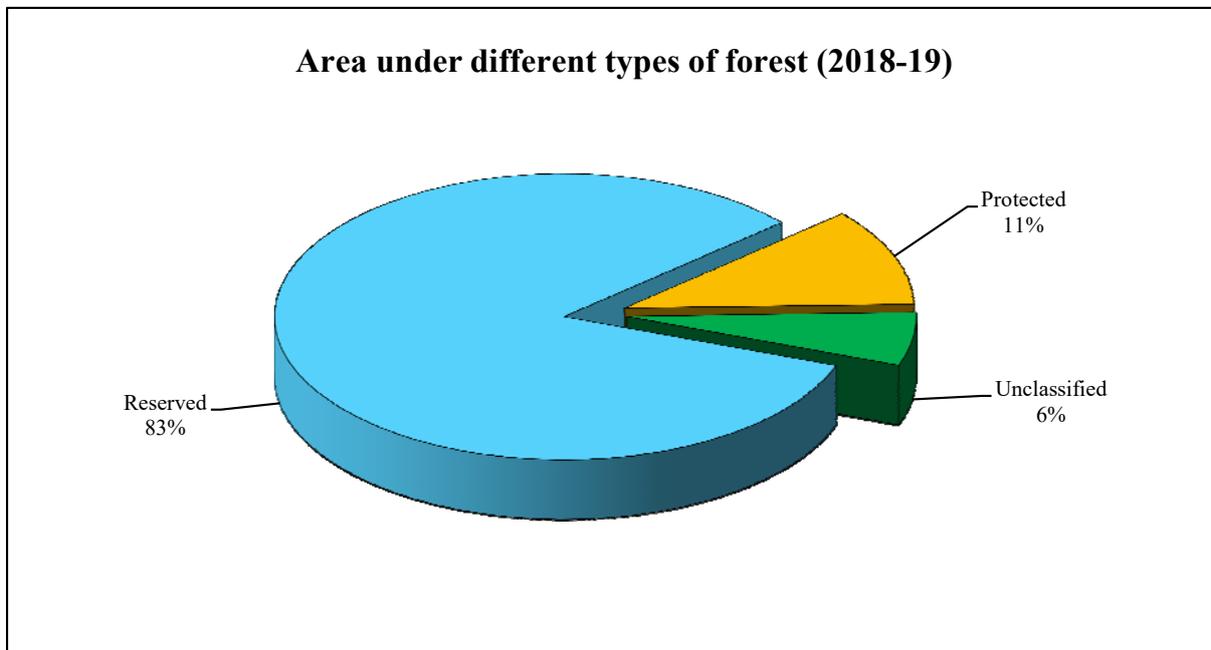
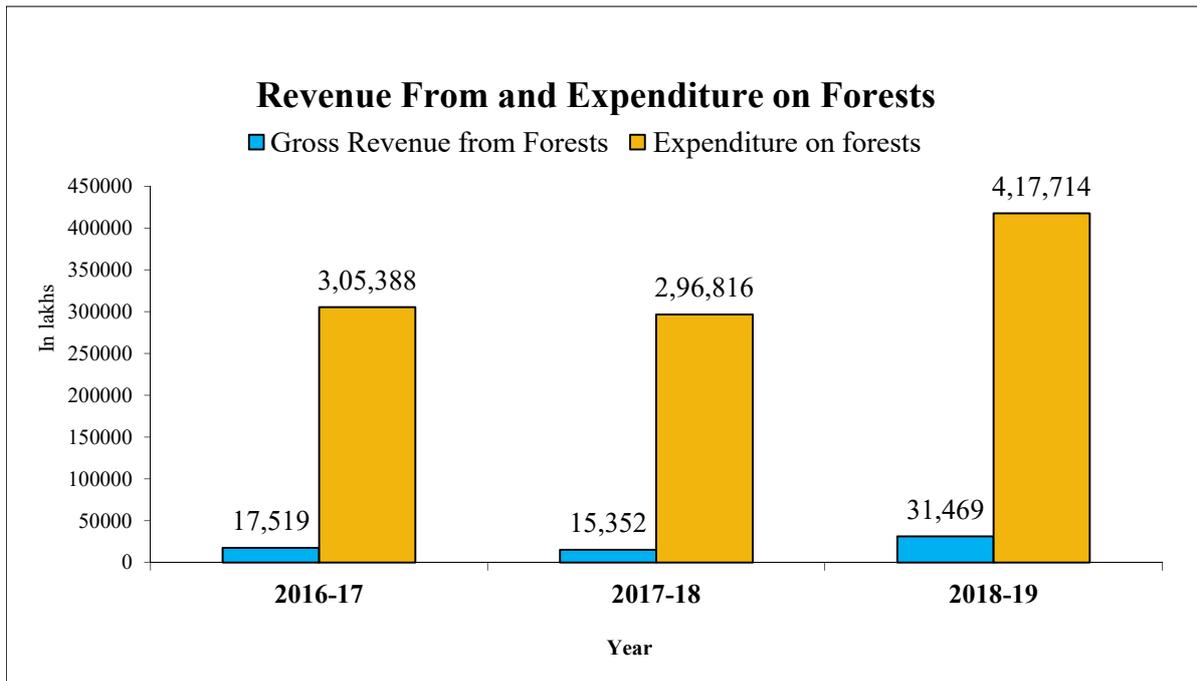
TABLE NO. 15.6

Area under different types of forest
-19)

(क्षेत्र चौ. कि. मी. मध्ये / Area in Sq. Km.)

एकूण / Total				एकूण वनक्षेत्राचे त्रिदलीय वर्गीकरण Tripartite Classification of Total Forest Area			म.व.वि.म. कडे	वन विभागाच्या ताब्यात घेतलेले खाजगी वनक्षेत्र	Districts
राखीव Reserved	संरक्षित Protected	अवर्गीकृत व पट्टयाने दिलेले Unclassified and Leased	एकूण Total	खरी वने Forest Proper	राखीव कुरणे Pasture reserved	जळाऊ लाकूड, वैरण व इतर / Fuels, fodder and miscellaneous	हस्तांतरित केलेले वनक्षेत्र Forest area transferred to F.D.C.M.	Private forest brought under possession of Department	
(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)	(19)	(2)
158.18	0.60	33.56	192.34	192.34	0.00	0.00	0.00	0.00	Mumbai City
0.00	3.57	35.91	39.48	39.84	0.00	0.00	0.00	0.00	Mumbai Suburban
1,007.67	464.39	28.74	1,500.80	1,289.36	211.43	0.01	33.30	51.43	Thane
1,203.17	507.60	35.69	1,746.46	1,527.62	218.81	0.03	410.29	0.00	Palghar
1,282.93	181.31	199.83	1,664.07	1,478.66	174.07	11.32	0.00	127.64	Raigad
64.12	0.03	16.93	81.08	63.35	15.88	1.85	0.00	1.78	Ratnagiri
38.06	0.00	373.68	411.74	38.06	0.00	373.68	0.00	143.92	Sindhudurg
2,684.57	217.07	3.77	2,905.41	2,790.02	115.02	0.36	421.69	111.53	Nashik
2,051.41	0.22	15.55	2,067.18	995.60	887.65	183.92	0.00	0.00	Dhule
1,713.99	46.12	166.12	1,926.23	1,813.80	111.76	0.67	0.00	418.22	Nandurbar
1,964.06	2.44	49.38	2,015.87	1,288.05	443.76	284.06	0.00	0.00	Jalgaon
1,848.69	23.95	28.90	1,901.54	1,069.47	832.07	0.00	0.00	0.00	Ahmednagar
2,041.94	0.47	74.93	2,117.34	1,544.38	572.92	0.04	10.53	154.02	Pune
1,450.17	39.33	24.50	1,514.00	1,489.73	0.00	24.27	0.00	68.84	Satara
460.21	0.10	84.25	544.56	472.19	0.00	72.37	0.00	8.03	Sangli
287.71	0.00	99.80	387.51	382.99	4.52	0.00	0.00	0.00	Solapur
1,003.09	368.29	285.22	1,656.60	1,398.40	0.00	258.20	15.56	71.90	Kolhapur
867.35	50.41	12.35	930.11	867.35	50.41	12.35	0.00	0.00	Aurangabad
92.16	7.44	2.00	101.60	92.16	7.44	2.00	0.00	0.00	Jalna
83.51	0.00	17.95	101.46	83.51	0.00	17.95	0.00	0.00	Parbhani
260.50	3.88	26.43	290.81	260.50	3.88	26.43	0.00	0.00	Hingoli
232.65	24.08	24.64	281.37	235.48	24.08	21.81	0.00	0.00	Beed
1,011.36	28.75	86.29	1,126.40	1,011.36	28.75	86.29	173.63	0.00	Nanded
54.07	7.02	18.44	79.53	54.07	7.02	18.44	0.00	0.00	Osmanabad
3.55	7.26	34.42	45.23	3.55	7.26	34.42	0.00	0.00	Latur
1,164.32	7.04	1.43	1,172.79	863.32	297.01	12.46	0.00	0.00	Buldhana
391.09	6.94	10.77	408.80	362.45	15.43	30.93	0.00	0.00	Akola
405.26	2.93	55.83	464.02	247.25	21.54	195.23	0.00	0.00	Washim
3,482.99	0.02	3.88	3,486.89	3,414.68	72.21	0.00	0.00	0.00	Amravati
2,680.11	6.31	134.84	2,821.26	2,504.08	122.99	194.19	273.71	0.00	Yavatmal
526.75	324.30	248.21	1,099.26	711.27	0.00	387.99	0.00	2.49	Wardha
1,277.69	754.18	291.14	2,323.02	1,579.88	130.54	612.59	240.42	0.76	Nagpur
789.79	277.11	198.89	1,265.79	811.12	0.00	454.67	98.47	0.37	Bhandara
1,220.45	717.04	450.89	2,388.38	1,243.32	335.22	809.84	327.11	0.00	Gondiya
3,082.45	876.48	120.34	4,079.27	2,706.08	285.70	1087.49	755.61	0.00	Chandrapur
10,545.10	1,373.26	246.75	12,165.11	12,113.33	0.00	51.78	711.89	0.00	Gadchiroli
47,431.10	6,329.93	3542.25	57,303.28	47,038.61	4,997.36	5,267.64	3,472.21	1,160.93	Maharashtra State

Source :- Chief Conservator of Forest, Government of Maharashtra, Nagpur

१६. मत्स्यव्यवसाय

१६.१ खारवण केंद्रातील माशांची आयात, सागरी मत्स्य उत्पादन, मत्स्यव्यवसायासाठी वापरल्या जाणाऱ्या बोटी या संबंधीची आकडेवारी या विभागात दिली आहे.

16. FISHERIES

16.1. Data regarding fish received in curing centres, marine fish production, boats used for fisheries industry has been presented in this section.

16. मत्स्यव्यवसाय / FISHERIES

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 16.1

मासळीच्या प्रकाराच्या गटानुसार पकडलेली व उतरविलेली मासळी / Fish Catch and Landings by group of Species
(2018-19)

(मेटन / in M.Tonnes)

अ. क्र. Sr. No	जिल्हे	गोडया पाण्यातील मासळी	लेप	कर्ली, दाताळी, तारली, पेडवा, भिलजी भिंग, पाला,मांदेळी, काटी, खवले, पाथुरडी	खरबा, बांगडा, सूरमई,, गेदर, नार्बी, शेळी चिराटी, बामणे.	बोथ	मुशी,पाकट, म्हाकुळ, इत्यादी	कोळंबी जवळा, करंदी, शेवंड	इतर मासळी	एकूण पकडलेली व उतरविलेली मासळी	Districts
(1)	(2)	Fresh Water fish	Founders, Holibuts, Soles,etc.	Harrings, Sardines, Anchovies	Tunnies, Barites, Mackeral	Mulletts	Shark, rays, Shells, etc.	Crustaceans	Other fish	Total catch and landings	(2)
1	मुंबई शहर	0	436	9,853	36,296	79	15,826	19,716	70,351	1,52,557	Mumbai City
2	मुंबई उपनगर	0	1,016	5,260	3,039	88	2,052	34,511	17,609	63,575	Mumbai Suburban
3	ठाणे	3,890	195	20,108	4,913	267	7,348	23,681	42,949	1,03,351	Thane
4	पालघर										Palghar
5	रायगड	3,760	117	5,857	3,288	80	721	26,471	22,313	62,607	Raigad
6	रत्नागिरी	381	4,916	2,389	9,754	277	8,355	6,416	41,630	74,119	Ratnagiri
7	सिंधुदुर्ग	15	1,491	2,194	2,049	10	1,060	706	11,544	19,069	Sindhudurg
8	नाशिक	4,305	0	0	0	0	0	0	0	4,305	Nashik
9	धुळे	1,900	0	0	0	0	0	0	0	1,900	Dhule
10	नंदुरबार	1,965	0	0	0	0	0	0	0	1,965	Nandurbar
11	जळगाव	5,420	0	0	0	0	0	0	0	5,420	Jalgaon
12	अहमदनगर	1,944	0	0	0	0	0	0	0	1,944	Ahmednagar
13	पुणे	5,622	0	0	0	0	0	0	0	5,622	Pune
14	सातारा	2,996	0	0	0	0	0	0	0	2,996	Satara
15	सांगली	2,356	0	0	0	0	0	0	0	2,356	Sangli
16	सोलापूर	1,425	0	0	0	0	0	0	0	1,425	Solapur
17	कोल्हापूर	2,814	0	0	0	0	0	0	0	2,814	Kolhapur

तक्ता क्रमांक / Table No.16..1 contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(2)
18	औरंगाबाद	2,260	0	0	0	0	0	0	0	2,260	Aurangabad
19	जालना	950	0	0	0	0	0	0	0	950	Jalna
20	परभणी	1,180	0	0	0	0	0	0	0	1,180	Parbhani
21	हिंगोली	1,106	0	0	0	0	0	0	0	1,106	Hingoli
22	बीड	3,355	0	0	0	0	0	0	0	3,355	Beed
23	नांदेड	5,815	0	0	0	0	0	0	0	5,815	Nanded
24	उस्मानाबाद	1,650	0	0	0	0	0	0	0	1,650	Osmanabad
25	लातूर	4,812	0	0	0	0	0	0	0	4,812	Latur
26	बुलढाणा	3,445	0	0	0	0	0	0	0	3,445	Buldhana
27	अकोला	2,184	0	0	0	0	0	0	0	2,184	Akola
28	वाशिम	2,352	0	0	0	0	0	0	0	2,352	Washim
29	अमरावती	3,451	0	0	0	0	0	0	0	3,451	Amravati
30	यवतमाळ	6,045	0	0	0	0	0	0	0	6,045	Yavatmal
31	वर्धा	2,887	0	0	0	0	0	0	0	2,887	Wardha
32	नागपूर	4,086	0	0	0	0	0	0	0	4,086	Nagpur
33	भंडारा	1,211	0	0	0	0	0	0	0	1,211	Bhandara
34	गोंदिया	1,511	0	0	0	0	0	0	0	1,511	Gondiya
35	चंद्रपूर	9,342	0	0	0	0	0	0	0	9,342	Chandrapur
36	गडचिरोली	3,900	0	0	0	0	0	0	0	3,900	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		1,00,335	8,171	45,661	59,339	801	35,362	1,11,502	2,06,396	5,67,567	Maharashtra State

आधार : मत्स्यव्यवसाय संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source : Directorate of Fisheries, Government of Maharashtra, Mumbai.

16. मत्स्यव्यवसाय / FISHERIES

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 16.2

पकडलेल्या मासळीचा विल्हेवाट (सागरी व भूजल) / Disposition of Fish Catch (Marine & Inland)
(2018-19)

(मे.टनांत / in M.Tonnes)

अ. क्र. Sr.No	जिल्हे	विक्रीसाठी ताजा Fresh for Marketing	गोठविण्या करिता For freezing	वाळविण्या करिता For Sun drying	खारविण्या करिता For salting	डबा बंद मासे Canning	खता करिता For Manure	इतर Miscellaneous Purpose	मासळीचा फेकून दिलेला भाग Offal for reduction	एकूण Total	Districts
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(2)
1	मुंबई शहर	1,46,720	0	5,035	0	0	802	0	0	1,52,557	Mumbai City
2	मुंबई उपनगर	37,143	0	24,820	0	0	1,612	0	0	63,575	Mumbai Suburban
3	ठाणे	70,680	0	32,559	112	0	0	0	0	1,03,351	Thane Palghar
4	पालघर										
5	रायगड	45,674	0	16,060	0	0	874	0	0	62,607	Raigad
6	रत्नागिरी	69,122	0	4,067	739	0	191	0	0	74,119	Ratnagiri
7	सिंधुदुर्ग	15,803	0	129	3,137	0	0	0	0	19,069	Sindhudurg
8	नाशिक	4,305	0	0	0	0	0	0	0	4,305	Nashik
9	धुळे	1,900	0	0	0	0	0	0	0	1,900	Dhule
10	नंदुरबार	1,965	0	0	0	0	0	0	0	1,965	Nandurbar
11	जळगाव	5,420	0	0	0	0	0	0	0	5,420	Jalgaon
12	अहमदनगर	1,944	0	0	0	0	0	0	0	1,944	Ahmednagar
13	पुणे	5,622	0	0	0	0	0	0	0	5,622	Pune
14	सातारा	2,996	0	0	0	0	0	0	0	2,996	Satara
15	सांगली	2,356	0	0	0	0	0	0	0	2,356	Sangli
16	सोलापूर	1,425	0	0	0	0	0	0	0	1,425	Solapur
17	कोल्हापूर	2,814	0	0	0	0	0	0	0	2,814	Kolhapur
18	औरंगाबाद	2,260	0	0	0	0	0	0	0	2,260	Aurangabad
19	जालना	950	0	0	0	0	0	0	0	950	Jalna
20	परभणी	1,180	0	0	0	0	0	0	0	1,180	Parbhani
21	हिंगोली	1,106	0	0	0	0	0	0	0	1,106	Hingoli
22	बीड	3,355	0	0	0	0	0	0	0	3,355	Beed
23	नांदेड	5,815	0	0	0	0	0	0	0	5,815	Nanded
24	उस्मानाबाद	1,650	0	0	0	0	0	0	0	1,650	Osmanabad
25	लातूर	4,812	0	0	0	0	0	0	0	4,812	Latur
26	बुलढाणा	3,445	0	0	0	0	0	0	0	3,445	Buldhana
27	अकोला	2,184	0	0	0	0	0	0	0	2,184	Akola
28	वाशिम	2,352	0	0	0	0	0	0	0	2,352	Washim
29	अमरावती	3,451	0	0	0	0	0	0	0	3,451	Amravati
30	यवतमाळ	6,045	0	0	0	0	0	0	0	6,045	Yavatmal
31	वर्धा	2,887	0	0	0	0	0	0	0	2,887	Wardha
32	नागपूर	4,086	0	0	0	0	0	0	0	4,086	Nagpur
33	भंडारा	1,211	0	0	0	0	0	0	0	1,211	Bhandara
34	गोंदिया	1,511	0	0	0	0	0	0	0	1,511	Gondiya
35	चंद्रपूर	9,342	0	0	0	0	0	0	0	9,342	Chandrapur
36	गडचिरोली	3,900	0	0	0	0	0	0	0	3,900	Gadchiroli
	महाराष्ट्र	4,77,431	0	82,670	3,988	0	3,479	0	0	5,67,567	Maharashtra

आधार : मत्स्यव्यवसाय संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source : Directorate of Fisheries, Government of Maharashtra, Mumbai.

16. मत्स्यव्यवसाय / FISHERIES
तक्ता क्रमांक / TABLE No. 16.3
खारवण केंद्रात केलेली माशांची आयात, मिठाचे वाटप आणि खारवलेले मासे /
Quantity of fish brought, salt issued and fish cured at different curing centres
(2018-19)

(मे. टनांत / in M.Tonnes)

अ. क्र. Sr.No	मासे खारविण्याची आवारे	खारवण्यासाठी आणलेले मासे Quantity of fish brought for curing	मिठाचे वाटप Quantity of salt issued	खारवून बाहेर पाठविलेल्या माशांचे वजन Quantity of cured fish exported	Fish curing yards
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
1	बोरिया	0	0	0	Boria
2	जयगड	0	0	0	Jaigad
3	वरवडे	0	0	0	Warwade
4	मिरकरवाडा	739	266	555	Mirkarwada
5	भाटये	0	0	0	Bhatye
6	पूर्णागड	0	0	0	Purnagad
7	जैतापूर	0	0	0	Jaitapur
8	विजयदूर्गा	0	0	0	Vijaydurg
9	मालवण	3,137	1,129	2,352	Malvan
10	वेंगुर्ला	0	0	0	Vengurla
11	तारा मंबरी	0	0	0	Tara Mumbari
	एकूण	3,876	1,395	2,907	Total

आधार : मत्स्यव्यवसाय संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source : Directorate of Fisheries, Government of Maharashtra, Mumbai.

16. मत्स्यव्यवसाय / FISHERIES
तक्ता क्रमांक / TABLE No. 16.4
सागरी मत्स्योत्पादन / Marine Fish Production
(2018-19)

(मे. टनांत / in M. Tonnes)

अ. क्र. Sr.No	जिल्हे	उत्पादन Production	Districts
(1)	(2)	(3)	(2)
1	मुंबई शहर	1,52,557	Mumbai City
2	मुंबई उपनगर	63,575	Mumbai Suburban
3	ठाणे / पालघर	99,461	Thane / Palghar
4	रायगड	58,847	Raigad
5	रत्नागिरी	73,738	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	19,054	Sindhudurg
	एकूण	4,67,232	Total

आधार : मत्स्यव्यवसाय संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source : Directorate of Fisheries, Government of Maharashtra, Mumbai.

16. मत्स्यव्यवसाय / FISHERIES

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 16.5

मत्स्यव्यवसायासंबंधीची संकीर्ण माहिती / Miscellaneous statistics related to fisheries

(2018-19)

अ.क्र. Sr.No	बाब (2)	परिमाण (3)	माहिती (4) Particulars	Unit (3)	Item (2)
1	राज्याचा एकूण समुद्रकिनारा	कि. मीटर	720	Kilometres	Total coastline of State
2	सागरी मत्स्यव्यवसाय करणारी खेडी / गावठाणे	संख्या	526*	Nos.	Marine-Fishing Villages / Hamlets
3	सागरी मासळी उतरविणारी केंद्रे	संख्या	N.A.	Nos.	Marine fish landing centres
4	मत्स्यव्यवसायात गुंतलेल्या होड्या	संख्या	N.A.	Nos.	Boats engaged in fishing
5	प्रत्येकी एक मे. टनाच्या वर वजन असलेल्या होड्या	संख्या	N.A.	Nos.	Boats above one M. tone
6	सागरी मत्स्यव्यवसायासाठी वापरातील होड्या	संख्या	17,238	Nos.	Vessels used for marine fisheries
	(1) यंत्रसज्ज होड्या	संख्या	13,613	Nos.	Mechanised boats
	(2) बिगरयांत्रिकी होड्या	संख्या	3,625	Nos.	Non Mechanised boats
7	नौतळाची सोय असलेल्या होड्या	संख्या	N.A.	Nos.	Boats with deck facilities
8	एकूण मत्स्योत्पादन-	लाख मे. टन	5.67	Lakh M.T.	Total fish production-
	(1) सागरी	लाख मे. टन	4.67	Lakh M.T.	(1) Marine
	(2) गोड्या पाण्याचे	लाख मे. टन	1.00	Lakh M.T.	(2) Inland
9	मत्स्यव्यवसायातील सहकारी संस्था-				Number of Co-operative Societies-
	(1) प्राथमिक	संख्या	3,133	Nos.	(1) Primary
	(2) जिल्हा / विभागीय संघ	संख्या	40	Nos.	(2) District/ Divisional Federations.
	(3) शिखर	संख्या	N.A.	Nos.	(3) Apex
10	सहकारी संस्थांची सभासद संख्या -				Membership of Co-operative Societies -
	(1) प्राथमिक	संख्या	3,22,941	Nos.	(1) Primary
	(2) जिल्हा / विभागीय संघ	संख्या	1,189	Nos.	(2) District/ Divisional Federations.
	(3) शिखर	संख्या	N.A.	Nos.	(3) Apex
11	सहकारी संस्थांचे खेळते भांडवल				Working capital of Co-operative Societies
	(1) प्राथमिक	कोटी	251.40	Crore	(1) Primary
	(2) जिल्हा / विभागीय संघ	कोटी	468.90	Crore	(2) District/ Divisional Federations.
	(3) शिखर	कोटी	N.A.	Crore	(3) Apex
12	सहकारी संस्थातर्फे हाताळलेली मासळी				Fish handled by Co-operative Societies-
	(अ) खरेदी किंमत				(A) Purchase Value
	(1) प्राथमिक	कोटी	N.A.	Crore	(1) Primary
	(2) जिल्हा / विभागीय संघ	कोटी	N.A.	Crore	(2) District/ Divisional Federations.
	(3) शिखर	कोटी	N.A.	Crore	(3) Apex
	(ब) विक्री मूल्य				(B) Sale Value
	(1) प्राथमिक	कोटी	711.39	Crore	(1) Primary
	(2) जिल्हा / विभागीय संघ	कोटी	N.A.	Crore	(2) District/ Divisional Federations.
	(3) शिखर	कोटी	N.A.	Crore	(3) Apex
13	सहकारी संस्थांनी वर्षभरात दिलेली कर्जे				Advances given by Co-operative Societies
	(1) प्राथमिक	कोटी	109.19	Crore	(1) Primary
	(2) जिल्हा / विभागीय संघ	कोटी	N.A.	Crore	(2) District/ Divisional Federations.
	(3) शिखर	कोटी	N.A.	Crore	(3) Apex
14	शासकीय मासळी खारवण्याची आवार केंद्रे	संख्या	N.A.	Nos.	Number of Government fish curing Yards.
15	खारवलेली मासळी				Cured fish
	(1) उन्हात वाळलेली	मे. टन	15,313	Metric Tonnes	(1) Sundried
	(2) इतर	मे. टन	3,479	Metric Tonnes	(2) Others
16	मत्स्यव्यवसाय शिक्षण संस्था	संख्या	N.A.	Nos.	Number of Fishery schools
17	मत्स्य पैदास केंद्रे	संख्या	48	Nos.	Number of Fish farms

टिप : * सेंट्रल मरीन फिशरीज रिसर्च इन्स्टिट्यूट २०१६ / Note : * Central Marine Fisheries Research Institute 2016

आधार : मत्स्यव्यवसाय संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई / Source : Directorate of Fisheries, Government of Maharashtra, Mumbai.

16. मत्स्यव्यवसाय / FISHERIES
तक्ता क्रमांक / TABLE No. 16.6
प्रकारानुसार सागरी मत्स्योत्पादन / Varietywise Marine fish Production
(2018-19)

(उत्पादन मे.टनांत / Production in M.Tonnes)

अ. क्र. Sr.No (1)	मासळीचा प्रकार (2)	जिल्हे / Districts						एकूण (9)	Variety (2)
		मुंबई शहर Mumbai City (3)	मुंबई उपनगर Mumbai Suburban (4)	ठाणे / पालघर Thane / Palghar (5)	रायगड Raigad (6)	रत्नागिरी Ratnagiri (7)	सिंधुदुर्ग Sindhudurg (8)		
1	मुशी, पाकट, वागळी	1,538	368	5,503	228	287	104	8,028	Elasmobranchs (Shark Rays)
2	वाम	491	75	1,010	21	93	136	1,826	Eels
3	शिंगाळा, शिंगटी	5,330	536	3,022	734	245	545	10,412	Cat fish
4	कर्ली, दाताळी	360	42	2,710	552	327	57	4,048	Chirocentrus
5	पेडवा, पेडी, भिवजी, तारली	1,336	68	16	3,507	943	2,056	7,926	Sardines
6	भिगपाला	1,002	97	2,229	312	297	1	3,938	Hilsa llisha
7	मांदेली	6,041	4,535	9,408	1,362	820	3	22,169	Anchoviella
8	कांटी	972	517	5,733	124	2	0	7,348	Turrisodes
9	खवली / पातुर्डी	142	1	13	0	0	77	233	Other Clupedia
10	बॉबिल	8,946	5,265	17,120	3,446	79	128	34,984	Harpodon nehereuse
11	करकरा, खजूरा	48	4	0	2	2,988	0	3,042	Perches
12	तांब	115	0	0	78	47	47	287	Red snapper
13	दाढा, रावस	324	56	651	183	25	2	1,241	Polynomids
14	घाट, काय	1,052	276	1,402	81	2	102	2,915	Scienids
15	बळा, वाकळी	8,612	4,718	2,310	3,864	2,492	678	22,674	Ribbon fish
16	ढोमा, घोडी	16,554	2,933	744	1,661	1,846	1,664	25,402	Otalithes Sp.
17	खरबा	9,044	141	0	608	2,674	57	12,524	Caranx
18	सरंगा	1,075	376	11,669	682	619	592	15,013	Pomfret
19	हलवा	391	86	84	174	220	98	1,053	Black pomfret.
20	बांगडा	6,083	494	1,531	3,485	16,752	3,635	31,980	Mackerels
21	सरमर्क, डोगेल	2,107	165	4,390	1,077	1,591	1,495	10,825	Seer fish
22	गेदर	3,094	134	1	1,558	3,473	33	8,293	Tunnies
23	तेंडली	8	0	0	0	6	64	78	Bregmoers Melillandi.
24	लेप	436	1,016	195	117	4,916	1,491	8,171	Soles
25	कोकरी, नार्बी, टोकी	3,186	88	0	1	238	339	3,852	Carangids small
26	खाण	695	0	208	5	189	500	1,597	Leignathus
27	चिराटी, राणे, बामणे	18,865	2,511	522	44	1,778	125	23,845	Upenaides Sp.
28	कोळंबी	16,091	6,648	9,601	7,898	5,823	679	46,740	Prawns
29	जवळा, करंदी	3,443	27,835	14,033	18,092	569	0	63,972	Shrimps
30	शेवंड	182	28	47	481	24	27	789	Lobster
31	सौंदाळा	659	92	0	46	1,304	1,322	3,423	Lactarius
32	म्हाकूळ	14,288	1,684	1,844	493	8,068	956	27,333	Cuttle fish & squids
33	इतर	20,047	2,786	3,465	7,931	15,000	2,041	51,270	Others
	एकूण	1,52,557	63,575	99,461	58,847	73,737	19,054	4,67,231	Total

आधार : मत्स्यव्यवसाय संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source : Directorate of Fisheries, Government of Maharashtra, Mumbai.

16. मत्स्यव्यवसाय / FISHERIES

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 16.7

निरनिराळ्या प्रकारच्या सागरी माशांच्या सरासरी वार्षिक घाऊक किंमती /
Average Annual Wholesale (Boatside) Prices of Various Varieties of Marine Fish
(2018-19)

(प्रती टनाची किंमत ₹ / In ₹ Per Tonnes)

अ. क्र. Sr.No (1)	मासळीचा प्रकार (2)	जिल्हे / Districts						सरासरी किंमत Average Price (9)	Variety (2)
		मुंबई शहर Mumbai City (3)	मुंबई उपनगर Mumbai Suburban (4)	ठाणे/ पालघर Thane / Palghar (5)	रायगड Raigad (6)	रत्नागिरी Ratnagiri (7)	सिंधुदुर्ग Sindhudurg (8)		
1	मुशी, पाकट, वागळी	1,24,555	1,19,090	1,16,048	97,083	1,24,460	1,93,894	1,18,587	Elasmobranchs (Shark Rays)
2	वाम	3,72,322	3,71,600	2,80,895	2,10,714	2,47,215	2,59,338	3,05,068	Eels.
3	शिंगाळा, शिंगटो	1,04,167	1,03,899	83,678	75,722	70,612	1,11,817	95,812	Cat fish.
4	कलौ, दाताळा	1,14,375	1,08,810	1,15,092	1,26,783	1,04,755	91,842	1,15,395	Chirocentrus.
5	पेडवा, पेडी, भिवजी, तारली	59,612	52,353	52,500	41,655	51,564	45,430	46,954	Sardines.
6	भिंंगपाला	1,60,569	2,72,680	2,26,585	2,80,897	3,27,778	2,50,000	2,22,863	Hilsa llisha.
7	मांदेली	36,929	45,757	62,087	50,444	63,662	70,000	51,235	Anchoviella.
8	कांदी	55,926	84,468	96,381	72,984	1,05,000	0	89,799	Turrisodes.
9	खवली / पातुर्डी	30,246	50,000	70,000	0	0	51,169	39,464	Other Clupeida.
10	बॉबिल	91,069	78,575	88,766	58,411	1,16,456	95,234	84,917	Harpodon nehereuse.
11	करकरा, खजूरा	3,52,500	3,12,500	0	3,00,000	2,00,000	0	2,02,620	Perches.
12	तांब	2,65,130	0	0	2,04,615	2,45,426	2,94,255	2,50,226	Red snapper.
13	दाढा, रावस	4,43,457	5,19,375	5,10,637	5,75,519	4,42,000	4,05,000	5,01,507	Polynomids.
14	घाट, काय	4,52,690	4,13,098	4,60,556	7,12,963	5,60,000	4,05,196	4,58,369	Scienids
15	बळा, वाकळी	86,912	85,562	73,877	69,033	88,218	73,319	81,994	Ribbon fish.
16	ढोमा, घोडी	69,246	63,795	58,952	65,024	72,400	71,800	68,436	Otalithes Sp.
17	खरबा	50,190	76,099	0	89,054	71,004	87,193	56,981	Caranx
18	सरंगा	5,64,051	4,97,899	6,77,865	7,67,038	4,08,069	10,15,532	6,71,450	Pomfret.
19	हलवा	4,17,084	4,15,872	4,16,786	5,18,075	4,05,750	3,90,000	4,28,761	Black pomfret.
20	बांगडा	1,52,587	1,49,028	1,17,266	97,727	1,14,115	1,17,001	1,20,665	Mackerels.
21	सुरमई, डागोळ	3,21,960	3,35,879	4,23,992	6,09,243	3,85,101	5,00,987	4,26,137	Seer fish
22	गेदर	1,08,499	97,351	75,000	89,320	1,26,038	45,455	1,11,806	Tunnies.
23	तेंडली	76,250	0	0	0	40,000	50,000	51,923	Bregmoers Melillandi.
24	लेप	87,385	83,268	41,197	40,684	47,484	57,803	55,699	Soles.
25	कोकरी, नार्बी, टोकी	1,31,030	1,31,932	0	1,00,000	84,792	1,05,826	1,25,967	Carangids small.
26	खाण	59,410	0	60,000	1,50,000	72,380	51,330	58,777	Leignathus.
27	चिराटी, राणे, बामणे	51,425	50,404	54,253	71,136	52,950	34,000	51,438	Upenaides Sp.
28	कोळंबी	2,07,252	2,32,427	2,33,789	2,33,927	2,30,076	2,54,197	2,24,317	Prawns.
29	जवळा, करंदी	51,274	60,452	74,635	67,021	62,689	0	64,947	Shrimps.
30	शेवंड	9,17,582	9,65,714	8,67,021	8,99,064	8,39,583	8,46,296	9,00,177	Lobster.
31	सौंदाळा	1,03,748	1,03,152	0	1,43,152	91,816	1,21,528	1,06,584	Lactarius.
32	म्हाकूळ	2,32,129	2,01,520	1,36,569	1,52,951	1,65,067	1,13,818	1,98,433	Cuttle fish & squids.
33	इतर	75,900	74,514	89,525	63,060	65,892	77,551	71,897	Others.

आधार : मत्स्यव्यवसाय संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source : Directorate of Fisheries, Government of Maharashtra, Mumbai.

16. मत्स्यव्यवसाय / FISHERIES

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 16.8

मासळीच्या प्रमुख प्रकाराच्या मत्स्योत्पादनाचा एकूण मत्स्योत्पादनाच्या मुल्यातील हिस्सा (टक्केवारी) /
Percentage Share of Prominent Varieties in Total Valuation of Fish Production
(2018-19)

अ. क्र. Sr.No	मासळीचा प्रकार (2)	जिल्हे / Districts						एकूण Total	Variety (2)
		मुंबई शहर Mumbai	मुंबई उपनगर Mumbai Suburban	ठाणे / पालघर Thane / Palghar	रायगड Raigad	रत्नागिरी Ratnagiri	सिंधुदुर्ग Sindhudurg		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(2)
1	मुशी, पाकट, वागळी	1.1	0.7	3.2	0.3	0.3	0.7	1.5	Elasmobranchs (Shark Rays)
2	वाम	1.0	0.5	1.4	0.1	0.2	1.2	0.9	Eels.
3	शिगाळा, शिंगटो	3.1	0.9	1.3	0.8	0.4	2.0	1.6	Cat fish.
4	कलौ, दाताळा	0.2	0.1	1.6	1.0	0.5	0.2	0.7	Chirocentrus.
5	पेडवा, पेडी, भिवजी, तारली	0.4	0.1	0.0	2.1	1.1	3.1	0.6	Sardines.
6	भिगपाला	0.9	0.4	2.6	1.2	0.6	0.0	1.4	Hilsa llisha.
7	मांदेली	1.2	3.5	3.0	1.0	0.0	0.0	1.8	Anchoviella.
8	कांदी	0.3	0.7	2.8	0.1	0.0	0.0	1.0	Turrisodes.
9	खवली / पातुर्डी	0.0	0.0	0.0	0.0	0.1	0.1	0.0	Other Clupedia.
10	बॉबिल	4.5	6.9	7.7	2.8	6.7	0.4	4.7	Harpodon nehereuse.
11	करकरा, खजूरा	0.1	0.0	0.0	0.0	0.1	0.0	1.0	Perches.
12	तांब	0.2	0.0	0.0	0.2	0.1	0.5	0.1	Red snapper.
13	दाढा, रावस	0.8	0.5	1.7	1.5	0.0	0.0	1.0	Polynomids.
14	घाट, काय	2.6	1.9	3.3	0.8	1.5	1.4	2.1	Scienids
15	बळा, वाकळी	4.1	6.8	0.9	3.8	2.1	1.6	3.0	Ribbon fish.
16	ढोमा, घोडी	6.3	3.1	0.2	1.5	2.4	3.9	2.8	Otalithes Sp.
17	खरबा	2.5	0.2	0.0	0.8	2.8	0.2	1.1	Caranx
18	सरंगा	3.4	3.1	40.0	7.4	1.0	19.7	16.0	Pomfret.
19	हलवा	0.9	0.6	0.2	1.3	21.3	1.3	0.7	Black pomfret.
20	बांगडा	5.1	1.2	0.9	4.8	6.8	13.9	6.1	Mackerels.
21	सुरमई, डागोळ	3.8	0.9	9.4	9.2	4.9	24.5	7.3	Seer fish
22	गेदर	1.9	0.2	0.0	2.0	0.0	0.0	1.5	Tunnies.
23	तेंडली	0.0	0.0	0.0	0.0	2.6	0.1	0.0	Bregmoers Melillandi.
24	लेप	0.2	1.4	0.0	0.1	0.2	2.8	0.7	Soles.
25	कोकरी, नार्बी, टोकी	2.3	0.2	0.0	0.0	0.2	1.2	0.8	Carangids small.
26	खाण	0.2	0.0	0.1	0.0	1.0	0.8	0.1	Leignnathus.
27	चिराटी, राणे, बामणे	5.4	2.1	0.1	0.0	14.9	0.1	1.9	Upenaides Sp.
28	कोळंबी	18.4	25.9	11.4	26.0	0.4	5.6	16.6	Prawns.
29	जवळा, करंदी	1.0	28.2	5.3	17.1	0.2	0.0	6.6	Shrimps.
30	शेवंड	0.9	0.5	0.2	6.1	1.3	0.7	1.1	Lobster.
31	सौंदाळा	0.4	0.2	0.0	0.1	14.8	5.3	0.6	Lactarius.
32	म्हाकूळ	18.3	5.7	1.3	1.1	11.0	3.6	8.6	Cuttle fish & squids.
33	इतर	8.4	3.5	1.6	7.0	99.6	5.2	5.9	Others.
	एकूण	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	Total
	एकूण किंमत (₹ कोटी)	1,808.8	597.2	1,977.2	710.6	898.4	305.5	6,297.8	Total Value (₹ in crores)

आधार : मत्स्यव्यवसाय संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source : Directorate of Fisheries, Government of Maharashtra, Mumbai.

१७. सहकार

१७.१. कृषि व बिगर कृषि सहकारी पत संस्था, बहुउद्देशीय सहकारी संस्था, पणन संस्था, उत्पादन संस्था इत्यादी संस्थांची माहिती या विभागात दिली आहे.

१७.२. विविध सहकारी संस्थांची संख्या, सदस्य संख्या, खेळते भांडवल, स्थिर भांडवल, कर्जे, थकबाकी वगैरे माहिती या विभागात दिली आहे. "मालकीचे भांडवल" हे भरणा केलेले भांडवल दर्शविते. "कर्जे" या बाबीमध्ये ठराविक काळांमध्ये येणारी एकूण कर्जे, येणे कर्ज यांचा समावेश आहे. "खेळते भांडवल" मध्ये "भरणा केलेले" भांडवल, ठेवी, कर्जे यांचा समावेश आहे. "येणे कर्ज" यामध्ये कर्जाची येणे रक्कम, रोख पत, शिल्लकेपेक्षा अधिक काढलेली खरेदीची बिले व विक्रीची बिले यातील बाकी या माहितीचा समावेश आहे. "थकबाकी" मध्ये मुदतीअखेर प्रलंबित कर्ज आणि परतफेडीच्या मुदतवाढीची परवानगी प्राधिकृत अधिकाऱ्यांनी नाकारली आहे अशा रकमेचा किंवा हप्त्यांचा यात समावेश आहे.

१७.३. सहकार भूविकास बँकेची निवडक सांख्यिकी ही माहिती वर्ष २०१६-१७ ची अद्ययावत आहे. शासनाने महाराष्ट्र राज्य सहकारी कृषि ग्रामीण बहुउद्देशीय विकास बँक मर्या., मुंबई ही दि.२३.२.२०१८ रोजी अंतिम अवसायानात काढलेली असल्याने सदर माहिती वर्ष २०१७-१८ पासून उपलब्ध नाही. यास्तव प्रकाशनाच्या या अंकापासून सदर तक्ता वगळण्यात आला आहे. सदर तक्ता वर्ष २०१७-१८ च्या अंकात उपलब्ध आहे.

17. CO-OPERATION

17.1. The information on Agricultural and Non-Agricultural Co-operative Credit Societies, Multipurpose Co-operative Societies, Marketing Societies, Productive Societies etc., is presented in this section.

17.2 The information on number of various Co-operative societies, membership, working capital, fixed capital, loans advanced, overdues etc. is presented in this section. "Owned capital" shows the paid-up capital. "Borrowing" denotes the total borrowings outstanding at the end of the period. "Working capital" includes paid-up capital, deposits and borrowings. "Loans outstanding" includes outstandings in respect of loans, cash credits, overdrafts and the amount of outstanding bills purchased and discounted, Overdues refer to the amount of loans or installments which was due for collection but which was not actually collected and for the repayment no extension has been granted by a competent authority.

17.3 Latest information regarding Selected Statistics of State Co-operative Land Development Bank is available for year 2016-17. As Maharashtra State Co-operative Agriculture Rural Multipurpose Development Bank Ltd., Mumbai has been rendered non-functional by Government on 23.2.2018 such information is not available from the year 2017-18. Hence, said table is deleted from this edition of this publication. This table is available in 2017-18 edition.

17. सहकार / CO-OPERATION

तक्ता क्रमांक / TABLE NO. 17.1

सर्व सहकारी संस्थांची निवडक सांख्यिकी / Selected Statistics of all Co-operative Societies

अ. क्र.	बाब	परिमाण /	३० जून रोजी / As on 30 th June					३१ मार्च रोजी /As on 31 st March				Item
			1960-61	1970-71	1980-81	1990-91	2000-01	2010-11	2016-17	2017-18	2018-19	
Sr.No		Unit	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(2)
1	संस्था	संख्या / No.	31,565	42,603	60,747	1,04,620	1,58,016	2,24,306	1,95,301	1,98,212	2,06,414	Societies
2	सदस्य संख्या	लाख / Lakh	42	86	148	270	430	530	546	550	566	Membership
3	भाग भांडवल	₹ कोटी / ₹ Crore	53	238	600	1,957	7,560	20,543	20892	21,811	23,583	Share Capital
4	स्वीय भांडवल	₹ कोटी / ₹ Crore	73	345	1,207	3,935	17,738	45,934	62540	67,242	69,365	Owned Funds
5	खेळते भांडवल	₹ कोटी / ₹ Crore	326	1,490	5,210	24,713	1,34,440	2,48,234	3,83,236	3,84,506	4,07,481	Working Capital
6	लोकसंख्या *	दशलक्ष / Millions	39.55	50.41	62.78	78.75	96.70	112.4	112.4	112.4	112.4	Population *
7	दर लाख लोकसंख्येमागे संस्थांची संख्या #	संख्या / No.	79.91	84.52	96.73	133	163	200	174	176	184	No. of societies per lakh of Population #
8	दर हजार लोकसंख्येमागे सर्व संस्थांच्या सभासदांची संख्या #	संख्या / No.	106.18	170.59	235.73	343	445	472	486	489	504	No. of members of all Societies per thousand inhabitants. #
9	दर डोई सरासरी खेळते भांडवल #	₹	83	296	830	3,138	13,903	22,103	34,096	34,209	36,253	Average working capital per head of Population. #

टिप : १) * लोकसंख्या २०११ च्या जगणनेनुसार / Note : * As per population census 2011

२) # सन २०११ ची महाराष्ट्राची लोकसंख्या आधारभूत मानून परिगणित / Note : # On the basis of population of Maharashtra as per census 2011

आधार :- सहकार आयुक्त व निबंधक, सहकारी संस्था, महाराष्ट्र शासन, पुणे

Source :- Commissioner for Co-operation and Registrar, Co-operative Societies, Government of Maharashtra, Pune

---

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 17.2

**17. सहकार /
तक्ता क्रमांक /
प्रकारानुसार सहकारी संस्था व बँकांचे वर्गीकरण /
(2018-**

अ. क्र. Sr.No	जिल्हे	राज्य व मध्यवर्ती बँका संघ State and Central Banks Unions	महाराष्ट्र राज्य सहकारी भूविकास बँकेच्या जिल्हा शाखा District Branches of Maharashtra State Co-Operative Land Development Bank	कृषि Agricultural	बिगर कृषि Non- Agricultural	प्राथमिक सहकारी बँका Primary Co- Operative Banks	पणन संस्था Marketing Societies	ऊस पुरवठा Sugarcane Supply	दूध पुरवठा Milk supply
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)
1	मुंबई शहर	3	0	0	2,163	53	2	0	6
2	मुंबई उपनगर								
3	ठाणे	1	1	210	727	7	6	0	100
4	पालघर	0	0	199	213	5	9	0	23
5	रायगड	1	0	130	436	7	65	0	20
6	रत्नागिरी	1	0	366	275	4	16	0	73
7	सिंधुदुर्ग	1	0	225	146	2	31	0	113
8	नाशिक	1	0	1,046	975	43	73	2	253
9	धुळे	1	0	410	336	6	34	0	132
10	नंदुरबार	0	0	235	181	6	18	2	30
11	जळगाव	1	0	876	789	13	88	3	658
12	अहमदनगर	1	0	1,392	1,077	17	48	14	899
13	पुणे	1	1	1,368	2,251	48	97	12	1,158
14	सातारा	1	0	956	902	24	30	9	321
15	सांगली	1	0	767	1,082	25	45	14	525
16	सोलापूर	1	0	1,279	995	33	61	14	1,483
17	कोल्हापूर	1	0	1,870	1,579	45	279	16	4,231
18	औरंगाबाद	1	0	691	631	13	19	4	439
19	जालना	1	0	581	178	6	10	2	111
20	परभणी	1	0	446	189	9	56	0	145
21	हिंगोली	0	0	414	81	7	4	2	18
22	बीड	1	0	734	418	13	34	8	419
23	नांदेड	1	0	968	239	6	38	2	34
24	उस्मानाबाद	1	1	469	358	10	34	7	79
25	लातूर	1	0	585	345	14	10	3	141
26	बुलढाणा	1	0	567	418	9	19	0	78
27	अकोला	1	0	412	201	3	13	0	31
28	वाशिम	0	0	424	107	1	7	0	23
29	अमरावती	1	0	613	340	11	20	0	45
30	यवतमाळ	1	0	595	243	4	41	1	40
31	वर्धा	1	0	270	201	5	14	1	79
32	नागपूर	1	0	298	1,127	17	14	0	69
33	भंडारा	1	0	370	268	1	6	0	282
34	गोंदिया	1	0	329	228	2	6	0	148
35	चंद्रपूर	1	0	395	384	4	11	0	13
36	गडचिरोली	1	0	254	105	2	6	0	9
	सिडको	0	0	0	0	0	0	0	0
	महाराष्ट्र राज्य	33	3	20,744	20,188	475	1,264	116	12,228

आधार :- सहकार आयुक्त व निबंधक, सहकारी संस्था, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

CO-OPERATION**TABLE NO. 17.2****Co-operative Societies and Banks classified by Types
-19)**

विणकर संस्था	ग्राहक संस्था	गृहनिर्माण संस्था	शेती संस्था	स्त्रियांच्या संस्था	इतर	एकूण	Districts
Weavers Societies	Consumer Societies	Housing Societies	Farming Societies	Women Societies	Others	Total	
(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(2)
1	308	31,841	0	0	5,718	40,095	Mumbai
0	115	24,538	11	0	1,948	27,664	Mumbai Suburban
0	22	7,757	6	0	804	9,038	Thane
0	41	3,761	6	0	1,028	5,495	Palghar
0	90	1,405	0	0	604	2,834	Raigad
0	49	294	1	0	510	1,372	Ratnagiri
0	107	2,826	9	0	2,429	7,764	Sindhudurg
0	15	106	2	0	496	1,538	Nashik
0	18	55	0	0	340	885	Dhule
0	43	347	3	0	1,153	3,974	Nandurbar
0	38	339	6	41	1,719	5,591	Jalgaon
0	146	19,685	15	0	2,627	27,409	Ahmednagar
0	56	871	9	0	1,283	4,462	Pune
0	48	215	12	0	1,520	4,254	Satara
0	205	6,02	17	0	2,383	7,073	Sangli
0	141	4,88	12	65	2,179	10,906	Solapur
0	81	9,68	0	1	1,845	4,693	Kolhapur
0	28	64	0	0	998	1,979	Aurangabad
0	19	110	0	0	1,118	2,093	Jalna
0	5	44	0	3	338	916	Parbhani
0	37	130	0	44	1,192	3,030	Hingoli
0	11	309	0	9	978	2,595	Beed
0	12	114	1	0	904	1,990	Nanded
0	10	175	0	0	959	2,243	Osmanabad
0	22	87	0	0	857	2,058	Latur
0	12	84	0	0	262	1,019	Buldhana
0	11	64	0	0	457	1,094	Akola
0	93	334	5	14	582	2,058	Washim
0	32	104	0	0	892	1,953	Amravati
0	34	63	0	0	285	953	Yavatmal
0	189	851	3	0	927	3,496	Wardha
0	8	45	0	0	534	1,515	Nagpur
0	14	30	0	0	579	1,337	Bhandara
0	18	52	1	0	793	1,672	Gondiya
0	0	7	1	0	259	644	Chandrapur
0	0	8,607	0	0	115	8,722	Gadchiroli
1	2,078	1,07,372	120	177	41,615	2,06,414	CIDCO
							Maharashtra State

Source:- Commissioner for Co-operation and Registrar, Co-operative Societies, Government of Maharashtra, Pune.

7. ग्रामविकास व सहकार / CO-OPERATION

तक्ता क्रमांक/ TABLE No. 17.3

कृषि पत व बहुउद्देशीय संस्थांचे कार्ये / Activities of Agricultural credit and multipurpose Societies
(2018-19)

(₹ लाखात / ₹ in lakh)

अ.क्र.	संस्थांची संख्या	सदस्यांची संख्या (०००)	स्वीय भांडवल	ठेवी	कर्जे	खेळते भांडवल	एकूण गुंतवणूक	नवीन कर्ज	कर्ज वसुली	येणे कर्ज	थकबाकी	District	
Sr. No.	जिल्हे	No. of Societies	Membership ('000)	Owned capital	Deposits	Borrowings	Working Capital	Fresh Advances	Recoveries	Loans Outstanding	Overdues	(2)	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(2)
1	मुंबई शहर	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Mumbai City
2	मुंबई उपनगर												
3	ठाणे	210	76	1,383	681	2,291	8,816	903	4,502	3,468	2,873	5,621	Thane
4	पालघर	198	70	1,859	458	1,389	5,901	368	4,960	3,626	2,319	3,817	Palghar
5	रायगड	130	153	342	13	633	1,469	142	9,715	3,526	279	763	Raigad
6	रत्नागिरी	365	399	3,424	410	5,979	9,437	516	5,652	3,463	6,242	2,933	Ratnagiri
7	सिंधुदुर्ग	225	116	1,386	1,110	64,138	43,523	319	70,525	1,12,079	14,269	2,685	Sindhudurg
8	नाशिक	1,046	623	82,112	690	2,05,059	1,60,985	12,707	34,553	50,382	2,27,354	1,77,070	Nashik
9	धुळे	410	217	5,650	23	11,420	20,096	1,605	12,814	10,902	13,714	7,345	Dhule
10	नंदुरबार	235	196	1,673	9	5,889	14,732	744	16,664	3,312	13,733	9,421	Nandurbar
11	जळगाव	876	518	13,654	483	49,523	71,131	7,409	57,525	32,912	49,583	31,941	Jalgaon
12	अहमदनगर	1,392	969	45,067	706	1,84,974	2,14,901	21,079	1,27,334	1,17,301	86,772	22,667	Ahmednagar
13	पुणे	1,368	1,181	15,681	694	82,927	1,04,884	6,392	65,559	35,502	85,242	19,589	Pune
14	सातारा	956	269	54,826	356	1,81,321	1,00,436	24,594	1,67,064	1,86,170	1,87,730	9,548	Satara
15	सांगली	767	543	32,506	1,897	1,30,520	2,99,860	15,330	2,18,822	72,083	1,33,895	54,697	Sangli
16	सोलापूर	1,279	709	56,074	1,074	51,199	1,35,554	30,132	87,708	81,150	56,723	26,826	Solapur
17	कोल्हापूर	1,865	771	41,014	9,557	95,852	2,92,684	21,500	1,20,976	83,047	1,01,037	13,912	Kolhapur
18	औरंगाबाद	691	417	5,816	0	81,511	62,558	702	14,586	19,505	87,392	16,874	Aurangabad

तक्ता क्रमांक/ Table No. 17.3 contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(2)
19	जालना	548	357	13,846	20	13,278	15,551	36	12,973	12,803	12,906	5,356	Jalna
20	परभणी	446	228	2,296	45	24,134	26,353	32	16,825	11,836	24,428	13,436	Parbhani
21	हिंगोली	414	184	2,644	84	14,219	11,989	869	10,343	6,256	9,145	3,349	Hingoli
22	बीड	734	267	2,195	231	14,547	43,942	724	11,362	7,034	34,254	13,260	Beed
23	नांदेड	968	417	5,017	145	2,526	31,558	1,733	15,774	14,132	16,717	2,598	Nanded
24	उस्मानाबाद	469	319	5,433	325	28,888	51,081	4,188	18,175	18,029	24,063	3,167	Osmanabad
25	लातूर	585	363	3,858	55	3,826	45,935	626	41,230	38,434	13,611	3,700	Latur
26	बुलढाणा	567	368	4,706	644	1,971	38,386	178	7,171	1,057	16,513	16,511	Buldhana
27	अकोला	412	176	15,464	3	0	65,268	6,488	55,689	61,663	47,679	4,265	Akola
28	वाशिम	424	2,510	825	85	1,828	5,385	20	3,011	12,266	788	194	Washim
29	अमरावती	613	412	8,953	748	36,410	68,219	2,236	32,935	20,132	48,815	37,895	Amravati
30	यवतमाळ	595	1,036	7,273	658	70,690	92,592	5,273	33,652	30,830	50,638	46,442	Yavatmal
31	वर्धा	269	151	527	15	894	9,941	498	7,970	1,319	1,708	2,056	Wardha
32	नागपूर	298	261	4,668	1,339	5,458	10,367	2,571	4,353	2,014	3,200	21,274	Nagpur
33	भंडारा	368	187	756	2	96	76	7	298	251	57	148	Bhandara
34	गोंदिया	329	270	197	102	1,897	7,062	712	12,545	8,179	2,068	30,994	Gondiya
35	चंद्रपूर	395	212	3,824	355	91	7,751	1,547	4,495	1,049	3,056	1,964	Chandrapur
36	गडचिरोली	254	128	155	37	1,427	5,142	245	1,515	1,287	3,493	2,006	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		20,701	15,074	4,45,105	23,057	13,76,805	20,83,568	1,72,423	13,09,278	10,66,995	13,82,294	6,14,321	Maharashtra State

आधार :- सहकार आयुक्त व निबंधक, सहकारी संस्था, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source :- Commissioner for Co-operation and Registrar, Co-operative Societies, Government of Maharashtra, Pune.

17. सहकार / CO-OPERATION

तक्ता क्रमांक / TABLE NO. 17.4

बिगर कृषि पत संस्थांचे व्यवहार / Transactions of Non-Agricultural credit Societies
(2018-19)

(₹ लाखात / ₹ in lakh)

अ. क्र. Sr.No	जिल्हे	संस्थांची संख्या No.of Societies	सदस्यांची संख्या (१०००) Membership (000)	स्वीय भांडवल Owned Capital	ठेवी Deposits	कर्जे Borrowings	खेळते भांडवल Working Capital	एकूण गुंतवणूक Total Investment	नवीन कर्ज Fresh advances	कर्ज वसुली Recoveries	येणे कर्ज Loans outstanding	थकबाकी Overdues	Districts
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(2)
1	मुंबई शहर	2,163	2,403	58,742	1,08,327	761	3,41,412	49,650	1,60,280	2,24,379	1,30,227	10,224.	Mumbai City
2	मुंबई उपनगर												Mumbai Suburban
3	ठाणे	727	678	80,807	1,32,762	0	5,57,306	15,455	3,72,799	1,03,304	1,96,900	71,426	Thane
4	पालघर	213	286	32,969	54,167	0	2,58,335	6,305	1,56,579	43,383	1,11,269	71,426	Palghar
5	रायगड	436	345	16,980	31,365	9,105	2,21,810	14,730	13,496	12,620	37,441	9,081	Raigad
6	रत्नागिरी	275	570	28,251	37,662	17,300	2,16,820	14,393	50,242	68,111	1,20,376	4,715	Ratnagiri
7	सिंधुदुर्ग	146	181	15,820	37,439	14,236	2,01,947	5,862	35,427	24,857	35,417	4,268	Sindhudurg
8	नाशिक	975	776	41,432	2,25,928	11,612	3,40,623	67,948	2,34,521	1,45,607	2,38,703	19,767	Nashik
9	धुळे	336	208	30,448	87,235	29	2,26,311	18,882	1,04,435	19,419	1,02,068	6,849	Dhule
10	नंदुरबार	181	118	13,632	41,827	4,246	1,01,605	21,443	47,018	8,971	38,048	3,113	Nandurbar
11	जळगाव	789	135	17,347	2,093	264	1,07,457	19,881	27,932	16,864	32,218	18,970	Jalgaon
12	अहमदनगर	1,077	654	72,191	4,57,825	10,819	1,66,938	1,08,060	3,19,033	2,98,127	47,114	22,087	Ahmednagar
13	पुणे	2,251	1,500	88,590	1,58,026	14,345	3,48,926	6,027	1,35,085	1,29,152	1,90,571	19,637	Pune
14	सातारा	902	1,793	1,19,448	2,92,376	9,499	5,14,491	33,785	1,49,382	1,48,997	1,76,255	33,414	Satara
15	सांगली	1,082	2,384	1,15,619	60,610	2,040	1,54,736	16,011	63,997	50,898	69,420	29,114	Sangli
16	सोलापूर	995	1,225	1,32,247	63,174	16,000	3,12,748	80,902	1,85,196	91,915	1,50,778	30,332	Solapur
17	कोल्हापूर	1,579	1,334	66,948	1,88,879	1,814	5,67,862	49,476	1,41,258	1,93,747	1,41,179	17,774	Kolhapur

तक्ता क्रमांक/ Table No. 17.4 contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(2)
18	औरंगाबाद	631	425	34,605	51,424	25,848	1,38,008	11,383	32,064	14,493	41,864	4,423	Aurangabad
19	जालना	178	51	8,432	568	4,701	28,408	1,799	9,105	7,888	7,724	694	Jalna
20	परभणी	189	56	193	79	11,938	79,522	160	537	555	240	205	Parbhani
21	हिंगोली	81	29	381	490	703	11,106	425	1,839	1,752	1,868	58	Hingoli
22	बीड	418	151	837	913	18,064	62,866	2,198	6,242	6,242	8,691	4,614	Beed
23	नांदेड	239	76	11,884	10,435	9,884	35,987	2,778	21,048	11,236	5,320	2,207	Nanded
24	उस्मानाबाद	358	166	6,502	2,135	5,335	22,027	557	3,823	3,920	11,847	2,237	Osmanabad
25	लातूर	345	89	3,418	445	3,470	10,645	466	3,606	3,497	4,510	1,410	Latur
26	बुलढाणा	418	562	68,139	174,111	2,138	70,594	14,584	79,339	3,52,816	22,459	11,579	Buldhana
27	अकोला	201	70	10,377	5,299	3,225	14,259	2,040	4,680	9,551	4,680	1,262	Akola
28	वाशिम	107	70	8,512	28,378	2,906	27,650	9,388	34,261	12,979	24,925	2,642	Washim
29	अमरावती	340	245	8,998	33,956	1,874	84,105	9,531	28,062	13,296	28,062	6,920	Amravati
30	यवतमाळ	243	88	2,924	290	2,579	50,648	1,794	11,704	3,113	5,537	558	Yavatmal
31	वर्धा	201	204	24,281	14,882	11,116	82,206	3,788	49,315	22,115	18,715	11,425	Wardha
32	नागपूर	1,127	721	19,063	18,063	6,945	1,75,031	8,048	2,16,005	1,23,479	13,291	11,502	Nagpur
33	भंडारा	268	202	702	138	9	35,462	9	228	69	590	7	Bhandara
34	गोंदिया	228	115	58,949	33,401	46,340	4,76,018	32,535	9,394	1,36,359	88,614	22,330	Gondiya
35	चंद्रपूर	384	265	18,671	5,738	3,796	26,795	1878	74,704	52,853	5,272	10,636	Chandrapur
36	गडचिरोली	105	35	994	1,836	85	3,812	493	1,261	1,666	2,938	1,951	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		20,188	18,210	12,19,331	23,62,276	2,73,024	60,74,473	6,32,664	27,83,893	23,58,229	21,15,131	4,68,857	Maharashtra State

आधार :- सहकार आयुक्त व निबंधक, सहकारी संस्था, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source:- Commissioner for Co-operation and Registrar, Co-operative Societies, Government of Maharashtra, Pune.

17. सहकार / CO-OPERATION

तक्ता क्रमांक / TABLE NO. 17.5

मध्यवर्ती सहकारी बँकांची निवडक सांख्यिकी / Selected Statistics of Central Co-operative Banks

(₹ लाखात / ₹ in lakh)

अ.क्र. Sr.No	वर्ष Year	बँका (संख्या) Banks (No.)	शाखा (संख्या) Branches (No.)	सदस्य (संख्या हजारात) Membership (No. 000)	भाग भांडवल Share Capital		स्वीय भांडवल Owned funds	खेळते भांडवल Working Capital	ठेवी Deposits
					शासकीय Held by Govt.	इतर Held by others			
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)
1	1960-61	35	N.A.	57	199	454	820	6,093	2,647
2	1970-71	25	867	55	669	1,846	3,474	23,637	11,323
3	1980-81	26	1,703	62	806	3,757	10,206	83,526	58,814
4	1990-91	1	43	26	-	2,816	28,922	3,10,125	2,09,362
5	2000-01	30	3,685	106	761	63,531	2,28,904	23,69,970	17,86,285
6	2006-07	31	3,646	131	458	1,17,983	6,32,221	40,70,177	27,65,725
7	2007-08	31	3,683	136	2,435	1,26,837	6,96,600	45,62,938	31,94,916
8	2008-09	31	3,687	142	1,485	1,34,724	7,18,918	51,40,250	38,06,208
9	2009-10	31	3,699	148	1,356	1,48,509	7,64,870	57,36,367	44,27,845
10	2010-11	31	3,720	143	1,318	1,47,191	8,38,100	62,19,382	46,61,118
11	2015-16	31	3,746	196	10,098	2,84,232	13,47,886	91,41,515	66,38,232
12	2016-17	31	3,716	198	43,275	2,81,990	14,67,263	1,01,20,500	71,42,669
13	2017-18	31	3,776	200	23,194	3,35,420	15,85,382	1,04,00,606	75,09,063
14	2018-19	31	3,659	201	23,723	3,48,413	16,99,792	1,13,30,626	83,45,789

येणे कर्ज Borrowings outstanding	वर्षभरात दिलेली कर्जे Loans advanced during the year	वर्ष अखेरचे येणे कर्ज Loans outstanding at the end of the year	येणे रकमेच्या थकबाकीची टक्केवारी Overdues as average outstanding	नफा झालेल्या बँका (संख्या) No. of Banks showing profit	नफा profit	तोटा झालेल्या बँका (संख्या) No. of Banks showing loss	तोटा Loss
(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)
2,465	9,471	4,361	93.12	33	49	2	0.41
8,055	37,072	7,210	71.14	25	140	-	-
9,355	1,83,104	47,994	15.91	26	376	-	-
61,636	2,13,016	2,17,314	29.44	1	686	-	-
2,44,574	20,20,829	13,58,906	28.10	22	9,579	8	13,097.00
4,51,403	15,65,606	22,25,158	5,53,423.00	16	7,745	15	1,64,017.00
4,24,906	18,59,848	24,44,634	7,75,214.00	15	8,325	16	1,85,070.00
2,90,242	14,33,599	22,68,264	7,32,756.00	18	15,216	13	1,49,186.00
19,56,630	19,46,326	25,10,030	5,24,760	17	17,337	14	1,46,433.00
4,00,351	27,90,399	30,17,303	5,84,987.00	20	20,626	11	(-) 1,35,061.00
8,04,936	43,26,601	47,45,417	25.29	21	29,519	10	1,17,228.00
10,37,449	43,36,816	48,94,582	33.02	21	36,711	10	1,31,643.00
8,19,182	36,32,456	50,97,802	28.31	20	34,770	11	1,44,004.00
7,25,887	33,17,593	50,44,150	26.91	21	51,169	10	1,75,566.00

N.A. उपलब्ध नाही / Not Available

आधार :- सहकार आयुक्त व निबंधक, सहकारी संस्था, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source:- Commissioner for Co-operation and Registrar, Co-operative Societies, Government of Maharashtra, Pune

17. सहकार / CO-OPERATION

तक्ता क्रमांक / TABLE NO. 17.6

राज्य शिखर सहकारी पणन संघाची निवडक सांख्यिकी / Selected statistics of Apex State Cooperative Marketing Federation

(₹ लाखात / ₹ in lakh)

अ. क्र. Sr.No	वर्ष (30 जून रोजी) Year (As on 30 th June)	सदस्य संख्या Membership (No.)	शासनाचा भाग Share held by Govt.	इतर भांडवल Capital held by others	स्वीय भांडवल Owned funds	खेळते भांडवल Working capital	उत्पादन (टनात) Quantity of production produced (Tonnes)	उत्पादित मालाची किंमत Value of productions	धंद्याची उलाढाल Business turnover	विक्री केलेल्या शेतमालाची किंमत Value of Agriculture produce market	वाटप केलेल्या बियाणांची किंमत Value of Seed distributed	वाटप केलेल्या खतांची किंमत Fertilizer distributed	वाटप केलेल्या उपयोग्य वस्तुंची किंमत Value of Consumer goods distributed	नफा Profit
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)
1	1960-61	700	8	5	14	74	N.A.	622	1,223	1,223	N.A.	Nil	Nil	Nil
2	1970-71	800	122	33	254	1,741	N.A.	4,143	5,064	3,845	645	35	487	24
3	1980-81	1,200	707	64	1,618	9,553	N.A.	25,227	39,720	2,679	Nil	8,906	Nil	112
4	1990-91	3,691	1,446	51	3,626	13,565	N.A.	22,388	27,709	4,515	Nil	17,101	5,110	1
6	2000-01	900	1,296	1,235	4,635	3,476	N.A.	N.A.	44,998	11,714	Nil	28,371	2,149	35
7	2004-05	700	1,235	1,304	4,959	2,067	N.A.	N.A.	29,230	9,596	Nil	15,356	1,374	22
8	2005-06	700	1,235	1,300	5,054	2,266	N.A.	N.A.	25,788	9,835	Nil	12,547	848	22
9	2010-11	833	1,235	79	7,662	23,075	N.A.	N.A.	1,00,787	39,444	Nil	52,657	1,432	190
10	2012-13	837	1,235	0.82	9,637	14,009	N.A.	N.A.	0	1,35,150	6,70,133	67,673	346	286
11	2014-15	838	1,235	97	11,008	5,872	N.A.	N.A.	81,564	52,672	17	26,928	276	148
12	2015-16	817	1,235	96	11,681	5,567	N.A.	N.A.	92,882	65,955	25	24,524	217	165
13	2016-17	783	1,235	92	12,565	16,174	N.A.	N.A.	1,96,482	1,67,469	67	27,142	119	174
14	2017-18	783	1,235	92	14,573	1,61,047	N.A.	N.A.	3,88,921	3,70,134	N.A.	18,353	N.A.	327
15	2018-19	783	1,235	92	21,644	61,073	N.A.	N.A.	3,33,329	3,25,704	N.A.	7,586	N.A.	455

N.A. - उपलब्ध नाही / Not Available

आधार :- सहकार आयुक्त व निबंधक, सहकारी संस्था, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source:- Commissioner for Co-operation and Registrar, Co-operative Societies, Government of Maharashtra, Pune

17. सहकार / CO-OPERATION

तक्ता क्रमांक / TABLE NO. 17.7

मध्यवर्ती ग्राहक भांडारांची निवडक सांख्यिकी / Selected statistics of Central Consumers Stores

(₹ लाखात / ₹ in lakhs)

अ. क्र. Sr.No	वर्ष Year	संस्था संख्या Societies No.	सदस्य संख्या Member ship (000)	स्वीय भांडवल Owned funds	भाग भांडवल Share Capital		खेळते भांडवल Working Capital	विक्रीची किंमत Value of Sales	नफा झालेली भांडारे (संख्या) Stores showing profits (No.)	नफा Profit	तोटा झालेली भांडारे (संख्या) Stores showing loss (No.)	तोटा Loss
					शासकीय Held by Govt.	इतर Held by others						
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)
1	1960-61	1	0.2	3	--	3	7	187	--	--	1	--
2	1970-71	43	135	195	97	36	463	3,031	28	9	15	17
3	1980-81	75	123	423	150	149	1,100	6,396	45	16	17	25
4	1990-91	114	292	1,050	246	297	2,498	13,389	69	50	34	52
5	2000-01	145	386	2,739	483	113	13,354	44,855	110	1127	35	102
6	2010-11	167	352	3,532	301	1,485	10,572	32,456	94	310	55	424
7	2013-14	160	348	3,789	388	1,557	10,541	31,219	100	346	60	392
8	2014-15	153	323	3,236	285	1,105	11,930	33,734	41	1,159	112	317
9	2015-16	128	330	--	273	1,284	11,513	35,296	77	1,089	51	327
10	2016-17	126	314	--	264	1,417	11,337	41,764	66	1,143	60	262
11	2017-18	123	321	3,835	331	1,156	14,783	53,847	67	1,310	56	287
12	2018-19	125	317	4,181	332	1,699	15,269	54,470	81	1,388	44	272

आधार :- सहकार आयुक्त व निबंधक, सहकारी संस्था, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source:- Commissioner for Co-operation and Registrar, Co-operative Societies, Government of Maharashtra, Pune.

17. सहकार / CO-OPERATION

तक्ता क्रमांक / TABLE NO. 17.8

मजूर सहकारी संस्थांची निवडक सांख्यिकी / Selected statistics of Labour Cooperative Societies

(₹ लाखात / ₹ in lakhs)

अ.क्र. Sr.No	वर्ष Year	संस्था संख्या Societies No.	सदस्य संख्या Membership (000)	स्वीय भांडवल Owned funds	खेळते भांडवल Working Capital	केलेल्या कामाची किंमत Value of work done	नफा झालेल्या संस्था (संख्या) Societies in profit (No.)	नफा Profit	तोटा झालेल्या संस्था (संख्या) Societies in loss (No.)	तोटा Loss
1	1960-61	371	17	8	45	N.A.	121	2	140	1
2	1970-71	1,115	52	67	140	412	439	N.A.	N.A.	N.A.
3	1980-81	3,334	175	193	2,154	3,578	1,539	54	1,285	27
4	1990-91	4,434	220	418	5,875	12,980	2,355	156	1,557	71
5	2000-01	8,127	482	1,272	11,998	54,831	5,131	973	2,836	295
6	2010-11	11,113	867	1,992	22,025	2,80,778	6,729	3,923	3,877	6,923
7	2013-14	11,312	874	3,020	19,224	N.A.	7,103	5,683	3,735	6,937
8	2014-15	11,365	531	37,009	54,625	N.A.	7,536	4,689	3,503	307
9	2015-16	11,006	595	39,935	33,494	N.A.	7,025	4,749	3,022	291
10	2017-18	10,925	546	25,434	27,716	N.A.	6,999	5,654	3,210	1,192
11	2018-19	10,850	548	25,520	27,729	N.A.	7,129	4,669	3,320	1,202

टीप - N.A. उपलब्ध नाही / Not Available.

आधार :- सहकार आयुक्त व निबंधक, सहकारी संस्था, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source:- Commissioner for Co-operation and Registrar, Co-operative Societies, Government of Maharashtra, Pune.

17. सहकार / CO-OPERATION

तक्ता क्रमांक / TABLE NO. 17.9

प्राथमिक गृहनिर्माण सहकारी संस्थांची निवडक सांख्यिकी /
Selected statistics of Primary Housing Co-operative Societies

(₹ लाखात / ₹ in lakhs)

अ.क्र. Sr.No	वर्ष Year	संस्था संख्या Societies No.	सदस्य (संख्या हजारात) Membership (000)	स्वीय भांडवल Owned Funds	खेळते भांडवल Working Capital	वर्षअखेरीस बांधलेली घरे (संख्या) Houses constructed at the end of the year (No.)	नफा झालेल्या संस्था (संख्या) Societies in profit (No.)	नफा Profit	तोटा झालेल्या संस्था (संख्या) Societies in loss (No.)	तोटा Loss
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)
1	1960-61	1,495	77	538	2,504	32	696	6	442	4
2	1970-71	7,425	291	1,527	13,143	54	3,138	39	2,693	27
3	1980-81	15,640	532	3,206	35,081	107	7,342	155	5,291	62
4	1990-91	33,914	1,141	11,602	1,34,065	5,56,516	16,901	1,024	9,245	702
5	2000-01	52,330	1,857	18,596	4,94,808	3,26,537	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.
6	2010-11	79,897	2,225	22,427	2,99,468	3,06,585	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.
7	2015-16	98,541	2,933	25,509	7,02,887	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.
8	2016-17	1,01,542	3,069	27,877	7,19,489	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.
9	2017-18	95,908	3,026	38,979	6,33,686	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.
10	2018-19	98,765	3,027	39,361	6,38,745	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.

टीप - N.A. - उपलब्ध नाही / Not Available.

आधार :- सहकार आयुक्त व निबंधक, सहकारी संस्था, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source:- Commissioner for Co-operation and Registrar, Co-operative Societies, Government of Maharashtra, Pune.

17. सहकार / CO-OPERATION

तक्ता क्रमांक / TABLE NO. 17.10

दुग्धशाळा व दूध पुरवठा सहकारी संस्थांची निवडक सांख्यिकी /
Selected statistics of Dairy and Milk Supply Co-operative Societies

(₹ लाखात / ₹ in lakhs)

अ.क्र. Sr.No	वर्ष Year	संस्था संख्या Societies No.	सदस्य संख्या (०००) Membership (000)	स्वीय भांडवल Owned Funds	खेळते भांडवल Working Capital	दूध व दुधाच्या पदार्थांचे उत्पादन	दूध व दुधाच्या पदार्थांची विक्री	नफा झालेल्या संस्था (संख्या) Societies in profit (No.)	नफा Profit	तोटा झालेल्या संस्था (संख्या) Societies in loss (No.)	तोटा Loss
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)
1	1960-61	431	16	12	26	67	69	156	2	133	--
2	1970-71	2,021	126	76	314	810	841	833	13	691	5
3	1980-81	7,819	703	598	1,992	8,531	9,132	4,091	197	2,023	26
4	1990-91	14,355	1,268	10,186	35,613	55,227	65,057	6,798	1,043	3,136	508
5	2000-01	22,466	1,518	1,16,119	12,41,321	32,34,941	34,03,403	12,267	10,758	9,634	6,542
6	2010-11	32,044	2,362	48,356	1,35,255	6,10,110	5,46,678	13,890	5,173	12,790	1,079
7	2015-16	14,989	1,303	52,923	12,096	N.A.	1,27,638	9,369	5,086	5,637	5,086
8	2016-17	12,771	1,020	45,225	11,423	N.A.	1,64,525	6,677	4,221	4,994	5,565
9	2017-18	12,753	1,107	44,571	11,453	N.A.	1,65,069	7,305	24,542	5,144	11,027
10	2018-19	12,228	1,275	46,648	11,715	N.A.	1,67,822	7,669	26,138	5,336	11,920

टीप - N.A. - उपलब्ध नाही / Not Available.

आधार :- सहकार आयुक्त व निबंधक, सहकारी संस्था, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source:- Commissioner for Co-operation and Registrar, Co-operative Societies, Government of Maharashtra, Pune.

17. सहकार / CO-OPERATION

तक्ता क्रमांक / TABLE NO. 17.11

राज्यातील महिला सहकारी संस्थांची वर्षवार निवडक सांख्यिकी /
Yearwise Selected statistics of Women Co-operative Societies in the State

(₹ लाखात / ₹ in lakhs)

वर्ष Year	संस्था (संख्या) Societies No.	सदस्य संख्या (०००) Membership (000)	भाग भांडवल Share Capital (000)	स्वीय भांडवल Owned Funds	खेळते भांडवल Working Capital	चालू वर्षी दिलेली कर्जे Loans advanced during the year	वर्ष अखेरीस थकबाकी राहिलेली कर्जे Loans outstanding at the end of the year	नफा झालेल्या संस्था (संख्या) Societies in profit (No.)	नफा Profit	तोटा झालेल्या संस्था (संख्या) Societies in loss (No.)	तोटा Loss
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)
1990-91	1,148	217	497	911	7,120	--	3,767	427	210	430	44
2000-01	1,046	87	170	253	1,558	4	50	445	60	494	85
2010-11	952	20	259	291	683	23	56	220	188	447	70
2013-14	664	19	242	242	599	13	42	159	186	386	69
2014-15	1,043	6	68	77	1,133	13	40	190	76	129	22
2015-16	442	4	61	70	1,117	10	37	229	75	213	21
2016-17	185	7	23	--	605	9	13	66	3	119	19
2017-18	180	9	15	20	638	6	N.A.	87	57	93	12
2018-19	177	11	15	20	638	7	N.A.	64	28	114	12

टीप : आकडे संक्षिप्तात असल्याने बेरजा जुळतीलच असे नाही. / Note : Figures may not add up to totals due to rounding.

आधार :- सहकार आयुक्त व निबंधक, सहकारी संस्था, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source:- Commissioner for Co-operation and Registrar, Co-operative Societies, Government of Maharashtra, Pune.

17. सहकार / CO-OPERATION

तक्ता क्रमांक / TABLE NO. 17.12

औद्योगिक सहकारी संस्थांची निवडक सांख्यिकी / Selected statistics of Industrial Co-operative Societies

(₹ लाखात / ₹ in lakhs)

वर्ष Year	संस्था (संख्या) Societies No.	सदस्य संख्या (०००) Member- ship (000)	भाग भांडवल Share Capital (000)	स्वीय भांडवल Owned Funds	खेळते भांडवल Working Capital	ठेवी Deposits	उत्पादित मालाची किंमत Value of goods produced	विक्री केलेल्या मालाची किंमत Value of goods sold	नफा झालेल्या संस्था (संख्या) Societies in profit (No.)	नफा Profit	तोटा झालेल्या संस्था (संख्या) Societies in loss (No.)	तोटा Loss
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(1)
1960-61	1,968	72	83	107	289	N.A.	329	385	541	10	791	10
1970-71	1,729	83	228	318	772	15	98	590	442	38	450	12
1980-81	1,827	225	718	1,096	2,884	111	1,456	2,069	821	65	463	59
1990-91	4,911	292	1,496	85	7,648	211	722	745	1,980	223	1,794	216
2010-11	9,510	836	3,589	4,750	17,429	764	8,235	2,602	3,745	635	5,279	352
2013-14	220	34	1,986	1,986	54,564	2,080	274	2,065	132	204	65	48
2014-15	218	36	1,936	5,176	58,735	8,744	693	2,378	150	331	47	132
2015-16	203	33	2,198	4,930	53,297	7,963	645	2,438	160	317	28	82
2016-17	106	34	2,019	5,361	30,634	7,685	628	1,826	121	255	21	378
2017-18	171	35	2,783	6,500	32,993	7,390	717	1,705	111	482	46	550
2018-19	172	35	2,916	6,653	32,998	7,737	727	1,711	124	500	48	579

टीप - N.A. - उपलब्ध नाही / Not Available.

आधार :- सहकार आयुक्त व निबंधक, सहकारी संस्था, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source:- Commissioner for Co-operation and Registrar, Co-operative Societies, Government of Maharashtra, Pune.

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 17.13

**17. सहकार /
तक्ता क्रमांक /
प्राथमिक सहकारी नागरी बँका व नोकरदारांच्या बँकांचे व्यवहार /
(2018-**

अ.क्र. Sr.No	जिल्हे	बँकाची संख्या No. of Banks	सदस्य संख्या / Membership (Nos.)			स्वीय भांडवल Owned funds	एकूण ठेवी Total deposits	कर्जे Borrowings	खेळते भांडवल Working Capital
			संस्थेतील Societies	व्यक्तिगत Individual	नाममत्र Nominal				
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)
1	मुंबई शहर	53	N.A.	15,59,703	N.A.	1,19,988	1,35,076	0	16,59,103
2	मुंबई उपनगर								
3	ठाणे	7	N.A.	89,593	N.A.	19,835	88,612	3,100	1,33,629
4	पालघर	5	N.A.	70,993	N.A.	78,808	5,92,595	82,519	9,96,123
5	रायगड	7	N.A.	82,496	N.A.	1,08,739	1,96,601	6,585	2,51,866
6	रत्नागिरी	4	N.A.	9,98,387	N.A.	9,481	61,945	0	76,387
7	सिंधुदुर्ग	2	N.A.	37,894	N.A.	1,582	4,156	4,097	12,792
8	नाशिक	43	N.A.	5,11,766	N.A.	81,052	4,46,825	0	5,84,061
9	धुळे	6	N.A.	67,372	N.A.	34,278	1,50,894	0	1,92,284
10	नंदुरबार	6	N.A.	26,728	N.A.	6,914	35,299	0	45,964
11	जळगाव	13	N.A.	1,85,660	N.A.	23,618	2,18,724	2,755	1,72,767
12	अहमदनगर	17	N.A.	16,28,607	N.A.	38,150	3,87,426	1,952	4,14,567
13	पुणे	48	N.A.	7,05,494	N.A.	1,33,418	19,70,178	1,022	12,76,613
14	सातारा	24	N.A.	3,99,979	N.A.	78,299	6,39,421	285	8,81,750
15	सांगली	25	N.A.	2,60,674	N.A.	60,009	5,02,678	136	5,75,331
16	सोलापूर	33	N.A.	6,24,892	N.A.	76,681	82,213	6,875	15,06,078
17	कोल्हापूर	45	N.A.	6,10,427	N.A.	1,39,711	6,93,571	40,966	13,43,247
18	औरंगाबाद	13	N.A.	91,109	N.A.	15,336	2,54,001	1,122	3,06,062
19	जालना	6	N.A.	63,490	N.A.	5,955	46,682	0	53,823
20	परभणी	9	N.A.	55,810	N.A.	22,520	1,48,963	0	1,82,282
21	हिंगोली	7	N.A.	34,386	N.A.	3,328	32,417	0	41,081
22	बीड	13	N.A.	1,55,640	N.A.	64,837	2,86,722	80	4,81,021
23	नांदेड	6	N.A.	66,631	N.A.	8,760	65,210	82	78,038
24	उस्मानाबाद	10	N.A.	36,798	N.A.	2,359	14,795	0	22,087
25	लातूर	14	N.A.	94,245	N.A.	9,485	59,496	152	78,902
26	बुलढाणा	9	N.A.	2,11,847	N.A.	24,038	4,05,520	164	4,94,795
27	अकोला	3	N.A.	17,013	N.A.	1,290	8,037	0	9,668
28	वाशिम	1	N.A.	30,779	N.A.	3,122	33,961	0	44,466
29	अमरावती	11	N.A.	1,22,433	N.A.	22,661	1,27,805	1,380	1,82,714
30	यवतमाळ	4	N.A.	16,427	N.A.	41,685	3,30,143	0	3,77,377
31	वर्धा	5	N.A.	58,566	N.A.	11,241	26,238	14	93,064
32	नागपूर	17	N.A.	3,43,748	N.A.	35,256	4,00,107	1,20,764	4,59,140
33	भंडारा	1	N.A.	52,348	N.A.	8,736	50,885	534	48,335
34	गोंदिया	2	N.A.	15,268	N.A.	2,010	12,779	0	16,190
35	चंद्रपूर	4	N.A.	89,751	N.A.	18,918	96,489	56,822	1,81,092
36	गडचिरोली	2	N.A.	5,346	N.A.	228	1,527	56	1,888
महाराष्ट्र राज्य		475	N.A.	94,22,300	N.A.	13,12,328	86,07,993	3,31,463	1,32,74,587

आधार :- सहकार आयुक्त व निबंधक सहकारी संस्था, महाराष्ट्र शासन, पुणे

CO-OPERATION**TABLE NO. 17.13****Operations of Primary Co-operative Urban Banks and Employees Banks
-19)**

(₹ लाखात / ₹ in lakhs)

एकूण गुंतवणूक Total investment	नवीन कर्जे Fresh advances	कर्ज वसुली Loan recovery	येणे कर्जे Loans outstanding		कर्जे Loans	थकवाकी / Overdues नुतनीकरण न केलेल्या पत कर्जाचा अधिकर्ष Non renewed cash credit overdues	Districts
			संस्था Societies	व्यक्तिगत Individual			
(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(2)
5,57,309	9,73,216	5,71,674	N.A.	9,73,216	26,901	N.A.	Mumbai City Mumbai Suburban
43,149	53,496	59,139	N.A.	50,892	6,372	N.A.	
1,76,704	1,19,410	97,037	N.A.	3,17,815	17,965	N.A.	Palghar
83,511	38,526	22,681	N.A.	1,37,714	86,645	N.A.	Raigad
22,493	53,870	35,711	N.A.	41,645	521	N.A.	Ratnagiri
2,049	6,532	4,616	N.A.	6,332	248	N.A.	Sindhudurg
2,22,166	2,87,049	2,72,063	N.A.	2,92,203	23,415	N.A.	Nashik
58,736	48,008	61,468	N.A.	1,04,536	5,269	N.A.	Dhule
15,134	31,709	12,345	N.A.	22,346	1,149	N.A.	Nandurbar
38,708	2,16,014	84,657	N.A.	1,11,177	16,630	N.A.	Jalgaon
11,938	4,87,558	4,28,288	N.A.	2,61,134	6,951	N.A.	Ahmednagar
6,13,025	5,26,199	3,77,479	N.A.	1,42,906	50,723	N.A.	Pune
2,52,239	2,14,291	2,11,123	N.A.	2,85,066	21,749	N.A.	Satara
1,33,701	2,09,007	1,42,848	N.A.	3,29,631	2,315	N.A.	Sangli
1,75,359	2,25,482	1,38,431	N.A.	2,25,482	23,874	N.A.	Solapur
4,55,993	4,49,809	1,64,986	N.A.	2,79,567	40,999	N.A.	Kolhapur
86,599	37,746	37,402	N.A.	1,50,111	16,218	N.A.	Aurangabad
22,122	23,183	3,044	N.A.	20,632	1360	N.A.	Jalna
62,428	1,18,505	1,12,075	N.A.	98,336	451	N.A.	Parbhani
13,227	18,493	17,765	N.A.	18,958	962	N.A.	Hingoli
1,31,020	1,19,113	89,307	N.A.	2,01,380	10,417	N.A.	Beed
24,234	29,523	24,315	N.A.	41,354	1,391	N.A.	Nanded
5,366	21,190	21,594	N.A.	10,458	521	N.A.	Osmanabad
11,875	40,813	39,083	N.A.	51,990	4,287	N.A.	Latur
1,16,564	5,07,108	5,06,282	N.A.	2,78,939	16,323	N.A.	Buldhana
3,565	2,920	895	N.A.	4,804	298	N.A.	Akola
940	19,479	7,522	N.A.	19,479	394	N.A.	Washim
45,932	80,867	56,090	N.A.	67,363	11,573	N.A.	Amravati
1,15,463	2,17,554	1,08,641	N.A.	2,17,658	26,275	N.A.	Yavatmal
25,626	33,309	13,620	N.A.	34,112	7,225	N.A.	Wardha
1,64,993	1,34,570	8,870	N.A.	25,654	25,554	N.A.	Nagpur
4,934	11,062	390	N.A.	10,846	3,095	N.A.	Bhandara
2,884	1,736	1,578	N.A.	7,915	575	N.A.	Gondiya
98,884	24,524	4,699	N.A.	27,660	35,873	N.A.	Chandrapur
380	1,087	204	N.A.	1,091	78	N.A.	Gadchiroli
37,99,249	53,82,962	37,37,920	N.A.	48,70,402	4,94,596	N.A.	Maharashtra State

N.A. उपलब्ध नाही / Not Available

Source:- Commissioner for Co-operation and Registrar, Co-operative Societies, Government of Maharashtra, Pune

**17. सहकार /
तक्ता क्रमांक /
सहकारी पणन संस्थांचे व्यवहार /
(2018-**

अ. क्र. Sr. No	जिल्हे	संस्थाची संख्या No. of Societies	सदस्य संख्या (०००) Membership (000)	स्वीय भांडवल Owned Capital	इतर कर्जे Other Borrowings	खेळते भांडवल Working Capital	नवीन कर्जे Fresh advances	कर्ज वसुली Loan recoveries	येणे कर्जे Loans Outstanding
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)
1	मुंबई शहर	}	10	13,246	1,53,224	61,073	0	0	0
2	मुंबई उपनगर		1						
3	ठाणे	6	33	560	0	887	0	0	0
4	पालघर	9	52	132	230	578	0	0	112
5	रायगड	65	15	137	95	562	0	0	1
6	रत्नागिरी	16	25	574	217	571	0	0	33
7	सिंधुदुर्ग	31	14	1,729	411	820	0	0	11
8	नाशिक	75	62	2,248	1,087	872	0	0	574
9	धुळे	34	14	448	21	328	0	0	28
10	नंदुरबार	6	24	488	0	300	0	0	0
11	जळगाव	88	48	41	142	46	0	0	0
12	अहमदनगर	48	30	717	393	515	0	0	123
13	पुणे	97	72	970	3,423	2,675	0	0	0
14	सातारा	30	26	1,246	234	3,836	5	0	46
15	सांगली	46	34	494	500	2,655	0	0	0
16	सोलापूर	60	29	30,046	3,735	25,710	0	0	0
17	कोल्हापूर	279	85	3,544	5,011	23,064	0	0	414
18	औरंगाबाद	19	38	229	312	617	0	0	79
19	जालना	10	3	93	42	29	0	0	30
20	परभणी	56	12	45	95	71	0	0	5
21	हिंगोली	4	4	28	655	192	0	0	10
22	बीड	34	30	22	96	49	0	0	0
23	नांदेड	38	40	65	238	134	0	19	4
24	उस्मानाबाद	34	4	2,163	430	12,831	0	1	0
25	लातूर	10	52	29	52	2	0	0	0
26	बुलढाणा	19	41	326	31	2,557	0	0	2
27	अकोला	11	77	1,148	7	1,378	0	0	96
28	वाशिम	8	10	280	300	386	0	0	0
29	अमरावती	20	16	221	56	757	2	2	32
30	यवतमाळ	41	67	714	211	1,320	6	632	175
31	वर्धा	14	20	666	50	1,844	0	26	31
32	नागपूर	14	9	1,480	1,516	7,104	159	339	117
33	भंडारा	6	8	92	501	6	0	0	0
34	गोंदिया	6	13	95	205	500	0	0	34
35	चंद्रपूर	11	9	1,679	1,760	26,838	181	387	455
36	गडचिरोली	6	0	33	20	62	0	0	2
महाराष्ट्र राज्य		1,252	1,028	66,027	1,75,303	1,81,170	353	1,406	2,415

आधार :- सहकार आयुक्त व निबंधक, सहकारी संस्था, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

CO-OPERATION
TABLE NO. 17.14
Operations of Co-operative Marketing Societies
-19)

(₹ लाखात / ₹ in lakhs)

स्थिर मत्ता Fixed assets	इतर मत्ता Other assets	मिळालेल्या मालाची किंमत Value of goods received	विक्री केलेल्या मालाची किंमत Value of goods sold	वर्ष अखेरचा शिल्लक माल Stock at the end of the year	वर्षातील नफा Profit for the year		वर्षातील तोटा Loss for the year		Districts
					नफा झालेल्या संस्था (संख्या) Societies in profit (No.)	नफा Profit	तोटा झालेल्या संस्था (संख्या) Societies in profit (No.)	तोटा Loss	
(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)	(19)	(2)
1,438	59,635	3,91,266	3,88,674	1	1	327	0	0	Mumbai Mumbai Suburban
903	284	768	614	699	4	11	2	0	
287	290	314	253	81	7	17	2	8	Palghar
172	390	493	641	12	56	17	9	5	Raigad
113	458	1,225	6,799	11	14	41	2	1	Ratnagiri
746	74	1,441	6,301	210	8	2	23	7	Sindhudurg
1,316	556	7,485	20,614	568	56	304	19	24	Nashik
111	217	0	154	5	17	23	17	7	Dhule
306	25	2,839	12	1	4	10	2	0	Nandurbar
32	15	2,190	2,822	16	14	118	45	106	Jalgaon
810	285	4,512	9,674	282	16	36	32	107	Ahmednagar
349	2,326	19,000	15,695	522	48	49	45	28	Pune
750	3,086	11,473	32,661	419	15	16	13	14	Satara
715	1,939	4,499	4,676	96	28	26	13	5	Sangli
32,165	23,545	22,887	78,978	55,302	29	253	22	8,423	Solapur
6,074	16,990	17,375	39,996	1,847	169	475	105	146	Kolhapur
1,089	228	1,516	481	20	7	6	12	30	Aurangabad
44	15	29	29	15	8	11	2	3	Jalna
19	52	2	3	22	23	2	30	16	Parbhani
106	86	11	52	1	0	8	4	19	Hingoli
19	30	242	216	1	0	0	34	1	Beed
100	34	229	238	15	20	6	18	110	Nanded
4,094	8,737	6,486	3,812	615	5	0	26	283	Osmanabad
2	0	37	65	3	6	0	4	0	Latur
228	2,329	8	56	25	6	37	11	119	Buldhana
2,660	718	367	1,841	73	6	33	5	105	Akola
205	180	290	317	45	8	18	0	0	Washim
223	535	734	2,051	112	6	13	14	24	Amravati
433	887	10,141	12,033	269	15	39	25	34	Yavatmal
28	1,816	444	592	68	9	4	5	60	Wardha
3,094	4,009	6,470	15,188	992	1	1	13	28	Nagpur
1	4	30	24	1	2	0	4	0	Bhandara
67	432	352	626	200	4	214	2	24	Gondiya
3,569	23,269	8,141	17,392	1,140	9	188	2	159	Chandrapur
18	44	66	56	11	5	2	1	0	Gadchiroli
62,288	1,53,523	5,23,363	6,63,637	63,697	626	2,312	563	9,896	Maharashtra State

Source:- Commissioner for Co-operation and Registrar, Co-operative Societies, Government of Maharashtra, Pune.

**17. सहकार /
तक्ता क्रमांक /
सहकारी उत्पादक संस्थांचे व्यवहार /
(2018-**

अ. क्र. Sr. No	जिल्हे	संस्थांची संख्या No. of Societies	सदस्य संख्या (०००) Membership (०००)	स्वीय भांडवल Owned Capital	इतर कर्जे Other Borrowings	खेळते भांडवल Working Capital	नवीन कर्जे Fresh advances	कर्ज वसुली Loan recoveries	येणे कर्जे Loans Outstanding
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)
1	मुंबई शहर	2,653	645	1,72,434	1,75,772	4,36,483	30,017	N.A.	41,748
2	मुंबई उपनगर								
3	ठाणे	338	82	21,969	22,394	55,609	3,824	N.A.	5,319
4	पालघर	200	49	12,999	13,251	32,905	2,263	N.A.	3,147
5	रायगड	301	73	19,564	19,942	49,522	3,406	N.A.	4,737
6	रत्नागिरी	276	67	17,939	18,286	45,409	3,123	N.A.	4,343
7	सिंधुदुर्ग	236	57	15,339	15,636	38,828	2,670	N.A.	3,714
8	नाशिक	804	195	52,257	53,268	1,32,278	9,097	N.A.	12,652
9	धुळे	285	69	18,524	18,882	46,889	3,225	N.A.	4,485
10	नंदुरबार	103	25	6,695	6,824	16,946	1,165	N.A.	1,621
11	जळगाव	1,045	254	67,921	69,236	1,71,928	11,823	N.A.	16,444
12	अहमदनगर	1,139	277	74,030	75,463	1,87,393	12,887	N.A.	17,923
13	पुणे	1,436	349	93,334	95,141	2,36,257	16,247	N.A.	22,597
14	सातारा	561	136	36,463	37,169	92,298	6,347	N.A.	8,828
15	सांगली	1,068	260	69,416	70,759	1,75,712	12,084	N.A.	16,806
16	सोलापूर	2,505	609	1,62,815	1,65,967	4,12,134	28,342	N.A.	39,419
17	कोल्हापूर	5,265	1,279	3,42,204	3,48,828	8,66,221	59,570	N.A.	82,850
18	औरंगाबाद	960	233	62,396	63,604	1,57,944	10,862	N.A.	15,107
19	जालना	374	91	24,309	24,779	61,532	4,232	N.A.	5,885
20	परभणी	371	90	24,114	24,580	61,039	4,198	N.A.	5,838
21	हिंगोली	102	25	6,630	6,758	16,781	1,154	N.A.	1,605
22	बीड	757	184	49,202	50,154	1,24,545	8,565	N.A.	11,912
23	नांदेड	385	94	25,023	25,508	63,342	4,356	N.A.	6,058
24	उस्मानाबाद	409	99	26,583	27,098	67,291	4,628	N.A.	6,436
25	लातूर	535	130	34,773	35,446	88,021	6,053	N.A.	8,419
26	बुलढाणा	463	113	30,093	30,676	76,175	5,239	N.A.	7,286
27	अकोला	148	36	9,619	9,806	24,350	1,675	N.A.	2,329
28	वाशिम	311	76	20,214	20,605	51,167	3,519	N.A.	4,894
29	अमरावती	229	56	14,884	15,172	37,676	2,591	N.A.	3,604
30	यवतमाळ	547	133	35,553	36,241	89,995	6,189	N.A.	8,608
31	वर्धा	182	44	11,829	12,058	29,943	2,059	N.A.	2,864
32	नागपूर	619	150	40,233	41,011	1,01,841	7,004	N.A.	9,741
33	भंडारा	483	117	31,393	32,001	79,465	5,465	N.A.	7,601
34	गोंदिया	363	88	23,594	24,050	59,722	4,107	N.A.	5,712
35	चंद्रपूर	229	56	14,884	15,172	37,676	2,591	N.A.	3,604
	गडचिरोली	123	30	7,995	8,149	20,237	1,392	N.A.	1,936
	महाराष्ट्र राज्य	25,805	6,270	16,77,223	17,09,688	42,45,554	2,91,967	N.A.	4,06,069

आधार :- सहकार आयुक्त व निबंधक, सहकारी संस्था, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

CO-OPERATION
TABLE NO. 17.15
Operations of Co-operative Productive Enterprises
-19)

(₹ लाखात / ₹ in lakhs)

स्थिर मत्ता Fixed assets	इतर मत्ता Other assets	मिळालेल्या मालाची किंमत Value of goods received	विक्री केलेल्या मालाची किंमत Value of goods sold	वर्ष अखेरचा शिल्लक माल Stock at the end of the year	नफा झालेल्या संस्था No. of Societies in profit	नफ्याची रक्कम Amount of Profit	तोटा झालेल्या संस्था No. of Societies in loss	तोट्याची रक्कम Amount of loss	Districts
(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)	(19)	(2)
19,843	289	1,62,573	2,45,673	N.A.	1,592	8,560	982	49,991	Mumbai City Mumbai Suburban
654	613	20,712	31,299	N.A.	203	1,091	125	6,369	Thane
265	222	12,256	18,520	N.A.	120	645	74	3,769	Palghar
460	184	18,445	27,873	N.A.	181	971	111	5,672	Raigad
1,074	360	16,913	25,558	N.A.	166	890	102	5,201	Ratnagiri
1,145	284	14,462	21,854	N.A.	142	761	87	4,447	Sindhudurg
1,703	355	49,268	74,452	N.A.	482	2,594	297	15,150	Nashik
177	1,100	17,465	26,392	N.A.	171	920	105	5,370	Dhule
482	856	6,312	9,538	N.A.	62	332	38	1,941	Nandurbar
1,145	220	64,037	96,769	N.A.	627	3,372	387	19,691	Jalgaon
765	338	69,797	1,05,474	N.A.	683	3,675	421	21,463	Ahmednagar
1,433	245	87,997	1,32,976	N.A.	862	4,633	531	27,059	Pune
437	124	34,378	51,950	N.A.	337	1,810	208	10,571	Satara
4,789	805	65,446	98,899	N.A.	641	3,446	395	20,125	Sangli
2,81,719	91,924	1,53,504	2,31,968	N.A.	1,503	8,082	927	47,203	Solapur
22,049	2,227	3,22,634	4,87,549	N.A.	3,159	16,987	1,948	99,210	Kolhapur
26,299	5,467	58,828	88,898	N.A.	576	3,097	355	18,090	Aurangabad
502	169	22,918	34,633	N.A.	224	1,207	138	7,047	Jalna
67	16	22,735	34,355	N.A.	223	1,197	137	6,991	Parbhani
18	12	6,250	9,445	N.A.	61	329	38	1,922	Hingoli
460	83	46,388	70,100	N.A.	454	2,442	280	14,264	Beed
43,489	4,904	23,592	35,652	N.A.	231	1,242	142	7,255	Nanded
135	620	25,063	37,874	N.A.	245	1,320	151	7,707	Osmanabad
123	71	32,784	49,542	N.A.	321	1,726	198	10,081	Latur
566	5,102	28,372	42,875	N.A.	278	1,494	171	8,724	Buldhana
69	40	9,069	13,705	N.A.	89	478	55	2,789	Akola
128	505	19,058	28,799	N.A.	187	1,003	115	5,860	Washim
379	1,375	14,033	21,206	N.A.	137	739	85	4,315	Amravati
869	1,229	33,520	50,653	N.A.	328	1,765	202	10,307	Yavatmal
105	223	11,153	16,854	N.A.	109	587	67	3,429	Wardha
2,280	597	37,932	57,321	N.A.	371	1,997	229	11,664	Nagpur
61,365	887	29,598	44,727	N.A.	290	1,558	179	9,101	Bhandara
3	470	22,244	33,614	N.A.	218	1,171	134	6,840	Gondiya
965	241	14,033	21,206	N.A.	137	739	85	4,315	Chandrapur
102	1,625	7,537	11,390	N.A.	74	397	46	2,318	Gadchiroli
4,76,064	1,23,782	15,81,304	23,89,591	N.A.	15,483	83,258	9,548	4,86,252	Maharashtra State

टीप - N.A. - उपलब्ध नाही / Not Available.

Source:- Commissioner for Co-operation and Registrar, Co-operative Societies, Government of Maharashtra, Pune.

**17. सहकार /
तक्ता क्रमांक /
इतर सहकारी संस्थांचे व्यवहार /
(2018-**

अ. क्र. Sr.No	जिल्हे	संस्थांची संख्या No.of Societies	सदस्य संख्या (०००) Membership (०००)	स्वीय भांडवल Owned Capital	इतर कर्जे Other Borrowings	खेळते भांडवल Working Capital	नवीन कर्जे Fresh advances	कर्ज वसुली Loan recoveries	येणे कर्जे Loans Outstanding
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)
1	मुंबई शहर	35,222	1,751	28,668	57,709	2,14,,095	23,097	139	16,490
2	मुंबईउपनगर								
3	ठाणे	26,375	1,311	21,467	43,213	160,319	17,295	104	12,348
4	पालघर	8,413	418	6,847	13,784	51,138	5,517	33	3,939
5	रायगड	4,555	226	3,707	7,463	27,687	2,987	18	2,132
6	रत्नागिरी	1,897	94	1,544	3,108	11,531	1,244	8	888
7	सिंधुदुर्ग	731	36	595	1,198	4,443	479	3	342
8	नाशिक	4,822	240	3,925	7,900	29,310	3,162	19	2,257
9	धुळे	466	23	379	764	2,833	306	2	218
10	नंदुरबार	342	17	278	560	2,079	224	1	160
11	जळगाव	1,162	58	946	1,904	7,063	762	5	544
12	अहमदनगर	1,917	95	1,560	3,141	11,652	1,257	8	897
13	पुणे	22,208	1,104	18,075	36,386	134,990	14,563	88	10,397
14	सातारा	1,988	99	1,618	3,257	12,084	1,304	8	931
15	सांगली	1,266	63	1,030	2,074	7,695	830	5	593
16	सोलापूर	2,199	109	1,790	3,603	13,367	1,442	9	1,029
17	कोल्हापूर	1,872	93	1,524	3,067	11,379	1,228	7	876
18	औरंगाबाद	2,378	118	1,935	3,896	14,455	1,559	9	1,113
19	जालना	862	43	702	1,412	5,240	565	3	404
20	परभणी	1,021	51	831	1,673	6,206	670	4	478
21	हिंगोली	308	15	251	505	1,872	202	1	144
22	बीड	1,073	53	873	1,758	6,522	704	4	502
23	नांदेड	958	48	780	1,570	5,823	628	4	448
24	उस्मानाबाद	709	35	577	1,162	4,310	465	3	332
25	लातूर	753	37	613	1,234	4,577	494	3	353
26	बुलढाणा	581	29	473	952	3,532	381	2	272
27	अकोला	241	12	196	395	1,465	158	1	113
28	वाशिम	244	12	199	400	1,483	160	1	114
29	अमरावती	844	42	687	1,383	5,130	553	3	395
30	यवतमाळ	522	26	425	855	3,173	342	2	244
31	वर्धा	281	14	229	460	1,708	184	1	132
32	नागपूर	1,420	71	1,156	2,327	8,631	931	6	665
33	भंडारा	388	19	316	636	2,358	254	2	182
34	गोंदिया	408	20	332	668	2,480	268	2	191
35	चंद्रपूर	648	32	527	1,062	3939	425	3	303
36	गडचिरोली	153	8	125	251	930	100	1	72
महाराष्ट्र राज्य		1,29,227	6,426	1,05,180	2,11,729	7,85,499	84,740	512	60,499

आधार :- सहकार आयुक्त व निबंधक, सहकारी संस्था, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

CO-OPERATION
TABLE NO. 17.16
Operations of other Co-operative Societies
-19)

(₹ लाखात / ₹ in lakhs)

स्थिर मत्ता Fixed assets	इतर मत्ता Other assets	मिळालेल्या मालाची किंमत Value of goods received	विक्री केलेल्या मालाची किंमत Value of goods sold	वर्ष अखेरचा शिल्लक माल Stock at the end of the year	वर्षातील नफा Profit for the year		वर्षातील तोटा Loss for the year		Districts
					नफा झालेल्या संस्था (संख्या) Societies in profit (No.)	नफा Profit	झालेल्या संस्था (संख्या) Societies in profit (No.)	तोटा Loss	
(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)	(19)	(2)
N.A.	N.A.	28,952	1,53,160	N.A.	4,227	3,556	2,466	16,836	Mumbai City Mumbai Suburban
N.A.	N.A.	21,680	1,14,689	N.A.	3,165	2,663	1,846	12,607	Thane
N.A.	N.A.	6,915	36,583	N.A.	1,010	849	589	4,021	Raigad
N.A.	N.A.	3,744	19,807	N.A.	547	460	319	2,177	Palghar
N.A.	N.A.	1,559	8,249	N.A.	228	192	133	907	Ratnagiri
N.A.	N.A.	601	3,179	N.A.	88	74	51	349	Sindhudurg
N.A.	N.A.	3,964	20,968	N.A.	579	487	338	2,305	Nashik
N.A.	N.A.	383	2,026	N.A.	56	47	33	223	Dhule
N.A.	N.A.	281	1,487	N.A.	41	35	24	163	Nandurbar
N.A.	N.A.	955	5,053	N.A.	139	117	81	555	Jalgaon
N.A.	N.A.	1,576	8,336	N.A.	230	194	134	916	Ahmednagar
N.A.	N.A.	18,255	96,570	N.A.	2,665	2,242	1,555	10,615	Pune
N.A.	N.A.	1,634	8,645	N.A.	239	201	139	950	Satara
N.A.	N.A.	1,041	5,505	N.A.	152	128	89	605	Sangli
N.A.	N.A.	1,808	9,562	N.A.	264	222	154	1,051	Solapur
N.A.	N.A.	1,539	8,140	N.A.	225	189	131	895	Kolhapur
N.A.	N.A.	1,955	10,341	N.A.	285	240	166	1,137	Aurangabad
N.A.	N.A.	709	3,748	N.A.	103	87	60	412	Jalna
N.A.	N.A.	839	4,440	N.A.	123	103	71	488	Parbhani
N.A.	N.A.	253	1,339	N.A.	37	31	22	147	Hingoli
N.A.	N.A.	882	4,666	N.A.	129	108	75	513	Beed
N.A.	N.A.	787	4,166	N.A.	115	97	67	458	Nanded
N.A.	N.A.	583	3,083	N.A.	85	72	50	339	Osmanabad
N.A.	N.A.	619	3,274	N.A.	90	76	53	360	Latur
N.A.	N.A.	478	2,526	N.A.	70	59	41	278	Buldhana
N.A.	N.A.	198	1,048	N.A.	29	24	17	115	Akola
N.A.	N.A.	201	1,061	N.A.	29	25	17	117	Washim
N.A.	N.A.	694	3,670	N.A.	101	85	59	403	Amravati
N.A.	N.A.	429	2,270	N.A.	63	53	37	250	Yavatmal
N.A.	N.A.	231	1,222	N.A.	34	28	20	134	Wardha
N.A.	N.A.	1,167	6,175	N.A.	170	143	99	679	Nagpur
N.A.	N.A.	319	1,687	N.A.	47	39	27	185	Bhandara
N.A.	N.A.	335	1,774	N.A.	49	41	29	195	Gondiya
N.A.	N.A.	533	2,818	N.A.	78	65	45	310	Chandrapur
N.A.	N.A.	126	,665	N.A.	18	15	11	73	Gadchiroli
N.A.	N.A.	1,06,223	5,61,932	N.A.	15,507	13,048	9,046	61,770	Maharashtra State

टीप - N.A. - उपलब्ध नाही / Not Available.

Source:- Commissioner for Co-operation and Registrar, Co-operative Societies, Government of Maharashtra, Pune.

१८. खणकाम :

१८.१ खानी, खनिज उत्पादने व त्यांचे मूल्य या संबंधीची आकडेवारी या विभागात दिली आहे.

18. MINING AND QUARRYING :

18.1 Data on Mines, Mineral production and their value are presented in this section.

18. खाणी / MINING AND QUARRYING

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 18.1

खनिज उत्पादन, त्यांचे मूल्य व एकूण खाणी / Mineral Production, its value and Total Mines
(2018-19)

(उत्पादन मे. टन आणि मूल्य लाख ₹)
(Production in MT and value in Lakh ₹)

अ.क्र. Sr.No.	खनिज	खाणी उत्पादन मूल्य	रायगड Raigad	रत्नागिरी Ratnagiri	सिंधुदुर्ग Sindhudurg	कोल्हापूर Kolhapur	अमरावती Amravati	यवतमाळ Yavatmal	नागपूर Nagpur	भंडारा Bhandara	चंद्रपूर Chandrapur	गोंदिया Gondiya	गडचिरोली Gadchiroli	सातारा Satara	एकूण Total	Mines Production value	Minerals
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(3)	(2)
1	बॉक्साईट	खाणी	11	7	-	15	-	-	-	-	-	-	-	0	33	Mines	Bauxite
		उत्पादन	10,000	3,48,402	-	5,27,331	-	-	-	-	-	-	-	0	8,85,733	Production	
		मूल्य	42	696	-	4,220	-	-	-	-	-	-	-	0	4,958	Value	
2	कोळसा	खाणी	-	-	-	-	-	5	5	-	15	-	-	-	25	Mines	Coal
		उत्पादन	-	-	-	-	-	1,48,67,503	1,91,12,750	-	1,58,37,992	-	-	-	4,98,18,245	Production	
		मूल्य	-	-	-	-	-	2,49,673	2,83,980	-	2,76,398	-	-	-	8,10,051	Value	
3	कच्चे लोखंड	खाणी	-	-	16	1	-	-	-	-	3	4	8	-	32	Mines	Iron Ore
		उत्पादन	-	-	4,87,371	0	-	-	-	-	7,405	9,575	11,68,603	-	16,72,954	Production	
		मूल्य	-	-	6,321	0	-	-	-	-	96	146	20,801	-	27,365	Value	
4	कायनाईट + सिलिमानाईट	खाणी	-	-	-	-	-	-	-	7	-	-	-	-	7	Mines	Kyanite + Silimanite
		उत्पादन	-	-	-	-	-	-	-	17,716	-	-	-	-	17,716	Production	
		मूल्य	-	-	-	-	-	-	-	443	-	-	-	-	443	Value	
5	चुनखडी	खाणी	-	-	-	-	-	32	-	-	14	-	-	-	46	Mines	Lime Stone
		उत्पादन	-	-	-	-	-	33,44,559	-	-	1,16,15,380	-	-	-	1,49,59,939	Production	
		मूल्य	-	-	-	-	-	8,529	-	-	29,619	-	-	-	38,148	Value	
6	कच्चे मँगनीज	खाणी	-	-	-	-	-	-	36	7	-	-	-	-	43	Mines	Manganese Ore
		उत्पादन	-	-	-	-	-	-	2,49,834	5,02,281	-	-	-	-	7,52,115	Production	
		मूल्य	-	-	-	-	-	-	32,131	29,234	-	-	-	-	61,365	Value	
7	सॅंड (स्टोव्हिंग)	खाणी	-	-	-	-	-	-	4	1	5	-	-	-	10	Mines	Sand
		उत्पादन	-	-	-	-	-	-	37,794	34,282	27,89,987	-	-	-	28,62,063	Production	(Stowing)
		मूल्य	-	-	-	-	-	-	38	86	2,790	-	-	-	2,914	Value	
8	क्रोमाईट	खाणी	-	-	-	-	-	-	-	0	-	-	-	-	0	Mines	Chromite
		उत्पादन	-	-	-	-	-	-	-	0	-	-	-	-	0	Production	
		मूल्य	-	-	-	-	-	-	-	0	-	-	-	-	0	Value	
9	फ्लोराईट (श्रेणीकृत)	खाणी	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	Mines	Fluorite
		उत्पादन	-	-	-	-	-	-	-	-	1,079	-	-	-	1,079	Production	(Graded)
		मूल्य	-	-	-	-	-	-	-	-	111	-	-	-	111	Value	
	प्रमुख खनिजे	खाणी	11	7	16	16	-	37	45	15	38	4	8	0	197	Mines	Major Minerals
		उत्पादन	10,000	7,81,614	9,14,962	7,81,339	-	1,82,12,062	1,94,00,378	5,54,279	3,02,51,843	9,575	11,68,603	0	7,20,84,655	Production	
		मूल्य	42	1,887	7,497	5,808	-	2,58,202	3,16,149	29,763	3,09,014	146	20,801	0	9,49,309	Value	

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 18.1 contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(3)	(2)
1	सिलिका सॅंड	खाणी	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Mines	Silica sand
		उत्पादन	-	4,33,212	4,27,591	2,54,008	-	-	-	-	-	-	-	-	11,14,811	Production	
		मूल्य	-	1,191	1,176	1,588	-	-	-	-	-	-	-	-	3,955	Value	
2	डोलोमाईट	खाणी	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Mines	Dolomite
		उत्पादन	-	-	-	-	-	4,58,575	10,314	-	0	-	-	-	4,68,889	Production	
		मूल्य	-	-	-	-	-	1,407	31	-	0	-	-	-	1,438	Value	
3	क्वार्ट्झ	खाणी	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Mines	Quartz
		उत्पादन	-	-	-	-	-	-	45,946	77,971	12,037	42,481	1,47,204	-	3,25,639	Production	
		मूल्य	-	-	-	-	-	-	92	156	24	85	294	-	651	Value	
4	लॅटराईट	खाणी	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Mines	Laterite
		उत्पादन	-	20,000	13,93,600	-	-	-	-	-	3,96,059	-	-	-	18,09,659	Production	
		मूल्य	-	37	2,578	-	-	-	-	-	733	-	-	-	3,348	Value	
5	शेल	खाणी	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Mines	Shale
		उत्पादन	-	-	-	-	-	-	-	-	57,656	-	-	-	57,656	Production	
		मूल्य	-	-	-	-	-	-	-	-	170	-	-	-	170	Value	
6	इतर	खाणी	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3,735	Mines	Others
		उत्पादन	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	17,69,50,081	Production	
		मूल्य	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4,53,799	Value	
	गोण खनिजे	खाणी	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3,735	Mines	Minor Minerals
	(सर्व जिल्हे)	उत्पादन	0	20,000	13,93,600	0	0	4,58,575	56,260	77,971	4,65,752	42,481	1,47,204	0	17,96,11,924	Production	(All Districts)
		मूल्य	0	37	2,578	0	0	1,407	123	156	927	85	294	0	4,59,406	Value	

आधार : भूविज्ञान व खनिकर्म संचालनालय, नागपूर

Source : Directorate of Geology and Mining, Nagpur

१९. उत्पादन

१९.१. या विभागात चालू कारखाने, सरासरी दैनिक रोजगार, औद्योगिक उत्पादने आणि वार्षिक उद्योग पाहणीत गोळा केलेली काही निवडक औद्योगिक वैशिष्ट्ये याबद्दलची सांख्यिकी माहिती दिलेली आहे.

१९.२. तक्त्यातील आकडे मुख्य कारखाने निरीक्षक यांच्याकडून कारखाने अधिनियम, १९४८ च्या कलम २ एम (एक) आणि २ एम (दोन) व कलम ८५ खाली येणाऱ्या कारखान्यांची मूलभूत सांख्यिकी माहिती गोळा करून पाठविल्यानंतर त्या आधारावर अर्थ व सांख्यिकी संचालनालयाने संकलित केले आहेत. कलम २ (एम) (एक) खाली गेल्या बारा महिन्यातील कोणत्याही एका दिवशी १० किंवा अधिक कामगार असणारे व शक्तीचा वापर करणारे कारखाने आणि कलम २ (एम) (दोन) खाली २० किंवा अधिक कामगार असणारे पण शक्तीचा वापर न करणारे कारखाने यांचा समावेश होतो. या व्यतिरिक्त कारखान्यांतील कामगारांची संख्या व शक्तीचा वापर केला किंवा वापर केला नाही हे विचारात न घेताही राज्य शासनाने अधिसूचनेद्वारे शासकीय राजपत्रातून सांख्यिकी माहिती पुरविण्यासाठी भाग पाडलेल्या कारखान्यांचाही समावेश केला जातो. हे कारखाने ह्या कारखाने अधिनियम, १९४८ च्या कलम ८५ खाली येतात आणि यातील कारखान्यांची माहिती १ जानेवारी ते ३१ डिसेंबर या कालावधीत संपणाऱ्या लेखा संबंधित आहे.

१९.३. राष्ट्रीय नमुना पाहणी संघटना (भारत सरकार) यांच्याकडून अर्थ व सांख्यिकी संचालनालयास उपलब्ध झालेल्या राज्याशी निगडित नमून्यातील वार्षिक उद्योग पाहणी पत्रकांच्या आधारावर आकडेवारी या विभागात दिली आहे. ही पत्रके गणना व गणनेतर या दोन क्षेत्रात विभागलेल्या कारखान्यांकडून गोळा केली जातात आणि त्यातील माहिती १ एप्रिल ते ३१ मार्च या कालावधीत संपणाऱ्या लेखासंबंधित असते. गणना क्षेत्रात ५० किंवा अधिक कामगार व शक्तीचा वापर करणारे कारखाने आणि १०० किंवा त्याहून अधिक कामगार व शक्तीचा वापर न करणाऱ्या कारखान्यांचा समावेश होतो व यांची दरवर्षी संपूर्ण गणना केली जाते. बाकीचे कारखाने गणनेतर क्षेत्राखाली येतात. १९७३-७४ पासून गणनेतर क्षेत्रातील एकूण कारखान्यांपैकी ५० टक्के कारखाने दरवर्षी निवडले जातात आणि त्याची दोन वर्षांच्या गटात पूर्ण पाहणी केली जाते. याशिवाय गणनेतर क्षेत्रात मोडणाऱ्या पण संपूर्ण भारतभर ५० कामगारांहून कमी कामगार असलेल्या कारखान्यांची गणना क्षेत्रातील कारखान्यांप्रमाणे दरवर्षी पाहणी केली जाते. तसेच या पाहणीत वीज, गॅस व पाणी उत्पादन व वितरण तसेच सेवा क्षेत्रातील स्वच्छता सेवा, दुरुस्ती व वैयक्तिक सेवा आणि चल चित्रपट यांचाही समावेश होतो. वर्कर्स अॅक्ट १९६६ खाली येणारे विडी व सिगारेट कारखाने सुद्धा यात अंतर्भूत आहेत. बंद स्वरूपाचे कारखाने सुध्दा विचारात घेतले जातात. पण संरक्षण खात्यातील कारखाने, हॉटेल आणि उपाहारगृहे, तेलाचे साठे व वितरण यामध्ये गुंतलेले, तांत्रिक शिक्षण संस्था (विक्रणे किंवा विनिमय यासाठी उत्पादन न करणाऱ्या) यांचा यात समावेश नाही.

१९.४. उत्पादक भांडवल वर्षाच्या शेवटच्या दिवसाशी निगडित असून त्यामध्ये स्थिर व खेळत्या भांडवलाचा समावेश असतो. कामगारांची संख्या ही वेगवेगळ्या शीर्षाखालील म्हणजे कामगार, कामगारेतर इ. अंतर्गत कार्यरत असलेल्या कामगारांची एकत्रित दैनिक सरासरी संख्या असते आणि त्यामध्ये भरपगारी रजेवर असणाऱ्या म्हणजे वैद्यकीय रजेवर, नैमित्तिक रजेवर व पगारी दीर्घ मुदतीच्या रजेवर असणाऱ्या कामगारांचा समावेश असतो. विक्रीसाठी तयार केलेल्या वस्तू व उपवस्तू ह्यांचे मूल्य, ग्राहकांसाठी केलेल्या कामाच्या सेवेचा मोबदला, विकत घेतलेल्या स्थितीमध्येच विकलेल्या मालाचे मूल्य आणि वार्षिक पाहणी वर्षाच्या सुरुवातीला व शेवटी असणाऱ्या अर्ध कच्च्या स्वरूपाच्या मालाच्या साठ्यामधील मूल्यात येणारा फरक इत्यादींचा समावेश 'एकूण उत्पादन' यात असतो मूल्यवृद्धी ही उत्पादन मूल्यातून, उत्पादन खर्च व मूल्यघट वजा करून काढली जाते.

19. MANUFACTURING

19.1. Statistics regarding working factories, average daily employment, industrial production and selected industrial characteristics collected in the Annual Survey of Industries is presented in this section.

19.2 The data on working factories, is compiled by the Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, on the basis of data collected by the Chief Inspector of Factories from the factories covered under sections 2 (m) (i), 2 (m) (ii) and sec. 85 of the Factories Act, 1948. The factories using power and employers 10 or more workers on any day of the preceding 12 months are covered under section 2 (m) (i) and the factories employing 20 or more workers but not using power under section 2 (m) (ii), Apart from these two categories, State Government by notification in Official Gazette specifies a number of factories and makes obligatory for such factories to supply statistical information notwithstanding the number of persons employed therein and using or not using power. These factories are covered under section 85 of the factories Act, 1948. The information relates to the accounting year of factory ending on any day between 1st January to 31st December.

19.3. The statistics relating to Annual Survey of Industries are based on the returns pertaining to State sample supplied to this Directorate by National Sample Survey Organisation, Government of India, which collects the data from the factories divided in two sectors, viz. (i) Census sector, (ii) Non-census sector and returns relate to the accounting year of the factory ending on any day between 1st April to 31st March. In the census sector, factories employing 50 or more workers & using power and factories employing 100 or more workers & not using power are covered on complete enumeration basis every year. The remaining factories are covered in the non-census sector. In the non-census sector, since 1973-74, 50 per cent of the factories are selected every year and thus this sector is covered fully in a block period of two years. The factories in the non-census sector, having less than 50 workers all over India, are treated on par with factories in the census sector. The survey extends to all the manufacturing units including production and distribution of electricity, gas, water and also service industries like sanitary services, repairs services and personal services and motion picture production. The survey extends also to Bidi and Cigar units which are covered under Workers Act, 1966. It also includes the factories reported closed. However it excludes defense factories, hotels and restaurants, those engaged in storage and distribution of oil, technical education institution (not producing anything for sale or exchange).

19.4. Productive capital, which relates to the last day of the year, consists of fixed and working Capital. Number of persons employed is the average number of persons employed under various heads, such as workers, other than workers, etc. and it includes persons on leave with pay such as sick leave, casual leave or paid vacation. Gross output represents value of products and by-products manufactured for sale, work done for customers and a sale value of goods sold in the same condition as purchased and is adjusted for the difference in stocks of semi-finished goods at the beginning and at the end of the survey year. Value added by manufacture is computed by deducting from the gross ex-factory value of output, the gross value of input and value added is not of depreciation.

19. उत्पादन / MANUFACTURING
तक्ता क्रमांक / TABLE No.19.1
नोंदणीकृत कारखान्यांची संख्या / Number of Registered Factories
(2018)

अ. क्र. Sr.No	जिल्हे (2)	विभाग २ (एम) (१) Under Section 2 (M) (i)	विभाग २ (एम) (२) Under Section 2 (M) (ii)	विभाग ८५ Under Section 85	एकूण (संख्या) Total (Nos.)	कामगारांची सरासरी संख्या Average number of Workers employed	Districts (2)
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(2)
1	मुंबई शहर	1,312	21	142	1,475	1,01,599	Mumbai City
2	मुंबई उपनगर	3,429	19	238	3,686	2,64,531	Mumbai Suburban
3	ठाणे	4,732	4	653	5,389	3,87,249	Thane
4	पालघर	2,630	1	915	3,546	2,19,276	Palghar
5	रायगड	1,232	1	171	1,404	1,55,306	Raigad
6	रत्नागिरी	231	1	142	374	28,380	Ratnagiri
7	सिंधुदुर्ग	71	3	76	150	4,342	Sindhudurg
8	नाशिक	1,555	7	284	1,846	97,551	Nashik
9	धुळे	165	0	145	310	15,119	Dhule
10	नंदुरबार	37	0	28	65	5,314	Nandurbar
11	जळगाव	632	10	232	874	53,318	Jalgaon
12	अहमदनगर	694	0	241	935	57,255	Ahmednagar
13	पुणे	4,987	8	196	5,191	6,44,239	Pune
14	सातारा	463	2	102	567	63,922	Satara
15	सांगली	485	0	195	680	40,909	Sangli
16	सोलापूर	530	3	3,428	3,961	62,559	Solapur
17	कोल्हापूर	1,151	0	468	1,619	1,11,348	Kolhapur
18	औरंगाबाद	913	4	212	1,129	1,09,367	Aurangabad
19	जालना	152	0	38	190	12,691	Jalna
20	परभणी	101	1	57	159	14,420	Parbhani
21	हिंगोली	36	0	23	59	2,643	Hingoli
22	बीड	116	1	79	196	11,939	Beed
23	नांदेड	96	0	144	240	28,651	Nanded
24	उस्मानाबाद	50	21	16	87	7,087	Osmanabad
25	लातूर	105	1	21	127	14,747	Latur
26	बुलढाणा	116	0	111	227	10,458	Buldhana
27	अकोला	110	2	65	177	7,502	Akola
28	वाशिम	26	0	36	62	1,728	Washim
29	अमरावती	66	0	157	223	11,966	Amravati
30	यवतमाळ	121	0	66	187	10,599	Yavatmal
31	वर्धा	156	0	57	213	21,653	Wardha
32	नागपूर	1,106	0	675	1,781	1,40,396	Nagpur
33	भंडारा	22	0	51	73	3,680	Bhandara
34	गोंदिया	71	0	66	137	9,567	Gondiya
35	चंद्रपूर	106	0	69	175	35,479	Chandrapur
36	गडचिरोली	24	0	8	32	2,362	Gadchiroli
	महाराष्ट्र राज्य	27,829	110	9,607	37,546	27,69,152	Maharashtra State

आधार :- औद्योगिक सुरक्षा व आरोग्य संचालनालय, मुंबई.

Source:- Directorate of Industrial Safety and Health, Mumbai.

19. उत्पादन / MANUFACTURING

तक्ता क्रमांक / TABLE No.19.2

निर्मिती करणाऱ्या उद्योगांचे उत्पादन व रोजगार (केंद्रीय नमुना) /
Production and employment of Manufacturing industries (Central Sample)
(2018-19)

अ. क्र. Sr. No	उद्योग गट	कारखान्यांची संख्या No. of Units	एकूण रोजगार Total Employment	एकूण गुंतवणूक (लाख ₹) Total Investment (Lakh ₹)	एकूण उत्पादन (लाख ₹) Total Production (Lakh ₹)	Industry Group
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(2)
1	सूत काढणे, वटणी, सफाई इ.	595	15,482	5,15,794	20,84,898	Cotton, ginning, cleaning etc.
2	मीठाचे उत्पादन	13	362	185	489	Extraction of salt
3	खाद्य उत्पादने	2,551	2,22,251	84,24,840	1,70,99,864	Manufacture of Food products
4	पेये उत्पादने	240	18,138	6,71,615	14,56,807	Manufacture of Beverages
5	तंबाखू उत्पादने	80	26,471	1,89,210	4,16,048	Manufacture of Tobacco products
6	वस्त्रोद्योग	1,745	1,69,925	22,60,458	40,37,969	Manufacture of Textiles
7	परिधान करण्याची वस्त्रे	1,006	42,806	3,28,629	7,77,339	Manufacture of Wearing apparels
8	चामडे व तत्सम वस्तूंचे उत्पादन	109	4,989	46,101	1,09,470	Manufacture of leather and related products
9	लाकूड व लाकडाची उत्पादने (फर्निचर सोडून)	229	4,500	85,498	1,60,689	Manufacture of Wood and products of wood and cork, except furniture; Manufacture of articles of straw and plaiting materials
10	कागद आणि कागदाची उत्पादने	812	30,730	11,10,166	18,05,010	Manufacture of Paper and paper products
11	मुद्रण व ध्वनी व चित्रमुद्रणाचे पुनरुत्पादन	789	31,913	12,15,053	10,78,461	Printing and reproduction of recorded media
12	कोळसा, शुद्ध पेट्रोलियम यांची उत्पादने इ.	105	27,639	26,12,026	1,19,96,799	Manufacture of Coke refined petroleum products
13	रसायने व रासायनिक उत्पादने	1,772	1,23,964	51,10,360	1,30,79,364	Manufacture of Chemicals and chemical products
14	औषध, वैद्यकीय रसायने व वनस्पती शास्त्रीय उत्पादने	762	1,02,584	29,71,861	48,96,698	Manufacture of pharmaceuticals, medicinal chemical and botanical products
15	रबर आणि प्लॅस्टिक उत्पादने	1,694	1,12,845	26,49,661	54,49,342	Manufacture of Rubber and plastic products
16	इतर अधातू खनिज उत्पादने	896	47,377	30,46,768	27,48,387	Manufacture of Other non-metallic min. products
17	मूलभूत धातूंची उत्पादने	1,311	1,39,604	75,49,111	1,57,03,614	Manufacture of Basic metals
18	धातूच्या तयार वस्तूंची उत्पादने (यंत्रे व यंत्रसामग्री सोडून)	3,197	1,62,463	26,04,120	53,80,970	Manufacture of Fabricated metal products except machinery and equipment
19	संगणक, विद्युत आणि ऑप्टिकल उत्पादने	472	48,239	9,62,621	28,87,388	Manufacture of computer, electronic and optical products
20	विद्युत सामग्रीची उत्पादने	1,229	96,759	19,93,358	50,35,121	Manufacture of electrical equipment
21	यंत्र व यंत्रसामग्रीचे उत्पादन	2,184	1,97,970	46,05,009	1,06,04,819	Manufacture of Machinery and equipments, n.e.c.
22	मोटर वाहने, ट्रेलर्स व निम- ट्रेलर्स यांचे उत्पादन	1,340	2,10,467	58,00,414	1,38,47,432	Manufacture of motor vehicles, trailers and semi-trailers
23	इतर परिवहन सामग्रीचे उत्पादन	306	65,628	11,96,422	50,60,327	Manufacture of other transport equipments
24	फर्निचरचे उत्पादन	222	17,046	2,64,280	5,61,102	Manufacture of furniture

तक्ता क्रमांक / Table No.19.2 contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(2)
25	इतर उत्पादने	966	52,090	9,79,651	32,58,496	Other manufacturing
26	यंत्र व यंत्रसामग्रीची दुरुस्ती व यंत्रसामग्री बसविणे	113	5,359	1,97,521	3,28,453	Repair and installation of machinery and equipment
27	टाकाऊ वस्तूंचे संचयन, प्रक्रिया व विल्हेवाट, वस्तूंचा पुनर्वापर	45	1,299	47,744	72,813	Waste collection, treatment and disposal activities, materials recovery
28	वीज, वायू, वाफ आणि वातानुकूलित सेवेचा पुरवठा	NA.	N.A.	N.A.	N.A	Electricity, gas and steam and air-conditioning supply
29	घाऊक व किरकोळ व्यापार आणि मोटार व मोटारसायकल यांची दुरुस्ती	NA.	N.A.	N.A.	N.A	Wholesale and retail trade and repair of motor vehicles and motorcycles
30	गोदामे व वाहतुकीसाठी सहाय्यकारी कार्ये	NA.	N.A.	N.A.	N.A	Warehousing and support activities for transportation
31	प्रकाशने कार्ये	20	1,545	21,401	45,384	Publishing activities
32	चलचित्रे, व्हिडीओ आणि दूरदर्शन कार्यक्रमांचे निर्मिती, ध्वनीमुद्रण आणि संगीत प्रकाशनाच्या संदर्भातील क्रिया	NA.	N.A.	N.A.	N.A	Motion picture, video and television programme production, sound recording and music publishing activities
33	संगणक, वैयक्तिक व गृहोपयोगी वस्तूंची दुरुस्ती	NA.	N.A.	N.A.	N.A	Repair of computers and personal and household goods
34	इतर कार्ये	1,169	54,861	49,77,720	30,72,429	Other activities
	एकूण	25,972	20,35,306	6,24,37,597	13,30,55,982	Total

टिप : N.A. उपलब्ध नाही / Not available

उद्योग गटाचे वर्णन 2008 प्रमाणे आहे / According to N.I.C. 2008

आधार-- अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Source-- Directorate of Economics and Statistics, Govt. of Maharashtra, Mumbai

19. उत्पादन / MANUFACTURING

तक्ता क्रमांक / TABLE No.19.3

खादी व ग्रामोद्योग मंडळाकडून निरनिराळ्या उद्योगांना दिलेले अनुदान व कर्ज पुरवठा /

Amount of grants and loan disbursed to various Industries by Khadi and Village Industries Boards

(₹ '०००/ ₹ '000)

अ. क्र. Sr.No	उद्योग (2)	अनुदान व वितरण रक्कम / Grants and Amount Disbursed										Industry (2)
		1960-61		1970-71		1980-81		1990-91		2001-02		
		अनुदान Grants	कर्ज Loan	अनुदान Grants	कर्ज Loan	अनुदान Grants	कर्ज Loan	अनुदान Grants	कर्ज Loan	अनुदान Grants	कर्ज Loan	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(2)
1	खादी	78	249	29	94	616	1,003	122	4,352	--	--	Khadi
2	प्रक्रिया करणारे उद्योग	12	7	3	34	113	227	125	5,155	--	3,569	Processing
3	ग्रामीण तेल उद्योग	165	515	31	1,401	6	3,359	214	28,808	--	--	Village Oil Industry
4	ग्रामीण कातडी उद्योग	20	44	16	187	127	1,622	55	6,194	--	5,181	Village Leather Industry
5	आगपेटी लघु उद्योग	--	--	--	--	85	514	6	1,214	--	500	Cotton Match Industry
6	गूळ व खांडसरी उद्योग	181	122	10	96	--	206	--	4,827	--	1,493	Gur and Khandasari Industry
7	ताड गूळ उद्योग	34	9	10	160	--	--	90	946	--	97	Palm Gur Industry
8	अखाद्य तेले व साबण उद्योग	6	92	10	55	28	131	--	1,546	--	--	Non-edible Oil & Soap Industry
9	हाताने तयार करणारे कागद उद्योग	120	107	123	320	232	833	801	2,119	--	240	Handmade Paper Industry
10	मधू मक्षिका पालन उद्योग	77	17	3	59	7	50	50	660	--	86	Bee Keeping Industry
11	ग्रामीण कक्कुट पालन उद्योग	7	5	12	558	189	1,955	85	7,170	--	--	Village Poultry Industry
12	वाख उद्योग	--	--	9	31	4	42	97	1,233	--	983	Fibre Industry
13	सुतार व लोहार उद्योग	--	--	18	117	162	2,417	404	16,588	--	3,955	Carpentry & Blacksmith Industry
14	गोबर गॅस उद्योग	--	--	309	467	12	--	--	--	--	--	Gobar gas Industry
15	चुना तयार करणारे उद्योग	--	--	1	16	20	268	1	2,175	--	1,118	Lime Manufacturing Industry
16	ग्रामोद्योग विक्री भांडार	3	3	52	5	10	34	159	12,672	--	--	Gramodyog Sales Depot
17	वेत व बांबू उद्योग	--	--	--	81	2	131	109	881	--	100	Cane & Bamboo Industry
18	अॅल्युमिनियम	--	--	--	78	--	95	--	2,065	--	--	Aluminium
19	औषध व जडीबुटी गोळा करणे	--	--	--	--	--	--	--	418	--	--	Collection of medicines & Medicinal plants
20	फळावरील प्रक्रिया	--	--	--	--	--	554	--	4,741	--	690	Fruit Processing
21	गोंद व राळ तयार करणे	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	Gums and Raisins
22	काथ उद्योग	--	--	--	--	--	245	16	3,274	--	--	Coir Industry
23	ग्रामीण उद्योगाकरिता गोदामे	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	Village industry Godowns
24	पॉली वस्त्र	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	Poly Vastr
25	इतर	9	--	96	--	--	--	264	12,209	--	12,091	Others
	एकूण	712	1,170	732	3,759	1,613	13,686	2,598	1,19,247	0	30,103	Total

तक्ता कर्मांक / Table No. 19.3

		(₹ लाखत / ₹ in Lakhs)								
अ. क्र. Sr. No	उद्योग	अनुदान व वितरण रक्कम / Grants and Amount Disbursed								Industry
		2010-11		2016-17		2017-18		2018-19 [#]		
		अनुदान Grants (13)	कर्ज Loan (14)	अनुदान Grants (15)	कर्ज Loan (16)	अनुदान Grants (17)	कर्ज Loan (18)	अनुदान Grants (19)	कर्ज Loan (20)	
(1)	(2)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)	(19)	(20)	(2)
1	खादी	365.31	N.A.	68.80	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	Khadi
2	प्रक्रिया करणारे उद्योग	277.25	N.A.	781.28	1,893.75	347.44	518.84	616.32	1,837.45	Processing
3	ग्रामीण तेल उद्योग	228.95	N.A.	45.71	130.60	30.72	87.81	29.44	84.13	Village Oil Industry
4	ग्रामीण कातडी उद्योग	291.44	N.A.	21.20	58.96	8.75	25.00	6.38	17.72	Village leather Industry
5	आगपेटी लघु उद्योग	39.30	N.A.	20.73	60.55	0.00	0.00	19.80	58.00	Cottage Match Industry
6	गूळ व खांडसरी उद्योग	150.06	N.A.	112.68	306.34	32.90	137.99	68.21	194.89	Gur and Khandasari Industry
7	ताड गूळ उद्योग	15.18	N.A.	3.33	9.50	0.00	0.00	0.00	0.00	Palm Gur Industry
8	अखाद्य तेले व साबण उद्योग	36.76	N.A.	29.33	83.80	19.07	54.51	14.64	41.82	Non-edible Oil and Soap Industry
9	हाताने तयार करणारे कागद उद्योग	135.93	N.A.	68.56	202.20	32.75	44.00	79.52	175.00	Handmade paper Industry
10	मधू मक्षिका पालन उद्योग	1.28	N.A.	9.57	33.05	3.50	1.00	8.26	2.89	Bee Keeping Industry
11	ग्रामीण कक्कट पालन उद्योग	--	N.A.	17.25	53.56	0.00	0.00	0.00	0.00	Village Poultry Industry
12	वाख उद्योग	57.10	N.A.	13.74	39.16	11.45	43.06	4.91	15.20	Fiber Industry
13	सुतार व लोहार उद्योग	633.82	N.A.	368.13	954.09	137.91	328.04	332.73	893.51	Carpentry and Blacksmith Industry
14	गोबर गॅस उद्योग	3.43	N.A.	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	Gobar Gas Industry
15	चुना तयार करणारे उद्योग	104.84	N.A.	16.11	46.06	19.70	58.75	16.11	46.06	Lime Manufacturing Industry
16	ग्रामोद्योग विक्री भांडार	59.05	N.A.	0.00	0.00	0.00	0.00	2.40	28.55	Gramodyog Sales Depot
17	वेत व बांबू उद्योग	40.46	N.A.	14.68	37.25	7.35	24.60	26.87	165.20	Cane and Bamboo Industry
18	अॅल्युमिनियम	30.80	N.A.	15.25	43.60	0.00	0.00	3.68	10.52	Aluminum
19	औषध व जडीबुटी गोळा करणे	3.22	N.A.	16.50	50.66	30.87	30.68	10.00	3.50	Collection of Medicinal and plants
20	फळावरील प्रक्रिया	54.75	N.A.	323.77	978.33	61.69	209.46	181.85	523.31	Fruit processing
21	गोंद व राळ	0.65	N.A.	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	Gum and Resins
22	काथ उद्योग	28.78	N.A.	6.21	24.85	92.52	48.46	1.00	0.35	Kath Industry
23	ग्रामीण उद्योगा-करिता गोदामे	0.10	N.A.	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	Village Industries Godowns
24	पॉली वस्त्र	1.00	N.A.	31.03	86.75	0.00	0.00	0.00	0.00	Poly Vastra
25	रेक्झीन पी.व्ही.सी	89.29	N.A.	--	--	0.00	0.00	1.68	4.75	Rexin P.V.C
26	सेवा उद्योग	129.18	N.A.	890.16	2,001.18	547.40	910.33	609.70	1,495.38	Service Industry
27	वस्त्रोद्योग	0.81	N.A.	498.01	1,227.51	116.81	337.18	255.02	764.80	Textiles
28	लाख शेलॅक	0.68	N.A.	52.48	138.78	5.84	19.55	1.15	8.11	Shellac
29	रबर उद्योग	41.96	N.A.	9.28	26.50	0.00	0.00	0.00	0.00	Rubber
30	इलेक्ट्रॉनिक्स	5.40	N.A.	34.73	112.89	24.26	47.21	25.33	78.85	Electronics
31	ब्रास मेटल	14.53	N.A.	9.39	31.30	0.00	0.00	0.20	1.00	Brass Metal
32	ग्रामोद्योग	9.95	N.A.	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	Village Indl. Estate
33	मेणबत्ती उद्योग	--	--	0.65	2.50	0.00	0.00	2.55	8.50	Candle making
34	प्लॅस्टीक उद्योग	2.14	N.A.	27.48	63.43	76.01	91.37	57.70	139.78	Plastic
35	ज्वेलरी	0.00	N.A.	90.00	223.74	55.60	93.81	69.59	164.65	Jewellery
36	ग्रामीण कुंभार उद्योग	396.82	N.A.	277.26	747.79	189.26	306.93	342.11	998.53	Village pottery
37	इतर	--	--	1,150.43	2,436.01	605.18	1,488.19	849.95	1,852.08	Others
एकूण		3,250.22	0.00	4,849.67	11,786.11	2,456.98	4,906.77	3,637.11	9,594.53	Total

N.A. उपलब्ध नाही / Not available

टिप : # यामध्ये 'विशेष घटक योजना' आणि 'पंतप्रधान रोजगार निर्मिती योजना' या दोन्हीही योजनांची आकडेवारी एकत्रित देण्यात आली आहे.

Note : # In this, the statistics of both the 'Special Component Yojana' and the Pradhan Mantri Rojgar Nirvana Yojana' have been given together.

आधार : महाराष्ट्र राज्य खादी ग्रामोद्योग मंडळ, मुंबई / Source : Maharashtra State Khadi and Village Industries Board, Mumbai

19. उत्पादन / MANUFACTURING

तक्ता क्रमांक / TABLE No.19.4

औद्योगिक क्षेत्रातील भू-खंड विकास / Industrial area Estate developed
(2016-17)

अ.क्र. Sr.No.	वर्ष / Year जिल्हे	भूखंडाची संख्या No.of Estates	औद्योगिक धंद्यासाठी		औद्योगिक धंद्यासाठी भूखंड		Districts
			संपादित क्षेत्र Industrial area acquired हेक्टर / Hectare	विकसित Developed	वाटप केलेले Allotted	Districts	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(2)	
	1970-71	33	837.68	159	409		
	1980-81	59	743.55	1,755	2,137		
	1990-91	58	24,066.99	24,706	20,548		
	1995-96	143	35,306.96	37,264	32,987		
	2010-11	189	52,960.32	65,991	58,110		
	2011-12	190	53,041.58	68,468	60,029		
	2012-13	286	1,20,701.06	34,970.51	38,809.57		
	2013-14	298	1,30,273.97	42,900.06	38,876.85		
	2014-15	246	57,957.22	52,748	49,278		
	2015-16	249	58,172.74	53,656	49,504		
1	मुंबई शहर	1	127.52	281	280	Mumbai City	
2	मुंबई उपनगर					Mumbai Suburban	
3	ठाणे					Thane	
4	पालघर	1	1,028.55	1,403	1,401	Palghar	
5	रायगड	10	4,640.10	2,351	2,292	Raigad	
6	रत्नागिरी	8	2,662.87	1,507	1,433	Ratnagiri	
7	सिंधुदुर्ग	1	285.75	623	572	Sindhudurg	
8	नाशिक	9	3,040.88	3,188	3,079	Nashik	
9	धुळे	7	1,608.75	1,106	1,030	Dhule	
10	नंदुरबार	2	66.19	206	206	Nandurbar	
11	जळगाव	5	1,236.80	2,583	2,378	Jalgaon	
12	अहमदनगर	6	1,568.25	2,592	2,239	Ahmednagar	
13	पुणे	17	7,742.36	5,159	5,024	Pune	
14	सातारा	11	1,489.19	1,543	1,468	Satara	
15	सांगली	12	1,089.57	2,145	1,983	Sangli	
16	सोलापूर	7	1,789.21	2,525	2,258	Solapur	
17	कोल्हापूर	7	1,902.59	2,628	2,621	Kolhapur	
18	औरंगाबाद	8	4,682.90	3,155	3,074	Aurangabad	
19	जालना	9	718.05	1,005	845	Jalna	
20	परभणी	3	200.55	330	316	Parbhani	
21	हिंगोली	3	228.90	319	296	Hingoli	
22	बीड	5	121.04	531	313	Beed	
23	नांदेड	7	1,112.40	966	822	Nanded	
24	उस्मानाबाद	6	567.75	689	641	Osmanabad	
25	लातूर	5	1,457.39	1,384	1,322	Latur	
26	बुलढाणा	7	663.44	617	540	Buldhana	
27	अकोला	7	1,143.55	1,807	1,362	Akola	
28	वाशिम	5	270.44	135	65	Washim	
29	अमरावती	12	3,376.71	1,098	963	Amravati	
30	यवतमाळ	10	923.88	691	625	Yavatmal	
31	वर्धा	5	608.36	656	602	Wardha	
32	नागपूर	13	5,779.40	3,720	3,440	Nagpur	
33	भंडारा	6	371.65	138	120	Bhandara	
34	गोंदिया	6	700.46	251	226	Gondiya	
35	चंद्रपूर	14	3,216.88	689	625	Chandrapur	
36	गडचिरोली	4	119.15	167	142	Gadchiroli	
	महाराष्ट्र राज्य	251	60,733.21	54,852	51,146	Maharashtra State	

आधार :- मुख्य अभियंता, महाराष्ट्र औद्योगिक विकास महामंडळ, मुंबई.

Source :- Chief Engineer, Maharashtra Industrial Development Corporation, Mumbai.

19. उत्पादन/ MANUFACTURING
तक्ता क्रमांक / TABLE No.19.5
महाराष्ट्रातील औद्योगिक उत्पादन / Industrial Production in Maharashtra
(2018-19)

अ. क्र. Sr. No (1)	उत्पादित वस्तूचे नाव (2)	परिमाण (3)	उत्पादन Production (4)	Unit (3)	Name of the Item (2)
1	कोळसा	'००० टन	49,818	'000 Tonnes	Coal
2	चुनखडी	'००० टन	14,960	'000 Tonnes	Lime Stones
3	साखर	'००० टन	10,636	'000 Tonnes	Sugar
4	मीठ	'००० टन	138	'000 Tonnes	Salt
5	सर्व प्रकारचे सूत	'००० कि.ग्रॅम	4,12,716*	'000 Kg.	All Yarn
6	सर्व प्रकारचे कापड	'००० चौरस मीटर	4,62,550*	'000 Sq. Meters	All cloth
7	वीज	दशलक्ष युनिट	1,27,059	Million Unit	Electricity

आधार :- १) भारतीय खान ब्यूरो, नागपूरचे भारतीय खनिज वर्ष पुस्तक
 २) वस्त्रनिर्माण आयुक्त, भारत सरकार, मुंबई
 ३) साखर आयुक्तालय, साखर संकुल, पुणे.
 ४) केंद्रिय विद्युत प्राधिकरण
 ५) महानिर्मिती
 ६) महावितरण
 ७) बेस्ट
 ८) टाटा पॉवर
 ९) अदानी इलेक्ट्रीसिटी मुंबई मर्या.

Source :- 1) Indian Minerals Yearbook, Indian Bureau of Mines, Nagpur
 2) Textile Commissioner, Government of India, Mumbai
 3) Office of Commissioner of Sugar, Pune.
 4) Central Electricity Authority
 5) MAHAGENCO
 6) MAHADISCOM
 7) BEST
 8) Tata Power
 9) Adani Electricity Mumbai Ltd

* अस्थायी / Provisional

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 19.6

**19. उत्पादन /
तक्ता क्रमांक /
चालू कारखान्यातील कामगारांच्या संख्येनुसार वर्गीकरण /**

अ. क्र. Sr.No	जिल्हे	कामगार 1-9 Workers		कामगार 10-19 Workers		कामगार 20-49 Workers		कामगार 50-99 Workers		कामगार 100-249 Workers	
		F	W	F	W	F	W	F	W	F	W
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)
1	मुंबई शहर	267	1,523	422	5,669	400	11,498	144	9,207	71	10,025
2	मुंबई उपनगर	598	3,434	913	12,416	1,009	28,594	362	23,191	279	41,816
3	ठाणे	1,196	7,675	1,969	27,613	3,296	93,971	1,326	81,377	653	96,794
4	पालघर										
5	रायगड	226	1,498	267	3,801	395	12,220	224	14,357	161	25,431
6	रत्नागिरी	149	793	73	959	77	2,478	32	2,233	29	4,653
7	सिंधुदुर्ग	72	329	21	314	28	873	15	1,057	5	601
8	नाशिक	436	2,310	502	6,984	555	17,603	184	12,614	143	22,063
9	धुळे	183	882	58	769	53	1,614	13	869	18	2,838
10	नंदुरबार	49	242	18	235	12	393	3	215	1	189
11	जळगाव	281	1,347	320	4,156	220	6,649	46	2,852	22	3,407
12	अहमदनगर	296	1,154	366	4,964	211	6,160	47	2,972	39	5,803
13	पुणे	384	2,353	966	13,724	1,638	49,441	783	48,963	646	98,602
14	सातारा	111	402	113	1,570	137	4,448	75	5,243	71	11,234
15	सांगली	281	1,378	222	3,075	166	5,224	58	3,650	41	6,095
16	सोलापूर	3,095	15,325	166	2,212	138	4,205	61	4,072	33	5,122
17	कोल्हापूर	485	2,572	555	8,095	403	12,306	142	9,782	108	16,686
18	औरंगाबाद	197	985	206	2,993	376	11,532	115	7,802	125	19,678
19	जालना	37	189	39	545	82	2,686	22	1,489	10	1,643
20	परभणी	48	131	9	132	51	1,455	3	191	2	291
21	हिंगोली	18	63	3	35	14	385	5	250	1	232
22	बीड	78	285	7	104	30	993	8	518	3	382
23	नांदेड	121	377	21	284	42	1,383	11	677	8	1,326
24	उस्मानाबाद	10	67	34	491	12	415	9	527	9	1,502
25	लातूर	55	371	55	727	30	949	7	414	13	2,136
26	बुलढाणा	101	396	172	2,184	37	1,107	11	665	7	1,191
27	ओला	122	640	197	2,376	49	1,430	12	689	9	1,339
28	वाशिम	42	147	24	305	14	428	3	218	3	393
29	अमरावती	163	671	58	764	35	1,056	2	102	8	1,248
30	यवतमाळ	75	265	85	1,076	70	1,951	11	614	10	1,667
31	वर्धा	44	256	31	465	42	1,308	11	683	10	1,746
32	नागपूर	579	2843	254	3,505	382	12,212	120	8,053	109	16,769
33	भंडारा	84	387	15	199	21	575	4	292	5	608
34	गोर्दिया	37	197	9	117	5	145	3	232	1	106
35	चंद्रपूर	81	409	29	394	32	1,026	5	393	14	2,302
36	गडचिरोली	12	70	13	161	7	242	3	159	1	150
महाराष्ट्र राज्य		10,013	51,966	8,212	1,13,413	10,069	2,98,955	3,880	2,46,622	2,668	4,06,068

F : कारखाने / Factories
W : कामगार / Workers

INDUSTRIES AND MINING**TABLE No.19.6****Distribution of working factories according to their workers strength (2015)**

कामगार 250-499 Workers		कामगार 500-749 Workers		कामगार 750-999 Workers		कामगार 1000-4999 Workers		५,००० व त्याहून अधिक कामगार 5,000 and above Workers		एकूण Total		Districts
F (13)	W (14)	F (15)	W (16)	F (17)	W (18)	F (19)	W (20)	F (21)	W (22)	F (23)	W (24)	(2)
16	5,025	5	2,915	5	4,639	5	10,230	1	9,982	1,336	70,713	Mumbai City
75	25,203	11	6,548	5	4,519	13	27,984	1	8,190	3,266	1,81,895	Mumbai Suburban
147	49,016	41	22,869	7	5,998	28	47,494	--	--	8,663	4,32,807	Thane Palghar
49	16,290	13	7,529	6	5,293	6	11,760	1	12,768	1,348	1,10,947	Raigad
9	3,597	3	1,797	--	--	3	4,544	--	--	375	21,054	Ratnagiri
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	141	3,174	Sindhudurg
45	16,537	11	6,594	4	3,591	13	19,098	--	--	1,893	1,07,394	Nashik
4	1,182			1	755	2	2,449	--	--	332	11,358	Dhule
1	376	1	530			1	1,026	--	--	86	3,206	Nandurbar
7	2,427	2	1,000	3	2,689	5	10,318	--	--	906	34,845	Jalgaon
25	9,506	7	4,217	6	5,365	4	5,154	--	--	1,001	45,295	Ahmednagar
223	77,815	71	42,207	45	37,400	53	92,132	4	33,991	4,813	4,96,628	Pune
28	10,173	11	6,831	4	3,686	7	9,325	--	--	557	52,912	Satara
28	9,875	6	3,714	2	1,910	2	2,549	--	--	806	37,470	Sangli
25	9,602	14	8,206	3	2,453	1	1,558	--	--	3,536	52,755	Solapur
35	12,503	19	11,750	5	4,076	7	9,637	--	--	1,759	87,407	Kolhapur
52	18,030	11	6,602	11	9,255	7	9,778	1	6,118	1,101	92,773	Aurangabad
13	4,300	--	--	2	1,576	--	--	--	--	205	12,428	Jalna
7	2,417	--	--	--	--	--	--	--	--	120	4,617	Parbhani
3	947	--	--	--	--	--	--	--	--	44	1,912	Hingoli
6	2,307	--	--	1	800	--	--	--	--	133	5,389	Beed
5	1,698	--	--	--	--	1	2,401	--	--	209	8,146	Nanded
7	2,631	2	1,100	--	--	2	2,298	--	--	85	9,031	Osmanabad
7	2,706	3	1,504	--	--	--	--	--	--	170	8,807	Latur
4	1,103	2	1,158	1	788	--	--	--	--	335	8,592	Buldhana
1	315	--	--	--	--	1	1,547	--	--	391	8,336	Akola
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	86	1,491	Washim
2	620	1	508	--	--	1	1,676	--	--	270	6,644	Amravati
1	258	--	--	--	--	1	2,378	--	--	253	8,209	Yavatmal
9	3,339	2	1,208	1	873	4	6,928	--	--	154	16,806	Wardha
41	14,966	12	7,744	6	5,387	7	11,773	--	--	1,510	83,252	Nagpur
2	595	--	--	--	--	2	3,064	--	--	133	5,720	Bhandara
--	--	--	--	--	--	1	2,286	--	--	56	3,083	Gondiya
4	1,696	4	2,592	3	2,664	6	10,870	--	--	178	22,346	Chandrapur
2	754	--	--	--	--	--	--	--	--	38	1,536	Gadchiroli
883	3,07,809	252	1,49,123	121	1,03,717	183	3,10,257	8	71,049	36,289	20,58,978	Maharashtra State

आधार : औद्योगिक सुरक्षा व आरोग्य संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Source : Directorate of Industrial safety and Health, Govt. of Maharashtra, Mumbai

१९. उद्योग आणि खाणकाम /
तक्ता क्रमांक /
३१ डिसेंबर २०१५ रोजी संपणाऱ्या वर्षातील चालू कारखान्यांची व त्यातील सरासरी दैनिक कामगारांची प्रमुख उद्योग
गटानुसार संख्या /

अ. क्र.	जिल्हे	01 कृषी, शिकार व संबंधित सेवा सूत काढणे, वटणी, सफाई इत्यादी सेवा		05 कोळसा, दगडी कोळसा यांचे खाणकाम		07 कच्चा धातुचे खाणकाम		08 इतर खनिज व धातुचे खाणकाम		09 खाणकाम संबंधित सेवा कार्ये	
		Crop and animal production, hunting and related services		Mining of coal and lignite		Mining of metal ores		Other mining and quarrying		Mining support service activities	
		F	W	F	W	F	W	F	W	F	W
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(10)	(11)
1	मुंबई शहर	1	5	--	--	--	--	--	--	--	--
2	मुंबई उपनगर	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
3	ठाणे	--	--	--	--	--	--	5	103	--	--
4	पालघर	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
5	रायगड	--	--	--	--	1	76	--	--	2	16
6	रत्नागिरी	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
7	सिंधुदुर्ग	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
8	नाशिक	2	77	--	--	--	--	--	--	--	--
9	धुळे	26	1,731	--	--	--	--	1	21	--	--
10	नंदुरबार	9	1,144	--	--	--	--	--	--	--	--
11	जळगांव	118	4,017	--	--	--	--	1	16	--	--
12	अहमदनगर	21	565	--	--	--	--	--	--	--	--
13	पुणे	--	--	--	--	--	--	2	93	--	--
14	सातारा	1	30	--	--	--	--	--	--	--	--
15	सांगली	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
16	सोलापूर	--	--	--	--	--	--	3	369	--	--
17	कोल्हापूर	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
18	औरंगाबाद	51	2,205	--	--	--	--	--	--	--	--
19	जालना	53	1,976	--	--	--	--	--	--	--	--
20	परभणी	53	1,782	--	--	--	--	--	--	--	--
21	बीड	28	882	--	--	--	--	--	--	--	--
22	नांदेड	10	271	--	--	--	--	--	--	--	--
23	उस्मानाबाद	1	131	--	--	--	--	--	--	--	--
24	लातूर	1	30	--	--	--	--	--	--	--	--
25	हिंगाळी	13	380	--	--	--	--	--	--	--	--
26	बुलढाणा	76	1,506	--	--	--	--	--	--	--	--
27	अकोला	59	1,207	--	--	--	--	1	12	--	--
28	अमरावती	13	381	--	--	--	--	--	--	--	--
29	यावतमाळ	29	510	--	--	--	--	--	--	--	--
30	वाशिम	99	2,316	--	--	--	--	--	--	--	--
31	वर्धा	55	2,186	--	--	--	--	--	--	--	--
32	नागपूर	23	1,795	--	--	--	--	3	81	--	--
33	भंडारा	1	25	--	--	--	--	--	--	--	--
34	गोंदिया	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
35	चंद्रपूर	4	227	--	--	--	--	--	--	--	--
36	गडचिरोली	1	50	--	--	--	--	--	--	--	--
	महाराष्ट्र राज्य	748	25,429	0	0	1	76	16	695	2	16

INDUSTRIES AND MINING**TABLE No.19.7****Number of working factories and average daily employment in Major Groups of Industries during the year ending 31st December, 2015**

10		11		12		13		Districts (2)
खाद्य उत्पादन		पेयांचे उत्पादन		तंबाखू उत्पादन		कापडांचे उत्पादन		
Manufacture of food products		Manufacture of beverages		Manufacture of tobacco products		Manufacture of textiles		
F (11)	W (12)	F (13)	W (14)	F (15)	W (16)	F (17)	W (18)	
117	3,168	8	81	1	24	37	4,016	Mumbai City
129	11,028	22	1,860	1	39	96	3,863	Mumbai Suburban
311	14,659	109	3,569	4	551	1,123	72,205	{ Thane Palghar
110	8,909	28	1,695	--	--	11	925	Raigad
40	2,956	44	1,013	2	18	3	91	Ratnagiri
34	1,524	18	177	--	--	--	--	Sindhudurg
142	6,311	37	2,174	--	--	129	3,784	Nashik
84	2,528	9	52	--	--	59	2,617	Dhule
40	1,577	6	80	--	--	--	--	Nandurbar
192	6,925	30	216	14	1,045	5	1,279	Jalgaon
151	15,175	27	1,464	6	1,307	5	106	Ahmednagar
239	31,448	50	2,593	3	699	26	3,691	Pune
97	9,990	18	599	3	95	9	779	Satara
143	13,168	14	541	--	--	107	4,417	Sangli
130	18,376	18	236	4	291	2,960	18,203	Solapur
153	18,569	20	482	5	93	491	22,285	Kolhapur
43	4,338	21	3,560	2	100	18	267	Aurangabad
41	3,101	1	4	2	330	4	696	Jalna
13	2,345	--	--	--	--	--	--	Parbhani
9	1,124	--	--	--	--	1	232	Hingoli
10	2,247	2	7	--	--	--	--	Beed
37	4,331	6	125	--	--	1	150	Nanded
18	5,247	3	143	--	--	4	461	Osmanabad
107	6,793	2	29	1	16	2	231	Latur
107	2,087	9	64	--	--	7	987	Buldhana
194	2,397	8	73	--	--	2	222	Akola
15	347	3	47	--	--	2	145	Washim
32	637	2	264	--	--	8	1,482	Amravati
24	510	7	177	--	--	8	3,028	Yavatmal
12	1,177	--	--	--	--	19	5,162	Wardha
110	10,552	36	1,125	2	148	25	6,251	Nagpur
14	528	6	151	--	--	--	--	Bhandara
21	349	--	--	3	70	--	--	Gondiya
22	697	2	5	--	--	--	--	Chandrapur
18	183	1	2	--	--	--	--	Gadchiroli
2,959	2,15,301	567	22,608	53	4,826	5,162	1,57,575	Maharashtra State

		14		15		16		17		18	
अक्र.	जिल्हे	परिधान करण्याची वस्त्रे		चामडी कमविणे व चामडयांचे उत्पादन		लाकूड व लाकडाचे उत्पादन (सोडून फर्निचर)		कागद व कागदांच्या वस्तुंचे उत्पादन		मुद्रण, ध्वनि व चित्रमुद्रणाचे पुर्नउत्पादन	
		Manufacture of wearing apparel		Manufacture of leather and related products		Manufacture of wood and products of wood and cork, ex		Manufacture of paper and paper products		Printing and reproduction of recorded media	
		F	W	F	W	F	W	F	W	F	W
(1)	(2)	(19)	(20)	(21)	(22)	(23)	(24)	(25)	(26)	(27)	(28)
1	मुंबई शहर	199	7,124	13	678	84	590	7	124	202	6,167
2	मुंबई उपनगर	314	11,908	46	1,242	63	815	40	638	167	4,545
3	ठाणे	254	22,716	36	2,253	245	3,332	250	9,235	350	15,677
4	पालघर										
5	रायगड	7	371	--	--	43	562	24	1,274	18	913
6	रत्नागिरी	--	--	1	4	60	249	10	613	1	15
7	सिंधुदुर्ग	--	--	--	--	42	179	1	18	--	--
8	नाशिक	5	87	9	619	157	766	80	2,420	30	5,322
9	धुळे	7	685	--	--	54	190	2	15	2	47
10	नंदुरबार	--	--	--	--	16	58	1	20	--	--
11	जळगांव	--	--	--	--	148	498	27	476	13	351
12	अहमदनगर	--	--	1	19	193	662	25	438	10	157
13	पुणे	27	3,251	5	480	158	5,731	108	6,568	111	5,422
14	सातारा	2	159	3	44	72	526	10	604	4	75
15	सांगली	12	1,326	--	--	102	535	21	480	12	322
16	सोलापूर	24	572	1	11	75	458	12	314	7	273
17	कोल्हापूर	8	1,312	--	--	178	787	28	799	25	1,090
18	औरंगाबाद	1	6	1	12	110	507	56	2,455	22	935
19	जालना	--	--	--	--	22	83	2	37	1	23
20	परभणी	--	--	--	--	46	125	--	--	--	--
21	बीड	--	--	1	23	73	257	--	--	--	--
22	नांदेड	--	--	--	--	108	329	--	--	2	43
23	उस्मानाबाद	1	1,200	--	--	6	37	3	52	--	--
24	लातूर	1	30	--	--	8	31	4	98	3	86
25	हिंगली	--	--	--	--	16	56	--	--	--	--
26	बुलढाणा	--	--	--	--	72	231	17	355	--	--
27	अकोला	--	--	--	--	49	206	--	--	6	231
28	अमरावती	--	--	--	--	36	106	1	51	--	--
29	यावतमाळ	1	11	1	25	134	507	3	40	1	7
30	वाशिम	--	--	--	--	59	179	4	93	--	--
31	वर्धा	--	--	--	--	19	117	9	131	--	--
32	नागपूर	1	45	4	136	430	3,210	52	2,179	43	1,603
33	भंडारा	--	--	--	--	48	186	1	131	--	--
34	गोंदिया	--	--	--	--	15	60	--	--	--	--
35	चंद्रपूर	--	--	--	--	66	307	10	2,664	--	--
36	गडचिरोली	--	--	--	--	5	39	3	904	--	--
महाराष्ट्र राज्य		864	50,803	122	5,546	3,012	22,511	811	33,226	1,030	43,304

Table No. 19.7 - Contd....

19		20		21		22		Districts
कोळसा व शुद्ध पेट्रोलियम उत्पादने व अणुइंधने		रसायने आणि रासायनिक उत्पादने		औषधे, वैद्यकीय रसायने व जैविक उत्पादने		रबर व प्लास्टीक उत्पादने		
Manufacture of coke and refined petroleum products		Manufacture of chemicals and chemical products		Manufacture of pharmaceuticals, Medicinal, chemical and biotic products		Manufacture of rubber and plastics products		
F	W	F	W	F	W	F	W	(2)
(29)	(30)	(31)	(32)	(33)	(34)	(35)	(36)	
2	75	22	716	5	732	31	360	Mumbai City
5	3,784	107	7,234	52	5,875	164	6,147	Mumbai Suburban
83	6,340	1,095	32,614	404	27,078	624	23,792	{ Thane Palghar
37	1,636	338	30,208	74	8,148	47	2,968	Raigad
--	--	87	6,395	13	1,100	20	1,977	Ratnagiri
--	--	4	85	1	1	4	77	Sindhudurg
8	457	136	3,918	43	4,092	138	7,386	Nashik
--	--	23	1,226	2	6	16	347	Dhule
2	11	1	4	--	--	1	6	Nandurbar
2	9	46	1,153	18	322	153	7,622	Jalgaon
1	10	39	653	11	3,243	59	1,393	Ahmednagar
21	823	222	12,800	85	16,889	319	30,708	Pune
1	44	24	1,536	13	1,590	35	4,849	Satara
5	163	30	1,118	9	444	39	600	Sangli
--	--	36	815	24	1,462	60	2,257	Solapur
9	154	36	784	9	364	43	1,600	Kolhapur
4	154	47	2,379	44	10,058	95	8,287	Aurangabad
1	10	17	327	--	--	6	123	Jalna
1	22	--	--	--	--	1	42	Parbhani
--	--	--	--	--	--	--	--	Hingoli
--	--	2	60	--	--	1	8	Beed
--	--	7	1,093	2	65	2	115	Nanded
--	--	26	993	2	65	1	45	Osmanabad
2	17	5	138	--	--	3	42	Latur
..	..	12	1,960	1	12	4	97	Buldhana
3	161	11	474	2	345	6	65	Akola
1	97	1	60	--	--	--	--	Washim
--	--	10	257	2	26	10	272	Amravati
--	--	1	120	--	--	2	16	Yavatmal
--	--	7	1,048	--	--	1	30	Wardha
13	393	92	5,409	28	2,383	79	4,792	Nagpur
--	--	8	124	1	74	4	60	Bhandara
--	--	7	129	--	--	--	--	Gondiya
3	167	14	614	--	--	1	4	Chandrapur
--	--	3	100	1	56	--	--	Gadchiroli
204	14,527	2,516	1,16,544	846	84,430	1,969	1,06,087	Maharashtra State

		23		24		25		26		27	
अक्र.	जिल्हे	अधातू खनिज उत्पादन		मूलभूत धातू तयार करणे		धातुंची उत्पादने यंत्र व यंत्रसामुग्री सोडून		संगणक, त्रिद्युत आणि चष्याचे उत्पादने		विद्युत सामुग्रीची उत्पादने	
		Manufacture of other non-metallic mineral products		Manufacture of basic metals		Manufacture of fabricated metal products, except machinery		Manufacture of computer, electronic and optical products		Manufacture of electrical equipment	
		F	W	F	W	F	W	F	W	F	W
(1)	(2)	(37)	(38)	(39)	(40)	(41)	(42)	(43)	(44)	(45)	(46)
1	मुंबई शहर	34	1,158	13	274	57	1,000	14	327	24	723
2	मुंबई उपनगर	125	2,657	45	817	406	7,803	74	4,971	141	9,383
3	ठाणे	175	6,719	306	29,396	1,755	75,920	125	8,906	326	21,294
4	पालघर										
5	रायगड	50	4,733	122	25,993	182	9,699	--	222	26	2,502
6	रत्नागिरी	15	628	4	196	23	1,837	1	15	4	131
7	सिंधुदुर्ग	8	230	--	--	8	300	--	--	--	--
8	नाशिक	66	4,953	89	5,648	365	19,748	34	2,420	40	2,016
9	धुळे	6	101	8	795	4	39	1	10	3	33
10	नंदुरबार	--	--	1	45	--	--	--	--	1	42
11	जळगांव	15	854	10	247	34	707	1	50	22	1,247
12	अहमदनगर	22	700	61	3,323	200	5,513	6	746	33	4,438
13	पुणे	101	6,733	150	14,249	1,443	96,533	160	16,264	268	27,691
14	सातारा	11	283	31	6,111	73	5,466	2	62	19	5,661
15	सांगली	33	1,170	84	4,101	37	1,032	2	99	19	571
16	सोलापूर	34	864	38	3,774	16	1,120	1	20	1	40
17	कोल्हापूर	36	816	211	16,472	284	9,400	11	443	21	2,488
18	औरंगाबाद	19	1,660	38	3,848	214	11,859	17	3,337	39	5,001
19	जालना	--	--	34	4,085	8	458	--	--	1	23
20	परभणी	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
21	बीड	3	177	--	--	--	113	--	--	--	--
22	नांदेड	3	84	--	--	1	285	--	--	--	--
23	उस्मानाबाद	--	--	1	40	4	192	--	--	--	--
24	लातूर	--	--	--	--	7	182	--	--	--	--
25	हिंगाळी	1	22	7	457	7	--	--	--	--	--
26	बुलढाणा	7	104	2	40	1	27	--	--	1	16
27	अकोला	2	29	5	67	4	36	--	--	1	23
28	अमरावती	2	32	2	1,755	1	102	--	--	--	--
29	यावतमाळ	3	24	--	--	6	--	--	--	2	21
30	वाशिम	25	575	--	--	--	12	--	--	--	--
31	वर्धा	4	471	--	--	6	1,566	--	--	1	2,240
32	नागपूर	87	3,589	134	10,183	106	7,551	1	74	30	951
33	भंडारा	6	57	9	1,813	19	401	1	14	--	--
34	गोंदिया	--	--	2	19	--	--	--	--	--	--
35	चंद्रपूर	24	9,021	7	2,106	1	23	--	--	--	--
36	गडचिरोली	1	10	--	--	--	--	--	--	--	--
महाराष्ट्र राज्य		918	48,454	1,414	1,35,854	5,272	2,58,924	456	37,980	1,023	86,535

Table No. 19.7 - Contd....

28		29		30		31		Districts (2)
यंत्रे व यंत्रसामुग्रीची उत्पादने		मोटर वाहने, ट्रेलर्स, निमट्रेलर्सची उत्पादने		इतर परिवहन सामुग्रीची उत्पादने		फर्निचर उत्पादने		
Manufacture of machinery and equipment n.e.c.		Manufacture of motor vehicles ,trailers and semi-trailors		Manufacture of other transport equipment		Manufacture of furniture		
F	W	F	W	F	W	F	W	
(47)	(48)	(49)	(50)	(51)	(52)	(53)	(54)	
48	7,157	6	220	26	12,197	22	485	Mumbai City
237	9,229	29	5,354	6	187	35	1,018	Mumbai Suburban
379	19,646	54	4,629	16	3,075	41	1,339	{ Thane Palghar
28	1,014	20	1,296	5	337	3	114	Raigad
2	316	--	--	3	216	2	16	Ratnagiri
1	92	1	25	--	--	1	7	Sindhudurg
67	4,336	42	9,821	6	527	9	395	Nashik
2	19	--	--	--	--	--	--	Dhule
--	--	--	--	--	--	--	--	Nandurbar
6	84	6	1,725	1	930	3	30	Jalgaon
16	876	13	690	2	328	6	84	Ahmednagar
416	60,641	454	1,17,125	28	9,881	26	1,339	Pune
60	8,654	7	977	4	660	4	484	Satara
26	2,612	4	242	5	168	6	104	Sangli
2	46	--	--	1	62	1	7	Solapur
45	4,308	9	167	--	--	15	281	Kolhapur
48	5,007	57	8,532	92	15,141	--	--	Aurangabad
1	811	--	--	--	--	--	--	Jalna
--	--	--	--	--	--	--	--	Parbhani
--	--	--	--	--	--	--	--	Hingoli
1	15	--	--	--	--	--	--	Beed
--	--	--	--	--	--	3	9	Nanded
--	--	--	--	--	--	--	--	Osmanabad
--	--	--	--	--	--	1	10	Latur
--	--	--	--	--	--	--	--	Buldhana
3	77	--	--	--	--	1	6	Akola
		--	--	--	--	..	..	Washim
6	260	--	--	--	--	1	12	Amravati
		--	--	--	--	--	--	Yavatmal
4	146	--	--	--	--	--	--	Wardha
23	1,388	14	707	4	170	10	415	Nagpur
--	--	2	1,533	1	321	1	13	Bhandara
--	--	--	--	--	--	--	--	Gondiya
1	232	--	--	--	--	--	--	Chandrapur
--	--	--	--	--	--	--	--	Gadchiroli
1,422	1,26,966	718	1,53,043	200	44,200	191	6,168	Maharashtra State

अक्र.	जिल्हे	32		33		35		36		37	
		इतर उत्पादने		यंत्रे व यंत्रसामग्रीची दुरुस्ती व यंत्रसामग्रीची दुरुस्ती व यंत्रसामग्री		वीज,वायू,वाफ आणि वातानुकूलित सेवा पुरवठा		पाण्याचे संचयन, प्रक्रिया व वितरण		मलनिस्सारण:	
		Other manufacturing		Repair and installation of machinery and equipment		Electricity, gas, steam and air conditioning supply		Water collection, treatment and supply		Sewerage	
(1)	(2)	F (55)	W (56)	F (57)	W (58)	F (59)	W (60)	F (61)	W (62)	F (63)	W (64)
1	मुंबई शहर	102	5,332	12	3,367	2	193	10	253	14	846
2	मुंबई उपनगर	554	43,027	10	1,243	8	2,653	8	420	22	372
3	ठाणे	76	4,291	45	2,349	15	2,056	16	938	1	25
4	पालघर										
5	रायगड	3	105	25	1,099	18	1,111	1	37	..	..
6	रत्नागिरी	6	312	..	..	5	2,019	1	8	..	..
7	सिंधुदुर्ग	..	..	..	..	1	13	1	5	..	..
8	नाशिक	13	844	90	10,738	7	2,866	30	327	..	..
9	धुळे	..	..	..	..	..	..	4	46	..	..
10	नंदुरबार	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
11	जळगांव	2	36	..	..	2	3,280	5	29	..	..
12	अहमदनगर	3	130	..	..	8	679	8	124	..	..
13	पुणे	20	2,265	14	746	18	425	9	504	11	280
14	सातारा	1	1,053	3	91	8	294	4	98	..	..
15	सांगली	2	211	2	68	4	1,052	6	104	..	..
16	सोलापूर	3	159	..	..	6	171	1	40	1	58
17	कोल्हापूर	3	131	5	72	16	423	9	133	2	29
18	औरंगाबाद	2	28	4	428	3	98	4	92	..	..
19	जालना	..	..	..	..	..	..	1	20	..	..
20	परभणी	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
21	बीड	..	..	..	..	2	1,142	..	..	..	..
22	नांदेड	..	..	..	..	1	25	1	12	..	..
23	उस्मानाबाद	..	..	1	10	..	..	..	..	..	..
24	लातूर	..	..	..	..	1	35	2	18	..	..
25	हिंगाळी	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
26	बुलढाणा	1	20	..	..	..	..	2	24	..	..
27	अकोला	..	..	..	..	3	1,574	..	..	..	..
28	अमरावती	..	..	..	..	1	1,676	3	15	..	..
29	यवतमाळ	..	..	..	..	3	222	1	6	..	..
30	वाशिम	..	..	1	13	..	..	..	..	..	..
31	वर्धा	..	..	..	..	2	435	1	4	..	..
32	नागपूर	2	17	12	2,135	15	6,113	7	158	..	..
33	भंडारा	2	12	..	..	1	7	..	..	..	..
34	गोंदिया	..	..	..	..	2	2,378	..	..	..	..
35	चंद्रपूर	..	..	..	..	8	5,344	..	..	..	..
36	गडचिरोली	..	..	..	..	2	90	..	..	..	..
महाराष्ट्र राज्य		795	57,973	224	22,359	162	36,374	135	3,415	51	1,610

Table No. 19.7 - Contd....

38		39		41		42		43		Districts
टाकाऊ वस्तूचे संचयन, प्रक्रिया व वापर		निरुपयोगी वस्तूचे पुनर्माध्यमीकरणाची व्यवस्था करणे		इमारत बांधकामे		अभियांत्रिकी		रचनात्मक स्वरुपाची बांधकामे		
Waste collection, treatment and disposal activities		Remediation activities and other waste management activities		Construction of buildings		Civil engineering		Specialized construction activities		
F	W	F	W	F	W	F	W	F	W	(2)
(65)	(66)	(67)	(68)	(69)	(70)	(71)	(72)	(73)	(74)	
10	482	--	--	--	--	--	--	--	--	Mumbai City
1	22	--	--	1	150	1	7	2	132	Mumbai Suburban
5	87	3	100	--	--	2	65	3	120	Thane Palghar
6	83	1	36	1	14	--	--	1	188	Raigad
1	20	--	--	--	--	--	--	--	--	Ratnagiri
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	Sindhudurg
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	Nashik
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	Dhule
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	Nandurbar
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	Jalgaon
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	Ahmednagar
1	60	--	--	--	--	--	--	6	187	Pune
--	--	--	--	--	--	--	--	1	44	Satara
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	Sangli
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	Solapur
1	20	--	--	--	--	--	--	--	--	Kolhapur
1	17	--	--	--	--	--	--	--	--	Aurangabad
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	Jalna
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	Parbhani
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	Hingoli
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	Beed
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	Nanded
--	--	--	--	--	--	2	42	--	--	Osmanabad
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	Latur
1	12	--	--	--	--	--	--	--	--	Buldhana
1	8	--	--	--	--	--	--	--	--	Akola
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	Washim
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	Amravati
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	Yavatmal
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	Wardha
1	19	--	--	1	34	17	1,033	--	--	Nagpur
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	Bhandara
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	Gondiya
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	Chandrapur
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	Gadchiroli
29	830	4	136	3	198	22	1,147	13	671	Maharashtra State

अक्र.	जिल्हे	45		46		47		49		51	
		घाऊक व किरकोळ व्यापार मोटार व मोटार सायकल दुरुस्ती		घाऊक व्यापारमोटार व मोटार सायकल वगळून(		किरकोळ व्यापार मोटार)व मोटार सायकल वगळून(		पाइपलाइन द्वारे वाहतूक		हवाई वाहतूक	
		Wholesale and retail trade and repair of motor vehicles		Wholesale trade, except of motor vehicles and motorcycle		Retail trade, except of motor vehicles and motorcycle		Land transport and transport via pipelines		Air transport	
(1)	(2)	F (75)	W (76)	F (77)	W (78)	F (79)	W (80)	F (81)	W (82)	F (83)	W (84)
1	मुंबई शहर	84	7,402	14	1,141	87	1,996	1	14	--	--
2	मुंबई उपनगर	169	12,418	8	703	114	11,589	--	--	6	501
3	ठाणे	158	9,213	16	594	180	3,738	--	--	1	35
4	पालघर										
5	रायगड	52	2,845	5	484	39	705	1	28	--	--
6	रत्नागिरी	19	811	--	--	8	98	--	--	--	--
7	सिंधुदुर्ग	10	379	--	--	4	55	--	--	--	--
8	नाशिक	61	3,383	--	--	40	1,076	--	--	--	--
9	धुळे	12	717	1	48	5	76	--	--	--	--
10	नंदुरबार	6	210	--	--	1	6	--	--	--	--
11	जळगांव	23	1,455	1	10	2	149	--	--	--	--
12	अहमदनगर	35	1,741	6	71	13	273	--	--	--	--
13	पुणे	171	13,961	15	1,339	95	2,855	--	--	--	--
14	सातारा	25	1,602	--	--	4	55	--	--	--	--
15	सांगली	29	1,683	1	53	10	251	--	--	--	--
16	सोलापूर	42	1,844	1	7	20	636	--	--	--	--
17	कोल्हापूर	53	3,290	--	--	27	362	--	--	--	--
18	औरंगाबाद	39	2,197	--	--	8	195	--	--	--	--
19	जालना	7	277	--	--	1	15	--	--	--	--
20	परभणी	6	301	--	--	--	--	--	--	--	--
21	बीड	10	481	--	--	--	--	--	--	--	--
22	नांदेड	19	1,133	--	--	--	--	--	--	--	--
23	उस्मानाबाद	7	373	1	15	2	25	--	--	--	--
24	लातूर	11	548	--	--	1	8	--	--	--	--
25	हिंगाळी	3	75	--	--	--	--	--	--	--	--
26	बुलढाणा	13	975	--	--	--	--	--	--	--	--
27	अकोला	26	1,076	--	--	--	--	--	--	--	--
28	अमरावती	14	468	--	--	--	--	--	--	--	--
29	यवतमाळ	19	998	--	--	--	--	--	--	--	--
30	वाशिम	7	158	--	--	--	--	--	--	--	--
31	वर्धा	12	338	--	--	--	--	--	--	--	--
32	नागपूर	85	7,259	6	1,125	3	36	--	--	--	--
33	भंडारा	6	265	--	--	--	--	--	--	--	--
34	गोंदिया	3	69	--	--	--	--	--	--	--	--
35	चंद्रपूर	13	858	--	--	2	77	--	--	--	--
36	गडचिरोली	3	102	--	--	--	--	--	--	--	--
महाराष्ट्र राज्य		1,252	80,905	75	5,590	666	24,276	2	42	7	536

Table No. 19.7 - Contd....

52		56		58		59		Districts
गोदामे व परिवहन सहाय्यकारी कार्य		अन्न व शितपेय सेवा कार्य		प्रकाशने		चलचित्रे, व्हिडिओ आणि दुरदर्शन कार्यक्रमांची निर्मिती ध्वनीमुद्रण आणि संगीत प्रकाशन प्रक्रिया		
Warehousing and support activities for transportation		Food and beverage service activities		Publishing activities		Motion picture, video and television programme products		
F	W	F	W	F	W	F	W	(2)
(85)	(86)	(87)	(88)	(89)	(90)	(91)	(92)	
3	32	--	--	8	1,326	3	92	Mumbai City
11	4,735	--	--	4	350	10	517	Mumbai Suburban
23	1,123	1	35	2	182	2	100	{ Thane Palghar
9	465	--	--	--	--	1	30	Raigad
--	--	--	--	--	--	--	--	Ratnagiri
2	7	--	--	--	--	--	--	Sindhudurg
15	857	--	--	--	--	--	--	Nashik
1	9	--	--	--	--	--	--	Dhule
1	3	--	--	--	--	--	--	Nandurbar
3	25	--	--	1	27	--	--	Jalgaon
15	107	--	--	--	--	--	--	Ahmednagar
10	987	--	--	1	50	--	--	Pune
5	97	--	--	--	--	--	--	Satara
41	820	--	--	--	--	--	--	Sangli
10	226	--	--	--	--	--	--	Solapur
3	98	--	--	--	--	--	--	Kolhapur
--	--	--	--	--	--	--	--	Aurangabad
2	29	--	--	--	--	--	--	Jalna
--	--	--	--	--	--	--	--	Parbhani
--	--	--	--	--	--	--	--	Hingoli
--	--	--	--	--	--	--	--	Beed
1	12	--	--	--	--	--	--	Nanded
--	--	--	--	--	--	--	--	Osmanabad
1	8	--	--	--	--	--	--	Latur
2	75	--	--	--	--	--	--	Buldhana
4	47	--	--	--	--	--	--	Akola
--	--	--	--	--	--	--	--	Washim
3	17	--	--	--	--	--	--	Amravati
2	22	--	--	--	--	--	--	Yavatmal
--	--	--	--	--	--	--	--	Wardha
7	46	--	--	1	20	--	--	Nagpur
2	5	--	--	--	--	--	--	Bhandara
2	8	--	--	--	--	--	--	Gondiya
--	--	--	--	--	--	--	--	Chandrapur
--	--	--	--	--	--	--	--	Gadchiroli
178	9,860	1	35	17	1,955	16	739	Maharashtra State

अक्र.	जिल्हे	दूरसंचार		६२		६३		इतर आर्थिक कार्ये		स्थावर मालमत्ता विषयी कार्ये	
		Telecommunications		संगणक आज्ञावली व संबंधीत कार्ये Computer programming, consultancy and related activity		Information service activities and related activity		Other financial activities		Real estate activities	
		F	W	F	W	F	W	F	W	F	W
(1)	(2)	(93)	(94)	(95)	(96)	(97)	(98)	(99)	(100)	(101)	(102)
1	मुंबई शहर	--	--	--	--	1	60	--	--	--	--
2	मुंबई उपनगर	--	--	1	453	--	--	--	--	--	--
3	ठाणे	}	--	1	42	--	--	--	--	--	--
4	पालघर										
5	रायगड	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
6	रत्नागिरी	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
7	सिंधुदुर्ग	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
8	नाशिक	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
9	धुळे	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
10	नंदुरबार	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
11	जळगांव	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
12	अहमदनगर	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
13	पुणे	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
14	सातारा	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
15	सांगली	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
16	सोलापूर	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
17	कोल्हापूर	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
18	औरंगाबाद	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
19	जालना	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
20	परभणी	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
21	बीड	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
22	नांदेड	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
23	उस्मानाबाद	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
24	लातूर	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
25	हिंगली	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
26	बुलढाणा	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
27	अकोला	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
28	अमरावती	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
29	यवतमाळ	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
30	वाशिम	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
31	वर्धा	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
32	नागपूर	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
33	भंडारा	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
34	गोंदिया	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
35	चंद्रपूर	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
36	गडचिरोली	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
	महाराष्ट्र राज्य	--	--	--	2	495	1	60	--	--	--

Table No. 19.7 - Contd...

71		72		74				Districts (2)
वास्तुविशारद आणि अभियंत्रिकी कार्ये, तांत्रिक तपासणी व विश्लेषण Architecture and engineering activities; technical		विज्ञान संशोधन आणि विकास Scientific research and development		इतर व्यावसायिक वैज्ञानिक आणि तांत्रिक कार्ये Other professional, scientific and technical activity		भाडे तत्वावरील कार्ये Rental and leasing activities		
F (103)	W (104)	F (105)	W (106)	F (107)	W (108)	F (109)	W (110)	
1	250			1	50	--	--	Mumbai City
1	20	5	476	1	146	--	--	Mumbai Suburban
6	291	11	634	--	--	--	--	{ Thane Palghar
--	--	--	--	--	--	--	--	Raigad
--	--	--	--	--	--	--	--	Ratnagiri
--	--	--	--	--	--	--	--	Sindhudurg
--	--	1	4	--	--	--	--	Nashik
--	--	--	--	--	--	--	--	Dhule
--	--	--	--	--	--	--	--	Nandurbar
2	31	--	--	--	--	--	--	Jalgaon
--	--	--	--	--	--	--	--	Ahmednagar
2	39	3	44	--	--	--	--	Pune
2	37	--	--	--	--	--	--	Satara
--	--	--	--	--	--	--	--	Sangli
1	15	--	--	--	--	--	--	Solapur
--	--	--	--	--	--	--	--	Kolhapur
--	--	--	--	--	--	--	--	Aurangabad
--	--	--	--	--	--	--	--	Jalna
--	--	--	--	--	--	--	--	Parbhani
--	--	--	--	--	--	--	--	Hingoli
--	--	--	--	--	--	--	--	Beed
--	--	--	--	--	--	--	--	Nanded
--	--	--	--	--	--	--	--	Osmanabad
--	--	--	--	--	--	--	--	Latur
--	--	--	--	--	--	--	--	Buldhana
--	--	--	--	--	--	--	--	Akola
--	--	--	--	--	--	--	--	Washim
--	--	--	--	--	--	--	--	Amravati
--	--	--	--	--	--	--	--	Yavatmal
--	--	--	--	--	--	--	--	Wardha
--	--	--	--	--	--	--	--	Nagpur
--	--	--	--	--	--	--	--	Bhandara
--	--	--	--	--	--	--	--	Gondiya
--	--	--	--	--	--	--	--	Chandrapur
--	--	--	--	--	--	--	--	Gadchiroli
15	683	20	1,158	2	196	--	--	Maharashtra State

		81		82		84		85		86	
अक्र.	जिल्हे	इमारतीमधील अंतर्गत पुरविण्यात येणाऱ्या सुविधा		कार्यालयीन प्रशासकीय सेवा व इतर सहाय्य सेवा कार्ये		सार्वजनिक प्रशासन आणि संरक्षण; सक्तीची सामाजिक सुरक्षा		शिक्षण		मानवी आरोग्य विषयक कार्ये	
		Services to buildings and landscape activities		Office administrative, office support and other business		Public administration and defense; compulsory social		Education		Human health activities	
		F	W	F	W	F	W	F	W	F	W
(1)	(2)	(111)	(112)	(113)	(114)	(115)	(116)	(117)	(118)	(119)	(120)
1	मुंबई शहर	--	--	1	41	--	--	2	22	--	--
2	मुंबई उपनगर	--	--	4	106	--	--	2	78	--	--
3	ठाणे	}	--	17	1,407	--	--	--	--	1	4
4	पालघर										
5	रायगड	--	--	4	106	--	--	--	--	--	--
6	रत्नागिरी	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
7	सिंधुदुर्ग	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
8	नाशिक	--	--	1	16	--	--	--	--	--	--
9	धुळे	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
10	नंदुरबार	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
11	जळगांव	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
12	अहमदनगर	--	--	4	252	--	--	--	--	--	--
13	पुणे	4	112	2	231	--	--	--	--	--	--
14	सातारा	--	--	1	263	--	--	--	--	--	--
15	सांगली	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
16	सोलापूर	--	--	--	--	1	20	--	--	1	4
17	कोल्हापूर	--	--	3	155	--	--	--	--	--	--
18	औरंगाबाद	1	70	--	--	--	--	--	--	--	--
19	जालना	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
20	परभणी	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
21	बीड	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
22	नांदेड	1	24	--	--	--	--	--	--	--	--
23	उस्मानाबाद	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
24	लातूर	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
25	हिंगाळी	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
26	बुलढाणा	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
27	अकोला	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
28	अमरावती	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
29	यावतमाळ	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
30	वाशिम	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
31	वर्धा	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
32	नागपूर	--	--	2	90	--	--	--	--	--	--
33	भंडारा	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
34	गोंदिया	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
35	चंद्रपूर	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
36	गडचिरोली	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
महाराष्ट्र राज्य		6	206	39	2,667	1	20	4	100	2	8

F : कारखाने / Factories

W : कामगार / Workers

Table No. 19.7 - Contd....

90		95		96		98						Districts
निवास विरहीत सामाजिक कार्य सेवा (कला व मनोरंजन कार्य)		रचनात्मक कला विषयीची कार्ये		संगणक, वैयक्तिक व गृहपयोगी वस्तूची दुरुस्ती		इतर खाजगी सेवा कार्ये		अविभेदित वस्तू आणि सेवा उत्पादक कार्ये		एकूण		
Social work activities without accommodation		Creative, arts and entertainment activities		Repair of computers and personal and household goods		Other personal service activities		Undifferentiated goods- and services-producing activities		Total		
F	W	F	W	F	W	F	W	F	W	F	W	(2)
(121)	(122)	(123)	(124)	(125)	(126)	(127)	(128)	(129)	(130)	(131)	(132)	
--	--	--	--	3	156	4	257	--	--	1,336	70,713	Mumbai City
--	--	1	17	9	1095	9	268	--	--	3,266	1,81,895	Mumbai Suburban
--	--	--	--	3	252	3	42	2	36	8,663	4,32,807	Thane Palghar
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	1,348	1,10,947	Raigad
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	375	21,054	Ratnagiri
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	141	3,174	Sindhudurg
--	--	--	--	--	--	1	6	..	..	1,893	1,07,394	Nashik
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	332	11,358	Dhule
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	86	3,206	Nandurbar
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	906	34,845	Jalgaon
--	--	--	--	--	--	1	28	--	--	1,001	45,295	Ahmednagar
--	--	--	--	4	221	5	670	--	--	4,813	4,96,628	Pune
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	557	52,912	Satara
--	--	--	--	1	15	--	--	--	--	806	37,470	Sangli
--	--	--	--	--	--	1	5	--	--	3,536	52,755	Solapur
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	1,759	87,407	Kolhapur
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	1,101	92,773	Aurangabad
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	205	12,428	Jalna
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	120	4,617	Parbhani
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	44	1,912	Hingoli
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	133	5,389	Beed
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	209	8,146	Nanded
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	85	9,031	Osmanabad
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	170	8,807	Latur
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	335	8,592	Buldhana
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	391	8,336	Akola
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	86	1,491	Washim
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	270	6,644	Amravati
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	253	8,209	Yavatmal
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	154	16,806	Wardha
--	--	--	--	1	37	--	--	--	--	1,510	83,252	Nagpur
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	133	5,720	Bhandara
--	--	--	--	1	1	--	--	--	--	56	3,083	Gondiya
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	178	22,346	Chandrapur
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	38	1,536	Gadchiroli
--	--	1	17	22	1,777	24	1,276	2	36	36,289	20,58,978	Maharashtra State

आधार : औद्योगिक सुरक्षा व आरोग्य संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Source : Directorate of Industrial safety and Health, Govt. of Maharashtra, Mumbai

19. उत्पादन/ MANUFACTURING

तक्ता क्रमांक / TABLE No.19.8

वार्षिक उद्योग पाहणी (गणना + गैर गणना) / Annual Survey of Industries (Census + Non-census)

(2018-19)

अ.क्र. Sr. No.	उद्योग गट	कारखान्यांची संख्या No. of Factories	उत्पादक भांडवल Productive Capital	सर्व कर्मचारी (संख्या) All employees (No.)	एकूण उत्पादन Total Output	निव्वळ मूल्यवृद्धी Net Value added	Industries groups
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(2)
1	सूत काढणे, वटणी, सफाई इ.	595	4,48,497	15,482	20,84,898	1,02,091	Cotton, ginning, cleaning etc.
2	मीठाचे उत्पादन	13	132	362	489	344	Extraction of salt
3	खाद्य उत्पादने	2,551	54,96,876	2,22,251	1,70,99,864	18,13,316	Food products
4	पेये	240	(-86,775)	18,138	14,56,807	5,90,780	Beverages
5	तंबाखू उत्पादने	80	2,02,695	26,471	4,16,048	2,52,798	Tobacco products
6	वस्त्रोद्योग	1,745	14,60,684	1,69,925	40,37,969	6,26,950	Textiles
7	परिधान करण्याची वस्त्रे	1,006	4,20,801	42,806	7,77,339	1,70,133	Wearing apparels
8	चामडे व तत्सम वस्तूंचे उत्पादन	109	49,147	4,989	1,09,470	24,916	Leather and related products
9	लाकूड व लाकडाची उत्पादने (फर्निचर सोडून)	229	84,193	4,500	1,60,689	23,544	Wood and products of wood and cork, except furniture;
10	कागद आणि कागदाची उत्पादने	812	12,44,981	30,730	18,05,010	2,86,474	Paper and paper products
11	मुद्रण व ध्वनी व चित्रमुद्रणाचे पुनरुत्पादन	789	11,76,804	31,913	10,78,461	3,03,142	Printing and reproduction of recorded media
12	कोळसा, शुध्द पेट्रोलियम यांची उत्पादने इ.	105	21,37,229	27,639	1,19,96,799	6,43,730	Coke, refined petroleum products
13	रसायने व रासायनिक उत्पादने	1,772	47,97,049	1,23,964	1,30,79,364	21,19,964	Chemicals and chemical products
14	औषध, वैद्यकीय रसायने व वनस्पती शास्त्रीय उत्पादने	762	34,51,670	1,02,584	48,96,698	14,97,763	Pharmaceuticals, medicinal chemical and botanical products
15	रबर आणि प्लॅस्टिक उत्पादने	1,694	37,47,280	1,12,845	54,49,342	8,00,083	Rubber and plastic products
16	इतर अधातू खनिज उत्पादने	896	27,88,776	47,377	27,48,387	6,77,978	Other non-metallic mineral products
17	मूलभूत धातूची उत्पादने	1,311	62,96,377	1,39,604	1,57,03,614	14,86,923	Basic metal products
18	धातूच्या तयार वस्तूंची उत्पादने (यंत्रे व यंत्रसामग्री सोडून)	3,197	26,10,949	1,62,463	53,80,970	9,68,928	Fabricated metal products except machinery and equipment
19	संगणक, विद्युत आणि ऑप्टिकल उत्पादने	472	8,15,623	48,239	28,87,388	4,12,868	Computer, electronic and optical products
20	विद्युत सामग्रीची उत्पादने	1,229	16,78,028	96,759	50,35,121	7,65,706	Electrical equipment
21	यंत्र व यंत्रसामग्रीचे उत्पादन	2,184	45,29,523	1,97,970	1,06,04,819	22,17,462	Manufacture of Machinery and equipments, n.e.c.
22	मोटर वाहने, ट्रेलर्स व निम- ट्रेलर्स यांचे उत्पादन	1,340	52,44,289	2,10,467	1,38,47,432	16,69,656	Motor vehicles, trailers and semi-trailers
23	इतर परिवहन सामग्रीचे उत्पादन	306	11,35,605	65,628	50,60,327	9,99,043	Other transport equipments

तक्ता क्रमांक / Table No.19.8 contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(2)
24	फर्निचरचे उत्पादन	222	64,018	17,046	5,61,102	88,840	Furniture
25	इतर उत्पादने	966	10,59,602	52,090	32,58,496	4,05,871	Other manufacturing
26	यंत्र व यंत्रसामग्रीची दुरुस्ती व यंत्रसामग्री बसविणे	113	2,90,989	5,359	3,28,453	1,01,758	Repair and installation of machinery and equipment
27	टाकाऊ वस्तूंचे संचयन, प्रक्रिया व विल्हेवाट, वस्तूंचा पुनर्वापर	45	47,853	1,299	72,813	19,493	Waste collection, treatment and disposal activities, materials recovery
28	वीज, वायू, वाफ आणि वातानुकूलित सेवेचा पुरवठा	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	Supply of Electricity, gas and steam and air conditioning services
29	घाऊक व किरकोळ व्यापार आणि मोटार व मोटारसायकल यांची दुरुस्ती	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	Wholesale and retail trade and repair of motor vehicles and motorcycles
30	गोदामे व वाहतुकीसाठी सहाय्यकारी कार्ये	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	Warehousing and support activities for transportation
31	प्रकाशने	20	33,572	1,545	45,384	11,002	Publishing activities
32	चलचित्रे, व्हिडीओ आणि दूरदर्शन कार्यक्रमांचे निर्मिती, ध्वनीमुद्रण आणि संगीत प्रकाशनाच्या संदर्भातील क्रिया	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	Motion picture, video and television programme production, sound recording and music publishing activities
33	संगणक, वैयक्तिक व गृहोपयोगी वस्तूंची दुरुस्ती	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	Repair of computers and personal and household goods
34	इतर कार्ये	1,169	4735,391	54,861	30,72,429	5,40,242	Other activities
	एकूण	25,972	5,59,61,858	20,35,306	13,30,55,982	1,96,21,798	Total

टीप - N.A. - उपलब्ध नाही / Not available

उद्योग गटाचे वर्णन २००८ प्रमाणे / According to N.I.C. 2008

आधार--अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Source--Directorate of Economics and Statistics, Govt. of Maharashtra, Mumbai

२०. वीज व ऊर्जा

२०.१ राज्यातील विजेची स्थापित क्षमता, उत्पादन व वापर आणि विद्युतीकरण झालेली गावे व शहरे याबद्दलची माहिती या विभागात दिली आहे.

२०.२ या भागात विजेची (१) स्थापित क्षमता, (२) उत्पादन व (३) वापर यांची आकडेवारी फक्त सार्वजनिक वापरासाठी दिली आहे. महाराष्ट्र राज्य विद्युत मंडळाने हाती घेतलेल्या विद्युतीकरण कार्यक्रमाच्या प्रगती बद्दलच्या आकडेवारीत खाजगी संस्थांनी वीजपुरवठा केलेली गावे व शहरे यांच्या संख्येचाही समावेश आहे.

20. ELECTRICITY AND POWER

20.1 Information on installed capacity, production and consumption of electricity and towns and villages electrified in the State is given in this Section.

20.2 The figures of (i) installed capacity, (ii) generation and (iii) consumption of electricity given in table relate only to public utilities. The data on progress of electrification under Maharashtra State Electricity Board also includes villages and towns which are electrified by the private agencies.

20. वीज व ऊर्जा / ELECTRICITY AND POWER

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 20.1

महाराष्ट्रातील विजेचा पुरवठा व वापर

Supply and Consumption of Electricity in Maharashtra State

अ.क्र. Sr. No.	वाव	1960-61	1970-71	1980-81	1990-91	2000-01	2010-11	2018-19	Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(2)
I	स्थापित क्षमता (मेगावॉट)								I. Installed capacity (Mega Watt)
A-1	राज्यातील स्थापित क्षमता-	759	1,909	4,088	8,686	12,769	18,853	36,729	A-1 Installed Capacity in the State
(१)	औष्णिक ऊर्जा	477 ^S	1,065 ^S	2,771	6,462	8,075	9,665	22,096	(i) Thermal
(२)	नवीकरणक्षम ऊर्जा	--	--	--	--	--	3,408	8,753	(ii) Renewable Energy
(३)	जलजन्य	282	844	1,317	1,552	2,874	3,066	3,061	(iii) Hydro
(४)	नैसर्गिक वायुजन्य	--	--	--	672	1,820	2,714	2,819	(iv) Natural Gas
A-2	स्थापित क्षमतेत राज्याचा हिस्सा	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	2,185	5,376	7,754	State's share in Installed Capacity of
(१)	राष्ट्रीय औष्णिक ऊर्जा महामंडळ	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	2,048 [@]	4,686	7,064	(i) National Thermal Power Corp.
(२)	अणुशक्ती महामंडळ	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	137	690	690	(ii) Nuclear Power Corp.
	एकूण (A-१ + A-२)	759	1,909	4,088	8,686	14,954	24,229	44,483	Total (A-1 + A-2)
II	उत्पादन (दशलक्ष युनिट)								II. Generation (MU)
(१)	औष्णिक ऊर्जा	1,903 ^S	3,392	11,416	28,085	49,377	52,796	98,720	(i) Thermal
(२)	नैसर्गिक वायुजन्य	--	--	--	2,730	6,943	18,729	8,452	(ii) Natural Gas
(३)	जलजन्य	1,365	4,533	6,448	5,615	4,889	6,374	5,387	(iii) Hydro
(४)	नवीकरणक्षम ऊर्जा [#]	--	--	--	--	--	5,118	14,500	(iv) Renewable Energy [#]
	एकूण	3,268	7,925	17,864	36,430	61,209[#]	83,017	1,27,059	Total
III	वापर (दशलक्ष युनिट)								III. Consumption (MU)
(१)	औद्योगिक	1,853	5,312	8,130	14,706	18,363	34,416	47,164	(i) Industrial
(२)	घरगुती	260	732	1,779	5,065	11,172	19,546	29,188	(ii) Domestic
(३)	कृषि	15	356	1,723	6,604	9,940	16,257	33,725	(iii) Agriculture
(४)	वाणिज्यिक	198	547	949	2,068	4,105	11,527	14,179	(iv) Commercial
(५)	रेल्वे	339	421	766	970	1,581	2,188	174	(v) Railways
(६)	सार्वजनिक पाणीपुरवठा	35	146	330	N.A.	1,199	1,983	2,766	(vi) Public Water works
(७)	सार्वजनिक दिवाबत्ती	20	74	159	291	551	846	2,323	(vii) Public lighting
(८)	संकीर्ण	--	62	198	267	378	633	2,347	(viii) Miscellaneous
	एकूण	2,720	7,650	14,034	29,971	47,289	87,396	1,31,866	Total
	दरडोई विजेचा वापर (युनिट)								Per capita consumption of electricity (Units)
(१)	औद्योगिक	46.8	105.4	129.5	195.4	191.2	307.2	387.6	(i) Industrial
(२)	वाणिज्यिक	5.0	10.9	15.1	27.5	42.7	102.9	116.5	(ii) Commercial

टिप : N. A. - उपलब्ध नाही / Not available

1) वरील आकडे केवळ सार्वजनिक विद्युतउद्योग संबंधातील आहेत.

2) @ यात राष्ट्रीय औष्णिक ऊर्जा महामंडळ व अणुशक्ती महामंडळाकडील वाटप न झालेला तसेच गोवा राज्याचा शिलकी 323 मेगावॉटचा अतिरिक्त हिस्सा समाविष्ट आहे.

3) # यात बंदिस्त वीज व अक्षय ऊर्जेची (महावितरणाला विकलेली वीज) आकडेवारी समाविष्ट नाही.

4) \$ यात तेलजन्य ऊर्जेची आकडेवारी औष्णिक ऊर्जेत समाविष्ट आहे.

5) टाटा पॉवर व रिलायन्स इन्फ्रास्ट्रक्चर वगळून इतर खाजगी कंपन्यांची स्थापित क्षमता व निर्मिती सीइएच्या वेबसाईट अहवालानुसार दिली आहे.

6) 1 युनिट = एक किलो वॉट तास

1) The above figures related to public utilities only.

2) @ This includes additional share of 323 MW from NTPC/NPC which was unallocated share and surplus from Goa.

3) # This includes captive power and Renewable Energy (sale to MAHADISCOM).

4) \$ This figures for Oil is included in Thermal.

5) Installed Capacity and Generation for private companies other than Tata Power & Reliance Infrastructure are taken from CEA website reports.

6) 1 Unit = 1 Kilo Watt Hour.

आधार : १) केंद्रीय विद्युत प्राधिकरण

२) महानिर्मिती

३) महावितरण

४) बेस्ट

५) टाटा पॉवर

६) रिलायन्स इन्फ्रास्ट्रक्चर

Source: 1) Central Electricity Authority 2) MAHAGENCO

3) MAHADISCOM

4) BEST

5) Tata Power

6) Reliance Infra.

20. वीज व ऊर्जा / ELECTRICITY AND POWER

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 20.2

विद्युतीकरण झालेल्या शहरांची / गावांची संख्या / Number of towns / villages electrified
(2018-19)

अ. क्र. Sr. No.	जिल्हे वर्ष / Year	शहरे Townships	वस्ती असलेल्या खेड्यांची संख्या Inhabited villages (4)	विजेचा पुरवठा झालेल्या खेड्यांची संख्या Villages Electrified (5)	विद्युतीकरण झालेल्या खेड्यांशी वस्ती असलेल्या खेड्यांची टक्केवारी % of electrified villages to Inhabited villages (6)	Districts (2)
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(2)
	1960-61	266	35,851	587	1.64	
	1970-71	289	35,778	12,321	34.44	
	1980-81	289	39,354	27,625	77.21	
	1990-91	307	39,354	39,106	99.37	
	2000-01	336	40,412	40,349	99.84	
	2010-11	378	41,095	40,539	98.65	
	2017-18	533	41,928	41,928	100.00	
1	मुंबई शहर	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	Mumbai City
2	मुंबई उपनगर	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	Mumbai Suburban
3	ठाणे					Thane
4	पालघर	51	1,746	1,746	100.00	Palghar
5	रायगड	42	1,886	1,886	100.00	Raigad
6	रत्नागिरी	16	1,547	1,547	100.00	Ratnagiri
7	सिंधुदुर्ग	8	750	750	100.00	Sindhudurg
8	नाशिक	25	1,933	1,933	100.00	Nashik
9	धुळे	8	679	679	100.00	Dhule
10	नंदुरबार	9	945	945	100.00	Nandurbar
11	जळगाव	20	1,502	1,502	100.00	Jalgaon
12	अहमदनगर	19	1,588	1,588	100.00	Ahmednagar
13	पुणे	35	1,881	1,881	100.00	Pune
14	सातारा	22	1,748	1,748	100.00	Satara
15	सांगली	7	728	728	100.00	Sangli
16	सोलापूर	13	1,148	1,148	100.00	Solapur
17	कोल्हापूर	23	1,209	1,209	100.00	Kolhapur
18	औरंगाबाद	16	1,336	1,336	100.00	Aurangabad
19	जालना	4	967	967	100.00	Jalna
20	परभणी	8	838	838	100.00	Parbhani
21	हिंगोली	3	683	683	100.00	Hingoli
22	बीड	9	1,359	1,359	100.00	Beed
23	नांदेड	17	1,420	1,420	100.00	Nanded
24	उस्मानाबाद	8	725	725	100.00	Osmanabad
25	लातूर	7	932	932	100.00	Latur
26	बुलढाणा	12	1,293	1,293	100.00	Buldhana
27	अकोला	12	863	863	100.00	Akola
28	वाशिम	4	704	704	100.00	Washim
29	अमरावती	12	1,991	1,986 [@]	99.75	Amravati
30	यवतमाळ	18	1,862	1,862	100.00	Yavatmal
31	वर्धा	13	1,025	1,025	100.00	Wardha
32	नागपूर	41	1,601	1,601	100.00	Nagpur
33	भंडारा	12	821	821	100.00	Bhandara
34	गोंदिया	10	890	890	100.00	Gondiya
35	चंद्रपूर	23	1,651	1,651	100.00	Chandrapur
36	गडचिरोली	6	1,677	1,677	100.00	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		533	41,928	41,923	99.99	Maharashtra State

टिप : @ अमरावती जिल्ह्यातील ५ गावे विस्थापित झाली आहेत.

Note : @5 Villages in the district of Amravati have been relocated.

आधार : महाराष्ट्र विद्युत मंडळ, मुंबई / Source : Maharashtra State Electricity Board, Mumbai

20. वीज व ऊर्जा / ELECTRICITY AND POWER
तक्ता क्रमांक / TABLE No. 20.3
उपयोगानुसार वीज शक्तीचा वापर
Consumption of Electricity by uses
(2018-19)

(दशलक्ष किलोवॅट / Million K. Wt. Hours)

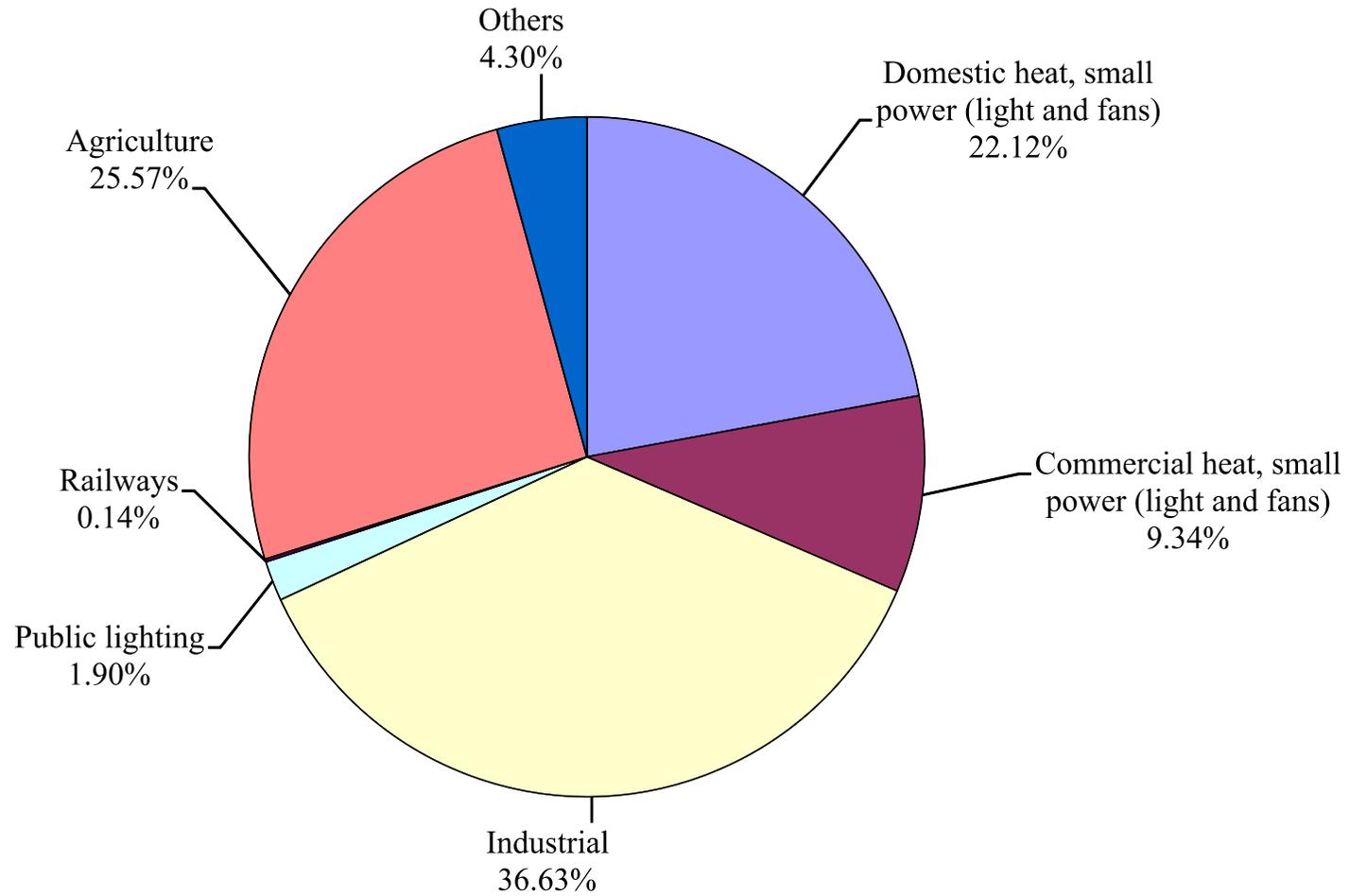
अ. क्र. Sr. No.	जिल्हे	घरगुती वापरासाठी ऊर्जा, कमी शक्तीची (दिवाबत्ती व पंखे) Domestic Heat, small power (light and fans)	वाणिज्यिक वापरासाठी ऊर्जा, कमी शक्तीची (दिवाबत्ती व पंखे) Commercial Heat, small power (light and fans)	उद्योगधंद्याकरिता Industrial		सार्वजनिक दिवाबत्ती Public Lighting	रेल्वे Railways	शेती Agriculture	इतर Others	एकूण वापर Total consumption	District
				एल.टी. L.T.	एच.टी. H.T.						
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)
1	मुंबई शहर	8,134.4	5,759.5	2,365.2	2,740.1	895.1	99.1	0.2	228.1	17,481.6	Mumbai City
2	मुंबई उपनगर										Mumbai Suburban
3	ठाणे	3,683.4	1,230.6	2,636.5	2,740.1	185.5	5.8	140.4	731.5	11,353.6	Thane
4	पालघर	1,153.3	247.5	820.4	2,837.6	26.1	2.3	61.9	108.2	5,257.4	Palghar
5	रायगड	483.6	148.5	64.6	4,922.2	19.5	0.7	25.9	180.2	5,845.4	Raigad
6	रत्नागिरी	328.9	70.0	59.4	297.1	18.9	0.0	9.7	58.0	842.0	Ratnagiri
7	सिंधुदुर्ग	168.4	33.9	30.3	9.6	7.7	0.0	13.9	23.8	287.6	Sindhudurg
8	नाशिक	863.9	263.5	785.5	2,150.4	97.2	7.3	2,507.5	298.5	6,973.8	Nashik
9	धुळे	244.9	44.4	206.1	240.5	19.6	0.0	852.4	115.6	1,723.4	Dhule
10	नंदुरबार	97.7	20.0	37.6	42.3	6.0	0.5	526.8	77.1	808.0	Nandurbar
11	जळगाव	125.3	24.6	39.1	2,046.9	9.8	0.5	735.5	57.0	3,038.7	Jalgaon
12	अहमदनगर	408.3	138.7	183.8	668.2	61.0	6.7	3,736.9	199.8	5,403.4	Ahmednagar
13	पुणे	3,703.2	1,823.7	1,163.4	7,732.5	441.3	9.3	3,296.9	826.9	18,997.2	Pune
14	सातारा	426.8	109.7	133.2	828.7	23.3	0.3	1,162.8	137.5	2,822.2	Satara
15	सांगली	407.7	86.4	214.4	486.9	28.7	1.5	1,791.1	144.2	3,160.8	Sangli
16	सोलापूर	484.6	127.1	202.6	597.7	40.2	1.6	4,076.8	274.0	5,804.6	Solapur

तक्ता क्रमांक / Table No. 20.3 contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(2)
17	कोल्हापूर	590.1	156.4	1,372.8	1,897.1	39.8	0.6	737.0	181.2	4,975.0	Kolhapur
18	औरंगाबाद	607.9	159.2	255.4	1,913.2	50.3	0.9	1,296.1	213.5	4,496.5	Aurangabad
19	जालना	501.2	89.5	235.1	515.4	24.6	19.2	2,137.9	193.1	3,715.9	Jalna
20	परभणी	153.5	21.6	28.8	57.3	8.5	1.8	729.8	37.8	1,039.0	Parbhani
21	हिंगोली	69.3	9.2	20.0	6.8	3.6	0.0	674.1	42.6	825.6	Hingoli
22	बीड	172.3	32.1	49.6	70.4	9.6	0.4	1,365.5	96.4	1,796.3	Beed
23	नांदेड	340.4	75.4	60.2	76.6	28.5	0.8	962.8	140.4	1,685.3	Nanded
24	उस्मानाबाद	132.7	24.1	34.4	45.2	6.0	0.0	1,210.0	117.0	1,569.5	Osmanabad
25	लातूर	261.9	54.5	81.2	101.4	17.9	0.2	1,048.6	104.3	1,669.8	Latur
26	बुलढाणा	303.0	39.7	61.2	94.6	14.4	0.0	844.8	102.8	1,460.4	Buldhana
27	अकोला	320.8	50.3	91.0	69.2	15.2	1.3	403.1	45.7	996.4	Akola
28	वाशिम	121.4	16.9	19.9	30.5	3.9	0.0	391.0	34.1	617.7	Washim
29	अमरावती	510.2	81.1	84.4	193.8	24.5	1.3	818.0	96.3	1,809.6	Amravati
30	यवतमाळ	329.6	44.0	50.3	204.6	12.6	0.0	873.8	131.3	1,646.3	Yavatmal
31	वर्धा	1,428.8	795.9	331.7	2,383.8	194.8	2.3	1.8	139.5	5,278.4	Wardha
32	नागपूर	1,636.1	427.7	270.3	2,009.8	132.0	16.6	451.8	272.9	5,217.3	Nagpur
33	भंडारा	197.5	22.5	34.9	222.4	5.4	0.0	253.9	20.9	757.5	Bhandara
34	गोंदिया	178.4	23.2	50.0	35.2	10.1	0.0	282.8	18.3	598.0	Gondiya
35	चंद्रपूर	405.4	49.8	42.4	602.8	15.7	1.2	153.7	165.9	1,436.7	Chandrapur
36	गडचिरोली	187.2	17.8	19.7	40.4	14.3	0.0	143.3	49.2	471.9	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		29,161.7	12,318.9	9,770.0	36,171.1	2,511.5	182.2	33,718.5	5,664.7	1,31,863.8	Maharashtra State

आधार : महाराष्ट्र राज्य विद्युत मंडळ, मुंबई / Source : Maharashtra State Electricity Board, Mumbai

Consumption of Electricity Power by uses

२१. व्यापार

२१.१ मुंबई बंदरातील आयात व निर्यात तसेच महाराष्ट्र राज्यात लोहमार्गान व जलमार्गाने झालेली निवडक वस्तूंची आयात व निर्यात यासंबंधीची माहिती या विभागात दिली आहे.

21. TRADE

21.1 Information on imports and exports in Mumbai Port and imports and exports of selected commodities in Maharashtra State by Rail and River is given in this section.

21. व्यापार / TRADE

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 21.1

लोहमागार्ने व जलमागार्ने निवडक वस्तूंची महाराष्ट्र राज्यातील आयात व निर्यात /
 Import and Export of selected commodities by Rail and River
 (2018-19)

अ.क्र.	वस्तू गट	परिमाण	आयात माल	निर्यात माल	
Sr. No.		Quantity	Imports	Export	Commodity
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
1	भात	टन / Tonnes	0	0	Rice in husk
2	तांदूळ	"	17,84,310	72,450	Rice not in husk
3	हरबरा व हरबऱ्याचे पदार्थ	"	0	5,216	Gram and Gram products
4	डाळी व हरबऱ्याचे इतर पदार्थ	"	0	2,658	Pulses & other Gram Products
5	गहू	"	25,34,523	2,374	Wheat
6	गव्हाचे पीठ	"	0	0	Wheat flour
7	ज्वारी व बाजरी	"	0	0	Jowar and Bajra
8	मका व एकदल धान्ये	"	2,24,813	28,283	Maize and Millets
9	इतर प्रकारची धान्ये	"	1,36,741	55,419	Other sorts of Grains
10	कच्चा कापूस - प्रेसड	"	0	0	Raw Cotton-Pressed
11	कच्चा कापूस - मोकळा	"	0	0	Raw Cotton-Loose
12	तेलबिया- कापूस सोडून	"	0	26,402	Oil seeds (other than Cotton)
13	कच्चा ताग	"	0	0	Jute - raw
14	फळे व भाजीपाला - ताजा	"	0	7,18,042	Fruits & Vegetables - Fresh
15	ऊस	"	0	0	Sugarcane
16	चारा	"	35,604	59,201	Other fodder and husk
17	प्राणी - पशुधन	"	0	0	Animals - Live stock
18	चामडी आणि कातडी	"	0	0	Hides and Skins
19	पेंड	"	41,348	4,39,571	Oil Cakes
20	कोळसा व कोक	"	3,83,30,042	81,13,998	Coal and Coke
21	संगमरवर आणि दगड	"	2,94,699	99,087	Marble and stones
22	चुना व चुनखडी	"	6,12,200	18,445	Lime Stone, Dolomite and Gypsum
23	कच्चे मँगनीज	"	61,736	2,98,625	Manganese Ore
24	कच्चे लोखंड	"	3,17,885	27,394	Iron Ore
25	इतर कच्ची धातुके	"	31,850	0	Other ores
26	खनिजे तेल (घासलेट तेल सोडून)	"	17,59,397	25,70,046	Mineral Oils (Excl. Kerosene)
27	घासलेट तेल	"	64,037	23,078	Kerosene
28	इतर खनिजे	"	5,434	0	Other Minerals
29	बांबू	"	0	0	Bamboo

तक्ता क्रमांक / Table No. 21.1

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
30	इतर वनोत्पादने	"	4,049	0	Other forest products
31	साखर	"	70,422	7,30,936	Sugar
32	झाडू	"	0	0	Brooms
33	गूळ आणि गूळ साखर	"	0	0	Gur-Jaggery and Gur-shakkar
34	मळी	"	13,215	0	Molasses
35	मीठ	"	2,01,064	0	Salt
36	भुईमुगाचे तेल	"	0	0	Groundnut Oil
37	चहा	"	0	0	Tea
38	साबण	"	0	0	Soap
39	राईचे तेल	"	0	0	Mustard Oil
40	एरंडेल तेल	"	0	0	Castor Oil
41	इतर खाद्यतेले	"	0	0	Other Edible oil
42	दुधाची उत्पादने	"	0	0	Dairy Products
43	सिमेंट	"	97,47,646	30,58,868	Cement
44	सिमेंट उत्पादने	"	0	0	Cement Manufactures
45	कापूस उत्पादन	"	0	733	Cotton Manufactured
46	विटा	"	0	0	Bricks
47	इतर वस्त्रोद्योग	"	0	0	Other textiles
48	इतर रसायने	"	3,210	0	Other chemicals
49	रबर आणि रबर उत्पादने	"	0	0	Rubber & Rubber products
50	लोखंड व पोलाद	"	52,24,153	5,38,715	Iron & Steel
51	यंत्रे व यंत्र साधने	"	0	0	Machinery & Machine Tools
52	विद्युत उपकरणे	"	0	0	Electrical Goods
53	कागद	"	0	0	Paper
54	रासायनिक खते	"	34,89,392	17,40,094	Fertilizers & Chemical Manure
55	दळणवळणाची सामुग्री	"	16,307	15,256	Transport Equipments
56	पेंट आणि वॉर्निशेस	"	0	0	Paints & Varnishes
57	मसाले	"	1,67,338	0	Spices
58	कॉस्टीक पोटॅश व सोडा	"	0	0	Caustic Potash & Soda
59	अल्कोहोल	"	0	0	Alcohols
60	पाणी	"	0	0	Water
61	इतर धातू	"	0	0	Other metal
62	धातू उत्पादने	"	2,05,167	70,096	Metal Products
63	इतर वस्तू	"	36,53,817	50,59,056	Other commodities
एकूण			6,90,30,398	2,37,74,042	Total

आधार: डायरेक्टोरेट जनरल ऑफ कर्माशियल इन्टेलिजन्स अँड स्टॅटिस्टिक्स भारत सरकार, कलकत्ता

Source: Directorate General of Commercial Intelligence and Statistics, Govt. of India, Calcutta

21. व्यापार / TRADE
तक्ता क्रमांक / TABLE No. 21.2
मुंबई बंदरात आयात झालेला व मुंबई बंदरातून निर्यात झालेला माल /
Imports into Mumbai Port and Export from Mumbai Port
(2018-19)

(आकडे शंभर मे. टनात / Figures in '00' M. Tonnes)

अ.क्र. Sr. No.	वस्तू गट (1)	परदेशी Overseas (3)	किनाऱ्यावरील Coastal (4)	संकीर्ण Miscellaneous (5)	एकूण Total (6)	Commodities (2)
	(अ) आयात माल					(A) Import Commodities
1	शस्त्रे व दारूगोळा	6	0	0	6	Arms & Ammunitions
2	बांधकाम सामान	638	864	0	1,502	Building materials
3	रसायने - इतर	812	0	1,068	1,880	Chemicals others
4	माती व मातीची भांडी	272	0	0	272	Earth and Earthenware
5	विद्युत उपकरणे	225	3	0	228	Electrical & Electronic goods
6	इतर खते	2,443	100	0	2,543	Fertilizers others
7	कृत्रिम धागे	2	0	0	2	Fiber-Synthetic
8	इतर अन्नधान्ये	420	0	0	420	Food grains others
9	इंधन- कोळसा आणि कोक	24,188	0	601	24,789	Fuel -Coal and Coke
10	कांच व काचेच्या वस्तू	15	0	0	15	Glass and Glass Products
11	विणलेल्या वस्तू, बारीक सारीक वस्त्रे	46	11	0	57	Hosiery, Haber Dashery, Millinery etc.
12	इतर उपकरणे	103	0	0	103	Instruments etc.
13	चामडी न चामड्याची उत्पादने	39	0	0	39	Leather & Leather Manufactures
14	इतर न उल्लेखिलेली यंत्रे एन.ओ.एस	1,040	13	4	1,057	Machinery N.O.S
15	धातू व धातूचे उत्पादन [#]	26,962	2,848	123	29,933	Metal & Metal Products [#]
16	मोटर वाहने [@]	144	0	0	144	Motor Vehicles [@]
17	तेल व चरबी एन.ओ.एस	1,801	0	0	1,801	Oil-Fats N.O.S
18	खनिजे व इतर खनिजे	0	1,951	0	1,951	Ores and other Ores
19	कागद व कागद उत्पादने	6	0	0	6	Paper and Paper Products
20	पीओएल [^]	1,90,668	12,940	995	2,04,603	POL [^]
21	प्लास्टिक व प्लास्टिक वस्तू निर्माण	59	0	0	59	Plastic and Plastic Products
22	कृत्रिम राळ	1	0	0	1	Synthetic Resins
23	रबर उत्पादने	7	0	0	7	Rubber Products
24	सुती, रेशमी, लोकर व कृत्रिम धाग्याचे कापड	29	0	0	29	Textiles-Cotton, Silk, Woolen and Synthetic
25	लाकडाची उत्पादने	9	0	1	10	Wooden Products
26	प्रसाधन साहित्य व अत्तरे	9	0	0	9	Toilet preparations & perfumes
27	संकीर्ण	343	50	66	459	Miscellaneous
	उप-बेरीज (अ)	2,50,287	18,780	2,858	2,71,925	Sub-Total 'A'

तक्ता क्रमांक / Table No. 21.2

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(2)
	(ब) निर्यात माल					(B) Export commodities
3	इतर बांधकाम सामान (रेती, सिमेंट, इतर यांचा समावेश)	25	1	0	26	Building Materials (including sand, cement , others)
4	इतर रसायने	10	0	0	10	Other Chemicals
6	विद्युत उपकरणे	168	0	11	179	Electrical & Electronic goods
7	केस व लोकर	1	0	0	1	Hair and Wool
8	इतर उपकरणे	18	0	0	18	Instruments etc.
9	इतर न उल्लेखिलेली यंत्रे एन.ओ.एस	1,992	13	11	2,016	Machinery N.O.S
10	धातू व धातूचे उत्पादन [†]	2,860	31	2	2,893	Metal & Metal Products [†]
11	मळी	357	0	0	357	Molasses
12	मोटर वाहने [§]	838	0	2	840	Motor Vehicles [§]
13	तेल बिया	22	0	0	22	Oil Seeds
14	प्लॅस्टिक व प्लॅस्टिक वस्तू निर्माण	4	0	0	4	Plastic and Plastic Products
16	पीओएल ^{^^}	12,493	38,057	42	50,592	POL ^{^^}
17	साखर	429	0	0	429	Sugar
18	संकीर्ण	14	0	3	17	Miscellaneous
	उप-बेरीज (ब)	19,231	38,102	71	57,404	Sub-Total 'B'
	एकूण आयात व निर्यात (अ+ब)	2,69,518	56,882	2,929	3,29,329	Total of import and export (A+B)

एन.ओ.एस - अन्यथा ज्यांचा सुस्पष्ट उल्लेख नाही.

N.O.S – Not otherwise Specified

टिप : १) † - धातू व धातूचे उत्पादन यामध्ये लोखंड व पोलाद वस्तू/उत्पादन, कच्चे लोखंड, मोड व टाकाऊ वस्तू, तार व केबल्स यांचा समावेश आहे

२) # - धातू व धातूचे उत्पादन यामध्ये लोखंड व स्टील वस्तू/उत्पादन, इन्गॉट्स व इतर, कच्चे लोखंड, मोड व टाकाऊ वस्तू, तार व केबल्स यांचा समावेश आहे

३) § - मोटर वाहने यामध्ये कार्स आणि एम. व्ही च्या सुट्या भागांचा समावेश आहे.

४) @ - मोटर वाहने यामध्ये कार्स, एम. व्ही चे सुटे भाग व इतर परिवहन वाहनांचा समावेश आहे.

५) ^^ - पीओएलमध्ये कच्चे तेल, डिझेल व हेव्हीएन्डस इंधन तेल, केरोसीन, सौय मद्य, टर्पेन्टाईन खनिज, वेपरायिझिंग तेल व वंगण तेल यांचा समावेश आहे

६) ^ - पीओएलमध्ये कच्चे तेल, डिझेल व हेव्हीएन्डस इंधन तेल, सौय मद्य, टर्पेन्टाईन खनिज, वेपरायिझिंग तेल व वंगण तेल यांचा समावेश आहे

Note : 1) † - Metal and Metal Products include : Iron & Steel Materials/Products, Pig Iron, Scrap & Dross, Wires & Cables and Others

2) # - Metal and Metal Products include : Iron & Steel Materials/Products, Ingots others, Pig Iron, Scrap & Dross, Wires & Cables and Others

3) § - Motor Vehicles include : Cars and M.V. Parts

4) @ - Motor Vehicles include : Cars and M.V. Parts and other Transport Vehicles

5) ^^ - POL includes Crude Oil, Diesels & Heavyends Fuel Oil, Kerosene, Light Distillates, Turpentine mineral, vaporizing Oil, Lubricating Oil

6) ^ - POL includes Crude Oil, Diesels & Heavyends Fuel Oil, Light Distillates, Turpentine mineral, vaporizing Oil, Lubricating Oil

आधार : प्रशासकीय अहवाल २०१८-१९, मुंबई पोर्ट ट्रस्ट, मुंबई

Source : Administration Report 2018-19, Mumbai Port Trust, Mumbai

२२. परिवहन

२२.१ या विभागात लोहमार्गाची लांबी, रस्त्यांची लांबी व वर्गीकरण, राज्यात वापरात असलेली वाहने आणि राज्य परिवहन मंडळाचे काम यासंबंधी आकडेवारी दिली आहे.

२२.२ जिल्हावार लोहमार्गाची लांबी संबंधित रेल्वे कार्यालयाने दिल्याप्रमाणे पूर्णतः तंतोतंत जुळणारी नाही. रस्त्यांच्या लांबीची आकडेवारी राज्याच्या सार्वजनिक बांधकाम विभाग, जिल्हा परिषदा व नगरपालिका यांच्या अधिपत्याखालील रस्त्यांसंबंधी आहे.

२२.३ मुंबई गोदीतील जहाजे, मुंबई बंदरातून व छोट्या बंदरातून येणारे व जाणारे प्रवासी व तेथे हाताळला जाणारा माल व विमानमार्गे होणारी प्रवासी व माल वाहतूक यासंबंधी माहिती या विभागात दिलेली आहे.

२२.४ गौण बंदरातील वाहतूक प्रामुख्याने किनारी भागांकरिता आहे. मुंबई बंदरातून होणारी परदेशी किनाऱ्यावरील वाहतूकीची आकडेवारी वेगवेगळी दाखविली आहे.

२२.५ मुंबई येथील जहाजे दुरुस्त करण्याच्या गोदीत असलेल्या जहाजांची संख्या व वजन ही माहिती वर्ष २०१७-१८ ची अद्ययावत आहे. मेरेवेदर सुकी गोदीकरिता बॅक-अप तयार करणे ओसीटी टर्मिनलने बंद केले आहे व ह्युजेस सुकी गोदी कोचीन शिपयार्ड लिमिटेडला हस्तांतरित केली असल्याने सदर माहिती वर्ष २०१८-१९ पासून उपलब्ध नाही. यास्तव प्रकाशनाच्या या अंकापासून सदर तक्ता वगळण्यात आला आहे. सदर तक्ता वर्ष २०१७-१८ च्या अंकात उपलब्ध आहे.

22. TRANSPORT

22.1 Information on railway length, length and classification of roads, vehicles in use in the State and operation of State Transport Corporation is given in this section.

22.2 Districtwise railway length is approximate as given by the respective railway authorities. Figures of road length relate to roads maintained by the State's Public Works Department, Zilla Parishads and by Municipal Authorities.

22.3 Data presented in this section are about 'vessels in Mumbai docks', passengers and cargo in Mumbai port and other minor ports and passengers and freight traffic by air.

22.4 The figures shown against minor ports are mostly those of coastal traffic. In the case of Mumbai Port, figures of overseas traffic and coastal traffic are shown separately.

22.5 Latest information regarding Number and tonnage of vessels docked in Merewether and Hughes dry docks in Mumbai is available for year 2017-18. As Merewether dry dock has been closed to create back-up yard for OCT Terminal and Hughes dry dock has been handed over to Cochin Shipyard Ltd. such information is not available from the year 2018-19. Hence, said table is deleted from this edition of this publication. This table is available in 2017-18 edition.

22. परिवहन / TRANSPORT

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 22.1

महाराष्ट्र राज्यातील जिल्ह्याद्वारे नोंद केलेली मोटार वाहने / Number of Motor vehicles Registered by District in the Maharashtra State
(2018-19)

अ.क्र. .Sr.No.	जिल्हे	प्रवासी वाहने / Passenger Vehicles						मालवाहतूक वाहने / Goods Vehicles						एकूण Grand Total (Col.9+12 to 16)	Districts		
		बसेस Buses	मोटारी आणि स्टेशन वॅगन्स Cars and Station Wagons	जीप Jeeps	टॅक्सी Taxis	तीन चाकी वाहने (रिक्षा) Three Wheelers (Rickshaw)	दुचाकी वाहने Two Wheelers	एकूण प्रवासी वाहने Total Passenger vehicles	चार चाकी Four Wheelers	तीन चाकी Three Wheelers	एकूण मालवाहू वाहने Total goods vehicles	ट्रॅक्टर्स Tractors	जोड वाहने Trailers			रुग्ण- वाहीका Ambu- lance	इतर Others
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(2)
1	मुंबई शहर	8,250	3,45,614	10,412	53,721	1	6,32,553	10,50,551	22,482	6,210	28,692	140	99	765	869	10,81,116	Mumbai City
2	मुंबई उपनगर	7,869	6,89,102	19,101	66,266	2,06,795	14,96,903	24,86,036	27,593	18,581	46,174	57	26	651	1,097	25,34,041	Mumbai Suburban
3	ठाणे	27,182	7,10,699	56,307	67,791	2,08,862	22,21,546	32,92,387	2,41,049	96,972	338,021	2,802	12,901	2,617	5,107	36,53,835	Thane
4	पालघर	2,536	77,045	1,002	6,072	24,389	3,64,790	4,75,834	26,460	2,453	28,913	402	84	302	654	5,06,189	Palghar
5	रायगड	5,272	1,53,300	13,341	19,246	40,972	5,33,571	7,65,702	90,465	7,320	97,785	1,888	2,415	678	5,321	8,73,789	Raigad
6	रत्नागिरी	1,009	37,641	12,281	719	13,876	2,52,174	3,17,700	20,754	7,794	28,548	759	608	382	7,183	3,55,180	Ratnagiri
7	सिंधुदुर्ग	2,224	17,840	4,605	516	11,222	1,74,125	2,10,532	12,019	1,791	13,810	610	469	134	163	2,25,718	Sindhudurg
8	नाशिक	4,907	2,12,897	28,859	7,759	34,526	15,84,112	18,73,060	70,272	18,218	88,490	1,08,860	49,556	789	6,859	21,27,614	Nashik
9	धुळे	1,352	30,814	6,505	3,388	13,180	3,50,067	4,05,306	22,081	8,706	30,787	20,507	14,566	145	647	4,71,958	Dhule
10	नंदुरबार	173	16,549	5,080	509	843	1,53,591	1,76,745	3,414	3,901	7,315	12,663	4,134	27	394	2,01,278	Nandurbar
11	जळगाव	1,238	46,355	12,035	3,720	31,224	7,49,629	8,44,201	19,206	16,461	35,667	37,203	22,832	256	1,879	9,42,038	Jalgaon
12	अहमदनगर	2,605	93,234	27,820	5,833	12,923	11,97,330	13,39,745	51,884	21,430	73,314	69,854	33,093	463	4,421	15,20,890	Ahmednagar
13	पुणे	32,863	9,55,622	72,691	67,220	89,228	45,40,155	57,57,779	1,93,322	68,633	2,61,955	67,770	34,281	3212	12,440	61,37,437	Pune
14	सातारा	2,235	80,969	23,422	6,421	11,282	7,58,062	8,82,391	36,428	8,482	44,910	37,455	26,156	396	2,155	9,93,463	Satara
15	सांगली	1,669	82,249	22,813	2,386	10,152	6,89,998	8,09,267	33,589	7,944	41,533	36,058	19,350	221	1,650	9,08,079	Sangli
16	सोलापूर	1,578	82,265	18,955	3,167	15,306	10,05,557	11,26,828	42,873	14,737	57,610	48,357	23,078	369	1,914	12,58,156	Solapur

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 22.1 contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(2)
17	कोल्हापूर	3,743	1,23,886	20,632	1,508	17,005	11,40,021	13,06,795	46,077	12,627	58,704	41,824	32,683	396	3,393	14,43,795	Kolhapur
18	औरंगाबाद	11,267	82,921	29,322	3,411	34,727	10,86,519	12,48,167	52,303	31,712	84,015	29,376	15,675	538	1,255	13,79,026	Aurangabad
19	जालना	599	13,972	7,201	776	7,011	2,93,731	3,23,290	9,411	6,917	16,328	17,959	7,662	125	879	3,66,243	Jalna
20	परभणी	305	15,388	10,624	611	10,936	2,45,650	2,83,514	9,410	8,759	18,169	11,092	4,081	153	528	3,17,537	Parbhani
21	हिंगोली	402	7,386	4,453	1,295	3,880	1,27,758	1,45,174	5,842	1,134	6,976	9,425	3,900	61	87	1,65,623	Hingoli
22	बीड	1,005	17,564	21,225	759	12,027	3,23,639	3,76,219	18,249	13,222	31,471	18,204	9,070	49	484	4,35,497	Beed
23	नांदेड	1,464	27,976	9,211	2,167	27,627	4,57,001	5,25,446	27,436	11,166	38,602	11,045	5,462	212	506	5,81,273	Nanded
24	उस्मानाबाद	605	14,597	6,149	1,577	5,383	1,94,160	2,22,471	13,743	3,553	17,296	16,928	5,363	67	662	2,62,787	Osmanabad
25	लातूर	1,181	35,382	16,066	1,672	14,075	3,64,305	4,32,681	22,210	8,306	30,516	16,001	7,033	115	724	4,87,070	Latur
26	बुलढाणा	1,051	16,648	7,167	1,841	14,809	3,47,969	3,89,485	11,541	5,769	17,310	23,597	12,042	185	440	4,43,059	Buldhana
27	अकोला	1,077	27,283	4,418	2,113	16,114	3,57,304	4,08,309	13,587	3,391	16,978	13,586	7,931	184	558	4,47,546	Akola
28	वाशिम	209	7,948	4,346	538	7,913	1,78,726	1,99,680	5,560	1,574	7,134	13,004	7,000	71	196	2,27,085	Washim
29	अमरावती	1,800	51,643	5,523	1,782	19,010	6,18,995	6,98,753	18,952	5,119	24,071	17,527	9,340	329	847	7,50,867	Amravati
30	यवतमाळ	1,502	21,846	8,095	1,592	13,812	3,86,253	4,33,100	13,982	4,255	18,237	12,491	6,779	146	264	4,71,017	Yavatmal
31	वर्धा	906	15,088	3,907	390	5,279	2,39,774	2,65,344	6,932	3,837	10,769	8,896	3,314	96	1,176	2,89,595	Wardha
32	नागपूर	12,080	1,90,002	56,100	10,555	28,380	18,57,784	21,54,901	75,566	15,371	90,937	19,994	9,371	1,076	3,319	22,79,598	Nagpur
33	भंडारा	649	13,997	3,171	274	1,322	2,15,945	2,35,358	4,881	630	5,511	12,090	6,547	107	244	2,59,857	Bhandara
34	गोंदिया	610	11,427	4,504	385	1,246	2,37,923	2,56,095	5,686	503	6,189	9,551	5,584	110	328	2,77,857	Gondia
35	चंद्रपूर	1,293	33,131	7,912	1,320	8,314	4,60,830	5,12,800	22,096	2,659	24,755	14,744	7,431	396	1,208	5,61,334	Chandrapur
36	गडचिरोली	204	5,696	3,486	459	634	1,28,337	1,38,816	3,051	158	3,209	8,327	4,012	170	186	1,54,720	Gadchiroli
	महाराष्ट्र राज्य	1,44,914	43,65,976	5,68,741	3,49,759	9,74,285	2,59,66,787	3,23,70,462	13,00,406	4,50,295	17,50,701	7,71,046	4,13,928	15,993	70,037	3,53,92,167	Maharashtra State

आधार : परिवहन आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, मुंबई / Source : Transport Commissioner, Govt. of Maharashtra, Mumbai

22. परिवहन / TRANSPORT

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 22.2

निरनिराळ्या विभागांच्या देखभालीखालील रस्ते / Roads maintained by various authorities in the state
(2018-19)

(कि.मी. मध्ये./ In Km.)

वर्ष Year	सार्वजनिक बांधकाम		नगर परिषदा व		एकूण Total
	विभाग Public Works Department	जिल्हा परिषद Zilla Parishad	महानगरपालिका Municipal Councils and Municipal Corporations	वन विभाग Forest Department	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
1980-81	30,841	1,08,454	10,504	13,609	1,63,408
1985-86	43,906	1,12,675	13,101	16,025	1,85,707
1990-91	50,433	1,31,256	N.A.	11,220	1,92,909
1995-96	55,944	1,29,339	N.A.	N.A.	1,85,283
1997-98	65,071	1,25,982	N.A.	10,240	2,01,293
1998-99	66,889	1,40,002	N.A.	10,376	2,17,267
1999-00	64,895	1,49,056	N.A.	10,377	2,24,328
2000-01	65,511	1,51,435	N.A.	10,344	2,27,290
2001-02	66,173	1,56,427	N.A.	N.A.	2,22,600
2002-03	67,162	1,57,778	N.A.	N.A.	2,24,940
2007-08	70,292	1,65,303	N.A.	N.A.	2,35,595
2008-09	70,539	1,67,129	N.A.	N.A.	2,37,668
2009-10	70,907	1,69,133	N.A.	N.A.	2,40,040
2010-11	70,908	1,70,804	N.A.	N.A.	2,41,712
2011-12	71,332	1,71,587	N.A.	N.A.	2,42,919
2012-13	71,908	1,71,264	N.A.	N.A.	2,43,172
2013-14	92,978	1,70,730	N.A.	N.A.	2,63,708
2014-15	99,451	1,99,995	N.A.	2,916 ^S	2,99,446
2015-16	95,120	2,09,999	N.A.	2,916 ^S	3,05,119
2016-17	94,055	2,10,281	N.A.	2,839 ^S	3,04,336 [#]
2017-18	97,647	2,06,196	N.A.	13,575	3,03,843
2018-19	96,210	2,07,271	N.A.	13,860	3,08,598

N.A. उपलब्ध नाही / Not Available \$ आकडे नागपूर विभागासाठी आहेत/ Figures are for Nagpur Division only

सन २०१६-१७ मध्ये काही रस्ते राष्ट्रीय महामार्गामध्ये घोषित झाल्याने सन २०१६-१७ मधील रस्त्यांची लांबी पूर्वीच्या वर्षांपेक्षा कमी आहे

For the year 2016-17, few of the roads have been declared in National Highways due to which the road length for the year 2016-17 is less as compared to previous years

आधार : (1) सार्वजनिक बांधकाम विभाग, मंत्रालय, मुंबई

(2) प्रधान मुख्य वनसंरक्षक, महाराष्ट्र शासन, नागपूर

Source: (1) Public works Department, Mantralaya, Mumbai

(2) Principal Chief Conservator of Forest, Government of Maharashtra, Nagpur

22. परिवहन / TRANSPORT

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 22.3

वाहनांच्या प्रकारानुसार अपघातांची संख्या / Number of Accident by Type of vehicles involved
(2018-19)

अ.क्र. Sr.No.	जिल्हयाचे / शहराचे नाव	बसेस Buses	मालवाहू वाहने Goods vehicles	टॅक्सी Taxi Cabs	मोटारी Motor Cars	मोटार सायकल Motor Cycles	ऑटोरिक्षा Auto Rickshaws	जीप्स Jeeps	इतर Others	वर्गीकरण न झालेली Unclassified	एकूण Total	एकूण व्यक्ती No. of persons		District / City
												मृत Killed	दुखापत Injured	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(2)
1	मुंबई शहर	123	281	99	925	1015	351	10	154	181	3,139	475	3,292	Mumbai City
2	नवी मुंबई	36	92	7	179	170	61	10	101	78	734	277	651	Navi Mumbai
3	ठाणे शहर	82	150	3	273	698	199	7	71	99	1,582	249	998	Thane City
4	ठाणे ग्रामीण	38	150	2	180	348	38	16	48	78	898	301	642	Thane Rural
5	पालघर	39	181	2	222	471	56	35	72	145	1,223	505	906	Palghar
6	रायगड	170	189	2	436	450	34	42	177	282	1,782	302	1,149	Raigad
7	रत्नागिरी	81	102	1	159	250	25	23	55	19	715	163	1,059	Ratnagiri
8	सिंधुदुर्ग	59	82	0	79	161	8	3	9	16	417	89	305	Sindhudurg
9	नाशिक शहर	29	88	1	202	460	43	33	8	53	917	217	557	Nashik City
10	नाशिक ग्रामीण	61	149	40	227	278	94	84	475	252	1,660	824	1,305	Nashik Rural
11	धुळे	74	351	3	129	223	26	57	6	92	961	314	1,099	Dhule
12	नंदुरबार	36	67	0	47	184	64	38	8	55	499	177	618	Nandurbar
13	जळगाव	41	151	5	84	330	45	19	85	92	852	422	838	Jalgaon
14	अहमदनगर	69	270	0	211	448	69	75	122	340	1,604	855	957	Ahmednager
15	पुणे शहर	94	233	0	344	348	51	1	8	115	1,194	352	891	Pune City
16	पुणे ग्रामीण	130	434	18	111	972	20	77	201	254	2,217	1,009	1,495	Pune Rural
17	पिंपरी चिंचवड	8	17	0	86	145	11	2	14	11	294	89	181	Pimpri Chinchwad
18	सातारा	29	61	0	35	262	12	61	6	20	486	216	482	Satara
19	सांगली	70	94	2	208	698	40	65	41	149	1,367	359	781	Sangli
20	सोलापूर शहर	15	58	0	43	168	34	6	19	45	388	92	166	Solapur City
21	सोलापूर ग्रामीण	76	173	2	155	421	19	67	68	185	1,166	562	926	Solapur Rural

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 22.3 contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(2)
22	कोल्हापूर	67	120	0	155	415	26	18	38	87	926	404	917	Kolhapur
23	औरंगाबाद शहर	39	109	0	94	126	37	36	10	64	515	161	493	Aurangabad City
24	औरंगाबाद ग्रामीण	68	154	0	146	524	29	92	0	74	1,087	383	514	Aurangabad Rural
25	जालना	12	51	0	19	135	8	10	98	67	400	205	322	Jalna
26	परभणी	14	39	0	40	87	28	52	40	20	320	123	242	Parbhani
27	हिंगोली	22	82	0	51	210	39	46	8	40	498	131	444	Hingoli
28	बीड	39	133	0	89	153	30	66	23	108	641	338	383	Beed
29	नांदेड	45	112	2	95	218	84	47	50	58	711	270	567	Nanded
30	उस्मानाबाद	25	48	0	70	342	48	42	42	79	696	317	718	Osmanabad
31	लातूर	34	79	6	78	222	42	40	3	89	593	246	394	Latur
32	बुलढाणा	45	100	4	26	232	25	45	69	106	652	304	628	Buldhana
33	अकोला	45	141	4	75	283	57	19	34	71	729	161	491	Akola
34	वाशिम	30	67	0	43	211	51	9	10	55	476	142	215	Washim
35	अमरावती शहर	24	75	12	123	288	36	10	3	52	623	90	376	Amravati iCity
36	अमरावती ग्रामीण	60	70	6	54	223	31	23	17	89	573	213	439	Amravati Rural
37	यवतमाळ	37	126	0	99	683	230	132	27	75	1,409	350	550	Yavatmal
38	वर्धा	29	96	1	80	157	29	26	75	34	527	213	526	Wardha
39	नागपूर शहर	54	188	0	330	312	45	19	69	100	1,117	237	1,187	Nagpur City
40	नागपूर ग्रामीण	58	216	2	108	318	25	55	61	153	996	346	981	Nagpur Rural
41	भंडारा	23	96	1	51	207	6	23	64	43	514	151	488	Bhandara
42	गोदिया	8	32	1	29	117	0	12	28	27	254	174	320	Godiya
43	चंद्रपूर	8	44	1	26	82	6	9	12	25	213	297	554	Chandrapur
44	गडचिरोली	13	38	1	16	159	7	25	77	33	369	156	318	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		2,159	5,589	228	6,232	14,204	2,219	1,587	2,606	4,110	38,934	13,261	31,365	Maharashtra State

आधार :- अप्पर पोलीस महासंचालक (वाहतूक) यांचे कार्यालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source:- Office of the Director-General of Police, Government of Maharashtra, Mumbai.

22. परिवहन / TRANSPORT
तक्ता क्रमांक / TABLE No. 22.4
राज्य मार्गाची वाणिज्यिक विभागाची एकूण प्रगती / Progress of State Roadway's Commercial Wing
(2018-19)

अ.क्र. Sr.No.	बाब	परिमाण	1970-71	1980-81	1990-91	2000-01	2010-11	2011-12	2012-13	2017-18	2018-19	Unit	Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(3)	(2)
1	एकूण चालनीय वाहने	संख्या	6,086	10,675	14,663	17,248	17,215	17,039	17,799	18,988	18,554	No.	Total Operational fleet
2	एकूण स्थूल किलोमीटर्स	₹ कोटीत	39.69	74.27	124.76	181.16	191.42	200.14	200.14	205.08	205.44	₹ Crores	Total Gross Kilometers
3	एकूण सार्थ किलोमीटर्स	₹ कोटीत	39.33	73.51	122.99	179.44	189.73	198.73	198.38	203.38	203.78	₹ Crores	Total Effective Kilometers
4	एकूण प्रवासी	₹ कोटीत	55.38	191.01	232.02	237.64	253.68	260.04	261.37	244.46	240.78	₹ Crores	Total Passenger carried
5	प्रति लि. डिझेलमागे कि. मी. चे प्रमाण (एकूण)	प्रति लीटर	4.04	4.16	4.41	4.66	4.92	4.91	4.86	4.72	4.57	Per Litre	Kilometers per litre of high speed diesel (Total)
6	बिघाडाचे प्रमाण	प्रत्येकी १०,००० कि.मी. मागे	0.85	0.76	0.49	0.33	0.28	0.26	0.24	0.31	0.34	Per 10,000 kms	Rate of Breakdowns
7	अपघाताचे प्रमाण	प्रत्येकी लाख कि.मी. मागे	0.61	0.38	0.27	0.23	0.18	0.17	0.15	0.14	0.16	Per lakh kms	Rate of Accidents
8	एकूण कर्मचारी	संख्या	42,804	75,418	1,10,035	1,12,116	1,04,214	104,596	1,00,169	1,01,196	1,01,879	No.	Total Staff
9	दैनिक क्रमित सरासरी (सार्थ)	लाख कि.मी.	10.78	20.14	33.70	49.16	51.98	54.30	54.35	55.72	55.83	lakh km.	Daily average operated km.(Effective)
10	दैनिक क्रमित सरासरी (स्थूल)	लाख कि.मी.	10.78	20.35	34.18	49.63	52.44	54.68	54.83	56.19	56.28	lakh km.	Daily average operated km.(Gross)
11	दैनिक प्रवासी	लाख	15.17	32.61	63.57	65.11	69.50	71.05	71.61	66.98	65.97	Lakhs	Daily passengers carried
12	एकूण जमा	₹ कोटीत	55.22	209.99	927.11	2,531.86	4,979.67	5,600.27	6,095.79	7,168.01	8,120.23	₹ Crores	Total Receipts
13	एकूण खर्च	₹ कोटीत	56.47	244.06	921.52	2,631.99	4,938.67	5,541.09	6,483.96	8,196.27	9,068.68	₹ Crores	Total Expenditure
14	एकूण नफा	₹ कोटीत	(-) 1.25	(-)34.07	5.58	(-) 105.45	29.29	63.97	428.83	(-) 1,587.67	(-) 948.45	₹ Crores	Total profit
15	एकूण जमा	₹ प्रति कि.मी.	1.40	2.86	7.54	14.11	26.25	28.18	30.73	35.24	39.85	₹ per km.	Overall receipts
16	एकूण खर्च	₹ प्रति कि.मी.	1.44	3.32	7.49	14.67	26.03	27.88	32.68	40.30	44.5	₹ per km.	Total expenditure
17	एकूण नफा	₹ प्रति कि.मी.	(-) 0.03	(-) 0.46	0.05	(-) 0.59	0.15	0.32	2.16	(-) 7.76	(-) 4.65	₹ per km.	Total profit

आधार :महाराष्ट्र राज्य परिवहन महामंडळ, मुंबई. / Maharashtra State Road Transport Corporation, Mumbai.

22. परिवहन / TRANSPORT

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 22.5

प्रकारानुसार जिल्हानिहाय रस्ते लांबीचे वर्गीकरण / Road Length classified by Category by District
(2018-19)

(कि.मी. मध्ये./ In Km.)

अ.क्र. Sr.No	जिल्हे	सार्वजनिक बांधकाम विभागाचे पक्के रस्ते P.W.D. Pucca Roads					प्रत्येक १०० चौ.कि.मी. मागे रस्त्यांची लांबी Road Length per 100 sq. kms.	प्रत्येक लाख लोकांमागे रस्त्यांची लांबी Road Length per 1,00,000 persons	रस्त्याने जोडलेली खेडी Villages linked with roads		Districts
		सिमेंटचे व डांबरी रस्ते Cement Concrete Black Top	खडीचे रस्ते Water Bound Macadam	अपृष्ठाकीत रस्ते Unsurfaced roads	एकूण पृष्ठाकीत रस्ते Total Surfaced Roads (3+4)	एकूण रस्ते Total Roads (3+4+5)			संख्या No.	टक्केवारी Percentage	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(2)
1	मुंबई शहर										Mumbai City
2	मुंबई उपनगर	49	..	..	49	49	8.00	0.34	0	0.00	Mumbai Suburban
3	ठाणे										Thane
4	पालघर	6,595	2,281	1,370	8,876	10,246	208.51	246.26	1,772	99.77	Palghar
5	रायगड	4,063	931	259	4,994	5,253	73.45	183.61	1,859	99.89	Raigad
6	रत्नागिरी	7,923	1,472	501	9,395	9,896	119.97	574.32	1,526	99.67	Ratnagiri
7	सिंधुदुर्ग	5,050	667	2,265	5,717	7,982	152.94	883.45	737	99.59	Sindhudurg
8	नाशिक	5,072	10,397	2,987	15,469	18,456	118.84	276.88	1,923	100.00	Nashik
9	धुळे	769	4,338	1,045	5,106	6,151	85.49	278.31	680	100.00	Dhule
10	नंदुरबार	861	4,426	1,314	5,288	6,601	110.85	375.25	893	95.51	Nandurbar
11	जळगाव	2,854	6,313	3,149	9,167	12,316	104.68	269.26	1,484	99.80	Jalgaon
12	अहमदनगर	4,605	9,666	5,794	14,271	20,064	117.69	412.59	843	100.00	Ahmednagar
13	पुणे	2,690	10,461	5,494	13,151	18,646	119.20	178.35	1,844	99.62	Pune
14	सातारा	2,123	8,165	2,151	10,288	12,439	118.70	387.26	1,697	98.72	Satara
15	सांगली	1,164	6,977	4,207	8,141	12,349	144.06	406.86	725	100.00	Sangli
16	सोलापूर	4,914	8,482	3,361	13,396	16,757	112.50	358.69	1,141	99.83	Solapur
17	कोल्हापूर	910	5,915	1,786	6,825	8,611	112.05	205.46	1,192	99.83	Kolhapur
18	औरंगाबाद	6,789	1,366	1,971	8,155	10,126	100.09	250.39	1,307	100.00	Aurangabad
19	जालना	3,957	1,707	1,732	5,664	7,396	95.83	352.95	967	100.00	Jalna
20	परभणी	2,814	1,677	935	4,491	5,426	83.26	273.46	838	100.00	Parbhani
21	हिंगोली	3,111	724	26	3,835	3,861	85.34	307.69	676	100.00	Hingoli
22	बीड	7,237	2,530	2,560	9,767	12,327	115.28	445.56	1,360	100.00	Beed
23	नांदेड	7,490	2,389	1,531	9,879	11,410	108.38	315.16	1,559	100.00	Nanded
24	उस्मानाबाद	4,784	1,496	1,211	6,280	7,491	98.97	423.36	737	100.00	Osmanabad
25	लातूर	6,229	450	993	6,679	7,672	107.20	290.68	926	100.00	Latur
26	बुलढाणा	4,491	647	305	5,138	5,443	56.34	196.43	1,285	98.85	Buldhana
27	अकोला	2,863	340	43	3,203	3,246	59.78	164.34	864	100.00	Akola
28	वाशिम	2,698	272	0	2,970	2,970	57.63	232.23	697	99.86	Washim
29	अमरावती	6,392	1,094	473	7,486	7,959	65.18	253.91	1,637	100.00	Amravati
30	यवतमाळ	7,043	1,088	216	8,131	8,347	61.45	280.89	1,601	95.24	Yavatmal
31	वर्धा	3,729	448	1,139	4,177	5,316	84.27	377.71	1,389	100.00	Wardha
32	नागपूर	7,679	1,470	5,223	9,149	14,372	145.29	276.84	1,617	100.00	Nagpur
33	भंडारा	3,376	1,284	1,514	4,660	6,175	158.53	480.83	780	100.00	Bhandara
34	गोंदिया	4,168	1,324	1,911	5,492	7,403	136.45	524.30	883	100.00	Gondiya
35	चंद्रपूर	5,594	1,701	2,271	7,294	9,565	83.59	400.10	1,807	100.00	Chandrapur
36	गडचिरोली	3,787	1,966	525	5,753	6,278	43.56	551.00	1,448	95.58	Gadchiroli
	महाराष्ट्र राज्य	1,43,874	1,04,463	60,261	2,48,337	3,08,598	100.26	251.00	40,694	99.38	Maharashtra State

आधार : सार्वजनिक बांधकाम विभाग, महाराष्ट्र शासन, मुंबई / Source: Public Works Department, Govt. of Maharashtra, Mumbai.

22. परिवहन / TRANSPORT
तक्ता क्रमांक / TABLE No. 22.6

३१ मार्च २०१९ रोजीची राज्यातील लोहमार्गाची लांबी / Railways Route Length in the State as on 31st March 2019
(2018-19)

(कि.मी. / km.)

अ.क्र. Sr.No.	जिल्हे / वर्ष Year	ब्रॉडगेज Broad gauge	मिटरगेज Meter gauge	नॅरोगेज Narrow gauge	एकूण Total	Districts (2)
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	
1	1960-61	2,767.00	1,197.00	1,093.00	5,057.00	
2	1970-71	2,752.00	1,308.00	1,102.00	5,162.00	
3	1980-81	3,131.00	994.00	1,100.00	5,225.00	
4	1990-91	3,345.00	1,024.00	1,053.00	5,422.00	
5	2000-01	5,123.00	500.00	573.00	6,196.00	
6	2010-11	4,336.38	105.75	596.29	5,038.42	
7	2011-12	5,510.22	105.75	458.81	6,074.78	
8	2013-14	5,527.21	76.65	459.14	6,063.00	
9	2015-16	5,180.63	105.75	459.10	5,745.48	
10	2016-17	5,572.96	76.65	459.10	6,108.66	
11	2017-18	5,410.67	0.00	408.30	5,819.00	
1	मुंबई शहर	29.63	0.00	0.00	29.63	Mumbai City
2	मुंबई उपनगर	158.78	0.00	0.00	158.78	Mumbai Suburban
3	ठाणे	208.19	0.00	0.00	208.19	Thane
4	पालघर	78.99	0.00	0.00	78.99	Palghar
5	रायगड	330.60	0.00	20.29	350.89	Raigad
6	रत्नागिरी	195.10	0.00	0.00	195.10	Ratnagiri
7	सिंधुदुर्ग	107.00	0.00	0.00	107.00	Sindhudurg
8	नाशिक	266.12	0.00	0.00	266.12	Nashik
9	धुळे	31.05	0.00	0.00	31.05	Dhule
10	नंदुरबार	0.00	0.00	0.00	0.00	Nandurbar
11	जळगाव	253.58	0.00	55.57	309.15	Jalgaon
12	अहमदनगर	242.91	0.00	0.00	242.91	Ahmednagar
13	पुणे	322.52	0.00	0.00	322.52	Pune
14	सातारा	150.65	0.00	0.00	150.65	Satara
15	सांगली	146.33	0.00	0.00	146.33	Sangli
16	सोलापूर	391.02	0.00	0.00	391.02	Solapur
17	कोल्हापूर	47.10	0.00	0.00	47.10	Kolhapur
18	औरंगाबाद	107.25	0.00	0.00	107.25	Aurangabad
19	जालना	88.25	0.00	0.00	88.25	Jalna
20	परभणी	262.43	0.00	0.00	262.43	Parbhani
21	हिंगोली	0.00	0.00	0.00	0.00	Hingoli
22	बीड	40.12	0.00	0.00	40.12	Beed
23	नांदेड	225.61	0.00	0.00	225.61	Nanded
24	उस्मानाबाद	53.60	0.00	0.00	53.60	Osmanabad
25	लातूर	139.30	0.00	0.00	139.30	Latur
26	बुलढाणा	78.73	0.00	0.00	78.73	Buldhana
27	अकोला	190.85	0.00	30.00	220.85	Akola
28	वाशिम	0.00	0.00	30.00	30.00	Washim
29	अमरावती	207.97	0.00	61.96	269.93	Amravati
30	यवतमाळ	81.94	0.00	66.37	148.31	Yavatmal
31	वर्धा	118.30	0.00	34.42	152.72	Wardha
32	नागपूर	325.84	0.00	82.90	408.74	Nagpur
33	भंडारा	65.11	0.00	9.70	74.81	Bhandara
34	गोंदिया	205.64	0.00	0.00	205.64	Gondiya
35	चंद्रपूर	324.11	0.00	17.09	341.20	Chandrapur
36	गडचिरोली	18.50	0.00	0.00	18.50	Gadchiroli
	महाराष्ट्र राज्य	5,493.12	0.00	408.30	5,901.42	Maharashtra State

आधार : संबंधित रेल्वेची विभागीय कार्यालये / Source : Divisional offices of the concerned Railway.

22. परिवहन / TRANSPORT
तक्ता क्रमांक / TABLE No. 22.7
वर्गवारीनुसार रस्त्यांची लांबी / Road Length according to different classes
(2018-19)

(किलोमीटरमध्ये / In Kilometre)

अ.क्र. Sr.No.	जिल्हे	वर्गीकृत रस्ते / Classification of roads						एकूण Total	Districts
		राष्ट्रीय महामार्ग National Highways	प्रमुख राज्य महामार्ग Major State Highways	राज्य महामार्ग State Highways	प्रमुख जिल्हा रस्ते Major District Roads	इतर जिल्हा रस्ते Other District Roads	ग्रामीण रस्ते Village roads		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(2)
1	मुंबई शहर	0	0	49	0	0	0	49	Mumbai City
2	मुंबई उपनगर								Mumbai Suburban
3	ठाणे	86	38	256	347	585	2,035	3,347	Thane
4	पालघर	5	101	673	668	1,152	4,299	6,898	Palghar
5	रायगड	186	279	825	786	754	2,423	5,253	Raigad
6	रत्नागिरी	314	249	774	1,824	1,181	5,554	9,896	Ratnagiri
7	सिंधुदुर्ग	104	150	703	1,132	695	5,198	7,982	Sindhudurg
8	नाशिक	241	199	1,368	3,686	2,359	10,603	18,456	Nashik
9	धुळे	32	72	719	655	1,340	3,332	6,151	Dhule
10	नंदुरबार	77	120	518	977	876	4,033	6,601	Nandurbar
11	जळगाव	99	13	1,397	3,322	1,428	6,056	12,316	Jalgaon
12	अहमदनगर	165	209	1,489	4,283	3,948	9,970	20,064	Ahmednagar
13	पुणे	157	161	1,758	4,154	2,339	10,078	18,646	Pune
14	सातारा	107	36	1,023	2,819	1,683	6,771	12,439	Satara
15	सांगली	198	40	1,246	2,729	2,040	6,095	12,349	Sangli
16	सोलापूर	449	61	1,296	4,169	1,246	9,537	16,757	Solapur
17	कोल्हापूर	64	35	1,072	1,786	1,752	3,902	8,611	Kolhapur
18	औरंगाबाद	562	8	1,048	2,064	1,594	4,850	10,126	Aurangabad
19	जालना	444	45	728	1,055	1,903	3,221	7,396	Jalna
20	परभणी	402	13	428	1,016	740	2,827	5,426	Parbhani
21	हिंगोली	238	11	353	714	631	1,914	3,861	Hingoli
22	बीड	791	94	847	2,016	1,833	6,746	12,327	Beed
23	नांदेड	870	225	702	2,645	1,811	5,157	11,410	Nanded
24	उस्मानाबाद	415	0	888	1,311	1,630	3,247	7,491	Osmanabad
25	लातूर	447	0	829	1,275	1,626	3,495	7,672	Latur
26	बुलढाणा	429	80	710	1,510	1,327	1,387	5,443	Buldhana
27	अकोला	213	0	509	579	890	1,055	3,246	Akola
28	वाशिम	182	112	195	930	581	970	2,970	Washim
29	अमरावती	243	195	1,353	1,813	697	3,658	7,959	Amravati
30	यवतमाळ	92	138	1,072	1,458	2,275	3,312	8,347	Yavatmal
31	वर्धा	419	12	622	813	1,140	2,310	5,316	Wardha
32	नागपूर	773	82	725	2,974	1,831	7,987	14,372	Nagpur
33	भंडारा	236	4	473	680	1,465	3,317	6,175	Bhandara
34	गोंदिया	243	53	315	1,018	1,346	4,427	7,403	Gondiya
35	चंद्रपूर	436	127	558	2,253	1,434	4,758	9,565	Chandrapur
36	गडचिरोली	581	6	947	1,070	1,072	2,603	6,278	Gadchiroli
	महाराष्ट्र राज्य	10,300	2,967	28,466	60,531	49,206	1,57,128	3,08,598	Maharashtra State

आधार : सार्वजनिक बांधकाम विभाग, महाराष्ट्र शासन, मुंबई. / Source : Public Works Department, Govt. of Maharashtra, Mumbai

22. परिवहन / TRANSPORT
तक्ता क्रमांक / TABLE No. 22.8
महाराष्ट्र राज्य मार्ग परिवहन महामंडळाची माहिती / Operations of Maharashtra State Road Transport Corporations
(2018-19)

अ.क्र. Sr.No. (1)	बाब (2)	विभाग / Region							एकूण Total (9)	Item (2)
		मुंबई Mumbai (3)	नाशिक Nashik (4)	पुणे Pune (5)	औरंगाबाद Aurangabad (6)	अमरावती Amravati (7)	नागपूर Nagpur (8)			
1	वर्ष अखेरीस असलेले मार्ग (संख्या)	3,970	3,932	4,673	2,794	2,005	1,798	19,172	No. of routes as at the end of the year	
2	मार्गांची एकूण लांबी (कि.मी.)	2,71,207	2,39,398	2,96,894	2,65,336	1,48,737	1,40,146	13,61,718	Route Distance (Km.)	
3	मार्गांची सरासरी लांबी (कि.मी.)	68.31	60.88	63.53	94.97	74.18	77.95	71.03	Average route distance (Km.)	
4	सरासरी दैनिक प्रभावी अंतर (लाख कि.मी.)	8.94	10.78	13.56	11.00	5.90	5.64	55.83	Average per day effective Kilometers operated (in lakh)	
5	वर्षभरात महामंडळाजवळ असलेल्या वाहनांची सरासरी संख्या	3,387	3,622	4,396	3,474	1,900	1,838	18,796	Average No. of buses held during the year	
6	रस्त्यावरील वाहनांची दैनिक सरासरी संख्या	2,891	3,151	3,977	3,073	1,662	1,660	16,414	Average No. of buses on road per day	
7	वाहनांचा सरासरी वापर (कि.मी.)	309.30	342.11	341.09	358.03	355.14	339.70	340.14	Average vehicles utilization (Km.)	
8	भार गुणकाची टक्केवारी (लोड फॅक्टर)	66.31	71.69	68.30	70.40	70.40	67.34	69.14	Percentage load factor	
9	प्रवाशांची दैनिक सरासरी (लाखात)	11.31	13.63	16.21	11.21	6.91	6.69	65.97	No. of passengers travelled per day (in lakh)	
10	दर प्रवाशामागे प्रवास केलेले सरासरी अंतर (कि.मी.)	22.66	24.68	24.62	29.80	26.26	24.79	25.36	Average distance travelled per passenger (Km.)	
11	वाहतुकीपासूनचे वार्षिक उत्पन्न (कोटी ₹)	1,261.78	1,546.13	1,917.85	1,559.18	831.22	754.40	7,870.56	Total traffic receipts during the year (in crore ₹)	
12	दर प्रवाशामागे मिळालेले सरासरी उत्पन्न (₹)	30.56	31.07	32.42	38.11	32.95	30.90	32.69	Average earnings per passenger (in ₹)	
13	चालू स्थितीतील गाड्यांची सरासरी (वाहन ताफ्याची टक्केवारी)	85.35	86.99	90.47	88.46	87.48	90.29	87.33	Average operating fleet (% Fleet Utilization)	

आधार : महाराष्ट्र राज्य मार्ग परिवहन महामंडळ, मुंबई / Source : Maharashtra State Road Transport Corporation, Mumbai

22. परिवहन / TRANSPORT

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 22.9

मुंबई गोदीत असलेल्या किंवा बंदरात नांगरलेल्या वाफेवरच्या आणि सुसज्ज (शासकीय किंवा व्यापारी)
जहाजांची संख्या व त्यांचे वजन

Number and Tonnage of Steam and square rigged vessels (Government and Merchant) which entered the
Mumbai docks or were berthed at the harbour walls and paid dues

वर्ष Year	गोदीत असलेली जहाजे Vessels which entered the docks		बंदराजवळ नांगरलेली जहाजे Vessels berthed at the harbour walls		एकूण Total	
	संख्या Number	नोंदणीप्रमाणे निव्वळ वजन (टनात) Net registered tonnage	संख्या Number	नोंदणीप्रमाणे निव्वळ वजन (टनात) Net registered tonnage		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
1960-61	2,094	64,74,559	431	17,36,733	2,525	82,11,292
1970-71	1,643	54,23,274	238	10,36,120	1,881	64,59,394
1980-81	1,756	59,83,731	198	8,38,810	1,954	68,22,541
1990-91	1,530	55,39,858	129	7,62,553	1,659	63,02,411
2000-01	1,057	1,19,73,183	144	16,00,743	1,201	1,35,73,926
2011-12	657	65,39,920	922	1,32,57,565	1,579	1,97,97,485
2012-13	590 [@]	62,16,166	899 [#]	1,36,91,734	1,489	1,99,07,900
2013-14	468 [@]	51,88,022	856 [#]	1,34,54,882	1,324	1,86,42,904
2014-15	662 [@]	74,24,473	847 [#]	1,30,97,315	1,509	2,05,21,788
2015-16	664 [@]	72,15,276	888 [#]	1,33,28,644	1,552	2,05,43,920
2016-17	744 [@]	48,67,331	923 [#]	1,42,58,049	1,667	1,91,25,380
2017-18	678 [@]	46,73,059	940 [#]	1,49,58,379	1,618	1,96,31,438
2018-19	653 [@]	64,61,080	881 [#]	1,48,32,513	1,534	2,12,93,593

टिप :- @ इंदिरा गोदीजवळ नांगरलेली जहाजे # जवाहर द्विप व पीर पाउ जवळ नांगरलेली जहाजे

Note :- @ Vessels which berthed at Indira Dock # Vessels which berthed at Jawahar Dweep and Pir Pau.

आधार : मुंबई पोर्ट ट्रस्ट, मुंबई / Source : Mumbai Port Trust, Mumbai.

22. परिवहन / TRANSPORT
तक्ता क्रमांक / TABLE NO. 22.10
महाराष्ट्र राज्यातील गौण बंदरातून होणारी प्रवाशांची वाहतूक
Passengers traffic at the minor ports of the Maharashtra State
(2018-19)

अ.क्र. Sr.No.	बंदराचे नाव	यांत्रिक जहाजाने By mechanized vessels	बिगर यांत्रिक जहाजाने By non-mechanized vessels	बोटीने By Steamer	एकूण Total	Name of the Port
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(2)
1	मनोरी मार्वे	13,04,013	0	0	13,04,013	Manori Marve
2	वसोवा	70,85,430	0	0	70,85,430	Versova
3	उल्हे- बेलापूर	0	0	0	0	Ulwa-Belapur
4	न्यू फेरी	7,11,810	0	0	7,11,810	New Ferry
5	नवापूर	76,190	0	0	76,190	Navapur
6	सातपटी	63,633	0	0	63,633	Satpati
7	अर्नाळा	28,337	0	0	28,337	Arnala
8	वसई	18,100	72,414	0	90,514	Bassein (Vasai)
9	कल्याण	384	0	0	384	Kalyan
10	मोरा	6,19,306	0	0	6,19,306	Mora
11	कारंजा	4,19,279	0	0	4,19,279	Karanja
12	रेवस	5,36,762	0	0	5,36,762	Rewas
13	मांडवा	13,25,273	0	0	13,25,273	Mandwa
14	धरमतार	0	0	0	0	Dharamtar
15	एलिफंटा	19,30,534	0	0	19,30,534	Elephanta
16	थळ	1,940	0	0	1,940	Thal
17	अलिबाग	0	0	0	0	Alibag
18	रेवदंडा	0	11,412	0	11,412	Revdanda
19	नांदगाव	0	0	0	0	Nandgaon
20	मुरुड	78,630	0	0	78,630	Murud
21	राजपुरी	44,751	1,71,464	0	2,16,215	Rajpuri
22	दिघी	2,82,074	0	0	2,82,074	Dighi
23	श्रीवर्धन	0	0	0	0	Shriwardhan
24	रत्नागिरी	0	6,700	0	6,700	Ratnagiri
25	जयगड	1,91,867	4,690	0	1,96,557	Jaigad
26	दाभोळ	2,18,725	21,209	0	2,39,934	Dabhol
27	केळशी	0	0	0	0	Kelshi
28	बानकोट	1,39,275	0	0	1,39,275	Bankot
29	जैतापूर	0	0	0	0	Jaitapur
30	विजयदुर्ग	0	0	0	0	Vijaydurg
31	मालवण	3,60,147	0	0	3,60,147	Malvan
32	वरोडा	0	0	0	0	Varoda
33	निवती	0	0	0	0	Niwati
34	किरणपाणी	0	0	0	0	Kiranpani
	एकूण	1,54,36,460	2,87,889	0	1,57,24,349	Maharashtra State

आधार : मुख्य बंदर अधिकारी, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Source : Chief Port's Officer, Govt. of Maharashtra, Mumbai

22. परिवहन / TRANSPORT
तक्ता क्रमांक / TABLE NO. 22.11
महाराष्ट्र राज्याच्या गौण बंदरातून हाताळलेला (आयात व निर्यात) माल
Cargo (Imports and Exports) Handled at Minor Ports of Maharashtra State
(2018-19)

(टनांमध्ये / In tonnes)					
अ.क्र. Sr.No.	बंदराचे नाव (2)	आयात Imports	निर्यात Exports	एकूण Total	एकूण Name of the Port
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
1	डहाणू	3,51,655	0	3,51,655	Dahanu
2	ट्रॉम्बे	2,268	1,533	3,801	Trombay
3	उल्हे- बेलापूर	15,95,886	1,57,727	17,53,613	Ulwa-Belapur
4	धरमतर	1,63,80,116	1,77,464	1,65,57,580	Dharamtar
5	रेवदंडा	13,10,075	1,87,660	14,97,735	Revdanda
6	दिघी	9,30,963	16050	9,47,013	Dighi
7	दाभोळ	26,54,662	0	26,54,662	Dabhol
8	जयगड	1,23,63,336	80,71,913	2,04,35,249	Jaigad
9	रत्नागिरी	5,98,155	0	5,98,155	Ratnagiri
10	रेडी	750	4,97,663	4,98,413	Redi
11	विजयदुर्ग	0	14028	14,028	Vijaydurg
12	केळशी	0	3,65,761	3,65,761	Kelshi
13	भिवंडी	2,942	0	2,942	Bhiwandi
महाराष्ट्र राज्य		3,61,90,808	94,89,799	4,56,80,607	Maharashtra State

आधार : मुख्य बंदर अधिकारी, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source : Chief Port Officer, Govt. of Maharashtra, Mumbai.

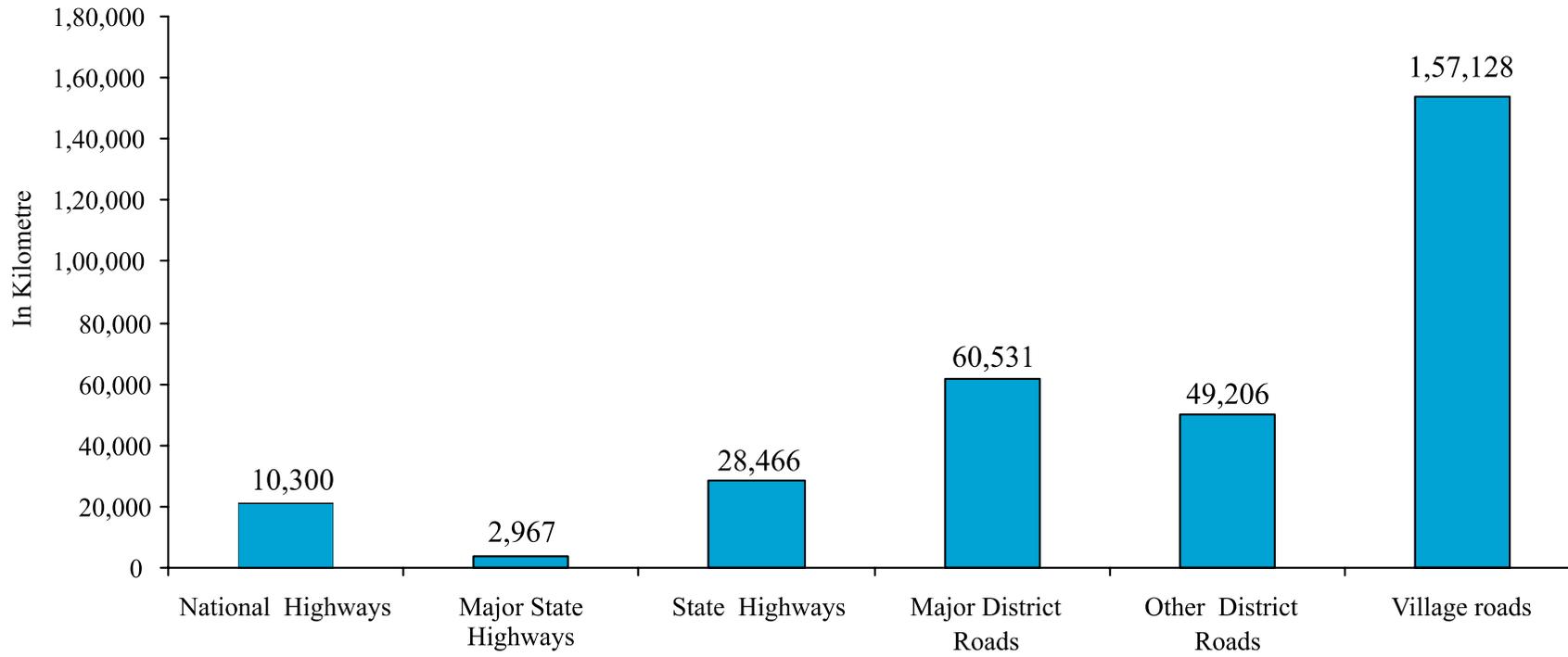
22. परिवहन / TRANSPORT
तक्ता क्रमांक / TABLE NO. 22.12
निरनिराळ्या विमानतळावरून होणारी प्रवासी व माल वाहतूक
Passenger and Freight Traffic Originating at Various Airports
(2018-19)

अ.क्र. Sr. No.	बाब (2)	राष्ट्रीय Domestic	आंतरराष्ट्रीय International	Item (2)
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1	प्रवाशांची एकूण संख्या (लाखांत) (मुंबई विमानतळावरील)	343.9	142.8	Total number of passengers carried (In Lakh) (From Mumbai Airport)
2	महाराष्ट्रातील विमानतळावरून (मुंबई वगळून) झालेली प्रवासी वाहतूक (लाखांत)	121.5	3.6	Passengers carried from Airport in Maharashtra (Excluding Mumbai Airport) (In Lakh)
3	एकूण माल वाहतूक (मुंबई विमानतळावरून) (००० टन)	286.5	677.0	Total freight carried ('000 tonnes) (From Mumbai Airport)
4	महाराष्ट्रातील निरनिराळ्या विमानतळावरून झालेली माल वाहतूक (मुंबई वगळून) (००० टनांत)	58.1	1.1	Total freight carried from Airports in Maharashtra ('000 tonnes) (Excluding Mumbai Airport)

आधार : भारतीय विमानतळ प्राधिकरण

Source: Airport Authority of India

Road Length according to different classes (2018-19)

२३. पणन व साठवणूक

२३.१ या विभागात नियंत्रित बाजारपेठांची संख्या व शिधावाटप/रास्त भावांची दुकाने, शासकीय गोदाम साठवणूक क्षमता याबाबत आकडेवारी दिली आहे.

23. MARKETING AND STORAGE

23.1. In this section data on number of regulated markets and an authorized ration/fair price shops and storage capacity in Government warehouses are given.

23. पणन व साठवणूक / MARKETING AND STORAGE

तक्ता क्रमांक / TABLE NO.23.1

जिल्हानिहाय नियंत्रित बाजारपेठांची संख्या / Number of Regulated Markets by District
(2018-19)

अ.क्र. Sr.No.	जिल्हे	नियंत्रित बाजारपेठांची संख्या Number of regulated Markets	प्रत्येक नियंत्रित बाजारपेठेमागे असलेल्या खेड्यांची संख्या Number of average villages served per regulated Market	Districts
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1	मुंबई शहर			Mumbai City
2	मुंबई उपनगर	1	6	Mumbai Suburban
3	ठाणे	5	174	Thane
4	पालघर	3	163	Palghar
5	रायगड	9	197	Raigad
6	रत्नागिरी	1	151	Ratnagiri
7	सिंधुदुर्ग	1	739	Sindhudurg
8	नाशिक	17	91	Nashik
9	धुळे	4	134	Dhule
10	नंदुरबार	6	130	Nandurbar
11	जळगाव	12	93	Jalgaon
12	अहमदनगर	14	101	Ahmednager
13	पुणे	12	114	Pune
14	सातारा	10	150	Satara
15	सांगली	7	78	Sangli
16	सोलापूर	11	79	Solapur
17	कोल्हापूर	4	301	Kolhapur
18	औरंगाबाद	10	127	Aurangabad
19	जालना	8	107	Jalna
20	परभणी	11	95	Parbhani
21	हिंगोली	7	62	Hingoli
22	बीड	10	129	Beed
23	नांदेड	19	86	Nanded
24	उस्मानाबाद	9	82	Osmanabad
25	लातूर	11	71	Latur
26	बुलढाणा	13	117	Buldhana
27	अकोला	7	153	Akola
28	वाशिम	6	105	Washim
29	अमरावती	12	133	Amravati
30	यवतमाळ	17	119	Yavatmal
31	वर्धा	7	158	Wardha
32	नागपूर	13	152	Nagpur
33	भंडारा	5	161	Bhandara
34	गोंदिया	7	112	Gondiya
35	चंद्रपूर	13	121	Chandrapur
36	गडचिरोली	4	261	Gadchiroli
	महाराष्ट्र राज्य	306	5,052	Maharashtra State

N.A. उपलब्ध नाही / Not Available.

आधार : पणन उप संचालक, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source : Deputy Director of Marketing, Government of Maharashtra, Mumbai.

23. पणन व साठवणूक / MARKETING AND STORAGE
तक्ता क्रमांक / TABLE No. 23.2
गोदामे/वखारींची संख्या व साठवणूक क्षमता
Number and capacity of storage units (Godowns/Warehouses)
(2018-19)

(मेट्रिक टनात/ In Metric Tonnes)

अ.क्र. Sr. No.	संस्थेचे नांव	संख्या No.	क्षमता Capacity	Name of Agency
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1	भारतीय अन्न महामंडळ	13	8,48,255	Food Corporation of India
2	महाराष्ट्र राज्य वखार महामंडळ	1,150	20,52,914	State warehousing Corporation
3	केंद्रीय वखार महामंडळ @	34	13,39,192	Central warehousing Corporation @
4	इतर	959	6,80,516	Other
एकूण		2,156	49,20,877	Total

@ महाराष्ट्र राज्याकरिता / For Maharashtra State

जून, २०१८ अखेर / At the end of June, 2018

आधार : १) भारतीय खाद्य महामंडळ

२) अन्न व नागरी पुरवठा विभाग, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

३) महाराष्ट्र राज्य वखार महामंडळ, पुणे

४) केंद्रीय वखार महामंडळ

Source.: 1) Food Corporation of India

2) Food and Civil Supplies Department, Government of Maharashtra, Mumbai

3) Maharashtra State Warehousing Corporation, Pune

4) Central Warehousing Corporation

23. पणन व साठवणूक / MARKETING AND STORAGE

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 23.3

शासकीय गोदामांची संख्या व त्यांची क्षमता / Number and capacity of State Owned Godowns
(2018-19)[#]

(गोदामाची क्षमता मे. टन / Godown capacity in M.T.)

अ.क्र. Sr. No.	जिल्हे	शासकीय गोदामे Govt. owned Godowns		नादुरुस्त झाल्यामुळे उपयुक्त नसलेली Non repairable and of no use		भाड्याने घेतलेली Hired		भाड्याने दिलेली Leased out		उपलब्ध गोदामे Available Godowns		District
		गोदामे	क्षमता	गोदामे	क्षमता	गोदामे	क्षमता	गोदामे	क्षमता	गोदामे	क्षमता	
		Godown	Capacity	Godown	Capacity	Godown	Capacity	Godown	Capacity	Godown	Capacity	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(2)
1	मुंबई शहर	13	8,724	6	3,243	0	0	0	0	7	5,481	Mumbai City Mumbai Suburban
2	मुंबई उपनगर											
3	ठाणे	16	8,000	1	500	0	0	0	0	15	7,500	Thane
4	पालघर	24	9,750	2	550	0	0	1	300	21	8,900	Palghar
5	रायगड	60	29,010	30	10,800	1	11,825	0	0	31	30,035	Raigad
6	रत्नागिरी	49	21,710	21	5,800	0	0	0	0	28	15,910	Ratnagiri
7	सिंधुदुर्ग	18	10,160	0	0	1	300	0	0	19	10,460	Sindhudurg
8	नाशिक	30	21,300	8	8,250	9	4,650	0	0	31	17,700	Nashik
9	धुळे	22	13,320	1	500	0	0	0	0	21	12,820	Dhule
10	नंदुरबार	27	13,500	5	2,500	0	0	0	0	22	11,000	Nandurbar
11	जळगाव	37	24,710	4	850	7	3,600	0	0	40	27,460	Jalgaon
12	अहमदनगर	80	60,050	41	22,250	0	0	4	1,600	35	36,200	Ahmednager
13	पुणे	51	46,000	9	3,590	1	250	21	21,080	22	21,580	Pune
14	सातारा	49	27,390	15	3,840	1	300	0	0	35	23,850	Satara
15	सांगली	36	22,280	6	2,350	0	0	0	0	30	19,930	Sangli
16	सोलापूर	36	38,604	1	500	3	7,700	0	0	38	45,804	Solapur
17	कोल्हापूर	24	18,100	2	550	0	0	0	0	22	17,550	Kolhapur
18	औरंगाबाद	19	19,758	7	4,532	14	9,590	0	0	26	24,816	Aurangabad
19	जालना	20	20,450	9	3,550	0	0	0	0	11	16,900	Jalna
20	परभणी	17	9,830	0	0	2	1,300	0	0	19	11,130	Parbhani
21	हिंगोली	16	15,840	5	5,000	0	0	0	0	11	10,840	Hingoli
22	बीड	45	37,370	13	6,810	4	4,000	2	3,600	34	30,960	Beed
23	नांदेड	52	24,990	9	2,750	1	500	0	0	44	22,740	Nanded
24	उस्मानाबाद	30	20,000	9	3,300	2	1,000	0	0	23	17,700	Osmanabad
25	लातूर	29	25,890	7	5,650	3	1,500	0	0	25	21,740	Latur
26	बुलढाणा	26	12,540	1	500	8	2,040	0	0	33	14,080	Buldhana
27	अकोला	24	15,690	0	0	4	5,050	9	7500	19	13,240	Akola
28	वाशिम	15	9,720	0	0	3	900	0	0	18	10,620	Washim
29	अमरावती	38	19,970	2	200	1	250	0	0	37	20,020	Amravati
30	यवतमाळ	44	27,360	5	2,500	3	3,440	10	8,040	32	20,260	Yavatmal
31	वर्धा	16	10,785	2	2,000	0	0	0	0	14	8,785	Wardha
32	नागपूर	57	32,017	15	3,431	7	10,550	1	853	48	38,283	Nagpur
33	भंडारा	18	11,080	2	1,500	1	550	0	0	17	10,130	Bhandara
34	गोंदिया	21	14,560	6	1,750	0	0	2	600	13	12,210	Gondiya
35	चंद्रपूर	34	20,150	6	2,550	0	0	0	0	28	17,600	Chandrapur
36	गडचिरोली	43	25,050	3	1,350	0	0	6	2,600	34	21,100	Gadchiroli
	महाराष्ट्र राज्य	1,136	7,45,658	253	1,13,446	76	69,295	56	46,173	903	6,55,334	Maharashtra State

जून, २०१८ अखेर / At the end of June 2018

आधार : अन्न व नागरी पुरवठा विभाग, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Source : Food and Civil Supplies Department, Government of Maharashtra, Mumbai.

23. पणन व साठवणूक / MARKETING AND STORAGE

तक्ता क्रमांक / TABLE NO. 23.4

निवडक वस्तूंची संस्थाद्वारे वसुली / Procurement of selected commodities by Agencies
(2018-19)

(मेट्रिक टनांत / In Metric tonnes)

अ.क्र. Sr.No.	जिल्हे	ज्वारी / Jowar				भात / Paddy				Districts
		राज्य शासन State Government	भारतीय अन्न महामंडळ Food Corporation of India	इतर Others	एकूण Total	राज्य शासन State Government	भारतीय अन्न महामंडळ Food Corporation of India	इतर Others	एकूण Total	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(2)
1	मुंबई शहर	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	Mumbai City
2	मुंबई उपनगर	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	Mumbai Suburban
3	ठाणे	0.0	0.0	0.0	0.0	18,279.2	0.0	0.0	18,279.2	Thane
4	पालघर	0.0	0.0	0.0	0.0	15,408.8	0.0	0.0	15,408.8	Palghar
5	रायगड	0.0	0.0	0.0	0.0	17,505.1	0.0	0.0	17,505.1	Raigad
6	रत्नागिरी	0.0	0.0	0.0	0.0	1,329.5	0.0	0.0	1,329.5	Ratnagiri
7	सिंधुदुर्ग	0.0	0.0	0.0	0.0	2,414.3	0.0	0.0	2,414.3	Sindhudurg
8	नाशिक	0.0	0.0	0.0	0.0	2,622.8	0.0	0.0	2,622.8	Nashik
9	धुळे	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	Dhule
10	नंदुरबार	359.9	0.0	0.0	359.9	0.0	0.0	0.0	0.0	Nandurbar
11	जळगाव	1,215.9	0.0	0.0	1,215.9	0.0	0.0	0.0	0.0	Jalgaon
12	अहमदनगर	5,018.8	0.0	0.0	5,018.8	0.0	0.0	0.0	0.0	Ahmednager
13	पुणे	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	Pune
14	सातारा	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	Satara
15	सांगली	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	Sangli
16	सोलापूर	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	Solapur
17	कोल्हापूर	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	Kolhapur
18	औरंगाबाद	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	Aurangabad
19	जालना	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	Jalna
20	परभणी	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	Parbhani
21	हिंगोली	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	Hingoli
22	बीड	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	Beed
23	नांदेड	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	Nanded
24	उस्मानाबाद	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	Osmanabad
25	लातूर	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	Latur
26	बुलढाणा	1,244.3	0.0	0.0	1,244.3	0.0	0.0	0.0	0.0	Buldhana
27	अकोला	1,301.9	0.0	0.0	1,301.9	0.0	0.0	0.0	0.0	Akola
28	वाशिम	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	Washim
29	अमरावती	1,733.3	0.0	0.0	1,733.3	0.0	0.0	0.0	0.0	Amravati
30	यवतमाळ	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	Yavatmal
31	वर्धा	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	Wardha
32	नागपूर	89.3	0.0	0.0	89.3	4,376.2	0.0	0.0	4,376.2	Nagpur
33	भंडारा	0.0	0.0	0.0	0.0	2,09,292.3	0.0	0.0	2,09,292.3	Bhandara
34	गोंदिया	0.0	0.0	0.0	0.0	4,19,219.5	0.0	0.0	4,19,219.5	Gondiya
35	चंद्रपूर	0.0	0.0	0.0	0.0	27,628.2	0.0	0.0	27,628.2	Chandrapur
36	गडचिरोली	0.0	0.0	0.0	0.0	1,47,592.1	0.0	0.0	1,47,592.1	Gadchiroli
	महाराष्ट्र राज्य	10,963.3	0.0	0.0	10,963.3	8,65,668.1	0.0	0.0	8,65,668.1	Maharashtra State

तक्ता क्रमांक / Table No. 23 .4 contd...

अ.क्र. Sr.No.	जिल्हे	बाजरी / Bajra				मका / Maize				Districts
		राज्य शासन State Government	भारतीय अन्न महामंडळ Food Corporation of India	इतर Others	एकूण Total	राज्य शासन State Government	भारतीय अन्न महामंडळ Food Corporation of India	इतर Others	एकूण Total	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(2)
1	मुंबई शहर	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	Mumbai City
2	मुंबई उपनगर	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	Mumbai Suburban
3	ठाणे	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	Thane
4	पालघर	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	Palghar
5	रायगड	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	Raigad
6	रत्नागिरी	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	Ratnagiri
7	सिंधुदुर्ग	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	Sindhudurg
8	नाशिक	0.0	0.0	0.0	0.0	10,856.1	0.0	0.0	10,856.1	Nashik
9	धुळे	0.0	0.0	0.0	0.0	5,685.6	0.0	0.0	5,685.6	Dhule
10	नंदुरबार	0.0	0.0	0.0	0.0	2,764.2	0.0	0.0	2,764.2	Nandurbar
11	जळगाव	0.0	0.0	0.0	0.0	27,096.6	0.0	0.0	27,096.6	Jalgaon
12	अहमदनगर	0.0	0.0	0.0	0.0	2,277.6	0.0	0.0	2,277.6	Ahmednager
13	पुणे	0.0	0.0	0.0	0.0	460.6	0.0	0.0	460.6	Pune
14	सातारा	0.0	0.0	0.0	0.0	468.9	0.0	0.0	468.9	Satara
15	सांगली	0.0	0.0	0.0	0.0	247.7	0.0	0.0	247.7	Sangli
16	सोलापूर	0.0	0.0	0.0	0.0	6,086.8	0.0	0.0	6,086.8	Solapur
17	कोल्हापूर	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	Kolhapur
18	औरंगाबाद	0.0	0.0	0.0	0.0	11,443.6	0.0	0.0	11,443.6	Aurangabad
19	जालना	0.0	0.0	0.0	0.0	7,335.5	0.0	0.0	7,335.5	Jalna
20	परभणी	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	Parbhani
21	हिंगोली	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	Hingoli
22	बीड	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	Beed
23	नांदेड	0.0	0.0	0.0	0.0	4,896.7	0.0	0.0	4,896.7	Nanded
24	उस्मानाबाद	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	Osmanabad
25	लातूर	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	Latur
26	बुलढाणा	0.0	0.0	0.0	0.0	18,228.9	0.0	0.0	18,228.9	Buldhana
27	अकोला	0.0	0.0	0.0	0.0	1,954.6	0.0	0.0	1,954.6	Akola
28	वाशिम	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	Washim
29	अमरावती	0.0	0.0	0.0	0.0	1,656.8	0.0	0.0	1,656.8	Amravati
30	यवतमाळ	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	Yavatmal
31	वर्धा	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	Wardha
32	नागपूर	0.0	0.0	0.0	0.0	85.6	0.0	0.0	85.6	Nagpur
33	भंडारा	0.0	0.0	0.0	0.0	164.3	0.0	0.0	164.3	Bhandara
34	गोंदिया	0.0	0.0	0.0	0.0	2,221.4	0.0	0.0	2,221.4	Gondiya
35	चंद्रपूर	0.0	0.0	0.0	0.0	461.1	0.0	0.0	461.1	Chandrapur
36	गडचिरोली	0.0	0.0	0.0	0.0	10,172.4	0.0	0.0	10,172.4	Gadchiroli
	महाराष्ट्र राज्य	0.0	0.0	0.0	0.0	1,14,564.8	0.0	0.0	1,14,564.8	Maharashtra State

आधार : अन्न व नागरी पुरवठा विभाग, महाराष्ट्र शासन, मुंबई / Source : Food and Civil Supplies Department, Govt. of Maharashtra, Mumbai.

23. पणन व साठवणूक / MARKETING AND STORAGE

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 23.5

अधिकृत शिधावाटप दुकाने

Number of authorised fair price shops

वर्ष	ग्रामीण / Rural				नागरी / Urban				एकूण / Total			
	सरकारी	सहकारी	इतर	एकूण	सरकारी	सहकारी	इतर	एकूण	सरकारी	सहकारी	इतर	एकूण
	Government	Co-operative	Others	Total	Government	Co-operative	Others	Total	Government	Co-operative	Others	Total
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)
1990-91	--	6,903	18,974	25,877	--	2,747	6,807	9,554	--	9,650	25,781	35,431
1998-99	--	N.A.	N.A.	34,272	--	N.A.	N.A.	10,900	--	N.A.	N.A.	45,172
1999-00	--	N.A.	N.A.	35,708	--	N.A.	N.A.	10,997	--	N.A.	N.A.	46,705
2000-01	--	--	--	37,503	--	--	--	11,286	--	--	--	48,789
2007-08	5,048	5,695	25,107	35,850	632	2,543	7,928	11,103	5,680	8,238	3,3035	46,953
2009-10	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	50,344
2010-11	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	50,405
2011-12	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	50,645
2012-13	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	50,339
2013-14	219	5,478	32,070	37,767	46	3,193	10,440	13,679	265	8,671	42,510	51,446
2014-15	225	5,558	32,186	37,969	46	3,118	10,522	13,686	271	8,676	42,708	51,655
2015-16	223	5,750	32,373	38,346	47	3,109	10,558	13,714	270	8,859	42,931	52,060
2016-17	224	5,736	32,366	38,326	140	3,009	10,527	13,676	364	8,745	42,893	52,002
2017-18	236	5,612	32,668	38,516	140	2,979	11,066	13,482	376	8,591	43,734	51,998
2018-19	221	5,664	32,726	38,611	140	3,005	9,810	12,955	361	8,669	42,536	51,566

टिप : N.A. - उपलब्ध नाही / Not Available

आधार - अन्न व नागरी पुरवठा विभाग, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Source - Food and Civil Supplies Department, Government of Maharashtra, Mumbai

२४. संपर्क साधने

२४.१ पोस्ट व तार कार्यालये, दूरध्वनी केंद्रे वगैरे या संबंधीची आकडेवारी या विभागात दिलेली आहे.

24. COMMUNICATIONS

24.1 Statistics on Post and Telegraph offices, Tele-communication centres etc. are given in this section.

24. संपर्क साधने / COMMUNICATIONS

तक्ता क्रमांक / TABLE NO.24.1

टपाल व तार घरे / No. of Postal Institutions
(2018-19)

अ.क्र. Sr. No.	जिल्हे वर्ष / Year	टपाल घरे No. of Post Offices	प्रति टपाल घरावर सेवेचा लाभ मिळणारी लोकसंख्या Population served per post office	टपाल पेट्या No. of letter boxes	मूळ दूरध्वनी केंद्रे No. of Telephone Exchanges	दूरध्वनीची संख्या No. of Telephone Connections	सार्वजनिक दूरध्वनीची संख्या No. of Public call Offices	Districts
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
	1950-51	1,496	21,302	894	327	3,585	230	
	1960-61	5,437	7,699	9,746	529	15,259	341	
	1980-81	11,373	5,662	42,290	1,067	4,39,385	2,637	
	1990-91	11,929	6,521	43,321	1,711	10,27,159	12,339	
	1999-00	12,155	N.A.	46,109	N.A.	N.A.	N.A.	
	2010-11	12,570	N.A.	50,703	4,603	2,07,507	1,56,966	
	2015-16	12,599	14,57,430	43,039	4,662	32,22,653	1,45,148	
	2016-17	12,599	3,99,356	54,113	N.A.	30,39,153	1,26,142	
	2017-18	12,412	84,66,972	40,401	4,533	29,58,889	87,482	
1	मुंबई शहर	109	14,29,399	547				Mumbai City
2	मुंबई उपनगर	120	5,80,892	668	278	17,61,740	25,938	Mumbai Suburban
3	ठाणे	214	60,27,511	383				Thane
4	पालघर, कल्याण	227	30,053	855	157	91,891	11,383	Palghar, Kalyan
5	रायगड (ग्रामीण)	453	15,898	998	131	19,823	155	Raigad(Rural)
6	रत्नागिरी	663	2,460	1,833	147	24,701	366	Ratnagiri
7	सिंधुदुर्ग	371	2,290	1,411	104	19,553	529	Sindhudurg
8o	नाशिक	672	18,222	2,178	240	81,140	1,278	Nashik
9	धुळे	275	7,458	545				Dhule
10	नंदुरबार	198	8,325	669	132	21,471	437	Nandurbar
11	जळगाव	535	15,910	1,796	177	41,158	3,094	Jalgaon
12	अहमदनगर	665	11,242	1,216	264	44,982	915	Ahmednagar
13	पुणे	792	1,01,794	1,983	297	2,22,021	2,847	Pune
14	सातारा	666	4,218	2,724	200	27,953	750	Satara
15	सांगली	419	6,735	1,172	284	32,563	452	Sangli
16	सोलापूर	330	61,403	1,303	156	30,521	363	Solapur
17	कोल्हापूर	563	6,244	1,545	259	59,528	934	Kolhapur
18	औरंगाबाद	353	10,485	451	101	29,851	669	Aurangabad
19	जालना	177	15,972	240	48	6,744	0	Jalna
20	परभणी	194	4,193	638				Parbhani
21	हिंगोली	114	4,193	376	81	8,323	97	Hingoli
22	बीड	330	6,902	1,357	112	8,975	63	Beed
23	नांदेड	470	7,152	509	111	13,174	3,331	Nanded
24	उस्मानाबाद	276	4,525	870	58	6,622	77	Osmanabad
25	लातूर	289	4,080	981	108	13,162	559	Latur
26	बुलढाणा	353	7,327	1,354	93	11,399	400	Buldhana
27	अकोला	235	7,719	1,087				Akola
28	वाशिम	164	7,300	763	82	18,160	236	Washim
29	अमरावती	454	6,362	1,754	127	23,606	2,243	Amravati
30	यवतमाळ	369	7,513	1,532	82	9,872	360	Yavatmal
31	वर्धा	183	7,108	801	55	10,264	32	Wardha
32	नागपूर	346	13,450	1,379	105	80,378	379	Nagpur
33	भंडारा	137	8,762	701				Bhandara
34	गोंदिया	168	7,872	805	108	14,381	185	Gondiya
35	चंद्रपूर	329	6,700	1,575	95	12,188	18	Chandrapur
36	गडचिरोली	329	3,261	1,178	19	3,078	4	Gadchiroli
	महाराष्ट्र राज्य	12,542	84,70,927	40,177	4,211	27,49,222	58,094	Maharashtra State

टिप / Note: N.A उपलब्ध नाही / Not Available Nil - सेवा बंद झाल्याने निरंक / Nil - due to stoppage of service

आधार / Source : (१) पोस्ट-मास्तर जनरल, महाराष्ट्र विभाग, मुंबई / Post-Master General, Maharashtra Circle, Mumbai

(२) जनरल मॅनेजर, महाराष्ट्र टेलिकॉम विभाग, मुंबई / General Manager (D), Maharashtra Telecom Circle, Mumbai

(३) महानगर दूरध्वनी निगम लिमिटेड, मुंबई. / Mahanagar Telephone Nigam Ltd., Mumbai.

२५. पर्यटन व मूलकी हवाई वाहतूक

२५.१ मुंबईत उतरणाऱ्या परदेशी पर्यटकांच्यासंबंधी आकडेवारी या विभागात देण्यात आली आहे.

२५.२ तसेच उड्डाण क्लब, विमाने व प्रशिक्षित व्यक्तींच्या संबंधी आकडेवारी या विभागात दिलेली आहे.

25. TOURISM AND CIVIL AVIATION

25.1 Data on foreign tourists disembarked at Mumbai are given in this section.

25.2 Flying clubs, Planes and persons trained also given in this section.

25. पर्यटन व मुलकी हवाई वाहतूक / TOURISM AND CIVIL AVIATION
तक्ता क्रमांक / TABLE NO.25.1
मुंबईत उतरणारे परदेशी पर्यटक / Foreign Tourists disembarking at Mumbai
(2018-19)

अ.क्र. Sr. No	नागरिकत्वाचा देश	परदेशी पर्यटकांची संख्या No. of foreign tourists	Country of Nationality	अ.क्र. Sr. No	नागरिकत्वाचा देश	परदेशी पर्यटकांची संख्या No. of foreign tourists	Country of Nationality
(1)	(2)	(3)	(2)	(1)	(2)	(3)	(2)
	उत्तर अमेरिका		North America		आफ्रिका		Africa
1	कॅनडा	73,016	Canada	39	केनिया	29,502	Kenya
2	संयुक्त राज्य अमेरिका	3,36,493	U.S.A.	40	मॉरिशस	20,080	Mauritius
	एकूण	4,09,509	Total	41	नायजेरिया	3,125	Nigeria
	मध्य व दक्षिण अमेरिका		Central and South America	42	दक्षिण आफ्रिका	26,259	South Africa
3	अर्जेन्टिना	1,618	Argentina	43	सूदान	19,161	Sudan
4	ब्राझील	4,758	Brazil	44	टंझानिया	12,730	Tanzania
5	मेक्सिको	2,548	Mexico	45	इजिप्त	6,617	Egypt
6	इतर	7,077	Others	46	इतर	45,373	Others
	एकूण	16,001	Total		एकूण	1,62,847	Total
	पश्चिम युरोप		Western Europe		पश्चिम आशिया		West Asia
7	ऑस्ट्रिया	5,179	Austria	47	बहारेन	3,743	Bahrain
8	बेल्जियम	16,885	Belgium	48	संयुक्त अरब	25,728	U.A.E.
9	डेन्मार्क	4,201	Denmark	49	टर्की	10,689	Turkey
10	फिनलँड	1,635	Finland	50	ईझ्राईल	27,216	Israel
11	फ्रान्स	48,144	France	51	इराक	6,299	Iraq
12	जर्मनी	62,218	Germany	52	ओमान	27,596	Oman
13	आयर्लँड	5,970	Ireland	53	सौदी अरेबिया	9,271	Saudi Arabia
14	ग्रीस	1,737	Greece	54	येमेन अरब रिप.	12,809	Yemen Arab Rep.
15	इटली	19,547	Italy	55	इतर	9,783	Others
16	नेदरलँड	21,710	Netherland		एकूण	1,33,134	Total
17	नॉर्वे	3,621	Norway		दक्षिण आशिया		South Asia
18	पोर्तूगाल	33,149	Portugal	56	अफगाणिस्तान	923	Afghanistan
19	स्पेन	13,413	Spain	57	बांगलादेश	6,770	Bangladesh
20	स्विडन	7,432	Sweden	58	श्रीलंका	26,526	Sri Lanka
21	स्विझरलँड	11,887	Switzerland	59	पाकिस्तान	3,541	Pakistan
22	इंग्लँड	2,79,064	U.K.	60	इराण	11,747	Iran
23	इतर	3,541	Others	61	मालदिव	748	Maldives
	एकूण	5,39,333	Total	62	नेपाळ	20,195	Nepal
	पूर्व युरोप		Eastern Europe	63	भूतान	344	Bhutan
24	झेकोस्लोव्हाकिया	2,495	Czechoslovakia		एकूण	70,795	Total
25	हंगेरी	1,693	Hungary		पूर्व आशिया		East Asia
26	पोलंड	5,806	Poland	64	चायना	52,691	China
27	कझाकस्तान	226	Kazakhstan	65	तैवान	5,836	Taiwan
28	रशिया	6,820	Russian Fed	66	जपान	41,483	Japan
29	युक्रेन	3,913	Ukraine	67	कोरिया	20,623	Rep. of Korea
30	इतर	8,580	Others	68	इतर	355	Others
	एकूण	29,533	Total		एकूण	1,20,988	Total
	दक्षिण-पूर्व आशिया		South-East Asia		ऑस्ट्रेलिया		Australia
31	इंडोनेशिया	10,311	Indonesia	69	ऑस्ट्रेलिया	54,398	Australia
32	मलेशिया	26,810	Malaysia	70	न्युझीलँड	15,166	New Zealand
33	फिलिपाईन्स	10,588	Philippines	71	इतर	1,485	Others
34	सिंगापूर	35,431	Singapore		एकूण	71,049	Total
35	थायलँड	15,964	Thailand				
36	व्हियतनाम	2,766	Vietnam	72	इतरत्र अवर्गीकृत	1,516	Not Classified
37	म्यानमार	1,894	Myanmar				Elsewhere
38	इतर	630	Others		एकूण	16,59,097	Grand Total
	एकूण	1,04,394	Total				

आधार : इंडिया टुरिझम स्टॅटिस्टीक्स - २०१९, पर्यटन विभाग, भारत सरकार

Source : India Tourism Statistics - 2019, Department of Tourism, Govt. of India.

25. पर्यटन व मुलकी हवाई वाहतूक / TOURISM AND CIVIL AVIATION
तक्ता क्रमांक / TABLE NO. 25.2
उड्डान क्लब, विमाने व प्रशिक्षित व्यक्तींची संख्या
Number of flying clubs, planes and persons trained
(2015-16)

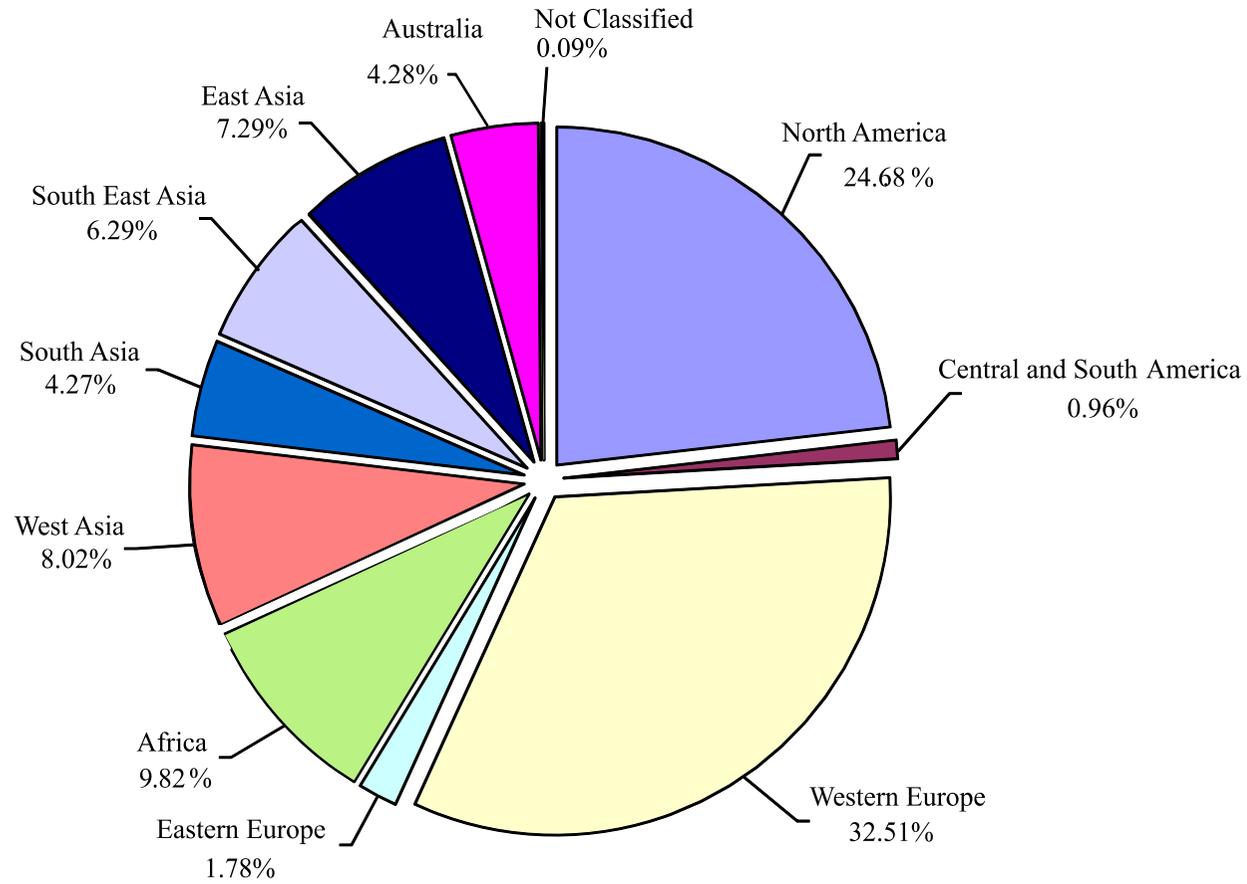
अ.क्र. Sr. No.	उड्डान क्लबचे नाव	उड्डान क्लबची संख्या No.of Flying clubs	विमानांची संख्या / No. of Planes			एकूण Total	एकूण (2)
			चालू स्थितीत In Operation	चालू स्थितीत नसलेली Not in Operation	एकूण Total		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(2)
1	नागपूर उड्डान क्लब	1	4	0	4	17	Nagpur flying club
2	मुंबई उड्डान क्लब	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	Mumbai flying club
	एकूण	1	4	0	4	17	Total

आधार : उड्डान क्लब, मुंबई व नागपूर

Source : Flying Clubs, Mumbai and Nagpur

N.A. उपलब्ध नाही / Not Available

Foreign Tourists disembarking at Mumbai (2018)

२६. कामगार व सेवायोजन

२६.१ या विभागामध्ये राज्य शासकीय कर्मचारी, दुकाने व संस्था अधिनियमाखालील रोजगार, इतर रोजगार, उद्योगधंद्यातील कामगारांची गैरहजेरी, कामगार संघटना यांची आणि कामगार विषयक इतर माहिती दिली आहे.

२६.२ कारखान्यातील ऐच्छिक गैरहजेरीची आकडेवारी ही कामगारांच्या व्यक्तीगत कारणामुळे झालेल्या गैरहजेरीशी संबंधित आहे. म्हणून यामध्ये संप, टाळेबंदी व तात्पुरते कामावरून दूर करणे इ. कारणामुळे झालेल्या गैरहजेरीचा समावेश केलेला नाही. कारखाना अधिनियम कायदा, १९४८ नुसार जो "कामगार" आहे त्यांचा समावेश आहे. परंतु त्यात पर्यवेक्षक किंवा व्यवस्था पहाणारे किंवा खाजगी जागांवर काम करणारे यांचा अंतर्भाव होत नाही. याशिवाय फक्त नियमित काम करणाऱ्यांचा (यात प्रासंगिक व बदली कामगारांचा समावेश नाही) समावेश होतो. "गैरहजेरीचा दर" कामगारांच्या गैरहजेरीमुळे कामगारांच्या कामाच्या पाळ्यांच्या संख्येत झालेली घट व नियमित कामगारांच्या पाळ्यांची संख्या ह्यांचे गुणोत्तर आहे. औद्योगिक वादासंबंधी सांख्यिकी माहिती गोळा करतेवेळी औद्योगिक वाद म्हणजे कामगारांच्या एखाद्या गटाने आपल्या तक्रारी/निषेध व्यक्त करण्याचे उद्देशाने तात्पुरते काम थांबविणे किंवा मागणीकरिता आग्रह धरणे किंवा एक किंवा अधिक कामगारांकडून काम थोपवून ठेवणे इ. असा अर्थ लावण्यात येतो. हे वाद रोजगार, बेरोजगार अथवा करार झालेल्या शर्तीमध्ये तफावत आढळल्यामुळे उद्भवलेल्या परिस्थितीमुळे निर्माण होऊ शकतात. काम थांबवण्याचे "संप व टाळेबंदी" म्हणून ओळखले जाणारे दोनही प्रकार या आकडेवारीत समाविष्ट आहेत. यात राजकीय संप, सहानुभूतीदायक निदर्शने इ.चा समावेश केलेला नाही. या आकडेवारीत ज्या वेगवेगळ्या आर्थिक क्षेत्रातील उदा. कारखाने, लागवड, खाणी, परिवहन, बांधकाम सेवा यात १० किंवा त्याहून जास्त कामगार गुंतलेले आहेत अशा क्षेत्रांचा समावेश आहे. हे सांगणे आवश्यक आहे की, संप व त्यामध्ये गुंतलेले कामगार ह्यांच्या मासिक आकडेवारीची १२ महिन्यांची बेरीज केली तर वार्षिक आकडेवारीची माहिती होत नाही, हे ध्यानात घ्यावे, कारण प्रत्यक्षात संपाचा कालखंड हा एक महिन्यापेक्षा अधिक काळही असू शकतो.

26. LABOUR AND EMPLOYMENT

26.1. Data on State Government Employees, employment under shops and establishments employment market information, absenteeism in industries, trade unions and other information about labourers are given in this section.

26.2. The absenteeism statistics relate to only voluntary absenteeism defined as absence due to reasons which are personal to the individuals concerned. As such, absence of a worker on account of strike, lock-out or lay-off is not considered. They cover 'workers' as defined by the Factories Act, 1948, but exclude persons holding position of supervision or management or employed in confidential position. Moreover, only regular workers (excluding casual and substitute workers) are considered. The absenteeism rate is the ratio of number of man shifts lost due to absences to the number of man shifts scheduled to work. For the purpose of statistics regarding industrial disputes, an industrial dispute is taken to be a temporary stoppage of work by a group of employees to express a grievance or enforce a demand or temporary withholding of work from a group of employees by one employee (or a group of employees) in connection with matters relating to employment or non-employment or terms or conditions of employment. Thus, both the types of work stoppages, popularly known as "strike" and "lock-out" respectively are covered. Political strikes, sympathetic demonstrations and the like are however, excluded. The statistics cover such disputes in which the number of workers involved is ten or more in all the sectors of economic activity such as factories, plantations, mines, transport, construction services, etc. It must also be mentioned that the monthly figures of number of strikes and number of workers involved are not adequate to form annual figures because of the fact that the period or duration of the strike may have spread over more than one month.

26. कामगार व सेवायोजन / LABOUR AND EMPLOYMENT

तक्ता क्रमांक / TABLE NO. 26.1

दुकाने, व्यापारी संस्था व त्यातील कामगार

Number of Commercial Establishments, Shops and Workers Employed
(2018-19)

अ.क्र. Sr. No.	वर्ष Year	एकूण शहरे No. of Towns	दुकाने Shops		व्यापारी संस्था Commercial Establishments		हॉटेल व उपाहार गृहे Hotels and Restaurants		चित्रपट गृहे Theatres		कामगार नसलेल्या संस्थांची संख्या Establishments having no Employees	एकूण संस्था Total Establishments	एकूण कामगार Total Employees
			संख्या No.	कामगार Employees	संख्या No.	कामगार Employees	संख्या No.	कामगार Employees	संख्या No.	कामगार Employees			
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)
1	1970-71	139	90,970	2,23,516	68,921	4,03,155	22,182	1,18,830	507	9,367	2,03,893	3,86,473	7,54,868
2	1980-81	176	1,28,403	3,50,811	1,18,375	5,98,032	29,923	1,50,200	695	12,225	3,05,660	5,83,056	11,11,268
3	1990-91	238	2,05,822	4,75,970	1,93,711	9,92,223	38,974	1,88,947	1,245	11,704	4,93,218	9,32,970	16,68,844
4	2000-01	241	2,72,000	6,08,000	2,94,000	14,70,000	58,000	2,56,000	2,000	16,000	8,34,000	14,60,000	23,50,000
5	2010	241	4,00,219	9,05,265	4,56,199	25,44,629	73,640	3,42,044	1,852	13,172	17,26,886	26,58,796	38,05,110
6	2011	241	4,40,970	10,08,284	5,01,553	27,79,938	7,73,294	3,65,428	1,952	13,053	18,58,087	28,79,956	41,66,703
7	2015	295	3,53,174	13,51,378	7,40,435	40,07,280	94,272	4,62,723	2,095	15,106	24,85,289	13,69,976	58,36,487
8	2016	295	5,56,510	14,40,444	8,20,288	45,11,654	96,656	4,86,550	2,102	15,793	14,75,556	64,54,441	25,99,977
9	2017	295	5,83,184	15,48,104	8,74,511	47,58,835	96,793	5,22,746	3,079	21,526	15,57,567	68,51,211	28,05,685
10	2018	295	4,50,831	8,91,955	4,06,906	30,56,636	41,520	2,44,114	1,096	9,587	3,50,654	9,00,353	42,02,292

टीप : वरील माहिती दुकाने व व्यापारी संस्था अधिनियम, 1948 च्या कायद्याखाली नोंदलेल्या संस्था संबंधी आहे.

Note : The above information relates to the establishment registered under the Shops and Establishment Act, 1948.

आधार : कामगार आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source : Commissioner of Labour, Govt. of Maharashtra, Mumbai.

26. कामगार आणि सेवायोजन / LABOUR AND EMPLOYMENT

तक्ता क्रमांक / TABLE NO.26.2

सार्वजनिक क्षेत्रात नोंदविलेल्या कारखान्यांची व त्यातील सरासरी कामगारांची उद्योग गटानुसार संख्या

Number of Registered Working Factories and Average Daily Workers employed Categorywise in Public Sector (2018)

अ.क्र.	जिल्हे	उद्योग	चालू कारखाने	कामगारांची दैनिक सरासरी संख्या	Industry	Districts
Sr.No.	(2)	(3)	Number of working factories	Average daily workers employed	(3)	(2)
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(3)	(2)
1	मुंबई	२(म) (i)	124	52,072	2(m) (i)	Mumbai
		२(म) (ii)	0	0	2(m) (ii)	
		विभाग ८५	0	0	Section 85	
2	मुंबई उपनगर	२(म) (i)	95	30,677	2(m) (i)	Mumbai Suburban
		२(म) (ii)	0	0	2(m) (ii)	
		विभाग ८५	1	7	Section 85	
3	ठाणे	२(म) (i)	22	7,287	2(m) (i)	Thane
		२(म) (ii)	0	0	2(m) (ii)	
		विभाग ८५	0	0	Section 85	
4	पालघर	२(म) (i)	12	518	2(m) (i)	Palghar
		२(म) (ii)	0	0	2(m) (ii)	
		विभाग ८५	0	0	Section 85	
5	रायगड	२(म) (i)	37	7,833	2(m) (i)	Raigad
		२(म) (ii)	0	0	2(m) (ii)	
		विभाग ८५	1	8	Section 85	
6	रत्नागिरी	२(म) (i)	19	1,918	2(m) (i)	Ratnagiri
		२(म) (ii)	0	0	2(m) (ii)	
		विभाग ८५	1	8	Section 85	
7	सिंधुदुर्ग	२(म) (i)	8	421	2(m) (i)	Sindhudurg
		२(म) (ii)	0	0	2(m) (ii)	
		विभाग ८५	2	13	Section 85	
8	नाशिक	२(म) (i)	54	11,892	2(m) (i)	Nashik
		२(म) (ii)	0	0	2(m) (ii)	
		विभाग ८५	1	8	Section 85	
9	धुळे	२(म) (i)	19	756	2(m) (i)	Dhule
		२(म) (ii)	0	0	2(m) (ii)	
		विभाग ८५	0	0	Section 85	
10	नंदुरबार	२(म) (i)	4	176	2(m) (i)	Nandurbar
		२(म) (ii)	0	0	2(m) (ii)	
		विभाग ८५	0	0	Section 85	
11	जळगाव	२(म) (i)	25	6,895	2(m) (i)	Jalgaon
		२(म) (ii)	0	0	2(m) (ii)	
		विभाग ८५	3	15	Section 85	
12	अहमदनगर	२(म) (i)	28	1,723	2(m) (i)	Ahmednagar
		२(म) (ii)	0	0	2(m) (ii)	
		विभाग ८५	0	0	Section 85	
13	पुणे	२(म) (i)	117	22,267	2(m) (i)	Pune
		२(म) (ii)	0	0	2(m) (ii)	
		विभाग ८५	0	0	Section 85	

तक्ता क्रमांक / Table No. 26. 2 contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(3)	(2)
14	सातारा	२(म) (i)	28	1,483	2(m) (i)	Satara
		२(म) (ii)	0	0	2(m) (ii)	
		विभाग ८५	0	17	Section 85	
15	सांगली	२(म) (i)	19	1,624	2(m) (i)	Sangli
		२(म) (ii)	0	0	2(m) (ii)	
		विभाग ८५	3	27	Section 85	
16	सोलापूर	२(म) (i)	14	896	2(m) (i)	Solapur
		२(म) (ii)	0	0	2(m) (ii)	
		विभाग ८५	0	0	Section 85	
17	कोल्हापूर	२(म) (i)	23	1,753	2(m) (i)	Kolhapur
		२(म) (ii)	0	0	2(m) (ii)	
		विभाग ८५	2	26	Section 85	
18	औरंगाबाद	२(म) (i)	25	1,117	2(m) (i)	Aurangabad
		२(म) (ii)	0	0	2(m) (ii)	
		विभाग ८५	2	10	Section 85	
19	जालना	२(म) (i)	8	198	2(m) (i)	Jalna
		२(म) (ii)	0	0	2(m) (ii)	
		विभाग ८५	0	0	Section 85	
20	परभणी	२(म) (i)	7	276	2(m) (i)	Parbhani
		२(म) (ii)	0	0	2(m) (ii)	
		विभाग ८५	0	0	Section 85	
21	हिंगोली	२(म) (i)	4	156	2(m) (i)	Hingoli
		२(म) (ii)	0	0	2(m) (ii)	
		विभाग ८५	0	0	Section 85	
22	बीड	२(म) (i)	11	441	2(m) (i)	Beed
		२(म) (ii)	0	0	2(m) (ii)	
		विभाग ८५	0	0	Section 85	
23	नांदेड	२(म) (i)	15	982	2(m) (i)	Nanded
		२(म) (ii)	0	0	2(m) (ii)	
		विभाग ८५	0	0	Section 85	
24	उस्मानाबाद	२(म) (i)	9	633	2(m) (i)	Osmanabad
		२(म) (ii)	0	0	2(m) (ii)	
		विभाग ८५	0	0	Section 85	
25	लातूर	२(म) (i)	11	746	2(m) (i)	Latur
		२(म) (ii)	0	0	2(m) (ii)	
		विभाग ८५	0	0	Section 85	
26	बुलढाणा	२(म) (i)	13	585	2(m) (i)	Buldhana
		२(म) (ii)	0	0	2(m) (ii)	
		विभाग ८५	0	0	Section 85	
27	अकोला	२(म) (i)	17	2,829	2(m) (i)	Akola
		२(म) (ii)	0	0	2(m) (ii)	
		विभाग ८५	0	0	Section 85	
28	वाशिम	२(म) (i)	7	357	2(m) (i)	Washim
		२(म) (ii)	0	0	2(m) (ii)	
		विभाग ८५	0	0	Section 85	

तक्ता क्रमांक / Table No. 26. 2 contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(3)	(2)
29	अमरावती	२(म) (i)	17	1,268	2(m) (i)	Amaravati
		२(म) (ii)	0	0	2(m) (ii)	
		विभाग ८५	2	18	Section 85	
30	यवतमाळ	२(म) (i)	12	479	2(m) (i)	Yavatmal
		२(म) (ii)	0	0	2(m) (ii)	
		विभाग ८५	1	6	Section 85	
31	वर्धा	२(म) (i)	10	1,711	2(m) (i)	Wardha
		२(म) (ii)	0	0	2(m) (ii)	
		विभाग ८५	0	0	Section 85	
32	नागपूर	२(म) (i)	40	13,657	2(m) (i)	Nagpur
		२(म) (ii)	0	0	2(m) (ii)	
		विभाग ८५	0	0	Section 85	
33	भंडारा	२(म) (i)	10	3,033	2(m) (i)	Bhandara
		२(म) (ii)	0	0	2(m) (ii)	
		विभाग ८५	0	0	Section 85	
34	गोंदिया	२(म) (i)	4	190	2(m) (i)	Gondiya
		२(म) (ii)	0	0	2(m) (ii)	
		विभाग ८५	0	0	Section 85	
35	चंद्रपूर	२(म) (i)	12	4,689	2(m) (i)	Chandrapur
		२(म) (ii)	0	0	2(m) (ii)	
		विभाग ८५	0	0	Section 85	
36	गडचिरोली	२(म) (i)	3	118	2(m) (i)	Gadchiroli
		२(म) (ii)	0	0	2(m) (ii)	
		विभाग ८५	0	0	Section 85	
	एकूण	२(म) (i)	883	1,83,656	2(m) (i)	Total
		२(म) (ii)	0	0	2(m) (ii)	
		विभाग ८५	19	163	Section 85	

आधार : औद्योगिक सुरक्षा व आरोग्य संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source : Directorate of Industrial Safety and Health, Govt. of Maharashtra, Mumbai.

26. कामगार आणि सेवायोजन / LABOUR AND EMPLOYMENT

तक्ता क्रमांक / TABLE NO. 26. 3

खाजगी क्षेत्रात नोंदविलेल्या कारखान्यांची व त्यातील सरासरी कामगारांची उद्योग गटानुसार संख्या
 Industry typewise number of Registered working factories and average daily workers employed therein in
 Private Sector
 (2018)

अ.क्र. Sr.No.	जिल्हे (2)	उद्योग (3)	चालू कारखाने Number of working factories (4)	कामगारांची दैनिक सरासरी संख्या Average daily workers employed (5)	Industry (3)	Districts (2)
1	मुंबई	र(म) (i)	1,181	47,412	2(m) (i)	Mumbai
		र(म) (ii)	21	345	2(m) (ii)	
		विभाग ८५	142	1,596	Section 85	
2	मुंबई उपनगर	र(म) (i)	3,260	2,25,383	2(m) (i)	Mumbai Suburban
		र(म) (ii)	19	405	2(m) (ii)	
		विभाग ८५	235	2,047	Section 85	
3	ठाणे	र(म) (i)	4,419	3,42,992	2(m) (i)	Thane
		र(म) (ii)	3	309	2(m) (ii)	
		विभाग ८५	566	9,124	Section 85	
	पालघर	र(म) (i)	2,412	1,97,064	2(m) (i)	Palghar
		र(म) (ii)	1	21	2(m) (ii)	
		विभाग ८५	846	11,049	Section 85	
4	रायगड	र(म) (i)	1,149	1,40,039	2(m) (i)	Raigad
		र(म) (ii)	0	0	2(m) (ii)	
		विभाग ८५	157	2,153	Section 85	
5	रत्नागिरी	र(म) (i)	201	25,281	2(m) (i)	Ratnagiri
		र(म) (ii)	1	50	2(m) (ii)	
		विभाग ८५	138	845	Section 85	
6	सिंधुदुर्ग	र(म) (i)	58	2,934	2(m) (i)	Sindhudurg
		र(म) (ii)	1	37	2(m) (ii)	
		विभाग ८५	68	403	Section 85	
7	नाशिक	र(म) (i)	1,474	83,378	2(m) (i)	Nashik
		र(म) (ii)	7	107	2(m) (ii)	
		विभाग ८५	272	1,111	Section 85	
8	धुळे	र(म) (i)	142	13,232	2(m) (i)	Dhule
		र(म) (ii)	0	0	2(m) (ii)	
		विभाग ८५	136	919	Section 85	
9	नंदुरबार	र(म) (i)	32	4,912	2(m) (i)	Nandurbar
		र(म) (ii)	0	0	2(m) (ii)	
		विभाग ८५	28	216	Section 85	
10	जळगाव	र(म) (i)	591	42,996	2(m) (i)	Jalgaon
		र(म) (ii)	8	914	2(m) (ii)	
		विभाग ८५	229	1,800	Section 85	
11	अहमदनगर	र(म) (i)	661	53,779	2(m) (i)	Ahmednagar
		र(म) (ii)	0	0	2(m) (ii)	
		विभाग ८५	239	1,518	Section 85	
12	पुणे	र(म) (i)	4,616	5,99,837	2(m) (i)	Pune
		र(म) (ii)	7	100	2(m) (ii)	
		विभाग ८५	169	2,415	Section 85	

तक्ता क्रमांक / Table No. 26. 3 contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(3)	(2)
13	सातारा	२(म) (i)	435	61,292	2(m) (i)	Satara
		२(म) (ii)	2	90	2(m) (ii)	
		विभाग ८५	97	339	Section 85	
14	सांगली	२(म) (i)	448	38,073	2(m) (i)	Sangli
		२(म) (ii)	0	0	2(m) (ii)	
		विभाग ८५	158	716	Section 85	
15	सोलापूर	२(म) (i)	506	42,058	2(m) (i)	Solapur
		२(म) (ii)	3	248	2(m) (ii)	
		विभाग ८५	3,370	18,826	Section 85	
16	कोल्हापूर	२(म) (i)	1,099	104,925	2(m) (i)	Kolhapur
		२(म) (ii)	0	0	2(m) (ii)	
		विभाग ८५	455	3,348	Section 85	
17	औरंगाबाद	२(म) (i)	881	1,06,130	2(m) (i)	Aurangabad
		२(म) (ii)	4	72	2(m) (ii)	
		विभाग ८५	209	1,062	Section 85	
18	जालना	२(म) (i)	140	12,138	2(m) (i)	Jalna
		२(म) (ii)	0	0	2(m) (ii)	
		विभाग ८५	37	303	Section 85	
19	परभणी	२(म) (i)	94	13,630	2(m) (i)	Parbhani
		२(म) (ii)	1	12	2(m) (ii)	
		विभाग ८५	56	500	Section 85	
20	हिंगोली	२(म) (i)	32	979	2(m) (i)	Hingoli
		२(म) (ii)	0	0	2(m) (ii)	
		विभाग ८५	21	1,502	Section 85	
21	बीड	२(म) (i)	103	10,951	2(m) (i)	Beed
		२(म) (ii)	1	18	2(m) (ii)	
		विभाग ८५	78	466	Section 85	
22	नांदेड	२(म) (i)	80	26,524	2(m) (i)	Nanded
		२(म) (ii)	0	0	2(m) (ii)	
		विभाग ८५	144	1,127	Section 85	
23	उस्मानाबाद	२(म) (i)	41	6,110	2(m) (i)	Osmanabad
		२(म) (ii)	21	257	2(m) (ii)	
		विभाग ८५	16	87	Section 85	
24	लातूर	२(म) (i)	89	13,583	2(m) (i)	Latur
		२(म) (ii)	1	18	2(m) (ii)	
		विभाग ८५	17	0	Section 85	
25	बुलढाणा	२(म) (i)	103	9,531	2(m) (i)	Buldhana
		२(म) (ii)	0	0	2(m) (ii)	
		विभाग ८५	111	342	Section 85	
26	अकोला	२(म) (i)	93	4,322	2(m) (i)	Akola
		२(म) (ii)	2	51	2(m) (ii)	
		विभाग ८५	65	300	Section 85	
27	वाशिम	२(म) (i)	19	1,258	2(m) (i)	Washim
		२(म) (ii)	0	0	2(m) (ii)	
		विभाग ८५	36	113	Section 85	

तक्ता क्रमांक / Table No. 26. 3 contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(3)	(2)
28	अमरावती	२(म) (i)	49	9,964	2(m) (i)	Amaravati
		२(म) (ii)	0	0	2(m) (ii)	
		विभाग ८५	155	716	Section 85	
29	यवतमाळ	२(म) (i)	109	9,902	2(m) (i)	Yavatmal
		२(म) (ii)	0	0	2(m) (ii)	
		विभाग ८५	65	212	Section 85	
30	वर्धा	२(म) (i)	120	18,746	2(m) (i)	Wardha
		२(म) (ii)	0	0	2(m) (ii)	
		विभाग ८५	43	234	Section 85	
31	नागपूर	२(म) (i)	1,003	1,17,159	2(m) (i)	Nagpur
		२(म) (ii)	0	0	2(m) (ii)	
		विभाग ८५	568	3,331	Section 85	
32	भंडारा	२(म) (i)	61	6,234	2(m) (i)	Bhandara
		२(म) (ii)	0	0	2(m) (ii)	
		विभाग ८५	66	300	Section 85	
33	गोंदिया	२(म) (i)	18	3,191	2(m) (i)	Gondiya
		२(म) (ii)	0	0	2(m) (ii)	
		विभाग ८५	51	299	Section 85	
34	चंद्रपूर	२(म) (i)	90	30,360	2(m) (i)	Chandrapur
		२(म) (ii)	0	0	2(m) (ii)	
		विभाग ८५	69	320	Section 85	
35	गडचिरोली	२(म) (i)	21	2,201	2(m) (i)	Gadchiroli
		२(म) (ii)	0	0	2(m) (ii)	
		विभाग ८५	8	43	Section 85	
	एकूण	२(म) (i)	25,830	24,28,500	2(m) (i)	Total
		२(म) (ii)	103	3,054	2(m) (ii)	
		विभाग ८५	9,120	69,682	Section 85	

आधार : औद्योगिक सुरक्षा व आरोग्य संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source: Directorate of Industrial Safety and Health, Govt. of Maharashtra, Mumbai.

26. कामगार आणि सेवायोजन / LABOUR AND EMPLOYMENT

तक्ता क्रमांक / TABLE NO.26.4

माजी सैनिक, मागासवर्गीय व अनुसूचित जातीच्या कर्मचा-यांचे वर्षवार अभिवेदन
Yearwise representation of Scheduled Castes, Backward Classes and Ex-servicemen
(2018-19)

सेवा वर्ग Service Groups	मंजूर केलेल्या जागा ३१ मार्च, २०१८ रोजी Sanctioned posts as on 31st March, 2018	भरलेल्या जागा Filled Posts	अनुसूचित जातीचे कर्मचारी Scheduled Castes Employees	मागासवर्गीय कर्मचारी Backward Class Employees	माजी सैनिक कर्मचारी Ex-Servicemen Employees
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
वर्ग-एक / Class-I	56	42	8	26	0
वर्ग-दोन / Class-II	114	38	9	17	0
वर्ग-तीन / Class-III	622	328	40	104	9
वर्ग-चार / Class-IV	153	95	14	26	6
एकूण / Total	945	503	71	173	15

आधार : कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य, नवी मुंबई.

Source: Directorate of Skill Development, Employment and Entrepreneurship, Govt. of Maharashtra, Navi Mumbai.

6. कामगार आणि सेवायोजन / LABOUR AND EMPLOYMENT

तक्ता क्रमांक / TABLE NO.26.5

रोजगार विनिमय केंद्रानुसार नोंदणी झालेल्या अर्जदारांची, नोकरी मिळालेल्यांची व जाहीर झालेल्या रिकाम्या जागांची संख्या
Number of Registrations, placings and vacancies notified by Employment and self-employment Guidance centres
(2018-19)

अ.क्र. Sr.No.	बाब	1970-71	1980-81	1990-91	2001	2011	2016	2017	2018	Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(2)
1	नोंदणी झालेले	4,14,522	4,56,047	6,22,580	6,23,225	7,47,492	4,60,061	5,39,300	7,26,982	Registration
2	नोकरी मिळालेले	39,767	40,127	31,122	12,455	1,91,022	1,44,034	2,22,639	1,97,978	Placements
3	जाहीर झालेल्या रिकाम्या जागा	86,756	85,526	64,032	32,277	3,46,193	5,76,857	4,13,195	7,85,390	Vacancies notified
4	सादर केलेले	3,41,603	5,53,314	5,36,809	2,40,422	16,00,518	19,37,353	1,69,994	1,57,623	Submission
5	वर्षाच्या शेवटी चालू नोंदवहीत	3,60,824	12,67,607	30,22,112	44,19,739	25,96,187	33,56,759	38,19,610	44,03,466	No. of candidates on live register at the end of the year
6	शिल्लक असलेल्या रिकाम्या जागा	25,077	74,297	55,889	39,478	--	8,38,977	3,31,490	6,95,546	Vacancies Outstanding
7	रोजगार विनिमय केंद्राचा उपयोग करणारे मालक	18,272	17,080	14,079	6,009	48,726	67,249	69,381	81,805	Employers using Employment Exchanges

टिप : आकडे कॅलेंडर वर्षासाठी दिले आहेत.

Note : Figures are given for Calendar year

आधार : कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य, नवी मुंबई.

Source: Directorate of Skill Development, Employment and Entrepreneurship, Govt. of Maharashtra, Navi Mumbai.

26. कामगार आणि सेवायोजन / LABOUR AND EMPLOYMENT

तक्ता क्रमांक / TABLE NO.26.6

उद्योगांच्या प्रकारानुसार रोजगार / Industrywise Employment

(2018-19)

अ.क्र. Sr.No.	वर्ष Year	शासकीय Government	निम- शासकीय Semi- Government	खाजगी / Private				एकूण Total	एकूण सर्व (3+4+9) Grand Total (3+4+9)
				उद्योग Industrial Sector	व्यापार Trade	वाहतूक आणि दळणवळण Transport and Communication	इतर Others		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)
1	1970-71	8,35,136	6,47,759	8,97,177	70,028	7,566	1,86,030	11,60,801	26,43,696
2	1980-81	9,34,072	9,87,270	10,39,256	53,460	7,579	2,60,191	13,60,486	32,81,828
3	1990-91	9,90,367	12,91,297	9,47,872	53,061	6,909	3,97,649	14,05,491	36,87,155
4	2000-01	9,33,568	13,27,468	8,67,373	56,015	16,234	4,93,847	14,33,469	36,94,505
5	2017	9,57,230	11,29,818	13,71,455	5,56,161	59,327	26,76,835	46,63,778	67,50,826
6	2018	10,76,410	12,06,910	14,82,093	5,65,834	60,538	29,58,382	50,66,847	73,50,167

आधार : कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य, नवी मुंबई.

Source: Directorate of Skill Development, Employment and Entrepreneurship, Govt. of Maharashtra, Navi Mumbai.

26. कामगार आणि सेवायोजन / LABOUR AND EMPLOYMENT

तक्ता क्रमांक / Table No. 26.7

खाणी, मळे, बंदरे इत्यादी मधील रोजगार

Employment in Mines, Plantation, Harbours, Ports, etc.

(2018-19)

उद्योग गट Industry Groups	खाणी / Mines			मळे / Plantations			बंदरे / Harbours Ports		
	सार्वजनिक Public Sector	खाजगी क्षेत्र Private Sector	एकूण क्षेत्र Total	सार्वजनिक Public Sector	खाजगी क्षेत्र Private Sector	एकूण क्षेत्र Total	सार्वजनिक Public Sector	खाजगी क्षेत्र Private Sector	एकूण Total
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)
1970-71	6,263	9,502	15,765	--	--	--	19,540	3,921	23,461
1980-81	28,020	1,935	29,955	43	--	43	3,779	948	4,727
1990-91	53,045	1,377	54,422	750	--	750	7,417	853	8,270
2000-01	41,882	280	405	145	231	208	9,638	724	879
2005-06	39,418	553	39,971	65	99	164	8,635	2,063	10,698
2009-10	1,68,567	1,63,191	3,31,558	20,370	5,976	26,346	45,199	73	45,272
2015	25,452	1,359	26,811	2,127	3,943	6,070	3,146	2,830	5,976
2016	25,452	1,359	26,811	2,127	3,943	6,070	3,146	2,830	5,976
2017	3,088	1,950	10,390	2,683	4,896	3,238	5,771	6,846	13,628
2018	3,109	3,037	6,146	2,192	36,872	39,064	10,413	3,185	13,598

आधार : कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य, नवी मुंबई.

Source: Directorate of Skill Development, Employment and Entrepreneurship, Govt. of Maharashtra, Navi Mumbai.

26. कामगार आणि सेवायोजन / LABOUR AND EMPLOYMENT
तक्ता क्रमांक / TABLE NO. 26. 8
खाजगी आणि सार्वजनिक क्षेत्रातील अंदाजित रोजगार
Estimated Employment in Private and Public Sector
(2018-19)

अ.क्र. Sr.No.	वर्ष Year	सार्वजनिक क्षेत्र / Public Sector				खाजगी क्षेत्र / Private Sector		एकूण Total
		केंद्र शासन Central Government	राज्य शासन State Government	निम सरकारी Semi- Government	स्थानिक संस्था Local Bodies	मोठे Large	लहान Small	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
1	1970-71	4,30,885	4,04,161	2,44,570	4,03,189	10,97,771	62,707	26,43,283
2	1980-81	4,95,884	4,38,188	4,93,507	4,93,763	12,92,135	68,351	32,81,828
3	1990-91	4,81,109	5,09,258	6,91,690	5,99,607	13,30,084	75,407	36,87,155
4	2000-01	4,21,351	5,12,217	6,62,180	6,65,288	13,54,920	78,549	36,94,505
5	2010	3,03,990	5,41,325	6,12,980	6,39,094	21,56,866	2,40,480	44,94,735
6	2011	3,29,983	5,41,511	6,23,048	6,50,850	25,01,947	2,69,864	49,17,203
7	2013	3,20,138	6,44,020	5,67,603	6,72,129	29,19,830	4,70,733	55,94,453
8	2014	3,20,138	6,44,020	5,70,903	6,72,129	30,02,690	3,87,873	55,97,753
9	2015	3,29,996	6,74,963	5,59,054	6,73,226	35,08,055	3,11,621	60,56,915
10	2016	3,31,007	6,74,822	5,65,535	6,77,550	35,06,171	3,18,934	60,74,019
11	2017	3,57,488	5,99,742	5,04,785	6,25,033	43,85,062	2,78,716	67,50,826
12	2018	3,77,704	6,98,706	5,41,677	6,65,233	47,25,834	3,41,013	73,50,167

टिप : आकडे कॅलेंडर वर्षासाठी दिले आहेत.

Note : Figures are given for Calendar year

आधार : कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य, नवी मुंबई.

Source : Directorate of Skill Development, Employment and Entrepreneurship, Govt. of Maharashtra, Navi Mumbai.

26. कामगार आणि सेवायोजन / LABOUR AND EMPLOYMENT

तक्ता क्रमांक / TABLE NO. 26. 9

राज्य लोकसेवा आयोगाद्वारे जाहिरात दिलेल्या पदांची व शिफारस केलेल्या उमेदवारांची संख्या
Number of posts advertised and candidates recommended by the State Public Service Commission
(2018-19)

अ.क्र. Sr.No.	वर्ष Year	सरळ प्रवेश किंवा मुलाखतीद्वारे भरती / राज्य सरकार Direct Recruitment or by interview method / State Government				बृहन्मुंबई महानगरपालिका व बृहन्मुंबई विद्युत पुरवठा व परिवहन मंडळे Municipal Corporation of Brihan Mumbai and Mumbai Electricity supply and transport undertaking				स्पर्धा परिक्षेद्वारे भरती / राज्य सरकार Recruitment by Competitive Examination / State Government			
		जाहिरात दिलेली रिक्त पदे Vacant post advertised	अर्जदारांची संख्या No. of applicants	मुलाखतीला आलेले उमेदवार Candidates interviewed	शिफारस केलेले उमेदवार Candidates recommended	जाहिरात दिलेली रिक्त पदे Vacant post advertised	अर्जदारांची संख्या No. of applicants	मुलाखतीला आलेले उमेदवार Candidates interviewed	शिफारस केलेले उमेदवार Candidates recommended	जाहिरात दिलेली रिक्त पदे Vacant post advertised	अर्जदारांची संख्या No. of applicants	मुलाखतीला आलेले उमेदवार Candidates interviewed	शिफारस केलेले उमेदवार Candidates recommended
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)
1	1970-71	445	5,626	1,326	416	7	156	47	5	1,615	23,383	592	1,733
2	1980-81	799	7,341	2,198	549	44	794	236	29	1,776	78,987	1,040	1,549
3	1990-91	1,043	20,162	2,233	626	82	223	154	51	1,415	1,01,316	1,092	1,260
4	2000-01	840	27,621	3,111	1,147	1	-	-	-	238	3,35,530	1,944	760
5	2010-11	1,671	34,924	4,609	1,428	47	112	50	19	4,029	4,77,316	4,787	1,831
6	2015-16	1,049	42,437	3,622	1,039	5	33	18	5	4,999	9,34,581	5,158	5,485
7	2016-17	115	1,43,165	4,289	1,017	7	41	20	7	3,496	8,27,378	2,708	3,781
8	2017-18	829	25,401	1,897	416	6	88	52	16	7,114	21,96,476	630	2,374
9	2018-19	92	27,847	871	323	2	1,732	25	7	3,510	14,12,636	5,117	3,443

टिप : (१) स्तंभ ३, ७ व ११ मधील आकडे लोकसेवा आयोगाने संबंधित वर्षात जाहिरात दिलेल्या पदांचे आहेत

(२) स्तंभ ४ ते ६, ८ ते १० व १२ ते १४ मधील आकडे वर्षात भरती प्रक्रिया पूर्ण केलेल्यांचे आहेत.

(३) माहिती संकलित करताना ज्यांच्या भरतीबद्दलचे निर्णय वर्षाअखेर अर्निर्णित आहेत, अशांचा समावेश केलेला नाही.

Note : (1) Figures under column 3, 7 and 11 relates to those posts which were advertised by the commission in the concerned year

(2) Figures under column 4 to 6, 8 to 10 and 12 to 14 contains the information for which recruitment action was completed during the year

(3) Those recruitment cases which were incomplete at the end of year have not been taken into account while compiling the information.

आधार / Source : महाराष्ट्र लोकसेवा आयोग, मुंबई./ Maharashtra Public Service Commission, Mumbai

26. कामगार आणि सेवायोजन / LABOUR AND EMPLOYMENT

तक्ता क्रमांक / TABLE NO. 26. 10
महाराष्ट्रातील औद्योगिक दुखापतींची संख्या
Industrial Injuries in Maharashtra
(2018)

अ.क्र. Sr. No.	वर्ष Year	प्राणघातक Fatal		प्राणघातक नसलेले Non-Fatal		एकूण Total	
		संख्या Number	दर Frequency Rate	संख्या Number	दर Frequency Rate	संख्या Number	दर Frequency Rate
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
1	1970-71	108	N.A.	51,989	N.A.	52,097	N.A.
2	1980-81	133	0.04	85,898	27.54	86,031	27.58
3	1990-91	151	0.04	31,069	9.86	31,220	9.90
4	2000	173	0.06	11,831	4.31	12,004	4.37
5	2010	225	N.A.	2,540	0.77	2,565	#
6	2011	183	N.A.	2,266	0.63	2,449	#
7	2012	215	256.90	2,333	0.46	2,548	#
8	2013	199	221.10	2,013	0.37	2,212	#
9	2014	187	188.43	187	0.28	374	#
10	2015	145	0.02	1,471	0.26	1,616	0.28
11	2016	143	0.02	1,352	0.23	N.A.	N.A.
12	2017	137	0.02	1,225	0.20	N.A.	N.A.
13	2018	138	0.02	238	0.04	N.A.	N.A.

N.A उपलब्ध नाही / Not available

लागू नाही / Not applicable

आधार : औद्योगिक सुरक्षा व आरोग्य संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source : Directorate of Industrial Safety and Health, Govt. of Maharashtra, Mumbai.

26. कामगार आणि सेवायोजन / LABOUR AND EMPLOYMENT

तक्ता क्रमांक / TABLE NO. 26. 11

अपघात झालेल्या कामगारांची संख्या व त्यांना भरपाईपोटी दिलेली रक्कम

Number of workers who were involved in accidents and compensation paid to them
(2018)

अ.क्र. Sr.No.	वर्ग	कारखान्यांची संख्या No. of Factories	कामावरील कामगारांची दैनिक सरासरी Average number of workers employed per day		वर्षभरात ज्यांना अंतिम भरपाई दिली अशी प्रकरणे / दुखापतीची प्रकरणे Number of cases/injuries in which case final compensation was paid during the year			भरपाईपोटी दिलेली रक्कम (₹ '०००) Amount of compensation paid (₹ '000)			Category
			(प्रौढ) (Adult)	(बालके) (Minors)	मृत्यु Death	कायम अपंगत्व Permanent disablement	तात्पुरते अपंगत्व Temporary disablement	मृत्यु Death	कायम अपंगत्व Permanent disablement	तात्पुरते अपंगत्व Temporary disablement	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(2)
1	कारखाने	93	74,310	0	0	1	3	0	2,11,340	95,018**	Factories
2	खाणी	1	603	0	8	0	0	*	0	0	Mines
3	बसेस	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Buses
4	गोदी व बंदरे	1	231	0	0	0	0	0	0	0	Docks and Ports
5	इमारत व बांधकाम	7	10,802	0	4	2	1	38,15,706	7,99,315	12,250	Building and construction
6	नगरपालिका	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Municipalities
7	बंब	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Fire Brigade
8	स्फोटके	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Explosive
9	विद्युत पुरवठा संस्था	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Electricity-supply companies
10	चित्रपट कंपनी	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Cinema film manfg. companies
10	रेल्वे	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Railways
11	डाक व तारखाते	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Posts and Telegraphs Deptt.
12	इतर	283	1,68,643	0	2	0	0	18,50,840	0	0	Others
एकूण		385	2,54,589	0	14	3	4	56,66,546	10,10,655	1,07,268	Total

टिप : * कंपनीने पूर्ण दरात भरपाई केली आहे. ** कंपनीने १२ दिवसांची पूर्ण वेतनाची व वैद्यकीय खर्चाची भरपाई केली आहे.

Note : * Company has paid pay at full rate ** Company has paid full wages for 12 days & Medical expenses

आधार : श्रमिक भरपाई आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Source : Commissioner for workmen's compensation, Govt. of Maharashtra, Mumbai

26. कामगार व सेवायोजन / LABOUR AND EMPLOYMENT

तक्ता क्रमांक / TABLE NO. 26. 12

उद्योगानुसार संप आणि टाळेबंदीची संख्या

Industrywise Number of Strikes and Lockouts
(2018-19)

संकेतांक Code	उद्योग	काम थांबणा-या प्रकारांची संख्या Number of work stoppages		गुंतलेल्या कामगारांची संख्या Number of workers involved	वाया गेलेले एकूण मनुष्य दिवसांची संख्या Number of mandays lost	Industry
		संप Strikes	टाळेबंदी Lockouts			
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(2)
23	वस्त्रनिर्माण	4	1	3,538	5,03,045	Textile
35	अभियांत्रिकी	3	0	626	3,83,272	Engineering
31	रासायनिक	0	0	00	7,71,040	Chemical
37	संकीर्ण	2	2	374	4,09,788	Miscellaneous
	एकूण	9	3	4,538	20,67,145	Total

आधार : कामगार आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source : Commissioner of Labour , Govt. of Maharashtra, Mumbai.

26. कामगार व सेवायोजन / LABOUR AND EMPLOYMENT

तक्ता क्रमांक / TABLE NO. 26.13

औद्योगिक तंटे / Industrial Disputes

(2018-19)

वर्ष आणि महिने Year and Months	कापड गिरण्या Textiles				यंत्रोत्पादक कारखाने Engineering				संकीर्ण Miscellaneous				एकूण Total			
	संपाची संख्या	संपावरील कामगारांची संख्या	वाया गेलेले मनुष्यदिवस		संपाची संख्या	संपावरील कामगारांची संख्या	वाया गेलेले मनुष्यदिवस		संपाची संख्या	संपावरील कामगारांची संख्या	वाया गेलेले मनुष्यदिवस		संपाची संख्या	संपावरील कामगारांची संख्या	वाया गेलेले मनुष्यदिवस	
	No. of Strikes	No. of workers involved	No. of mandays		No. of Strikes	No. of workers involved	No. of mandays		No. of Strikes	No. of workers involved	No. of mandays		No. of Strikes	No. of workers involved	No. of mandays	
	(1)	प्रत्यक्ष Directly	अप्रत्यक्ष indirectly	(संख्या) lost	(2)	प्रत्यक्ष Directly	अप्रत्यक्ष indirectly	(3)	(4)	प्रत्यक्ष Directly	अप्रत्यक्ष indirectly	(5)	(6)	प्रत्यक्ष Directly	अप्रत्यक्ष indirectly	(7)
1960	37	1,00,469	5,877	1,63,833	49	32,265	-	1,87,992	176	1,34,219	3,607	6,49,628	262	2,66,953	9,484	10,01,453
1970	102	1,69,990	6,959	6,19,684	222	52,663	4,542	6,19,929	344	1,26,382	1,856	10,12,102	668	34,90,351	13,357	22,51,715
1980	62	60,946	5,590	2,25,794	101	31,049	688	20,00,134	165	55,769	1,000	27,11,130	331	1,47,764	7,278	49,37,058
1990	13	11,741	10	23,55,923	69	13,362	520	14,09,316	41	9,399	422	11,68,935	123	34,502	952	49,34,174
2010	5	1,922	-	3,48,753	6	1,177	-	2,12,256	7	2,603	-	21,7,444	14	4,186	-	7,33,241
2014	3	1,375	0	89,375	7	5,110	0	11,28,128	17	5,870	0	13,30,223	27	12,355	0	25,47,726
2015	2	3,593	0	1,86,743	6	1,594	0	3,16,509	13	5,857	0	4,76,278	21	11,044	0	9,79,530
2016	1	850	0	1,82,680	4	1,509	0	3,58,518	1	95	0	12,62,069	6	2,454	0	18,03,267
2017	1	450	0	40,701	8	4,199	0	5,01,177	6	1,109	0	13,42,972	15	5,758	0	18,84,850
April 2018	0	0	0	2,325	0	0	0	26,750	0	0	0	1,12,525	0	0	0	1,41,600
May 2018	0	0	0	2,418	0	0	0	27,820	0	0	0	1,17,026	0	0	0	1,47,264
June 2018	0	0	0	2,418	1	436	0	31,308	0	0	0	1,17,026	1	436	0	1,50,752
July 2018	1	450	0	14,118	0	0	0	33,790	0	0	0	1,17,026	1	450	0	1,64,934
August 2018	1	465	0	14,508	0	0	0	29,640	0	0	0	1,17,026	1	465	0	1,61,174
September 2018	0	0	0	13,950	0	0	0	28,500	0	0	0	1,12,525	0	0	0	1,54,975
October 2018	0	0	0	14,508	0	0	0	29,640	0	0	0	1,17,026	0	0	0	1,61,174
November 2018	1	911	0	17,594	0	0	0	28,500	0	0	0	1,12,867	1	911	0	1,58,961
December 2018	1	150	0	8,175	0	0	0	24,325	1	114	0	1,13,992	2	264	0	1,46,492
January 2019	1	925	0	1,20,157	0	0	0	42,243	0	0	0	37,479	1	925	0	1,99,879
February 2019	1	1087	0	1,48,982	0	0	0	40,270	2	203	0	62,538	3	1,290	0	2,51,790
March 2019	0	0	0	1,48,304	0	0	0	40,486	0	0	0	43,772	0	0	0	2,32,562
Total	6	3,988	0	5,07,457	1	436	0	3,83,272	3	317	0	11,80,828	10	4,741	0	20,71,557

आधार / Source : कामगार आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, मुंबई. / Commissioner of Labour, Govt. of Maharashtra, Mumbai.

26. कामगार आणि सेवायोजन / LABOUR AND EMPLOYMENT

तक्ता क्रमांक / TABLE NO.26.14

सभासद संख्येनुसार कामगार संघटना

Distribution of Trade Unions According to their membership size
(2018-19)

अ.क्र. Sr.No.	सभासदांचा गट	कामगार संघटनांची एकूण संख्या Total Number of Trade Unions	विवरणपत्र सादर करणा-या कामगार संघटना Number of Trade Unions submitting the returns	स्तंभ ४ ची स्तंभ ३ शी टक्केवारी Percentage of Col.4 to Col.3	सभासद (संख्या) Membership (No.)	संघटनांचा गट Group of Members
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
1	५० पेक्षा कमी	29			939	Below 50
2	५० किंवा अधिक पण ३०० ह्या कमी	99	714	--	10,752	50 and above but below 300
3	३०० आणि अधिक	--			--	300 and above
एकूण - सर्व गट		128	714	--	11,691	Total - All Groups

आधार : कामगार आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source : Commissioner of Labour, Govt. of Maharashtra, Mumbai.

26. कामगार आणि सेवायोजन / LABOUR AND EMPLOYMENT

तक्ता क्रमांक / TABLE NO. 26. 15

सुती कापड उद्योग व यंत्रोत्पादन कारखान्यातील निवडक केंद्रातील गैरहजेरी

Absenteeism in Cotton Textile and Engineering Industries at Selected Centres
(2018)

(टक्केवारी / Percentage)

वर्ष आणि महिने Year and Months	सुती कापड उद्योग Cotton Textile Industry								रसायने व रासायनिक पदार्थांचे उत्पादन Chemical and Chemical Products			धातुचे उत्पादन Metal products	
	मुंबई Mumbai	जळगाव Jalgaon	सोलापूर Solapur	औरंगाबाद Aurangabad	नांदेड Nanded	नागपूर Nagpur	इतर केंद्र Other Centres	एकूण केंद्र Total Centres	मुंबई Mumbai	ठाणे Thane	पुणे Pune	मुंबई Mumbai	रायगड Raigad
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)
1965	19.26	14.07	15.01	-	13.87	21.38	12.81	18.33	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.
1970	19.23	11.50	25.40	15.89	32.63	21.24	15.30	19.60	-	-	-	-	-
1980	24.04	22.07	37.71	15.95	27.73	19.54	22.59	24.38	18.14	17.06	13.41	16.30	13.97
1990	17.99	18.38	17.41	20.59	34.85	25.17	22.94	18.93	19.96	19.11	-	20.69	15.44
1995	17.26	21.40	20.64	10.18	24.01	24.42	22.22	17.91	18.46	15.84	-	16.78	-
2012	13.00	0.00	8.00	0.00	0.00	0.00	0.00	15.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
2013	18.25	0.00	21.58	0.00	0.00	0.00	4.67	19.67	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
जानेवारी / Jan-18	16.00	0.00	18.00	0.00	0.00	0.00	25.00	19.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
फेब्रुवारी / Feb-18	16.00	0.00	20.00	0.00	0.00	0.00	27.00	20.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
मार्च / Mar-18	17.00	0.00	19.00	0.00	0.00	0.00	26.00	20.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
एप्रिल / April 2018	19.00	0.00	21.00	0.00	0.00	0.00	28.00	22.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
मे / May 2018	32.00	0.00	24.00	0.00	0.00	0.00	35.00	32.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
जून / June 2018	21.00	0.00	24.00	0.00	0.00	0.00	62.00	35.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
जुलै / July 2018	17.00	0.00	21.00	0.00	0.00	0.00	26.00	20.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
ऑगस्ट / August 2018	14.00	0.00	19.00	0.00	0.00	0.00	29.00	19.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
सप्टेंबर / September 2018	19.00	0.00	21.00	0.00	0.00	0.00	39.00	25.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
ऑक्टोबर / October 2018	17.00	0.00	21.00	0.00	0.00	0.00	24.00	19.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
नोव्हेंबर / November 2018	19.00	0.00	21.00	0.00	0.00	0.00	25.00	21.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
डिसेंबर / December 2018	19.00	0.00	25.00	0.00	0.00	0.00	25.00	21.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00

तक्ता क्रमांक / Table No. 26.15 - Contd...

वर्ष आणि महिने Year and Months	विद्युत यंत्र सामुग्री व्यतिरिक्त यंत्र सामुग्री Machinery except electrical machinery					विद्युत सामुग्री Electrical machinery		परिवहन सामुग्री Transport equipment			पेट्रोलियम व दगडी कोळसा या पदार्थांचे उत्पादन Petroleum and coal products
	मुंबई Mumbai	पुणे Pune	सातारा Satara	सोलापूर Solapur	कोल्हापूर Kolhapur	मुंबई Mumbai	पुणे Pune	मुंबई Mumbai	ठाणे Thane	पुणे Pune	मुंबई Mumbai
(1)	(15)	(16)	(17)	(18)	(19)	(20)	(21)	(22)	(23)	(24)	(25)
1965	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.
1970	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.
1980	16.13	14.04	12.11	16.04	10.93	15.91	14.68	22.48	13.31	N.A.	N.A.
1990	16.35	14.87	10.92	14.62	10.56	13.64	13.42	23.13	15.41	11.18	N.A.
1995	18.24	13.86	--	9.56	10.62	15.76	--	22.64	13.32	9.67	N.A.
2012	13.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	5.17	0.00	0.00	0.00
2013	16.17	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
जानेवारी / Jan-18	0.00	23.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	27.00	0.00	0.00	0.00
फेब्रुवारी / Feb-18	0.00	19.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	31.00	0.00	0.00	0.00
मार्च / Mar-18	0.00	15.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	31.00	0.00	0.00	0.00
एप्रिल / April 2018	0.00	17.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	33.00	0.00	0.00	0.00
मे / May 2018	0.00	22.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	35.00	0.00	0.00	0.00
जून / June 2018	0.00	16.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	31.00	0.00	0.00	0.00
जुलै / July 2018	0.00	15.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	30.00	0.00	0.00	0.00
ऑगस्ट / August 2018	0.00	14.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	31.00	0.00	0.00	0.00
सप्टेंबर / September 2018	0.00	16.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	35.00	0.00	0.00	0.00
ऑक्टोबर / October 2018	0.00	13.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	31.00	0.00	0.00	0.00
नोव्हेंबर / November 2018	0.00	17.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	35.00	0.00	0.00	0.00
डिसेंबर / December 2018	0.00	17.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	34.00	0.00	0.00	0.00

N.A. उपलब्ध नाही / Not Available

आधार : कामगार आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source : Commissioner of Labour, Govt. of Maharashtra, Mumbai.

26. कामगार आणि सेवायोजन / LABOUR AND EMPLOYMENT
तक्ता क्रमांक / TABLE NO.26.16
श्रमिक नुकसान भरपाई कायदा, १९२३ खालील प्रकरणे
Cases Decided Under Workmen's Compensation Act, 1923
(2018)

अ.क्र. Sr.No.	जिल्हे (2)	लढविलेली प्रकरणे Contested Cases (3)	न लढविलेली प्रकरणे Non-contested Cases (4)	समझोता झालेली प्रकरणे Cases of Agreements (5)	Districts (2)
1	मुंबई	480	101	52	Mumbai Mumbai Suburban
2	मुंबई उपनगर				
3	ठाणे	76	47	7	Thane
4	पालघर	N.A.	N.A.	N.A.	Palghar
5	रायगड	62	59	4	Raigad
6	रत्नागिरी	15	14	1	Ratnagiri
7	सिंधुदुर्ग	N.A.	N.A.	N.A.	Sindhudurg
8	नाशिक	82	27	45	Nashik
9	धुळे	91	8	79	Dhule
10	नंदुरबार	0	0	0	Nandurbar
11	जळगाव	5	3	9	Jalgaon
12	अहमदनगर	21	2	8	Ahmednagar
13	पुणे	97	52	11	Pune
14	सातारा	18	2	5	Satara
15	सांगली	27	22	3	Sangli
16	सोलापूर	45	11	0	Solapur
17	कोल्हापूर	27	18	12	Kolhapur
18	औरंगाबाद	68	84	17	Aurangabad
19	जालना	9	1	9	Jalna
20	परभणी	0	0	0	Parbhani
21	हिंगोली	0	0	0	Hingoli
22	बीड	0	0	0	Beed
23	नांदेड	47	15	5	Nanded
24	उस्मानाबाद	0	0	0	Osmanabad
25	लातूर	63	41	7	Latur
26	बुलढाणा	11	5	2	Buldhana
27	अकोला	25	20	4	Akola
28	वाशिम	0	0	0	Washim
29	अमरावती	23	30	9	Amravati
30	यवतमाळ	11	25	4	Yavatmal
31	वर्धा	38	1	3	Wardha
32	नागपूर	248	87	36	Nagpur
33	भंडारा	20	1	5	Bhandara
34	गोंदिया	4	1	0	Gondiya
35	चंद्रपूर	20	3	5	Chandrapur
36	गडचिरोली	0	0	0	Gadchiroli
37	माजलगांव	0	0	0	Majalgaon
38	आंबेजोगाई	0	0	0	Ambejogai
महाराष्ट्र राज्य		1,633	680	342	Maharashtra State

N.A. उपलब्ध नाही /Not Available

आधार : श्रमिक भरपाई आयुक्त यांचे कार्यालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source : Office of the Commissioner for Workmen's Compensation, Govt. of Maharashtra, Mumbai.

26. कामगार आणि सेवायोजन / LABOUR AND EMPLOYMENT

तक्ता क्रमांक / TABLE NO. 26. 17

राज्य शासकीय, जिल्हा परिषद व नगर परिषद कार्यालयातील जिल्हावार स्त्री-पुरुष कर्मचारी (रिक्त पदे वगळून)
Districtwise Number of Employees by gender in State Government, Zilla Parishad and Municipal Councils
(Excluding Vacant Posts) (Including 'E')

कर्मचारी गणना-२०१८* / Census of Employees - 2018*

संदर्भ दिनांक / Reference date 01.07.2018

अ.क्र. Sr.No	जिल्हे	पुरुष Males	स्त्रिया Females	तृतीयपंथी Transgender	एकूण Total	Districts
1	2	3	4	5	6	2
1	मुंबई	50,062	16,617	1	66,680	Mumbai
2	मुंबई उपनगर	19,501	12,760	0	32,261	Mumbai Suburban
3	ठाणे	24,803	13,659	0	38,462	Thane
4	पालघर	6,773	6,319	1	13,093	Palghar
5	रायगड	8,944	8,019	1	16,964	Raigad
6	रत्नागिरी	6,387	6,801	0	13,188	Ratnagiri
7	सिंधुदुर्ग	4,742	4,051	1	8,794	Sindhudurg
8	नाशिक	21,302	14,290	0	35,592	Nashik
9	धुळे	8,982	5,763	0	14,745	Dhule
10	नंदुरबार	7,036	6,156	0	13,192	Nandurbar
11	जळगाव	12,011	9,530	0	21,541	Jalgaon
12	अहमदनगर	13,704	12,762	0	26,466	Ahmednagar
13	पुणे	39,476	18,471	2	57,949	Pune
14	सातारा	10,356	11,013	0	21,369	Satara
15	सांगली	9,015	8,245	1	17,261	Sangli
16	सोलापूर	14,358	10,955	0	25,313	Solapur
17	कोल्हापूर	12,740	11,694	2	24,436	Kolhapur
18	औरंगाबाद	19,260	11,153	0	30,413	Aurangabad
19	जालना	7,007	4,759	0	11,766	Jalna
20	परभणी	6,320	4,434	0	10,754	Parbhani
21	हिंगोली	4,921	2,928	0	7,849	Hingoli
22	बीड	8,881	7,758	0	16,639	Beed
23	नांदेड	13,192	9,706	2	22,900	Nanded
24	उस्मानाबाद	7,202	5,162	0	12,364	Osmanabad
25	लातूर	7,911	2,052	0	9,963	Latur
26	बुलढाणा	9,241	7,441	0	16,682	Buldhana
27	अकोला	7,366	3,870	0	11,236	Akola
28	वाशिम	4,264	2,948	1	7,213	Washim
29	अमरावती	16,640	9,670	8	26,318	Amravati
30	यवतमाळ	11,326	5,581	1	16,908	Yavatmal
31	वर्धा	6,550	4,618	0	11,168	Wardha
32	नागपूर	29,849	12,508	0	42,357	Nagpur
33	भंडारा	5,906	4,172	0	10,078	Bhandara
34	गोंदिया	8,038	5,075	1	13,114	Gondiya
35	चंद्रपूर	10,260	7,998	0	18,258	Chandrapur
36	गडचिरोली	12,420	6,416	0	18,836	Gadchiroli
	दिल्ली				0	Delhi
	गोवा				0	Goa
	महाराष्ट्र राज्य	4,66,746	2,95,354	22	7,62,122	Maharashtra State

*अस्थायी/Provisional

टीप : सदर माहितीमध्ये वर्ग अ ते इ बाबत आकडेवारी समाविष्ट आहे.

Note : Class a to e figures included in this information.

आधार : अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source : Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Mumbai.

26. कामगार आणि सेवायोजन / LABOUR AND EMPLOYMENT

तक्ता क्रमांक / TABLE NO. 26. 18

पदांच्या वर्गानुसार जिल्हावार राज्य शासकीय कर्मचारी

Districtwise and Classwise State Government Employee

कर्मचारी गणना-२०१८* / Census of Employees - 2018*

अ.क्र. Sr.No.	जिल्हे 1	भरलेली पदे /					रिक्त पदे Vacant posts	Districts 2
		'अ' वर्ग Grade 'A'	'ब' वर्ग Grade 'B'	'क' वर्ग Grade 'C'	'ड' वर्ग Grade 'D'	'इ' वर्ग Grade 'E'		
1	मुंबई	3,599	7,597	43,687	9,051	2,746	24,392	Mumbai
2	मुंबई उपनगर	751	2,526	18,775	2,318	7,891	9,862	Mumbai Suburban
3	ठाणे	1,286	2,494	24,233	3,583	6,866	11,260	Thane
4	पालघर	338	732	5,821	1,367	4,835	4,196	Palghar
5	रायगड	452	648	6,553	1,571	7,740	5,033	Raigad
6	रत्नागिरी	357	475	4,440	1,491	6,425	4,790	Ratnagiri
7	सिंधुदुर्ग	256	333	3,463	928	3,814	3,081	Sindhudurg
8	नाशिक	1,359	2,518	15,726	4,131	11,858	10,396	Nashik
9	धुळे	409	692	6,449	1,686	5,509	4,553	Dhule
10	नंदुरबार	234	742	4,049	1,404	6,763	4,476	Nandurbar
11	जळगाव	634	984	8,542	2,264	9,117	5,325	Jalgaon
12	अहमदनगर	721	1,033	9,128	3,395	12,189	8,701	Ahmednagar
13	पुणे	2,747	4,079	33,880	7,683	9,560	17,212	Pune
14	सातारा	625	890	7,942	2,023	9,889	7,104	Satara
15	सांगली	622	813	7,470	1,635	6,721	5,044	Sangli
16	सोलापूर	733	1,016	11,209	2,503	9,852	5,835	Solapur
17	कोल्हापूर	807	1,141	9,815	2,461	10,212	5,533	Kolhapur
18	औरंगाबाद	1,493	1,908	14,040	3,662	9,310	7,168	Aurangabad
19	जालना	436	603	5,190	1,044	4,493	3,258	Jalna
20	परभणी	282	555	4,320	1,122	4,475	3,511	Parbhani
21	हिंगोली	253	361	3,645	748	2,842	2,319	Hingoli
22	बीड	517	610	6,341	1,979	7,192	4,309	Beed
23	नांदेड	759	1,165	9,255	2,811	8,910	6,357	Nanded
24	उस्मानाबाद	416	562	4,772	1,290	5,324	2,779	Osmanabad
25	लातूर	553	707	5,752	1,445	1,506	3,669	Latur
26	बुलढाणा	389	639	6,676	1,361	7,617	4,315	Buldhana
27	अकोला	399	711	6,354	1,425	2,347	2,865	Akola
28	वाशिम	191	410	3,355	588	2,669	2,086	Washim
29	अमरावती	978	1,313	12,299	2,990	8,738	6,113	Amravati
30	यवतमाळ	570	1,005	8,672	2,254	4,407	5,605	Yavatmal
31	वर्धा	339	473	4,594	1,107	4,655	2,850	Wardha
32	नागपूर	1,778	2,752	24,705	5,916	7,206	12,961	Nagpur
33	भंडारा	340	406	4,133	1,174	4,025	2,717	Bhandara
34	गोंदिया	307	523	6,028	1,331	4,925	4,229	Gondiya
35	चंद्रपूर	487	906	7,838	2,105	6,922	5,702	Chandrapur
36	गडचिरोली	402	923	9,694	1,965	5,852	4,241	Gadchiroli
	दिल्ली							Delhi
	गोवा							Goa
	महाराष्ट्र राज्य	26,819	45,245	3,68,845	85,811	2,35,402	2,23,847	Maharashtra State

*अस्थायी/Provisional

टीप : १. सदर माहितीमध्ये वर्ग अ ते इ बाबत आकडेवारी समाविष्ट आहे.

२. वर्ग इ मध्ये कार्यव्ययी आस्थापनेवरील, रोजंदारीवरील, अंशकालीन, मानसेवी इत्यादी तसेच तदर्थ तत्तवावर नेमणूक करण्यात आलेले कर्मचारी यांचा समावेश आहे.

Note : 1. Class a to e figures included in this information.

2. Grade E includes work charged employees, daily rated, part-time, honorary and contractual employees.

आधार : अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source : Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Mumbai.

२७. बँका

२७.१ या विभागात बँक कार्यालये असलेली शहरे व गावे, बँकांचे वर्गीकरण तसेच वर्गीकृत, अवर्गीकृत व सहकारी बँका यांच्याविषयी माहिती दिली आहे.

२७.२ बँक कार्यालयांच्या संख्येत वर्गीकृत, अवर्गीकृत व सहकारी बँका यांच्या कार्यालयांचा समावेश आहे. व्यापारी बँकांकरिता संदर्भकाल उपलब्ध असल्यास तो ३१ मार्च, २०१४ रोजी असा असून सहकारी बँकांकरिता उपलब्ध अद्ययावत ताळेबंद विवरण यानुसार आहे.

27. BANKING

27.1 Data on Towns/village having banking offices, classification of banks, scheduled, non-scheduled and Co-operative banks are given in this section.

27.2 Number of Bank offices includes offices of scheduled, non-scheduled and Co-operative banks. The reference period of Commercial Banks is as on 31st March, 2014, wherever available while that regarding Co-operative banks is as on the latest available balance sheet or return.

27. बँका व विमा व्यवसाय / BANKING AND INSURANCE
तक्ता क्रमांक/ TABLE NO.27.1
लोकसंख्येच्या गटानुसार व्यापारी बँक कार्यालयांचे वर्गीकरण /
Commercial Banking Offices Classified According to Population Range
(2018-19)

कार्यालयांची संख्या / No. of Offices							
अ.क्र.		ग्रामीण बँका	निमनगरी बँका	नागरी बँका	महानगर बँका	एकूण बँका	
Sr.No.	जिल्हे	Rural Banks	Semi Urban Banks	Urban Banks	Metropolitan Banks	Total Banks	Districts
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(2)
1	मुंबई शहर	--	--	--	1,172	1,172	Mumbai City
2	मुंबई उपनगर	--	--	--	1,571	1,571	Mumbai Suburban
3	ठाणे	56	41	221	807	1,125	Thane
4	पालघर	68	82	--	161	311	Palghar
5	रायगड	191	157	99	--	447	Raigad
6	रत्नागिरी	144	107	--	--	251	Ratnagiri
7	सिंधुदुर्ग	101	68	--	--	169	Sindhudurg
8	नाशिक	185	192	22	240	639	Nashik
9	धुळे	46	38	50	--	134	Dhule
10	नंदुरबार	36	24	18	--	78	Nandurbar
11	जळगाव	113	161	96	--	370	Jalgaon
12	अहमदनगर	173	187	84	--	444	Ahmednagar
13	पुणे	270	332	--	1,124	1,726	Pune
14	सातारा	143	133	54	--	330	Satara
15	सांगली	109	116	85	--	310	Sangli
16	सोलापूर	139	126	125	--	390	Solapur
17	कोल्हापूर	180	135	181	--	496	Kolhapur
18	औरंगाबाद	86	81	--	186	353	Aurangabad
19	जालना	42	35	36	--	113	Jalna
20	परभणी	34	38	36	--	108	Parbhani
21	हिंगोली	27	45	--	--	72	Hingoli
22	बीड	72	52	27	--	151	Beed
23	नांदेड	77	53	71	--	201	Nanded
24	उस्मानाबाद	46	55	27	--	128	Osmanabad
25	लातूर	61	43	68	--	172	Latur
26	बुलढाणा	69	122	--	--	191	Buldhana
27	अकोला	45	49	70	--	164	Akola
28	वाशिम	30	53	--	--	83	Washim
29	अमरावती	89	81	105	--	275	Amravati
30	यवतमाळ	74	82	34	--	190	Yavatmal
31	वर्धा	60	45	52	--	157	Wardha
32	नागपूर	152	131	--	490	773	Nagpur
33	भंडारा	59	64	--	--	123	Bhandara
34	गोंदिया	55	19	30	--	104	Gondiya
35	चंद्रपूर	87	79	50	--	216	Chandrapur
36	गडचिरोली	36	36	--	--	72	Gadchiroli
	महाराष्ट्र राज्य	3,155	3,062	1,641	5,751	13,609	Maharashtra State

आधार : भारतीय रिझर्व्ह बँक, मुंबई.

Source : Reserve Bank of India, Mumbai.

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 27.2

---

27. बँका व विमा व्यवसाय /BANKING AND INSURANCE

तक्ता क्रमांक / TABLE NO.27.2

वर्गीकृत व्यापारी बँकांच्या पतपुरवठ्याचे व्यवसायानुसार जिल्हावार वर्गीकरण /

Districtwise and Occupationwise Classification of Outstanding Credit of Scheduled Commercial Banks
(2018-19)

(₹ '000 / ₹.'000)

व्यवसाय	जिल्हे / Districts										Occupation
	मुंबई		मुंबई उपनगर		ठाणे		पालघर		रायगड		
	खात्यांची संख्या	येणे रक्कम	खात्यांची संख्या	येणे रक्कम	खात्यांची संख्या	येणे रक्कम	खात्यांची संख्या	येणे रक्कम	खात्यांची संख्या	येणे रक्कम	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(1)
(1) कृषि एकूण	128196	369739300	11978	21408593	31289	11374083	8553	2395287	49610	7171278	(1) Agriculture Total
(अ) प्रत्यक्ष पतपुरवठा	126992	142550108	11504	17581431	30342	7807238	8222	1757824	48860	6976936	(a) Direct Finance
(ब) अप्रत्यक्ष पतपुरवठा	1204	227189192	474	3827162	947	3566845	331	637463	750	194342	(b) Indirect Finance
(2) एकूण उद्योग	326327	6808352267	45750	492436042	73373	183896627	4218	7571101	15502	24201535	(2) Industry Total
(अ) खाणकाम	1185	176818546	291	4577397	258	5591402	27	37345	109	272922	(a) Mining & Quarrying
(ब) उत्पादन	307344	3715600389	37638	385309995	68075	118212415	3814	5941360	14083	13454164	(b) Manufacturing & Processing
(क) वीज,गॅस व पाणी	1304	1165977645	143	12492927	243	9851932	21	1022104	43	5147433	(c) Electricity, Gas & Water
(ड) बांधकाम	16494	1749955687	7678	90055723	4797	50240878	356	570292	1267	5327016	(d) Construction
(3) परिवहन	76967	461216383	31305	55010175	65316	34368074	4508	1923024	13874	7047961	(3) Transport Operators
(4) व्यावसायिक सेवा	145864	1287932994	49690	227573357	73766	68675865	5171	2277129	14503	9645817	(4) Professional Services
(5) व्यक्तिगत कर्ज	3928857	980204616	7680907	452456284	1533292	554996786	107933	37108371	168199	95565393	(5) Personal Loans
i) गृह कर्ज	235949	694627833	60873	172392108	220148	416910494	19574	26686580	46873	71761641	1. Loans for Housing
ii) ग्राहकोपयोगी वस्तू खरेदीसाठी कर्ज	137016	4946876	46851	2753426	96681	1882642	481	170081	673	111666	2. Loans for Purchase of Consumer Durables
iii) इतर व्यक्तिगत कर्ज	3555892	280629907	7573183	277310750	1216463	136203650	87878	10251710	120653	23692086	3. Rest of the Personal Loans
(6) व्यापार	128912	1105673259	40374	222909055	74576	84188716	11304	3339386	18242	12336185	(6) Trade
(अ) घाऊक व्यापार	34673	746668152	9812	96220030	6537	43752190	413	711914	1268	6440429	(a) Wholesale Trade
(ब) किरकोळ व्यापार	94239	359005107	30562	126689025	68039	40436526	10891	2627472	16974	5895756	(b) Retail Trade
(7) वित्त	30127	4679950231	5288	161972054	5163	13110284	778	113581	1463	699048	(7) Finance
(8) इतर खर्च	251794	507554872	1395312	194024863	91282	34570940	4609	1241531	19089	2686037	(8) All Others
एकूण	3969783	14760534045	9260604	1827790423	1948057	985181375	147074	55969410	300482	159353254	Total

तक्ता क्रमांक / TABLE NO.27.2 Contd...

कृषि	जिल्हे / Districts										Occupation (1)
	रत्नागिरी		सिंधुदुर्ग		नाशिक		धुळे		नंदुरबार		
	Ratnagiri		Sindhudurg		Nashik		Dhule		Nandurbar		
	खात्यांची संख्या	येणे रक्कम	खात्यांची संख्या	येणे रक्कम	खात्यांची संख्या	येणे रक्कम	खात्यांची संख्या	येणे रक्कम	खात्यांची संख्या	येणे रक्कम	
No.of Accounts	Outstanding Credit	No.of Accounts	Outstanding Credit	No.of Accounts	Outstanding Credit	No.of Accounts	Outstanding Credit	No.of Accounts	Outstanding Credit		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	
(1) कृषि एकूण	68163	10012415	32846	4832459	251969	72355213	132102	22348658	40852	7510636	(1) Agriculture Total
(अ) प्रत्यक्ष पतपुरवठा	64790	9492426	31405	4537412	244826	68220390	130968	21736700	40515	7357449	(a) Direct Finance
(ब) अप्रत्यक्ष पतपुरवठा	3373	519989	1441	295047	7143	4134823	1134	611958	337	153187	(b) Indirect Finance
(2) एकूण उद्योग	4418	15813538	3983	1948076	40232	47163389	15364	9536723	625	469056	(2) Industry Total
(अ) खाणकाम	165	120028	92	103315	167	377211	25	40494	22	13724	(a) Mining & Quarrying
(ब) उत्पादन	3570	4986047	3377	1374197	37216	36192647	14748	6521261	456	320139	(b) Manufacturing & Processing
(क) वीज,गॅस व पाणी	49	8425585	13	1611	112	567620	33	11275	3	536	(c) Electricity, Gas & Water
(ड) बांधकाम	634	2281878	501	468953	2737	10025911	558	2963693	144	134657	(d) Construction
(3) परिवहन	6197	1635142	2779	597108	13465	6083424	2791	937384	531	84412	(3) Transport Operators
(4) व्यावसायिक सेवा	8746	2369751	7062	1440731	40973	14187829	7056	2191958	1002	312996	(4) Professional Services
(5) व्यक्तिगत कर्ज	67151	20245710	37078	9553578	436633	128667288	53392	15301065	14214	3962426	(5) Personal Loans
i) गृह कर्ज	17284	12995150	7824	5806817	85041	84872505	13080	8691815	3437	2438501	1. Loans for Housing
ii) ग्राहकोपयोगी वस्तू खरेदीसाठी कर्ज	1070	61343	474	45018	14779	564224	319	133268	178	25040	2. Loans for Purchase of Consumer Durables
iii) इतर व्यक्तिगत कर्ज	48797	7189217	28780	3701743	336813	43230559	39993	6475982	10599	1498885	3. Rest of the Personal Loans
(6) व्यापार	12763	4210401	12468	2209311	50813	28126400	17221	4245616	2723	908374	(6) Trade
(अ) घाऊक व्यापार	558	513267	428	156794	6633	9378593	3451	1392300	430	295261	(a) Wholesale Trade
(ब) किरकोळ व्यापार	12205	3697134	12040	2052517	44180	18747807	13770	2853316	2293	613113	(b) Retail Trade
(7) वित्त	2481	209380	1465	136349	2227	1522683	367	77752	589	61100	(7) Finance
(8) इतर खर्च	6036	437154	4243	277924	34629	6348667	12016	1529243	7753	254780	(8) All Others
एकूण	175955	54933491	101924	20995536	870941	304454893	240309	56168399	68289	13563780	Total

तक्ता क्रमांक / TABLE NO.27.2 Contd...

जिल्हे / Districts

व्यवसाय	जळगांव		अहमदनगर		पुणे		सातारा		सांगली		Occupation
	खात्यांची संख्या	येणे रक्कम	खात्यांची संख्या	येणे रक्कम	खात्यांची संख्या	येणे रक्कम	खात्यांची संख्या	येणे रक्कम	खात्यांची संख्या	येणे रक्कम	
(1)	No.of Accounts	Outstanding Credit	No.of Accounts	Outstanding Credit	No.of Accounts	Outstanding Credit	No.of Accounts	Outstanding Credit	No.of Accounts	Outstanding Credit	(1)
(1) कृषि एकूण	217683	32025429	283220	56288106	271031	116393139	159697	24186066	226686	35251578	(1) Agriculture Total
(अ) प्रत्यक्ष पतपुरवठा	198073	30395541	276469	54084653	266674	106905247	157132	23311786	223852	33147240	(a) Direct Finance
(ब) अप्रत्यक्ष पतपुरवठा	19610	1629888	6751	2203453	4357	9487892	2565	874280	2834	2104338	(b) Indirect Finance
(2) एकूण उद्योग	33105	204414719	21014	16562806	131714	560248948	22948	12827797	14115	22779640	(2) Industry Total
(अ) खाणकाम	54	9994142	73	92181	619	5380667	49	58816	40	95475	(a) Mining & Quarrying
(ब) उत्पादन	32028	116152825	19473	14022473	119630	456020977	21787	11436387	13172	21440968	(b) Manufacturing & Processing
(क) वीज, गॅस व पाणी	63	14047401	68	251247	778	17395701	109	43779	45	39783	(c) Electricity, Gas & Water
(ड) बांधकाम	960	64220351	1400	2196905	10687	81451603	1003	1288815	858	1203414	(d) Construction
(3) परिवहन	9257	10353045	11758	3280872	68852	38206116	6458	1914322	5218	1764648	(3) Transport Operators
(4) व्यावसायिक सेवा	20303	8858878	19381	6833384	161312	175485815	19296	3932531	19734	2795637	(4) Professional Services
(5) व्यक्तिगत कर्ज	113057	30324614	146362	37051586	2742956	852134116	112315	29776224	96717	22254184	(5) Personal Loans
i) गृह कर्ज	28473	19267001	23404	19790966	322339	590764727	18579	16433748	12785	10545887	1. Loans for Housing
ii) ग्राहकोपयोगी वस्तू खरेदीसाठी कर्ज	968	189573	1132	292264	62934	2478666	339	45521	365	52261	2. Loans for Purchase of Consumer Durables
iii) इतर व्यक्तिगत कर्ज	83616	10868040	121826	16968356	2357683	258890723	93397	13296955	83567	11656036	3. Rest of the Personal Loans
(6) व्यापार	54420	63588413	37278	20350323	115488	153389877	26147	6630131	26293	7627846	(6) Trade
(अ) घाऊक व्यापार	4828	56222672	2210	11907038	16139	77766688	4356	1357318	1673	2242620	(a) Wholesale Trade
(ब) किरकोळ व्यापार	49592	7365741	35068	8443285	99349	75623189	21791	5272813	24620	5385226	(b) Retail Trade
(7) वित्त	2141	334094	1061	368961	7264	183161551	2088	139405	1855	327991	(7) Finance
(8) इतर खर्च	26787	2498356	24685	2274709	198439	69302774	27069	1913204	11101	1771239	(8) All Others
एकूण	476753	352397548	544759	143010747	3697056	2148322336	376018	81319680	401719	94572763	Total

तक्ता क्रमांक / TABLE NO.27.2 Contd...

व्यवसाय	जिल्हे / Districts										Occupation
	सोलापूर		कोल्हापूर		औरंगाबाद		जालना		परभणी		
	Solapur		Kolhapur		Aurangabad		Jalna		Parbhani		
	खात्यांची संख्या	येणे रक्कम	खात्यांची संख्या	येणे रक्कम	खात्यांची संख्या	येणे रक्कम	खात्यांची संख्या	येणे रक्कम	खात्यांची संख्या	येणे रक्कम	
No.of Accounts	Outstanding Credit	No.of Accounts	Outstanding Credit	No.of Accounts	Outstanding Credit	No.of Accounts	Outstanding Credit	No.of Accounts	Outstanding Credit	(1)	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(1)
(1) कृषि एकूण	334741	73022049	208564	27064334	278797	38361283	330001	35242774	349725	32201375	(1) Agriculture Total
(अ) प्रत्यक्ष पतपुरवठा	321903	67686465	205160	25587820	270052	35915458	327386	33837275	348048	31663126	(a) Direct Finance
(ब) अप्रत्यक्ष पतपुरवठा	12838	5335584	3404	1476514	8745	2445825	2615	1405499	1677	538249	(b) Indirect Finance
(2) एकूण उद्योग	43945	26254755	42754	63898274	27584	63658204	2696	4970994	2142	4381384	(2) Industry Total
(अ) खाणकाम	85	86220	145	272794	72	16025330	45	115362	19	9463	(a) Mining & Quarrying
(ब) उत्पादन	42633	23812519	40923	60603555	25782	39824561	2300	4371428	1784	3688082	(b) Manufacturing & Processing
(क) वीज, गॅस व पाणी	143	361974	60	357454	58	428306	22	17688	21	16824	(c) Electricity, Gas & Water
(ड) बांधकाम	1084	1994042	1626	2664471	1672	7380007	329	466516	318	667015	(d) Construction
(3) परिवहन	10173	3548851	9599	4338882	15771	6622266	1355	316184	1506	591528	(3) Transport Operators
(4) व्यावसायिक सेवा	26590	5074107	32420	6904142	29758	14523755	2980	983641	2153	792975	(4) Professional Services
(5) व्यक्तिगत कर्ज	125932	36846477	1478702	114947979	219802	74125497	37508	9831256	29795	9145289	(5) Personal Loans
i) गृह कर्ज	21939	20634534	35855	36105269	44520	48355276	6303	4928259	7301	5121547	1. Loans for Housing
ii) ग्राहकोपयोगी वस्तू खरेदीसाठी कर्ज	450	44937	6619	178110	2657	492406	924	170947	833	195414	2. Loans for Purchase of Consumer Durables
iii) इतर व्यक्तिगत कर्ज	103543	16167006	1436228	78664600	172625	25277815	30281	4732050	21661	3828328	3. Rest of the Personal Loans
(6) व्यापार	54543	10123379	44052	19749358	49683	16938961	9858	3933059	9665	3111500	(6) Trade
(अ) घाऊक व्यापार	2953	2038380	3016	6974731	2459	5379408	593	1490348	425	290966	(a) Wholesale Trade
(ब) किरकोळ व्यापार	51590	8084999	41036	12774627	47224	11559553	9265	2442711	9240	2820534	(b) Retail Trade
(7) वित्त	2329	255653	3443	1052390	1201	1340802	858	120469	211	33730	(7) Finance
(8) इतर खर्च	37997	3972775	24258	3159825	37821	7489049	8275	811336	5957	410884	(8) All Others
एकूण	636250	159098046	1843792	241115184	660417	223059817	393531	56209713	401154	50668665	Total

तक्ता क्रमांक / TABLE NO.27.2 Contd...

व्यवसाय	जिल्हे / Districts										Occupation
	हिंगोली		बीड		नांदेड		उस्मानाबाद		लातूर		
	Hingoli		Beed		Nanded		Osmanabad		Latur		
	खात्यांची संख्या	येणे रक्कम	खात्यांची संख्या	येणे रक्कम	खात्यांची संख्या	येणे रक्कम	खात्यांची संख्या	येणे रक्कम	खात्यांची संख्या	येणे रक्कम	
No.of Accounts	Outstanding Credit	No.of Accounts	Outstanding Credit	No.of Accounts	Outstanding Credit	No.of Accounts	Outstanding Credit	No.of Accounts	Outstanding Credit		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(1)
(1) कृषि एकूण	139437	13934844	327474	28763184	365160	33811484	151307	19041808	131438	16419882	(1) Agriculture Total
(अ) प्रत्यक्ष पतपुरवठा	138183	13298116	325525	27908373	357910	32163189	149808	18331290	126540	15444789	(a) Direct Finance
(ब) अप्रत्यक्ष पतपुरवठा	1254	636728	1949	854811	7250	1648295	1499	710518	4898	975093	(b) Indirect Finance
(2) एकूण उद्योग	802	435888	4021	5214604	11742	10321728	6358	1810595	22020	7360132	(2) Industry Total
(अ) खाणकाम	14	2896	34	17029	32	23341	39	32242	53	38169	(a) Mining & Quarrying
(ब) उत्पादन	676	349324	3693	4739054	11124	7999757	6020	1452861	21452	6178200	(b) Manufacturing & Processing
(क) वीज, गॅस व पाणी	14	8576	13	12626	56	737795	20	80537	30	150597	(c) Electricity, Gas & Water
(ड) बांधकाम	98	75092	281	445895	530	1560835	279	244955	485	993166	(d) Construction
(3) परिवहन	302	143583	1366	576293	4982	2533119	880	401926	3207	1246587	(3) Transport Operators
(4) व्यावसायिक सेवा	1023	249991	3466	1316827	4393	1830856	5112	850626	7774	1604192	(4) Professional Services
(5) व्यक्तिगत कर्ज	12829	4146886	43022	15010365	64492	24611752	26458	7583280	52071	16856676	(5) Personal Loans
i) गृह कर्ज	3244	2303763	11781	8525255	16711	14601835	5216	3843817	10951	9444859	1. Loans for Housing
ii) ग्राहकोपयोगी वस्तू खरेदीसाठी कर्ज	593	232558	777	186889	1538	346076	460	92417	755	228883	2. Loans for Purchase of Consumer Durables
iii) इतर व्यक्तिगत कर्ज	8992	1610565	30464	6298221	46243	9663841	20782	3647046	40365	7182934	3. Rest of the Personal Loans
(6) व्यापार	3706	1058435	13107	3726428	13237	5408593	9985	2151663	18514	6032924	(6) Trade
(अ) घाऊक व्यापार	126	201929	484	632048	674	922700	543	243676	949	1341001	(a) Wholesale Trade
(ब) किरकोळ व्यापार	3580	856506	12623	3094380	12563	4485893	9442	1907987	17565	4691923	(b) Retail Trade
(7) वित्त	142	34692	376	88149	772	125327	510	52316	1052	486258	(7) Finance
(8) इतर खर्च	4716	144229	4400	371669	10409	1431339	5957	520587	18230	1234463	(8) All Others
एकूण	162957	20148548	397232	55067519	475187	80074198	206567	32412801	254306	51241114	Total

तक्ता क्रमांक / TABLE NO.27.2 Contd...

व्यवसाय	जिल्हे / Districts										Occupation
	बुलढाणा		अकोला		वाशिम		अमरावती		यवतमाळ		
	Buldhana		Akola		Washim		Amravati		Yavatmal		
	खात्यांची संख्या	येणे रक्कम	खात्यांची संख्या	येणे रक्कम	खात्यांची संख्या	येणे रक्कम	खात्यांची संख्या	येणे रक्कम	खात्यांची संख्या	येणे रक्कम	
No.of Accounts	Outstanding Credit	No.of Accounts	Outstanding Credit	No.of Accounts	Outstanding Credit	No.of Accounts	Outstanding Credit	No.of Accounts	Outstanding Credit	(1)	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(1)
(1) कृषि एकूण	343537	31060045	163147	16534365	71285	6820306	223826	24169139	258885	22462107	(1) Agriculture Total
(अ) प्रत्यक्ष पतपुरवठा	341007	30010234	152410	14973186	66991	6616875	209570	22967954	237449	21128640	(a) Direct Finance
(ब) अप्रत्यक्ष पतपुरवठा	2530	1049811	10737	1561179	4294	203431	14256	1201185	21436	1333467	(b) Indirect Finance
(2) एकूण उद्योग	3899	4066946	5911	7707505	2186	513450	8545	7398924	7512	6427075	(2) Industry Total
(अ) खाणकाम	24	28728	40	100738	12	8973	68	107738	79	99162	(a) Mining & Quarrying
(ब) उत्पादन	3520	3621439	5274	6846219	2064	450644	7562	6342180	6990	5548846	(b) Manufacturing & Processing
(क) वीज,गॅस व पाणी	20	5686	29	9784	9	2479	61	19828	68	33406	(c) Electricity, Gas & Water
(ड) बांधकाम	335	411093	568	750764	101	51354	854	929178	375	745661	(d) Construction
(3) परिवहन	1068	189427	3766	914960	522	95049	3249	877810	1722	615106	(3) Transport Operators
(4) व्यावसायिक सेवा	5850	1150869	5577	1473544	2441	496395	7633	2840924	7688	1309283	(4) Professional Services
(5) व्यक्तिगत कर्ज	52753	14452394	63785	18642702	11278	2452684	93885	28123737	50799	16013971	(5) Personal Loans
i) गृह कर्ज	10235	7224959	12759	10272762	1753	1257835	22103	17693115	12260	9161360	1. Loans for Housing
ii) ग्राहकोपयोगी वस्तू खरेदीसाठी कर्ज	702	69702	658	54372	88	7606	594	80731	332	20643	2. Loans for Purchase of Consumer Durables
iii) इतर व्यक्तिगत कर्ज	41816	7157733	50368	8315568	9437	1187243	71188	10349891	38207	6831968	3. Rest of the Personal Loans
(6) व्यापार	11567	3586625	14132	4726016	7815	884372	18767	8402629	19557	3896125	(6) Trade
(अ) घाऊक व्यापार	1762	990607	2184	1880420	2006	274629	2607	3289149	3791	1231698	(a) Wholesale Trade
(ब) किरकोळ व्यापार	9805	2596018	11948	2845596	5809	609743	16160	5113480	15766	2664427	(b) Retail Trade
(7) वित्त	833	87102	543	166554	301	57304	1441	177720	965	118307	(7) Finance
(8) इतर खर्च	8443	686364	5716	500739	2374	222016	13539	1878928	8624	566361	(8) All Others
एकूण	427950	55279772	262577	50666385	98202	11541576	370885	73869811	355752	51408335	Total

तक्ता क्रमांक / TABLE NO.27.2 Contd...

व्यवसाय	जिल्हे / Districts								Occupation
	वर्धा		नागपूर		भंडारा		गोंदिया		
	खात्यांची संख्या	येणे रक्कम	खात्यांची संख्या	येणे रक्कम	खात्यांची संख्या	येणे रक्कम	खात्यांची संख्या	येणे रक्कम	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(10)	(11)	(1)
(1) कृषि एकूण	306258	20622033	234471	36518843	47932	4407319	33397	2800340	(1) Agriculture Total
(अ) प्रत्यक्ष पतपुरवठा	297006	19497315	224576	29707072	45496	4079186	32329	2608859	(a) Direct Finance
(ब) अप्रत्यक्ष पतपुरवठा	9252	1124718	9895	6811771	2436	328133	1068	191481	(b) Indirect Finance
(2) एकूण उद्योग	11467	7426905	47194	107969803	3238	1932991	1802	1835445	(2) Industry Total
(अ) खाणकाम	24	13140	485	4734609	25	53358	15	15845	(a) Mining & Quarrying
(ब) उत्पादन	11127	7196011	43025	75147573	2834	1584441	1466	1587543	(b) Manufacturing & Processing
(क) वीज, गॅस व पाणी	13	2906	188	1428083	15	8242	10	3994	(c) Electricity, Gas & Water
(ड) बांधकाम	303	214848	3496	26659538	364	286950	311	228063	(d) Construction
(3) परिवहन	1200	282347	25551	16948711	660	305893	593	196245	(3) Transport Operators
(4) व्यावसायिक सेवा	36779	1429406	87517	31288576	3752	710398	2764	871861	(4) Professional Services
(5) व्यक्तिगत कर्ज	40168	9817237	435490	151774808	28061	8241449	12298	3131427	(5) Personal Loans
i) गृह कर्ज	7554	4873312	72494	94311817	6560	4538372	1890	1684013	1. Loans for Housing
ii) ग्राहकोपयोगी वस्तू खरेदीसाठी कर्ज	283	26312	29385	730584	179	20009	56	5066	2. Loans for Purchase of Consumer Durables
iii) इतर व्यक्तिगत कर्ज	32331	4917613	333611	56732407	21322	3683068	10352	1442348	3. Rest of the Personal Loans
(6) व्यापार	44696	3396848	107393	63821761	8990	2081904	6881	2138634	(6) Trade
(अ) घाऊक व्यापार	2190	640177	12322	33740675	892	282125	776	590501	(a) Wholesale Trade
(ब) किरकोळ व्यापार	42506	2756671	95071	30081086	8098	1799779	6105	1548133	(b) Retail Trade
(7) वित्त	3808	374064	3907	2359824	41664	2517129	1292	129508	(7) Finance
(8) इतर खर्च	6684	1560450	36012	17657502	5044	392561	5008	444378	(8) All Others
एकूण	451060	44909290	977535	428339828	139341	20589644	64035	11547838	Total

तक्ता क्रमांक / TABLE NO.27.2 Contd...

व्यवसाय (1)	जिल्हे / Districts						Occupation (1)
	चंद्रपूर Chandrapur		गडचिरोली Gadchiroli		महाराष्ट्र राज्य Maharashtra State		
	खात्यांची संख्या	येणे रक्कम	खात्यांची संख्या	येणे रक्कम	खात्यांची संख्या	येणे रक्कम	
	No.of Accounts	Outstanding Credit	No.of Accounts	Outstanding Credit	No.of Accounts	Outstanding Credit	
(2)	(3)	(4)	(5)	(10)	(11)		
(1) कृषि एकूण	69996	5912370	28281	1930134	6311534	1284392258	(1) Agriculture Total
(अ) प्रत्यक्ष पतपुरवठा	68699	5421795	27875	1725907	6134547	996435305	(a) Direct Finance
(ब) अप्रत्यक्ष पतपुरवठा	1297	490575	406	204227	176987	287956953	(b) Indirect Finance
(2) एकूण उद्योग	2711	11917217	672	1830200	1011889	8755555283	(2) Industry Total
(अ) खाणकाम	61	138747	10	3053	4557	225500602	(a) Mining & Quarrying
(ब) उत्पादन	2096	4856141	562	1759793	939318	5174946415	(b) Manufacturing & Processing
(क) वीज, गॅस व पाणी	36	6130483	9	3384	3922	1245097231	(c) Electricity, Gas & Water
(ड) बांधकाम	518	791846	91	63970	64092	2110011035	(d) Construction
(3) परिवहन	3985	2116264	252	85008	410985	667368129	(3) Transport Operators
(4) व्यावसायिक सेवा	5432	1792082	1154	268495	876115	1892277617	(4) Professional Services
(5) व्यक्तिगत कर्ज	52376	16417708	9551	3455048	20180118	3855230863	(5) Personal Loans
i) गृह कर्ज	11230	8803405	2506	1708356	1440828	2469379493	1. Loans for Housing
ii) ग्राहकोपयोगी वस्तू खरेदीसाठी कर्ज	276	34313	50	8304	412469	16978148	2. Loans for Purchase of Consumer Durables
iii) इतर व्यक्तिगत कर्ज	40870	7579990	6995	1738388	18326821	1368873222	3. Rest of the Personal Loans
(6) व्यापार	11396	5433879	4277	1101575	1110843	1891437961	(6) Trade
(अ) घाऊक व्यापार	992	1249826	127	85953	135280	1118796213	(a) Wholesale Trade
(ब) किरकोळ व्यापार	10404	4184053	4150	1015622	975563	772641748	(b) Retail Trade
(7) वित्त	1485	147974	513	26574	132003	5051936310	(7) Finance
(8) इतर खर्च	7756	667815	2419	187044	2374483	870996607	(8) All Others
एकूण	155137	44405309	47119	8884078	31980020	24213915256	Total

आधार : बेसिक स्टॅटिस्टिक्स , बेसिक स्टॅटिस्टिकल रिटर्न्स , रिझर्व बँक ऑफ इंडिया, मुंबई / Source : Basic Statistics, Basic Statistical Returns, Reserve Bank of India , Mumbai

27. बँका व विमा व्यवसाय / BANKING AND INSURANCE

तक्ता क्रमांक / TABLE NO.27.3

मार्च, २०१९ अखेर राज्यवार वर्गीकृत व्यापारी बँकांच्या ठेवी व कर्जे

Deposits And Advances of Scheduled Commercial Banks By State for March ending 2019

(₹ कोटी / ₹ crore)

विभाग / राज्य आणि केंद्रशासित प्रदेश	कार्यालयांची संख्या No. of Offices	ठेवी Deposits	कर्ज / Advances			Region / State and Union Territory
			प्राधान्य गट Priority sector	दुर्बल गट Weaker sector	एकूण@ Total@	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(1)
उत्तर विभाग	25,902	26,40,361	1,42,132	6,47,801	22,26,219	Northern Region
चंदीगड	399	68,581	1,000	13,972	72,956	Chandigarh
दिल्ली	3,547	11,90,069	5,499	1,44,165	12,87,042	NCT of Delhi
हरयाणा	4,870	4,09,923	24,826	1,26,412	2,47,345	Haryana
राजस्थान	7,265	3,78,636	58,732	1,86,903	3,07,134	Rajasthan
हिमाचल प्रदेश	1,606	95,522	5,412	16,842	29,424	Himachal Pradesh
जम्मू आणि काश्मीर	1,788	1,18,125	6,269	27,076	53,713	Jammu & Kashmir
पंजाब	6,427	3,79,505	40,394	1,32,431	2,28,604	Punjab
उत्तर- पूर्व विभाग	3,845	2,43,074	22,216	47,971	98,238	North Eastern Region
अरुणाचल प्रदेश	155	16,711	578	1,408	3,832	Arunachal Pradesh
आसाम	2,348	1,47,203	15,531	34,605	65,070	Assam
मणिपूर	199	10,198	685	2,181	5,209	Manipur
मेघालय	342	23,971	897	2,037	6,478	Meghalaya
मिझोराम	181	9,013	480	1,036	3,284	Mizoram
नागालँड	163	11,166	623	1,084	4,001	Nagaland
त्रिपुरा	457	24,812	3,422	5,619	10,364	Tripura
पूर्व विभाग	22,800	16,73,618	96,750	3,17,813	6,84,290	Eastern Region
अंदमान आणि निकोबार बेटे	68	5,181	136	926	2,171	Andaman & Nicobar Islands
बिहार	6,814	3,53,279	27,860	66,915	1,20,287	Bihar
झारखंड	2,961	2,18,508	8,320	33,302	60,196	Jharkhand
ओडिशा	4,835	3,09,618	16,397	56,994	1,19,090	Odisha
सिक्कीम	142	9,622	458	1,606	2,728	Sikkim
पश्चिम बंगाल	7,980	7,77,410	43,579	1,58,070	3,79,817	West Bengal
मध्य विभाग	28,253	16,88,856	1,43,095	4,70,156	8,30,404	Central Region
छत्तीसगड	2,551	1,42,551	7,724	42,163	89,824	Chhattisgarh
मध्य प्रदेश	6,608	3,68,521	39,106	1,60,918	2,49,290	Madhya Pradesh
उत्तराखंड	2,063	1,37,027	18,335	59,557	51,574	Uttarakhand
उत्तर प्रदेश	17,031	10,40,758	77,931	2,07,519	4,39,716	Uttar Pradesh
पश्चिम विभाग	21,231	33,04,809	2,39,813	11,80,978	32,68,533	Western Region
दादरा व नगर हवेली	60	4,048	92	1,353	2,239	Dadra & Nagar Haveli
दमण व दिव	45	5,010	43	750	1,330	Daman & Diu
गोवा	668	71,106	1,169	7,553	18,759	Goa
गुजरात	7,957	6,74,702	36,705	2,41,036	5,31,396	Gujarat
महाराष्ट्र	12,501	25,49,943	2,01,805	9,30,286	27,14,809	Maharashtra
दक्षिण विभाग	39,725	30,07,952	3,88,160	10,75,234	27,10,683	Southern Region
आंध्र प्रदेश	6,940	3,00,863	83,064	1,94,780	3,66,563	Andhra Pradesh
कर्नाटका	10,106	9,34,748	68,106	2,09,922	6,48,887	Karnataka
केरळ	6,430	4,95,741	70,183	1,63,389	3,25,280	Kerala
लक्षद्वीप	13	1,095	9	39	89	Lakshadweep
पुदुच्चेरी	248	17,910	1,524	6,354	11,895	Puducherry
तामिळनाडू	10,873	7,98,765	1,24,114	3,81,227	8,76,433	Tamil Nadu
तेलंगना	5,115	4,58,829	41,160	1,19,522	4,81,536	Telangana
एकूण भारत	1,41,756	1,25,58,671	37,39,954	10,32,166	98,18,367	All-India

आधार : भारतीय रिझर्व्ह बँक, मुंबई. / Source: Reserve Bank of India, Mumbai.

@ एकूण कर्जांमध्ये प्राधान्य गट, दुर्बल गट व इतर गटांचा समावेश आहे/ Total advances include advances in priority sector, weaker sector and other sector

27. बँका व विमा व्यवसाय / BANKING AND INSURANCE

तक्ता क्रमांक / TABLE NO. 27.4

वर्गीकृत व अवर्गीकृत व्यापारी बँका आणि सहकारी बँकांच्या कार्यालयांची संख्या (३१ मार्च, २०१९ रोजी)

Number of offices of Scheduled & Non-Scheduled Commercial banks and Co-operative Banks

(As on 31st March, 2019)

अ.क्र. Sr.No.	जिल्हे (1)	वर्गीकृत व्यापारी बँका Scheduled Commercial Banks (3)	अवर्गीकृत व्यापारी बँका Non-Scheduled Commercial Banks (4)	सहकारी बँका Co-operative Banks (5)	एकूण Total (6)	Districts (2)
1	मुंबई	1,002	N.A.			Mumbai
2	मुंबई उपगर	1,409	N.A.	55	2,466	Mumbai Suburban
3	ठाणे	1,017	N.A.	8	1,025	Thane
4	पालघर	304	N.A.	5	309	Palghar
5	रायगड	435	N.A.	8	443	Raigad
6	रत्नागिरी	245	N.A.	5	250	Ratnagiri
7	सिंधुदुर्ग	162	N.A.	3	165	Sindhudurg
8	नाशिक	605	N.A.	44	649	Nashik
9	धुळे	126	N.A.	7	133	Dhule
10	नंदुरबार	76	N.A.	6	82	Nandurbar
11	जळगाव	333	N.A.	14	347	Jalgaon
12	अहमदनगर	407	N.A.	18	425	Ahmednagar
13	पुणे	1,562	N.A.	49	1,611	Pune
14	सातारा	308	N.A.	25	333	Satara
15	सांगली	291	N.A.	26	317	Sangli
16	सोलापूर	355	N.A.	34	389	Solapur
17	कोल्हापूर	452	N.A.	46	498	Kolhapur
18	औरंगाबाद	317	N.A.	14	331	Aurangabad
19	जालना	110	N.A.	7	117	Jalna
20	परभणी	105	N.A.	10	115	Parbhani
21	हिंगोली	70	N.A.	7	77	Hingoli
22	बीड	146	N.A.	14	160	Beed
23	नांदेड	193	N.A.	7	200	Nanded
24	उस्मानाबाद	112	N.A.	11	123	Osmanabad
25	लातूर	164	N.A.	15	179	Latur
26	बुलढाणा	185	N.A.	10	195	Buldhana
27	अकोला	158	N.A.	4	162	Akola
28	वाशिम	78	N.A.	1	79	Washim
29	अमरावती	265	N.A.	12	277	Amravati
30	यवतमाळ	184	N.A.	5	189	Yavatmal
31	वर्धा	148	N.A.	6	154	Wardha
32	नागपूर	692	N.A.	18	710	Nagpur
33	भंडारा	115	N.A.	2	117	Bhandara
34	गोंदिया	100	N.A.	3	103	Gondiya
35	चंद्रपूर	205	N.A.	5	210	Chandrapur
36	गडचिरोली	65	N.A.	3	68	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		12,501	N.A.	507	13,008	Maharashtra State

N.A. उपलब्ध नाही / Not Available

आधार : १) सहकार आयुक्त मुंबई आणि निबंधक सहकारी संस्था, महाराष्ट्र शासन, पुणे

२) भारतीय रिझर्व्ह बँक, मुंबई.

Source : 1) Commissioner for Co-operation , Mumbai and Registrar, Co-operative Societies, Govt. of Maharashtra, Pune

2) Reserve Bank of India, Mumbai.

२८. लोकवित्त

२८.१ राज्य शासनातील महसुली जमा व महसुली खर्च यांचे निरनिराळ्या शीर्षाखालील आकडे या विभागात दाखविले आहेत. याची अधिक तपशीलवार माहिती राज्य शासनाच्या अर्थसंकल्पात मिळते. तसेच अर्थसंकल्पातील व्यवहाराचे आर्थिक वर्गीकरणही त्यात दिले आहे. येथील आर्थिक वर्गीकरणाची मांडणी सहा लेख्यांमध्ये दर्शविलेल्या शासनाच्या आर्थिक व्यवहारावर आधारलेली आहे.

२८.२ राज्य शासनाचे जमा व खर्च या संबंधित व्यवहार दरवर्षी सादर केलेल्या अर्थसंकल्पात दिले जातात. अर्थसंकल्पीय व्यवहारांचे परिणाम जाणून घेण्यासाठी अर्थसंकल्पाचे आर्थिक वर्गीकरण केले जाते. या वर्गीकरणात अर्थसंकल्पीय व्यवहारांची अर्थपूर्ण आर्थिक वर्गानुरूप पुनर्मांडणी व त्यांचे पुनर्वर्गीकरण केले आहे. हे वर्गीकरण केंद्रीय अर्थसंकल्पाच्या आर्थिक वर्गीकरणाच्या मांडणीप्रमाणे आहे. त्यामधून आंतरलेखा व आंतरविभागीय हस्तांतरित रकमा (फंडांकडून बदली केलेल्या रकमा धरून) वगळण्यात आल्या आहेत. त्यामुळे उर्वरित अर्थव्यवस्थेशी होणाऱ्या राज्य शासनाच्या मूळ व्यवहारांची माहिती या वर्गीकरणातून मिळते.

२८.३ ह्या विभागात ३१ मार्चच्या अखेरीस आयकर भरणाऱ्यांचे आयकर पात्र उत्पन्न गटानुसार वर्गीकरण देण्यात आले आहे. आयकर दात्यांचे पुढीलप्रमाणे उपविभाग पाडण्यात येतात. (अ) वैयक्तिक, (ब) हिंदु अविभक्त कुटुंबे, (क) अनौदणीकृत व्यवसाय, (ड) व्यक्ती समूह, (इ) नोंदणीकृत व्यवसाय (फ) संस्था ह्या तक्त्यात दाखविलेले उत्पन्न हे एकूण उत्पन्नातून नुकसान भरपाई व इतर अनुज्ञेय सूट वगळून राहिलेले करपात्र उत्पन्न असते.

28. PUBLIC FINANCE

28.1 The receipt and revenue expenditure of State Government under different heads is shown in this section. Further details will be found in the Civil Budget Estimates of the State Government. The Economic Classification of the Budget is also given. The frame-work of economic classification presented here is based on the delineation of the Government transactions in a set of six accounts.

28.2 The Budget annually presented gives the transactions on account of receipts and expenditure of the State Government. In order to analyse the economic impact of these budgetary transactions, an economic classification of the Budget is undertaken. In this classification the transactions are regrouped and reclassified into meaningful economic categories. This classification follows closely the frame-work of economic classification adopted for the Central Budget. It eliminates all inter-account, inter-departmental transfers including transfers to and from funds and brings out the genuine transactions of the State Government with the rest of the economy.

28.3 In this section classification of the assesses assessed to Income Tax according to range of income assessed to tax their income and tax payable for the assessment year ending 31st March, assesses are sub-divided into (i) individuals, (ii) Hindu undivided families, (iii) unregistered firms, (iv) association of persons, (v) registered firms, (iv) companies. The total income shown in the table represents the income assessed to tax after deduction, set of the losses and other admissible rebate from gross income.

28. लोकवित्त/ PUBLIC FINANCE
तक्ता क्रमांक / TABLE NO. 28.1
महाराष्ट्र शासनाचा एकूण महसूल
Total Revenue of Maharashtra Government
(2018-19)

(₹ कोटी / ₹ Crore)

महसुलाची बाब	महसूल (प्रत्यक्ष) Revenue (Actuals)	एकूण महसुलाची टक्केवारी % To Total Revenue	Source of Revenue
(1)	(2)	(3)	(1)
(अ) केंद्राकडून वसूल होणा-या केंद्रीय राज्याचा हिस्सा- {(1) ते (6)}	41,952.59	15.04	A. Share in Centrally collected Taxes
(1) निगम करांव्यतिरिक्त इतर उत्पन्नावरील कर	10,768.37	25.67	(1) Taxes on income other than Corporation Tax
(2) केंद्रीय उत्पादन शुल्क	1,980.63	4.72	(2) Union Excise Duties
(3) निगम कर	14,621.85	34.85	(3) Corporation Tax
(4) संपत्ती कर	5.36	0.01	(4) Taxes on Wealth
(5) जकात	2,980.37	7.10	(5) Customs
(6) सेवा कर	390.29	0.93	(6) Service Tax
(7) केंद्रीय वस्तु व सेवा कर	10,377.52	24.74	(7) Central Goods and Service Tax
(8) एकात्मिक वस्तु व सेवा कर	828.20	1.97	(8) Integrated Good and Service Tax
(ब) राज्याकडून वसूल होणारे कर- {(1) ते (10)}	1,87,537.99	67.22	B. Taxes collected by state
(1) कृषिविषयक उत्पन्नावरील कर	0	0.00	(1) Agricultural Income Tax
(2) जमीन महसूल	2,088.04	1.11	(2) Land Revenue
(3) मुद्रांक व नोंदणी फी	28,545.05	15.22	(3) Stamps and Registration Fees
(4) राज्य उत्पादन शुल्क	15,320.90	8.17	(4) State excise duties
(5) विक्रीकर	35,724.61	19.05	(5) Sales Tax
(6) वाहनांवरील कर	8,613.19	4.59	(6) Taxes on vehicles
(7) मालावरील व उतारुवरील कर	837.06	0.45	(7) Taxes on goods & passengers
(8) विद्युत शुल्क	10,085.12	5.38	(8) Electricity duties.
(9) उत्पन्न व खर्च यावरील इतर कर	2,582.97	1.38	(9) Other Taxes on Income and Expenditure
(10) विक्रेय वस्तु व सेवा यावरील इतर कर व शुल्क	1,388.73	0.74	(10) Other Taxes and duties on commodities and services
(11) राज्य वस्तु व सेवा कर	82,352.32	43.91	(11) State Goods and Service Tax
(क) करांव्यतिरिक्त महसूल- {(1) + (2)}	15,843.56	5.68	C. Non-Tax Revenue
(1) व्याजविषयक जमा रकमा	4,191.28	26.45	(1) Interest Receipts
(2) इतर करांव्यतिरिक्त महसूल	11,652.28	73.55	(2) Other Non-tax Revenue
(ड) केंद्र शासनाकडून सहाय्यक अनुदाने-	33,662.13	12.07	D. Grants -in Aid from Central Government
एकूण महसूल	2,78,996.27	100.00	Total Revenue Receipts

आधार : महाराष्ट्र शासनाची अर्थसंकल्पीय प्रकाशने (संक्षिप्त अर्थसंकल्प), २०२०-२१

Source : Maharashtra State Budget Publication (Budget in Brief), 2020-21

टिप : आकडे संक्षिप्तात असल्याने बेरजा जुळणार नाहीत.

Note : Figures may not tally due to rounding

28. लोकवित्त/ PUBLIC FINANCE
तक्ता क्रमांक / TABLE NO. 28.2
महसुली लेख्यातून केलेला खर्च
Expenditure from Revenue Account
(2018-19)

(₹ कोटी / ₹ Crore)

खर्चाचा प्रकार (1)	प्रत्यक्ष खर्च Actual Expenditure (2)	एकूण खर्चाशी टक्केवारी % To Total Expenditure (3)	Type of Expenditure (1)
(अ) सामाजिक सेवा	1,09,390.99	40.97	(A) Social Services
(ब) आर्थिक सेवा	52,758.97	19.76	(B) Economic Services
(क) सहाय्यक अनुदाने व अंशदाने	20,107.21	7.53	(C) Grants-in-aid & Contributions
(ड) सर्वसाधारण सेवा	46,943.25	17.58	(D) General Services
(१) राज्याची अंगे	2,271.83	4.84	(1) Organs of State
(२) संकलन शुल्क	3,070.38	6.54	(2) Collection charges
(३) प्रशासकीय सेवा	20,759.70	44.22	(3) Administrative Services
(४) निवृत्ती वेतने आणि संकीर्ण	20,841.34	44.40	(4) Pensions & Misc. General Services
(५) राखीव निधीकरीता हस्तांतरीत	0.00	0.00	(5) Transfer to Reserve funds
(इ) ऋण सेवा	37,821.25	14.16	(E) Debt Services
एकूण महसुली खर्च (अ+ब+क+ड+इ)	2,67,021.67	100.00	Total Revenue Expenditure (A+B+C+D+E)

टिप : आकडे संक्षिप्तात असल्याने बेरजा जुळणार नाहीत.

Note : Figures may not tally due to rounding

आधार : महाराष्ट्र शासनाची अर्थसंकल्पीय प्रकाशने (संक्षिप्त अर्थसंकल्प), २०२०-२१

Source : Maharashtra State Budget Publication (Budget in Brief), 2020-21

28. लोकवित्त/ PUBLIC FINANCE
तक्ता क्रमांक / TABLE NO. 28.3
भांडवली अर्थसंकल्प / Capital Budget
(2018-19)

(₹ कोटी / ₹ Crore)

बाब (1)	प्रत्यक्ष रकमा (Actuals) (2)	Item (1)
(अ) एकूण भांडवली जमा (१ ते ४)	50,678.00	(A) Total Capital Receipts (1 to 4)
१. सरकारी ऋण लेख्याकडून जमा	26,025.21	1. Receipt from Public Debt
२. राज्य शासनाकडून कर्जे व आगाऊ रकमा (वसुली)	1,604.29	2. Loans and Advances by State Government (Recovery)
३. इतर भांडवली जमा (निव्वळ)	0.00	3. Other Capital Receipt (Net)
४. लोक लेखा (निव्वळ)	23,048.50	4. Public Account (Net)
(ब) एकूण भांडवली खर्च (१ ते ३)	65,238.72	(B) Total Capital Expenditure (1 to 3)
१. महसुली लेख्या बाहेरील भांडवली खर्च	35,049.05	1. Capital Expenditure outside the Revenue Account
२. राज्य शासनाने दिलेली कर्जे व आगाऊ रकमा	1,545.17	2. Loans and Advances given by State Govt
३. सरकारी ऋणाची परतफेड	28,644.50	3. Repayment of Public Debt
अ) राज्य शासनाचे देशांतर्गत ऋण	24,190.22	a) Internal debt of the State Government
ब) केंद्र शासनाकडील कर्जे व आगाऊ रकमा	926.28	b) Loans and Advances from Central Govt
क) आकस्मिकता निधीकडे विनियोजन	3528.00	c) Appropriation to the Contingency Fund
भांडवली अधिक्च्य (+) किंवा तुट (-)	(-14,560.72)	Capital Surplus (+) OR Deficit (-) (A-B)

टिप : आकडे संक्षिप्तात असल्याने बेरजा जुळणार नाहीत.

Note : Figures may not tally due to rounding

आधार : महाराष्ट्र शासनाची अर्थसंकल्पीय प्रकाशने (संक्षिप्त अर्थसंकल्प), २०२०-२१

Source : Maharashtra State Budget Publication (Budget in Brief), 2020-21

28. लोकवित्त/ PUBLIC FINANCE
तक्ता क्रमांक / TABLE NO. 28.4
एकूण अर्थसंकल्पीय स्थिती / Overall Budgetary Position
(2018-19)

(₹ कोटी / ₹ Crore)

अ.क्र. Sr.No. (1)	तपशील (2)	(प्रत्यक्ष) (Actuals) (3)	Particulars (1)
1	महसूली जमा	2,78,996.27	1.Revenue Receipts
2	महसूली खर्च	2,67,021.67	2. Revenue Expenditure
3	महसूली अधिक्व (+) किंवा तूट (-)	11,974.60	3. Revenue Surplus (+) OR Deficit (-) (1-2)
4	भांडवली जमा	50,678.00	4. Capital Receipts
5	भांडवली खर्च	65,238.72	5. Capital Expenditure
6	भांडवली अधिक्व (+) किंवा तूट (-)	(-) 14,560.72	6. Capital Surplus (+) OR Deficit (-) (4-5)
7	एकूण अर्थसंकल्पीय अधिक्व	(-) 2,586.12	7. overall budgetory surplus
8	आकस्मिकता निधीकडे विनियोजन		8. Appropriation to the Contingency Fund
9	एकूण अर्थसंकल्पीय अधिक्व(+) किंवा तूट(-)	(-) 2,586.12	9. Total Budgetary Surplus (+) OR Deficit (-)(3+6+7)
10	रोख शिलकीतील वाढ /घट-		10. Increase / Decrease in Cash Balance
	(अ) प्रारंभीची शिल्लक	(-) 3908.04	(A) Opening Balance
	(ब) अखेरची शिल्लक	(-) 2966.15	(B) Closing Balance

आधार : महाराष्ट्र शासनाची अर्थसंकल्पीय प्रकाशने (संक्षिप्त अर्थसंकल्प), २०२०-२१
 Source : Maharashtra State Budget Publication (Budget in Brief) 2020-21

28. लोकवित्त/ PUBLIC FINANCE
तक्ता क्रमांक / TABLE NO. 28.5
एकूण खर्चाची निरनिराळ्या उद्देशानुसार टक्केवारी
Percentage Distribution Of Total Expenditure Into Different Purpose Categories
(2018-19)

(₹ कोटी / ₹ Crore)

अ.क्र. Sr.No. (1)	उद्देशाचे प्रकार (2)	(प्रत्यक्ष) एकूण खर्च (Actual) Total Expenditure (3)	टक्केवारी Percentage (4)	Purpose (2)
1	सर्वसाधारण लोकसेवा	58,181	25.31	1. General Public Services
2	शिक्षण	60,639	26.38	2. Education
3	आरोग्य	12,909	5.62	3. Health
4	सामाजिक सुरक्षा व कल्याण सेवा	16,719	7.27	4. Social Security and Welfare Services
5	गृहनिर्माण व इतर सामूहिक सेवा	20,250	8.81	5. Housing and Other Community Services
6	सांस्कृतिक, मनोरंजन व धार्मिक सेवा	1,477	0.64	6. Cultural, Recreational and Religious Services.
7	आर्थिक सेवा-	53,737	23.37	7. Economic Service-----
	(१) सर्वसाधारण प्रशासन, विनियमन व संशोधन	2,592	1.13	(i) General Administration, Regulation and Research
	(२) कृषि, वनोद्योग, मत्स्योद्योग व शिकार	23,441	10.20	(ii) Agriculture, Forestry, Fishing and Hunting
	(३) खनिकर्म, कारखाने व बांधकामे	1432	0.62	(iii) Mining, Manufacturing and Construction
	(४) वीज, गॅस, वाफ व इतर उर्जेची साधने	2,798	1.22	(iv) Electricity, Gas, Steam and Other Sources of Energy
	(५) पाणीपुरवठा	1,680	0.73	(v) Water Supply
	(६) परिवहन व दळणवळण	17,089	7.43	(vi) Transport and Communication
	(७) इतर आर्थिक सेवा	4,706	2.05	(vii) Other Economic Services
8	इतर सेवा	5,988	2.60	8. Other Services (Environmental Protection & Relief on Calamities)
	एकूण	2,29,900	100.00	Total

आधार :- अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source:- Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Mumbai.

Note : Total expenditure as per classification of State Budget

टीप : राज्याच्या अर्थसंकल्पाच्या वर्गीकरणानुसार एकूण खर्च

28. लोकवित्त/ PUBLIC FINANCE

तक्ता क्रमांक / TABLE NO. 28.6

आर्थिक वर्गीकरणानुसार शासनाच्या खर्चाची टक्केवारी

Percentage Distribution of Govt. Expenditure according to Economic Classification
(2018-19)

(खर्च ₹ कोटी / Expenditure ₹ Crore)

शीर्षे	प्रत्यक्ष खर्च Actual Expenditure	एकूण खर्चाशी टक्केवारी % To Total Expenditure	Heads
(1)	(2)	(3)	(1)
(१) चालू लेखा-			I. Current account
१. उपभोग्य बाबींवरील खर्च	60,684.59	20.7	(1) Consumption Expenditure
२. व्याज प्रदान	33,439.15	11.4	(2) Interest paid
३. अर्थ सहाय्य	31,038.32	10.6	(3) Subsidies
४. हस्तांतरित महसुली रकमा	1,30,547.83	44.4	(4) Current transfers
(अ) अनुदाने-	98,521.31	33.5	(A) Grants to -
(I) स्थानिक संस्थांस	98,521.31	33.5	(i) Local Bodies
(ब) इतर चालू हस्तांतरित रकमा	32026.5	10.9	(B) Other current transfers
एकूण चालू खर्च (१)	2,55,709.89	87.0	Total (I) Current Expenditure
(२) भांडवल लेखा-		0.0	II. Capital Account
१. साठ्यातील बदल	0	0.0	(i) Changes in stocks
२. एकूण स्थिर भांडवल निर्मिती	24,212.73	8.2	(ii) Gross fixed capital formation
३. भौतिक मालमत्तेची निव्वळ खरेदी	(-) 113.97	0.0	(iii) Net purchases of physical assets
४. हस्तांतरित भांडवली रकमा	13,946.37	4.7	(iv) Capital Transfers
५. भाग भांडवलात केलेली गुंतवणूक		0.0	(v) Investment in shares
६. कर्जे व आगाऊ रकमा		0.0	(vi) Loans and advances
७. सरकारी ऋणांची परतफेड		0.0	(vii) Repayment of Public Debts
एकूण भांडवली खर्च (२)	38,045.13	13.0	Total (II) Capital Expenditure
*एकूण खर्च (चालू + भांडवली)	2,93,755.02	100.0	*Total Expenditure (Current + Capital)

आधार :- अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source:- Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Mumbai.

* Total implies sum of items considered in the table and will not match with total expenditure as per ' Budget in Brief'

* एकूण म्हणजे तक्त्यात नमूद केलेल्या बाबींची बेरीज आणि ही बेरीज 'संक्षिप्त अर्थसंकल्प' यातील बेरजांशी जुळणार नाही.

28. लोकवित्त/ PUBLIC FINANCE

तक्ता क्रमांक / TABLE NO. 28.7

वस्तुनुसार अबकारी कर / Excise Revenue by Commodities
(2018-19)

(₹ कोटी / ₹ Crore)

बाब (1)	2016-17 (2)	2017-18 (3)	2018-19 (4)	Item (1)
शीर्ष महसूल				Revenue State Excise
१०१. देशी स्पिरीट				101. Country Spirit
१. दारू गाळण्याच्या भट्या व इतर पध्दतीने आलेले उत्पन्न	692.63	691.59	805.32	1. Receipt from out stills & other
२. अनुज्ञप्ती शुल्क	116.49	195.78	208.91	2. Licence Fees
३. आसवनीमध्ये तयार केलेल्या स्पिरीटवरील शुल्क	2,296.90	2,499.79	2,725.11	3. Duty on Distillery Spirit
एकूण	3,106.03	3,387.16	3,739.34	Total
१०२. आंबवलेली देशी दारू				102. Country Fermented Liquor
१. झाडावरील करापासून मिळालेल्या जमा रकमा	0.37	0.04	0.07	1. Tree Tax Receipt
२. अनुज्ञप्ती शुल्क	25.74	42.73	41.51	2. Licence Fees
३. आयात कर	0.01	276.35	0.02	3. Import Tax
एकूण	26.12	319.12	41.60	Total
१०३. माल्ट (सातू) दारू				103. Malt Liquor
१. भारतात तयार केलेल्या बियर वरील शुल्क	2,068.58	2,027.84	2,768.05	1. Duty on Beer manufactured in India
२. अनुज्ञप्ती शुल्क	23.86	12.42	46.5	2. Licence Fees
एकूण	2,092.43	2,040.26	2,814.55	Total
१०५. विदेशी दारू व स्पिरीट				105. Foreign Liquor Spirit
१. भारतात तयार केलेल्या वाईन व स्पिरीट वरील शुल्क	4,802.01	4,425.02	4,940.24	1. Duty on Wines & Spirit
२. अनुज्ञप्ती शुल्क	744.63	931.23	1,026.59	2. Licence Fees
३. विदेशी दारू वरील उत्पादन शुल्क पासबाबतची शुल्क	771.33	835.88	830.94	3. Excise Pass on F.L.
४. केवळ राज्यातील उत्पादन	348.57	323.68	277.3	4. Excise receipt in State proper
५. मद्यावरील परिवहन शुल्क	7.44	923.35	1,382.08	5. Transport Fees
	0.00	0.00	(-) 0.31	
एकूण	6,673.98	7,439.16	8,456.84	Total
१०६. वाणिज्यिक व विपकृत स्पिरीट व औषधिकृत मद्य	11.50	6.14	2.71	106. Commercial & Denatured Spirit Medicated Wine
१०७. अल्कोहल, अफु इत्यादीचा विषयक अंतर्भाव असलेली औषधी व प्रसाधन पदार्थ	120.94	28.42	0.75	107. Medicinal & Toilet preparation
१०८. आफु, भांग व इतर औषधी द्रव्य				108. Opium, Hemp & other drugs
१. विक्रीचा अबकारी आफु पुढे निर्गमित करणे	0.20	0.02	0.00	1. Sale proceed of excise opium
२. परवाना शुल्क	0.00	0.00	0.00	2. Permit Fees
३. विक्रीचा अबकारी गांजा व इतर अमली पदार्थापुढे निर्गमित करणे	0.00	0.00	0.04	3. Sale proceed of Gunja & other drugs
एकूण	0.20	0.02	0.04	Total
१५०. दंड व अधिग्रहण				150. Fines and Confiscation
१. दंड व अधिग्रहण	14.1	9.10	0.00	1. Fines & Forfeitures
२. किरकोळ रकमेची पावती	0.00	0.00	0.00	2. Miscellaneous Receipts
३. धान्य उत्पादीत दारू	14.01	0.00	13.90	3. Grains of Liquor
एकूण	14.01	9.10	13.90	Total
५०१. सेवा व सेवा शुल्क	8.33	10.95	14.15	501. Services and Service Fees
८००. इतर जमा रकमा	234.36	209.33	237.77	800. Other Receipts
एकूण सर्व	12,287.89	13,449.66	15,323.13	Grand Total
परतावा	0.00	0.00	(-) 0.74	Refund
एकूण निव्वळ	12,287.89	13,449.66	15,322.39	Net Total

28. लोकवित्त / PUBLIC FINANCE

तक्ता क्रमांक /TABLE No. 28.8

गटाप्रमाणे आय विवरणांची संख्या, एकूण उत्पन्न, विवरणानुसार उत्पन्न व आयकर

Range wise No. of Returns, Gross Income and Tax Payable
(2018-19)

(₹ कोटी / ₹ Crore)

अ.क्र. Sr. No.	गट (हजारात)/ Range (In '000)	व्यक्ती / Individual						अविभक्त हिंदू कुटुंब / H.U.F					
		एकूण उत्पन्न गटाप्रमाणे/ By range of Gross Total Income		विवरणानुसार उत्पन्न गटाप्रमाणे/ By range of Returned Income		आयकर गटाप्रमाणे / By Range of Tax Payable		एकूण उत्पन्न गटाप्रमाणे/ By range of Gross Total Income		विवरणानुसार उत्पन्न गटाप्रमाणे/ By range of Returned Income		आयकर गटाप्रमाणे / By Range of Tax Payable	
		विवरणाची संख्या/ No. of Returns	एकूण उत्पन्न / Sum of Gross Total Income	विवरणाची संख्या	विवरणानुसार उत्पन्न / Sum of Returned Income	विवरणाची संख्या/ No. of Returns	आयकर/ Sum of Tax Payable	विवरणाची संख्या/ No. of Returns	एकूण उत्पन्न / Sum of Gross Total Income	विवरणाची संख्या	विवरणानुसार उत्पन्न / Sum of Returned Income	विवरणाची संख्या/ No. of Returns	आयकर/ Sum of Tax Payable
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)
1	<0	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
2	=0	1,70,767	--	3,45,812	--	2,23,69,830	--	13,091	--	40,741	--	5,52,887	--
3	>0 and <=150	23,78,193	19,439	27,13,526	23,305	2,94,04,724	66,272	1,74,496	1,177	1,63,698	1,265	5,30,488	1,113
4	>150 and <=200	13,76,970	24,389	18,63,921	33,091	7,09,875	12,298	67,594	1,191	74,506	1,314	11,094	192
5	>200 and <=250	37,87,092	88,749	50,25,046	1,16,880	4,84,084	10,825	2,22,173	5,264	2,75,687	6,553	7,234	162
6	>250 and <=350	1,42,75,685	4,35,583	2,21,70,623	6,71,200	6,31,573	18,682	2,46,725	7,113	2,34,542	6,820	9,040	266
7	>350 and <=400	50,25,936	1,87,421	35,97,534	1,34,502	2,23,469	8,362	59,393	2,226	51,227	1,915	2,890	108
8	>400 and <=450	41,56,142	1,76,437	29,87,395	1,26,765	1,81,847	7,712	52,982	2,245	43,949	1,868	2,345	99
9	>450 and <=500	37,83,374	1,79,602	26,94,618	1,28,271	1,46,941	6,968	46,940	2,239	46,840	2,245	1,757	83
10	>500 and <=550	29,99,708	1,56,922	21,32,815	1,11,656	1,23,584	6,478	36,649	1,915	32,319	1,689	1,397	73
11	>550 and <=950	1,11,53,567	7,86,895	71,60,399	5,02,796	5,06,866	36,041	1,29,192	9,115	1,01,399	7,182	5,568	396
12	>950 and <=1000	6,00,970	58,565	4,07,555	39,736	32,450	3,163	8,483	828	8,327	814	374	37
13	>1000 and <=1500	30,01,781	3,58,928	20,33,162	2,43,970	1,81,994	21,667	42,771	5,085	31,173	3,704	2,268	273
14	>1500 and <=2000	9,98,299	1,71,450	7,85,608	1,35,298	77,713	13,581	12,603	2,158	10,384	1,782	859	150
15	>2000 and <=2500	5,08,642	1,13,143	4,16,463	92,709	50,026	11,152	5,518	1,224	4,703	1,047	641	142
16	>2500 and <=5000	7,36,059	2,47,793	6,43,327	2,18,756	85,913	29,248	8,043	2,743	7,373	2,541	1,096	367
17	>5000 and <=10000	2,09,345	1,41,704	1,88,713	1,29,680	32,571	22,081	2,602	1,797	2,436	1,707	379	261
18	>10000 and <=50000	89,793	1,61,142	85,895	1,55,654	15,408	27,654	1,149	2,100	1,105	2,050	214	409
19	>50000 and <=100000	5,132	34,814	5,069	34,376	924	6,214	98	678	94	653	14	97
20	>100000 and <=250000	2,089	31,046	2,069	30,695	336	4,845	43	701	42	678	5	69
21	>250000 and <=500000	451	15,474	447	15,327	60	2,011	4	141	4	141	1	47
22	>500000 and <=1000000	147	9,929	147	9,959	24	1,530	1	69	1	69	3	267
23	>1000000 and <=5000000	74	13,130	72	12,776	7	1,061	4	887	4	882	--	--
24	>5000000	3	2,344	3	2,344	--	--	--	--	--	--	--	--
Total		5,52,60,219	34,14,899	5,52,60,219	29,69,746	5,52,60,219	3,17,845	11,30,554	50,896	11,30,554	46,919	11,30,554	4,612

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 28.8 Contd.

अ.क्र. Sr. No.	गट (हजारत)/ Range (In '000)	संस्था / Firms						इतर एपीओ/बीपीओ / Others-AOP/BOI					
		एकूण उत्पन्न गटाप्रमाणे/ By range of Gross Total Income		विवरणानुसार उत्पन्न गटाप्रमाणे/ By range of Returned Income		आयकर गटाप्रमाणे / By Range of Tax Payable		एकूण उत्पन्न गटाप्रमाणे/ By range of Gross Total Income		विवरणानुसार उत्पन्न गटाप्रमाणे/ By range of Returned Income		आयकर गटाप्रमाणे / By Range of Tax Payable	
		विवरणाची संख्या/ No. of Returns	एकूण उत्पन्न / Sum of Gross Total Income	विवरणाची संख्या	विवरणानुसार उत्पन्न / Sum of Returned Income	विवरणाची संख्या/ No. of Returns	आयकर/ Sum of Tax Payable	विवरणाची संख्या/ No. of Returns	एकूण उत्पन्न / Sum of Gross Total Income	विवरणाची संख्या	विवरणानुसार उत्पन्न / Sum of Returned Income	विवरणाची संख्या/ No. of Returns	आयकर/ Sum of Tax Payable
(1)	(2)	(15)	(16)	(17)	(18)	(19)	(20)	(21)	(22)	(23)	(24)	(25)	(26)
1	<0	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
2	=0	3,45,142	--	3,50,949	--	3,04,050	--	61,836	--	1,02,756	--	1,35,728	113
3	>0 and <=150	5,24,813	2,413	5,19,814	2,414	7,41,362	2,331	69,644	308	56,214	227	54,363	31
4	>150 and <=200	47,844	829	47,833	829	37,431	649	8,374	146	6,102	107	1,790	29
5	>200 and <=250	35,259	788	35,226	788	26,128	584	10,657	244	8,663	200	1,318	54
6	>250 and <=350	51,483	1,528	51,491	1,528	35,122	1039	10,079	297	6,992	205	1,829	25
7	>350 and <=400	18,992	711	18,978	710	12,140	454	3,126	117	1,917	72	665	24
8	>400 and <=450	16,403	696	16,406	696	9,853	418	2,820	120	1,787	76	560	22
9	>450 and <=500	14,395	683	14,376	682	8,353	396	2,796	133	1,813	86	463	20
10	>500 and <=550	12,435	652	12,451	652	6,770	355	2,102	110	1,266	66	374	125
11	>550 and <=950	62,977	4,560	62,919	4,556	31,431	2,263	9,779	706	5,342	383	1,727	15
12	>950 and <=1000	5,263	513	5,252	512	2,449	239	879	86	480	47	154	115
13	>1000 and <=1500	35,584	4,356	35,533	4,350	16,403	2,002	5,158	629	2,535	309	938	94
14	>1500 and <=2000	19,647	3,396	19,628	3,393	9,114	1,575	2,895	501	1,300	225	542	95
15	>2000 and <=2500	12,846	2,874	12,816	2,867	5,833	1305	1,845	413	747	167	422	388
16	>2500 and <=5000	29,944	10,539	29,823	10,492	11,169	3,788	4,521	1,592	1,877	662	1,082	548
17	>5000 and <=10000	19,675	14,218	19,587	14,151	6,327	4,389	2,933	2,075	1,305	936	779	2,113
18	>10000 and <=50000	13,790	28,513	13,537	27,956	4,957	9,809	3,301	7,113	1,868	4,241	953	1,222
19	>50000 and <=100000	1,808	12,549	1,754	12,123	516	3,548	581	4,067	444	3158	176	1,784
20	>100000 and <=250000	986	15,009	953	14,474	245	3,611	378	5,854	322	4,993	114	1,427
21	>250000 and <=500000	284	9,665	260	8,908	56	1,985	174	6,139	160	5,566	43	1,524
22	>500000 and <=1000000	99	6,755	89	6,078	23	1,661	79	5,508	71	4,963	23	752
23	>1000000 and <=5000000	66	12,550	60	11,139	4	594	85	15,469	81	14,309	5	
24	>5000000	1	864	1	831	--	--	6	4,865	6	4865		
	Total	12,69,736	1,34,660	12,69,736	1,30,128	12,69,736	42,993	2,04,048	56,492	2,04,048	45,862	2,04,048	10,517

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 28.8 Contd.

अ.क्र. Sr. No.	गट (हजारात)/ Range (In '000)	व्यापारी संस्था / Company						एकूण सर्व / Total (All status)					
		एकूण उत्पन्न गटाप्रमाणे/ By range of Gross Total Income		विवरणानुसार उत्पन्न गटाप्रमाणे/ By range of Returned Income		आयकर गटाप्रमाणे / By Range of Tax Payable		एकूण उत्पन्न गटाप्रमाणे/ By range of Gross Total Income		विवरणानुसार उत्पन्न गटाप्रमाणे/ By range of Returned Income		आयकर गटाप्रमाणे / By Range of Tax Payable	
		विवरणाची संख्या/ No. of Returns	एकूण उत्पन्न / Sum of Gross Total Income	विवरणाची संख्या No. of Returns	विवरणानुसार उत्पन्न / Sum of Returned Income	विवरणाची संख्या/ No. of Returns	आयकर/ Sum of Tax Payable	विवरणाची संख्या/ No. of Returns	एकूण उत्पन्न / Sum of Gross Total Income	विवरणाची संख्या No. of Returns	विवरणानुसार उत्पन्न / Sum of Returned Income	विवरणाची संख्या/ No. of Returns	आयकर/ Sum of Tax Payable
(1)	(2)	(27)	(28)	(29)	(30)	(31)	(32)	(33)	(34)	(35)	(36)	(37)	(38)
1	<0	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
2	=0	4,67,568		4,69,263		3,73,921		10,60,699		13,11,878		2,37,42,101	
3	>0 and <=150	1,27,905	557	1,26,931	557	2,71,577	827	32,78,464	23,913	35,83,558	27,788	3,10,03,525	70,659
4	>150 and <=200	13,259	231	13,268	230	17,541	305	15,14,259	26,790	20,05,844	35,575	7,77,762	13,475
5	>200 and <=250	10,608	238	10,615	237	13,629	305	40,66,014	95,288	53,55,461	1,24,663	5,32,412	11,906
6	>250 and <=350	16,954	505	16,966	505	20,761	615	1,46,01,109	4,45,031	2,24,80,796	6,80,264	6,98,352	20,658
7	>350 and <=400	7,138	268	7,141	267	7,994	299	51,14,649	1,90,744	36,76,859	1,37,469	2,47,165	9,249
8	>400 and <=450	6,353	270	6,371	270	6,982	296	42,34,753	1,79,769	30,55,961	1,29,677	2,01,598	8,550
9	>450 and <=500	5,722	272	5,727	272	6,100	289	38,53,282	1,82,931	27,63,430	1,31,560	1,63,618	7,759
10	>500 and <=550	5,250	275	5,253	275	5,317	278	30,56,165	1,59,874	21,84,123	1,14,340	1,37,447	7,205
11	>550 and <=950	29,354	2,152	29,376	2,153	28,282	2,056	1,13,85,025	8,03,439	73,59,586	5,17,082	5,73,911	40,885
12	>950 and <=1000	2,903	283	2,901	282	2,394	233	6,18,506	60,275	4,24,523	41,392	37,824	3,686
13	>1000 and <=1500	21,980	2,704	22,002	2,707	17,835	2,188	31,07,334	3,71,710	21,24,463	2,55,048	2,19,456	26,247
14	>1500 and <=2000	15,077	2,617	15,089	2,620	10,843	1,876	10,48,557	1,80,129	8,32,041	1,43,323	99,081	17,279
15	>2000 and <=2500	10,896	2,439	10,878	2,436	7,460	1,675	5,39,765	1,20,097	4,45,624	99,230	64,386	14,370
16	>2500 and <=5000	30,380	10,819	30,368	10,814	17,673	6,301	8,08,991	2,73,501	7,12,811	2,43,281	1,16,958	40,101
17	>5000 and <=10000	24,452	17,567	24,430	17,555	12,415	8,727	2,59,026	1,77,374	2,36,490	1,64,042	52,491	36,020
18	>10000 and <=50000	29,773	65,881	29,509	65,292	14,430	31,061	1,37,858	2,64,859	1,31,965	2,55,301	35,983	71,090
19	>50000 and <=100000	6,496	45,873	6,386	45,059	2,847	20,089	14,128	98,072	13,759	95,454	4,484	31,213
20	>100000 and <=250000	4,913	77,365	4,764	74,859	2,047	31,608	8,416	1,30,074	8,157	1,25,799	2,753	42,019
21	>250000 and <=500000	2,111	73,926	2,040	71,342	859	30,081	3,032	1,05,669	2,919	1,01,607	1,023	35,688
22	>500000 and <=1000000	1,236	86,989	1,160	81,449	510	34,777	1,564	1,09,374	1,471	1,02,720	586	39,934
23	>1000000 and <=5000000	1,261	2,60,789	1,186	2,42,129	426	87,287	1,498	3,04,119	1,410	2,82,410	443	89,877
24	>5000000	353	8,21,451	318	7,13,472	99	1,69,858	364	8,30,050	329	7,22,039	99	1,69,858
Total		8,41,942	14,73,472	8,41,942	13,34,792	8,41,942	4,31,041	5,87,13,458	51,33,084	5,87,13,458	45,30,064	5,87,13,458	8,07,728

आधार : अखिल भारतीय आयकर सांख्यिकी निर्धारण वर्ष २०१८-१९

Source.: Publication of All India Income Tax Statistics assessment Year, 2018-19

28. लोकवित्त / PUBLIC FINANCE

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 28.9

करदात्यांच्या विवरणानुसार उत्पन्नाचे साधन, एकूण उत्पन्न, विवरणांची संख्या, एकूण कर यांचा तपशील

Status wise Distribution of Returns and Key Values
(2018-19)

अ. क्र. / Sr. No. / (1)	तपशील / (2)	व्यक्ती / Individual / (3)	अविभक्त हिंदू कुटुंब / H. U. F. / (4)	संस्था / Firm / (5)	एओपी / बीओआय / AOP/ BOI / (6)	व्यापारी संस्था / Companies / (7)	इतर / Others / (8)	एकूण / Total / (9)	बाब / Particulars / (10)
1	वेतन	20,04,070	--	--	--	--	--	20,04,070	Salary Income
2	घराची मालमत्ता	37,448	4,758	4,923	922	14,693	23	62,765	House Property
3	व्यवसाय / धंदा	9,30,416	21,061	1,21,269	28,924	13,33,069	2,214	24,36,953	Business Income
4	दीर्घ मुदत भांडवलातील -नफा	67,047	2,081	4,083	5,384	63,415	25	1,42,034	Long Term Capital Gains
5	अल्प मुदत भांडवलातील -नफा	23,163	1,537	2,945	15,599	45,614	598	89,456	Short Term Capital Gains
6	इतर साधने	3,79,013	21,969	7,586	13,533	1,80,506	700	6,03,307	Other Sources Income
7	एकूण (१ ते ६)	34,41,156	51,405	1,40,805	64,362	16,37,297	3,560	53,38,585	Total (1 to 6)
8	मागील तोटा	26,259	512	6,144	7,870	1,63,826	891	2,05,501	Loss Setoff
9	एकूण उत्पन्न	34,14,897	50,893	1,34,660	56,492	14,73,472	2,669	51,33,084	Gross Total Income
10	विवरणांची संख्या	5,52,60,219	11,30,554	12,69,736	2,04,048	8,41,942	6,959	5,87,13,458	No. of Returns
11	विवरणांनुसार उत्पन्न	29,69,745	46,919	1,30,129	45,862	13,34,793	2,617	45,30,064	Return Income
12	आयकर	3,17,845	4,613	42,993	10,517	4,31,041	719	8,07,728	Aggregate Tax

आधार : अखिल भारतीय आयकर सांख्यिकी निर्धारण वर्ष, २०१८-१९

Source : Publication of All India Income Tax Statistics assessment Year, 2018-19

28. लोकवित्त/ PUBLIC FINANCE

तक्ता क्रमांक / TABLE NO. 28.10

महाराष्ट्र राज्याच्या महसुली जमेचे विवरणपत्र / Statement of Revenue Receipts of Maharashtra State
(2018-19)

(₹ कोटी / ₹ Crore)

महसुलाची शीर्षे (1)	प्रत्यक्ष Actuals (2)	Heads of Revenue (1)
(I) कर महसूल-		(I) Tax Revenue Receipt-
(ए) उत्पन्न व खर्च यांवरील कर -		(a) Taxes on Income & Expenditure-
0005 केंद्रीय वस्तु व सेवा कर	10,377.50	Central Goods and Service Tax
0006 राज्य वस्तु व सेवा कर	82,352.33	State Goods and Service Tax
0007 एकात्मिक वस्तु व सेवा कर	828.20	Integrated Goods and Service Tax
0020 निगम कर	14,621.90	Corporation Tax
0021 निगम करांव्यतिरिक्त इतर उत्पन्नावरील कर	10,768.40	Taxes on Income other than Corporation Tax
0022 कृषि उत्पन्नावरील कर	0	Taxes on Agricultural Income
0028 उत्पन्न व खर्च यांवरील इतर कर	2,582.97	Other Taxes on Income & Expenditure
एकूण (ए)	1,21,531.30	Total (a)
(बी) मालमत्ता व भांडवली व्यवहार यांवरील कर -		(b) Taxes on Property & Capital Transaction-
0029 जमीन महसूल	2,088.04	Land Revenue
0030 मुद्रांक व नोंदणी फी	28,545.01	Stamps & Registration Fees
0031 संपदा शुल्क	0	Estate Duty
0032 संपत्ती कर	5.36	Taxes on wealth
0035 शेत जमिनीव्यतिरिक्त इतर स्थावर मालमत्तेवरील कर	0	Taxes on Immovable Property other than agricultural land
एकूण (बी)	30,638.41	Total (b)
(सी) विक्रेय वस्तु व सेवा यांवरील कर		(c) Taxes on Commodities & Services-
0037 जकात शुल्क	2,980.37	Customs
0038 संघ उत्पादन शुल्क	1,980.63	Union Excise Duties
0039 राज्य उत्पादन शुल्क	15,320.90	State Excise
0040 विक्रिकर	35,724.57	Sales Tax
0041 वाहनांवरील कर	8,613.19	Taxes on Vehicles
0042 माल व उतारु यावरील कर	837.06	Taxes on Goods & Passengers
0043 विजेवरील कर व शुल्क	10,085.12	Taxes & Duties on Electricity
0044 सेवा कर	390.29	Service Tax
0045 विक्रेय वस्तु व सेवा यांवरील इतर कर व शुल्क	1,388.73	Other Taxes & Duties on Commodities & Services.
एकूण (सी)	77,320.86	Total (c)
एकूण (I)	2,29,490.57	Total (I)-(a+b+c)
(II) करांव्यतिरिक्त महसूल -		(II) Non-Tax Revenue-
(ए) इतर आर्थिक सेवा -		(a) Other Fiscal Services
0047 इतर आर्थिक सेवा	0.04	Other Fiscal Services
एकूण (ए)	0.04	Total (a)
(बी) व्याजाच्या जमा रकमा, लाभांश व नफा		(b) Interest Receipts, Dividends & Profits-
0049 व्याजाच्या जमा रकमा	4,191.28	Interest Receipts
0050 लाभांश व नफा	275.48	Dividends & Profits
एकूण (बी)	4,466.76	Total (b)
(सी) करांव्यतिरिक्त इतर महसूल		(c) Other Non-Tax Revenue-
(i) सर्वसाधारण सेवा		(i) General Services-
0051 लोकसेवाआयोग	39.14	Public Services Commission
0055 पोलीस	542.16	Police
0056 तुरुंग	20.90	Jails
0057 पुरवठा व विनियोग	0.02	Supplies & Disposals
0058 लेखनसामग्री व मुद्रण	32.31	Stationery & Printing
0059 सार्वजनिक बांधकामे	462.55	Public Works
0070 इतर प्रशासनिक सेवा	599.39	Other Administrative Services
0071 निवृत्तिवेतने व इतर सेवानिवृत्ति लाभ यांच्या संबंधातील अंशदानाच्या व वसुलीच्या रकमा	94.32	Contribution & Recoveries towards Pension & Other Retirement Benefits

तक्ता क्रमांक / TABLE NO. 28.10 contd...

	(1)	(2)	(1)
0075	संकीर्ण सर्वसाधारण सेवा	480.65	Miscellaneous General Services
	एकूण (i)	2,271.45	Total (i)
	(ii) सामाजिक सेवा		(ii) Social Services-
0202	शिक्षण, क्रीडा, कला व संस्कृती	210.86	Education, Sports, Art & Culture
0210	वैद्यकीय सेवा व सार्वजनिक आरोग्य	402.15	Medical & Public Health
0211	कुटुंब कल्याण	6.46	Family Welfare
0215	पाणीपुरवठा व स्वच्छता	276.77	Water-Supply & Sanitation
0216	गृहनिर्माण	103.93	Housing
0217	नगरविकास	1358.37	Urban Development
0220	माहिती व प्रसिध्दी	8.95	Information & Publicity
0230	कामगार व सेवायोजन	99.15	Labour & Employment
0235	सामाजिक सुरक्षा व कल्याण	220.50	Social Security & Welfare
0250	इतर सामाजिक सेवा	160.36	Other Social Services
	एकूण (ii)	2,847.50	Total (ii)
	(iii) आर्थिक सेवा		(iii) Economic Services-
0401	पीकसंवर्धन	74.76	Crop Husbandry
0403	पशुसंवर्धन	38.74	Animal Husbandry
0404	दुग्धव्यवसाय विकास	96.22	Dairy Development
0405	मत्स्यव्यवसाय	10.57	Fisheries
0406	वनीकरण व वन्यजीवन	296.78	Forestry & Wild Life
408	अन्न , साठवण व वखार	3.09	Food Storage & warehousing
0425	सहकार	664.45	Co-operation
0435	इतर कृषीविषयक कार्यक्रम	186.55	Other Agricultural Programme
0506	जमीन सुधारणा	59.88	Land Reforms
0515	इतर ग्रामीण विकास कार्यक्रम	76.16	Other Rural Development Programme
0551	डोंगराळ प्रदेश	4.27	Hill Areas
0700	मोठे व मध्यम पाटबंधारे	263.83	Major & Medium Irrigation
0701	मोठे व मध्यम पाटबंधारे	20.64	Major & Medium Irrigation
0702	लहान पाटबंधारे	64.94	Minor Irrigation
0801	वीज	38.57	Power
0802	पेट्रोलियम	0.07	Petroleum
0810	उर्जेची अपारंपारिक साधने	2.20	Non-Conventional Sources of Energy
0851	ग्रामोद्योग व लघुउद्योग	5.12	Village & Small Industries
0852	उद्योग	2.31	Industries
0853	अलोहयुक्त खाणकाम व धातुशास्त्रीय उद्योग	4,056.71	Non-Ferrous, Mining & Metallurgical Industry
0875	इतर उद्योग	0.00	Other Industries
1001	भारतीय रेल्वे	0.00	Indian Railways
1051	बंदरे व दीपगृहे	0.00	Ports and Light Houses
1054	रस्ते व पूल	43.25	Roads and Bridges
1055	अंतर्देशीय जल वाहतूक	0.00	Inland Water Transport
1452	पर्यटन	10.80	Tourism
1475	इतर सर्वसाधारण आर्थिक सेवा	237.90	Other General Economic Services
	एकूण (iii)	6,257.81	Total (iii)
	एकूण (सी)	11,376.75	Total (c)
	एकूण (II)	15,843.55	Total (II)
	(III) सहाय्यक अनुदाने व अंशदाने		(III) Grants-in-aid and Contributions
1601	केंद्र सरकारकडून सहाय्यक अनुदाने	33,662.13	Grants-in-aid from Central Government
1603	केंद्रीय उत्पादन शुल्कातील राज्याचा हिस्सा	0.00	State's Share of Union Excise Duties
	एकूण (III)	33,662.13	Total (III)
	एकूण - महसूली जमा (I+ II+III)	2,78,996.25	Total-Revenue Receipts (I+ II+III)

टिप : आकडे संक्षिप्तात असल्याने बेरजा जुळणार नाहीत.

Note : Figures may not tally due to rounding

आधार : महाराष्ट्र शासनाची अर्थसंकल्पीय प्रकाशने (संक्षिप्त अर्थसंकल्प), २०२०-२१

Source : Maharashtra State Budget Publication (Budget in Brief) 2020-21

28. लोकवित्त/ PUBLIC FINANCE

तक्ता क्रमांक / TABLE NO. 28.11

महाराष्ट्र राज्याच्या महसुली खर्चाचे विवरणपत्र / Statement of Revenue Expenditure of Maharashtra State
(2018-19)

(₹ कोटी / ₹ Crore)

	खर्चाची शीर्षे (1)	प्रत्यक्ष Actuals (2)	Heads of Expenditure (1)
	(I) सर्वसाधारण सेवा-		(I) General Services-
	(ए) राज्याची अंगे		(a) Organs of State-
2011	संसद/राज्य/संघ राज्यक्षेत्र विधानमंडळे	170.88	Parliament/State/Union Territory Legislature
2012	राष्ट्रपती/उप राष्ट्रपती/राज्यपाल/ संघ राज्य क्षेत्रांचे प्रशासक	13.64	President/Vice-President/Administrator of Union Territories.
2013	मंत्रिपरिषद	21.56	Council of Ministers
2014	न्यायदान	1,811.01	Administration of Justice
2015	निवडणुका	254.74	Elections
	एकूण (ए)	2,271.83	Total (a)
	(बी) आर्थिक सेवा-		(b) Fiscal Services-
2020	(i) उत्पन्न व खर्च यांवरील करांची वसुली	21.20	(i) Collection of Taxes on Income and Expenditure.
	एकूण (i)	21.20	Total (i)
	(ii) मालमत्ता व भांडवली व्यवहार यांवरील करांची वसुली		(ii) Collection of Taxes on Property & Capital Transactions
2029	जमीन महसूली	348.88	Land Revenue
2030	मुद्रांक व नोंदणी	252.40	Stamps & Registration
	एकूण (ii)	601.28	Total (ii)
	(iii) विक्रेय वस्तु सेवा यांवरील करांची वसुली		(iii) Collection of Taxes on Commodities & Services-
2039	राज्य उत्पादन शुल्क	122.00	State Excise
2040	विक्रीकर	556.96	Sales Tax
2041	वाहनावरील कर	1,700.45	Taxes on Vehicles
2045	विक्रेय वस्तु व सेवा यांवरील इतर कर व शुल्क	68.48	Other Taxes & Duties on Commodities & Services.
	एकूण (iii)	2,447.89	Total (iii)
	(iv) इतर आर्थिक सेवा		(iv) Other Fiscal Services-
2047	इतर आर्थिक सेवा	0.00	Other Fiscal Services
	एकूण (iv)	0.00	Total (iv)
	एकूण (बी)	3,070.37	Total (b)
	(सी) व्याज प्रदान व ऋणसेवा		(c) Interest Payment & Servicing of Depts-
2048	ऋण कमी करणे किंवा ऋणप्रतिबंधन यांसाठी विनियोजन	3,800.00	Appropriation for Reduction or Avoidance of Debts.
2049	व्याज प्रदान	34,021.25	Interest Payments
	एकूण (सी)	37,821.25	Total (c)
	(डी) प्रशासकीय सेवा-		(d) Administrative Services-
2051	लोकसेवा आयोग	44.86	Public Service Commission
2052	सचिवालय सर्वसाधारण सेवा	899.34	Secretariat General Services
2053	जिल्हा प्रशासन	5,564.18	District Administration
2054	कोषागार व लेखा प्रशासन	265.90	Treasury & Account Administration
2055	पोलीस	12,037.97	Police
2056	तुरुंग	299.35	Jails
2057	पुरवठा व विनियोग	1.59	Supply & Disposals
2058	लेखनसामग्री व मुद्रण	166.77	Stationary & Printing
2059	सार्वजनिक बांधकामे	1,137.10	Public Works
2070	इतर प्रशासनिक सेवा	342.64	Other Administrative Services
	एकूण (डी)	20,759.70	Total (d)
	(इ) निवृत्तिवेतने व संकीर्ण सर्वसाधारण सेवा		(e) Pensions & Misc. General Services-
2071	निवृत्तिवेतने व इतर सेवानिवृत्ति लाभ	20,489.98	Pensions & other Retirement Benefits
2075	संकीर्ण सर्वसाधारण सेवा	351.37	Miscellaneous General Services
	एकूण (इ)	20,841.35	Total (e)
	एकूण (I)	84,764.50	Total (I)

तक्ता क्रमांक / TABLE NO. 28.11 contd...

(1)	(2)	(1)
(II) सामाजिक सेवा -		
(ए) शिक्षण, क्रीडा, कला व संस्कृती -		
2202	सर्वसाधारण शिक्षण	47,947.00
2203	तंत्र शिक्षण	2,250.47
2204	क्रीडा व युवक सेवा	372.68
2205	कला व संस्कृती	352.20
एकूण (ए)		50,922.35
(बी) आरोग्य व कुटुंब कल्याण -		
2210	वैद्यकीय सेवा व सार्वजनिक आरोग्य	11,026.88
2211	कुटुंब कल्याण	942.43
एकूण (बी)		11,969.31
(सी) पाणीपुरवठा, स्वच्छता, गृहनिर्माण व नगरविकास		
2215	पाणीपुरवठा व स्वच्छता	3,817.82
2216	गृहनिर्माण	1,507.62
2217	नगरविकास	9,052.06
एकूण (सी)		14,377.50
(डी) माहिती व ध्वनी प्रसारण		
2220	माहिती व प्रसिध्दी	142.03
एकूण (डी)		142.03
(इ) अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती व इतर मागासवर्गीयांचे कल्याण-		
2225	अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती व इतर मागासवर्गीयांचे कल्याण	14,234.13
एकूण (इ)		14,234.13
(एफ) कामगार व कामगार कल्याण		
2230	कामगार व कामगार कल्याण	882.55
एकूण (एफ)		882.55
(जी) समाजकल्याण आणि पोषण आहार -		
2235	सामाजिक सुरक्षा व कल्याण	4,321.77
2236	पोषण आहार	3,747.57
2245	नैसर्गिक आपत्तीच्या निवारण्यासाठी सहाय्य	8,654.24
एकूण (जी)		16,723.58
(एच) इतर-		
2250	इतर सामाजिक सेवा	10.15
2251	सचिवालय सामाजिक सेवा	129.41
एकूण (एच)		139.56
एकूण (II)		1,09,391.01
(III) आर्थिक सेवा		
(ए) कृषी व संलग्न कार्यक्रम -		
2401	पौक संवर्धन	5,257.39
2402	मृदा व जल संधारण	335.52
2403	पशुसंवर्धन	1,021.92
2404	दुग्धव्यवसाय विकास	971.38
2405	मत्स्यव्यवसाय	152.92
2406	वनीकरण व वन्यजीवन	2,429.35
2408	अन्न, साठवण व वखार	2,195.85
2415	कृषीविषयक संशोधन व शिक्षण	1,021.30
2425	सहकार	2,791.28
2435	इतर कृषीविषयक कार्यक्रम	3,842.75
एकूण (ए)		20,019.66
(C) Economic Services-		
(a) Agriculture & Allied Activities		
General Education		
Technical Education		
Sports & Youth Services		
Art & Culture		
Total (a)		
(b) Health & Family Welfare-		
Medical & Public Health		
Family Welfare		
Total (b)		
(c) Water-supply, Sanitation, Housing & Urban Development-		
Water-Supply & Sanitation		
Housing		
Urban Development		
Total (c)		
(d) Information & Broadcasting-		
Information & Publicity		
Total (d)		
(e) Welfare of Scheduled Castes, Scheduled Tribes & other Backward Classes-		
Welfare of Scheduled Castes, Scheduled Tribes & other Backward Classes.		
Total (e)		
(f) Labour & Labour Welfare		
Labour & Labour Employment.		
Total (f)		
(g) Social Welfare & Nutrition-		
Social Security & Welfare		
Nutrition		
Relief on Account of Natural Calamities		
Total (g)		
(h) Others-		
Other Social Services		
Secretariat Social Services		
Total (h)		
Total (II)		
(C) Economic Services-		
(a) Agriculture & Allied Activities		
Crop Husbandry		
Soil & Water Conservation		
Animal Husbandry		
Dairy Development		
Fisheries		
Forestry & Wild life		
Food, Storage & Warehousing		
Agricultural Research & Education		
Co-operation		
other Agricultural Programmes		
Total (a)		

तक्ता क्रमांक / TABLE NO. 28.11 contd...

	(1)	(2)	(1)
			(b) Rural Development-
2501	(बी)ग्रामविकास - ग्रामविकास विशेष कार्यक्रम	838.29	Special Programme for Rural Development
2505	ग्रामीण रोजगार	1,307.37	Rural Employment
2506	जमीन सुधारणा	0.00	Land Reforms
2515	इतर ग्रामविकास कार्यक्रम	4,851.45	Other Rural Development
	एकूण (बी)	6,997.11	Total (b)
	(सी) विशेष क्षेत्र कार्यक्रम		(c) Special Area Programme-
2551	डोंगराळ प्रदेश	0.63	Hill Areas
	एकूण (सी)	0.63	Total (c)
	(डी) पाटबंधारे व पूर नियंत्रण		(d) Irrigation & Flood Control-
2701	मोठे व मध्यम पाटबंधारे	1,463.42	Major & Medium Irrigation
2702	लहान पाटबंधारे	401.83	Minor Irrigation
2705	लाभक्षेत्र विकास	13.93	Command Areas Development
2711	पूर नियंत्रण व जलनिस्सारण	18.73	Flood Control and Drainage
	एकूण (डी)	1,897.91	Total (d)
	(इ) ऊर्जा		(e) Energy-
2801	वीज	10,520.10	Power
2810	ऊर्जेची अपारंपारिक साधने	615.07	Non-Conventional Sources of Energy
	एकूण (इ)	11,135.17	Total (e)
	(एफ) उद्योग व खनिज		(f) Industry & Minerals-
2851	ग्रामोद्योग व लघुउद्योग	408.86	Village & Small Industries
2852	उद्योग	3,133.12	Industries
2853	अलोहयुक्त खाणकाम व धातुशास्त्रीय उद्योग	37.90	Non-Ferrous Mining & Metallurgical Industries
	एकूण (एफ)	3,579.88	Total (f)
	(जी) वाहतूक		(g) Transport-
3001	भारतीय रेल्वे-धोरणनिश्चिती, संचालन, संशोधन व इतर संकीर्ण संघटना	321.05	Indian Railways Policy formation, Direction, Research & Miscellaneous Organization
3051	बंदरे व दीपगृहे	49.37	Ports & Light Houses
3053	नागरी विमान चालन	243.73	Civil Aviation
3054	मार्ग व पूल	5626.87	Road & Bridges
3055	मार्ग परिवहन	93.20	Road Transport
3056	अंतर्देशीय जल परिवहन	4.26	Inland Water Transport
	एकूण (जी)	6,338.48	Total (g)
	(आय) विज्ञान, तंत्रशास्त्र व पर्यावरण -		(I) Science Technology & Environment-
3402	अवकाश संशोधन	0.08	Space Research
3425	इतर वैज्ञानिक संशोधन	89.82	Other Scientific Research
3435	पारिस्थितीकी व पर्यावरण	206.68	Ecology & Environment
	एकूण (आय)	296.58	Total (i)
	(जे) सर्वसाधारण आर्थिक सेवा -		(j) General Economic Services-
3451	सचिवालय आर्थिक सेवा	1,941.61	Secretariat-Economic Services
3452	पर्यटन	456.50	Tourism
3454	जनगणना, सर्वेक्षण व सांख्यिकी	44.29	Census, Survey & Statistics
3456	नागरी पुरवठा	0.00	Civil Supplies
3475	इतर सर्वसाधारण आर्थिक सेवा	51.12	Other General Economic Services
	एकूण (जे)	2,493.52	Total (j)
	एकूण (सी)	52,758.94	Total (C)
	(डी) सहाय्यक अनुदाने व अंशदाने -		(D) Grants-in-aid & Contributions
3604	स्थानिक संस्था व पंचायत राज्य संस्था यांना नुकसानभरपाईच्या व अभिहस्तांकित रकमा देणे	20,107.21	Compensation & Assignment to Local Bodies & Panchayat Raj Institutions.
3606	साह्यकारी साहित्य व साधनसामग्री	0.00	Aid Material & Equipment
	एकूण (डी)	20,107.21	Total (D)
	एकूण - महसुली लेख्यावरील खर्च	2,67,021.66	Total - Expenditure on Revenue Account

आधार : महाराष्ट्र शासनाची अर्थसंकल्पीय प्रकाशने, २०२०-२१

Source : Maharashtra State Budget Publication (Budget in Brief) 2020-21

28. लोकवित्त/ PUBLIC FINANCE

तक्ता क्रमांक / TABLE NO. 28.12

महसुली व भांडवली लेख्यांवरील जमा व खर्च / Receipts & Expenditure on Revenue & Capital Accounts
(2018-19)

(₹ कोटी / ₹ Crore)

	बाब (1)	प्रत्यक्ष Actuals (2)	Item (1)
(I) महसुली लेख्यावरील जमा			(I) Receipts on Revenue Account
(अ) कर महसुल-			(A) Tax Revenue
(ए) केंद्राकडून वसूल होणाऱ्या करांतील राज्याचा हिस्सा		41,952.59	(a) Share in Central Collected Taxes
(बी) राज्याकडून वसूल होणारे कर		1,87,537.99	(b) Taxes Collected by State
एकूण कर महसुल (अ)=(ए + बी)		2,29,490.58	Total Tax Revenue (A) = (a+b)
(ब) करांव्यतिरिक्त महसूल			(B) Non-Tax Revenue
(ए) व्याजाच्या जमा रकमा		4,191.28	(a) Interest Receipts
(बी) केंद्र सरकारकडून सहाय्यक अनुदाने		33,662.13	(b) Grants in aid from Central Govt.
(सी) करांव्यतिरिक्त इतर महसूल		11,652.28	(c) Other non-Tax Revenue
करांव्यतिरिक्त महसूल (ब) = (ए + बी + सी)		49,505.69	Non Tax Revenue(B)=(a+b+c)
एकूण (I) - महसुली लेख्यावरील जमा (अ + ब)		2,78,996.27	Total-(I) Receipts on Revenue Account (A+B)
(II) भांडवली लेख्यावरील जमा			(II) Receipts on Capital Account
(ए) सरकारी ऋण लेख्याकडून जमा		26,025.21	a) Receipts from Public Debt
(बी) राज्य शासनाकडून कर्जे व आगाऊ रकमा (वसुली)		1,604.29	b) Loans and Advances by State Govt. (recovery)
(सी) इतर भांडवली जमा (निव्वळ)		0.00	c) Other Capital receipts (net)
(डी) लोक लेखा (निव्वळ)		23,048.50	d) Public Account (net)
एकूण (II) - भांडवली लेख्यावरील जमा (ए + बी + सी + डी)		50,678.00	Total(II)-Receipts on Capital Account (A+B+C+D)
एकूण जमा (I+II)		3,29,674.27	Total Receipts (I+II)
III महसुली लेख्यावरील खर्च			(III) Expenditure on Revenue Account
(ए) विकास खर्च		1,82,257.17	(a) Development Expenditure
(बी) विकासेतर खर्च		84,764.50	(b) Non-Development Expenditure
(सी) ऋण सेवा		0.00	(c) Debt. Services
एकूण (III)- महसुली लेख्यावरील खर्च		2,67,021.67	Total (III) Expenditure on Revenue Account
IV भांडवली खर्च			(IV) Capital Disbursements
महसुली लेख्याबाहेरील भांडवली खर्च			Capital Expenditure outside the Revenue Account.
(अ) विकास खर्च		36,594.22	(a) Development Expenditure
(ब) विकासेतर खर्च		28,644.50	(b) Non-Development Expenditure
एकूण (IV) भांडवली खर्च		65,238.72	Total (IV) Capital Expenditure
एकूण खर्च (III+IV)		3,32,260.39	Total Expenditure (III+IV)
V एकूण आधिक्य (+) किंवा तूट (-)		(-) 2,586.12	(V) Overall Surplus (+) or Deficit (-)

आधार : महाराष्ट्र शासनाची अर्थसंकल्पीय प्रकाशने (संक्षिप्त अर्थसंकल्प), २०२०-२१

Source : Maharashtra State Budget Publication (Budget in Brief) 2020-21

टिप : आकडे संक्षिप्तात असल्याने बेरजा जुळणार नाहीत.

Note : Figures may not tally due to rounding

28. लोकवित्त / Public Finance
तक्ता क्रमांक / Table No. 28.13
प्रशासकीय विभागाचे उत्पन्न व खर्च लेखा / Income & Outlay Account of Administrative Department
(2018-19)

(₹ कोटी / ₹ Crore)

	खर्च	प्रत्यक्ष Actuals	Expenditure	जमा	प्रत्यक्ष Actuals	Receipts	
	(1)	(2)	(1)	(3)	(4)	(3)	
1	वस्तू व सेवा यांवरील खर्च	60,684.59	1. Consumption Expenditure	1	उद्योजकता व मालमत्तेपासूनचे उत्पन्न	8,923.45	1. Income from entrepreneurship and property
1.1	सेवकांची भरपाई-	47,772.41	1.1 Compensation of employees	1.1	नफा	71.41	1.1 Profits
	(अ) वेतन व मजुरी	28,852.55	(a) Salaries and Wages	1.2	मालमत्तेपासूनचे उत्पन्न	8,852.04	1.2 Income from property
	(ब) निवृत्ती वेतन	18,919.86	(b) Pension	1.2.1	निव्वळ व्याज जमा-	3,611.38	1.2.1 Net interest receipts
1.2	वस्तू व सेवा यांवरील निव्वळ खर्च-	12,912.18	1.2 Net purchase of goods & services	1.2.2	इतर मालमत्तेपासून जमा	5,240.66	1.2.2 Other property receipts
	(अ) खरेदी	11,705.70	(a) purchases	2	प्रत्यक्ष कर	2,28,507.88	2. Total Tax Revenue
	(ब)	6,305.57	(b) Maintenance	2.1	उत्पादन कर	31,471.69	2.1 Production Taxes
	(क) वजा-विक्री	5,099.09	(c) Less Sales Receipts	2.2	उत्पादित वस्तूवरील कर	1,69,057.56	2.2 Product Taxes
2	(निव्वळ) व्याज प्रदान	33,439.15	2. Net Interest paid (1-2)	2.3	इतर हस्तांतरित	27,978.63	2.3 Other Transfers
1	व्याज प्रदान	34,021.25	1) interest paid	3	संकीर्ण जमा	870.07	3. Misc. Receipts
2	वजा (अ+ब+क)	582.1	2) Less : (a+b+c)	4	सार्वजनिक प्राधिकरणांकडून एकूण हस्तांतरण	33,662.57	4. Total transfers from Public Authorities
3	अर्थसहाय्य	31,038.32	3. Subsidies		एकूण	2,71,963.97	Total
3.1	सर्वसाधारण अर्थसहाय्य	17,483.07	3.1 Production Subsidy				
3.2	इमप्युटेड इरिगेशन सबसिडी	13,555.25	3.2 Product Subsidies				
4	हस्तांतरित महसुली रकमा	32,026.52	4. Current Transfers				
5	भांडवली हस्तांतरण	98,521.31	5. Capital Transfers				
6	एकूण खर्च	2,55,709.89	6. Total Expenditure				
7	बचत	16,254.08	7. Savings				

आधार:- अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई / Source:- Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Mumbai.

28. लोकवित्त/PUBLIC FINANCE
तक्ता क्रमांक /TABLE No.28.14
लेखा-२ /Account II

शासनाच्या वाणिज्यिक उपक्रमांचा उत्पादन लेखा /Production Account of Departmental Enterprises (D.C.U.)
(2018-19)

(₹ कोटी / ₹ Crore)

	खर्च (1)	प्रत्यक्ष	Expenditure (1)	जमा (4)	प्रत्यक्ष	Receipts (4)
		Actuals (2)			Actuals (5)	
1	सेवकांची भरपाई	4,240.73	1. Compensation of employees	1	विक्री	827.73
	(ए) वेतन व मजुरी	4,240.73	(a) Wages & Salaries			
	(बी) निवृत्ती वेतने		(b) Pensions			
2	वस्तू व सेवा यावरील खर्च	1,578.48	2. Purchase of goods & services			
3	परिरक्षण	63.32	3. Maintenance			
4	व्याज	582.1	4. Interest			
5	भाडे	0	5. Rent			
6	वजा-इम्प्युटेड इरिगेशन सबसिडी	5,708.31	6. Less : imputed irrigation Subsidy @			
7	घसारा		7. Consumption of fixed capital			
8	नफा	71.41	8. Profits			
9	एकूण	827.73	9.Total		एकूण	827.73
						Total

@ राष्ट्रीय लेखा प्रणालीनुसार (SNA) पाटबंधारे बाबींवरील तुट ही अर्थसहाय्य म्हणून परिगणित होते / In SNA, irrigation losses are treated as subsidy
 आधार : अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Source : Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Mumbai.

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 28.15

---

28. लोकवित्त / PUBLIC FINANCE

तक्ता क्रमांक / TABLE No.28.15

सर्वसाधारण शासनाचा भांडवली वित्तीय लेखा / Capital Finance Account of General Government
(2018-19)

(₹ कोटी / ₹ Crore)

खर्च (1)	प्रत्यक्ष Actuals (2)	Expenditure (1)	जमा (3)	प्रत्यक्ष Actuals (4)	Receipts (3)
1 साठ्यांतील बदल	0.00	1. Changes in Stocks	1 बचत	16,254.08	1. Surplus on current account
१.१ राज्य प्रशासन	0.00	1.1. Government administration			
१.२ शासनाचा वाणिज्यिक उपक्रम	0.00	1.2. Departmental enterprises	2 घसारा	0.00	2. Consumption of fixed capital
2 एकूण स्थिर भांडवली निर्मिती	24,169.79	2. Gross fixed capital formation			
२.१ राज्य प्रशासन	22,456.42	2.1. Government administration	3 घेतलेली निव्वळ कर्जे	1,987.82	3. Net borrowings
(ए) इमारती व बांधकामे	21,215.52	(a) Buildings & Construction			
(बी) यंत्रसामग्री व साधनसामग्री	1,240.90	(b) Machinery & equipment	4 इतर दायित्वे	19,803.23	4. Other liabilities
२.२ शासनाचा वाणिज्यिक उपक्रम	1,713.37	2.2. Departmental enterprises			
(ए) इमारती व बांधकामे	1,687.13	(a) Buildings & Construction	४.१. अर्थसंकल्पाव्यतिरिक्त जमा	20,402.03	4.1. Extra Budgetary receipts
(बी) यंत्रसामग्री व साधनसामग्री	26.24	(b) Machinery & equipment			
3 भौतिक मालमत्तेची निव्वळ खरेदी	(-) 71.03	3. Net purchase of physical assets	४.२. वजा-वित्तिय संपत्तीतील निव्वळ खरेदी	598.8	4.2. Less: Net purchase of financial assets
३.१ जुनी मालमत्ता	0.00	3.1. Second-hand assets			
(ए) इमारती व बांधकामे	0.00	(a) Buildings and construction			
(बी) शासनाचा वाणिज्यिक उपक्रम	0.00	(b) Departmental enterprises			
३.२ जमीन	(-) 71.03	3.2. Land			
(ए) राज्य प्रशासन	(-) 71.03	(a) Government administration			
(बी) शासनाचा वाणिज्यिक उपक्रम	0.00	(b) Departmental enterprises			
4 हस्तांतरित भांडवली रकमा	13,946.37	4. Capital transfers			
एकूण	38,045.13	Total	एकूण	38,045.13	Total

आधार : अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Source : Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Mumbai

२८. लोकवित्त / PUBLIC FINANCE

तक्ता क्रमांक / Table No. 28.16

वस्तू, सेवा हस्तांतरित रकमा यांचे व्यवहार-राज्य प्रशासनाचा व शासनाच्या वाणिज्यिक उपक्रमांचा भांडवली लेखा
Transaction in Goods, Services and Transfers - Capital Account of Govt. ADM. & Dept. Commercial Undertakings
(2018-19)

(₹ कोटी / ₹ Crore)

बाब (1)	Actuals (2)	Expenditure (1)	बाब (3)	Actuals (4)	Receipt (3)
१. एकूण भांडवल निर्मिती	24,169.79	1. Gross capital formation	१. एकूण बचत	16,254.08	1. Gross savings
१.१ राज्य प्रशासना (नवीन)	22,456.42	1.1 Government administration (New outlay)	१.१ राज्य प्रशासनाच्या महसुली लेख्यातील बचत	16,254.08	1.1 Saving on current account of Govt. Administration
१.१.१ इमारती व बांधकामे	21,215.52	1.1.1 Building & Construction			
१.१.२ यंत्रसामग्री व साधसामग्री	1,240.90	1.1.2 Machinery and equipment	१.२ शासनाच्या वाणिज्यिक उपक्रमातील घसाऱ्यासाठी तरतूद	0.00	1.2 Depreciation provision of departmental commercial undertaking
१.१.३ साठ्यातील निव्वळ वाढ	0.00	1.1.3 Net increase in stocks			
१.२ वाणिज्यिक उपक्रम (नवीन)	1,713.37	1.2 Departmental Enterprises (New outlay)			
१.२.१ इमारती व बांधकामे	1,687.13	1.2.1 Building & Construction	२. भांडवली स्वरुपाच्या इतर रकमा	0.00	2. Other receipts of capital nature
१.२.२ यंत्रसामग्री व साधसामग्री	26.24	1.2.2 Machinery and equipment			
१.२.३ साठ्यातील निव्वळ वाढ	0.00	1.2.3 Net increase in stocks	३. शिल्लक: वस्तू सेवा व हस्तांतरित रकमांच्या सर्व व्यवहारातील तूट	21,791.05	3. Balance : deficit on all transaction in goods & services and transfers
२. हस्तांतरित भांडवली रकमा	13,875.34	2. Capital transfers			
२.१ इतरांस भांडवली अनदाने	13,946.37	2.1 Capital grants to others			
२.२ भौतिक मालमत्तेची निव्वळ खरेदी	(-) 71.03	2.4 Net purchase of physical assets			
एकूण	38,045.13	Total	एकूण	38,045.13	Total

आधार : अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Source: Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Mumbai.

२८. लोकवित्त / PUBLIC FINANCE

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 28.17

लेखा -३ बी / Account - 3 B

शासनाच्या वित्तीय संपत्तीतील बदल : राज्य प्रशासनाच्या व शासनाच्या वाणिज्यिक उपक्रमांचा भांडवली लेखा /
Changes in Financial Assets: Capital Account of Govt.ADM. & Dept. Commercial Undertakings
(2018-19)

(₹ कोटी / ₹ Crore)

जावक	प्रत्यक्ष Actuals	Outgoings	आवक	प्रत्यक्ष Actuals	Incomings
(1)	(2)	(1)	(3)	(4)	(3)
१ भाग भांडवलात केलेली गुंतवणूक	598.80	1. Investment in shares	१. कर्ज व आगाऊ रकमा यांची परतफेड	1,604.29	4. Repayment of loans and advances
(ए) शासकीय उपक्रमांत / इतर उपक्रमांत		(a) Of Government concerns / Of others	२. शिल्लक : वित्तीय संपत्तीतील निव्वळ वाढ	539.68	5. Balance : Net increase in financial assets
२ कर्ज व आगाऊ रकमा	1,545.17	2. Loans and advances			
एकूण	2,143.97	Total	एकूण	2,143.97	Total

आधार : महाराष्ट्र शासनाची अर्थसंकल्पीय प्रकाशने, २०२०-२१

Source : Maharashtra State Budget Publication , 2020-21

28. लोकवित्त/ PUBLIC FINANCE

तक्ता क्रमांक / TABLE No.28.18

शासनाच्या वित्तीय दायित्वातील बदल : राज्य प्रशासनाचा व शासनाच्या वाणिज्यिक उपक्रमांचा भांडवली लेखा /
Changing in Financial Liabilities: Capital Account of Govt.ADM. & Dept. Commercial Undertakings
(2018-19)

(₹ कोटी / ₹ Crore)

जावक		प्रत्यक्ष	Outgoings		आवक		प्रत्यक्ष	Incomings	
(1)	(2)	(1)	(1)	(4)	(5)	(4)	(5)	(4)	(4)
1	सरकारी ऋणांची परतफेड	25,116	1. Repayment of public debt	1	सरकारी ऋण	26,025.00	1. Public debt		
1.1	राज्य शासनाचे देशांतर्गत ऋण	24,190	1.1. Internal debt. Of the State Government	1.1	राज्य शासनाचे देशांतर्गत ऋण	25,686.00	1.1. Internal debt. Of the State Government		
1.2	केंद्र सरकारकडून कर्जे व आगाऊ रकमा	926	1.2. Loans and advances from the Central Government	1.2	केंद्र सरकारकडून कर्जे व आगाऊ रकमा	339.00	1.2. Loans and advances from the Central Government.		
2	शिल्लक : वित्तीय दायित्वातील वाढ	4,749.66	2. Balance : Net increase in financial liabilities	2	आंतर राज्यीय तडजोड (निव्वळ)	0.00	2. Inter-State settlement (net)		
	एकूण	29,865.66	Total	3	व्याजी दायित्वे *	3,840.66	3. Interest bearing obligations*		
				4	रोख शिल्लक गुंतवणूक लेखा (निव्वळ)	0.00	4. Cash balance investment account (net)		
				5	इतर ऋण (निव्वळ)	0.00	5. Other debts (net)		
					एकूण	29,865.66	Total		

* भविष्य निर्वाह निधी, अल्पबचत व व्याजी ठेवी (निव्वळ) समाविष्ट / Includes Provident Fund, Reserve Fund & Deposits Bearing Interest (net)

टिप : आकडे संक्षिप्तात असल्याने बेरजा जुळणार नाहीत / Note : Figures may not tally due to rounding

आधार : महाराष्ट्र शासनाची अर्थसंकल्पीय प्रकाशने, २०२०-२१ / Source : Maharashtra State Budget Publication (Budget in Brief) 2020-21

28. लोकवित्त / PUBLIC FINANCE

तक्ता क्रमांक / TABLE No.28.19

रोख रकमा व भांडवल यांचा ताळमेळ : राज्य प्रशासनाच्या व शासनाच्या वाणिज्यिक उपक्रमांचा लेखा /
Cash and Capital Reconciliation: Account of Govt.ADM. & Dept. Commercial Undertakings
(2018-19)

(₹ कोटी / ₹ Crore)

जावक	प्रत्यक्ष Actuals	Outgoings	आवक	प्रत्यक्ष Actuals	Incomings
(1)		(1)	(3)	(4)	(3)
१ शिल्लक : वस्तू व सेवा यांच्या सर्व व्यवहारातील तूट (लेखा ३ ए ची संतुलन करणारी बाब)	21,791.05	1. Deficit on all transactions in goods and services (Balancing item in Accounts 3-A).	१. शिल्लक : वित्तीय दायित्वातील निव्वळ वाढ (लेखा ३ सी ची संतुलन करणारी बाब)	4,749.66	5. Net increase in financial Liabilities. (Balancing item in Accounts 3-C)
२ शिल्लक : वित्तीय संपत्तीतील निव्वळ वाढ (लेखा ३ बी ची संतुलन करणारी बाब)	539.68	2. Net increase in financial assets. (Balancing item in Accounts 3-B)	२. रोख शिल्लकीतील घट	17,581.07	6. Decrease in cash balance
३ रोख शिल्लकीतील वाढ	0.00	3. Increase in cash balance			
एकूण	22,330.73	Total	एकूण	22,330.73	Total

आधार : महाराष्ट्र शासनाची अर्थसंकल्पीय प्रकाशने, २०२०-२१ / Source : Maharashtra State Budget Publication , 2020-21

२९. किंमती आणि निर्देशांक

२९.१ या विभागात शेतीमाल, इतर आवश्यक वस्तू, सोने व चांदी यांच्या किंमती, अखिल भारतीय घाऊक किंमतीचा निर्देशांक, कामगार शेतमजूर व अश्रमिक कर्मचारी यांचे करिता ग्राहक किंमतीचे निर्देशांक, नागरी व ग्रामीण विभागातील किरकोळ किंमतीचे निर्देशांक यासंबंधीची माहिती दिली आहे.

२९.२ भारत सरकारचे आर्थिक सल्लागार यांच्या कार्यालयातर्फे प्रसिध्द होणाऱ्या “अपॅडिक्स टु इन्डेक्स नंबर ऑफ होलसेल प्राईजेस इन इंडिया” सुधारित मालिका, ह्या प्रकाशनात निर्देशांक तयार करण्याच्या पध्दतीबाबत सविस्तर माहिती दिली आहे. कामगार आयुक्त महाराष्ट्र शासन, प्रसिध्द करित असलेल्या लेबर गॅझेटच्या प्रकाशनाच्या डिसेंबर १९६५ च्या अंकात मुंबई व सोलापूर केंद्रांसाठी तयार करावयाच्या नवीन निर्देशांकांच्या व्याप्ती व पध्दतीबाबतची सविस्तर माहिती दिली आहे; तर जळगाव व नागपूर केंद्रांसाठी ती माहिती जानेवारी १९६६ च्या अंकात दिली आहे. श्रुणे केंद्रासंबंधीची माहिती ऑगस्ट १९६५ च्या अंकात व नांदेड व औरंगाबाद केंद्राविषयीची माहिती मार्च १९६६ च्या अंकात दिली आहे “इंडियन लेबर जर्नल, खंड ५ अंक ११” ह्या प्रकाशनात निर्देशांक तयार करण्याची पध्दत व त्याची व्याप्ती ह्या बदल सविस्तर माहिती दिलेली आहे. केंद्रीय सांख्यिकी संघटना श्रमिकेत्तर कामगारांचे ग्राहक किंमतीचे निर्देशांक तयार करते. त्यासाठी १९६० हे पायाभूत वर्ष घेतले आहे. महाराष्ट्रात वृहन्मुंबई, पुणे व नागपूर ह्या केंद्रांसाठी निर्देशांक तयार केले आहेत. केंद्रीय सांख्यिकी संघटनेने प्रसिध्द केलेल्या “मंथली अँबस्ट्रॅक्ट ऑफ स्टॅटिस्टिक्स” ह्या प्रकाशनाच्या ऑगस्ट १९६६ च्या अंकात निर्देशांक तयार करावयाची पध्दत व व्याप्ती ह्यासंबंधी स्पष्टीकरण दिले आहे. “महाराष्ट्र अर्थ व सांख्यिकी त्रैमासिक पत्रिका” ह्या प्रकाशनाच्या ऑक्टोबर-डिसेंबर १९७९ च्या अंकात निर्देशांक काढण्याची पध्दत प्रसिध्द केली आहे.

29. PRICES AND INDICES

29.1. Information on prices of agricultural and other commodities gold and silver, All-India wholesale price index number, consumer price index numbers for workers, agricultural labour and non-manual employees and retail price index numbers for urban and rural Maharashtra is given in this section.

29.2. The details of the method of construction of the index is given in the “Appendix to index number of wholesale prices in India” revised series, issued by the office of the Economic Adviser to the Government of India. The details, regarding the scope and method of compilation of the new index for Mumbai and Solapur are given in December 1965 issue, for Jalgaon and Nagpur in January 1966 issue, for Pune in August 1965 issue and for Nanded and Aurangabad in March 1966 issue, of the Labour Gazette issued by the Commissioner of Labour, Government of Maharashtra. The details of the method of construction and scope of the index is given in “Indian Labour Journal, Vol. V, No. II”. Consumer price index number for non-manual employees is compiled by the Central Statistical Organisation. The year 1960 is adopted as base. For Maharashtra, index is worked out for Brihan Mumbai, Pune and Nagpur centres. The method and scope of the index is explained in ‘Monthly Abstract of Statistics. August 1966’ published by the Central Statistical Organisation. The methodology has been published in the ‘October-December 1979 issue’ of the “Maharashtra Quarterly Bulletin of Economics and Statistics”.

२९. किंमती निर्देशांक /
तक्ता क्रमांक/
मुंबई बाजारातील काही शेती व इतर आवश्यक वस्तूंच्या घाऊक किंमती /
(2018-

वस्तू	जात	एप्रिल April	मे May	जून June	जुलै July	ऑगस्ट August	सप्टेंबर September
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
बाजरी	खानदेश नं. १ / २	1,772	1,925	1,942	2,050	1,950	2,025
कडधान्ये :							
उडीद	खानदेश	4,800	5,000	4,669	4,525	4,925	4,900
मूग	हिरवा /चिनाई	6,374	6,275	6,371	6,405	6,725	6,500
मसूर	जाडी	4,080	3,900	3,919	4,050	4,375	4,700
तूर	पांढरी	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.
हरभरा	पिवळा	5,592	5,025	4,913	4,250	4,750	4,900
चवळी	पांढरी	5,602	5,250	4,913	5,350	5,200	5,133
राजमा		N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.
डाळी :							
हरभरा डाळ		5,058	4,600	4,427	4,600	5,025	5,243
तूर डाळ		5,800	6,102	5,865	5,900	6,025	6,050
तेलबिया :							
शेंगदाणा	जाडी	6,400	6,250	6,552	6,900	7,150	7,600
एरंडी		N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.
जवस		N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.
तेले :							
शेंगदाणा तेल	तयार	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.
एरंडेल तेल		N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.
जवस तेल		N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.
खोबरेल तेल	पांढरे	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.
पेंड :							
शेंगदाणा पेंड		N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.
जवस पेंड		N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.
गूळ	कोल्हापूर नं २/१	4,050	3,850	3,850	3,850	3,763	3,625
साखर	एम - ३०/एस ३०-	3,003	2,779	3,181	3,368	3,239	3,169
गहू		2,768	2,650	2,783	2,100	2,150	2,325
ज्वारी		2,402	2,575	2,587	2,600	2,650	2,650
भूईमुग		4,734	4,648	3,509	4,100	3,800	4,150
सूर्यफूल		N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.
दूध		N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.
लोणी		N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.
मिरची	घाटी / बेडगी / मद्रास /संकेश्वर	13,000	54,500	15,000	15,000	15,000	15,000
हळद		11,500	11,500	11,500	11,500	11,500	11,500
सुंठ		12,500	12,500	12,500	14,417	16,000	23,000
आले		3,664	2,991	5,140	4,400	18,725	4,025
बटाटे		1,469	10,350	1,594	700	1,200	1,475
कांदे		1,039	917	1,072	1,250	5,150	875

PRICES AND INDICES**TABLE NO. 29.1****Wholesale Prices of Certain Agricultural and Other Essential Commodities at Mumbai Market
-19)**

(प्रती क्विंटल महिना अखेरच्या किंमती ₹) (Month end Prices in ₹ per quintal)								
ऑक्टोबर	नोव्हेंबर	डिसेंबर	जानेवारी	फेब्रुवारी	मार्च	Variety	Commodity	
October	November	December	January	February	March			
(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(2)	(1)	
1,942	2,161	2,127	2,138	2,132	2,228	Khandesh No.1/2	Bajari	
							Pulses:	
4,980	5,072	4,777	4,522	4,343	4,404	Khandesh	Udid	
6,702	7,000	7,110	7,008	7,272	7,409	Green /Chinai	Moong	
4,707	4,691	4,731	4,796	4,900	4,922	Bold	Masur	
N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	White	Tur	
5,019	5,280	5,587	5,524	5,418	5,181	Yellow	Gram	
4,938	5,020	5,287	5,430	5,346	5,222	White	Chavali	
N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.		Rajma	
							Dals:	
5,153	5,461	5,923	6,044	6,000	5,817		Gram dal	
5,494	6,100	6,366	6,511	6,772	6,635		Turdal	
							Oil Seeds:	
7,400	7,370	7,291	7,106	7,043	7,152	Bold	Groundnut	
N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.		Castor seed	
N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.		Linseed	
							Oils:	
N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	Ready	Groundnut oil	
N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.		Castor Oil	
N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.		Linseed Oil	
N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	White	Coconut Oil	
							Cakes:	
N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.		Groundnut cake	
N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.		Linseed cake	
3,575	3,550	3,502	3,693	4,081	4,167	Kolhapur No.1/2	Gur	
3,306	3,253	3,160	3,165	3,286	3,257	M-30/S-30	Sugar	
2,350	2,439	2,546	2,574	2,663	2,600		Wheat	
2,650	2,778	3,050	3,100	3,022	3,052		Jowar	
4,420	5,122	5,594	5,586	7,043	5,687		Groundnut	
N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.		Sunflower	
N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.		Milk	
N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.		Butter	
15,000	15,000	15,000	15,000	15,000	13,000	Ghati/Bedgi/ Madras/Sankeshwar	Chillies	
11,500	11,705	13,000	13,000	13,000	13,000		Turmeric	
24,000	24,000	24,000	25,500	31,978	32,500		Sunth	
5,315	5,265	5,204	5,871	6,335	6,540		Ginger	
1,742	1,514	1,068	933	1,139	1,110		Potatoes	
1,432	1,426	792	654	532	661		Onions	

तक्ता क्रमांक /

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
भाज्या :							
कोबी		750	1,002	1,012	1,000	1,325	850
वांगी		1,010	1,094	1,613	1,650	1,750	1,665
गवार		3,042	2,281	3,563	3,300	3,260	3,170
भेंडी		2,330	2,363	2,561	2,110	1,845	2,400
कच्ची केळी (१०० किलो)		1,870	1,765	1,546	2,300	1,705	1,690
कोंबडया व बदके (प्रत्येक पक्षी)							
बदके		N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.
अंडी		N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.
मटण		N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.
मासे		N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.
खोबरे (१०० किलो)		19,450	21,750	21,750	21,750	21,750	23,000
नारळ ('०००)		2,269	2,075	2,080	1,879	2,000	2,000
कापूस		N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.

N.A. उपलब्ध नाही /

आधार : मुंबई कृषि उत्पन्न बाजार समिती, मुंबई /

TABLE NO. 29.1-contd.

(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(2)	(1)
							Vegetables:
780	655	761	834	833	1,100		Cabbage
1,240	1,537	785	2,300	2,200	1,800		Brinjals
3,875	2,842	3,623	4,245	4,939	5,632		Gawar
2,925	2,926	3,235	3,737	3,467	3,606		Bhendi
1,400	1,250	1,400	1,680	1,929	2,024		Raw banana
							Poultry (per Bird)
N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.		Duck
N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.		Eggs
N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.		Mutton
N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.		Fish
23,000	22,900	21,000	21,000	20,261	20,000		Copra (100 kg)
1,950	1,778	1,818	2,391	3,476	2,223		Coconut ('000)
N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.		Cotton

Not available

Source : Mumbai Agricultural Produce Market Committee, Mumbai

**29. किंमती आणि निर्देशांक /
तक्ता क्रमांक /
वस्तूंचा गट व उपगटवार अखिल भारतीय घाऊक किंमतींचा निर्देशांक नविन मालिका /
(2018-**

गट आणि उपगट (1)	भार Weight (2)	आर्थिक वर्षाची सरासरी Financial year Average (3)	मासिक सरासरी /				
			एप्रिल April (4)	मे May (5)	जून June (6)	जुलै July (7)	ऑगस्ट August (8)
सर्व वस्तू	100.0	119.8	117.3	118.3	119.1	119.9	120.1
(१) मूलभूत वस्तू	22.62	134.2	130.7	131.4	132.5	135.3	135.2
(अ) अन्न गट	15.26	143.7	139.8	140.3	141.8	144.8	144.8
(अ) अन्न धान्ये (१ + २)	3.46	146.7	140.4	140.8	141.0	142.6	145.1
(१) धान्ये	2.82	151.0	144.8	145.6	146.3	147.6	149.7
(२) डाळी	0.64	127.3	120.8	119.8	117.5	120.5	124.7
(ब) भाजीपाला व फळे	3.48	147.3	142.9	141.1	145.9	156.1	155.8
(क) दूध व दुधाचे पदार्थ	4.44	143.1	141.2	141.8	142.5	143.2	143.7
(ड) मांस, मासे व अंडी	2.40	138.0	132.5	136.6	138.2	139.3	134.9
(इ) मसाले व मसाल्याचे पदार्थ	0.53	129.6	127.2	128.4	129.6	130.5	131.3
(फ) इतर अन्न पदार्थ	0.95	144.4	145.7	144.2	142.2	140.9	141.3
(ब) अन्नधान्येतर पदार्थ	4.12	123.1	120.4	120.3	122.5	123.5	124.0
(अ) तंतू	0.84	127.0	117.8	118.5	127.3	129.9	130.8
(अ) तेल बियाणे	1.12	140.5	138.4	137.8	137.3	138.1	140.1
(क) इतर अन्नधान्येतर पदार्थ	1.96	107.3	109.8	109.4	110.6	109.6	108.7
(ड) फुलांची शेती	0.20	164.1	134.0	137.6	136.1	151.4	155.3
(क) खनिजे	0.83	136.5	140.2	129.6	123.2	135.2	129.4
(ड) कच्चे तेल व नैसर्गिक गॅस	2.41	92.4	87.5	95.1	94.1	94.9	95.4
(२) इंधन, शक्ती, दिवाबत्ती व वंगण	13.15	104.1	99.0	102.4	104.4	104.4	104.9
(अ) कोळसा (खाणीतील)	2.14	123.3	123.1	123.0	123.0	123.0	123.0
(ब) खनिजे तेल	7.95	96.7	90.2	93.6	97.3	97.5	98.3
(क) विद्युत	3.06	109.6	104.9	110.7	109.6	109.6	109.4
(३) उत्पादित पक्का माल	64.23	117.9	116.3	116.9	117.3	117.7	117.8
(अ) अन्न पदार्थ	9.12	128.6	127.9	127.2	128.5	129.0	129.6
(ब) पेय द्रव्य	0.91	120.7	119.2	119.2	119.3	119.7	120.0
(क) तंबाखू, तंबाखूचे पदार्थ	0.51	150.4	148.4	149.8	150.8	149.4	150.2
(ड) कापड	4.88	117.9	114.9	115.7	116.2	117.7	118.3
(इ) परिधान करण्याचे वस्त्र उत्पादन	0.81	138.8	140.5	139.8	139.7	138.6	138.8
(फ) चामडे, चामड्याच्या वस्तू	0.54	121.8	122.6	122.3	123.1	123.7	121.5
(ग) लाकूड, लाकडाच्या वस्तू	0.77	133.5	132.0	133.4	132.7	132.4	133.3
(ह) कागद आणि कागदाच्या वस्तू	1.11	123.3	120.8	121.6	121.3	122.3	122.3
(ई) छपाई व मुद्रित माध्यमांचे पुनरुत्पादन	0.68	146.6	143.8	146.3	147.0	147.5	148.7
(ज) रसायने व रसायनिक पदार्थ	6.47	119.1	116.3	117.4	117.6	118.3	118.8
(ख) औषध, वैद्यकीय रसायने व जैविक उत्पादने	1.99	123.5	120.2	122.3	122.2	123.1	123.0
(ल) रबर व प्लॉस्टिकच्या वस्तू	2.30	109.6	108.5	108.5	108.9	109.5	109.5
(म) अधातू खानिजे पदार्थ	3.20	115.9	115.4	115.6	115.2	115.9	115.8
(न) मूलभूत धातू, मिश्रधातू व धातूच्या वस्तू	9.65	112.2	110.4	112.2	112.9	112.1	111.6
(उ) संरचनात्मक धातू उत्पादने यंत्रसामग्री हे उपकरण वगळून	3.15	115.1	111.5	112.6	114.1	114.9	115.4
(प) संगणक, विद्युत व नैत्रेन्द्रियसंबंधीत उपकरणांचे उत्पादन	2.01	111.8	111.4	111.3	111.2	110.8	112.8
(ब) विद्युत सामग्रीचे उत्पादन	2.93	111.7	110.9	110.8	111.8	111.5	111.8
(र) यंत्रसामग्री व यांत्रिक अवजारे	4.79	111.3	110.1	109.9	110.5	110.9	111.2
(स) मोटार वाहने, ट्रॅलर्स व सेमीट्रॅलर्स उत्पादने	4.97	112.8	111.6	112.1	111.7	112.4	113.3
(ट) परिवहन सामग्री व सुटे भाग	1.65	111.7	110.4	110.4	110.6	111.2	110.9
(फ) फर्निचर उत्पादने	0.73	127.3	125.3	126.2	124.6	125.3	125.3
(ई) उत्पादन करणारे इतर संकरीत उद्योग	1.06	107.0	105.4	106.9	106.9	106.9	100.6
खाद्य निर्देशांक	24.38	138.1	135.4	135.4	136.8	138.9	139.1

आधार : आर्थिक सल्लागार, वाणिज्य व उद्योग मंत्रालय, भारत सरकार, नवी दिल्ली /

PRICES AND INDICES

TABLE NO. 29.2

All India Index Numbers of Wholesale Prices by Groups and Sub-groups of Commodities (New Series)(2011-12)
-19)

(पायाभूत वर्ष / Base year 2004)

Monthly Average							Groups and Sub-Groups
सप्टेंबर	ऑक्टोबर	नोव्हेंबर	डिसेंबर	जानेवारी	फेब्रुवारी	मार्च	
September	October	November	December	January	February	March	
(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(1)
120.9	122.0	121.6	119.7	119.2	119.5	119.9	All Commodities
135.5	137.2	136.8	133.5	133.8	134.1	134.5	(I) Primary Articles
144.5	145.9	146.2	143.5	144.2	143.7	144.5	(A) Food Group
145.4	146.7	148.6	150.4	151.8	153.8	153.4	(a) Food grains (1+2)
150.4	151.5	152.6	153.7	155.3	157.5	157.5	(i) Cereals
123.2	125.5	130.8	135.8	136.6	137.5	135.3	(ii) Pulses
154.0	157.8	155.6	140.4	140.5	136.1	141.8	(b) Fruits & vegetables
143.5	144.1	144.1	143.7	143.4	142.9	143.2	(c) Milk and Milk Products
134.3	135.3	137.4	140.1	142.6	143.8	140.9	(d) Eggs, Fish & Meat
133.3	131.7	131.6	129.1	129.1	127.7	125.7	(e) Condiments & Spices
143.7	143.1	144.1	145.9	146.1	147.7	147.7	(f) Other food articles
124.0	123.4	124.6	124.4	123.4	123.2	123.7	(B) Non food Articles
130.2	130.1	130.9	128.6	127.2	125.0	127.6	(a) Fibres
138.5	137.6	140.7	140.9	144.1	146.9	145.5	(b) Oil seeds
108.7	108.1	108.1	107.8	102.9	102.0	102.3	(c) Other Non food articles
166.9	166.7	169.3	176.4	191.4	189.3	194.9	(d) Floriculture
130.4	140.4	151.4	139.3	136.7	144.0	138.0	(C) Mineral
99.8	104.1	92.9	83.3	84.7	88.2	88.2	(D) Crude Petroleum & Natural Gas
107.8	111.3	109.3	102.8	99.3	100.5	102.5	(II) Fuel, Power, Light & Lubricants
123.2	123.4	123.4	123.4	123.6	123.6	123.6	(a) Coal Mining
101.9	107.6	105.5	94.2	88.4	91.4	95.0	(b) Mineral oils
112.4	112.4	109.3	110.7	110.7	108.2	107.3	(c) Electricity
118.4	118.9	118.8	118.3	118.1	118.2	118.3	(III) Manufactured Products
129.5	129.7	128.8	127.8	128.4	128.7	128.4	(a) Food Products
120.3	121.4	122.1	121.8	121.9	121.7	122.0	(b) Beverages
150.0	149.9	149.6	149.2	150.7	152.5	153.8	(c) Tobacco
118.6	119.2	119.0	118.9	119.0	119.2	118.6	(d) Textiles
138.1	138.4	138.4	138.7	138.3	137.5	138.3	(e) Wearing Apparel
122.3	121.9	121.6	120.8	121.3	119.5	120.6	(f) Leather & leather Products
132.4	132.5	133.9	134.4	134.2	136.2	135.1	(g) Wood & wood products
123.0	124.7	125.4	125.3	124.9	124.1	123.8	(h) Paper & paper products
148.2	146.7	146.5	146.6	145.4	146.0	146.1	(i) Printing and Reproduction of Recorded Media
119.6	120.5	121.2	120.0	119.6	119.7	119.6	(j) Chemical & chemical products
121.5	123.2	124.3	123.4	126.1	126.0	126.4	(k) Pharmaceuticals ,Medicinal ,Chemical & Botanical Products
109.9	109.9	110.0	110.2	110.1	109.6	110.1	(l) Rubber & plastic products
115.7	115.5	115.5	115.3	116.3	117.5	116.6	(m) Non metallic Mineral products
114.2	114.8	114.0	112.3	110.1	111.0	111.1	(n) Basic Metal, alloys & metal products
115.3	116.0	115.8	115.7	116.4	116.1	116.8	(o) Fabricated metal products except machinery equipment
112.2	113.1	112.9	111.6	111.5	111.3	111.4	(p) Computer,Electronic and optical products
111.5	111.7	112.1	112.2	112.1	112.0	112.3	(q) Electrical equipment
111.6	111.5	111.9	111.8	111.8	111.9	112.3	(r) Machinery & equipment
112.9	113.4	113.6	112.9	113.3	113.2	112.9	(s) Motor vehicles,Trailers & Semi-trailers
111.5	111.8	112.0	112.5	112.9	112.9	113.3	(t) Other Transports Equipment
127.5	127.7	127.4	129.7	130.9	128.7	129.5	(u) Furniture
107.0	107.6	107.1	114.5	106.9	106.4	107.3	(v) Other Misc. Manufacturing Industries
120.9	122.0	121.6	119.7	119.2	119.5	119.9	Food Index

Source : Office of the Economic Advisor, Ministry of commerce & Industry, Government of India, New Delhi

29. किंमती आणि निर्देशांक / PRICES AND INDICES

तक्ता क्रमांक / TABLE NO. 29.3

राज्यातील निवडक केंद्रामधील कामगाराकरिता ग्राहक किंमतीचे निर्देशांक

Consumer Price Index Number for the Working Class of selected Centre in the State
(2018-19)

(पायाभूत वर्ष / Base year 2001= 100)

महिना वर्ष Month and Year	अन्न गट Food	पान, सुपारी तंबाखू इ. Pan,Supari, Tobacco, etc.	इंधन व दिवाबत्ती Fuel and Light	घरभाडे House Rent	कापड व बिछाना Clothing and Bedding	संकरित Miscella- neous	ग्राहक किंमतीचा निर्देशांक Consumer price Index
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
मुंबई / Mumbai							
2000-01	541	546	335	743	364	476	512
2005-06	622	743	546	1149	380	583	613
2010-11	191	171	188	158	144	167	178
2011-12	207	208	205	190	169	179	196
2013-14	260	261	274	226	189	215	242
2014-15	284	285	300	252	193	229	262
2015-16	306	326	315	270	198	239	280
2016-17	312	342	312	277	203	248	286
2017-18	314	375	309	284	204	257	291
2018-19	314	393	319	313	206	261	297
एप्रिल / April 2018	308	383	320	289	206	258	290
मे / May 2018	309	383	305	289	206	258	289
जून / June 2018	315	384	307	289	206	260	293
जुलै / July 2018	318	383	314	314	206	259	298
ऑगस्ट / August 2018	317	383	312	314	206	259	297
सप्टेंबर / September 2018	312	396	315	314	206	259	295
ऑक्टोबर / October 2018	315	401	323	314	206	260	298
नोव्हेंबर / November 2018	316	401	324	314	206	261	298
डिसेंबर / December 2018	312	396	323	314	207	262	297
जानेवारी / January 2019	314	395	325	334	207	262	300
फेब्रुवारी / February 2019	315	407	330	334	207	267	302
मार्च / March 2019	320	403	327	334	207	267	305
पुणे / Pune							
2000-01	513	668	682	589	319	500	501
2005-06	615	769	672	791	374	576	592
2010-11	203	169	161	183	162	171	185
2011-12	226	207	178	198	185	185	204
2012-13	247	239	203	203	200	204	221
2013-14	280	266	214	211	213	219	242
2014-15	299	298	229	219	226	235	257
2015-16	316	310	232	225	229	244	269
2016-17	331	330	237	230	231	247	277
2017-18	323	359	251	253	256	244	280
2018-19	342	404	261	376	263	263	316
एप्रिल / April 2018	328	394	256	310	264	245	293
मे / May 2018	331	396	256	310	264	257	298
जून / June 2018	337	396	256	310	264	257	300
जुलै / July 2018	348	396	257	381	264	257	317
ऑगस्ट / August 2018	334	398	257	381	264	264	314
सप्टेंबर / September 2018	337	407	259	381	263	269	317
ऑक्टोबर / October 2018	346	408	267	381	263	266	320
नोव्हेंबर / November 2018	346	408	268	381	263	265	318
डिसेंबर / December 2018	348	408	266	381	263	265	320
जानेवारी / January 2019	348	408	265	430	263	268	330
फेब्रुवारी / February 2019	347	408	264	430	263	269	329
मार्च / March 2019	350	416	265	430	263	269	331

तक्ता क्रमांक / TABLE NO. 29.3 - Contd.

महिना वर्ष Month and Year	अन्न गट Food	पान, सुपारी तंबाखू इ. Pan,Supari, Tobacco, etc.	इंधन व दिवाबत्ती Fuel and Light	घरभाडे House Rent	कापड व बिछाना Clothing and Bedding	संकरित Miscella- neous	ग्राहक किंमतीचा निर्देशांक Consumer price Index
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
सोलापूर / Solapur							
2000-01	451	614	388	681	339	509	466
2005-06	503	665	525	1002	355	582	543
2010-11	189	173	153	233	126	164	182
2011-12	214	187	178	254	151	176	204
2013-14	260	281	231	267	202	209	246
2014-15	283	307	269	277	206	223	245
2015-16	306	365	290	286	213	231	284
2016-17	316	396	293	296	213	243	294
2017-18	311	407	311	309	219	249	295
2018-19	318	433	318	394	229	255	311
एप्रिल / April 2018	302	411	313	331	224	252	294
मे / May 2018	312	415	313	331	229	252	300
जून / June 2018	315	415	314	331	229	253	301
जुलै / July 2018	316	415	315	397	229	253	310
ऑगस्ट / August 2018	315	415	315	397	229	253	309
सप्टेंबर / September 2018	322	417	321	397	229	253	313
ऑक्टोबर / October 2018	322	417	320	397	228	253	313
नोव्हेंबर / November 2018	322	416	321	397	229	253	313
डिसेंबर / December 2018	321	468	322	397	230	259	315
जानेवारी / January 2019	320	468	320	451	230	259	320
फेब्रुवारी / February 2019	327	468	321	451	230	259	324
मार्च / March 2019	326	468	321	451	230	259	324
कोल्हापूर / Kolhapur							
2000-01	489	661	447	336	314	516	466
2005-06	585	733	595	506	385	650	579
2010-11	191	187	199	198	147	167	184
2011-12	217	210	220	222	161	183	207
2013-14	258	290	287	252	197	213	245
2014-15	262	335	308	267	203	228	255
2015-16	276	366	307	280	206	248	270
2016-17	288	376	324	300	208	255	281
2017-18	284	437	406	361	208	266	296
2018-19	284	504	478	388	215	280	310
एप्रिल / April 2018	277	503	428	378	213	273	300
मे / May 2018	285	503	431	378	213	273	303
जून / June 2018	285	503	442	378	213	276	305
जुलै / July 2018	284	503	449	384	213	276	306
ऑगस्ट / August 2018	284	502	458	384	216	284	309
सप्टेंबर / September 2018	282	502	469	384	216	284	309
ऑक्टोबर / October 2018	278	502	536	384	216	284	312
नोव्हेंबर / November 2018	282	502	543	384	216	284	314
डिसेंबर / December 2018	286	508	515	384	216	283	313
जानेवारी / January 2019	282	508	491	405	216	282	313
फेब्रुवारी / February 2019	286	508	482	405	216	283	314
मार्च / March 2019	291	509	493	405	216	283	317

तक्ता क्रमांक / TABLE NO. 29.3 - Contd.

महिना वर्ष Month and Year	अन्न गट Food	पान, सुपारी तंबाखू इ. Pan,Supari, Tobacco, etc.	इंधन व दिवाबत्ती Fuel and Light	घरभाडे House Rent	कापड व बिछाना Clothing and Bedding	संकरित Miscella- neous	ग्राहक किमतीचा निर्देशांक Consumer price Index
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
नाशिक / Nashik							
2000-01	461	594	497	658	342	480	477
2005-06	520	763	554	1064	383	588	581
2010-11	202	151	163	238	125	144	186
2011-12	216	190	182	273	153	165	208
2013-14	258	237	216	320	176	188	244
2014-15	279	276	229	337	190	200	261
2015-16	289	309	233	358	195	209	274
2016-17	303	323	239	383	202	217	287
2017-18	305	351	252	408	204	227	297
2018-19	304	368	262	581	213	232	333
एप्रिल / April 2018	293	368	256	456	213	230	303
मे / May 2018	296	368	256	456	213	231	305
जून / June 2018	302	367	257	456	213	231	307
जुलै / July 2018	300	367	258	596	213	231	335
ऑगस्ट / August 2018	299	367	259	596	213	231	334
सप्टेंबर / September 2018	301	367	260	596	213	233	336
ऑक्टोबर / October 2018	311	368	267	596	213	233	340
नोव्हेंबर / November 2018	307	368	267	596	213	232	338
डिसेंबर / December 2018	302	368	266	596	213	231	336
जानेवारी / January 2019	304	368	265	674	213	231	353
फेब्रुवारी / February 2019	314	368	264	674	213	232	357
मार्च / March 2019	315	368	265	674	213	232	357
जळगाव / Jalgaon							
2000-01	477	691	401	266	294	534	449
2005-06	549	837	511	365	313	660	530
2010-11	195	192	219	163	187	174	186
2011-12	218	227	237	181	206	190	206
2013-14	262	336	324	218	243	228	251
2014-15	266	370	352	234	236	238	261
2015-16	378	388	343	263	237	244	272
2016-17	287	393	375	285	245	252	285
2017-18	282	445	503	312	248	274	303
2018-19	285	502	618	327	248	282	318
एप्रिल / April 2018	281	503	545	319	248	281	309
मे / May 2018	283	503	547	319	248	281	310
जून / June 2018	284	503	560	319	248	284	312
जुलै / July 2018	283	501	568	327	248	283	314
ऑगस्ट / August 2018	284	501	579	327	248	283	315
सप्टेंबर / September 2018	282	501	587	327	248	284	315
ऑक्टोबर / October 2018	280	501	702	327	248	285	323
नोव्हेंबर / November 2018	282	501	706	327	248	283	324
डिसेंबर / December 2018	290	502	678	327	248	281	325
जानेवारी / January 2019	289	503	651	335	248	281	324
फेब्रुवारी / February 2019	293	503	639	335	248	281	325
मार्च / March 2019	291	503	653	335	248	281	325

तक्ता क्रमांक / TABLE NO. 29.3 - Contd.

महिना वर्ष Month and Year	अन्न गट Food	पान, सुपारी तंबाखू इ. Pan,Supari, Tobacco, etc.	इंधन व दिवाबत्ती Fuel and Light	घरभाडे House Rent	कापड व बिछाना Clothing and Bedding	संकरित Miscella- neous	ग्राहक किंमतीचा निर्देशांक Consumer price Index
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
अकोला / Akola							
2000-01	466	791	481	257	430	502	459
2005-06	526	768	532	476	448	589	533
2010-11	170	157	232	186	127	161	175
2011-12	183	183	251	199	132	174	188
2013-14	231	257	350	221	181	218	238
2014-15	220	284	388	238	189	228	243
2015-16	250	314	381	260	192	237	262
2016-17	268	330	424	284	196	252	282
2017-18	276	377	564	293	200	286	311
2018-19	277	418	690	322	200	298	332
एप्रिल / April 2018	273	418	611	294	200	297	318
मे / May 2018	274	418	614	294	200	297	319
जून / June 2018	278	418	624	294	200	298	322
जुलै / July 2018	278	418	627	322	200	298	326
ऑगस्ट / August 2018	279	418	637	322	200	299	328
सप्टेंबर / September 2018	276	418	653	322	200	300	329
ऑक्टोबर / October 2018	271	418	775	322	200	300	339
नोव्हेंबर / November 2018	271	418	774	322	200	299	338
डिसेंबर / December 2018	272	418	758	322	200	296	337
जानेवारी / January 2019	277	418	740	350	200	295	341
फेब्रुवारी / February 2019	287	418	728	350	200	297	344
मार्च / March 2019	284	418	740	350	200	297	345
नागपूर / Nagpur							
2000-01	439	708	437	726	289	486	469
2005-06	497	739	539	1036	316	590	559
2010-11	205	192	170	314	130	161	207
2011-12	215	240	190	344	146	173	224
2013-14	280	285	223	375	181	198	268
2014-15	294	311	238	392	191	204	281
2015-16	317	347	243	411	196	210	298
2016-17	325	380	246	431	205	217	308
2017-18	324	404	258	461	207	228	317
2018-19	323	417	266	673	211	239	359
एप्रिल / April 2018	313	410	260	519	210	236	325
मे / May 2018	316	410	260	519	210	237	327
जून / June 2018	321	411	261	519	210	237	329
जुलै / July 2018	324	410	262	686	210	237	361
ऑगस्ट / August 2018	324	410	262	686	210	237	361
सप्टेंबर / September 2018	331	422	264	686	214	242	366
ऑक्टोबर / October 2018	321	422	270	686	204	241	361
नोव्हेंबर / November 2018	321	422	271	686	204	239	361
डिसेंबर / December 2018	322	422	272	686	214	240	362
जानेवारी / January 2019	321	422	271	801	214	240	383
फेब्रुवारी / February 2019	330	422	271	801	214	242	387
मार्च / March 2019	326	422	271	801	214	243	386

तक्ता क्रमांक / TABLE NO. 29.3 - Contd.

महिना वर्ष Month and Year	अन्न गट Food	पान, सुपारी तंबाखू इ. Pan,Supari, Tobacco, etc.	इंधन व दिवाबत्ती Fuel and Light	घरभाडे House Rent	कापड व बिछाना Clothing and Bedding	संकरित Miscella- neous	ग्राहक किंमतीचा निर्देशांक Consumer price Index
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
औरंगाबाद / Aurangabad							
2000-01	483	643	376	320	500	582	479
2005-06	503	666	482	366	560	639	518
2010-11	188	203	217	196	161	158	183
2011-12	212	237	235	225	171	180	206
2013-14	266	306	319	300	198	209	258
2014-15	276	356	347	327	187	224	273
2015-16	296	285	340	363	186	239	292
2016-17	303	405	375	395	195	254	308
2017-18	293	453	507	431	200	266	324
2018-19	295	506	621	445	200	275	338
एप्रिल / April 2018	287	505	547	439	200	273	328
मे / May 2018	290	505	548	439	200	274	329
जून / June 2018	290	505	561	439	200	275	330
जुलै / July 2018	290	504	569	444	200	275	332
ऑगस्ट / August 2018	295	504	579	444	200	276	335
सप्टेंबर / September 2018	298	507	595	444	200	277	337
ऑक्टोबर / October 2018	297	507	699	444	200	277	344
नोव्हेंबर / November 2018	300	506	703	444	200	275	345
डिसेंबर / December 2018	300	507	677	444	200	273	343
जानेवारी / January 2019	300	507	677	444	200	273	343
फेब्रुवारी / February 2019	296	507	639	458	200	273	341
मार्च / March 2019	301	507	652	458	200	273	344
नांदेड / Nanded							
2000-01	459	656	446	292	385	557	466
2005-06	478	677	490	321	388	570	479
2010-11	187	192	211	314	143	165	200
2011-12	215	232	228	373	150	181	227
2013-14	261	300	291	448	174	212	275
2014-15	270	329	319	482	165	228	289
2015-16	304	360	316	515	176	238	314
2016-17	318	388	341	548	174	254	331
2017-18	305	426	433	606	177	263	343
2018-19	305	469	539	650	179	269	359
एप्रिल / April 2018	290	469	464	615	179	270	341
मे / May 2018	298	469	465	615	179	270	345
जून / June 2018	303	469	472	615	179	269	348
जुलै / July 2018	300	469	505	648	179	269	353
ऑगस्ट / August 2018	300	469	510	648	179	269	354
सप्टेंबर / September 2018	298	469	521	648	179	269	354
ऑक्टोबर / October 2018	307	469	603	648	179	269	364
नोव्हेंबर / November 2018	311	469	601	648	179	269	366
डिसेंबर / December 2018	310	469	590	648	179	269	365
जानेवारी / January 2019	308	469	579	687	179	269	369
फेब्रुवारी / February 2019	318	469	575	687	179	269	373
मार्च / March 2019	321	469	578	687	179	269	375

आधार : कामगार आयुक्त यांचे कार्यालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source : Office of the Commissioner of Labour, Govt. of Maharashtra, Mumbai.

29. किंमती आणि निर्देशांक / PRICES AND INDICES

तक्ता क्रमांक / TABLE NO. 29.4

राज्यातील निवडक केंद्रामधील कामगाराकरिता ग्राहक किंमतीचे निर्देशांक (वार्षिक)

Consumer Price Indices Numbers for the Working Class of selected Centres in the State (Yearly)
(2018-19)

(पायाभूत वर्ष / Base year 2001= 100)

वर्ष Year (1)	अन्न Food (2)	संकीर्ण Miscellaneous (3)	ग्राहक किंमती निर्देशांक C.P.Index (4)
केंद्र / Centre			
मुंबई / Mumbai			
2001	554	495	528
2010	187	164	174
2011	204	176	192
2012	225	191	212
2013	260	215	242
2014	284	229	262
2015	301	238	276
2016	314	245	287
2017	314	257	291
2018	314	261	297
केंद्र / Centre			
सोलापूर / Solapur			
2001	449	524	471
2010	185	163	179
2011	209	172	199
2012	225	187	216
2013	260	209	227
2014	283	223	245
2015	307	229	255
2016	316	241	270
2017	311	249	295
2018	318	255	311
केंद्र / Centre			
नागपूर / Nagpur			
2001	446	499	483
2010	202	158	203
2011	212	170	220
2012	235	185	240
2013	279	198	268
2014	294	204	281
2015	319	209	298
2016	325	215	306
2017	324	228	317
2018	323	239	359
केंद्र / Centre			
पुणे / Pune			
2001	519	516	516
2010	198	168	181
2011	221	182	200
2012	242	199	217
2013	280	219	242
2014	299	235	257
2015	312	242	266
2016	330	248	277
2017	323	244	280
2018	342	263	316
केंद्र / Centre			
नाशिक / Nashik			
2001	471	494	498
2010	196	141	181
2011	215	160	204
2012	227	176	223
2013	258	188	244
2014	279	200	261
2015	288	208	271
2016	302	214	285
2017	305	227	297
2018	304	232	333

तक्ता क्रमांक / TABLE NO. 29.4 - Contd.

(1)	(2)	(3)	(4)
केंद्र / Centre			
कोल्हापूर / Kolhapur			
2001	501	531	477
2010	186	166	180
2011	211	178	201
2012	231	194	221
2013	257	213	245
2014	262	228	255
2015	272	245	266
2016	288	252	278
2017	284	266	296
2018	284	280	310
केंद्र / Centre			
अकोला / Akola			
2001	484	529	475
2010	168	159	164
2011	179	170	184
2012	204	189	209
2013	230	218	238
2014	220	228	243
2015	251	233	261
2016	263	249	276
2017	276	286	311
2018	277	298	332
केंद्र / Centre			
जळगांव / Jalgaon			
2001	488	548	469
2010	190	170	181
2011	214	186	202
2012	234	205	223
2013	262	228	251
2014	266	238	261
2015	273	242	268
2016	288	250	283
2017	282	274	303
2018	285	282	318
केंद्र / Centre			
नांदेड / Nanded			
2001	468	564	469
2010	183	163	194
2011	208	176	220
2012	227	197	245
2013	261	212	275
2014	270	228	289
2015	296	236	308
2016	319	250	328
2017	305	263	343
2018	305	269	359
केंद्र / Centre			
औरंगाबाद / Aurangabad			
2001	488	609	495
2010	183	154	178
2011	208	175	200
2012	231	191	226
2013	265	209	258
2014	276	224	273
2015	291	237	287
2016	306	249	305
2017	293	266	324
2018	295	275	338

आधार : कामगार आयुक्त यांचे कार्यालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source : Office of the Commissioner of Labour, Govt. of Maharashtra, Mumbai.

29. किंमती आणि निर्देशांक / PRICES AND INDICES
तक्ता क्रमांक / TABLE NO. 29.5
औद्योगिक कामगारांकरिता अखिल भारतीय ग्राहक किंमतीचे निर्देशांक
All India Consumer Price Index Numbers for Industrial Workers
(2018-19)

(पायाभूत वर्ष / Base year 2001= 100)

वर्ष Year (1)	गट / Group			सर्वसाधारण निर्देशांक General Index (4)
	अन्न Food (2)	कापड Clothing (3)		
2000-01	453	315		444
2001-02	466	514		463
2002-03	477	556		482
2003-04	495	338		500
2004-05	506	346		520
2005-06	527	355		543
2006-07	126	114		125
2007-08	136	118		133
2008-09	153	122		145
2009-10	176	128		163
2010-11	197	136		180
2011-12	206	155		195
2012-13	230	170		215
2013-14	259	181		236
2014-15	276	190		251
2015-16	293	198		265
2016-17	305	206		276
2017-18	310	214		284
2018-19	312	221		300

आधार : श्रम मंत्रालय, श्रम केंद्र, भारत सरकार, सिमला.

Source : Ministry of Labour Bureau, Government of India, Simla.

29. किंमती आणि निर्देशांक / PRICES AND INDICES

तक्ता क्रमांक / TABLE NO. 29.6

महाराष्ट्र राज्यातील निवडक केंद्रातील महत्वाच्या शेतीमालाच्या घाऊक किंमती

Wholesale Prices of certain important agricultural commodities at selected centres in Maharashtra State (2018-19)

(प्रती क्विंटलची महिना अखेर असलेली घाऊक किंमत रुपयात)
(Month ending wholesale prices in Rs.per quintal)

अ.क्र. Sr. No.	वस्तू (2)	बाजारपेठ (3)	जात (4)	जून June 2018 (5)	सप्टेंबर September 2018 (6)	डिसेंबर December 2018 (7)	मार्च March 2019 (8)	Variety (4)	Market (3)	Commodity (2)
1	गहू	अचलपूर	--	1793	1904	1982	2041	--	Achalpur	Wheat
		अहमदनगर	--	1776	1975	2021	2021	--	Ahmednagar	
		अहमदपूर	स्थानिक	1574	1715	1799	1886	Local	Ahmedpur	
		आखाडा बाळापूर	२१८९	1649	1534	1625	1804	2189	Akhadabalapur	
		अक्लूज	स्थानिक	1737	1856	2061	1677	Local	Akluj	
		अकोला	स्थानिक	1677	1774	1822	1866	Local	Akola	
		अकोला	शरबती	2374	2381	2554	2481	Sharbati	Akola	
		अकोट	१४७	1726	1797	1856	1950	147	Akot	
		अमळनेर	स्थानिक	1884	2008	2175	2231	Local	Amalner	
		अमरावती	स्थानिक	1952	2038	2074	2178	Local	Amravati	
		अमरावती	१४७	1845	1925	2001	2400	147	Amravati	
		अंबाड (वाडी गोद्री)	--	1820	2041	2305	2269	--	Ambad (Wadi Godri)	
		अंजनगाव सुर्जी	स्थानिक	1671	1782	1930	2020	Local	Anjangaon Surji	
		औराद- शहाजनी	२१८९	1549	1807	1850	1879	2189	Aurad Shahajani	
		औरंगाबाद	स्थानिक	1777	2028	2154	2092	Local	Aurangabad	
		औसा	२१८९	1814	1929	2610	2371	2189	Ausa	
		औसा	बन्सी	3083	2763	3251	4049	Bansi	Ausa	
		बाळापूर	स्थानिक	1790	1852	1838	2062	Local	Balapur	
		बारामती	२१८९	1930	2053	2149	2147	2189	Baramati	
		बारामती	कल्याण सोना	1703	1888	1968	1956	Kalyan Sona	Baramati	
		बारशी	स्थानिक	1736	2050	2177	2315	Local	Barshi	
		बीड	संकरित	1845	1983	2210	2336	Hybrid	Beed	
		भंडारा	२१८९	1535	1805	2045	1937	2189	Bhandara	
		भिवंडी	--	2038	1976	1975	2073	--	Bhiwandi	
		भोकर	---	1664	1663	1760	1926	---	Bhokar	
		भोकरदन	स्थानिक	1686	1794	1889	1916	Local	Bhokardan	
		भोकरदन पिंपळगाव	स्थानिक	1685	1801	1886	1892	Local	Bhokardan- Pimpalgao	
		भूसावळ	स्थानिक	1579	1707	1810	1871	Local	Bhusaval	
		बोरी	२१८९	1583	1690	2089	1776	2189	Bori	
		बोरी	स्थानिक	1617	1896	1902	1912	Local	Bori	
		बुलढाणा	संकरित	1609	1768	1796	1928	Hybrid	Buldhana	
		चाळीसगांव	२१८९	1580	1657	1808	1973	2189	Chalisgaon	
		चिखली	स्थानिक	1567	1663	1773	1883	Local	Chikhali	
		चोपडा	स्थानिक	1703	1868	1971	2004	Local	Chopda	
		देवळा	२१८९	1679	1876	2016	2046	2189	Devala	
		धामनगांव रेल्वे	संकरित	1678	1834	1936	2110	Hybrid	Dhamangaon Railway	
		धुळे	स्थानिक	1810	1970	2172	2063	Local	Dhule	
		दिग्रस	स्थानिक	1845	1918	2010	1915	Local	Digras	
		दिंडोरी	संकरित	1616	1707	1691	1930	Hybrid	Dindori	
		दोंडाईचा	---	1732	2018	2139	2073	---	Dondaicha	
		दोंड	२१८९	1716	1916	2053	2030	2189	Dound	
		दोंड-यावत	२१८९	1735	1941	2095	2071	2189	Dound-Yawat	
		गंगाखेड	बन्सी	1650	1739	1862	1878	Bansi	Gangakhed	
		गंगापूर	स्थानिक	1739	1987	2162	2111	Local	Gangapur	
		गंगापूर	संकरित	1718	1977	1994	1940	Hybrid	Gangapur	
		गेवराई	स्थानिक	1763	1941	2216	2115	Local	Gevrai	
		हिंगोली	शरबती	2282	2245	2166	2110	Sharbati	Hingoli	

तक्ता क्रमांक / TABLE NO. 29.6 - Contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(4)	(3)	(2)
		जळगांव	२१८९	1683	1928	2080	1942	2189	Jalgaon	
		जळगांव	१४७	1688	1957	1954	1994	147	Jalgaon	
		जळगांव जामोद- आसलगांव	२१८९	1650	1713	1829	1973	2189	Jalgaon Jamod- Aasalgaon	
		जालना	१४७	1650	1900	2017	--	147	Jalna	
		जामखेड	स्थानिक	1791	1805	1921	2047	Local	Jamkhed	
		जिंतूर	स्थानिक	1728	1816	1994	1972	Local	Jintur	
		कडा	स्थानिक	1688	1906	2050	--	Local	Kada	
		कळंब (ओ एस)	२१८९	1805	1870	2114	2130	2189	Kalamb (Os)	
		कळवण	---	1676	1721	1931	2038	---	Kalvan	
		कन्नड	---	1664	1943	2185	2348	---	Kannad	
		करमाळा	२१८९	1778	1979	2197	2094	2189	Karmala	
		काटोल	स्थानिक	1666	1904	1974	1955	Local	Katol	
		केज	पिवळा	1750	1848	1978	1899	Yellow	Kej	
		खामगांव	स्थानिक	1671	1861	1962	1933	Local	Khamgaon	
		किल्ले धारुर	पिवळा	1922	2080	2227	2262	Yellow	Kille Dharur	
		किल्ले धारुर	स्थानिक	--	2150	2981	3001	Local	Kille Dharur	
		कोपरगांव	स्थानिक	1732	1962	2096	2111	Local	Kopargaon	
		कुर्डूवाडी	स्थानिक	1853	2244	2229	2182	Local	Kurdwadi	
		लासलगाव	२१८९	1760	2017	2349	2216	2189	Lasalgaon	
		लासलगाव - निफाड	२१८९	1770	2028	2208	2060	2189	Lasalgaon- Niphad	
		लासलगाव-विंचूर	---	1723	1977	2101	2026	---	Lasalgaon-Vinchur	
		लासूर स्थानिक	---	1826	2065	2153	2088	---	Lasur Station	
		लातूर	२१८९	2121	2033	2248	2448	2189	Latur	
		लोणांद	२१८९	1908	1900	2018	2033	2189	Lonand	
		लोणांद	स्थानिक	1800	1886	1900	2300	Local	Lonand	
		लोणार	स्थानिक	1769	1860	1884	1881	Local	Lonar	
		माजलगाव	पिवळा	1687	1898	2027	2107	Yellow	Majalgaon	
		मालेगाव	स्थानिक	1791	1968	2120	2100	Local	Malegaon	
		मलकापूर	स्थानिक	1736	1947	1989	2030	Local	Malkapur	
		मंगळवेढा	---	1951	2183	2312	2275	---	Mangalwedha	
		मंगरुळपीर	स्थानिक	1590	1674	1707	1906	Local	Mangrulpeer	
		मनमाड	स्थानिक	1632	1850	1882	1950	Local	Manmad	
		मंठा	स्थानिक	1821	1967	1948	2121	Local	Mantha	
		मानवत	स्थानिक	1748	1920	2105	2050	Local	Manvat	
		मेहकर	स्थानिक	1882	1892	1890	1979	Local	Mehkar	
		मोर्शी	---	1786	1806	1988	2040	---	Morshi	
		मुर्तीजापूर	स्थानिक	1617	1696	1882	1789	Local	Murtizapur	
		मुरुम	बंसी	1771	--	2249	2234	Bansi	Murum	
		नागपूर	स्थानिक	1742	1986	2024	2078	Local	Nagpur	
		नागपूर	शरबती	2772	2776	2833	2716	Sharbati	Nagpur	
		नांदेड	शरबती	1629	1787	1844	1907	Sharbati	Nanded	
		नांदुरा	---	1831	1876	1995	2053	---	Nandura	
		नंदूरबार	---	1777	1854	2024	2105	---	Nandurbar	
		नंदूरबार	स्थानिक	1712	1882	2057	2052	Local	Nandurbar	
		नंदूरबार	२१८९	1898	1985	2210	2147	2189	Nandurbar	
		नवापूर	---	1571	1803	1810	1852	---	Navapur	
		नेवासा	२१८९	1751	1850	1960	2135	2189	Newasa	
		पैठण	बनसी	1714	1990	2204	2137	Bansi	Paithan	
		पंढरपूर	२१८९	1638	1793	2258	1954	2189	Pandharpur	
		परभणी	२१८९	1650	--	1911	1913	2189	Parbhani	
		पर्ली-वैजनाथ	---	1549	1578	1742	1890	---	Parli-Vajjnath	
		परतूर	२१८९	1719	1930	2203	2193	2189	Partur	
		पाथर्डी	२१८९	1783	1959	2263	2323	2189	Pathardi	
		पाथरी	स्थानिक	1643	1777	1944	1913	Local	Pathari	
		फलटण	संकरित	1850	1953	2124	2117	Hybrid	Phaltan	
		पुणे	स्थानिक	2486	2675	2731	2750	Local	Pune	
		पुणे	शरबती	3974	4072	4008	4038	Sharbati	Pune	

तक्ता क्रमांक / TABLE NO. 29.6 - Contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(4)	(3)	(2)
		रहाटा	---	1676	1905	2086	2116	---	Rahata	
		राहुरी-वंबोरी	---	1726	2032	2307	2150	---	Rahuri-Vambori	
		रामटेक	---	1603	1806	1898	1901	---	Ramtek	
		रावेर	स्थानिक	1726	1933	2041	1983	Local	Raver	
		सेलू	---	1872	1836	1958	1900	---	Sailu	
		साक्री	२१८९	1575	1743	1807	2078	2189	Sakri	
		संगमनेर	---	1751	1988	2174	2118	---	Sangamner	
		सावनेर	---	1707	1653	1842	1922	---	Savner	
		शहादा	---	1735	1916	2065	1986	---	Shahada	
		शेगाव	स्थानिक	1645	1678	1807	1938	Local	Shegaon	
		शेवगाव	२१८९	1726	1969	2208	2063	2189	Shevgaon	
		शेवगाव	संकरित	1700	1950	2050	--	Hybrid	Shevgaon	
		शेवगाव-बोधेगाव	२१८९	1671	1753	1944	2026	2189	Shevgaon-Bodhegaon	
		शिरपूर	स्थानिक	1716	1894	2011	1979	Local	Shirpur	
		शिरूर	---	1795	1818	1870	1917	---	Shirur	
		शिरूर	नं. २	1609	1621	1591	1617	No. 2	Shirur	
		श्रीरामपूर	---	1854	2019	2157	2117	---	Shrirampur	
		सोलापूर	शरबती	2377	2436	2520	2591	Sharbati	Solapur	
		तेलहरा	स्थानिक	1593	1734	1798	1785	Local	Telhara	
		तुमसर	स्थानिक	1664	1925	2003	1982	Local	Tumsar	
		उमरेड	स्थानिक	2023	2035	2100	2055	Local	Umared	
		वडूज	२१८९	1788	1923	1978	2065	2189	Vaduj	
		वाशिम	२१८९	1799	1774	1845	1948	2189	Washim	
		येवला	स्थानिक	1728	1945	1970	1827	Local	Yeola	
		येवला	२१८९	1772	1943	2135	2049	2189	Yeola	
		यवतमाळ	स्थानिक	1661	1844	1826	1829	Local	Yeotmal	
2	ज्वारी	अहमदनगर	--	1775	1983	2377	2626	--	Ahmednagar	Jowar
		अहमदपूर	संकरित	1142	1276	1621	1834	Hybrid	Ahmedpur	
		अहमदपूर	पिवळी	1100	--	--	1425	Yellow	Ahmedpur	
		आखाडा बाळापूर	संकरित	1359	1336	--	1360	Hybrid	Akhadabalapur	
		अकोला	संकरित	1081	1165	1625	1780	Hybrid	Akola	
		अकोट	संकरित	1046	1450	1627	1783	Hybrid	Akot	
		अमळनेर	संकरित	1359	1420	1814	1939	Hybrid	Amalner	
		अमळनेर	दादर	1897	1974	2800	3205	Dadar	Amalner	
		अमरावती	स्थानिक	1634	1613	1942	2207	Local	Amarawati	
		अंबाड (वाडी गोदरी)	मालदांडी	1582	1729	2477	2494	Maldandi	Ambad (Vadi Godri)	
		आंजणगाव सुर्जी	संकरित	1813	1500	1611	1774	Hybrid	Anjangaon Surji	
		औसा	संकरित	946	1000	1546	1282	Hybrid	Ausa	
		औसा	पांढरी	1474	1524	2700	2284	White	Ausa	
		बाशी	--	1996	2279	3189	3248	--	Barshi	
		बाशी	वसंत	1111	925	2010	1900	Vasant	Barshi	
		बाशी	पिवळी	--	--	4033	4200	Yellow	Barshi	
		बीड	मालदांडी	1584	1742	2516	2521	Maldandi	Beed	
		भोकर	--	1092	1192	1347	1505	--	Bhokar	
		भोकरदन	--	1630	1650	--	--	--	Bhokardan	
		भूसावळ	संकरित	1078	1238	1656	1719	Hybrid	Bhusawal	
		बुलढाणा	संकरित	942	1070	1210	1833	Hybrid	Buldhana	
		चाकूर	संकरित	856	950	1799	2061	Hybrid	Chakur	
		चाळीसगाव	पांढरी	1201	1462	1607	1706	White	Chalisgaon	
		चांदूर बाजार	संकरित	1046	987	1829	1756	Hybrid	Chandur Bajar	
		चिखली	संकरित	1175	1207	1293	1375	Hybrid	Chikhali	
		चिखली	शालू	1521	1583	1839	1919	Shalu	Chikhali	
		चोपडा	स्थानिक	1110	1223	1705	1800	Local	Chopda	
		चोपडा	दादर	1602	1856	2728	2750	Dadar	Chopda	
		देवळा	दादर	1925	1920	2263	2203	Dadar	Devala	
		धडगाव	संकरित	1155	1366	1580	1677	Hybrid	Dhadgaon	
		धरणगाव	संकरित	1099	1235	1672	1704	Hybrid	Dharangaon	

तक्ता क्रमांक / TABLE NO. 29.6 - Contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(4)	(3)	(2)
	धुळे	संकरित	1252	1441	1627	1882	Hybrid	Dhule		
	धुळे	दादर	1494	1769	2533	2338	Dadar	Dhule		
	दोंडाईचा	---	1193	1278	1617	1729	---	Dondaicha		
	दोंडाईचा	दादर	1740	1883	2693	2981	Dadar	Dondaicha		
	दोंड	पांढरी	1903	2059	2635	2896	White	Dound		
	दोंड-केडगाव	पांढरी	2181	2283	3038	3415	White	Dound-Kedgaon		
	दोंड-पाटस	पांढरी	1787	1810	2476	2526	White	Dound-Patas		
	दोंड-यावत	पांढरी	1770	1846	3042	3219	White	Dound-Yawat		
	दुधानी	पांढरी	--	1606	2491	2380	White	Dudhani		
	गंगापूर	मालदांडी	1589	--	2539	2695	Maldandi	Gangapur		
	गेवराई	रब्बी	1569	1649	2354	2376	Rabbi	Gevrai		
	इंदापूर	मालदांडी	1838	2020	2592	3275	Maldandi	Indapur		
	जळगांव	संकरित	1459	1510	1818	1956	Hybrid	Jalgaon		
	जळगांव	दादर	1708	1914	2788	2846	Dadar	Jalgaon		
	जळगांव जामोद- आसलगाव	संकरित	1063	1064	1267	1771	Hybrid	Jalgaon Jamod- Aasalgaon		
	जालना	शालू	1582	1885	2565	2696	Shalu	Jalna		
	जामखेड	मालदांडी	2120	2159	3001	3302	Maldandi	Jamkhed		
	जिंतूर	रब्बी	1467	1611	2021	--	Rabbi	Jintur		
	कळंब (ओएस)	पिवळी	1479	2020	3794	3826	Yellow	Kalamb(OS)		
	कळंब (ओएस)	पांढरी	1522	1727	2689	2519	White	Kalamb(OS)		
	कळंब (ओएस)	सुवर्ण	926	1050	1682	1767	Gold	Kalamb(OS)		
	खामगांव	संकरित	1069	1198	1502	1723	Hybrid	Khamgaon		
	किल्ले धारूर	रब्बी	1804	1996	2800	2992	Rabbi	Kille Dharur		
	किल्ले धारूर	पिवळी	1896	2110	3708	3765	Yellow	Kille Dharur		
	कोपरगाव	स्थानिक	1521	1516	1951	--	Local	Kopergaon		
	कोरेगाव	रब्बी	1763	1772	--	--	Rabbi	Koregaon		
	कुर्डूवाडी	---	1699	1873	2778	2666	---	Kurdwadi		
	लासलगाव	स्थानिक	1838	1450	2103	2733	Local	Lasalgaon		
	लासूर स्थानिक	--	1632	1899	2508	2585	--	Lasur Station		
	लातूर-मुरुड	संकरित	1325	1244	1000	1000	Hybrid	Latur -Murud		
	लातूर-मुरुड	पिवळी	1113	1317	3400	3701	Yellow	Latur -Murud		
	लातूर-मुरुड	रब्बी	1427	1532	2088	2503	Rabbi	Latur -Murud		
	लोणांद	स्थानिक	1925	1994	2783	2700	Local	Lonand		
	माजलगाव	रब्बी	1640	1799	2628	2680	Rabbi	Majalgaon		
	मालेगाव	पांढरी	1745	1545	1882	2489	White	Malegaon		
	मलकापूर	संकरित	1080	1207	1640	1786	Hybrid	Malkapur		
	मंगळवेढा	मालदांडी	1843	1921	2890	2912	Maldandi	Mangalwedha		
	मंठा	शालू	1636	1653	2188	2357	Shalu	Mantha		
	मोर्शी	---	1044	1095	1775	1798	---	Morshi		
	नांदेड	संकरित	1111	1335	1428	1662	Hybrid	Nanded		
	नांदुरा	संकरित	1103	1163	1788	1829	Hybrid	Nandura		
	नंदुरबार	---	1198	1350	1750	1824	---	Nandurbar		
	नवापूर	--	1424	1560	1595	1709	--	Navapur		
	पाचोरा	संकरित	1140	1291	1372	--	Hybrid	Pachora		
	पाचोरा	दादर	1514	1678	2202	2300	Dadar	Pachora		
	पैठण	रब्बी	1582	1730	2488	2526	Rabbi	Paithan		
	पंढरपूर	मालदांडी	1529	1698	2331	--	Maldandi	Pandharpur		
	परळी-वैजनाथ	संकरित	928	1003	1459	1647	Hybrid	Parli-Vajinath		
	परतूर	शालू	1513	1706	2505	2352	Shalu	Partur		
	पाथर्डी	मालदांडी	1776	1937	2371	2410	Maldandi	Pathardi		
	पाथरी	पांढरी	1429	1590	2292	2298	White	Pathari		
	फलटण	संकरित	1948	2040	2943	3000	Hybrid	Phaltan		
	पुणे	स्थानिक	2925	3000	4150	--	Local	Pune		
	पुणे	मालदांडी	3271	3283	3882	4199	Maldandi	Pune		
	रहाटा	---	1334	1396	1848	1367	---	Rahata		
	राहुरी-वंबोरी	---	1642	1834	2424	2786	---	Rahuri- Vambori		
	रावेर	संकरित	1053	1226	1694	1750	Hybrid	Raver		
	सेलू	---	1490	1548	1543	2218	---	Sailu		

तक्ता क्रमांक / TABLE NO. 29.6 - Contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(4)	(3)	(2)
		सांगली	संकरित	1737	1754	2532	--	Hybrid	Sangli	
		सांगली	शालू	2353	2323	3459	3250	Shalu	Sangli	
		संगमनेर	---	1633	1828	2417	1880	---	Sangamner	
		शहादा	---	1376	1711	1737	1772	---	Shahada	
		शहादा	दादर	1660	1716	2241	2726	Dadar	Shahada	
		शेगाव	संकरित	1013	1072	1555	1681	Hybrid	Shegaon	
		शेवगाव	संकरित	1748	1819	2587	2668	Hybrid	Shevgaon	
		शेवगाव-बोधेगाव	संकरित	1628	1729	2050	2547	Hybrid	Shevgaon - Bodhegaon	
		शिरपूर	पांढरी	1147	1218	1716	1771	White	Shirpur	
		शिरपूर	दादर	1775	1796	2559	2998	Dadar	Shirpur	
		शिरूर	---	1824	1787	----	3000	---	Shirur	
		शिरूर	नं. 2	1552	1634	1700	2800	No.2	Shirur	
		श्रीरामपूर	---	1926	2071	2280	2764	---	Shrirampur	
		सोलापूर	मालदांडी	1879	2285	2767	2739	Maldandi	Solapur	
		तेलहरा	संकरित	869	990	1522	1712	Hybrid	Telhara	
		उल्हासनगर	स्थानिक	2611	2566	2642	2611	Local	Ulhasnagar	
		उमरगा	पांढरी	1401	1455	2174	1978	White	Umarga	
		वडूज	मालदांडी	1902	1983	3058	3003	Maldandi	Vaduj	
		वैजापूर	मालदांडी	1510	1737	2375	---	Maldandi	Vaijapur	
		वाशिम	संकरित	1152	997	1259	1526	Hybrid	Washim	
		यवतमाळ	संकरित	1115	1129	1143	1905	Hybrid	Yeotmal	
3	हरभरा	अचलपूर	--	3755	3657	3894	3956	--	Achalpur	Gram
		अहमदनगर	--	3132	3434	3789	4042	--	Ahmednagar	
		अहमदपूर	स्थानिक	3003	3388	3784	4017	Local	Ahmedpur	
		आखाडा बाळापूर	लाल	3248	3591	4013	3830	Red	Akhadabalapur	
		अकोला	चाफा	3225	3686	4007	4138	Chafa	Akola	
		अकोला	काबूली	3925	4263	4642	4842	Kabuli	Akola	
		अकोला	पिवळा	4090	4357	4015	4492	Yellow	Akola	
		अकोट	चाफा	3320	3865	4282	4310	Chafa	Akot	
		अमळनेर	चाफा	3267	3771	3878	4191	Chafa	Amalner	
		अमरावती	स्थानिक	3215	3670	4077	4162	Local	Amrawati	
		अंजनगाव सुर्जी	स्थानिक	3136	3647	3979	4087	Local	Anjangaon Surji	
		औसा	लाल	3020	3442	3853	4251	Red	Ausa	
		बाबूळगाव	स्थानिक	2997	3560	3717	3728	Local	Babhulgaon	
		बाळापूर	चाफा	3395	3521	3892	3831	Chafa	Balapur	
		बारामती	गर्डा	3092	3500	3935	3839	Garda	Baramati	
		बारामती	बोल्ड	3217	3728	4168	4219	Bold	Baramati	
		बारशी	---	3329	3229	3757	3908	---	Barshi	
		भोकर	---	3037	3250	3259	3598	---	Bhokar	
		बुलढाणा	लाल	3029	3416	3488	3610	Red	Buldhana	
		चांदुर रेल्वे	स्थानिक	3028	3469	3626	3892	Local	Chandur Railway	
		चिखली	चाफा	3132	3547	3834	4019	Chafa	Chikhli	
		चोपडा	चाफा	3245	3434	3885	4149	Chafa	Chopda	
		देवळा	स्थानिक	3137	3337	3681	3807	Local	Devla	
		धुळे	संकरित	3381	3337	3676	3681	Hybrid	Dhule	
		दिग्रस	चाफा	3115	3576	3871	3795	Chafa	Digras	
		दोंडईचा	--	3495	4056	4150	4246	--	Dondaicha	
		दोंडईचा सिंदखेड	--	3617	3675	4042	3871	--	Dondaicha Sindkh	
		दोंड	लाल	3011	3261	3801	4093	Red	Dound	
		दुधानी	स्थानिक	3355	3801	3902	4420	Local	Dudhani	
		गंगापूर	लाल	3123	2684	3641	4010	Red	Gangapur	
		गेवराई	स्थानिक	3070	3351	3736	3880	Local	Gevrai	
		हिंगणघाट	स्थानिक	2882	3344	3742	3628	Local	Hinganghat	
		ईदापूर-भिगवण	गर्डा	3100	3590	3926	3726	Garda	Indapur- Bhigwan	
		जळगाव	चाफा	3296	3690	3872	4196	Chafa	Jalgaon	
		जळगाव	लाल	3861	3648	3971	4272	Red	Jalgaon	

तक्ता क्रमांक / TABLE NO. 29.6 - Contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(4)	(3)	(2)
	जळगाव जामोद	चाफा		3140	3516	3866	3986	Chafa	Jalgaon Jamod	
	आसलगाव								Asalgaon	
	जालना	स्थानिक		3201	3668	3952	4052	Local	Jalna	
	जामखेड	स्थानिक		--	2554	2823	3868	Local	Jamkhed	
	कडा	स्थानिक		3106	3468	3319	--	Local	Kada	
	कळंब (ओएस)	लाल		3110	3589	3782	3780	Red	Kalamb (OS)	
	केज	लाल		3054	3421	3467	3406	Red	Kej	
	खामगाव	चाफा		3129	3517	3787	3978	Chafa	Khamgaon	
	किल्ले धारूर	स्थानिक		2992	3490	3868	3703	Local	Kille Dharur	
	लासलगाव	---		3143	3700	3869	3800	---	Lasalgaon	
	लातूर	लाल		3187	3800	4245	4261	Red	Latur	
	लोणार	स्थानिक		3142	3673	4011	4110	Local	Lonar	
	माजलगाव	--		3050	3546	3818	3890	--	Majalgaon	
	मालेगाव	काट्या		3135	3510	3811	3685	Katya	Malegaon	
	मलकापूर	चाफा		3197	3610	4029	3858	Chafa	Malkapur	
	मंगळवेढा	--		3001	3446	3775	3710	--	Mangalwedha	
	मंठा	लाल		3043	3306	3456	3876	Lal	Mantha	
	मोर्शी	--		3141	3618	3759	3888	--	Morshi	
	मुर्तीजापूर	स्थानिक		3204	3671	4137	3996	Local	Murtizapur	
	मुरुम	लाल		3222	3680	3778	4304	Lal	Murum	
	नांदेड	--		3148	3503	3923	4044	--	Nanded	
	नांदुरा	--		3179	3580	3959	3942	--	Nandura	
	नंदुरबार	--		3642	3999	3859	4159	--	Nandurbar	
	नंदुरबार	चाफा		3248	3475	3017	3763	Chafa	Nandurbar	
	नेवासा	निफाड		3458	3575	4400	4460	Niphad	Newasa	
	पाचोरा	--		3171	3518	3926	3698	--	Pachora	
	पाचोरा	चाफा		3219	3543	3848	4023	Chafa	Pachora	
	पैठण	--		3084	3375	3664	3966	--	Paithan	
	पंढरपूर	चाफा		3074	3374	3682	3940	Chafa	Pandharpur	
	परभणी	--		3106	3489	3947	3990	--	Parbhani	
	परभणी	स्थानिक		3008	3265	3300	3776	Local	Pandharpur	
	परतूर	स्थानिक		3155	3421	3843	4012	Local	Partur	
	पाथार्डी	स्थानिक		4475	4625	3764	4243	Local	Pathardi	
	पाथरी	स्थानिक		2982	3257	3607	3836	Local	Pathri	
	पातूर	चाफा		3182	3355	3610	3881	Chafa	Paatur	
	पुणे	--		4874	4993	5148	5786	--	Pune	
	रहाटा	--		3139	3403	3543	3388	--	Rahata	
	रामटेक	--		3193	3651	3496	3797	--	Ramtek	
	राहुरी	--		3061	3194	3632	3759	--	Rahuri	
	रावेर	संकरित		3164	3543	3751	3725	Hybrid	Raver	
	सेलू	--		3068	3683	3600	3911	--	Sailu	
	साक्री	चाफा		3817	3672	3470	3912	Chafa	Sakri	
	संगमनेर	लाल		3201	3244	3539	3534	Lal	Sangamner	
	सटाणा	स्थानिक		3159	3410	3654	--	Local	Satana	
	शेगाव	स्थानिक		3094	3427	3821	3924	Local	Shegaon	
	शिरपूर	चाफा		3220	3420	3493	3973	Chafa	Shirpur	
	श्रीरामपूर	--		3122	3621	3827	3896	---	Shrirampur	
	सिलोड	--		3220	3547	3693	3650	--	Sillod	
	सिन्नर	--		3234	3592	3935	3745	--	Sinner	
	तेलहारा	लाल		3205	3739	3946	4048	Lal	Telhara	
	तुमसर	स्थानिक		3175	3740	3873	3686	Local	Tumsar	
	उमरेड	स्थानिक		3172	3771	4191	4012	Local	Umared	
	उमरखेड	लाल		3159	3522	3838	3921	Red	Umarkhed	
	वणी	स्थानिक		3378	3375	3423	3599	Local	Vani	
	वर्धा	स्थानिक		3122	3622	3758	3690	Local	Wardha	
	वाशिम	चाफा		3133	3694	4216	4132	Chafa	Washim	
	येवला	लाल		3069	3315	3416	3663	Lal	Yeola	
	यवतमाळ	स्थानिक		3055	3565	3913	3847	Local	Yavatmal	

तक्ता क्रमांक / TABLE NO. 29.6 - Contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(4)	(3)	(2)
4	तूर	अचलपूर	---	4273	3509	4136	4890	---	Achalpur	Tur
		अहमदनगर	---	3429	3210	3906	4765	---	Ahmednagar	
		अहमदपूर	स्थानिक	3522	3461	3885	4893	Local	Ahmedpur	
		आखाडा बाळापूर	लाल	3637	3682	4375	4952	Red	Akhadabalapur	
		अकोला	लाल	3763	3627	3999	4977	Red	Akola	
		अकोट	संकरित	3824	3688	4183	5119	Hybrid	Akot	
		अमळनेर	लाल	3405	3263	4392	4924	Red	Amalner	
		अमरावती	लाल	3758	3655	4138	4981	Red	Amarawati	
		अंबाड (वाडी गोदरी)	पांढरी	3821	3600	4766	5205	White	Ambad (Vadi Godri)	
		आंजणगाव सुर्जी	लाल	3621	3502	3929	4929	Red	Anjangaon Surji	
		औरंगाबाद	पांढरी	4226	3410	4657	5160	White	Aurangabad	
		औसा	लाल	3674	3501	4607	4870	Red	Ausa	
		बाभूळगाव	संकरित	3582	3572	3611	4954	Hybrid	Babhulgaon	
		बाळापूर	लाल	3869	3521	4004	4785	Red	Balapur	
		बाशी	लाल	3750	2950	4098	4817	Red	Barshi	
		बाशी	पांढरी	3664	3360	4068	4934	White	Barshi	
		बाशी	काळी	3613	3200	4102	4361	Black	Barshi	
		बीड	पांढरी	3420	3419	4463	4988	White	Beed	
		भिवापूर	स्थानिक	3497	3447	3400	4713	Local	Bhiwapur	
		भोकर	--	3492	3456	3826	4752	--	Bhokar	
		बोरी	लाल	3651	3446	4078	4926	Red	Bori	
		बोरी	पांढरी	3617	3300	3955	5058	White	Bori	
		बोरी	काळी	3105	2575	3425	4444	Black	Bori	
		बुलढाणा	लाल	3348	3438	3555	4558	Red	Buldhana	
		चाकूर	लाल	3802	3612	4525	5244	Red	Chakur	
		चाळीसगाव	लाल	3343	3168	4024	4585	Red	Chalisingaon	
		चंद्रपूर	--	3563	3539	3510	4766	--	Chandrapur	
		चांदुर बाजार	लाल	3745	3477	4112	4870	Red	Chandur Bazaar	
		चांदुर रेल्वे	लाल	3555	3595	3881	4907	Red	Chandur Rly.	
		चिखली	लाल	3589	3469	3756	4679	Red	Chikhali	
		दर्यापूर	माहोरी	3687	3519	4090	5042	Mahori	Daryapur	
		देवळा	लाल	3351	2861	4059	4698	Red	Devala	
		धामणगाव रेल्वे	लाल	3641	3518	3954	4794	Red	Dhamangaon-Rly	
		धुळे	लाल	3491	3188	3205	4540	Red	Dhule	
		दिग्रस	लाल	3890	3691	4211	4989	Red	Digras	
		दोंडाईचा	---	3281	3094	4085	4675	---	Dondaicha	
		दोंडाईचा-सिंदखेड	---	2966	2900	4928	4884	---	Dondaicha-Sinkhed	
		दुधानी	लाल	3817	3713	4575	5075	Red	Dudhani	
		गंगाखेड	लाल	4023	3489	3571	4957	Red	Gangakhed	
		गंगापूर	संकरित	3209	2950	4014	4655	Hybrid	Gangapur	
		गंगापूर	काली	3457	--	4114	4543	Black	Gangapur	
		गेवराई	पांढरी	3699	3523	4024	4986	White	Gevrai	
		हिंगणघाट	लाल	3667	3375	3775	4798	Red	Hinganghat	
		हिंगोली	गज्जर	5450	3877	4034	5087	Gajjar	Hingoli	
		जळगाव	लाल	3950	3283	2800	4743	Red	Jalgaon	
		जळगाव जामोद-आसलगाव	लाल	3625	3479	3893	4933	Red	Jalgaon Jamod-Asalgaon	
		जालना	लाल	3840	3472	4403	4870	Red	Jalna	
		जालना	पांढरी	3839	3668	4165	5211	White	Jalna	
		जिंतूर	लाल	3666	3548	4086	4961	Red	Jintur	
		जिंतूर	पांढरी	3666	3544	4372	5093	White	Jintur	
		कळंब (ओएस)	लाल	3288	3238	3961	4782	Red	Kalamb (OS)	
		कळंब (ओएस)	पांढरी	3453	3328	4015	5038	White	Kalamb (OS)	
		कारंजा	---	3745	3688	4123	5044	---	Karanja	
		खामगाव	लाल	3643	3611	3941	4740	Red	Khamgaon	
		लातूर	लाल	3766	3662	4241	5150	Red	Latur	
		लोणार	लाल	3758	3705	3956	5000	Red	Lonar	
		माजलगाव	पांढरी	3614	3627	4081	5057	White	Majalgaon	

तक्ता क्रमांक / TABLE NO. 29.6 - Contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(4)	(3)	(2)
		मालेगाव	लाल	3185	3048	3782	4579	Red	Malegaon	
		मंगरुळपीर	लाल	4147	3618	4064	5289	Red	Mangrulpeer	
		मनोरा	---	3602	3590	4351	4952	---	Manora	
		मेहकर	लाल	3730	3595	3819	4979	Red	Mehkar	
		मोर्शी	---	3664	3502	3893	4904	---	Morshi	
		मुर्तीजापूर	लाल	3575	3546	4039	4842	Red	Murtizapur	
		मुरुम	गज्जर	3792	3524	4437	5023	Gujjar	Murum	
		नांदेड	---	3479	3439	3915	4866	---	Nanded	
		नांदुरा	लाल	3786	3673	4120	5197	Red	Nandura	
		नंदरुबार	--	3228	2898	3868	4334	--	Nandurbar	
		पाचोरा	लाल	3370	3275	3570	4813	Red	Pachora	
		पैठण	--	3556	3488	4260	4946	--	Paithan	
		परभणी	लाल	3583	3569	3791	4820	Red	Parbhani	
		परभणी	पांढरी	3628	3529	4575	4884	White	Parbhani	
		परळी-वैजनाथ	---	3488	3435	3856	4792	---	Parli-Vajjnath	
		परतूर	पांढरी	3794	3615	4433	5097	White	Partur	
		पाथरी	पांढरी	3556	3400	4358	4843	White	Pathari	
		पातूर	लाल	3651	3507	4152	4847	Red	Patur	
		फलटण	संकरित	2988	3250	3743	4394	Hybrid	Phaltan	
		राहुरी	स्थानिक	3175	2978	3735	4207	Local	Rahuri	
		राहुरी-वंबोरी	---	2847	3078	3963	4738	---	Rahuri-Vambori	
		रामटेक	--	3654	3556	3613	4758	--	Ramtek	
		रावेर	लाल	3435	3324	4030	4756	Red	Raver	
		सेलू	लाल	3650	3692	3588	4938	Red	Sailu	
		सेलू	पांढरी	3638	3685	3500	4781	White	Sailu	
		साक्री	संकरित	3717	2583	2757	4520	Hybrid	Sakri	
		संगमनेर	--	3253	3000	2700	4344	--	Sangamner	
		सावनेर	लाल	3796	3629	3966	4909	Red	Savner	
		शहादा	लाल	2841	2800	3846	4895	Red	Shahada	
		शेगाव	लाल	3592	3446	3713	4787	Red	Shegaon	
		शेवगाव	पांढरी	3576	3366	4503	5126	White	Shevgaon	
		शेवगाव-बोडेगाव	पांढरी	3675	3456	4641	5052	White	Shegaon-Bodhegaon	
		शिरपूर	लाल	3322	2959	4478	4768	Red	Shipur	
		शिरूर	नं. ३	3196	3075	2667	4400	No. 3	Shirur	
		श्रीरामपूर	--	3222	2860	3322	4232	--	Shrirampur	
		सिन्नर	--	3421	3066	3561	4479	--	Sinner	
		सोनपेठ	लाल	3250	3558	3780	5134	Red	Sonpeth	
		सोनपेठ	पांढरी	3574	3392	3790	4984	White	Sonpeth	
		तेलहारा	लाल	3545	3480	3805	4826	Red	Telhara	
		तुळजापूर	लाल	3756	3413	4679	5076	Red	Tuljapur	
		तुळजापूर	पांढरी	3775	3531	4641	5147	White	Tuljapur	
		तुमसर	स्थानिक	3572	3261	3241	4387	Local	Tumsar	
		उदगीर	--	3912	3891	4388	5358	--	Udgir	
		उमरेड	स्थानिक	3628	3301	3676	4848	Local	Umared	
		उमरगा	लाल	3500	3333	4209	4918	Red	Umarga	
		उमरखेड-डांकी	लाल	3714	3675	3325	4917	Red	Umarkhed-Danki	
		वैजापूर	--	3464	3290	3497	4858	--	Vaijapur	
		वणी	लाल	4094	3514	3896	4802	Red	Vani	
		वरोरा	लाल	3743	3502	4005	4888	Red	Varora	
		वर्धा	स्थानिक	3739	3533	3571	4869	Local	Wardha	
		वाशिम	लाल	3783	3621	4122	5131	Red	Washim	
		येवला	नं. २	3037	3029	3296	4398	No. 2	Yeola	
		यवतमाळ	लाल	3716	3551	4061	4856	Red	Yavatmal	

तक्ता क्रमांक / TABLE NO. 29.6 - Contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(4)	(3)	(2)
5	भूईमूग	अहमदपूर	स्थानिक	3292	4159	3737	5300	Local	Ahmedpur	Groundnut
		अमळनेर	स्थानिक	3550	3679	3528	4973	Local	Amalner	
		अमरावती	स्थानिक	3298	3430	5146	4888	Local	Amravati	
		अमरावती	--	3219	3100	5113	5113	--	Amravati	
		बारामती	घुंगरु	3046	3613	3711	3592	Ghungroo	Baramati	
		चोपडा	स्थानिक	3271	3620	3552	3327	Local	Chopda	
		धुळे	एसबी-११	3508	4258	4578	4741	SB-11	Dhule	
		दोंडाईचा	---	3749	4515	4708	--	---	Dondaicha	
		ईदापूर-भिंगवण	घुंगरु	3500	3592	3860	--	Ghungroo	Indapur-Bhigwan	
		कळवण	--	2505	2825	4741	4350	--	Kalvan	
		काटोल	स्थानिक	3348	4198	5073	4521	Local	Katol	
		नागपूर	स्थानिक	2900	3995	3914	4025	Local	Nagpur	
		नाशिक	ओली	2724	3763	4077	5100	Oli	Nashik	
		नाशिक	खांडवा	2520	3769	4500	--	Khandwa	Nashik	
		राहुरी-वंबोरी	संकरित	3046	3239	3340	3833	Hybrid	Rahuri-Vambori	
		साक्री	एसबी-११	3071	3869	3874	4391	SB-11	Sakri	
		शिरपूर	एसबी-११	3637	4539	4621	4295	SB-11	Shirpur	
		शिरूर	नं. २	3067	2550	--	3500	No.2	Shirur	
वैजापूर	--	--	--	5294	5125	--	Vaijapur			
6	करडई	अहमदनगर	--	3133	3100	3500	3551	--	Ahmednagar	Safflower
		औसा	सफेद	3021	3201	3245	3566	White	Ausa	
		गेवराई	सफेद	3100	3182	2975	3721	White	Gevrai	
		जालना	स्थानिक	3145	3019	3388	3664	Local	Jalna	
		कळंब (ओएस)	सफेद	2884	3023	3286	3658	White	Kalamb (OS)	
		माजलगाव	बोल्ड	3207	3394	3816	4037	Bold	Majalgaon	
		मंठा	सफेद	3142	3150	3400	3851	White	Mantha	
		मुरुम	सफेद	3200	--	3808	3866	White	Murum	
		श्रीरामपूर	--	2900	3000	3133	--	--	Shrirampur	
		सोनपेठ	सफेद	3274	3198	3934	3900	--	Sonpeth	
		तुळजापूर	--	3090	3759	4000	3851	--	Tuljapur	
		उमरगा	सफेद	--	3340	3457	3542	White	Umarga	
		वैजापूर	--	3388	3442	3400	3855	--	Vaijapur	
		7	सूर्यफूल	अहमदनगर	--	2800	2901	3405	3500	
अहमदपूर	स्थानिक			3006	2704	3483	3800	Local	Ahmedpur	
औसा	स्थानिक			2663	2550	3300	3363	Local	Ausa	
बारामती	मॉडर्न			3121	3244	3577	3499	Modern	Baramati	
कळंब (ओएस)	बोल्ड			2585	2693	3184	3661	Bold	Kalamb (OS)	
खामगाव	मॉडर्न			2637	2640	3258	2100	Modern	Khamgaon	
नंदुरबार	---			3331	3100	4083	4353	---	Nandurbar	
पाचोरा	संकरित			2927	--	3640	4000	Hybrid	Pachora	
तुळजापूर	--			--	2300	3524	3639	--	Tuljapur	
8	गुळ			अहमदनगर	--	2866	3086	2940	2584	--
		बारामती	नं. १	3062	3381	3225	3089	No.1	Baramati	
		बारामती	नं. २	2645	2925	2733	2572	No.2	Baramati	
		जळगाव	---	2805	3088	2870	2644	---	Jalgaon	
		जालना	पिवळा	2676	3085	2607	2577	Yellow	Jalna	
		जालना	तांबूस	2527	2874	2409	2307	Auburn	Jalna	
		कळंब (ओएस)	तांबूस	2354	--	2482	2075	Auburn	Kalamb (OS)	
		कराड	कराडी	2880	3300	2984	3205	Karadi	Karad	
		मुंबई	स्थानिक	4088	3966	3846	4064	Local	Mumbai	
		निरा	--	3029	3355	3291	3166	--	Nira	
		पुणे	नं. १	2841	3113	2895	2722	No.1	Pune	
		पुणे	नं. २	2755	3032	2792	2582	No.2	Pune	
		सांगली	स्थानिक	3124	3322	3218	3197	Local	Sangali	
		सोलापूर	पिवळा	2675	2911	2779	2606	Yellow	Solapur	
		तुमसर	स्थानिक	2678	3218	3288	2695	Local	Tumsar	

तक्ता क्रमांक / TABLE NO. 29.6 - Contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(4)	(3)	(2)
9	बटाटे	अहमदनगर	--	1022	1377	1415	977	--	Ahmednagar	Potatoes
		अकलूज	तळेगाव	1547	1770	1822	1357	Talegaon	Akluj	
		अमरावती	स्थानिक	1318	1098	1045	723	Local	Amravati	
		औरंगाबाद	--	1378	1372	1079	788	--	Aurangabad	
		चंद्रपूर- गांजवड	--	1593	1631	1389	905	--	Chandrapur- Ganjwad	
		जळगाव	---	1279	1284	1002	765	---	Jalgaon	
		जुन्नर	स्थानिक	1671	1300	1425	864	Local	Junnar	
		कल्याण	नं. १	1477	1465	1301	842	No.1	Kalyan	
		कामठी	स्थानिक	1356	1638	1593	1205	Local	Kamthi	
		कराड	तळेगाव	1986	2051	1860	1429	Talegaon	Karad	
		खेड- चाकण	--	1366	1464	1304	942	--	Khed- Chakan	
		मुंबई	--	1548	1545	1441	1047	--	Mumbai	
		नागपूर	स्थानिक	1532	1502	1414	1218	Local	Nagpur	
		नाशिक	--	1481	1420	1094	867	--	Nashik	
		फलटण	स्थानिक	1382	1390	1193	737	Local	Phaltan	
		पुणे	स्थानिक	1514	1551	1473	1011	Local	Pune	
		पुणे-मोशी	स्थानिक	1445	1398	1190	866	Local	Pune-Moshi	
		पुणे-पिंपरी	स्थानिक	--	950	1600	1082	Local	Pune-Pimpri	
		रहाटा	--	1486	1508	1268	965	--	Rahata	
		राहुरी	--	1468	1600	1396	1040	--	Rahuri	
		रामटेक	स्थानिक	1661	1763	1648	869	Local	Ramtek	
		सातारा	---	1674	1588	1286	988	---	Satara	
		श्रीरामपूर	---	1242	1277	1119	960	---	Shrirampur	
		सोलापूर	स्थानिक	1555	1502	1237	923	Local	Solapur	
10	कांदा	अहमदनगर	उन्हाळी	752	913	1179	575	Summer	Ahmednagar	Onion
		अकलूज	लाल	601	868	844	709	Red	Akluj	
		अकोले	उन्हाळी	663	1008	1109	557	Summer	Akole	
		अमरावती	लाल	738	833	767	775	Red	Amravati	
		अमरावती	स्थानिक	572	996	1108	764	Local	Amravati	
		औरंगाबाद	--	527	674	649	372	--	Aurangabad	
		चाळीसगाव	लाल	559	884	839	454	Red	Chalisgaon	
		चंद्रपूर- गांजवड	--	771	1289	1440	952	--	Chandrapur- Ganjwad	
		चांदवड	उन्हाळी	724	931	773	419	Summer	Chandvad	
		देवळा	उन्हाळी	719	941	749	296	Summer	Devala	
		धुळे	लाल	612	938	907	449	Red	Dhule	
		गंगापूर	उन्हाळी	603	828	625	250	Summer	Gangapur	
		जळगाव	लाल	544	735	692	395	Red	Jalgaon	
		जामखेड	स्थानिक	717	733	751	456	Local	Jamkhed	
		जुन्नर	उन्हाळी	983	1196	1133	636	Summer	Junnar	
		जुन्नर	चिंचवड	836	1042	1279	675	Chinchwad	Junnar	
		जुन्नर (अलेफाटा)	चिंचवड	770	870	1005	590	Chinchwad	Junnar (AlePhata)	
		जुन्नर (ओतूर)	उन्हाळी	1014	1147	958	805	Summer	Junnar (Otur)	
		कळवण	उन्हाळी	734	943	842	334	Summer	Kalvan	
		कल्याण	नं.१	1005	1085	1062	591	No.1	Kalyan	
		कल्याण	नं.२	638	821	854	350	No.2	Kalyan	
		कल्याण	नं.३	375	592	723	--	No.3	Kalyan	
		कामठी	स्थानिक	1025	1379	1450	1211	Local	Kamthi	
		कराड	हलवा	1005	1303	1294	875	Halva	Karad	
		खेड- चाकण	--	738	928	979	658	--	Khed -Chakan	
		कोल्हापूर	--	778	998	930	481	--	Kolhapur	
		कोपरगाव	उन्हाळी	706	946	635	135	Summer	Kopergaon	
		कुर्डूवाडी	--	430	679	579	307	--	Kurdwadi	
		लासलगाव	उन्हाळी	783	961	738	364	Summer	Lasalgaon	
		लासलगाव- निफाड	उन्हाळी	712	940	690	585	Summer	Lasalgaon- Niphad	
		लासलगाव- विंचूर	उन्हाळी	729	942	753	385	Summer	Lasalgaon- Vinchur	

तक्ता क्रमांक / TABLE NO. 29.6 - Contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(4)	(3)	(2)
		लासूर स्थानक	--	544	763	611	469	--	Lasur Station	
		लोणांद	उन्हाळी	699	972	543	453	Summer	Lonand	
		मंचर	--	898	1028	1012	551	--	Manchar	
		मंगळवेढा	--	541	818	711	411	--	Mangalwedha	
		मनमाड	उन्हाळी	731	920	710	520	Summer	Manmad	
		मुंबई	--	1012	1143	1168	619	--	Mumbai	
		नागपूर	लाल	851	1156	783	705	Red	Nagpur	
		नागपूर	पांढरा	707	1115	963	810	White	Nagpur	
		नांदुरा	--	654	842	723	448	--	Nandura	
		नाशिक	उन्हाळी	730	891	817	245	Summer	Nashik	
		नवापूर	--	589	933	836	533	--	Navapur	
		उस्मानाबाद	लाल	538	1008	700	529	Red	Osmanabad	
		पैठण	उन्हाळी	914	987	962	650	Summer	Paithan	
		पंढरपुर	लाल	541	859	771	465	Red	Pandharpur	
		पाथर्डी	लाल	725	956	940	594	Red	Pathardi	
		फलटण	संकरित	619	881	625	450	Hybrid	Phaltan	
		पिंपलगाव-बसवंत	उन्हाळी	719	948	814	491	Summer	Pimpalgaon-Basawant	
		पुणे	स्थानिक	645	911	953	458	Local	Pune	
		पुणे- मांजरी	स्थानिक	1291	1115	1002	474	Local	Pune- Manjri	
		पुणे-मोशी	स्थानिक	691	842	731	424	Local	Pune-Moshi	
		पुणे-पिंपरी	स्थानिक	915	1091	1173	621	Local	Pune-Pimpri	
		रहाटा	---	700	860	1061	--	---	Rahata	
		राहुरी	उन्हाळी	756	938	848	418	Summer	Rahuri	
		रामटेक	उन्हाळी	887	1269	1156	933	Summer	Ramtek	
		साक्री	लाल	530	894	785	451	Lal	Sakri	
		संगमनेर	उन्हाळी	666	810	897	528	Summer	Sangamner	
		सांगली	स्थानिक	710	907	825	569	Local	Sangli	
		सटाणा	उन्हाळी	768	963	840	189	Summer	Satana	
		सातारा	---	736	965	896	722	---	Satara	
		शेवगाव	नं.१	845	999	976	538	No.1	Shevgaon	
		शेवगाव	नं.२	614	789	829	404	No.2	Shevgaon	
		शेवगाव	नं.३	351	514	491	218	No.3	Shevgaon	
		शिरपूर	लाल	530	801	837	495	Red	Shirpur	
		श्रीरामपूर	---	630	870	774	464	---	Shrirampur	
		सिन्नर	---	705	932	1038	--	---	Sinner	
		सोलापूर	लाल	565	754	725	428	Red	Solapur	
		वाई	स्थानिक	813	1086	1187	643	Local	Vai	
		वैजापूर	उन्हाळी	629	911	1068	580	Summer	Vaijapur	
		विटा	--	780	2300	700	604	--	Vita	
		यावल	लाल	599	881	760	512	Red	Yawal	
		येवला	उन्हाळी	680	882	751	--	Summer	Yeola	
11	मिरची	अहमदनगर	--	2753	2071	2108	3280	--	Ahmednagar	Chillies
		अमरावती	--	2811	2279	1857	3015	--	Amravati	
		औरंगाबाद	--	2222	1627	1950	2939	--	Aurangabad	
		चंद्रपूर- गांजवड	--	1387	1645	1190	1640	--	Chandrapur-Ganjwad	
		जळगाव	--	1447	1475	1385	2340	--	Jalgaon	
		जुन्नर-ओतूर	स्थानिक	3059	2783	2231	3860	Local	Junnar- Otur	
		कळमेश्वर	संकरित	2395	2989	1859	2786	Hybrid	Kalmeshwar	
		कल्याण	संकरित	2606	2177	2049	3471	Hybrid	Kalyan	
		कामठी	स्थानिक	2128	2608	1720	2213	Local	Kamthi	
		कराड	स्थानिक	2258	2363	1545	3350	Local	Karad	
		कराड	ज्वाला	2475	2413	1793	3008	Jwala	Karad	
		खेड- चाकण	--	2959	2405	2083	3573	--	Khed- Chakan	
		कोल्हापूर	--	1981	2227	1571	3588	--	Kolhapur	
		मंगळवेढा	--	2527	2536	1758	3776	--	Mangalwedha	

तक्ता क्रमांक / TABLE NO. 29.6 - Contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(4)	(3)	(2)
	मुंबई		लवंगी	2558	2304	1991	3500	Lavangi	Mumbai	
	मुंबई		ज्वाला	2850	2967	1967	4451	Jwala	Mumbai	
	नागपूर		स्थानिक	1987	2501	1526	2352	Local	Nagpur	
	नाशिक		लवंगी	3463	2623	2509	3493	Lavangi	Nashik	
	नवापूर		--	1371	1565	1645	2193	--	Navapur	
	उस्मानाबाद		स्थानिक	2636	2163	1804	3949	Local	Osmanabad	
	पंढरपूर		--	2404	2123	1757	3376	--	Pandharpur	
	पाटण		--	2055	2505	1771	3478	--	Patan	
	फलटण		ज्वाला	2926	2575	2195	4110	Jwala	Phaltan	
	पुणे		स्थानिक	2401	2201	1672	2933	Local	Pune	
	पुणे- मांजरी		--	2776	2766	2422	4088	--	Pune-Manjri	
	पुणे-मोशी		स्थानिक	2905	2477	1969	2849	Local	Pune-Moshi	
	पुणे-पिंपरी		स्थानिक	2406	2554	2170	3723	Local	Pune-Pimpri	
	रहाटा		--	2439	1859	2018	3686	--	Rahata	
	रामटेक		स्थानिक	2575	2214	1629	2144	Local	Ramtek	
	रत्नागिरी		स्थानिक	2796	3073	2373	4360	Local	Ratnagiri	
	सातारा		--	2155	2400	1378	2749	--	Satara	
	श्रीरामपूर		--	2782	1653	1537	2574	--	Shrirampur	
	सोलापूर		स्थानिक	2007	1894	1340	2404	Local	Solapur	
	वडगाव पेठ		स्थानिक	1788	2270	1489	3123	Local	Vadgaon Peth	
	वाई		नं. २	2809	3038	2103	4357	No. 2	Wai	
	विटा		--	2328	2420	1739	3644	--	Vita	

आधार : पणन उपसंचालक, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source : Deputy Director of Marketing, Govt. of Maharashtra, Mumbai.

29. किंमती आणि निर्देशांक/ PRICES AND INDICES
तक्ता क्रमांक / TABLE NO. 29.7
सोने व चांदी यांच्या मुंबई बाजारातील किंमती
Prices of Gold and Silver in Mumbai Market
(2018-19)

(₹)

वर्ष / महिना Year / Month	तयार सोने (१० ग्रॅमची किंमत) * Gold (Spot) per 10 gms.			तयार चांदी (दर किलोग्रामची किंमत) # Silver (Spot) per Kilogram		
	कमाल Highest	किमान Lowest	सरासरी बंद भाव Average of closing quotations	कमाल Highest	किमान Lowest	सरासरी बंद भाव Average of closing quotations
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
1961-62	126	116	122	220	197	206
1970-71	198	178	185	589	484	537
1980-81	1,730	1,305	1,522	2,955	2,075	2,617
1990-91	3,580	3,270	3,452	7,051	6,260	6,761
1995-96	5,713	41,670	4,958	8,486	6,400	7,221
2000-01	4,541	4,269	4,474	8,077	6,030	7,868
2005-06	8,059	6,030	6,901	14,672	10,640	11,829
2009-10	17,138	14,501	15,755	28,345	21,336	25,340
2010-11	20,842	16,679	19,238	54,330	28,027	37,315
2011-12	28,563	21,470	25,722	65,269	53,496	57,311
2012-13	31,673	28,563	30,164	62,135	53,061	57,602
2013-14	30,740	26,769	29,190	52,251	41,634	46,636
2014-15	29,329	26,115	27,414	45,450	36,593	40,558
2015-16	28,794	25,207	26,534	38,991	34,245	36,318
2016-17	31,270	27,754	29,665	46,943	38,656	42,748
2017-18	30,420	28,170	29,300	42,140	37,270	39,072
2018-19	33,217	29,644	31,193	40,059	36,864	38,404
एप्रिल / April 2018	--	--	30,986	--	--	38,913
मे / May 2018	--	--	31,116	--	--	39,716
जून / June 2018	--	--	30,707	--	--	39,907
जुलै / July 2018	--	--	30,097	--	--	38,592
ऑगस्ट / August 2018	--	--	29,644	--	--	37,374
सप्टेंबर / September 2018	--	--	30,538	--	--	36,864
ऑक्टोबर / October 2018	--	--	31,489	--	--	38,307
नोव्हेंबर / November 2018	--	--	31,010	--	--	36,879
डिसेंबर / December 2018	--	--	31,251	--	--	37,095
जानेवारी / January 2019	--	--	32,230	--	--	39,100
फेब्रुवारी / February 2019	--	--	33,217	--	--	40,059
मार्च / March 2019	--	--	32,036	--	--	38,044

टीप:- * (१) तयार सोयाच्या किंमती २७ ऑगस्ट १९६३ पर्यंत शुध्द सोयाच्या होत्या. त्यानंतर ९ नोव्हेंबर, १९६६ पर्यंत १४ कॅरेट सोयाच्या आणि

१० जुलै, १९६७ पासून प्रमाणित सोयाच्या आहेत.

(२) या तयार चांदीच्या किंमती ०.९९६ पेक्षा कमी शुध्द चांदीच्या आहेत.

Note:- (1) Spot prices relate to gold bullion upto 27th August 1963, 14 carat gold upto 9th November 1966 and to standard gold from 10th July, 1967.

(2) Spot Prices relate to below 0.996 fineness.

आधार:- भारतीय रिझर्व बँक, मासिक भारतीय रिझर्व बँक अहवाल, २०१८

Source : Reserve Bank of India, Monthly RBI Bulletin, 2018

29. किंमती आणि निर्देशांक/ PRICES AND INDICES
तक्ता क्रमांक / TABLE NO. 29.8
महाराष्ट्रातील शेतमजुरांकरिता ग्राहक किंमतीचे निर्देशांक
Consumer Price Index Number for Agricultural Labourers in Maharashtra
(2018-19)

(पायाभूत वर्ष १९८६-८७ = १००)
 (Base year 1986-87 = 100)

वर्ष / महिना Year / Month	अन्नगट निर्देशांक Food Index	सर्वसाधारण निर्देशांक General Index
(1)	(2)	(3)
2000-01	316	305
2001-02	307	303
2002-03	322	317
2005-06	365	362
2006-07	402	394
2007-08	437	423
2008-09	484	464
2009-10	574	540
2010-11	633	600
2011-12	704	676
2012-13	770	744
2013-14	814	789
2014-15	873	848
2015-16	918	887
2016-17	993	950
2017-18	975	957
2018-19	963	967
एप्रिल / April 2018	931	939
मे / May 2018	941	947
जून / June 2018	939	947
जुलै / July 2018	945	954
ऑगस्ट / August 2018	951	959
सप्टेंबर / September 2018	953	962
ऑक्टोबर / October 2018	957	966
नोव्हेंबर / November 2018	969	974
डिसेंबर / December 2018	977	979
जानेवारी / January 2019	987	986
फेब्रुवारी / February 2019	997	993
मार्च / March 2019	1006	1000

आधार : श्रम मंत्रालय, श्रम केंद्र, भारत सरकार, सिमला

Source : Ministry of Labour Bureau, Government of India, Simla

29. किंमती आणि निर्देशांक / PRICES AND INDICES

तक्ता क्रमांक / TABLE NO. 29.9

महाराष्ट्रातील नागरी विभागातील किरकोळ किंमतीचा गटवार निर्देशांक
Retail Price Index Numbers For Urban Maharashtra By Groups of Commodities
(2018-19)

(पायाभूत वर्ष २००३ = १००)

(Base year 2003 = 100)

महिना / वर्ष Month and Year	गट / Groups					
	अन्न Food	पान, सुपारी तंबाखू इ. Pan,Supari, Tobacco, etc.	इंधा व दिवाबत्ती Fuel and Lighting	कापड, बिछाना पादत्राणे Clothing, Bedding and footwear	संकीर्ण Miscella- neous	सर्वसाधारण निर्देशांक General Index
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
2000-01	421	594	380	518	454	438
2001-02	430	608	420	538	481	455
2002-03	441	626	458	544	496	469
2005-06	109	107	107	103	107	108
2006-07	120	112	108	105	109	114
2007-08	129	121	158	106	115	125
2008-09	142	134	224	109	123	141
2009-10	165	147	245	113	131	157
2010-11	186	169	278	118	143	175
2011-12	201	205	297	127	154	189
2012-13	224	233	349	132	160	208
2013-14	248	262	396	137	175	230
2014-15	254	288	429	139	185	240
2015-16	268	322	408	142	191	247
2016-17	278	347	426	145	194	255
2017-18	278	386	462	146	195	260
2018-19	278	417	503	147	201	267
एप्रिल / April 2018	269	409	487	147	197	259
मे / May 2018	272	413	485	147	197	261
जून / June 2018	276	415	489	147	198	263
जुलै / July 2018	281	416	500	147	201	268
ऑगस्ट / August 2018	279	416	505	147	202	267
सप्टेंबर / September 2018	276	416	508	147	203	267
ऑक्टोबर / October 2018	278	417	519	147	203	269
नोव्हेंबर / November 2018	279	417	526	148	202	270
डिसेंबर / December 2018	278	419	515	148	202	268
जानेवारी / January 2019	279	420	501	148	202	268
फेब्रुवारी / February 2019	282	423	497	148	203	269
मार्च / March 2019	288	424	501	148	203	272

आधार : अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source : Directorate of Economics and Statistics, Govt. of Maharashtra, Mumbai.

29. किंमती आणि निर्देशांक / PRICES AND INDICES

तक्ता क्रमांक / TABLE NO. 29.10

महाराष्ट्रातील ग्रामीण विभागातील किरकोळ किंमतीचा गटवार निर्देशांक
Retail Price Index Numbers For Rural Maharashtra By Groups of Commodities
(2018-19)

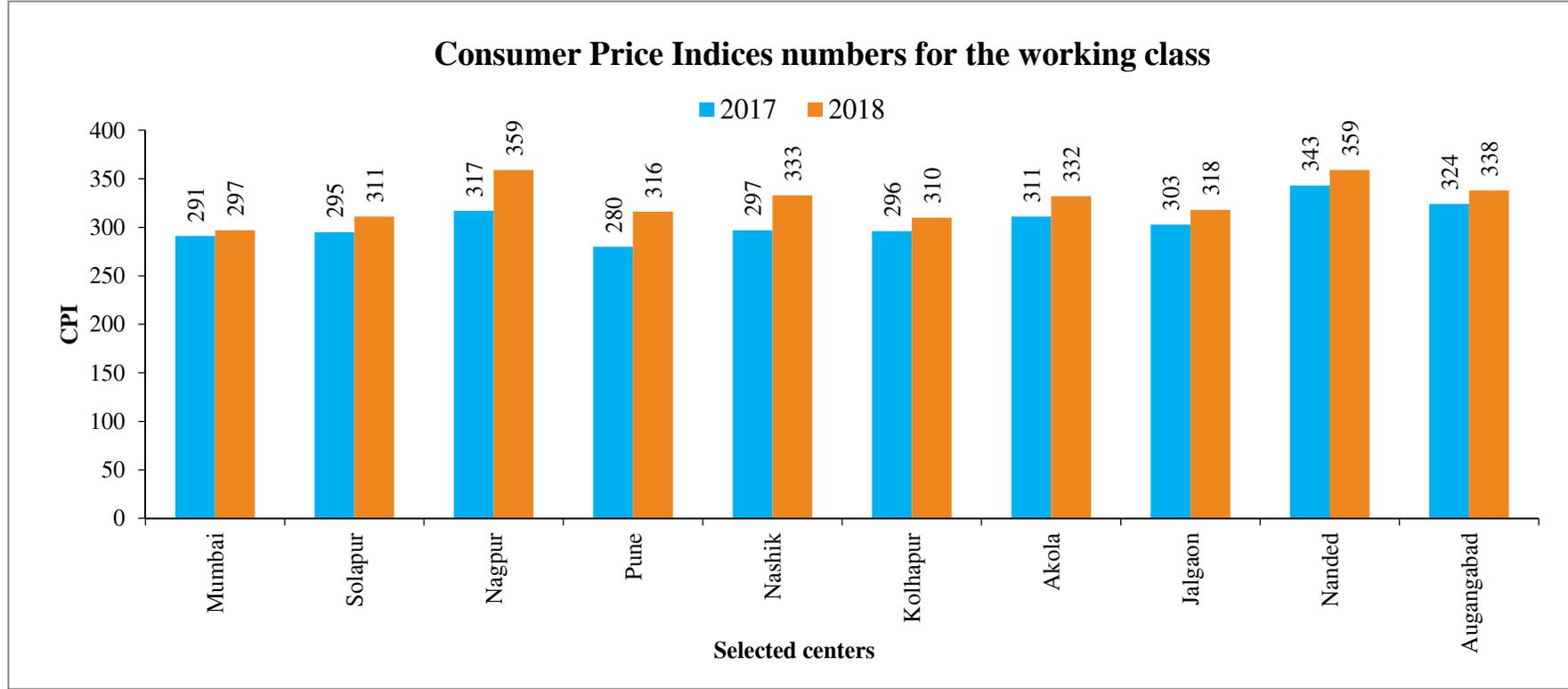
(पायाभूत वर्ष २००३ = १००)

(Base year 2003 = 100)

महिना / वर्ष Month and Year	गट / Groups					
	अन्न Food	पान, सुपारी तंबाखू इ. Pan, Supari, Tobacco, etc.	इंधा व दिवाबत्ती Fuel and Lighting	कापड, बिछाना पादत्राणे Clothing, Bedding and footwear	संकीर्ण Miscella- neous	सर्वसाधारण निर्देशांक General Index
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
2000-01	415	--	405	380	503	431
2001-02	415	--	436	383	518	438
2002-03	426	--	456	394	522	448
2005-06	109	109	108	103	105	107
2006-07	118	117	119	105	108	115
2007-08	128	126	176	107	116	128
2008-09	142	140	238	110	125	145
2009-10	166	156	261	111	136	163
2010-11	184	174	297	114	150	181
2011-12	201	189	205	297	127	154
2012-13	222	243	383	125	172	218
2014-15	249	293	467	133	200	251
2015-16	262	325	446	135	205	258
2016-17	271	352	463	137	209	266
2017-18	270	410	498	139	208	270
2018-19	272	445	513	143	213	275
एप्रिल / April 2018	260	443	503	141	206	266
मे / May 2018	264	443	503	142	206	268
जून / June 2018	268	442	504	142	207	270
जुलै / July 2018	269	442	512	143	213	273
ऑगस्ट / August 2018	272	443	513	142	214	275
सप्टेंबर / September 2018	270	443	513	143	214	274
ऑक्टोबर / October 2018	273	446	517	144	214	277
नोव्हेंबर / November 2018	273	445	518	144	215	277
डिसेंबर / December 2018	274	446	518	144	215	277
जानेवारी / January 2019	276	447	517	144	216	279
फेब्रुवारी / February 2019	280	447	519	145	217	281
मार्च / March 2019	285	448	519	145	217	284

आधार : अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source : Directorate of Economics and Statistics, Govt. of Maharashtra, Mumbai.

३०. पंचवार्षिक योजना

३०.१ राज्य योजना व केंद्र पुरस्कृत योजना यासंबंधीची पंचवार्षिक योजनेची माहिती या विभागात दिलेली आहे.

30. FIVE-YEAR PLAN

30.1. Data on State Plan and Centrally sponsored programmes in various Five-Year Plans are presented in this section

तक्ता क्रमांक. /Table No.30.1
30. पंचवार्षिक योजना /FIVE-YEAR PLAN
वार्षिक योजनेतील तरतूद आणि खर्च /Outlay and Expenditure Under Annual Plan
(2018-19)

(₹ कोटी / ₹ Crore)

अ.क्र. Sr.No	विकासाचे शिर्ष	वार्षिक योजना Annual Plan (2013-14)		वार्षिक योजना Annual Plan (2014-15)		वार्षिक योजना Annual Plan (2015-16)		वार्षिक योजना Annual Plan (2016-17)		वार्षिक योजना Annual Plan (2017-18)		वार्षिक योजना Annual Plan (2018-19)		Head of Development
		खर्च Expenditure	एकूण खर्चाशी टक्केवारी Percentage to total expenditure	खर्च Expenditure	एकूण खर्चाशी टक्केवारी Percentage to total expenditure	खर्च Expenditure	एकूण खर्चाशी टक्केवारी Percentage to total expenditure	खर्च Expenditure	एकूण खर्चाशी टक्केवारी Percentage to total expenditure	खर्च Expenditure	एकूण खर्चाशी टक्केवारी Percentage to total expenditure	खर्च Expenditure	एकूण खर्चाशी टक्केवारी Percentage to total expenditure	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(2)
1	कृषी व संलग्न सेवा	3,657.26	9.61	7,092.49	16.27	11,767.98	25.99	4,253.47	7.59	23,002.18	27.36	11,428.42	13.29	Agriculture and allied services
2	ग्राम विकास विशेष क्षेत्र	1,422.78	3.74	1,833.37	4.21	1,406.32	3.11	1,602.61	2.86	2,691.13	3.20	3,795.40	4.41	Rural development
3	विकास कार्यक्रम	158.86	0.42	235.32	0.54	31.28	0.07	26.46	0.05	60.53	0.07	118.18	0.14	Special area development programme
4	पाटबंधारे व पूरनियंत्रण	6,743.07	17.72	6,477.19	14.86	7,779.74	17.18	8,339.43	14.89	8,750.80	10.41	7,888.64	9.18	Irrigation and flood control
5	विद्युत विकास	3,353.06	8.81	2,349.57	5.39	3,175.63	7.01	10,197.87	18.20	12,825.33	15.25	9,713.99	11.30	Power development
6	उद्योग व खनिजे	157.79	0.41	284.76	0.65	374.05	0.83	328.72	0.59	318.93	0.38	486.68	0.57	Industry and minerals
7	वाहतूक	5,260.52	13.83	4,719.31	10.83	3,809.24	8.41	6,644.75	11.86	7,806.54	9.29	16,775.06	19.51	Transport
8	दळणवळण वैज्ञानिक, तंत्रज्ञान व पर्यावरण	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0.00	0.00	communications
9	सर्वसाधारण आर्थिक सेवा	26.94	0.07	31.41	0.07	22.05	0.05	60.00	0.11	35.32	0.04	136.60	0.16	Science, technology & environment
10	सामाजिक व सामूहिक सेवा	831.85	2.19	540.17	1.24	700.93	1.55	847.26	1.51	735.67	0.87	890.54	1.04	General economic services
11	सामान्य सेवा	15,211.65	39.98	17,832.39	40.90	13,384.72	29.56	20,518.12	36.63	22,252.84	26.47	28,217.88	32.82	Social and community services
12	इतर कार्यक्रम	979.74	2.58	1,072.05	2.46	1,671.33	3.69	1,689.63	3.02	2,275.88	2.71	3,334.24	3.88	General services
13		244.49	0.64	1,128.15	2.59	1,152.93	2.55	1,511.89	2.70	3,321.47	3.95	3,184.00	3.70	Other programmes
	एकूण	38,048.01	100.00	43,596.18	100.00	45,276.17	100.00	56,020.21	100.00	84,076.62	100.00	85,969.63	100.00	Total

आधार:- वार्षिक योजना २०१८-१९, भाग-२, नियोजन विभाग, मंत्रालय, मुंबई. / Source:- Annual Plan 2018-19, Part-II, Planning Department, Mantralaya, Mumbai

टीप:- १. अंतिम पंचवार्षिक योजना सन २०१२-१७ करिता होती. २. वार्षिक योजना २०१७-१८ पर्यंत दळणवळणाचा समावेश वाहतूक मध्ये आहे.

Note:- 1. The last Five Year Plan was for 2012-17. 2. Upto Annual Plan 2017-18, Communication is included in Transport.

30. पंचवार्षिक योजना / FIVE YEAR PLANS

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 30.2

राज्य/केंद्रशासित प्रदेशांची पहिल्या (१९५१-५६) ते बाराव्या पंचवार्षिक (२०१२-१७) योजनेतील दरडोई प्रस्तावित तरतूद / खर्च
Per Capita Plan Outlay/ Expenditure of States/ U.T.s from First (1951-56) to Twelfth Five Year Plan (2012-17)
(2018-19)

(₹ कोटी / ₹ Crore)

अ.क्र. Sr.No.	राज्य / केंद्रशासित प्रदेश	पहिली योजना 1st Plan (1951-56)		दुसरी योजना 2nd Plan (1956-61)		तिसरी योजना 3rd Plan (1961-1966)		वार्षिक योजना Annual Plans 1966-69		State/Union Territories
		तरतूद Outlay	खर्च Expenditure	तरतूद Outlay	खर्च Expenditure	तरतूद Outlay	खर्च Expenditure	तरतूद Outlay	खर्च Expenditure	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(2)
I.	खास दर्जा असलेली राज्य									Special Category States
1.	अरुणाचल प्रदेश	4.21 (139)	2.31 (76)	9.51 (293)	3.74 (115)	7.15 (199)	7.32 (203)	8.57 (209)	7.79 (190)	Arunachal Pradesh
2.	आसाम	21.67 (26)	28.00 (34)	57.94 (61)	63.15 (66)	120.00 (104)	132.24 (115)	89.25 (69)	87.12 (67)	Assam
3.	हिमाचल प्रदेश	5.70 (23)	4.99 (20)	14.72 (55)	16.97 (64)	27.93 (96)	33.85 (116)	40.22 (127)	39.88 (126)	Himachal Pradesh
4.	जम्मू आणि काश्मिर	12.74 (39)	13.00 (39)	33.92 (99)	26.82 (78)	75.00 (202)	61.24 (165)	60.99 (148)	59.28 (144)	Jammu and Kashmir
5.	मणिपूर	1.55 (25)	1.08 (18)	6.25 (89)	6.22 (88)	12.88 (155)	12.82 (154)	10.14 (107)	7.20 (76)	Manipur
6.	मेघालय	@	@	@	@	@	@	@	@	Meghalaya
7.	मिझोराम	@	@	@	@	@	@	@	@	Mizoram
8.	नागालँड	@	@	@	@	7.15 (180)	10.79 (271)	17.36 (382)	15.98 (352)	Nagaland
9.	सिक्कीम	@	@	@	@	@	@	@	@	Sikkim
10.	त्रिपुरा	2.29 (32)	1.62 (23)	8.47 (88)	9.41 (98)	16.32 (132)	15.51 (126)	14.00 (100)	11.44 (82)	Tripura
	एकूण (I)	48.16 (29)	51.00 (30)	130.81 (69)	126.31 (66)	266.43 (120)	273.77 (123)	240.53 (97)	228.69 (92)	Total (I)

तक्ता क्रमांक / Table No. 30.2 contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(2)
II.	खास दर्जा नसलेली राज्ये									Non-Special Category States
1.	आंध्र प्रदेश	114.14 (36)	107.00 (33)	219.19 (64)	180.64 (53)	305.00 (82)	344.78 (92)	221.03 (55)	235.62 (59)	Andhra Pradesh
2.	बिहार	68.67 (17)	102.00 (25)	194.22 (44)	176.87 (40)	337.04 (70)	331.74 (69)	216.50 (42)	217.37 (42)	Bihar
3.	गोवा	@	@	@	@	23.04 (349)	15.27 (231)	24.02 (321)	19.82 (265)	Goa
4.	गुजरात	30.49 (18)	99.00 (58)	55.59 (29)	146.83 (77)	235.00 (108)	237.68 (110)	204.56 (85)	207.80 (86)	Gujrat
5.	हरियाण	@	@	@	@	@	@	50.36 (56)	84.62 (94)	Haryana
6.	कर्नाटक	50.92 (25)	94.00 (47)	84.37 (38)	138.72 (62)	250.00 (102)	250.69 (102)	164.64 (62)	192.15 (72)	Karnataka
7.	केरळ	31.28 (22)	44.00 (31)	71.95 (45)	79.00 (50)	170.00 (96)	181.59 (102)	128.70 (66)	144.74 (74)	Kerala
8.	मध्य प्रदेश	83.68 (31)	94.00 (35)	230.19 (76)	145.50 (48)	300.00 (88)	288.35 (85)	171.17 (46)	166.82 (44)	Madhya Pradesh
9.	महाराष्ट्र	159.86 (48)	125.00 (37)	266.25 (72)	214.03 (58)	390.00 (94)	433.60 (105)	384.47 (84)	388.83 (85)	Maharashtra
10.	ओरिसा	21.23 (14)	85.00 (56)	99.97 (61)	89.36 (54)	160.00 (87)	224.06 (122)	128.69 (64)	122.75 (61)	Orissa
11.	पंजाब	44.62 (47)	163.00 (173)	162.68 (157)	151.43 (146)	231.39 (200)	254.23 (220)	131.58 (105)	121.85 (97)	Punjab
12.	राजस्थान	27.28 (16)	66.00 (40)	105.27 (56)	99.86 (53)	236.00 (112)	210.59 (100)	136.21 (59)	136.60 (59)	Rajasthan
13.	तामिळनाडू	90.20 (18)	85.00 (58)	173.06 (29)	186.19 (77)	290.88 (108)	342.33 (110)	236.53 (85)	265.99 (86)	Tamil Nadu
14.	उत्तर प्रदेश	129.83 (20)	166.00 (25)	253.10 (36)	228.32 (32)	497.00 (65)	560.25 (73)	450.25 (55)	451.40 (55)	Uttar Pradesh
15.	पश्चिम बंगाल	76.45 (28)	154.00 (56)	153.66 (48)	155.84 (49)	250.00 (68)	300.49 (82)	179.17 (44)	161.47 (40)	West Bengal
	एकूण (II)	928.65 (26)	1,384.00 (39)	2,069.50 (53)	1,992.59 (51)	3,675.35 (85)	3,975.75 (92)	2,828.24 (60)	2,917.83 (62)	Total (II)
	एकूण (I+II)	976.81 (26)	1,435.00 (39)	2,200.31 (54)	2,118.90 (52)	3,941.78 (87)	4,249.52 (93)	3,068.77 (62)	3,146.52 (63)	Total (I+II)

तक्ता क्रमांक /Table No. 30.2 contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(2)
III.	केंद्र शासित प्रदेश									Union Territories
1.	अंदमान व निकोबार	3.83	0.83	5.92	3.62	9.79	6.17	7.05	5.29	Andaman & Nicobar
		(1094)	(237)	(1184)	(724)	(1360)	(857)	(766)	(575)	
2.	चंडिगड	@	@	@	@	@@	9.56	3.60	2.72	Chandigarh
							(655)	(180)	(136)	
3.	दादर, नगर आणि हवेली	@	@	@	@	@@	0.25	1.29	0.71	Dadra & Nagar Haveli
							(41)	(193)	(106)	
4.	दीव व दमण	--	--	--	--	--	--	--	--	Daman & Div
5.	दिल्ली	6.79	5.85	16.97	11.42	81.75	93.09	75.25	63.88	Delhi
		(35)	(30)	(72)	(48)	(283)	(322)	(220)	(187)	
6.	लक्ष्यद्वीप	@	@	@	0.42	0.97	0.99	1.62	0.95	Lakshadweep
		(25)	(47)	(38)	(62)	(102)	(102)	(62)	(72)	
7.	पाँडेचरी	0.73	0.50	4.76	3.66	6.93	6.01	6.50	5.26	Pondicherry
		(23)	(15)	(137)	(105)	(180)	(156)	(153)	(124)	
	एकूण (III)	11.35	7.18	27.65	19.12	99.44	116.07	95.31	78.81	Total (III)
		(48)	(30)	(95)	(66)	(278)	(324)	(225)	(186)	
	एकूण (I+II+III)	988.16	1,442.18	2,227.96	2,138.02	4,041.22	4,365.59	3,164.08	3,225.33	Total (I+II+III)
		(26)	(38)	(54)	(52)	(88)	(95)	(63)	(64)	
	वापरलेली अंदाजित लोकसंख्या (वर्ष)	1953	1953	1958	1958	1963	1963	1967	1967	Population Estimates used (year)

अ.क्र. Sr.No.	राज्य / केंद्रशासित प्रदेश	चौथी योजना Fourth Plan (1969-74)		पाचवी योजना Fifth Plan (1974-79)		वार्षिक योजना Annual Plans (1979-80)		सहावी योजना Sixth Plan (1980-85)		State/Union Territories
		तरतूद	खर्च	तरतूद	खर्च	तरतूद	खर्च	तरतूद	खर्च	
		Outlay	Expenditure	Outlay	Expenditure	Outlay	Expenditure	Outlay	Expenditure	
(1)	(2)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)	(2)
I.	खास दर्जा असलेली राज्य									Special Category States
1.	अरुणाचल प्रदेश	17.99 (383)	21.12 (449)	63.30 (1,161)	64.83 (1,190)	23.41 (391)	21.78 (364)	212.00 (3,169)	223.01 (3,333)	Arunachal Pradesh
2.	आसाम	223.75 (153)	198.41 (136)	473.84 (279)	428.63 (252)	155.00 (83)	159.73 (86)	1,115.00 (533)	1,279.79 (612)	Assam
3.	हिमाचल प्रदेश	101.40 (293)	113.43 (328)	238.95 (621)	235.10 (611)	73.00 (178)	79.45 (193)	560.00 (1,258)	668.83 (502)	Himachal Pradesh
4.	जम्मू आणि काश्मिर	158.40 (343)	162.22 (351)	362.64 (685)	376.05 (170)	118.00 (207)	123.55 (216)	900.00 (1,440)	919.37 (1,471)	Jammu and Kashmir
5.	मणिपूर	30.25 (283)	31.15 (291)	92.86 (747)	98.90 (796)	31.00 (229)	32.53 (241)	240.00 (1,604)	243.32 (1,626)	Manipur
6.	मेघालय	30.00 (376)	36.24 (359)	89.53 (770)	99.07 (852)	33.00 (261)	30.70 (242)	235.00 (1,162)	259.96 (1,838)	Meghalaya
7.	मिझोराम	--	9.30 (282)	46.59 (1,195)	48.73 (1,249)	17.72 (397)	16.11 (361)	130.00 (2,421)	150.09 (2,795)	Mizoram
8.	नागालँड	40.00 (769)	38.52 (741)	83.63 (1,360)	96.25 (1,565)	26.05 (371)	27.68 (394)	210.00 (2,488)	229.79 (2,723)	Nagaland
9.	सिक्कीम	@	@	39.64 (1,573)	40.10 (1,591)	17.88 (619)	17.79 (616)	122.00 (3,567)	147.80 (4,322)	Sikkim
10.	त्रिपुरा	34.66 (222)	34.66 (222)	69.68 (395)	75.96 (430)	28.00 (145)	29.56 (154)	245.00 (1,131)	292.71 (1,351)	Tripura
	एकूण (I)	644.45 (231)	645.05 (231)	1,560.66 (486)	1,563.62 (487)	523.06 (149)	538.88 (154)	3,969.00 (1,016)	4,414.67 (1,130)	Total (I)

तक्ता क्रमांक /Table No. 30.2 contd...

(1)	(2)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)	(2)
II.	खास दर्जा नसलेली राज्ये									Non-Special Category State
1.	आंध्र प्रदेश	420.50 (97)	425.51 (98)	1,333.58 (277)	1,469.18 (305)	421.50 (82)	450.32 (88)	3,100.00 (557)	3,221.29 (578)	Andhra Pradesh
2.	बिहार	531.28 (94)	479.21 (85)	1,296.06 (207)	1,187.17 (190)	356.85 (53)	320.78 (48)	3,225.00 (442)	2,948.71 (404)	Bihar
3.	गोवा	39.50 (459)	41.93 (488)	85.00 (855)	87.38 (879)	30.00 (305)	28.57 (290)	192.00 (1,687)	224.42 (1,972)	Goa
4.	गुजरात	455.00 (170)	545.02 (204)	1,185.76 (392)	1,379.35 (458)	392.00 (121)	456.17 (140)	3,680.00 (1,034)	3,880.45 (1,091)	Gujrat
5.	हरियाण	225.00 (224)	358.26 (357)	601.34 (527)	677.18 (593)	227.00 (184)	202.96 (165)	1,800.00 (1,318)	1,569.47 (1,149)	Hariyana
6.	कर्नाटक	350.00 (119)	374.14 (128)	997.67 (304)	1,079.83 (329)	299.00 (85)	317.60 (90)	2,265.00 (583)	2,665.47 (686)	Karnataka
7.	केरळ	258.40 (121)	333.35 (156)	568.96 (242)	667.71 (284)	170.00 (69)	223.87 (90)	1,550.00 (588)	1,645.39 (624)	Kerala
8.	मध्य प्रदेश	383.00 (92)	475.51 (114)	1,379.71 (294)	1,437.39 (307)	455.00 (91)	514.83 (103)	3,800.00 (697)	3,864.74 (709)	Madhya Pradesh
9.	महाराष्ट्र	898.12 (178)	1,004.51 (199)	2,347.61 (415)	2,659.11 (471)	762.50 (126)	813.36 (135)	6,175.00 (942)	6,520.68 (994)	Maharashtra
10.	ओरिसा	222.60 (101)	249.34 (114)	585.02 (241)	638.00 (263)	191.00 (75)	195.01 (76)	1,500.00 (549)	1,562.20 (572)	Orissa
11.	पंजाब	293.56 (217)	428.47 (316)	1,013.49 (675)	940.15 (626)	260.00 (162)	269.27 (168)	1,957.00 (1117)	1,891.50 (1080)	Punjab
12.	राजस्थान	302.00 (117)	308.81 (120)	709.24 (241)	867.94 (295)	275.00 (85)	290.19 (90)	2,025.00 (559)	2,134.64 (589)	Rajasthan
13.	तामिळनाडू	519.36 (126)	551.69 (134)	1,122.32 (248)	1,149.62 (254)	307.00 (65)	370.07 (78)	3,150.00 (630)	3,583.50 (717)	Tamil Nadu
14.	उत्तर प्रदेश	965.00 (109)	1,162.58 (132)	2,445.86 (249)	2,909.48 (296)	690.00 (65)	825.52 (78)	5,850.00 (505)	6,519.02 (563)	Uttar Pradesh
15.	पश्चिम बंगाल	322.50 (73)	363.55 (82)	1,246.83 (253)	1,253.23 (255)	450.00 (86)	383.21 (73)	3,500.00 (616)	2,433.27 (428)	West Bengal
	एकूण (II)	6,185.82 (120)	7,101.88 (138)	16,918.45 (295)	18,402.72 (320)	5,286.85 (86)	5,661.73 (92)	43,769.00 (657)	44,664.75 (671)	Total (II)
	एकूण (I+II)	6,830.27 (126)	7,746.93 (143)	18,479.11 (305)	19,966.34 (329)	5,809.91 (90)	6,200.61 (96)	47,738.00 (675)	49,079.42 (694)	Total (I+II)

तक्ता क्रमांक /Table No. 30.2 contd...

(1)	(2)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)	(2)
III.	केंद्र शासित प्रदेश									Union Territories
1.	अंदमान व निकोबार	14.00	14.70	33.72	28.40	16.03	7.17	96.60	99.30	Andaman & Nicobar
		(1,273)	(,1336)	(2,278)	(1,919)	(921)	(412)	(4,644)	(4,803)	
2.	चंदिगड	7.75	17.37	39.76	37.30	14.00	12.30	100.75	111.72	Chandigarh
		(298)	(668)	(1190)	(1117)	(351)	(308)	(1995)	(2212)	
3.	दादर, नगर आणि हवेली	2.30	2.33	9.41	8.87	3.31	3.35	23.09	30.02	Dadra & Nagar Haveli
		(329)	(333)	(1094)	(1031)	(345)	(349)	(2099)	(2729)	
4.	दीव व दमण	**	**	**	**	**	**	**	**	Daman & Div
5.	दिल्ली	162.65	155.10	316.01	341.06	108.00	87.99	800.00	1042.09	Delhi
		(400)	(381)	(630)	(680)	(189)	(154)	(1,183)	(1,542)	
6.	लक्ष्यद्वीप	2.00	1.90	6.23	5.14	3.00	1.73	20.35	28.25	Lakshadweep
		(667)	(633)	(1,731)	(1,428)	(750)	(432)	(4,845)	(6,726)	
7.	पाँडेचरी	12.50	14.37	34.04	34.56	11.57	10.85	71.54	98.96	Pondicherry
		(266)	(306)	(635)	(645)	(200)	(187)	(1,128)	(1,561)	
	एकूण (III)	201.20	205.77	439.17	455.33	155.91	123.39	1,112.33	1,410.34	Total (III)
		(402)	(411)	(714)	(740)	(220)	(175)	(1,347)	(1,708)	
	एकूण (I+II+III)	7,031.47	7,952.70	18,918.28	20,421.67	5,965.82	6,324.00	48,850.33	50,489.76	Total (I+II+III)
		(128)	(145)	(309)	(333)	(91)	(97)	(683)	(706)	
	वापरलेली अंदाजित लोकसंख्या (वर्ष)	1971	1971	1976	1976	1979	1979	1983	1983	Population Estimates used (year)

अ.क्र. Sr.No.	राज्य / केंद्रशासित प्रदेश	सातवी योजना Seventh Plan (1985-90)		वार्षिक योजना Annual Plans (1990-92)		आठवी योजना Eighth Plan (1992-97)		नववी योजना Ninth Plan (1997-2002)		दहावी योजना Tenth Plan (2002-07)		State/Union Territories
		तरतूद Outlay (19)	खर्च Expenditure (20)	तरतूद Outlay (21)	खर्च Expenditure (22)	तरतूद Outlay (23)	खर्च Expenditure (24)	तरतूद Outlay (25)	खर्च Expenditure (26)	तरतूद Outlay (27)	खर्च Expenditure (28)	
(1)	(2)	(19)	(20)	(21)	(22)	(23)	(24)	(25)	(26)	(27)	(28)	(2)
I.	खास दर्जा असलेली राज्ये											Special Category States
1.	अरुणाचल प्रदेश	400.00 (5355)	569.95 (7630)	230.00 (2638)	206.87 (2372)	1,115.00 (12313)	N.A.	3,569.89 33363	2,592.63 24230	4,150.00	3460.00	Arunachal Pradesh
2.	आसाम	2,100.00 (919)	2,489.61 (1090)	800.00 (354)	695.50 (308)	4,662.00 (1934)	N.A.	8,983.93 3437	7,211.44 2759	12,503.00	9302.00	Assam
3.	हिमाचल प्रदेश	1,050.00 (2194)	1,326.27 (2772)	405.00 (778)	407.40 (783)	2,502.00 (4544)	N.A.	5,700.00 9577	7,922.00 13310	7,975.00	8526.00	Himachal Pradesh
4.	जम्मू आणि काश्मिर	1,400.00 (2045)	2,006.23 (2930)	720.00 (926)	649.02 (835)#	4,000.00 (4809)	N.A.	N.A.	7,850.17 8,014.47	16,321.00	14217.00	Jammu and Kashmir
5.	मणिपूर	430.00 (2608)	501.22 (3040)	195.00 (1053)	184.50 (997)	979.00 (4934)	N.A.	2,446.69 11460	1,787.01 8370	4,073.00	2712.00	Manipur
6.	मेघालय	440.00 (2794)	539.04 (3422)	205.00 (1147)	187.20 (1047)	1,069.00 (5371)	N.A.	2,500.62 11178	1,827.15 8168	3,516.00	2924.00	Meghalaya
7.	मिझोराम	260.00 (4180)	363.92 (5851)	152.00 #*(2181)	151.67 (2176)	763.00 (9934)	N.A.	1,618.51 18754	1,758.77 20380	2,970.00	2917.00	Mizoram
8.	नागालँड	400.00 (4065)	467.83 (4754)	168.00 (1375)	159.82 (1308)	844.00 (6284)	N.A.	2,006.43 10863	1,513.64 8195	2,843.00	2652.00	Nagaland
9.	सिक्कीम	230.00 (5838)	282.40 (7168)	95.00 (2311)	97.38 (2369)	550.00 (12168)	N.A.	1,600.00 31128	1,126.28 21912	2,296.00	2097.00	Sikkim
10.	त्रिपुरा	440.00 (1850)	700.17 (2944)	225.00 (840)	228.71 (823)	1,130.00 (3797)	N.A.	2,577.39 8095	2,291.47 7197	3,729.00	3383.00	Tripura
	एकूण (I)	7,150.00 (1670)	9,246.64 (2159)	3,195.00 (707)	2,968.07 (657)	17,614.00 (3647)	N.A.	3,1003.46 (5770)	35,880.56 (6677)	60,376.00	52190.00	Sub-Total (I)
II.	खास दर्जा नसलेली राज्ये											Non-Special Category State
1.	आंध्र प्रदेश	5,200.00 (868)	6,043.62 (1008)	1,400.00 (289)	1,674.53 (250)	10,500.00 (1489)	N.A.	25,150.00 3334	28,279.37 3749	69,512.00	62,177.00	Andhra Pradesh
2.	बिहार	5,100.00 (642)	6,033.17 (760)	2,241.00 (257)	1,031.56 (119)	13,000.00 (1399)	N.A.	16,680.00 2092	11,093.98 1392	23,864.00	21,045.00	Bihar
3.	झारखंड	—	—	—	—	—	—	NA	2250.00	—	—	Jharkhand
		—	—	—	—	—	—	—	860			

तक्ता क्रमांक /Table No. 30.2 contd...

(1)	(2)	(19)	(20)	(21)	(22)	(23)	(24)	(25)	(26)	(27)	(28)	(2)
4.	गोवा	334.00 (2872)	438.61 (3771)	170.00 (1444)	158.87 (1350)	761.00 (6098)	N.A.	1,500.00 11,390	1,476.88 11214	4,344.00	3,786.00	Goa
5.	गुजरात	6,000.00 (1563)	5439.18 (1417)	1750.00 (421)	2,021.89 (486)	11,500.00 (2622)	N.A.	28,000.00 5708	25,800.95 5259	47,482.00	45,976.00	Gujrat
6.	हरियाणा	2,900.00 (1911)	2583.92 (1673)	760.00 (458)	681.81 (411)	5,700.00 (3219)	N.A.	9,310.00 4568	8,035.41 3942	12,708.00	12,980.00	Haryana
7.	कर्नाटक	3,500.00 (830)	3,937.50 (934)	1,505.00 (333)	1,597.25 (353)	12,300.00 (2597)	N.A.	23,400.00 4524	31,125.58 6017	60,275.00	59,659.00	Karnataka
8.	केरळ	2,100.00 (741)	2,299.22 (812)	802.00 (274)	672.53 (230)	5,460.00 (1791)	N.A.	16,100.00 5106	13,922.48 4416	24,887.00	19,543.00	Kerala
9.	मध्य प्रदेश	7,000.00 (1178)	6,574.28 (1107)	2,401.00 (360)	1,817.58 (273)	11,100.00 (1568)	N.A.	20,075.00 3422	17,425.08 2970	33,725.00	34,003.00	Madhya Pradesh
10.	छत्तीसगड			—	—	—	—	NA	1,312.00	—	—	Chattisgarh
11.	महाराष्ट्र	10,500.00 (1480)	10,826.25 (1526)	2,495.00 (314)	2,968.70 (374)	18,520.00 (2198)	N.A.	36,700.00 3888	46,964.10 4976	58,888.00	56,100.00	Maharashtra
12.	ओरिसा	2,700.00 (919)	3,162.20 (1076)	1,400.00 (439)	1,029.74 (323)	10,000.00 (2971)	N.A.	15,000.00 4149	11,964.82 3310	15,300.00	14,099.00	Orissa
13.	पंजाब	3,285.00 (1746)	3,547.17 (1885)	1,000.00 (491)	1,068.14 (524)	6,570.00 (3084)	N.A.	11,500.00 4847	10,666.01 4496	16,645.00	14,885.00	Punjab
14.	राजस्थान	3,000.00 (746)	3,106.18 (772)	1,166.00 (263)	1,184.44 (267)	11,500.00 (2434)	N.A.	22,525.83 4136	19,838.38 3642	33,067.00	33,735.00	Rajasthan
15.	तामिळनाडू	5,750.00 (1077)	6,236.24 (1168)	1,600.00 (285)	1,651.36 (295)	10,200.00 (1767)	N.A.	25,000.00 4058	24916.71 4045	42,351.00	42,676.00	Tamilnadu
16.	उत्तर प्रदेश	10,447.00 (832)	11,268.94 (897)	3,700.00 (264)	3,513.00 (251)	21,000.00 (1423)	N.A.	46,340.00 2740	29,417.39 1739	57,140.00	54,797.00	Uttar Pradesh
17.	उत्तरांचल	—	—	—	—	—	—	NA	1,813.11	—	—	Uttaranchal
18.	पश्चिम बंगाल	4,125.00 (672)	4,463.76 (727)	1,482.00 (216)	907.26 (132)	9,760.00 (1354)	N.A.	16,900.00 2143	21,551.80 2733	29,721.00	22,396.00	West Bangal
	एकूण (II)	71,941.00 (994)	75,960.24 (1049)	23,872.00 (300)	21,979.19 (276)	1,57,871.00 (1882)	N.A.	3,14,180.83 3410	3,07,854.05 3341	5,29,909.00	4,97,857.00	Total (II)
	एकूण (I+II)	79,091.00 (1032)	85,206.88 (1111)	27,067.00 (322)	24,947.26 (297)	175485.00 (1978)	N.A.	3,45,184.29 3540	3,43,734.61 3525	5,90,285.00	5,50,047.00	Total (I+II)

तक्ता क्रमांक /Table No. 30.2 contd...

(1)	(2)	(19)	(20)	(21)	(22)	(23)	(24)	(25)	(26)	(27)	(28)	(2)
III.	केंद्र शासित प्रदेश											Union Territories
1.	अंदमान व निकोबार	285	233.24	154.00	148.82	685.00	N.A.	1,535.00	1,751.90	N.A.	N.A.	Andaman and Nicobar
		(11400)	(9330)	(5422)	(5240)	(21677)		43983	50198			
2.	चंदिगड	203.1	212.34	64.36	62.17	400.00	N.A.	685.00	709.95	N.A.	N.A.	Chandigarh
		(3265)	(3414)	(987)	(953)	(5376)		8040	8333			
3.	दादर, नगर आणि हवेली	46.29	45.3	21.00	19.17	80.00	N.A.	205.00	220.90	N.A.	N.A.	Dadra and Nagar Haveli
		(3826)	(3744)	(1500)	(1369)	(5263)		10149	10936			
4.	दीव व दमण	26	39.53	15.68	14.98	65.00	N.A.	165.00	177.06	N.A.	N.A.	Daman and Diu
		(2857)	(4344)	(1537)	(1469)	(5963)		11379	12211			
5.	दिल्ली	2000	2,631.48	915.00	819.15	4,500.00	N.A.	15,541.00	13,260.18	25,026.00	22,646.00	Delhi
		(2520)	(3316)	(960)	(859)	(4250)		11817	10083			
6.	लक्ष्यद्वीप	43.9	67.57	22.46	19.28	120.00	N.A.	270.00	345.50	N.A.	N.A.	Lakshadweep
		(9977)	(15357)	(4419)	(3708)	(21429)		45000	57583			
7.	पाँडेचरी	170	232.56	84.80	81.79	400.00	N.A.	1,300.00	1,449.28	3,688.00	3,447.00	Pondicherry
		(2457)	(3361)	(1043)	(1006)	(4630)		13528	15081			
	एकूण (III)	2,774.29	3,462.02	1,277.30	1,165.36	6,250.00	N.A.	19,701.00	17,914.77	28,714.00	26,093.00	Total (III)
		(2844)	(3549)	(1104)	(1007)	(4872)		12,532	11,396			
	एकूण (I+II+III)	81865.29	88668.9	80368.30	86372.24	33317.00	N.A.	3,64,88,5.29	3,61,649.38	6,18,999.00	5,76,140.00	Grand Total (I+II+III)
		(1054)	(1142)	(331)	(307)	(2019)		3682	3650			
	वापरलेली अंदाजित लोकसंख्या (वर्ष)	1987	1987	1991	1991	1994		1999	1999	—	—	Population Estimates used (year)

अ.क्र. Sr.No.	राज्य / केंद्रशासित प्रदेश	अकरावी योजना Eleventh Plan (2007-12)		वार्षिक योजना Annual Plan (2011-12)		बारावी योजना Twelfth Plan (2012-17)		वार्षिक योजना Annual Plan (2016-17)		वार्षिक योजना Annual Plan (2017-18)		वार्षिक योजना Annual Plan (2018-19)		State/Union Territories
		तरतूद	खर्च	तरतूद	खर्च	तरतूद	तरतूद	खर्च	खर्च	तरतूद	खर्च	तरतूद	खर्च	
		Outlay	Expenditure	Outlay	Expenditure	Outlay	Outlay	Expenditure	Expenditure	Outlay	Expenditure	Outlay	Expenditure	
(1)	(2)	(29)	(30)	(31)	(32)	(33)	(37)	(38)	(36)	(37)	(38)	(37)	(38)	(2)
I.	खास दर्जा असलेली राज्य													Special Category State
1.	अरुणाचल प्रदेश	10,336.00	N.A.	3,200.00	2,943.00	21,126.00	N.A.	1,544.00	2,786.00	3,188.00	3,802.00	5,727.00	6,284.00	Arunachal Pradesh
2.	आसाम	24,578.00	N.A.	9,000.00	6,409.00	55,480.00	N.A.	5,502.00	8,044.00	7,693.00	9,906.00	11,034.00	14,952.00	Assam
3.	हिमाचल प्रदेश	13,799.00	N.A.	3,300.00	3,482.00	22,800.00	N.A.	3,499.00	9,061.00	3,756.00	7,358.00	4,584.00	8,230.00	Himachal Pradesh
4.	जम्मू आणि काश्मिर	26,635.00	N.A.	6,600.00	6,357.00	44,055.00	N.A.	8,286.00	10,427.00	10,353.00	13,662.00	8,414.00	11,054.00	Jammu and Kashmir
5.	मणिपूर	8,495.00	N.A.	3,210.00	2,173.00	20,848.00	N.A.	1,494.00	1,751.00	1,428.00	1,827.00	1,731.00	2,186.00	Manipur
6.	मेघालय	8,406.00	N.A.	2,727.00	2,508.00	22,000.00	N.A.	1,290.00	1,735.00	983.00	1,335.00	1,417.00	1,903.00	Meghalaya
7.	मिझोराम	5,208.00	N.A.	1,700.00	1,440.00	12,160.00	N.A.	911.00	1,251.00	1,996.00	2,297.00	1,868.00	2,153.00	Mizoram
8.	नागालँड	6,359.00	N.A.	1,810.00	1,630.00	13,000.00	N.A.	1,074.00	1,588.00	1,275.00	1,821.00	1,596.00	2,238.00	Nagaland
9.	सिक्कीम	4,834.00	N.A.	1,400.00	1,226.00	11,325.00	N.A.	720.00	984.00	1,507.00	1,866.00	1,291.00	1,714.00	Sikkim
10.	त्रिपुरा	7,471.00	N.A.	1,950.00	1,796.00	14,340.00	N.A.	3,303.00	3,830.00	1,777.00	2,085.00	1,481.00	1,980.00	Tripura
	एकूण (I)	1,09,762.00	N.A.	34,897.00	29,964.00	2,37,134.00	N.A.	27,623.00	41,457.00	33,956.00	45,959.00	39,143.00	52,694.00	Sub-Total (I)
II.	खास दर्जा नसलेली राज्ये													Non-Special Category State
1.	आंध्र प्रदेश	1,58,021.00	N.A.	43,000.00	39,265.00	3,42,842.00	N.A.	15,181.00	21,367.00	13,491.00	25,722.00	19,976.00	35,364.00	Andhra Pradesh
2.	बिहार	76,083.00	N.A.	24,000.00	21,019.00	2,28,452.00	N.A.	27,208.00	31,537.00	28,907.00	33,803.00	21,058.00	29,759.00	Bihar
3.	झारखंड	37,646.00	N.A.	15,323.00	10,277.00	1,10,240.00	N.A.	10,778.00	14,191.00	11,953.00	16,754.00	10,711.00	15,132.00	Jharkhand
4.	गोवा	8,881.00	N.A.	3,320.00	2,009.00	28,599.00	N.A.	1,639.00	2,110.00	2,094.00	2,918.00	2,160.00	3,083.00	Goa
5.	गुजरात	1,24,806.00	N.A.	38,000.00	34,660.00	2,83,623.00	N.A.	22,355.00	31,903.00	26,313.00	40,642.00	28,062.00	45,222.00	Gujarat
6.	हरियाणा	48,110.00	N.A.	20,330.00	16,052.00	2,04,000.00	N.A.	6,863.00	13,654.00	13,538.00	17,492.00	15,307.00	21,841.00	Haryana
7.	कर्नाटक	1,34,812.00	N.A.	38,070.02	38,450.00	2,55,250.00	N.A.	28,150.00	37,505.00	30,667.00	44,028.00	34,659.00	50,229.00	Karnataka
8.	केरळ	38,752.00	N.A.	12,010.00	10,955.00	1,02,000.00	N.A.	10,126.00	16,061.00	8,749.00	17,086.00	7,431.00	18,251.00	Kerala
9.	मध्य प्रदेश	82,559.00	N.A.	23,000.00	22,664.00	2,10,153.00	N.A.	27,288.00	37,154.00	30,913.00	38,240.00	29,424.00	40,661.00	Madhya Pradesh
10.	छत्तीसगड	47,180.00	N.A.	16,710.00	12,484.00	1,31,728.00	N.A.	9,471.00	10,896.00	10,001.00	11,370.00	8,903.00	10,290.00	Chhattisgarh
11.	महाराष्ट्र	1,40,308.00	N.A.	42,000.00	37,708.00	2,75,000.00	N.A.	25,549.00	43,713.00	26,842.00	43,604.00	35,049.00	61,711.00	Maharashtra

तक्ता क्रमांक /Table No. 30.2 contd...

(1)	(2)	(29)	(30)	(31)	(32)	(33)	(34)	(35)	(36)	(37)	(38)	(2)		
12.	ओरिसा	44,192.00	N.A.	15,200.00	12,753.00	1,24,373.00	N.A.	18,471.00	21,862.00	21,109.00	25,674.00	23,482.00	28,592.00	Orissa
13.	पंजाब	32,705.00	N.A.	11,520.00	7,457.00	85,359.00	N.A.	4,346.00	49,761.00	2,352.00	9,789.00	2,412.00	11,509.00	Punjab
14.	राजस्थान	93,320.00	N.A.	27,500.00	25,039.00	1,96,992.00	N.A.	16,980.00	34,960.00	20,623.00	33,631.00	19,638.00	37,666.00	Rajasthan
15.	तामिळनाडू	92,626.00	N.A.	23,535.00	23,858.00	2,11,250.00	N.A.	20,709.00	54,924.00	20,203.00	35,677.00	24,311.00	45,816.00	Tamil Nadu
16.	तेलंगाना									23,902.00	34,661.00	22,641.00	38,239.00	Telangana
17.	उत्तर प्रदेश	1,82,803.00	N.A.	47,000.00	45,707.00	3,26,953.00	N.A.	69,789.00	88,138.00	39,088.00	52,666.00	62,463.00	89,483.00	Uttar Pradesh
18.	उत्तरांचल	20,753.00	N.A.	7,800.00	5,166.00	46,580.00	N.A.	4,954.00	6,247.00	5,914.00	7,712.00	6,184.00	8,425.00	Uttaranchal
19.	पश्चिम बंगाल	57,325.00	N.A.	22,214.00	14,075.00	1,71,795.00	N.A.	11,336.00	23,630.00	19,368.00	38,954.00	23,717.00	45,364.00	West Bengal
	एकूण (II)	14,20,882.00	N.A.	4,30,532.02	3,79,598.00	33,35,189.00	N.A.	3,31,193.00	5,39,613.00	3,56,027.00	5,30,423.00	3,97,588.00	6,36,637.00	Total (II)
	एकूण (I+II)	15,30,644.00	N.A.	4,65,429.02	4,09,562.00	35,72,323.00	N.A.	3,58,816.00	5,81,070.00	3,89,983.00	5,76,382.00	4,36,731.00	6,89,331.00	Total (I+II)
III.	केंद्र शासित प्रदेश													Union Territories
1.	अंदमान व निकोबार	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	Andaman and Nicobar
2.	चंडिगड	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	Chandigarh
3.	दादर, नगर आणि हवेली	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	Dadra and Nagar Haveli
4.	दीव व दमण	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	Daman and Div
5.	दिल्ली	53,481.00	N.A.	15,133.00	13,576.00	94,276.00	N.A.	3,754.00	7,961.00	3,243.00	7,173.00	3,266.00	9,304.00	Delhi
6.	लक्ष्यद्वीप	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	Lakshadweep
7.	पांडेचरी	6,763.00	N.A.	2,750.00	1,603.00	20,559.00	N.A.	447.00	671.00	394.00	965.00	311.00	955.00	Pondicherry
	एकूण (III)	60,244.00	N.A.	17,883.00	15,179.00	1,14,835.00	N.A.	4,201.00	8,632.00	3,637.00	8,138.00	3,579.00	10,259.00	Total (III)
	सर्व एकूण (I+II+III)	15,90,888.00	N.A.	4,83,312.02	4,24,741.00	36,87,158.00	N.A.	3,63,017.00	5,89,702.00	3,93,620.00	5,84,520.00	4,40,311.00	6,99,590.00	Grand Total (I+II+III)

टीप:- कंसातील आकडे हे दरडोई तरतूद / खर्च (रुपयांत) दर्शवितात.

Note:- Figures in brackets are the per capita outlays / expenditure in Rupees.

@ तेव्हा राज्य / केंद्र शासित प्रदेश नव्हते

@ Was not State / Union Territories then.

* आसाममध्ये समाविष्ट

* Included under Assam.

** गोव्यामध्ये समाविष्ट.

** Included in Goa.

@@ केंद्रशासित प्रदेश म्हणून 1965-66 मध्ये अस्तित्वात आले.

@@ The UT came into existence during 1965-66.

राज्य / केंद्रशासित प्रदेश यांनी त्यांच्या वार्षिक योजना 1991-92 च्या प्रारूप मध्ये कळविल्याप्रमाणे

As reported by State / UTs in their Draft Annual Plan Document for 1991-92.

Per capita outlay/expenditure is not available from column No.27 to 38

आधार / Source : Handbook of Statistics on State Government Finances' and 'State Finances: A Study of Budgets', Reserve Bank of India, various issues.

30. पंचवार्षिक योजना / FIVE-YEAR PLAN
तक्ता क्रमांक / TABLE NO.30.3

राज्य योजना व केंद्र पुरस्कृत योजना / State Plan and Centrally Sponsored Programmes
(2018-19)
राज्य योजना / State Plan

(₹ कोटी / ₹ Crore)

अ.क्र. Sr.No.	विकासाचे शीर्ष (2)	नियत व्यय Approved Outlay (3)	प्रत्यक्ष Actuals Expenditure (4)	Head of Development (2)
1	कृषी व संलग्न सेवा	18,112.17	11,428.42	Agriculture and allied Services
2	ग्राम विकास	3,252.09	3,795.40	Rural development
3	विशेष क्षेत्र विकास कार्यक्रम	154.59	118.18	Special area development programme
4	पाटबंधारे व पूरनियंत्रण	8,685.99	7,888.64	Irrigation and flood control
5	ऊर्जा	7,942.71	9,713.99	Energy
6	उद्योग व खनिजे	448.24	486.68	Industry and minerals
7	वाहतूक	12,857.19	16,775.06	Transport
8	दळणवळण	0.00	0.00	Communication
9	वैज्ञानिक, तंत्रज्ञान व पर्यावरण	197.71	136.60	Science, technology & environment
10	सर्वसाधारण आर्थिक सेवा	964.91	890.54	General economic services
11	सामाजिक व सामूहिक सेवा	35,373.85	28,217.88	Social and Community Services
12	सामान्य सेवा	4,414.73	3,334.24	General services
13	इतर कार्यक्रम	2,595.82	3,184.00	Other Programmes
एकूण		95,000.00	85,969.63	Grand Total

केंद्र पुरस्कृत योजना / Centrally Sponsored Programmes

(₹ कोटी / ₹ Crore)

अ.क्र. Sr.No.	विकासाचे शीर्ष (2)	नियत व्यय Approved Outlay (3)	प्रत्यक्ष Actual Expenditure (4)	Head of Development (2)
1	कृषी व संलग्न सेवा	3,168.08	1,846.94	Agriculture and allied Services
2	ग्राम विकास	7,732.69	6,221.65	Rural development
3	विशेष क्षेत्र विकास कार्यक्रम	55.00	40.00	Special area development programme
4	पाटबंधारे व पूरनियंत्रण	692.64	129.26	Irrigation and flood control
5	ऊर्जा	259.53	0.00	Energy
6	उद्योग व खनिजे	6.25	2.39	Industry and minerals
7	वाहतूक	1,170.33	1,571.63	Transport
8	दळणवळण	0.00	0.00	Communication
9	वैज्ञानिक, तंत्रज्ञान व पर्यावरण	50.05	31.77	Science, technology & environment
10	सर्वसाधारण आर्थिक सेवा	43.11	32.03	General economic services
11	सामाजिक व सामूहिक सेवा	26,691.90	15,231.81	Social and Community Services
12	सामान्य सेवा	1,137.90	470.89	General services
13	इतर कार्यक्रम	127.55	13.97	Other Programmes
एकूण		41,135.03	25,592.34	Grand Total

आधार : वार्षिक योजना २०१९-२० व २०२०-२१ भाग-२, नियोजन विभाग, मंत्रालय, मुंबई.

Source: Annual Plan 2019-20 and 2020-21 Part-II, Planning Department, Mantralaya, Mumbai.

३१. संयुक्त भांडवली संस्था

३१.१. संयुक्त भांडवली संस्थांची आकडेवारी या विभागात दिलेली आहे.

31. JOINT STOCK COMPANIES

31.1. Data on Joint Stock Companies are given in this section.

31. संयुक्त भांडवली संस्था / JOINT STOCK COMPANIES

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 31.1

कार्यरत, नवीन नोंदणी झालेल्या व निर्धारित संस्था

Companies at Work, Newly Registered and Liquidated

३१ मार्च वर्षाअखेर # Year ending 31 st March #	कार्यरत असलेल्या संस्था Companies at work		वर्षात नोंदणी झालेल्या संस्था Companies Registered during the year		निर्धारित संस्था Companies Liquidated	
	संख्या	भरणा केलेले भांडवल (₹ कोटी) Number Paid up capital (₹ Crore)	संख्या	प्राधिकृत केलेले भांडवल (₹ लाख) Number Authorised capital (₹ Lakh)	संख्या	भरणा केलेले भांडवल (₹ लाख) Number Paid up capital (₹ Lakh)
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
1950-51	28,532	775.40	2,104	120.73	830	9.06
1960-61	26,149	1,818.50	1,683	287.05	2,449	N. A.
1970-71	20,322	4,503.60	1,927	333.10	472	6.97
1980-81	62,714	16,144.00	6,616	968.03	391	1,029.29
1990-91	51,675	8,061.08	4,908	50,610.50	26	221.70
2000-01	5,69,100	3,41,230.48	27,187	32,85,667.69	427	20,600.69
2005-06	1,58,858	1,02,690.00	10,187	3,92,106.00	444	0.00
2006-07	1,67,059	1,36,543.00	9,457	19,74,072.00	6,228	24,290.00
2010-11	1,45,349	2,74,568.00	16,800	6,85,367.00	5,788	15,106.00
2011-12	1,58,812	3,68,600.00	16,623	8,46,592.00	5,438	44,091.00
2012-13	1,74,148	40,90,00.00*	15,957	22,72,132.00	1,130	8,643.00

N. A. उपलब्ध नाही / Not Available

वर्ष २०१०-११ पासून सदर माहिती

१) मर्यादित भाग भांडवल असलेल्या कंपन्यांकरीता आहे.

२) स्तंभ क्र. ०६ व ७ मध्ये अशासकीय निर्धारित व बंद केलेल्या कंपन्यांचा समावेश आहे.

From 2010-11 onwards the information is

1) Of all companies Limited by Shares

2) For Col. no. 6 & 7 is for non govt. companies which struck off.

आधार : कंपनी व्यवहार खाते, कायदा, न्याय आणि कंपनी व्यवहार, मंत्रालय, भारत सरकार, नवी दिल्ली

Source : Department of Company Affairs, Ministry of Law, Justice and company affairs Government of India, New Delhi

31. संयुक्त भांडवली संस्था / JOINT STOCK COMPANIES
तक्ता क्रमांक / TABLE No. 31.2
संयुक्त भांडवली संस्थांची संख्या / Number of Joint Stock Companies
(2011-12)

अ. क्र. Sr. No.	जिल्हे	मर्यादित भाग-भांडवल असलेल्या कंपन्या		हमीने मर्यादित असलेल्या कंपन्या व नफ्यासाठी काम न करणाऱ्या संघटना		एकूण Total	District
		Companies limited by shares		Companies limited by guarantee and non-profit associations			
		सार्वजनिक Public	खाजगी Private	सार्वजनिक Public	खाजगी Private		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(2)
1	मुंबई	3,402	35,532	110	177	3,97,221	Mumbai
2	मुंबई उपनगर	77	1,021	3	10	1,111	Mumbai Suburban
3	ठाणे	301	6,184	11	16	6,512	Thane
4	रायगड	45	677	1	0	723	Raigad
5	रत्नागिरी	10	62	0	0	72	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	0	40	0	0	40	Sindhudurg
7	नाशिक	62	1,175	1	11	1,249	Nashik
8	धुळे	8	165	0	1	174	Dhule
9	नंदुरबार	3	34	0	0	37	Nandurbar
10	जळगाव	25	281	0	3	399	Jalgaon
11	अहमदनगर	21	339	0	0	360	Ahmednagar
12	पुणे	321	8,604	7	40	8,972	Pune
13	सातारा	9	287	0	1	297	Satara
14	सांगली	22	221	0	3	246	Sangli
15	सोलापूर	31	254	1	0	286	Solapur
16	कोल्हापूर	28	554	3	1	586	Kolhapur
17	औरंगाबाद	40	709	1	4	754	Aurangabad
18	जालना	3	107	0	0	110	Jalna
19	परभणी	5	41	0	0	46	Parbhani
20	हिंगोली	1	11	0	0	12	Hingoli
21	बीड	8	53	0	1	62	Beed
22	नांदेड	6	168	0	0	174	Nanded
23	उस्मानाबाद	7	40	0	0	47	Osmanabad
24	लातूर	11	181	0	0	192	Latur
25	बुलढाणा	1	51	0	0	52	Buldhana
26	अकोला	5	99	0	1	105	Akola
27	वाशिम	0	23	0	0	23	Washim
28	अमरावती	1	170	1	1	173	Amravati
29	यवतमाळ	3	76	0	0	79	Yavatmal
30	वर्धा	5	43	0	0	48	Wardha
31	नागपूर	145	2,541	8	2	2,696	Nagpur
32	भंडारा	1	34	0	0	35	Bhandara
33	गोंदिया	1	30	0	0	31	Gondiya
34	चंद्रपूर	6	115	0	0	121	Chandrapur
35	गडचिरोली	0	11	0	0	11	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		10,615	1,43,419	492	648	1,55,175	Maharashtra State

आधार - कंपनी व्यवहार खाते, कायदा, न्याय आणि कंपनी व्यवहार मंत्रालय, भारत सरकार, नवी दिल्ली

Source. - Department of Company Affairs, Ministry of Law, Justice and Company Affairs, Government of India, New Delhi

३२. सार्वजनिक अंगिकृत

३२.१. कृषि उद्योग विकास महामंडळ, गृहनिर्माण व क्षेत्र विकास प्राधिकरण आणि महाराष्ट्र राज्य वित्तीय महामंडळाची या विभागात दिलेली आहे.

32. PUBLIC UNDERTAKINGS

32.1. Data on State Agro-Industries Development Corporation, housing and Area Development Authority and Maharashtra State Financial Corporation are given in this section.

32. सार्वजनिक अंगिकृत / PUBLIC UNDERTAKINGS
तक्ता क्रमांक / TABLE NO.32.1
गृहनिर्माण विकास मंडळास मिळालेले कर्ज व बांधलेली घरे
Loans received and Houses constructed by the Housing Development Board
(2018-19)

अ.क्र. Sr.No.	वर्ष Year	कर्ज / Loans			घरांची संख्या / No. of houses					
		महाराष्ट्र शासनाकडून (रुपये लाखांत) From State Govt. (Lakh Rs.)	हुडकोकडून (रुपये लाखांत) From HUDCO (Lakh Rs.)	एकूण (रुपये लाखांत) Total (Lakh Rs.)	आर्थिक दुर्बल गट EWS	अल्प उत्पन्न गट LIG	मध्यम उत्पन्न गट MIG	उच्च उत्पन्न गट HIG	Others	एकूण Total
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)
1	1970-71	126.25	-	126.25	450	600	164	-	-	1,214
2	1980-81	161.45	99.00	260.45	4,513	5,420	704	-	-	10,637
3	1990-91	897.35	2,194.40	3,091.75	1,179	2,563	708	244	-	4,694
4	2000-01	3.64	234.29	237.93	1,044	2,462	279	290	-	4,075
5	2002-03	-	-	-	133	1,338	1,235	528	-	3,234
6	2003-04	N.A.	N.A.	N.A.	1,580	5,569	1,025	655	-	8,829
7	2004-05	N.A.	N.A.	N.A.	997	2,860	883	1,254	-	5,994
8	2005-06	N.A.	N.A.	N.A.	288	90	2,678	128	-	3,184
10	2006-07	N.A.	N.A.	N.A.	90	2,678	128	1,113	-	4,009
11	2007-08	N.A.	N.A.	N.A.	1,618	2,723	886	943	-	6,710
12	2008-09	NIL	NIL	NIL	946	930	1,070	500	1,673	5,119
13	2009-10	NIL	NIL	NIL	2,679	4,225	657	702	6,258	14,521
14	2010-11	NIL	NIL	NIL	893	4,843	340	447	4,361	10,884
15	2011-12	NIL	NIL	NIL	2,561	3,115	422	615	1,445	8,158
16	2012-13	NIL	NIL	NIL	2,449	2,443	672	663	105	6,332
17	2013-14	NIL	NIL	NIL	980	2,096	769	23	1,025	4,893
18	2014-15	NIL	NIL	NIL	NIL	NIL	NIL	NIL	NIL	NIL
19	2015-16	NIL	NIL	NIL	NIL	NIL	NIL	NIL	NIL	NIL
20	2016-17	NIL	NIL	NIL	NIL	NIL	NIL	NIL	NIL	NIL
21	2017-18	NIL	NIL	NIL	NIL	NIL	NIL	NIL	NIL	NIL
11	2018-19	NIL	NIL	NIL	NIL	NIL	NIL	NIL	NIL	NIL

N.A. उपलब्ध नाही / Not Available.

प्रस्तावित बांधकाम / proposed construction

आधार : महाराष्ट्र गृहनिर्माण व क्षेत्र विकास प्राधिकरण, मुंबई / Source : Maharashtra Housing and Area Development Authority, Mumbai

३२. सार्वजनिक अंगिकृत / PUBLIC UNDERTAKINGS
तक्ता क्रमांक / TABLE NO.32.2

जिल्हानिहाय गृहनिर्माण विकास मंडळास मिळालेले कर्ज व बांधलेली घरे / Districtwise loans received and Houses constructed by the Housing Development Board
(2018-19)

अ.क्र. Sr.No.	जिल्हे	मंडळ	आर्थिकदृष्ट्या दुर्बल गट / EWS		अल्प उत्पन्न गट / LIG		मध्यम उत्पन्न गट / MIG		उच्च उत्पन्न गट / HIG		एकूण / Total		इतर Others	एकूण Total	Districts
			घरे Houses	भूखंड Plots	घरे Houses	भूखंड Plots	घरे Houses	भूखंड Plots	घरे Houses	भूखंड Plots	घरे Houses	भूखंड Plots			
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(2)
1	मुंबई शहर	मुंबई													Mumbai City
2	मुंबई उपनगर	मुंबई													Mumbai Suburban
3	ठाणे														Thane
4	रायगड	कोकण													Raigad
5	रत्नागिरी	कोकण													Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग														Sindhudurg
7	नाशिक	नाशिक मंडळ													Nashik
8	धुळे														Dhule
9	नंदुरबार														Nandurbar
10	जळगाव														Jalgaon
11	अहमदनगर														Ahmednagar
12	पुणे	पुणे मंडळ													Pune
13	सातारा														Satara
14	सांगली														Sangli
15	सोलापूर														Solapur
16	कोल्हापूर														Kolhapur
17	औरंगाबाद														Aurangabad
18	जालना														Jalna
19	परभणी	औरंगाबाद													Parbhani
20	हिंगोली	हिंगोली													Hingoli
21	बीड														Beed

NIL

तक्ता क्रमांक / TABLE NO.32.2-contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(2)	
22	नांदेड														Nanded	
23	उस्मानाबाद														Osmanabad	
24	लातूर														Latur	
25	बुलढाणा	}	अमरावती मंडळ												Buldhana	
26	अकोला															Akola
27	वाशिम															Washim
28	अमरावती															Amravati
29	यवतमाळ															Yavatmal
30	वर्धा	}	नागपुर मंडळ												Wardha	
31	नागपूर															Nagpur
32	भंडारा															Bhandara
33	गोदिया															Gondiya
34	चंद्रपूर															Chandrapur
35	गडचिरोली															Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य										NIL	Maharashtra State					

आधार : महाराष्ट्र गृहनिर्माण व क्षेत्र विकास प्राधिकरण, मुंबई.

Source : Maharashtra Housing Area Development Authority, Mumbai.

32. सार्वजनिक अंगिकृत / PUBLIC UNDERTAKINGS

तक्ता क्रमांक / TABLE NO.32.3

महाराष्ट्र कृषि उद्योग मंडळाची निवडक साध्यविषयक सांख्यिकी / Statistics Relating to selected achievements of State Agro-Industrial Corporation

(2018-19)

अ.क्र. Sr.No.	बाब	परिमाण	1980-81	1990-91	2000-01	2010-11	2013-14	2014-15	2015-16	2016-17	2017-18	2018-19	Unit	Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(3)	(2)
1	रासायनिक खतांचे वाटप													Distribution of Fertilizers:
	(i) व्यापार	मे.टन	65,838	3,07,962	3,64,374	5,06,188	4,12,352	3,05,182	4,97,664	2,27,430	29,916	1,78,803	MT	(I) Trading
		लिटर	--	--	--	--	--	--	--	--	--	7,420	Litre	
		संख्या	--	--	--	--	--	--	--	--	--	23,142	Nos.	
	(ii) उत्पादन	मे.टन	1,18,726	2,15,266	3,32,665	--	1,90,812	1,97,564	--	1,44,991	99,865	1,10,724	MT	(ii) Manufacturing
	(अ) एनपीके	मे.टन	--	--	2,46,771	2,27,093	2,00,257	--	1,59,150	--	99,865	--	MT	(A) NPK
	(ब) एसएमपी	मे.टन	2,624	5	264	--	27,597	--	--	--	--	--	MT	(B) SMP
	(iii) जिप्सम	मे.टन	--	--	--	85,652	34,185	2,780	561	--	0.5	--	MT	(iii) Jypsum
	(iv) बायो-फर्टिलायझर	पाकीटे	--	2,97,577	85,630	--	17,38,679	--	6,84,139	--	192.84	--	PKTS	(C) Bio-Fertilizers
2	किटकनाशके													Pesticides:
	(अ) व्यापार	मे.टन	3,069	4,286	1,148	770	1,763	1,288	874	2,643	110	159	MT	(A) Trading
		लिटर	--	--	--	--	8,22,519	64,86,848	13,25,611	8,26,807	8,46,795	2,75,482	Litre	
		संख्या	--	--	--	--	--	--	--	--	--	80,27,784	Nos.	
	(ब) उत्पादन	मे.टन	1,96,464	6,89,570	16,32,930	--	869	--	--	4,67,015	--	--	Litre	(B) Manufacturing
		लिटर	--	--	--	--	139	--	--	205	--	--	MT	
3	पशुखाद्य													Animal Feed:
	(अ) व्यापार	मे.टन	--	--	193	--	--	2,176	--	2,542	1,573	2,034	MT	(A) Trading
	(ब) उत्पादन	मे.टन	47,190	32,645	21,103	10,178	2,736	680	--	--	--	--	MT	(B) Manufacturing
4	नोगा													Noga
	(अ) व्यापार	मे.टन	669	55	--	--	--	--	1,463	--	6	--	MT	(A) Trading
	(ब) उत्पादन	मे.टन	2,525	2,831	2,508	2,101	1,510	1,500	1,991	1,389	952	782	MT	(B) Manufacturing
5	बीया (व्यापार)	मे.टन	25,670	--	--	--	--	--	--	--	--	--	MT	Seed (Trading)
6	बीज रोप (व्यापार)	संख्या	--	56,182	35,880	--	--	--	--	--	--	--	Nos.	Seedling Plant (Trading)
7	लोखंड व पोलाद (व्यापार)	मे.टन	1,358	1,698	--	--	--	--	--	--	--	--	MT	Iron and Steel (Trading)

तक्ता क्रमांक / TABLE NO.32.3-contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(3)	(2)
8	ट्रॅक्टर विक्री													Sale of Tractor :
	(अ) महिंद्र	संख्या	--	--	--	36	--	--	1,514	--	29	--	Nos.	(A) HMT (Trading)
	(ब) कॅप्टन	संख्या	--	--	--	4	--	--	--	--	--	--	Nos.	(B) Russian (Trading)
	(क) एसकॉर्ट	संख्या	--	--	--	--	--	--	--	--	2	--	Nos.	(C) Rumanian (Trading)
	(ड) आयशर	संख्या	--	--	--	3	--	--	13	--	4	--	Nos.	(D) Hindustan (Trading)
	(इ) अंगद	संख्या	1	--	--	--	--	--	--	--	--	--	Nos.	(E) Fort (Trading)
	(एफ) जॉन डेअर	संख्या	--	--	81	1	382	382	17	372	14	2	Nos.	(F) VST
	(जी) फरग्युसन	संख्या	--	--	7	--	698	698	--	1,277	--	--	Nos.	(G) Mahindra (Trading)
	(एच) मित्सुभीशी	संख्या	1	9	--	1,232	--	--	217	--	1	--	Nos.	(H) Kirloskar (Trading)
	(आय) कृषि व्हेटर	संख्या	431	--	--	1,195	1,339	1,339	229	309	143	4	Nos.	(I) Other (Trading)
	(जे) टॅफे	संख्या	--	--	--	1	--	--	16	32	4	--	Nos.	(j) Tyafe
	(के) स्वराज	संख्या	--	--	--	27	4	4	112	223	11	-	Nos.	(k) Swaraj
	(एल) इतर	संख्या	--	--	--	--	--	--	--	--	105	--	Nos.	(L) Others
9	ट्रॅक्टरच्या मुख्य भागाची विक्री	₹ लाख	7.94	21.34	2,960	1,019	88.00	88.00	38,18,466	--	550	--	₹ lakh	Sale of Spare parts of Tractor and Combines
10	ट्रॅक्टर दुरुस्तीसाठी मिळालेली रक्कम	₹ हजारात	-	1.69	0.83	--	--	--	--	--	--	--	₹ Thousands	Amount received for Tractor Repairs

आधार : महाराष्ट्र कृषि उद्योग विकास महामंडळ लि., मुंबई.

Source : The Maharashtra Agro-Industries Development Corporation Limited, Mumbai.

३३. संकीर्ण

३३.१ या विभागात सावकारीचे व्यवहार, रिझर्व्ह बँकेचे व्यवहार, नोंदलेले दस्तऐवज, विवाह व सार्वजनिक निवडणुकांचे निकाल यासंबंधी आकडेवारी दिलेली आहे. आर्थिक गणनेसंबंधी आकडेवारीही यात दिलेली आहे.

३३.२ राज्यातील सावकारी कर्जाची नियमित देवाण-घेवाण ही मुंबई सावकारी नियंत्रण कायदा, १९४६ नुसार नियंत्रित करण्यात येते. या कायदानुसार सावकाराला ज्या क्षेत्रात व्यवसायासाठी अनुज्ञप्ती मिळाली असेल त्याच क्षेत्रात व अशा अनुज्ञप्तीच्या अटीनुसारच त्याला आपला व्यवसाय करणे आवश्यक असते.

३३.३ ह्या विभागात मुंबई विवाह कायदा, विशेष विवाह कायदा व इतर कायदानुसार राज्यात नोंदलेल्या विवाहांची संख्या देण्यात आली आहे. मुंबई विवाह नोंदणी कायदा, १९५४ हा राज्यातील सर्व महानगरपालिका, नगरपालिका आणि तालुक्यांची मुख्यालये यांना लागू करण्यात आला आहे.

33. MISCELLANEOUS

33.1 In this section are given data on money-lending operations of Reserve Bank documents and marriages registered and results of general elections. Data on Economic Census are also given.

33.2 The transaction of money-lending in the State are controlled under the provisions of the Bombay Money-lenders 'Act', 1946. According to the Act, no money-lender is to carry on the business of money-lending except in the area for which he has been granted a licence and except in accordance with the terms and conditions of such licence.

33.3 In this section the number of marriages registered in Maharashtra State under Bombay Marriages Act, Special Marriages Act and other Acts is given. The Bombay Registration of Marriages Act, 1954 is applicable to all the Corporation cities, Municipal towns and headquarters of tahsils.

33. संकिर्ण / MISCELLANEOUS
तक्ता क्रमांक / TABLE NO. 33.1
महाराष्ट्रातील विश्रामधामे, विश्रामगृहे व कक्ष संख्या
No. of Rest Houses and Dak Bungalows by District
(2018-19)

अ.क्र. Sr.No.	जिल्हे (2)	विश्रामधाम व विश्रामगृहे Rest Houses & Dak Bungalows	कक्ष संख्या No. of Suites	Districts (2)
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1	मुंबई	4	46	Mumbai
2	मुंबई उपनगर	2	83	Mumbai Suburban
3	ठाणे	7	32	Thane
4	पालघर	12	58	Palghar
5	रायगड	23	90	Raigad
6	रत्नागिरी	11	67	Ratnagiri
7	सिंधुदुर्ग	14	51	Sindhudurg
8	नाशिक	27	177	Nashik
9	धुळे	16	56	Dhule
10	नंदुरबार	11	52	Nandurbar
11	जळगाव	21	100	Jalgaon
12	अहमदनगर	31	107	Ahmednagar
13	पुणे	31	205	Pune
14	सातारा	25	63	Satara
15	सांगली	17	62	Sangli
16	सोलापूर	17	111	Solapur
17	कोल्हापूर	18	79	Kolhapur
18	औरंगाबाद	31	55	Aurangabad
19	जालना	11	23	Jalna
20	परभणी	7	38	Parbhani
21	हिंगोली	7	29	Hingoli
22	बीड	21	48	Beed
23	नांदेड	12	64	Nanded
24	उस्मानाबाद	21	32	Osmanabad
25	लातूर	20	24	Latur
26	बुलढाणा	24	105	Buldhana
27	अकोला	12	50	Akola
28	वाशिम	8	32	Washim
29	अमरावती	23	89	Amravati
30	यवतमाळ	23	74	Yavatmal
31	वर्धा	14	47	Wardha
32	नागपूर	24	546	Nagpur
33	भंडारा	9	24	Bhandara
34	गोंदिया	5	20	Gondiya
35	चंद्रपूर	17	50	Chandrapur
36	गडचिरोली	14	50	Gadchiroli
	महाराष्ट्र राज्य	590	2,839	Maharashtra State

आधार : सार्वजनिक बांधकाम विभाग, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source : Public Works Department, Govt. of Maharashtra, Mumbai.

33. संकिर्ण / MISCELLEANOUS

तक्ता क्रमांक / TABLE NO.33.2

बिगर शेतकी आस्थापनांची संख्या व त्यातील रोजगार / Number of Non-agricultural Establishments and Employment
सहावी आर्थिक गणना / Sixth Economic Census, 2013

अ.क्र. Sr. No.	जिल्हे (2)	आस्थापना (संख्या) Establishment (No.)			बिनपगारी काम करणारे कामगार (संख्या) Without hired workers (No.)			पगारी कामगार (संख्या) Hired workers (No.)			Districts (2)
		ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total	ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total	ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total	
		(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	
1	मुंबई	--	2,60,748	2,60,748	--	1,19,205	10,34,393	--	9,15,188	9,15,188	Mumbai
2	मुंबई उपनगर	--	4,62,756	4,62,756	--	3,04,851	16,64,175	--	13,59,324	13,59,324	Mumbai Suburban
3	ठाणे	} 41,901	3,87,997	4,29,898	31,242	2,24,858	13,01,752	93,446	10,76,894	11,70,340	} Thane Palghar
4	पालघर										
5	रायगड	48,271	43,438	91,709	38,477	28,529	1,21,565	75,848	93,036	1,68,884	Raigad
6	रत्नागिरी	46,684	18,063	64,747	34,617	12,344	48,127	59,495	35,783	95,278	Ratnagiri
7	सिंधुदुर्ग	33,145	10,845	43,990	28,454	8,309	25,364	30,602	17,055	47,657	Sindhudurg
8	नाशिक	67,812	1,32,003	1,99,815	55,903	1,01,094	4,01,395	1,01,492	3,00,301	4,01,793	Nashik
9	धुळे	32,445	28,437	60,882	28,802	24,846	53,648	39,574	42,019	81,593	Dhule
10	नंदुरबार	23,253	17,535	40,788	20,624	13,720	34,344	23,799	24,458	48,257	Nandurbar
11	जळगाव	68,177	67,342	1,35,519	61,285	56,114	1,17,399	56,586	97,014	1,53,600	Jalgaon
12	अहमदनगर	84,123	53,604	1,37,727	75,163	43,626	1,18,789	1,06,367	94,196	2,00,563	Ahmednagar
13	पुणे	1,27,647	2,75,884	4,03,531	1,08,281	1,80,352	2,88,633	2,37,025	8,39,283	10,76,308	Pune
14	सातारा	1,07,420	54,046	1,61,466	1,09,952	46,285	1,56,237	1,09,064	83,351	1,92,415	Satara
15	सांगली	56,327	38,895	95,222	52,413	38,462	90,875	75,653	68,880	1,44,533	Sangli
16	सोलापूर	79,588	80,063	1,59,651	74,024	69,188	1,43,212	84,227	1,22,189	2,06,416	Solapur
17	कोल्हापूर	1,39,142	1,05,800	2,44,942	1,40,512	90,218	2,30,730	1,51,677	1,54,284	3,05,961	Kolhapur
18	औरंगाबाद	47,744	89,142	1,36,886	39,783	74,829	1,14,612	51,694	1,28,178	1,79,872	Aurangabad
19	जालना	55,543	20,632	76,175	52,673	15,965	68,638	37,015	25,217	62,232	Jalna
20	परभणी	29,707	26,431	56,138	26,519	20,612	55,459	18,265	34,847	53,112	Parbhani
21	हिंगोली	25,183	7,393	32,576	22,043	5,609	16,903	17,557	11,294	28,851	Hingoli
22	बीड	54,585	29,516	84,101	50,328	23,237	66,377	43,025	43,140	86,165	Beed
23	नांदेड	51,402	38,961	90,363	42,598	27,607	92,529	44,635	64,922	1,09,557	Nanded
24	उस्मानाबाद	50,812	19,778	70,590	54,847	16,126	46,399	48,340	30,273	78,613	Osmanabad
25	लातूर	63,439	31,642	95,081	60,949	24,433	77,325	54,075	52,892	1,06,967	Latur
26	बुलढाणा	50,527	29,738	80,265	45,112	22,250	63,483	43,144	41,233	84,377	Buldhana
27	अकोला	29,984	53,222	83,206	26,940	47,017	98,319	27,300	51,302	78,602	Akola
28	वाशिम	19,977	10,977	30,954	16,141	8,788	22,699	18,157	13,911	32,068	Washim
29	अमरावती	50,465	69,326	1,19,791	46,821	59,766	1,34,815	31,194	75,049	1,06,243	Amravati
30	यवतमाळ	34,364	31,051	65,415	27,696	23,359	69,881	36,791	46,522	83,313	Yavatmal
31	वर्धा	33,826	27,721	61,547	30,868	21,284	59,728	28,104	38,444	66,548	Wardha
32	नागपूर	51,416	1,75,675	227,091	42,460	1,38,322	4,12,125	72,328	2,73,793	3,46,121	Nagpur
33	भंडारा	36,030	18,044	54,074	32,437	17,426	41,523	33,992	24,097	58,089	Bhandara
34	गोंदिया	39,851	13,190	53,041	39,514	10,974	32,847	31,102	21,873	52,975	Gondiya
35	चंद्रपूर	53,807	36,504	90,311	48,380	28,605	85,274	42,231	56,669	98,900	Chandrapur
36	गडचिरोली	36,818	7,767	44,585	32,779	4,948	18,157	27,764	13,209	40,973	Gadchiroli
	महाराष्ट्र राज्य	17,71,415	27,74,166	45,45,581	15,98,637	19,53,158	74,07,731	19,51,568	63,70,120	83,21,688	Maharashtra State

आधार : अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Source : Directorate of Economics and Statistics, Govt. of Maharashtra, Mumbai

33. संकिर्ण / MISCELLANEOUS
तक्ता क्रमांक / TABLE NO.33.3

मुंबई सावकार नियंत्रण कायदा, १९४६ खाली दिलेल्या अनुज्ञापतीची जिल्हावार संख्या
Number of Licences Granted in Each District Under the Mumbai Money-Lenders' Act, 1946
(2018-19)

अ.क्र. Sr.No.	जिल्हे	अनुज्ञापतीकरिता आलेल्या अर्जांची संख्या No.of applications received for licences	दिलेल्या अनुज्ञापतीची संख्या No.of licences granted	नूतणीकरण केलेल्या अनुज्ञापतीची संख्या No.of licences renewed	कायदेशीर अनुज्ञापतीधारक सावकारांची संख्या No.of money-lenders holding valid licences	Districts
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(2)
1	मुंबई					Mumbai
2	मुंबई उपनगर	343	335	2,050	2,187	Mumbai Suburban
3	ठाणे	942	42	900	942	Thane
4	पालघर	103	103	103	103	Palghar
5	रायगड	16	16	212	218	Raigad
6	रत्नागिरी	7	7	48	55	Ratnagiri
7	सिंधुदुर्ग	0	0	4	4	Sindhudurg
8	नाशिक	325	325	263	325	Nashik
9	धुळे	3	3	9	12	Dhule
10	नंदुरबार	7	7	7	7	Nandurbar
11	जळगाव	18	18	101	119	Jalgaon
12	अहमदनगर	98	8	90	98	Ahmednagar
13	पुणे	1,978	1,978	1,624	1,978	Pune
14	सातारा	18	18	247	256	Satara
15	सांगली	670	670	670	670	Sangli
16	सोलापूर	1,342	1,342	1,059	1,342	Solapur
17	कोल्हापूर	252	252	210	252	Kolhapur
18	औरंगाबाद	175	38	139	177	Aurangabad
19	जालना	124	124	105	124	Jalna
20	परभणी	109	68	68	68	Parbhani
21	हिंगोली	63	63	63	63	Hingoli
22	बीड	155	155	104	155	Beed
23	नांदेड	198	198	95	198	Nanded
24	उस्मानाबाद	193	193	132	193	Osmanabad
25	लातूर	496	496	273	496	Latur
26	बुलढाणा	104	104	104	140	Buldhana
27	अकोला	202	202	202	202	Akola
28	वाशिम	3	3	35	38	Washim
29	अमरावती	451	451	481	553	Amravati
30	यवतमाळ	0	0	0	0	Yavatmal
31	वर्धा	143	143	132	143	Wardha
32	नागपूर	1,063	1,019	1,016	1,026	Nagpur
33	भंडारा	255	255	255	255	Bhandara
34	गोंदिया	118	118	104	118	Gondiya
35	चंद्रपूर	259	259	259	259	Chandrapur
36	गडचिरोली	59	59	59	59	Gadchiroli
	महाराष्ट्र राज्य	10,292	9,072	11,223	12,835	Maharashtra State

आधार : सहकार आयुक्त आणि निबंधक, सहकारी संस्था, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source : Commissioner for Co-operation and Registrar, Co-operative Societies, Government of Maharashtra , Pune.

33. संकिर्ण / MISCELLANEOUS
तक्ता क्रमांक / TABLE NO.33.4

जिल्हावार अनुज्ञप्तीधारक सावकारांच्या व्यवहारांची माहिती / Transactions of Licensed money-lenders in each district
(2018-19)

(₹ लाख / ₹ Lakh)

अ.क्र. Sr.No.	जिल्हे (2)	सावकारांनी केलेले कर्ज वाटप					एकूण कर्जे Total Loans Advanced (8)	Districts (2)
		व्यापा-यास दिलेली कर्जे Loans Advanced to traders (3)	बिगर व्यापा-यास दिलेली कर्जे Loans Advanced to Non-Traders (4)	शेतक-यास दिलेली कर्जे Loans Advanced to farmers (6)	इतरांस दिलेली कर्जे Loans Advanced to others (7)			
(1)	(2)	(3)	(4)	(6)	(7)	(8)	(2)	
1	मुंबई						Mumbai	
2	मुंबई उपनगर	0.00	53,210.51	N.A.	N.A.	36,046.93	Mumbai Suburban	
3	ठाणे	3,76,739	5,41,155.00	N.A.	N.A.	9,17,894.00	Thane	
4	पालघर	0.00	885.66	N.A.	N.A.	885.66	Palghar	
5	रायगड	156.30	0.00	N.A.	N.A.	156.30	Raigad	
6	रत्नागिरी	0.00	112.67	N.A.	N.A.	112.67	Ratnagiri	
7	सिंधुदुर्ग	0.00	0.00	N.A.	N.A.	0.00	Sindhudurg	
8	नाशिक	0.00	2,271.54	N.A.	N.A.	2,271.54	Nashik	
9	धुळे	0.00	106.70	N.A.	N.A.	106.70	Dhule	
10	नंदुरबार	0.00	4.88	N.A.	N.A.	4.88	Nandurbar	
11	जळगाव	0.00	323.06	N.A.	N.A.	323.06	Jalgaon	
12	अहमदनगर	1,161.22	254.90	N.A.	N.A.	1,416.12	Ahmednagar	
13	पुणे	32,139.05	12,153.15	N.A.	N.A.	44,292.20	Pune	
14	सातारा	15.83	1,715.73	N.A.	N.A.	1,731.56	Satara	
15	सांगली	0.00	8,130.57	N.A.	N.A.	8,130.57	Sangli	
16	सोलापूर	3,474.61	0.00	N.A.	N.A.	3,474.61	Solapur	
17	कोल्हापूर	2,193.35	48.74	N.A.	N.A.	2,242.09	Kolhapur	
18	औरंगाबाद	0.00	1,444.45	N.A.	N.A.	1,444.45	Aurangabad	
19	जालना	0.00	829.30	N.A.	N.A.	829.30	Jalna	
20	परभणी	86.49	171.68	N.A.	N.A.	258.17	Parbhani	
21	हिंगोली	144.02	74.97	N.A.	N.A.	218.99	Hingoli	
22	बीड	225.73	0.00	N.A.	N.A.	225.73	Beed	
23	नांदेड	823.72	0.00	N.A.	N.A.	823.72	Nanded	
24	उस्मानाबाद	267.06	0.00	N.A.	N.A.	267.06	Osmanabad	
25	लातूर	470.29	0.00	N.A.	N.A.	470.29	Latur	
26	बुलढाणा	0.00	1.37	N.A.	N.A.	1.37	Buldhana	
27	अकोला	2,684.00	0.00	N.A.	N.A.	2,684.00	Akola	
28	वाशिम	15.71	1.59	N.A.	N.A.	17.30	Washim	
29	अमरावती	0.00	853.41	N.A.	N.A.	853.41	Amravati	
30	यवतमाळ	0.00	0.00	N.A.	N.A.	0.00	Yavatmal	
31	वर्धा	0.00	5,078.25	N.A.	N.A.	5,078.25	Wardha	
32	नागपूर	554.00	21,259.29	N.A.	N.A.	21,813.29	Nagpur	
33	भंडारा	0.00	4,808.04	N.A.	N.A.	4,808.04	Bhandara	
34	गोंदिया	0.00	1,007.21	N.A.	N.A.	1,007.21	Gondiya	
35	चंद्रपूर	0.75	7,05,010.41	N.A.	N.A.	7,05,011.16	Chandrapur	
36	गडचिरोली	0.00	631.55	N.A.	N.A.	631.55	Gadchiroli	
	महाराष्ट्र राज्य	4,21,151.13	13,61,544.63	N.A.	N.A.	17,82,695.76	Maharashtra State	

आधार : सहकार आयुक्त आणि निबंधक, सहकारी संस्था, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source : Commissioner for Co-operation and Registrar, Co-operative Societies, Government of Maharashtra, Pune.

33. संकिर्ण /
तक्ता क्रमांक /
भारतीय रिझर्व बँकेसंबंधी आर्थिक आकडेवारी /
(2018-

	चलन विभाग / Issue Department						बँक व्यवहार विभाग /		
	जबाबदारी / Liabilities		मालमत्ता / Assets				जबाबदारी /		
	चलनात	एकूण तयार	सोन्याची	परदेशी	रुपये	भारत	केंद्र	राज्य	इतर
वर्षातील	असलेल्या	केलेल्या	नाणी व	रोखे	नाणी (अ)	सरकारचे	शासन	शासन	
शेवटचा	नोटा	नोटा	लगडी	Foreign	Rupee	रुपयातील रोखे	Central	State	Others
शुक्रवार	Notes in	Total notes	Gold coin	securities	coin (a)	Government	Gover-	Gover-	
Last Friday	circulation	issued	and			of India rupee	nment	nment	
of the year			bullion			securities			
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)
1960-61	1,985	1,993	118	123	120	1,632	76	29	159
1970-71	4,212	4,221	183	273	52	3,714	251	13	289
1980-81	13,733	13,755	226	2,364	56	11,110	778	11	5,732
1990-91	53,784	53,807	6,654	200	29	46,924	61	33	38,448
1995-96	1,20,073	1,20,107	13,751	10,200	115	96,041	54	18	58,235
1996-97	1,34,889	1,34,907	11,922	25,200	144	97,640	53	44	58,239
1997-98	1,48,520	1,48,550	9,877	45,700	27	92,946	51	402	64,666
1998-99	1,72,541	1,72,573	10,310	50,700	71	1,11,492	51	17	71,690
1999-00	1,92,483	1,92,535	10,598	72,700	102	1,09,134	500	41	86,010
2000-01	2,12,858	2,12,937	10,324	91,700	78	1,10,835	100	41	87,687
2007-08	5,82,055	5,82,075	31,170	5,49,722	136	1,046	83,645	41	6,67,381
2008-09	6,81,099	6,82,113	39,862	6,40,107	98	1,046	88,177	41	3,03,602
2009-10	7,88,279	7,88,299	42,543	7,44,440	269	1,046	2,838	41	3,64,269
2010-11	9,36,935	9,36,949	53,748	8,81,921	234	1,046	100	41	4,35,950
2011-12	10,53,786	10,53,799	72,443	9,80,225	84	1,046	18,420	42	3,68,710
2012-13	11,75,635	11,75,645	73,222	11,01,188	187	1,046	67,519	42	3,34,194
2013-14	12,83,735	12,83,748	67,919	12,14,654	128	1,046	86,770	42	4,45,432
2014-15	14,28,882	14,28,893	62,440	13,65,191	216	1,046	101	42	6,73,368
2015-16	16,41,558	16,41,571	69,920	15,70,330	275	1,046	100	42	7,55,177
2016-17	13,10,181	13,10,193	67,508	12,42,235	450	0	5,000	42	10,33,901
2017-18	18,04,420	18,04,435	73,381	17,30,370	684	0	6,808	651	4,14,388
2018-19	21,13,764	21,13,775	79,481	20,33,559	735	0	101	43	1,99,734

टिप : (अ) भारत सरकारच्या रुपयांच्या नोटा धरून /

(ब) भरलेले भांडवल आणि राखीव भांडवल /

(क) रोखे आणि अल्प मुदतीचे रोखे धरून /

आधार : रिझर्व बँक ऑफ इंडिया, बुलेटीन, मार्च, २०१९ /

MISCELLANEOUS
TABLE NO. 33.5
Financial Statistics relating to the Reserve Bank of India
-19)

(₹ कोटी / ₹ Crore)

Banking Department		बैंक व्यवहार विभाग / Banking Department						
Liabilities		मालमत्ता / Assets						
Deposits		ठेवी / Deposits						
एकूण इतर इतर धरुन Total including others (11)	इतर जवाबदा-या (ब) Others liabilities (b) (12)	एकूण ताळेबंद Total liabilities or assets (13)	नोटा व नाणी Notes and coins (14)	परदेशात असलेली शिल्लक (क) Balance held abroad (c) (15)	कर्जे व आगाऊ रकमा Loans and advances (16)	खरेदी केलेली बीले आणि वटाव Bills purchased and discounted (17)	गुंतवणूक Invest- ments (18)	इतर मालमत्ता Other assets (19)
264	231	495	8	13	225	39	181	20
553	689	1,242	10	77	958	38	113	46
6,521	5,108	11,629	23	1,956	3,504	3,162	1,593	1,390
38,542	28,342	66,884	23	4,008	18,516	1,384	40,286	2,666
58,307	39,176	97,481	35	43,623	15,724	772	29,173	8,153
57,336	38,774	96,112	19	44,350	11,963	7,846	23,590	8,345
65,119	48,631	1,13,748	31	41,633	13,963	0	48,482	9,640
71,758	62,215	1,33,971	33	52,310	17,003	0	55,112	6,641
86,551	74,102	1,60,654	52	53,313	36,909	0	62,660	7,739
87,828	84,199	1,72,028	80	92,600	28,143	0	43,127	8,078
4,53,165	2,14,216	7,51,067	20	6,49,661	4,579	0	85,607	11,201
3,91,820	4,06,582	7,98,402	14	5,91,007	23,521	0	1,59,320	24,540
3,67,148	3,17,136	6,84,284	20	4,06,134	1,620	0	2,24,311	52,199
4,36,091	3,65,744	8,01,836	14	3,43,867	7,465	0	3,94,386	56,103
3,87,173	6,03,277	9,90,449	13	3,53,494	8,874	0	5,53,259	74,809
4,01,755	6,93,835	10,95,591	9	3,16,908	42,233	0	6,58,346	78,094
5,32,244	8,49,350	13,81,594	13	4,58,011	57,296	0	7,84,835	81,438
6,73,512	8,03,535	14,77,047	11	6,42,951	2,38,111	0	5,25,890	70,084
7,55,319	9,68,757	17,24,076	13	6,79,918	3,44,662	0	6,17,222	82,261
10,38,943	8,41,118	18,80,061	12	10,26,349	23,072	0	7,52,811	73,826
9,85,476	9,14,127	18,99,603	15	8,88,795	2,85,427	0	6,36,976	88,390
8,06,012	10,87,686	18,93,698	11	6,46,640	0	0	9,23,080	1,29,106

Including Government of India Rupee notes.

Including Paid Up Capital and reserves.

Including cash and Short term securities.

Reserve Bank of India, Bulletin, March, 2019.

33. संकिर्ण / MISCELLANEOUS

तक्ता क्रमांक / TABLE NO.33.6

नोंदलेल्या दस्तऐवजाची संख्या, वर्णन व हस्तांतरित केलेल्या मिळकतीचे मूल्य

Number and Description of Registered documents and value of Property Transferred
(2018-19)

(₹ लाख / ₹ Lakh)

अ.क्र. Sr. No.	जिल्हे	स्थावर मिळकतीबाबतच्या नोंदी Registrations affecting immovable property						जंगम मिळकतीबाबतच्या नोंदी Registration affecting immovable property		Districts	
		नोंदणी कार्यालय Regist- ration Offices	सक्तीची / Compulsory		ऐच्छिक / Optional		एकूण / Total		संख्या		एकूण मूल्य
(1)	(2)	(3)	संख्या No.	एकूण मूल्य Aggregate value	संख्या No.	एकूण मूल्य Aggregate value	संख्या No.	एकूण मूल्य Aggregate value	(10)	एकूण मूल्य Aggregate value	(2)
1	मुंबई शहर	6	46,970	39,72,904	14,679	0	61,649	39,72,904	0	0	Mumbai City
2	मुंबई उपनगर	22	4,21,453	1,90,71,382	30,009	0	4,51,462	1,90,71,382	0	0	Mumbai Suburban
3	ठाणे	26	1,96,609	1,31,61,478	7,795	20,718	2,04,404	1,31,82,196	148	3,533	Thane
4	पालघर	14	66,314	6,68,255	1,710	601	68,024	6,68,856	0	0	Palghar
5	रायगड	20	1,27,529	54,01,275	4,045	9	1,31,574	54,01,284	0	0	Raigad
6	रत्नागिरी	9	25,359	2,18,827	530	43,080	25,889	2,61,907	1,080	9,922	Ratnagiri
7	सिंधुदुर्ग	8	12,683	1,40,571	559	48	13,242	1,40,619	6	3	Sindhudurg
8	नाशिक	26	1,11,598	10,52,452	4,077	2,410	1,15,675	10,54,861	992	1	Nashik
9	धुळे	6	26,896	1,69,060	360	0	27,256	1,69,060	0	0	Dhule
10	नंदुरबार	7	14,457	56,682	430	0	14,887	56,682	0	0	Nandurbar
11	जळगाव	20	82,188	3,39,629	2,295	2,865	84,483	3,42,494	0	0	Jalgaon
12	अहमदनगर	17	77,122	5,16,310	951	8,282	78,073	5,24,591	1,658	3	Ahmednagar
13	पुणे	48	3,55,066	2,45,83,801	41,242	1,37,970	3,96,308	2,47,21,771	6,261	2,55,268	Pune
14	सातारा	15	44,493	6,54,801	5,945	1,43,306	50,438	7,98,107	468	1	Satara
15	सांगली	13	44,752	2,70,280	1,370	46,765	46,122	3,17,045	200	1,09,500	Sangli
16	सोलापूर	16	70,911	6,08,676	3,305	3,785	74,216	6,12,460	0	0	Solapur
17	कोल्हापूर	18	64,851	4,77,161	3,278	28,859	68,129	5,06,020	286	73	Kolhapur
18	औरंगाबाद	13	73,145	1,89,992	4,893	29,152	78,038	2,19,144	0	0	Aurangabad
19	जालना	9	46,546	2,11,755	674	49	47,220	2,11,804	0	0	Jalna
20	परभणी	9	29,870	1,95,971	268	0	30,138	1,95,971	0	0	Parbhani
21	हिंगोली	5	18,693	74,111	149	0	18,842	74,111	0	0	Hingoli
22	बीड	12	42,658	1,81,669	597	52	43,255	1,81,721	0	0	Beed
23	नांदेड	18	50,971	2,95,232	881	17	51,852	2,95,249	0	0	Nanded
24	उस्मानाबाद	8	25,262	1,34,335	561	129	25,823	1,34,464	77	0	Osmanabad
25	लातूर	12	49,269	2,35,786	701	183	49,970	2,35,969	0	0	Latur
26	बुलढाणा	14	49,526	3,11,462	2,883	8,484	52,409	3,19,946	0	0	Buldhana
27	अकोला	9	28,288	1,70,561	1,357	75	29,645	1,70,635	0	0	Akola
28	वाशिम	6	17,435	73,460	1,232	0	18,667	73,461	0	0	Washim
29	अमरावती	16	47,549	96,97,437	2,281	2,636	49,830	97,00,073	0	0	Amravati
30	यवतमाळ	17	33,974	1,75,327	1,679	394	35,653	1,75,721	0	0	Yavatmal
31	वर्धा	9	21,469	22,57,264	866	6,424	22,335	22,63,688	0	0	Wardha
32	नागपूर	21	92,132	3,51,63,471	20,019	20,70,006	1,12,151	3,72,33,477	0	0	Nagpur
33	भंडारा	7	15,187	56,468	336	0	15,523	56,468	0	0	Bhandara
34	गोंदिया	8	12,576	49,012	352	0	12,928	49,012	0	0	Gondiya
35	चंद्रपूर	16	23,468	1,25,459	888	0	24,356	1,25,459	0	0	Chandrapur
36	गडचिरोली	10	4,827	6,56,388	176	34	5,003	6,56,423	0	0	Gadchiroli
	महाराष्ट्र राज्य	510	24,72,096	12,16,18,701	1,63,373	25,56,335	26,35,469	12,41,75,036	11,196	3,78,305	Maharashtra State

आधार : नोंदणी महानिरीक्षक यांचे कार्यालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे

Source : Office of the Inspector-General of Registration, Govt. of Maharashtra, Pune.

33. संकिर्ण / MISCELLANEOUS
तक्ता क्रमांक / TABLE NO.33.7
महाराष्ट्र राज्यातील नोंदलेल्या विवाहांची संख्या
Number of Marriages Registered in the State of Maharashtra
(2018-19)

अ.क्र. Sr.No.	जिल्हे	बृहन्मुंबई विवाह कायदयाखालील Under Mumbai Marriage Act	विशेष विवाह कायदयाखालील Under Special Marriage Act	इतर कायदयाखालील Under Other Act	एकूण Total	Districts
(1)	(2)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
1	मुंबई	0	1,294	0	1,294	Mumbai
2	मुंबई उपनगर	0	4,568	0	4,568	Mumbai Suburban
3	ठाणे	0	3,566	615	4,181	Thane
4	पालघर	0	226	12	238	Palghar
5	रायगड	0	320	0	320	Raigad
6	रत्नागिरी	0	61	0	61	Ratnagiri
7	सिंधुदुर्ग	0	54	0	54	Sindhudurg
8	नाशिक	0	957	0	957	Nashik
9	धुळे	0	148	0	148	Dhule
10	नंदुरबार	0	26	0	26	Nandurbar
11	जळगाव	0	429	0	429	Jalgaon
12	अहमदनगर	0	726	0	726	Ahmednagar
13	पुणे	0	4,779	0	4,779	Pune
14	सातारा	0	638	0	638	Satara
15	सांगली	0	231	0	231	Sangli
16	सोलापूर	0	332	0	332	Solapur
17	कोल्हापूर	0	282	0	282	Kolhapur
18	औरंगाबाद	0	376	0	376	Aurangabad
19	जालना	0	19	0	19	Jalna
20	परभणी	0	30	0	30	Parbhani
21	हिंगोली	0	20	0	20	Hingoli
22	बीड	0	81	0	81	Beed
23	नांदेड	0	184	0	184	Nanded
24	उस्मानाबाद	0	38	0	38	Osmanabad
25	लातूर	0	87	0	87	Latur
26	बुलढाणा	0	445	0	445	Buldhana
27	अकोला	0	527	0	527	Akola
28	वाशिम	0	77	0	77	Washim
29	अमरावती	0	979	0	979	Amravati
30	यवतमाळ	0	491	0	491	Yavatmal
31	वर्धा	0	167	0	167	Wardha
32	नागपूर	0	3,008	0	3,008	Nagpur
33	भंडारा	0	38	0	38	Bhandara
34	गोंदिया	0	14	0	14	Gondiya
35	चंद्रपूर	0	399	0	399	Chandrapur
36	गडचिरोली	0	31	0	31	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		0	25,648	627	26,275	Maharashtra State

आधार : नोंदणी महानिरीक्षक यांचे कार्यालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे

Source : Office of the Inspector-General of Registration, Govt. of Maharashtra, Pune.

